

3 1761 03934 1169

T. LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBRI SEX.

LL
L9424W.2

T. LUCRETII CARI
DE RERUM NATURA

LIBRI SEX;

AD EXEMPLAR GILBERTI WAKEFIELD, A. B.

CUM EJUSDEM

NOTIS, COMMENTARIIS, INDICIBUS,

FIDELITER EXCUSI.

ADJECTÆ SUNT

EDITIONUM QUINQUE, IN QUIBUS PRINCIPIS, FERRANDI,

LECTIONES VARIANTES OMNES;

UT ET INTEGRÆ RICARDI BENTLEII

ANNOTATIONES, ILLUSTRATIONES, CONJECTURÆ,

EX IPSIUS AUTOGRAPHO,

IN MUSÆO BRITANNICO CONSERVATO.

VOLUMEN PRIMUM.

GLASGUÆ:

Excudebat Andreas Duncan, Academiæ Typographus.

VE NEUNT APUD BELL & BRADFUTE; GUL. LAING;
DOIG & STIRLING; ET ARCH. CONSTABLE & SOCIOS, EDINBURGI:
ET ANDREAM DUNCAN, GLASGUÆ.

~~~~~  
1813.

10653  
1007

HONORATISSIMO

GEORGIO JOANNI

COMITI SPENCER;

VIRO,

LITERARUM HUMANIORUM,

STUDIO, ET PATROCINIO,

EMINENTISSIMO,

HANC T. LUCRETII CARI

EDITIONEM,

IPSIUS MUNIFICENTIA,

ORNATAM ADAUCTAMQUE,

ANIMO GRATO FIOQUE,

D. D. D.

ANDREAS DUNCAN,

Acad. Glasg. Typog.





LECTORI  
HUIUSCE EDITIONIS,

S.

~~~~~

QUID in hac T. LUCRETII CARI editione expectandum, paucis accipiat Lector eruditus.

Poëtæ Textus, qui vocatur, ex Recensione GILBERTI WAKEFIELD, A. B. repræsentatur; prout scilicet, ipse, Vir doctus et acutus, atque supellectile non tenui, ad ejusmodi munus fungendum, instructus, edidit, forma majore, Londini, Anno MDCCXCVI.-VII.

Viri docti ejusdem Præfationes, Argumenta, Notas, Commentarios perpetuos, Indices, cætera, id genus, omnia quibus editionem suam ditavit et instruxit, ingenio ejus atque industriæ accepta graté referentes, in hanc nostram transtulimus.

Synopsin præterea singularem, eandemque, ut nobis videtur, utilissimam, Lucretii vetustiorum quatuor editionum, in quibus PRINCIPIS, FERRANDI, cum Editione Bipontina prima, per

LECTORI.

versus Poëmat̄is omnes, collatarum, lectoris oculis subjecimus. Synopsis illa, cura et industria viri Reverendi Joannis Gerardi, Siglarii Rōmani editoris, conscripta, summa nobis liberalitate, quo perfectior et ornatior hęc editio prodiret, ex penu ditissimo suo, subministrata, a Viro Nobilissimo, COMITE SPENCER, literarum elegantiorum amore, simul atque patrocinio, semper insigni.

Notas, denique perpetuas viri Criticorum sagacissimi, RICARDI BENTLEII, quas ad oras libri sui adscripserat, quo tempore ipse, ut fertur, Lucretii editionem novam moliretur, ad calcem nostrę adposuimus. Notas illas, a Wakefield sæpissime laudatas, carptimque in Commentarios suos, quanquam tunc temporis, vix ad auctorem certa auctoritate referendas, translatas, omnes ingeniosas, multas multa doctrina refertas, quod nunc demum integras et continuas in lucem proferri contigerit, Musęi Britannici Curatorum humanitati debetur; quippe a quibus liberaliter concessa facultas illas exscribendi, ex ipsius Bentleii libro, a Tanaquillo Fabro edito, Salmurii, Anno MDCLXII. qui liber jam in Musęo conditus servatur.

Hisce jam Annotationibus, reliquiis Viri doctissimi, nunquam sine reverentia inter criticos nominandi, ex ipsius Autographo ad amussim exscriptis, gaudeat Lector cruditus.

GLASGUE, }
Ipsis Kalendis Junii, 1813. }

VIRO
Seculi Sui
ILLUSTRISSIMO,
et
VERE HONORABILI,
CAROLO JACOBO FOX;
Elegantioribus Ingenii Dotibus
EMINENTISSIMO;
Eloquentiæ Venâ
Copiosæ, Facilis, Inaffectatæ, Vividæ, Sublimis,
PROFLUENTI;
Virtutibus Iis Omnibus
Quæ Virum Politicum Exornent,
CONSUMMATISSIMO;
Sed Ob Teneros Affectus Animi
HUMANISSIMAMQUE BENEVOLENTIAM
IN PRIMIS VENERABILI:
HOC VOLUMEN
Nobilissimi Poëtæ Carminum,
E Non Ignobili, Uti Sperat, Editione,
ET FORTASSE
Cum FOXII Ipsius Nomine
In Ævum Serius Perennaturâ,
Vovens Omnia Faustissima,
DAT, DICAT, DEDICAT,
GILBERTUS WAKEFIELD.

TE salvere jubet simplex, si rustica, Musa;
 Angligenám, Fœxi! gloria, robur, amor.
Quæ, succensa tuis animi virtutibus, audet
 Desuetis Latium carmen inire modis;
Prorepensque humili caligantique recessu,
 Opposito rutilum provocat ore diem.
Sed neque, quod sociis cursu comes ire negâris
 Deflexo, intrepidus, propositique tenax;
Dunque leves animos timor attentaret inanis,
 Institeris rectam fidus, ut ante, viam:
Sed neque, quod referas, quem mirabantur Athenæ
 Torrentem eloquii, vel Cicerona tones;
Quod rapidi ningues jam lingua profundat Ulixis,
 Jam manet Pylii liquida mella senis;
Dunque logis blatero tumidis spumousus abundat,
 Fecundet sensus viva medulla tuos;
Non tibi, quod populi primos, populumque, loquelis
 Suavibus arripias;—hoc leve surgit opus.
Nescia mentiri, blandiri nescia, Musa
 Materiâ dotes nobiliore canit.
Quod mala, quæ lacerant mortalia pectora sævis
 Unguibus, haud cordi sunt aliena tuo;
Quod, male damnatis scelerato judicis ore,
 Ingenuis caussam nobilis ultor agis;
Quod cuperes, belli reserantem claustra cruenti,
 Sacriligam heu! frustra continuisse manum.—

Quot dedit inde soror gemitus, dedit anxia mater !

Quot patriæ lacrymis immauere genæ !

Mille diem viduæ fletu, noctemque, fatigant:

Plangit amatorem multa puella suum.

Quas strages Stygiis nigra Mors amplectitur alis !

Tam largâ nunquam luxuriata dape.

Pars mutilos plorant artus; pars vulnera sæva,

Quæ cum corporibus commorientur, alunt !

Undique Fata volant: putrique cadavere fultum,

Polluit innumeros putre cadaver agros.

Scilicet hæc placidum non dedecorasse putatur

Christicolûm feritas sanguinolenta gregem:

Quosque sinu clemens fovit, pavitque, Magister,

Hos bene discipuli dextra trucidat oves !

Dira Fames quanto populos captarit hiatu !

Dum tenuem oravit debile vulgus opem:

Gallia! quæ, depulsa tuis feliciter oris,

Angliaca insiluit vindice regna pede.—

Quos tibi tunc gemitus, Foxi! peperere malorum

Tantum caussæ!— quos peperere sibi!

Optasti quoties, cohiberent fœdera mundum

Pacis, et unanimes consociaret amor;

Talis amor, qualem lux ILLE, et gloria, nostri,

Vel cruce jam pendens, ore profudit Homo.—

Senserat Oh ! utinam, qui primus cuderit ensem,

In sua conversum viscera primus opus.

Feralem Oh! utinam, deamas qui militis arma,
In tua nutries fata, Tyranne, gregem.—
Tu, Foxi! perstes: vigilaces exsere curas.
Prodimur: imperii machina fessa labat.
Queis, adverte, notis Aurora crepuscula tinguat;
Utque novo rubeat mox oritura die.
In te forte situm est, an sol fulgentior ibit,
Obruet an noctis densior umbra polum.
Fausta sed eveniant! lux ocyus irriget alma
Squalentes campos, et loca pigra situ!
Jam certent, male fida cohors, Pœnæque, Metusque,
Totaque barbaries, occuluisse caput!
Nascentem haud nullo te vidit lumine Musa:
Sustulit, ac tepido fovit amica sinu.
Prima ætas medios inter nutrita lepores:
Jam pueri Aonius proluit ora latex.
Tu non injiceres volitanti vincula menti,
Sed sineres spatio liberiore frui.
Dilectum Phœbo Phœbi chorus omnis amarent:
Reptarentque sacrum, te præeunte, nemus.
Omnes Castalidum neque cultor humillimus annos
Vomere sic sterili sollicitaret humum.
Horrent magnanimæ regnum servile sorores:
Heu! lyra terrores inter, et arma, silet.
Anglica non Latias novere palatia Musas:
Ista domus friget, Graia Camœna! tibi.

Has, decus Aonidum! atque leporum magne repertor!

Si tu, si velles forsán adire fores,

Tu, mihi per longos soles vigilate, LUCRETI!

“ Ecquis es?” audires, “ Effer; et unde venis?”

Jurgia, avarities, sitis insaturata cruorum,—

Quem datis, aut Charisi, Pierisive, locum?—

Quo ferimur? nolim, preme te, spatiosius erres;

Curriculumque tuum, lingua proterva, tene.

Tu mihi principium, FOXI! tu carminis idem

Auctor eras medii: tu mihi finis eris.

Prosperum iter facias! placidoque en! accipe vultu

Dona voluntatis qualiacunque meæ.

Et te digna tamen: corpus sublime LUCRETI

Vel tantum poterit condecorare virum.

Et te digna tamen; nisi, qui tenuissimus offert,

Deprimat egregii nobile vatis opus.

G. W.

AD LECTOREM.

DEBITUM, scite Lector et erudite! Lucretianorum carminum, curis meis expolitorum, atque, justæ recensionis ope, ad pristinum cultum nitoremque, in quantum per scriptos codices atque mediocritatem sagacitatis meæ et doctrinæ licuerit, reformatorum, dudum promissione susceptum, tandem tibi, sed serius aliquantulo quam vellem, spe trepidus, et, si quis unquam, diffidens mei, repræsentō. Sic profecto se res habet: quum animum ad has pretiosissimas Latinarum literarum reliquias exornandas primitus adjecissem, jucundæ magis relaxationis, quam negotiosæ virium contentionis, mihi munus spondens, non nisi de breviori commentario cogitabam: postea tamen, operis limine vix inito, hunc et amplissimum philosophum, et gravissimum pœtam, tantâ commentitiarum lectionum feditate devestatum deprehendi, eâ adulterini scabitudine sermonis multis de caussis incrustatum, ut occasionem, haud instrenue obeundam, sed plane dignissimam mihi videbar nactus, in quam facultates omnes qualescunque, tum eruditionis tum ingenii mei, studiosissime collocarem; nullos labores defugiendos esse, nullam non libenter efferendam esse sollicitudinem, mecum statuens, si modo fructus inde aliquis bonis literis forte fortunâ provenire posset. Tandem vero, re gradatim procedente, ac materiâ se latius, ut fit, in omnes partes aperiente, cum tot tantisque difficultatibus mihi esse conflictandum vidi, tam propter molestias operi tanto proprias, quam innumerabiles adventitias ex editorum priorum vel socordiâ, vel inscitiâ, vel temeritate denique, *ἕως μωροῦ* cumulatas, ut de conatûs mei successu, adhibitis etiam studio improbissimo et scdultate morosissimâ, plane desperarem;

debilitatus animi, atque cœptis audacibus pene consternatus, dum naviculam meam, immensâ cujusdam vastitatis solitudine fluctuantem, tremebundus contemplerer:

————— maria undique, et undique cœlum !

Et enim, mirentur licet inexperti, vere mihi dicturus videor, ne unum quidem ex illis omnibus, qui per ævi flumen ad usque nostra tempora devoluti sint, scriptoribus Lucretio minus emendatum vulgo manibus lectorum teri; aut in cuius textu, quem dicunt, concinnando magis susque deque habitam vetustorum librorum fidem passim senties. Nam, ut concesserim, Cari nostri argumentum non eâ esse amœnitate, quæ turbam lectorum, de rerum naturâ et abditis philosophiæ parum sollicitorum, suis illecebris sponte trahat; simplicitas tamen orationis purissimæ inaffectedata, ingenii lactea ubertas, in omnigenos lepores late diffuens, sincerissimus insuper elegantiarum pœticarum gustus, nativo quodam sensu rectissimo delibatarum; et varietas numerosa versuum, lapsu facili decurrentium, et melle Musæo vere contactorum: hæc omnia severitatem subtiliorum disceptationum deliniunt usque adeo, ac devincunt,

Molliter austerum studio fallente laborem,

ut nemo sit ingeniis non fucatis, atque elegantibus, demerendis accommodatior; nemo, qui diligentiam fideliter tractantium pleniore proventu remunerabit. Nimirum, si rerum, de quibus disputat, obscuritatem et jejunitatem liberaliter intuearis, Lucretius auctor est philosophiæ pœticus longe longeque dilucidissimus; nec sunt, nisi rarissimi, in opere toto loci, qui desiderent interpretem, aut lectorem modice perspicacem morari queant: hoc autem, ob depravationes potissimum, pœtæ non imputandas: id, quod expertus usu rem, tutemet haud ægre confiteberis. His igitur de caussis, vehementer equidem mirari soleo, tam paucos literatorum hominum exstitisse, qui versaverint Lucretia-

nam NATURAM RERUM; tam paucos, qui pro meritis admirati sint artificem Musarum consummatissimum, et post Eunium, (cujus operum jacturâ vulnus longe altissimum et immedicabile prorsus philologiæ inflictum est) Latinæ poëseos parentem: sed miror vehementius, etiam paucos ex iis paucis indolem styli Lucretiani percepisse: vix enim, confidenter loquor, vel unus reperietur criticorum doctrinâ celeberrimorum, qui felicem in eum conjecturam periclitatus sit: quod in operis decursu, et maxime incredulis, liquidissime patebit.

Cæterum, ut mea in hoc officio explendo subsidia singillatim persequar; Lucretius noster primum post renatas literas typis evulgatus est *Brescia*, per *Ferrandum*, sine anni mentione: de quo libro tamen inaudivi tantum ab hominibus rerum typographicarum, et exemplarium veterum, callentissimis. Hujusce editionis ne unum exemplar quidem in Angliâ asservari creditur: et de illâ nihil amplius comperti memet habere fateor. Lucem vidisse perlibetur circa annum salutis M.CCCC.LXXII.

Editio secunda, in folio, quæ vulgo princeps existimatur, ad calcem sic inscripta est:

- “ T. Lucretii Cari, poëtæ philosophique antiquissimi
- “ De rerum primordia naturâ ad Memmiam
- “ Liber sextus et ultimus explicet feliciter.
- “ *Paulus* hunc impressit *Fridenperger* in *Veronâ*,
- “ Qui genitus est in *Pataviâ Alæ magnæ*.
- “ Ab incarnatione Christi: MCCCCLXXXVI
- “ Die vigesimo octavo septembris calen. octobris.”

Quam sit omni genere corruptelarum refertissimus hicce liber, apprime tamen utilissimus, nostra lectionum variarum recensio satis indicabit. Aliquoties profecto, sed rarissime, vitia quædam, longe crassissima, prudens silentio præterii; nullum omnino usum habitura, sed nitore nostrarum solummodo paginarum deho-

nestamento fedissimo futura, et paritura porro tædium lectoribus. Sic, exempli gratiâ, si *puerorum* offendissem pro *puerorum*, et *præssis* pro *pressis*, atque hujusce farinae subinde alia, malui conticescere: quod nihilo minus monendum habeo, ne pretiosissimis quibusdam varietatibus fraudatum se lector curiosus putet. Hanc prius editionem, quam mihi fors eam obtulerit ære proprio redimendam, in meos usus commodaverat ex bibliothecâ ejus sumptuosissimâ, et exquisitissimis, omne genus, libris adimpletâ, CLAYTON CRACHERODE: vir egregie et accurate doctus, sed propter morum simplicium candidissimam suavitatem, et animi benignitatem homine literato dignam, longe laudatior; quam omnibus quidem mortalibus plene semper solet, mihi autem etiam peculiariter, præstare.

Optimi ejusdem viri humanitas me devinxit insuper monstratione *Venetæ* editionis, quæ tertia est, et *Hieronymi Avancii* curâ procurata proliit apud *Aldum*, quartæ formæ, anno M. D. Monstratione dixi; nam usus ulterior supervacaneus fuisset, quum profiteatur editor, se nullum exemplar antiquum adhibuisse manu scriptum, sed conformavisse textum ex Veronensi; parallelis aliorum scriptorum locis, cum Aristotelis operibus, aliisque scriptis veterum, in subsidium convocatis.

Denuo typis cusus est Lucretius *Venetiis*, in iisdem ædibus *Aldinis*, formâ duodecimâ, anno M.D.XV. ex recensione atque castigationibus *Andræ Naugerii*: qui nullorum interea librorum MSS. præsidio se suffultum esse prædicat; et solummodo “ cur-
“ sim dicitur, propter ipsius occupationes, et importunam im-
“ pressorum festinationem, tamen accurate, recensuisse.”

Ad *Aldinæ* prioris normam *Juntina* potissimum composita videtur; quæ lucem vidit *Florentiæ* anno M.D.XII. in quâ licet exornandâ *Petrus Candidus* se “ vetustis exemplaribus collatis” usum gloriatur, et “ obelis *Pontani Marullique* temere inducta

expungendo adhibitis," memini, me non nisi paucas scripturæ discrepantias deprehendisse, quoties operæ pretium habuerim eam componere cum hac *Aldinâ*: quas pariter nihili, si criticam commoditatem spectes, faciendas puto. Exemplar *Juntinum*, anni M.D.XI. quod memorant Havercampus et Fabricius, nescio quam ob rationem ad hunc annum referentes, ipsissima est hæc editio, de quâ loquor; et, cum *Aldinâ* consimili, me possessorem habet.

Interea, cum magno commentariorum apparatu, Lucretius prodierat "*Bononia*, ex ergasterio *Hieronymi Baptistæ de Benedictis Platonici Bononiensis*, a *Joanne Baptistâ Pio* editus, anno Domini M.D.XI. kal. Maii." Opes, quæ sibi ad emendandum Lucretii carmen competere, Pius ipsemet sic percensuit: "Contulimus, non sine ærumnis vigiliisque diutinis, codicem Veneti Hermolai, et Pomponi Romani; codicemque non omnino malum, qui servatur Mantuæ, in bibliothecâ quadam suburbanâ, qui fuit viri non indocti, gentis clarissimæ Strotiorum. Non defuit Philippi Beroaldi, præceptoris quondam mei, nunc collegæ, impressus quidem, sed tamen perpense examinatus: Codri quoque, grammatici Bononiensis; cujus copia mihi per Bartholomeum Blanchinum, virum eloquii excultissimi, facta est: Marullique poëtæ industriâ mirâ castigatum, non defuit exemplar, Severo, Monaco Placentino, græce latineque perdocto, Musarum athletâ, non gravatim offerente. Ex quibus, sicuti Zeuxis, ex quatuor diversis corporibus, unam, et, ut arbitror, integerrimam, formam Lucretio præstitimus."

Optimæ frugis hæc est editio, et nobis per fidelissimam diligentiam tractata: nec addubitem tamen, aliorum exemplarium testimoniis devictus, quin Pius ad arbitrium, nec admonitis lectoribus, poëtæ contextum plurifariam immutaverit; et, an levibus de caussis hanc sententiam inimiciorem pronunciem, penes alios, perlectis omnibus ac perpensis, sit iudicium.

Obertus Gifanius uberibus magis, quam accurate doctis, commentariis, indice tamen philologico perutili, Lucretium instruxit. “Scripturas veterum librorum plus quam octo se perpendisse” jactat, et nactum esse “non paucas emendationes, variasque in poëtam nostrum lectiones, quas vir doctissimus *Antonius Goldinghamus*, homo Anglus, ex libris calamo exaratis in patriâ suâ studiose ac sedulo collegerat,” uti Gifanius opinabatur. Hoc utcunque sit, limato judicio, sine quo frustra Critice exercetur, destitutus ille vir, diligens quamvis et eruditus, parum contulit, me saltem judice, ex quo Lucretii contextus emendatior evaserit.

Non alius post hos esse videtur editor, qui contextum Lucretianum ad libros scriptos exegerit, præter *Lambinum*, *Crecchium* nostratam, et *Havercampum*.

De Lucretio primus istius triumviratûs doctis animadversionibus præclare meritus est; *Lambinum* dico: qui usus est, ut ipsius verba proferam, “in Lucretio restituendo, Romæ quidem tribus libris MSS. uno Vaticano; altero, qui fuit Gabrielis Faëрни; tertio, quem Scipio Tertius Neapolitanus ei commutato dedit: Lutetiæ vero duobus, uno Memmiano; altero, Adriani Turnebi libro, ad Bertinianum codicem diligentissime et accuratissime usque ad librum sextum duntaxat comparato.”

Equidem non is sum, qui virum ingenuis artibus penitus imbutum, et amatoribus Lucretii necessitudine multorum officiorum devinctissimum, fidei sublestioris libenter arguam: nefas tamen esset, et crimen publicum, dissimulare, multa mihi in hoc munere defungendo scrupulum super hac re, manu scriptis scilicet exemplaribus Lambini, non levem injecisse; in quæ lectores ultro occurrant, et de quibus suum judicium, hactenus submonitos, præstiterit integros exercuisse: res igitur a me relinquitur in medio. Hoc interea de plano nullus dubitaverim affirmare, me neminem

novisse, qui contextum scriptoris cujuslibet, auctoritate membranarum leviter conculcatâ, propriis conjecturis inferciendis, per effusiores licentiam, atque inconsultam magis temeritatem, passim præfractius vitiatum et deturpatum dederit.

Creechii in Lucretium merita longe inferius jacere, quam quod vulgus soleat existimare, memet habeo persuasissimum. Eum alicubi, ut Gassendi plagiarium, Valckenaërus insimulavit: ea vero utcumque se res habeat, certe iniquior esset, qui laudem, utilibus ejus ad illustrandum Lucretium collectaneis philosophicis acquisitam, cuperet deterere, si modo, quæ citra controversiam sumpserit aliunde, promptiore animo ad auctores primos referre vir ingeniosus ille se paratum ostendisset.

In maximâ parte meritorum *Havercampi* pono, quod codicum Lugdunensium diligentior nobis collationem repræsentaverit, et amici sui *Preigeri* nonnullas animadversiones, eruditas illas acutasque, protraxerit in lucem: nam doctissimus editor de penu proprio paucissima, nec ea quidem magni pretii, deprompsit.

Verum enim vero, ne quis, mores meos haud expertus usu, censuræ severioris fortasse postulet, libet *Ernesti* judicium, super hac re in bibliothecâ Latinâ Fabricii factum, vice propugnaculi, subjungere: “ Omnino hoc opus suum peritioribus non
 “ valde probavit Havercampus. Inter omnes editores principa-
 “ tus debetur Lambino et Creechio; huic ad intelligendum max-
 “ ime, illi etiam ad criticam rationem. Sed, qui has res recte
 “ tractare possit, is, si suscipere novam editionem velit *αξιόβου-
 “ εα*, quæ hodie peritis probatur, et cujus exempla recentioris
 “ temporis habemus, magnam laudem parare sibi possit. Sed
 “ absit usitata nostris temporibus festinatio, et lucri cupido.”

Hæ sunt omnes editiones Lucretii, quantum equidem intellexerim, ope codicum MSS. procuratæ; si modo singularem

excipias, de quâ mox dicitur. Nihil igitur tandem super est, nisi ut exponam, quibus denique novis adjumentis suffultus, quibus præsiidiis animatus, ac vallatus, ipsemet ad hoc munus exsequendum, grave profecto, difficile, et ærumnosum! accedere non expallucrim.

Jam decem fere anni lapsi sunt, ex quo Fabri Lucretium emerim, formæ quartæ, quum bibliotheca *Ricardi Bentleii*, qui summi Bentleii voluntatem testamentariam exsecutus est, et magnâ ex parte librorum hæreditatem adiit, auctione publicâ divenderetur. Hujusce exemplaris primæ plagulæ notationem sequentem nescio quis præfixit:

“ Hic liber est *Ricardi Mead*: notæ vero MSS. in margine, “ sunt magni illius critici *RICARDI BENTLEII*, ex ipsius codice “ exscriptæ.”

Vir magnus nimirum, inter paucos doctrinæ copiis instructus, sed sagacitate subtiliore, et acutissimi ingenii velocitatibus, quodam modo suis, criticorum omnium, me judice, præcellentissimus, diligenter versaverat Lucretium; sed neque libros manu exaratos, neque vetustius impressos, nullum denique præter unum Fabri exemplare, videtur adhibuisse; quum sæpius imitationes priorum poëtarum margini alleverit, Lambino et aliis jam dudum occupatas, cum locis quibusdam Diogenis Laërtii pervagatis. Animadversiones itaque, quas ille coryphæus criticorum subinde sparserit, non erant severiore judicio perpensæ, secundisve cogitationibus maturatæ; in uno autem atque altero loco per acumen, vere Bentleianum, quasi divinitus vir summus rem expedit: quæ suo tempore comparebunt; nam supervacaneum esse arbitramur, immorari rebus, in operis decursu lectoris sententiam subituris: quam ubique liberrime de nostris exerceri velimus. Vero quidem simile est, notas plures Bentleianas in Lucretium, et laboriosiores illas atque castigatiores, in manibus adhærere

Ricardi Cumberland; qui ex filiâ est Bentleii nepos, et hæres aviti ingenii certissimus. Aliorum etiam librorum, pretiosissimis avi sui commentariis perscriptorum, solitarius possessor est ingeniosissimus ille vir; quorum usum mihi per alios petenti prorsus denegavit: illaudabili sane specimine caninæ cujusdam malignitatis; quum nec ipse copiis suis uti velit, neque aliis utendas imperitari. Hæc autem non videntur gravius dicta, atque inhumanius, quam res postulat literaria, et ipsa Ratio suffragiis suis comprobabit.

Codicem chartaceum manu scriptum, in folio, nitidissimum, vetustum, et optimæ notæ, quum solus castigatissimis et antiquissimis exemplaribus sæpiuscule consentiat, ex publicâ bibliothecâ mihi Alma Mater, quondam mea, *Academia Cantabrigiensis*, subministravit: opes suas haud invidens eruditibus; neque, ut soror ejus *Oxonienensis*, exemplo nimis erubescendo, thesauros Musæos, qui debent, ut aër et sol, omnibus communes esse, propriis parietibus, inclusos dicam, an abditos ac sepultos? in æternum continens. Hic autem codex olim erat Askewianæ bibliothecæ *κειμηλιον* unde pretio redemit Academia. Tractationem ejus mihi impetravit amicus meus, semper ac maxime colendus amandusque, ROBERTUS TYRWHITT: qui me tyrunculum *Collegii Jesu*, abhinc annis quatuor et viginti, rude jam tum donatus, favore suo sponte prosequi non dedignatus est, et etiamnum profecto fovet.

Αὐτὰρ ἐγὼ τιμᾶν τῆς, καὶ ἀνθρώπων φιλοσητῆς,
Πολλῶν ἡμιονῶν τῆς, καὶ ἵππων, προσβῆν ἐλοίμην.

Hujusce exemplaris, quod perfunctorie nimis mihi videbar evolvisse, et inconsulto citius remiseram, ulteriorem usum a doctissimo protobibliothecario, RICARDO FARMER, obtinuit GEORGIUS STEEVENS, vir ingenio et eruditione pollentissimus, cujus fama mei præconii non indiget; mihi vero nunquam sine et honoris, et amoris, sensu nominandus.

Secundus, mihi collatus, MS. codex in Musæo Britannico servatur; formâ minimâ, membranaceus, pulchre scriptus, seculi xv.

Eadem bibliotheca instructissima mihi tertium exemplare MS. ætatis ejusdem cum priore, suppediavit, chartaceum, in quarto; qui deficit tamen infeliciter cum versu 232. libri vi. Scatet erroribus scriptionis codex iste plurimis; sed orthographiæ vestustioris præ cæteris omnibus, saltem meis, tenacissimus videtur.

Tertium denique MS. librum, chartaceum, et formâ simili, sed seculi sequentis, eidem bibliothecæ debeo. Recentior est profecto, quam cui tuto, reliquis dissentientibus, confidi possit: nec tamen hic etiam omnino fructu suo caruit.

Sed et alium insuper scriptum librum, de quo nihil cogitaveram, mihi permisit evolvendum vir humanissimus EDVARDUS POORE, cum promptissimâ benignitate, a laudabilibus in bonas literas affectibus derivatâ. Nimirum manus recentior hunc codicem exaravit; quum vero cujusvis impressi typis libri non sit apographon, sed codicem quemdam MS. certissime in exemplar habuerit, non spernenda est ejus auctoritas, quoties antiquiorum librorum lectionibus in subsidium accedat. Utrum plures sint Lucretii codices MSS. in bibliothecis Anglicis, vel publicis, vel privatis, plane nescio: et causæ sunt, quâ theologicæ, quâ politicæ, cur nostrates eruditi non sint ad me fovendum, et conatus meos promovendos, nimis propensâ voluntate: has autem, quod impensissime lætamur, ac serio triumphamus, jam jam evanescentes video; ut, exorto sole, matutini rores evaporantur: quod ideo in transcurso monitum volui, ne nimis incuriosi fortassis, aut indiligentioris cujusdam, crimen apud aliquos, calumniis inhiantes, immerito subirem.

Anno M.DCC.LXXXVII. Lucretius impressus est Viennis ad codicem *Vindobonensem*, curante *Francisco Carolo Alter*, gym-

nasii Vindobonensis professore. “ Exstat hic codex membrana-
 “ ceus in bibliothecâ Cæsareâ Vindobonensi, et seculi MD.
 “ scripturâ nitet quidem elegantissimâ, sed multis adeo vitiis fe-
 “ data, ut in calce operis longam satis vitiorum seriem iis homi-
 “ nibus adjungerem, qui codicum MSS. vitiis delectari, verius di-
 “ cam, nugari, consueverunt.”

Scilicet inter illos nugatores, qui scripturam ipsissimam vetusti
 codicis, sive sincera sit, sive demum vitiosa, fideliter representa-
 tam velint, egomet nimis velim nomen profiteri meum: et gratias
 ago libenter maximas, habeoque, huic *nugatori*, quod *vitia* hujus-
 ce codicis notaverit; quum genuinas aliorum librorum lectiones,
 atque haud dubie Lucretianas, sæpiuscule confirmet. Utinam,
 συζυγῆ γνησθε! somnus tibi, tuum munus exsequenti, non aliquoties
 subrepsisset; nec commentitias recentiorum emendatorum divina-
 tiones loco *vitiorum codicis*, in contextu nimium nimium negligenter,
 uti vehementer suspicor, reliquisses: quod sanc te subinde
 quidem, quamvis inconsulto forsitan, fecisse, mihi est in omnium
 longe persuasissimis.

Unum hoc maceror, et doleo tibi, Carole! deesse.

Idem editor non est etiam dedignatus adscribere codicis alterius
vitia, nugatores criticos ex abundante demereri cupidus. Hic-
 ce codex, in eâdem bibliothecâ repositus, continet “ fragmenta
 “ Lucretii ex libris, ii. iii. et vi. a ver. 743. usque ad finem; et in
 “ principio seculi xiv. exaratus videtur.”

In brevi notitiâ literariâ de variis editionibus Lucretii, quam
 professor ille, deliciae nugatorum, suæ præfixit, mentio facta est
 exemplaris in bibliothecâ Vindobonensi, *Venetis* impressi per
Theodorum de Ragazonibus, anno M.CCCC.LXXXXV. quam
 editionem equidem nunquam vidi: sed eo minus hoc infortunium
 dolendum est, quod expressa sit ad editionem Veronensem, judi-
 ce professore nostro; quum “ multis in locis, atque adeo in lacu-
 “ nis, cum illâ exacte conveniat.”

Jam vero, quo melius caveremus, ne moles inutilis editioni nostræ ex prolixis repetitionibus accresceret, et pretium pariter incenderetur; libros illos, qui varietatibus codicum MSS. sint instructi, et ipsos codices tractatos nobis, compendiariis characteribus significandos esse duximus: quorum nunc in ordine ratio reddenda est.

V. ed. literæ designant editionem illam *Veronensem*, de quâ modo, quot habuerim dicenda, dixi.

B. designat codicem *Bodleianum* Oxonii, cujus accuratam atque novam collationem se nactum esse gloriatur Havercampus; nam Creechius prior adhibuerat. Cum hoc codice et editione Veronensi tanta est consensio varietatum, ut valde suspicatus sim dolum aliquem collatoris; neque prius hac suspitione sum solutus, quam ad secundum librum meas animadversiones continuaveram: tum demum vir amplissimus, GULIELMUS JACKSON, B. D. in Academiâ florentissimâ Oxoniensi prælector Græcæ linguæ doctissimus, cum quo forte fortunâ in bibliopolium quoddam Londinense conveneram, et super hac re sermones cæderem, falsam et iniquam opinionem, isto de codice, non ex vanis rationibus susceptam tamen, me benigniter dedocuit. Re verâ in bibliothecâ Bodleianâ ille codex hodieque asservatur; sed non magnam vetustatem jactat, neque multæ frugis sunt, quæ referuntur, variationes ejus: ideoque non modo minus pœnitent indiligentius recensiti, sed angor levius, inhumanissimas bibliothecæ Bodleianæ leges, omnibus mortalibus, levissimo saltem contactis sapore doctrinarum, odio atque execratione prosequendas, mihi liberam tractationem ejus haud permisisse. Mox, ut augurari soleo, illucescet ille dies, quum doctos homines et literarum penetralia pudebit, se tam diu barbaris hæc conditionibus patienter esse colligatos.—Cæterum, satis saltem constat, exemplari Bodleiano, et editioni dictæ Veronensi, unum codicem, vel ejusdem prorsus familiæ, pro archetypo primitus existisse.

G. *Gottorpiantum* est fragmentum, Havercampo atque aliis eruditibus celebratum, ætatem attingens 800 vel 900 annorum; quod infauste tamen explicit cum versu 454. secundi libri.

P. *Pii* est editio Bononiensis, de quâ supra.

Vind. literæ exemplar *Vindobonense*, modo memoratum nobis, indicant: Q. vero, fragmentum codicis, ibidem declaratum, quod incipit ad lib. ii. ver. 658. interrumpitur ad lib. iii. ver. 614. nec prius de novo exorditur, quam ad lib. vi. ver. 747. devenias; unde ad finem libri continenter pergit.

L. literâ prior liber MS. membranaceus, duorum pulcherrimorum ac vetustissimorum, quondam Isaaci Vossii, qui in bibliothecâ universitatis *Lugduni* Batavorum asservantur, a me designatus est;

M. autem literâ posterior liber: quorum varietates recensuit Havercampus.

O. codex est Domini Poore, supra laudati: prius autem ad paginam quadragesimam volumen hoc progressum est, quam hic liber mihi in manus venerit.

Ω. Cantabrigiensis liber est:

Δ. Π. et Σ. codices Musæi Britannici, ad ordinem recensionis nostræ, super illis habitæ, in præcedentibus.

Valde laboravi in orthographiâ textûs Lucretiani constituendâ; ut *αρχαιοπιν* nitorem illum, ac florem ferrugineum venerandæ vetustatis, importunis correctorum manibus passim detersum, in quantum sana grammaticorum priscorum judicia et subinde codicum auctoritas suffragarentur, redaccenderem. Res hæc erat

ostentationis quidem parvæ, sed perquam ærumnosa, et multæ diligentia ac industria, ut rationes ejus ad liquidum perducerentur, et aliquo tandem modo constarent sibi: sed hæc diligentia et industria, nisi simile negotium fungentibus, non comparebunt tamen. Pro officio nimirum habui multam et ingratham operam in hac re ponere; sed, tantis tenebris hæc tota ratio involuta est, ut malim lectoris ad indulgentiam confugere, quam censuram provocare. Quoties fax librorum scriptorum mihi præluceret, in plurimis haud dubitabam sequi: sed multa sunt adhuc in hac re rectius constituenda; de quibus meo judicio manus trepida non ausa est obsecundare. Quum vero sententiam meam in commentariis super hac disputatione sæpenumero interposuerim, non necesse est, ut in hoc loco tempus teram; itaque ad alia me transferam, cum te ad Vossium demandavero, de hoc orthographiæ negotio scite statuentem, in art. gramm. i. 43. init. atque, prout ingenuum virum decet, commonuero, unam et alteram dictionem esse in primis plagulis aliter, atque in sequentibus, memoriæ vitio, exaratam; quamvis secundas partes ageret impendio viriliter perdiligens inspector operarum; cujus acumini non paginæ solummodo, sed commentationes meæ, tempestivam aliquoties expurgationem debent. Nihil autem dissimulandum duxi, quamvis hæc minutia turbam lectorum probabiliter effugituræ viderentur. Libenter sperem, simplicem hunc errorum leviusculorum confessionem editioni meæ convenire; vel plures et crassiores fortasse virtutibus suis redempturæ, nisi parenti suo nimium blandiatur, nihil suis viribus parcenti, ut in manus hominum quam emendatissima veniret.

Nil cumulat, verbisque nihil fiducia celat:
 Fucati sermonis opem mens conscia laudis
 Abnuat—.

Porro quum Virgilium, poëticæ compositionis artificem absolutissimum, Lucretius noster, ingenio poëtarum Romanorum maximus, (nisi fortassis unius illi de palmâ merito contenderint

luxuriosissimi Nasonis ubertas et amplitudo) magnâ ex parte, quantus est, effecerit; venustis hominibus me rem valde jucundam facturum esse credidi, si Minciani vatis imitationes undique conquirerem, et cum exemplaribus suis apposite commissos specialiter exhiberem. Hanc esse mei laboris partem nullo modo infructuosissimam, ab ostentatione licet longissime remotam, deputare soleo; et amœnissimam futuram hinc institutam comparationem hominibus elegantioris ingenii libenter auguror. In hoc officio multa sunt, quæ diligentiam eluserint doctorum, qui se ad hanc rem ex professo contulissent; et ægre, nisi ex compertis, credi poterat, poësin Virgilianam quam penitus imbuerit, quam medullitus incoxerit, oratio Lucretiana. Hunc autem ex abundanti fructum hac collatione provenisse mihi vehementer gratulor, quod hinc complusculis ulceribus Virgilii, sanitatis speciem mentientibus, ideoque difficili et periculosâ tractatione, medelam efficacissimam admovere quiverim: unde apud quicquid est hominum venustiorum me gratias ingentes initurum spero, confidoque.

Jam vero, non alius est poëta, in quem licentia criticorum, ingenii suis temere indulgentium, sævius grassata est, atque in Lucretium; aut quem corruptiorem docti terunt arbitrariis emendatorum interpolationibus. Nos, auctoritati librorum scriptorum, quâ potuimus, et Latini sermonis sinceræ leges sinerent, fideliter obsecuti, et subinde per leviores ex ingenio mutationes, de rationibus ad codicum vestigia religiosissime subductis, timidiuscule progressi, depravationes innumeras profligasse, ac venustates sermonis quam plurimas, demortuas plane conclamatasque, imo deperditas et oblitteratas, nobismetipsis saltem videmur resuscitasse. Neque enim interea non opere summo cavebam semper ab illâ temeritate corrigendi, quam vitiosissime usurpari quibusdam Lucretii editoribus animadvertēbam; et nolui committere, ut in hac vituperatione inconstantissimus omniium homunculus haberer; et ea reprehensio, quam prioribus haud dubitaveram illinere, in caput proprium denuo recideret.

Cæterum, de commentariis meis, quos multis vigiliis et improbo studio contexui, præcipua mihi felicitas continget, atque propositi, quod animo semper eram contemplatus, tunc demum compos fiam, si rationes sic videbor in notis concinnandis prudenter attemperasse, ut eas nec docti fastidiant, et intelligant tyrones fructuose; atque hinc adeo, sicuti ait ille, utrique rei scienter occurrerim, ut mederi possim quum satietati, tum ignorantiae, lectorum. Quantillum denique sit illud, quod indefessâ diligentia consequi valuerim, probe scio: nec tamen animi iudicium, sacramento literarum liberalium legitime obligati, et humanitatis pleni, reformidem; neque ita sum profecto ab omni laudis appetitione alienus, ut non valde cupiam secundæ aliquid opinionis mihi met acquirere. Lividulos autem censores nostros nihil moror; homines, veris literis aut leviter contactos, aut, quas arripuerint, pravis affectibus dehonestantes: qui doctorum conatus, illis displicentium, ex professo deamant deprimere, et fovendis honorandisque Musarum asseclis nullam operam impertuntur. Quoties vero cessaverim, et intentionem animi videbor remisisse, mihi vehementer gratulabor, ac cum meis studiis feliciter actum esse existimabo, si, liberalibus atque vere eruditis errores benevole monstrantibus, malignam cavillatorum intemperiem potero lucrifacere.

In universum sane, hoc vel in maximis omnium a memetipso obtinendum esse arbitratus sum, ut ne quid me putem scire, quod nesciam; quæramque semper addiscere, quod ignorem: quum sentiam, minus prodesse perite quid facere, quam obesse perperam fecisse. Nimirum, in his temporum angustiis, nemo debet admiratione commoveri, nedum indignari debeat, si, laboribus suis victitantes, et re familiari artiore vigiliis addicti, nec non (quod rei caput est) inter librorum vetustiorum raram nimis nimis suppellectilem tenebricose dispalati; si scilicet, his incommoditatibus pressi districtique, quædam emittant nimium deproperata, neque ad unguem præsectum, quemadmodum vellemus, complanata.

Alia sunt insuper, meas vitæ rationes attingentia, et magnam apud mentes benignas humanitus admissorum excusationem habitura:—de quibus tamen melius tacere puto, quam questibus ambitiosis inaniter indulgere.

Porro, ne me fortassis, ab tali puerili φιλαυτιᾷ remotissimum, lector existimet propriis ingenii fetibus plus æquo delectari, quod eum toties ad *Silvam* meam *Criticam* remiserim; docendus restat, me compertum habere, ex usu literarum maturiore, plurima in istis lucubrationsibus inveniri, quæ sint juveniliter temeraria, ἀπροσδιονυσα prorsus, et homine critico indigna; sed quæ in sitientem famæ, rure tamen abditum, et a libris sermonibusque doctorum disjunctissimum, facillime possent cadere: sunt autem rursus plurima rite excogitata, qualia viros harum rerum callentes jucunde morabuntur, et ætatem ferent: ea potissimum, quæ in *Novi Fœderis* monumentis explicandis atque illustrandis occupantur; alibi, nisi fallor, haud temere reperienda: quod serio triumphamus. Non enim ii sumus, qui sacros libros vel cum nobilissimis ethnicorum veterum in eadem trutinâ velimus ponere, aut eodem studio commentandos, ac meditandos, cordatis saltem hominibus autumemus: πολλὰ γέ καὶ θεῖ'

Χρυσέα χαλκείων, ἑκατομῶοι' ἐνεαῶοιαν.

Jam vero, prius libet brevissime disquirere, quam huic præfationi finem ponam, utrum Lucretius noster alia ingenii monumenta quæpiam literis mandaverit, quæ in hoc ævum non perduravere. Certe, eum in animo habuisse de situ et qualitate *sedium sanctarum*, quas numina deorum tenent, de *tenuissimâ* itidem ipsorum naturâ, prorsus intactili, nec admittente tactum utique, nec vicissim exercente;—non perfunctorie disserere, suo ipsius etiam testimonio liquidissime colligitur, in lib. v. verr. 147—158. quum argumentorum propositorum seriem, qui sequitur, versus claudat:

Quæ tibi posterius LARGO SERMONE probabo.

Sed enim an absolverit promissum, et ingens opus, quantivis æstimandum pretii, ruinae temporum oppresserint; an consilium mutaverit; an rursus id agentem mors intercluserit acerba; nullus equidem de plano affirmaverim. Commentaria sane Serviana, ad Virgil. *Æn.* vi. 596. suspicionem injiciunt haud levem, hos etiam, quibus fruimur, libros sex *De Naturâ Rerum* aliquâ tenus imperfectos ad ætatem nostram descendisse: de quâ re paucula submonuimus in nostris animadversionibus ad lib. iii. ver. 991. quo se lectores conferant:

————— εχθρον δε μοι εστιν
 Αυτις αριζηλως ειρημενα μυθολογευσιν.

Aliud carmen, Lucretio relictum, olim exstitisse, Varronis testimonio saltem probabile efficitur; cujus verba, prout leguntur in lib. iv. sect. 3. de ling. Lat. non pigebit adscripsisse: “ A quâ bipartitâ divisione, “ *LUCRETIUS SUORUM unius et viginti librorum* initium fecit hoc:

“ *Ætheris et terræ genitabile quærere tempus.*”

Si sanus sit hic grammatici locus, nec nomini proprio scripturæ vitium insideat; quâ voce, quo fletu, tantum literarum infortunium, nullis artibus medicabile, lugebimus? Tempus! vastator omnium, tibi profecto felix, nimium felix, visus est Musarum chorus, hæc si dona propria fuissent; nam Lucretium meum, vel ingenii viribus, vel elegantia doctrinæ, cuius veterum fortiter opposuerim:

————— quis est crudelior in nos
 Te Deus? Ut semper gaudes illudere rebus
 Humanis!

Denique, ob grandissimos operis hujusce sumptus, mihi gravis-

sime incumbentes, prius volumen, ut antecursorem quendam, qui publicam opinionem speculari quiret, et gratiam aucupari, necessum habui præmittere: et actum est profecto de fortunis meis, et editionibus poëtarum veterum per sudores meos in futurum procurandis, nisi sit hoc specimen lautis iudicibus liberaliter exceptum: quod sane vel ad omni luxu typographico condecorandum, quo pulchrius veniret elegantibus formarum spectatoribus commendatum, apparatus ne sumptuosissimi quidem cessaverunt. Interea, candide lector, et erudite! indices duo, alter criticus omnium in commentariis notabiliorum uberrimus, et alter locupletissimus verborum, libro sexto subjicientur. Quæ supersunt autem, preluum strenuissime exercent, et paucis abhinc mensibus hoc volumen, Deo favente, insequentur. Vale!

*E Musæo meo
prope Londinum,
Novemb. die xx.*

TESTIMONIA VETERUM

DE LUCRETIO.

M. T. CICERO,

In epistolis ad Q. Fratrem, ii. 11.

LUCRETII poëmata, ut scribis, ita sunt multis luminibus ingenii; multæ tamen artis.

Sunt, qui negationis particulam *non* post *scribis* inferunt, singularem per audaciam, contra librorum scriptorum fidem: eâdem operâ Ciceronis iudicio acerbissimam injuriam facientes, et ingenium Lucretii deprimentes malignissime. Nimirum, opinioni inter criticos receptæ disertissimus togatæ gentis tacitus occurrit; quæ volebat, ingenii vim et artificium scribendi in eodem homine rarissime consociari. Hinc pendet Ovidius, trist. ii. 424.

Ennius, *ingenio maximus, arte rudis.*

Sed neque acutissimam et elegantissimam Tanaquilli Fabri conjecturam, *lita*, vice *ita*, temere contra codices equidem receperim: nam vulgata sunt accurate propria, et connexa.

Non minus igitur Ciceronis ipsius, quam Marci fratris, sententiam favorabilem habemus, tum de nativis ad illuminandam poësin Lucretiani ingenii virtutibus, tum de magnâ solertis artificii pollentiâ, cultuque dicendi limatiore.

CORNELIUS NEPOS,

In vitá Attici, xii. 4.

Idem L. Julium Calidum, quem, post LUCRETII Catullique mortem, inulto ELEGANTISSIMUM POETAM nostram tulisse ætatem, vere videor posse contendere,—in proscriptorum numerum a P. Volumnio—relatum, expedit.

M. VITRUVIUS POLLIO,

De architecturá, ix. 3.

Item plures, (qui literarum jucunditatibus instructas habent mentes) post nostram memoriam nascentes, cum LUCRETIO videbuntur, velut coram, DE RERUM NATURA disputare.

P. OVIDIUS NASO,

Amorum, i. 15. 23.

Carmina SUBLIMIS tunc sunt peritura LUCRETII,
Exitio terras cum dabit una dies.

Tristium, ii. 425.

Explicat ut caussas rapidi LUCRETIUS ignis,
Casurumque triplex vaticinatur opus—.

SEXTUS AURELIUS PROPERTIUS,

Elegiarum, ii. 25. 29.

Aut quid LUCRETII tibi prosunt carmina lecta?
Nil juvat in magno vester amore senex.

C. VELLEIUS PATERCULUS,

Historiæ Romanæ, ii. 36.

Quis enim ignorat,—floruisse hoc tempore—auctores carminum, Varronem ac LUCRETIVM; neque ullo in suscepti operis sui carmine (f. *stamine*) minorem Catullum.

L. ANNÆUS SENECA

LUCRETII nostri meminit, sed citra pœseos vel laudem, vel vituperium, de tranquill. anim. sect. 2. et in epist. xcv. ex.

C. PLINIUS CÆCILIVS SECUNDVS

Similem LUCRETII mentionem fecit in epist. iv. 18. ut prior Avunculus ejus, Caius Plinius, in præmissis lib. x. Historiæ Naturalis; quæ tamen suspectæ sunt auctoritatis.

M. FABIVS QVINCTILIANVS,

De institutione oratoriâ, i. 4.

Nec ignara philosophiæ (grammaticæ potest esse perfecta), cum propter plurimos in omnibus fere carminibus locos ex intimâ quæstionum naturalium subtilitate repetitos, tum vel propter Empedoclem in Græcis, Varronem ac LUCRETIVM in Latinis; qui præcepta sapientiæ versibus tradiderunt.

Idem ibidem, x. 1.

Nam Macer et LUCRETIVS legendi quidem, sed non ut phrasim, id est, corpus eloquentiæ, faciant: elegantes in suâ quisque materiâ; sed alter humilis, alter difficilis.

Manifestissimum est cuivis contentius intuenti, magnum rhetorem non de

laudibus Lucretii, ut elegantis poetæ, detrudere voluisse, sed orationem ejus subtiliorem esse, atque *τεχνικωτέρην*, ut argumentum quoque nimis austerum et exile, quam quæ ubertati, magnificentiæ, et amœnitati, sermonis oratorii consummandis pulchre sint accommodata. Meminit iterum Lucretii scriptor ille fructuosissimus, *ibid.* iii. 1. viii. 6. xii. 11.

C. CORNELIUS TACITUS,

Dialogo de oratoribus, sect. 23.

Neminem nominabo, genus hominum signasse contentus; qui Lucilium pro Horatio, et LUCRETIVM pro Virgilio, legunt.

P. PAPINIUS STATIUS,

Sylvarum, ii. 7. 76.

Cedet Musa rudis ferocis Ennii,
Et docti furor arduus LUCRETII.

Stattus autem potissimum respicit Lucretii lib. 1. verr. 137. 146. 922. Et, ne in sequioris ætatis scriptores, qui Lucretium laudibus extulerunt, evagemur latius, otium nobis fecit immensa Barthii doctrina: cujus nota scilicet ad Papinii locum plura scire cupientibus consulenda est.

Q. SERENUS SAMONICUS,

De medicinâ, ver. 614.

Hoc poterit quartus magni monstrare LUCRETII.

ARGUMENTA.

IN LIBRUM PRIMUM.

IN ipso operis principio Venerem invocat. II. Deinde, a ver. 45. ad ver. 159. libros suos de Rerum Naturâ dedicat Memmio: Epicurum, cujus rationes sequitur, collaudat; ab illius doctrinâ impietatis invidiam amolitur; et hujus et sequentium librorum argumenta breviter proponit. III. Tum rem ipsam aggreditur, docetque a ver. 160. ad ver. 265. ex nihilo nihil fieri, et in nihilum nihil reverti, posse. IV. A ver. 265. ad ver. 329. minuta esse quædam corpora, quæ, licet sub sensum non cadant, mente tamen pøssunt concipi; et e quibus res omnes componuntur. V. His corpusculis a ver. 330. ad ver. 430. subjungit vacuum, seu inane spatium: et VI. a ver. 430. ad ver. 483. probat nihil esse præter corpus et inane; reliqua autem, quæ videntur esse, ut pondus, calor, paupertas, bellum, &c. esse tantum conjuncta vel eventa, proprietates seu accidentia, corporis et inanis. VII. Docet a ver. 483. ad ver. 528. prima corpuscula esse perfecte solida; ideoque a ver. 528. ad ver. 635. insecabilia esse, minima, (neque enim corpus in infinitum dividi potest) et æterna. VIII. Deinde, a ver. 635. ad ver. 712. refutat Heraclitum, qui ignem, aliosque, qui aërem, aquam, aut terram, rerum omnium principium esse statuerunt. IX. Tum a ver. 712. ad ver. 829. contra Empedoclem demonstrat, res non componi e quatuor elementis. X. Demum, a ver. 829. ad ver. 919. Anaxagoram refellit. XI. Postremo, a ver. 919. ad ver. 1050. docet, universum esse ex omni parte in-

finitum, corpuscula esse numero infinita, et inane nullis terminis comprehendi posse: XII. et a ver. 1050. ad ver. 1110. libri finem, deridet illos, qui existimant, esse aliquod centrum in universo, quo gravia omnia deorsum tendant, dum levia sponte suâ sursum ferantur.

IN LIBRUM SECUNDUM.

I. AD studium philosophiæ, quæ sola lenire curas et animum metu liberare potest, Memnium suum a ver. 1. ad ver. 61. Lucretius hortatur: inde II. de seminum, seu atomorum, affectionibus disputat, quarum prima est motus; moveri semina ex rerum generatione demonstratur: motus vero hic est deorsum: omnia enim semina sunt gravia; cum autem concurrant semina solida, necesse est quoquo versum a se invicem dissiliant; ita quædam semina aliis implicantur, quæ arctius junguntur, res duras et densas constituunt; quæ laxius, res molles et raras: quædam autem semina nunquam coalescunt; sed, uti ramenta pulveris in radiis solis videmus, perpetuo motu per inane feruntur, et alia corpora subinde percutiunt et agitant, ad ver. 140. III. Celeritatem motûs seminum deorsum tendentium explicat ad ver. 166. IV. Inde pro more suo quædam scommata contra illos, qui providentiam agnoscunt, intexit, ad ver. 182. V. Tum argumentum repetit, asseritque, omnia corpora deorsum tendere, ad ver. 215. VI. Deinde, semina deorsum tendentia a rectâ lineâ paullulum declinare; nisi enim declinarent semina, nihil unquam, saltem nullum liberum agens, oriretur, ad ver. 293. VII. Demum docet, eodem motu semina jam ferri, quo ab æterno ferebantur; nec quenquam huic opinioni diffidere debere, quia motus non videt, cum ipsa semina percipi non possunt, ad ver. 332. Secunda seminum affectio est figura; docet autem VIII. semina non esse ejusdem figuræ, quædam vero rotunda, quædam

quadrata, quædam lævia, et alia aspera, hamata, &c. fuseque ostendit, quæ figuræ amara, quæ dulcia, quæ dura, quæ mollia corpora, componunt, ad ver. 476. IX. Hanc figurarum varietatem non esse infinitam, semina tamen ejusdem figuræ infinita; nempe rotunda esse infinita, quadrata, &c. ad ver. 580. X. Demum ostendit, res non componi e seminibus ejusdem figuræ; et variis argumentis probat, concreta omnia variarum semina figurarum continere, ad ver. 728. XI. Deinde docet, semina nullas habere qualitates, quas sensibiles vocamus; colorem utique, saporem, frigus, calorem, &c. item, sensu non donari; quamvis res coloratæ, sapidæ, calidæ, frigidæ, et sensibiles, ex iis componantur, ad ver. 1021. XII. Demum, infinita semina per infinitum inane volitantia infinitos mundos constituere, eosque mundos augeri aliquando a seminibus ex infinito delapsis; aliquando etiam, avolantibus in infinitum seminibus, deminui et dissolvi: ut plantæ et animalia nascuntur, adolescunt, senescunt, et ordine suo demum intereunt; usque ad finem libri.

IN LIBRUM TERTIUM.

HACTENUS, duobus nempe superioribus libris, naturam et affectiones, quas dicimus, atomorum, rite explicasse sibi visus est poëta. Nunc quatuor reliquis libris ea, quæ ex atomis istis fiunt, attentius speculatur: atque, uti par fuit, primas detulit partes animæ et animo, de quibus hoc toto libro jam disputat. Hunc autem auspicatur librum ab Epicuri laudibus, quem a ver. 1. ad ver. 94. prædicat primum docuisse, non a deo, sed ex fortuito atomorum concursu, mundum hunc, et omnia fuisse facta; atque inde hominum mentes a deorum, mortis, et pœnarum post mortem, metu liberasse: hoc autem unus Epicurus feliciter perfecit, quod alii philosophi frustra conati sunt. Pauca hæc de Epicuro præfatus, docet a ver. 94. ad ver. 137. animum et animam

partem esse hominis, æque ac pedes, manus, brachia, caput, et reliqua membra, et non habitum vitalem totius corporis, seu omnium partium corporis congruentiam, concentumque, qualem quidam veteres philosophi harmoniam dixerunt. Ne vero minus distincte disputare videatur, dum vocibus *animus* et *anima* promiscue utitur, a ver. 137. ad ver. 161. docet, animum et animam unam quidem rem esse, animum vero præcipuam esse partem, et in corde residere, quippe ibi metus, gaudium, et reliquæ passiones, quæ animum sequuntur, sese ostentant; dum anima, in quâ locomotiva facultas unice sita est, per totum corpus sparsa, ad nutum animi movetur: inde a ver. 161. ad ver. 177. demonstrare conatur, animi naturam esse corpoream: animus enim tangit animam, quam movet; anima autem, corpus; nullus vero, nisi inter corpora, contactus est. A ver. 178. ad ver. 323. docet, corporeum hunc animum componi e seminibus minutissimis quidem, tenuissimis, et maxime rotundis: et, si rem ipsam spectemus, e calore, vento, seu vapore, et aëre; et aliâ insuper re, quæ ex tenuissimis, minutissimis, et maxime mobilibus, seminibus constans, est sensûs principium, et origo: quo modo tamen calor, ventus, aër, et quarta illa res innominata misceantur, explicare se non posse liquido fatetur. A ver. 323. ad ver. 350. asserit, animam et corpus ita conjuncta esse, ut sine utriusque pernicie separari non possint: deinde, a ver. 350. ad ver. 370. non solum animum, sed etiam corpus, sentire affirmat, seu potius totum animal, rem e corpore et animâ compositam: post hæc a ver. 370. ad ver. 417. refutat opinionem Democriti, qui singulas animæ partes singulis corporis partibus appositas et conjunctas esse docuit: et, ut olim affirmavit, animum esse potiore partem totius compositi, sic ab animo potius, quam ab animâ, vitam dependere, et salutem animalis conservari, asserit. Deinde a ver. 417. ad ver. 841. animos et animas nasci et interire cum corporibus, viginti octo argumentis demonstrare conatur, et transmigrationem Pythagoræ obiter deridet. Demum, a ver. 841. ad ver. 882. mortem nihil esse docet, cum post mortem nihil est mortali animæ timendum;

imo, si anima immortalis (ut Platoni visum est) concedatur, mortem tamen nihil esse, cum anima separata non meminerit, se unquam antea exstitisse. Proinde, ad ver. 906. ridet hominum vanam de sepulturâ solitudinem: deinde demonstrat, mortem non esse malum, quia mortui non indigent istis bonis, quibus vivi gaudent, neque istis doloribus afficiuntur, qui miseros mortales cruciant, usque ad ver. 943. Vitam etiam ipsam non esse desiderabilem, quippe quæ nihil novi afferat, sed easdem semper voluptates usque ad nauseam subministret, ad ver. 990. Ne vero istæ fabulæ, quas poëtæ narrant, de inferis et pœnis post mortem, terreant mortales, inde ad ver. 1036. omnes illas commodâ interpretatione elevat. Unde, usque ad finem hujus libri, monet, plerosque mortalium inepte et absurde de morte queri; cum sapientissimi hominum, et potentissimi ducum et imperatorum, vim diræ necessitatis senserint: ac docet, ideo mortales vitam sollicitam et inquietam agere, quod hanc mortis contemplationem refugiant, et inepte votis omnibus eam vitam expetant, quam aliquando amissuri sunt, quæ nullam novam voluptatem afferat, innumeris vero doloribus et periculis obnoxia reddatur; præsertim, cum vivendo nihil detrahant de tempore mortis, quæ manet omnes in æternum.

IN LIBRUM QUARTUM.

QUA supra libro primo usus est comparatione Lucretius, ut Memmii sui animum tantisper a contentione relaxaret; eâdem hunc librum quartum a ver. 1. ad ver. 26. auspiciatur, ut auditorem sibi docilem reddat, et attentum. II. Libri hujus proponit argumentum, quod ex industriâ cum superioribus connectit. Cum enim primo et secundo libro abunde docuerit, quæ et qualia sint rerum primordia, quibus figuris distincta, quo motu ferantur, ac cæteras res procreent, libro vero tertio animæ atque animi natu-

ram fusius explicaverit, merito sane a ver. 26. ad ver. 46. hanc aliam subnectit disputationem, de sensatione tam vigilantium, quam dormientium. Quam disputationem ut ex ordine absolvat, a simulacris exorditur, quorum ope omnem sensationem fieri contendit. Docet itaque, III. a rerum superficie tenuia quædam et subtilissima simulacra mitti, quæ passim per aëra volitant, sigillatim tamen sub visum non cadunt, nisi a speculis, aut aquâ, repulsa, in oculos incurrant, a ver. 46. ad ver. 108. IV. Subtilitatem horum simulacrorum demonstrat, et subinde exiguitatem primordiorum confirmat, ad ver. 129. V. Simulacrorum duplex distinguit genus, alterum eorum, quæ sponte suâ generantur in aëre, qualia nonnunquam videmus fieri in nubibus, modo gigantum, modo montium, aut etiam belluarum, imagines imitantia; alterum eorum, quæ a rerum superficie avolant, quasi tenues rerum exuviæ: et deinde a rerum superficie has exuvias perpetuo oriri docet, et eâ motus celeritate per aëra ferri, ut vel luminis solaris jactum facile superent, a ver. 129. ad ver. 216. VI. Quia visus omnium sensuum primus habetur, ab eo exorditur, quem ex simulacrorum, seu imaginum, incursu fieri docet: interim autem explicat ea omnia, quæ ad visûs causas spectant; variaque de visu problemata proponit, quæ rite solvit et explicat, a ver. 216. ad ver. 471. VII. Ne vero aliquis ex phænomenis modo explicatis sensus fallaciæ arguat, illorum dignitatem copiose adstruit, a ver. 470. ad ver. 524. Et subinde scepticos, præcipue a ver. 479. refutat: et demum asserit, omnem veritatem fidei sensuum inniti. VIII. His ita de visu disputatis, cæteros sensus aggreditur; ac primum docet, vocem ac sonum corporeas esse imagines, quæ aurem pariter feriant et auditum faciant: vocis naturam atque formaturam explicat. Cur eadem vox percipiatur a multis, rationem reddit; quid sit echo, quomodo fiat, a ver. 524. ad ver. 618. IX. Deinde de sapore, et gustu, de odore, et olfactu, docet; quid nempe sit sapor, quid odor, et cur non ab omnibus sentiantur. Cur cibus idem aliis dulcis, aliis amarus, fiat; cur odor alius aliis sit magis aptus; et vox aliis terrorem

incutiat, quæ alios juvet, saltem non terreat, a ver. 618. ad ver. 725. X. De imaginatione atque cogitatione agit, quas per tenuissima rerum simulacra, seu imagines, quæ in mentem incurrant, fieri pariter ait; inde varia de cogitationibus problemata proponit et explicat; cur, v. g. videamur in somnis videre illos, qui jam mortui sunt: cur simulacra rerum, seu imagines, videantur nobis morari, dum cogitamus ea: cur subito quisque cogitet, quæ lubuerit: cur in somnis cernamus imagines moveri, usque ad ver. 820. XI. A ver. 820. ad ver. 904. docet, linguam, oculos, aures, nares, omnia denique sensationis organa, prius nata esse, quam eorum usum; secus vero in artificiosis rebus, quæ pendent ex prævisâ indigentia. XII. De somno et insomniis agit; imprimisque docet, quâ ratione fiat somnus in nobis, et in cæteris animantibus: somniorum varias assignat causas, et demum ad res venereas delapsus, a ver. 1030. usque ad finem libri, de amore, sterilitate, fecunditate, et aliis omnibus hanc materiam attingentibus, liberius forsân et apertius, quam nonnulli vellent, disputat; sed philosophis saltem, vel in his tractandis, videtur esse indulgendum.

IN LIBRUM QUINTUM.

I. LAUDES Epicuri, cui propter inventam et explicatam philosophiam plus debent homines, quam Cereri, Baccho, Herculi, aliisque divis, quos grati venerantur, ad ver. 55. prædicat. II. Deinde, in ver. 92. proponit totius libri argumentum, ejus partes postea explicat: et III. ad ver. 157. terram, mare, cælum, solem, sidera, mortalia docet, nec, quod Stoici putarunt, animata, dei ipsius partes, aut sedem et domicilium deorum esse, quod vulgus existimat, asserit. IV. Ne quis mundum a diis fuisse factum, atque ideo immortalem credat, ad ver. 236. varias rationes congerit, tam a naturâ deorum, quam a vitiis hujus mundi, ductas,

quibus probare conatur, hanc compagem non a diis constitutam, et mortalem esse. V. Ad ver. 417. quatuor elementa, terram, aquam, aëra, ignem, e quibus mundus constat, nasci et interire, et proinde mundum ipsum aliquando incepisse, aliquando etiam periturum, arguit; variisque aliis argumentis confirmat, hanc compagem nec ab æterno existisse, neque futuram esse immortalem. VI. Ad ver. 510. agit de primo mundi exortu; et singulis ejus partibus, prout graviore aut leviores sunt, sedes suas et locos assignat. VII. Ad ver. 613. multa de cœli et siderum motibus proponit, at nihil certi decernit: deinde docet, cur terra, cur tota compages, quod corpus grave est, nulli fundamento innixa, pendeat: solem denique, lunam, sidera, metitur; atque illa nec majora nec minora esse, quam nobis apparent, pronunciat. VIII. Ad ver. 770. varias utriusque solstitii, æstivi et hyemalis, causas reddit; quo modo nox fiat, cur aurora solem præcedat, cur dies et noctes vicissim sese superent, cur luna vultum et figuram variet, cur denique sol ac luna eclipsin patiantur, disputat. IX. Deinde, a cœlo descendens, herbarum, arborum, avium, brutorum, hominum, origines describit. X. Ad ver. 835. monstra quoque, mutila quædam atque imperfecta animalia, nasci concedit; sed Chimæras, Centauros, Scyllas, reliquaque poëtarum portenta, suaviter deridet. XI. Demum, a ver. 922. ad ver. 1090. primorum hominum vires, rudem vitam, cultum, victum, ingenium, mores, domicilia, matrimonia, describit; et docet, unde sermo, voces, et rerum nomina. XII. Tandem, post ignem in terras a fulmine delatum, cultior vita facta est, et victus mollior; pacta et fœdera inierunt homines, agros partiti sunt; et pulcherrimi, aut fortissimi, reges constituti sunt; at brevi, ortâ seditione, respublica emersit, ad ver. 1160. XIII. Inde, ad ver. 1240. disputat de deorum metu, et ortu religionis; quam divinæ naturæ, et causarum naturalium, ignorantia acceptam refert. XIV. Quæ sequuntur, metallorum ortum, primas bellandi artes, artis textrinae, agriculturæ, musices, et aliarum artium, ortum atque progressum continent, usque ad finem libri.

IN LIBRUM SEXTUM.

PRIMI triginta tres versus hujusce libri continent, tam ipsarum Athenarum, quam Epicuri Atheniensis, laudes. Sequitur ad ver. 95. qualem ab Epicureo philosopho exspectes, argumenti hujus libri explicatio: et de meteoris dicturo primum occurrunt tonitrus, fulgur, fulmen; de quibus diligenter disputat: et demum istos deridet, qui, neglectis causis naturalibus, ipsum Jovem fulmina jaculari existimant, ad ver. 421. His subjungitur, (nam prester fulmini affinis) a ver. 422. presteris brevis explicatio. Deinde, a ver. 450. ad ver. 533. multa de nubibus et pluvîâ; pauca de iride, de nive, vento, grandine, pruînâ, et gelu, disputat. Si terræ motûs causas velis cognoscere, a ver. 542. ad ver. 606. habes fuse explicatas. A ver. 606. ad ver. 638. de mari poëta disserit: inde ad ver. 710. de Ætnâ. Sequentia, ad ver. 738. Nilo destinantur. Deinde, a ver. 738. ad ver. 840. de Avernis, aliisque terræ tractibus, qui sunt hominibus, cervis, corvis, equis, et aliis, noxii, disputatur. Deinde, a ver. 840. ad ver. 905. de puteis, variisque admirandis fontibus, agit perjucunde. Postea, a ver. 905. ad ver. 1087. Magnes lapis diligentissime explicatur. Postremo, usque ad libri finem, de morbis et peste quædam disserit; quibus subjungit elegantem atque uberrimam sane descriptionem, nec minus eruditam et accuratam tamen, pestis illius, quæ tempore belli Peloponnesiaci Athenas opere maximo vastavit, e Thucydidis historiâ desumptam.

TITI LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBER PRIMUS.

T. LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBER PRIMUS.

ÆNEADUM genetrix, hominum divômque voluptas,
Alma Venus! cœli subter labentia signa

De Rerum Naturâ. Imo, T. Lucretii Cari Rerum Natura: τῷ de deleto. Ita ipse, v. 536. Ita Ovidii *Tristia*, non de *Tristibus*, &c. Sed hoc videatur esse λεπτοτερον τε και περισρροτερον: nam ipse Epicurus libros suos inscripsit περι Φυσεως: et Empedocles, περι Φυσεως των Οντων, libros iii. Suidas: et Ocellus Luccanus, περι της τε Παντος Φυσεως. Sic etiam noster mox, ver. 26. BENTLEIUS. Hæc autem lucem injicient iis, quæ nosmet daturi sumus inferius, ad iii. 15.

Ver. 1. *Æneadum*. In proclivi fuerat persuasio, ita scriptum esse ad Græcorum terminationem *Αινεάδων*, quorum imitationem in propriis potissimum nominibus poëtæ Latini solent affectare: præsertim, cum rarissima sit in hac declinatione casûs patrii pluralis contractio. Sed alia docuit, et salubria quidem, Priscianus, lib. vii. p. 751. “ Est autem quando “ genitivum pluralem quoque per concisionem proferunt, et maxime in compositione et patronymicis, ut *Græiugenum*, “ pro *Græiugenarum*, Virg. *Æn.* iii. 550.

“ viii. 127. *caprigenum*, *ibid.* iii. 221. “ *omnigenum*, *ibid.* viii. 698. Sic *calicolum*, pro *calicolarum* (*Æn.* iii. 21.) “ et *trinundinum*, Cicero pro Cornelio: “ *amphorum*, pro *amphorarum*; et *Æneadum*, pro *Æneadarum*, Lucretius in “ primo versu:

“ *Æneadum* genetrix, hominum divumque voluptas.”

Sed falli quidem potuisse grammaticum in secundo exemplo nos nulli dubitamus: conferas Plaut. *Epid.* i. 1. 16. nam alia corradere in re tenui nimis auxilii laboris esset.

Ibid. *Æneadum* genetrix. Ita annales suos auspicatus est Ennius, ut noster hoc opus:

Te nunc, sancta, precor, *Venus*, et *genetrix* patris nostri,
Ut me de cœlo visas, *cognata*, parumper.

BENTLEIUS.

Sed hunc locum Faber ei jam præceperat, ut mihi etiam Ovidium, *trist.* ii. 262. qui aperte nostrum subsecutus est:

Æneadum genetrix unde sit *alma Venus*.

Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentis,
Concelebras; per te quoniam genus omne animantium

Hinc proprie imprimis in epig. 85. lib. iii. Anthol. Lat. Burm. ver. penult. scriptum legitur:

Vina sitim sedent; natis Venus alma creandis
Serviat: hoc fines transluisse nocet.

Status forte an huc respexerit, Silv. i. 2. 11.

Ipsa manu nuptam *genetrix Æneïa* ducit,
Lumina demissam, et dulci probitate rubentem.

Ibid. *hominum divòumque voluptas*. Hoc de *divis* generaliter potius videtur dictum ad populares de illis opiniones, atque rotunditatis gratiâ, quam quod sit Epicureorum rationibus affine: non ideo ad morosiores orationis proprietates exigendum. Quæ disputavimus autem nuper in nostrâ Silvâ Criticâ, tom. v. p. 49. ad S. Matth. xxviii. 18. super hac locutione, nobis otium excusate facient nunc jam, ad opusculum illud studiosos philologos cum bonâ lectoris veniâ, remittentibus.

Sed totum hoc exordium nihil proximis attingit, aut potentius illustrat, verbis quibusdam, hymnum in eandem Venerem auspicantibus, Homeri dictum; quos certe Carus in oculis habebat:

Μυσα, μοι ενιςτε εργα πολυχροστα Αφροδιτης
Κυπριδος, η τε θεισιν επι γλυκυν ημερον ωσει,
Και τ' εδαμασσατο φυλα καταβητων ανθρωπων,
Οικνας τε διιτιτίας, και θηρια ταυτα,
Η μιν εσ' ημερας πολλα τριζυ, ηδ' οσα παντος'
ΠΑΣΙ ΓΕ εργα μεμλεην ευστεφαν Κυβερεινς.

Ita versus ultimus leni medicinâ persanandus est. Vulgo, Πασιν δ' ineptissime undequaque; et contra justas linguæ rationes, prout videbis, si perlegas statim sequentia in isto carmine.

Ver. 2. *Alma Venus*: ut Virg. Æn. i. 618. x. 352. Vetus glossarium: “Alma, κλυση.” cui conveniret interpretationi mox veniens ver. 41.

— petens placidam Romanis, *incluta*, pacem: et de sole quem vocat *almum* Flaccus, carm. sec. Avienus, Arat. prog. dicit, “vis *incluta* solis:” sed invitus ac-

cesserim equidem huic glossæ, et subjectas ejusdem libri potius amplectar: “Alma, *Φρεπτιρα*: *Almus*, *Ζειδωρος*:” ab *alo* scilicet; *genetrici* multo magis commodas. Hinc est, quod non *Venus* tantum, procreatrix rerum et animalium, nominetur pœtis *alma*, sed Juno præterea, *toris* præsidens *genialibus*, cum Tellure *omniparente*.

Ibid. *cali*. Hæc orthographia semper mihi visa est sincerissima, quum *calum* Latinorum nihil sit aliud quam Græcum *καλον*. Non dissentit Varro de ling. Lat. iv. 5. qui laudat ex antiquis pœtis “*cavum calum, cava cali, cali clypeo*; cava enim clypeum. Et Ennius item “ad cavationem, cæli ingentes *fornices*.” Vide nos infra, ad iv. 172. Vetus sane glossarium in diversum abit:—“*Cælum, ουμανος, τωρον*:” a *levitate* scilicet; cum multis aliis, quorum longa fuerit et inutilis diligentia recensio: nisi quod Plinius, nat. hist. i. 4. non sit silentio premeendus, cui prius Varronis arrisit etymon. Marius Victor, in gen. i. 64.

— quas circite vasto

Contegit ætherium, deducto hinc nomine, *cælum*: i. e. *operculo* tegit magno, *concavo*, rotundo: si mentem pœtæ satis assequor, nostram sententiam stabilientis. Confer dicta ad v. 201.

Ver. 5. *mare navigerum*. Nostrum subsequitur Avienus, nitidissimus pœta, et omnino dignus, qui prodeat orniator et emendatior in manus hominum, or. marit. 658.

— in ortu et fonte primo *naviger*: atque rursus, orb. desc. 651.

At, quæ *navigero* tellus discedit ab *estru*, Innumeræ gentes, populorum examina mille, Arva tenent.

Sic etiam, ut alii porro, Sedulius, pasch. carm. lib. iii. de Christo mare superambulante:

Miratur stupefacta cohors, sub calle pedestri
Navigeras patuisse *vias*.

Ibid. *terras frugiferentis*: *αροραι πυ-*

5 Concipitur, visitque exortum lumina solis:

Te, Dea, te fugiunt ventei; te nubila cœli,

φοφοροί, Hom. II. ε. 122. χθονα πλυ-
λοπτερον, II. r. 265. Hesiod. Theog. 531.

φειρεσειον ut ibidem, ver. 695. Et in his casibus harum dictionum orthographia, *frugiferentis*, nobis etiam aridet; codices licet, opinor, ut omnes certe nostri, unanimi consensu *frugiferentis* exhibere soleant. Nec immerito sic statuimus, tam propter antiquitatem scripturæ, quam commoditates ejus; quas eleganter exhibuit his versibus Terentianus Maurus, p. 2595. accuratus in primis et perpolitus scriptor:

Sic *Orveis*, *Plureis*, et *Omneis* scribimus pluraliter: Non enim nunc addis *E*, sed permanet sic ut fuit, Lector ut non singularem nominativum sciat, Vel sequentem, qui prioris sæpe similis editur.

Ita legimus: vulgo, *et sciet*; tenore orationis minime naturali: τῶν vero et interpositionem in primo versu, a Putschii editione, quâ solâ utimur, exulantis, adamantinæ metri necessitates postulant.

Denique, voce *frugifèrens* non alius fortasse, qui nobis exstant, Latinorum usus est: *frugifèr* aliquoties occurrit, ut veteris poetæ in fragmento apud Martialem, xi. 91.

Attonitusque legis terrarū frugiferaī :

quem epigrammaticum nullus equidem laudaverim, auribus suaves sonos magnificosque sannis ita morose prosequentem.

Ver. 4. *Concelebras*: i. e. uno tempore, atque unâ operâ, hæc omnia, mare, terras, et aëra, frequentas—permeas—incolis—agitas; (vel *confrequentas*, ut loquar cum Prudentio, perist. i. 9.) hæc enim vis est compositæ dictionis in hoc loco; quam Ovidius illustrabit, epist. xv. 11.

Arva Phaon *celebrat* diversa Typhoïdos Ætneæ: ut ibid. ver. 57. amor. ii. 16. 37. met. iv. 46. unde infelicissime quidam sollicitabant met. ii. 218.

Et nunc sicca, prius *celeberrima* fontibus, Ide.

Lactantius, vi. 5.—“ in itinere celebrando “ nihil prodest viam nosse, nisi conatus “ ac vires suppetant ambulandi.” Consulas ibidem editoris Parisini notas.

Tibullus, usus vocabulo, mihi videtur ita corrigendus, eleg. iii. 5. 29.

At vobis Tuscæ *celebrantur flumina Nymphæ*: quæ planior est et rectior locutio: vulgo, *numina lymphæ*. Variare dictionem Carus voluit, ad ii. 546. et interpretis quasi in se munere defungi:

Et variæ volucres, lætantia quæ loca aquarum *Concelebrant*, circum ripas, funteisque, lacusque; Et, quæ *pervolgant* nemora avia, pervolitantes: ubi videas notata. Unum igitur sunt *concelebrant* et *pervolgant*, ad auctoris saltem nostri mentem.

Ibid. *per te genus omne animantium Concipitur*. Euripides, Hippol. 447.

Φοιτῶ δ' ἐν αἰθιγῇ, εἰσι δ' ἐν θαλάσσιω
Κλυδωνί, Κυτρίης πάντα δ' ἐκ ταυτῆς ἐστῶ.

Sic legendum: *εἰσι incedit*. BENTLEIUS. Et provocat vir summus ad Ovid. fast. iv. innuens haud dubie ver. 91. ubi *Veneris almæ* potentia laudibus effertur in carmine nonnihil, opinor, ingenio Lucretii debente:

Illa quidem totum dignissima temperat orbem;

Illa tenet nullo regna minora deo:

Juraque dat cælo, terræ, natalibus undis;

Perque suos *initus* continet omne genus.

Illa deos omnes (longum enumerare) creavit;

Illa satis caussas, arboribusque dedit:

Illa rudes animos hominum contraxit in unum,

Et docuit jungi cum pare quemque suâ.

Quid *genus omne* creat *volucrum*, nisi *blanda voluptas*?

Nec coëant pecudes, si levis absit Amor.

Hæc apertissima loci totius Lucretiani imitatio, et potissimum verr. 4. et 6. *ασπασματις* propositi, confirmant suspicionem meam, quam constructio impeditior et invenustior semper animo ingerebat, non sine sensu manco nimium, de corruptelâ secundum versum Lucretii insidente; quam sic judicem tollendam esse:

Æneadûm genitrix, hominum divômque voluptas,

Alma Venus! cœli *sub te* labentia signa;

Quæ mare navigerum—:

i. e. “ sub tuâ potestate jacent cœlum et “ ignes ætheris; tuâ, inquam, quæ *concelebras*, non cœlum tantummodo, sed mare etiam et terras.” Et nisi quis saga-

Adventumque tuum: tibi suaveis dædala tellus
 Submittit flores; tibi rident æquora ponti,

cior probabilius aliquid extuderit, atque receptæ scriptionis literis proximius, quod vix speres, hæc emendatio in portu navigat. Nobis adspirat Halieuticon fragmentum, ver. 4.

Cæptantem, *Venus alma*, fove! Ne staret inertem Machina mole vacans, tibi primum candidus Æther Astrigeram faciem nitido gemmavit Olympo: Te fecunda sinu *Tellus* amplexa resedit, Ponderibus fundata suis:—tu fetibus auge Cuncta suis: totus pariter tibi parturit orbis.

Neque abnegat suffragium Phornutus, de nat. deor. cap. 24. Καλεῖται δὲ ἡ Ἀφροδίτη Παναίτιν, δια το κἄν τῶ φρανῶ, καὶ ἐν τῇ γῆ καὶ Θαλάσσει, τὴν δύναμιν αὐτῆς θεωρεῖσθαι. Jam vero non intempestiva accesserit pars fragmenti ex Euripide, quam conservavit Stobæus, ecl. phys. cap. xii. et Athenæus, xiii. 8. quum credibile sit hujus nostrum haud inmemorem fuisse:

Τὴν Ἀφροδίτην κτ' ἴσθας ὅση θεῶς;
 Ἀλλ' εὐδ' ἀν' ὑποῖς, εὐδὲ μετρησέμεν ἂν,
 Ὅσον πείσεται, κἄτ' ὅσον ὀνειδέσεται.— κτλ.

Est autem Edipi fragm. xvii. ed. Musgrave.

Ver. 5. Proportio sermonis et concinnitas figuræ mihi persuasionem incutiunt, ob verbum *visit* utique, Lucretii manum posuisse:

——— visitque exortum *limina* solis.

Subacto judicio lector quisvis perpendat committatque ea, quæ nuper disputavimus ad Virg. *Æn.* vi. 829. editionis nostræ. Haud his ipse dissentit Lucretius, ii. 577.

Quem pueri tollant, *visentes* luminis oras.

Neque Claudianus, de laud. Stil. ii. 65.

——— vitæque, et *lucis*, in ipso
Limine—.

Quibuscum Manilius conspirat, i. 581.

——— fugientis *limina* solis.

Nec facit nihil jam ventura vox, *lumine*, nimis celeri recursu, ver. 9. nec nihil optimorum librorum varietates, *lumine*, G. L. M. et *numina*, V. ed. subæratum aliquid sonantes.

Ver. 6. *ventei*. Hic præfanda quædam oportuerit, ut aures lectoris deprecet, de

hujusce scripturæ novitate, se quidem locupletissimorum testium sententiis nullo negotio defensuræ. Viam nobis sternat P. Nigidii luculentissima suffragatio, hominis in disciplinæ doctrinarum omnium præcellentis, et auctoritatis maximæ, apud A. Gellium, xiii. 25. “ Si *hujus amici*, “ vel *hujus magni*, scribas, unum *i* facito “ extremum: sin vero *hi magnei*, *hi amici*, “ *cei*, casu multitudinis recto, tum ante *i* “ scribendum erit *e*; atque id ipsum faci- “ es in similibus.” Plura de hac re sparsim leguntur apud veteres grammaticos, quorum locum in Putschii collectaneis convenientissimum chartis meis alleveram, sed falsis numeris paginae, adeo ut e manu penitus sit elapsus. Librarii scriptores, omnia suorum temporum pronuntiationi tenere accommodantes, germanæ antiquitatis vestigia passim obscuraverunt: infra tamen, ver. 251. V. ed. B. L. M. plane dant *ingenuei*: videas etiam Scaligeri ad Catullum initia notarum. Olim ad tertium usque casum in *i* declinationum aliarum se propagavit hæc scriptura, ut abunde notum est: quum vero nulli distinctioni commodæ inde consulatur, non idonea satis apparet causa illius eatenus retinendæ. Qui vero de Nigidio modo memorato, et, omnium consensu, dotibus ingenii cumulatissime instructo, plura velit scire, is adeat, monico, Rutgersii var. lect. iii. 16. Quinetiam, codex noster Δ. versum, vocibus transpositis, ad hunc morem exhibet:

Te, Dea, te *venti fugiunt*.

Cæterum, docte monuit Preigerus, qui ad mensuram notarum ejus de Lucretio bene meritus est, Claudianum huc respexisse, de nupt. Hon. et Mar. 184.

——— *adventu* *Veneris* pulsata recedunt
Nubila; clarescunt puris *Aquilonibus* Alpes.

Ver. 7. Quod comparet in codd. B. L. M. *Adventuque tuo*, non est, mihi crede, quod existimabant editores, diversa

Placatumque nitet diffuso lumine cœlum.

10 Nam, simul ac species patefacta est verna dici,

lectio, sed germanissima vetustatis incorrupte scriptio, pro *Adventumque tuom* ad solitam brevitatem, *adventūque tuō*, data. Nobis in operis decursu sæpius illucescet tenebris erumpens hujusce scintillula veritatis.

Ibid. *dædala tellus*: i. e. omni artificio forum, frugum, et arborum, se pingens et exornans:—rerum omnigenarum cum varietate suavissimâ speciosa artifex, creatrixque. Adsit vero Calpurnius, ecl. ii. 20.

— illis etiam certantibus ausa est
Dædala nectareos *apis* intermittere flores:

imitatus nempe versum notissimum Maronis, geo. iv. 179. Qui vero *telluri* hoc epithetum affixerit, si nostrum excipias, nondum reperio; dum tamen vox ipsa tam Græcis scriptoribus, quam Latinis, passim frequentatur.

Jam vero, quum de *floribus* tantummodo agatur, *dædala* sit simpliciter *picta*; nam *dædalam* *Circen* Virgilii sic representat Valerius, Arg. vii. 211.

Sic, ut erat, mutata deam: mentitaque *pictis*
Vestibus et magicâ *Circen* *Titanida* virgâ.

Hesiodus, Theog. 878. *γαιαν ἀνέμευσσαν.*

Ver. 8. *Submittit flores.* Homeri locus observabatur nostro, ad Il. ε. 547. ubi unum ex Veneris Lucretianæ officii habes, non infimum illud, neque instrenue, mehercule! neque rursus injucunde, excretatum:

Τοισι δ' ὄπο χθον διαφες νεοθηλια πικαν,
Λωπον θ' ἔρσκεινσα, ἰδε κρασειν, πὸ Λαζινθον,
Πικρον και μαζακρον,

Et imbecillius ad rem non facit, etiam venustate parum cedens, Hesiodus, dum Veneris natales canit, ad Theog. 194.

Ἐκ δ' εὐῆ αἰδοῖη καλλιθεος ἀμφι δὲ παῖη
Ποσειν ὑπο βραδινουσιν ἀεζέτο.

Interea, circa Lucretii locum volitabat mens Propertii, l. 2. 10.

Adspice, quot *submittat humus* formosa *colores*:
et Calpurnii, ecl. viii. 32.

Hic cantare libet: virides nam *subjicit* herbas
Mollis ager, lateque tacet nemus omne:

uti vere et eleganter castigavit Barthius. Porro, hæc imitatur etiam Manilius magno cum successu ad iii. 652. edit. Bentleii, qui minus feliciter ad locum novare voluit:

Tunc primum miti pelagus consternitur undâ,
Et varios audet flores emittere tellus.
Tunc pecudum volucrumque genus per pabula læta

In Venerem partumque ruit; totumque canorâ
Voce nemus loquitur, frondemque virescit in omnem.

Et mirum fuisset sane, si prorsus inobservatos præterisset tanto cultu, tot gratiis, versiculos magistri Virgilii. Sed non præterit, horumce citra controversiam memor, ad ecl. iv. 25.

Ipsa tibi blandos *fundent* cunabula *flores*:

et in prioribus, verr. 18—21.

Submittit igitur valet, exquisitiore sensu, “ e gremio mittit—*de sub* solo facit “ pullulare—extrudit;” ut in Anthol. Lat. Burm. lib. iii. epig. 255. de Jove in bovem verso:

Nunc erat a torvâ *submittere* cornua fronte.

Occurrit etiam in hoc sensu *subdere*, ad ejusdem Anthol. lib. iv. ep. 106. quod sic fateberis probe lectum esse, atque inter punctum:

Siffructus proprio *subdat* de germine *tellus*,
Si *rejerat* sparsis debita seminibus;
Nascuntur tumulo formæ nova messis, honores,
Et lepor, et suavis *germen amicitie*.

Vulgo, *subdit*, et *reparat*; nullo sensu: ac *formæ*, *noxa messis*; ut *formæ* sit in primo casu plurali, inscite: et *granina nequitie*, quod toto epitaphii scopo refutatur, bellissimi, Jupiter! et gravissimi. Alcimum etiam Avitum, iv. 299. transeuntis emendabimus:

Nudati colles, spoliatæ robore *sylvæ*;—
Pelion immensas *summittit* vertice quercus.

Vulgo insulsissime legitur, *cum mittat*.

Ibid. *tibi rident æquora ponti*: “ emol-
litis nempe fluctibus ad placidissimam
“ usque et hilarissimam crispitudinem;
“ ita complanatâ superficie et *διαχρυσμένη*,
“ ut *niteat* pontus, lucis splendore non

Et reserata vigeat genitabilis aura Favonii;
Aëriæ primum volucres te, Diva, tuumque

“ confuso ac deperdito, sed pure reflexo;
“ tibi visæ gratulabundus:” nam γιλαν
est *splendere*; ut Romanis etiam *ridere*:
adeas Hom. IL T. 362. Horat. od. iv. 11.
6. nam cui non dictus est hic Hylas?
Hinc captas Æschylum, Prom. vinct. 90.

————— τοῦτων τε κυμάτων
Ανεγίθισον ΓΕΛΑΣΜΑ:

cum quibus editores pulchre contulerunt
Catullum, lxii. 273. de maris undis mol-
liter crispatis:

Quæ tarde primum, clementi flamine pulsæ,
Procedunt; leviterque sonant plangore *cachinnæ*.
Apollonidas non intempestivus aderit;
cujus corruptissimum epigramma apud
Brunck. analect. in notis ejus, p. 159. se-
cundo disticho sic emaculandum esse dix-
erim:

Αἰεὶ δ' αὖτις σε ΠΟΝΤΟΣ, ἴτο Ζεφύρου πνεύσιν,
Αἴθροι ἔτις ναυτε κυανία, ΓΕΛΑΣΑΣ.

Accedat Leonidas Alexandrinus, epig. 28.

Οὐδ', εἰ μοι ΓΕΛΩΣΑ κατὰστροφῆς ΓΑΛΙΝΗ
ΚΥΜΑΤΑ, καὶ μιλᾶκην φρεῖα φρεῖο Ζεφύρου,
Νηοῦάτην μὲν εὐχέσθαι————.

Et Euripides, fragm. incert. 208.

Ακυμάτος δὲ ΠΟΡΘΟΜΟΣ ἐν εὐρηκῇ ΓΕΛΑ.

Suaviter etiam Oppianus, hal. iv. 534.

ΚΥΜΑΤΟΣ ἀκρίστατος ΓΕΛΩΣ ὄβη χέρον αὐχέσιν.
Hinc pendet elegantia Catulli, lxii. 67.
quem alii secuti sunt in hoc usu dictionis.

Omnia quæ, toto delabsa e corpore passim,
Ipsius ante pedes *factus salis adludabant*.

Abesse non debet his deliciis pœtici ser-
monis Rutilius, itin. ii. 13.

Aridet placidum radiis crispantibus æquor:

qui sibi in proposito habuit Virgilium
æmulari, loci hujusce felicissimum inter-
pretem, Æn. vii. 9. nam verbum verbo
videtur respondere:

———— *splendet tremulo sub lumine pontus.*

Heliodorus, Æthiop. lib. v. init.—*λευκὸν
πνεύματος ἐκ γῆς προσπνεύμεναι, κύμα χέου-
μαλον ὑπεστρέχει τε, καὶ αἶον ΠΡΟΣΕΓΕΛΑ,
τῆ πρυμνή.* Sed ex hoc materiæ pelago
eniatandi tempus est, ne lector nimietate
mecum obruatur.

Ver. 9. *nitet diffuso lumine cælum.*
Confer iii. 22. et Homerum, Il. ©. 554.

———— *ερατοθε δ' ἀε' ἐπιφάσκη ἀσπετος αἰθρῆς.*

Nostrum saltem Prudentius videtur re-
spexisse, contra Symm. ii. 830.

———— *solis radius colluminat omnes*
Diffuso splendore locos:

et versum suum hinc Silius formavit, xii.
658.

Purgatusque *nitet*, discussis nubibus, *æther*.

Unde eruerit Pius *numine*, parum liquet:
mendosam esse scripturam, id satis liquet
vel cæcutientibus. Nescio quis, Anthol.
Lat. Burman. i. 72. 63.

Ut tamen in lætos Paphiæ servetis amores,
Vincula sic mixtis caute constringite ramis,
Ne *diffusa serat* per frondes *lumina* Titan.

Sic reponendum: nam vulgari solet, *fe-
rat*. Ipse Carus, ii. 211.

———— *et lumine conserit arva:*

ubi nos videndi sumus, et locus Avieni
ad iii. 1057. Huc etiam spectant, utpote
ejusdem prorsus argumenti, versus non
insuaves in eadem Anthologiâ, vi. 89. 26.
de *Venere*; quos sibi communicatos non
ægre feret lector sapore lauto contactus:

Arident late toto revolvantia mundo
Sidera, blandito dominam venerata sereno.
Ipsa levi residens curru, mitissima divum,
Ventilat adflatu cælum, Zephyrisque remissis
Mulcet agros, lenique *satis* adremigat aurâ;
Protinus ut liquidum Phœbi jubar *ore reclusit*,
Progressamque deam docuere elementa favendo.

Male Burmannus conjectat *blanditu* in
secundo versu. Et *satis*, i. e. *segeti*, de
meo dedi pro *mendoso astris*. *Adremi-
gat satis* nempe: quo non potuerat ele-
gantius. Rescripsi quoque *reclusit*, vice
recussit; et vere, ni fallor.

Ver. 10. *species verna dici*. Animum
advertat lector conversionem rectæ con-
structionis summo opere Lucretio affecta-
tam, *species verna dici*, vice *species dici
verni*, vel *veris*: ut Propertius, iii. 20. 28.

Librorumque tuos, docte Menandre, *sales:*

pro *tuorum librorum sales*. Hæc formu-
la minus percepta doctis viris incussit

Significant initum, percussæ cordâ tuâ vi.
Inde feræ pecudes persaltant pabula læta,

mendi persuasionem; frustra. Plura dabimus super hac re inferius, ad ver. 475. et simile exemplum videas ad Ovid. met. xv. 214. Porro, V. ed. *simulas*, pro *simulac*.

Ver. 11. *genitabilis*. Sic omnes uno consensu nostri. Avienus, orb. desc. 577.

Altera pulsatur *genitabilis ore Favonii* :

Idem in Arateis, ver. 1855.

Solers Natura, et rerum *genitabilis ordo* :

et in alio loco ibidem, quem proferemus tamen infra, sub ver. 180. quo se lectores conferant. Arnobius, lib. iv. p. 146. Lucretiani sermonis indefessus assectator: "Quis est enim, qui credat, si modo agnoscit ac percipit, vis istius potentiae quæ sit,—*genitabiles* habuisse partes Deum—?" Varro, de ling. Lat. iv. 5. "Lucretius suorum unius et viginti librorum initium fecit hoc:

"Ætheris et terræ *genitabile* quærere tempus."

Habent autem G. V. ed. B. L. M. *genitalis*: quam tamen varietatem breviori scripturæ imputandam dixerim, quæ nullo negotio in hujuscemodi verbis turbas ciet. Tacitus, ann. xv. 44.—"ex*itabilis*" "superstitio rursus erumpebat:" sed duo codices habent *exitalis*. De similibus confusionibus, vide Oudendorpium, Apul. met. proœm. p. 9. Quod, si *genitalis* sincera sit lectio, sequens *aura* depravata est, ut ex violatis metri legibus bene manifestum. Hinc, si gravissimorum MSS. ponderi obsequendum arbitreris, non illepide reposueris profecto ad hunc modum:

Nam, simul ac species patefacta est verna dici,
Et reserata viget, *genitalis* cura Favonii—.

Hoc scilicet constructionis ordine: "Si mul ac species verna dici, *genitalis* Favonii cura, patefacta est, et viget reserata:" i. e. illud ver, *quod curant et fovent* Zephyri. Virgilius, geo. ii. 265.

optima putri

Arva solo: id *venti curant*, gelidæque pruinae.

VOL. I.

Cura sane, pro *aura*, voluit Horatio suo inferre, ad od. ii. 8. 24. sed infelicissimo exemplo, Bentleius. Verum enim vero, ut sæpissime permutantur *ora* et *aura* in libris omnibus, (vide ad verr. 40. 74.) ne quid dissimulem, scripsisse Lucretium non verear tandem contendere:

Et reserata viget *genitabilis ora* Favonii.

Hoc mihi persuasit Avienus, orb. desc. 1140.

Inde Favonii

Quâ plaga fecundis alit *aspros* fructibus agros,
Barbara montivagos tellus extendit Erembos.

In Maitairii vero collectaneis versus secundus sic exhibetur nobis:

Qua plaga fecundis alit *almos* fructibus agros:
longe corruptissime, si audiendum sit exemplar, Dionysium dico, ad ver. 965.

Αυτην ερηκωνων ταραξαστασαι εδος Ερημων.

De contractione *aspros*, consulas Sidon. Apoll. ii. 419. xxii. 151. Virg. Æn. ii. 579. Stat. Theb. i. 622. Prisc. perieg. 481. Sic *aspretum*—*aspredo*—*aspretudo*. His admoniti, scriptorem ingeniosissimum, Palladium Rutilium Taurum, in libro de insitione, ver. 67. emendabimus:

Castance, septos *aspro* vallamine, fetus
Exiit, et placido pondere mutat onus.

Vulgo, *velamine*: vide nos ad iv. 591. De pyro nimirum loquitur poeta.

Ibid. *reserata aura Favonii*. Hunc locum, sed non ita presso pede, institerat maximus Mantuanus, ad geo. iv. 51.

pulsam hyemem sol aureus egit
Sub terras, *cælumque æstivâ luce reclusit*.

Haud minus elegantem in hac materie se præstitit Valerius Flaccus, i. 655.

Emicuit *reserata dies*, cælumque resolvit
Arcus, et in summos redierunt nubila montes.

Ubi cupientibus hanc figuram exemplis aptissimis illustratam adeunda sunt, quæ Weitzius et Burmannus doctissimo labore congresserunt.

Ibid. *viget aura*: ut rursus infra, iii. 284.

ventus, et ceter,

Et calor, inter se *vigent*—;

15 Et rapidos tranant amneis: ita, capta lepore,
[Inlecebrisque tuis omnis natura animantium]

et hinc menda e Silio tollenda est, Pun.
xii. 7.

Dum Rhipæa *rigent* Aquilonis flamina:
vulgo, *rigent*; quæ vox ibi inepta est, nec
minus ad i. 588. ubi eandem medicinam
fecerim:

Thracius hos Boreas scopulos, immitia regna,
Solut habet; semperque *rigent*, nunc litora pulsat,
Nunc ipsas alis plangit stridentibus Alpes.

Ver. 12. Hunc locum, et alium, ii.
991. Statius expressit. *Venus* loquitur:
Quas ego non gentes, quæ non face corda jugavi?
Alitum pecudumque mihi, durique ferarum
Non renere greges: ipsum in connubia Terræ
Æthera, cum pluviis rarescunt nubila, solvo.

BENTLEIUS.

Ut etiam Calpurnius, ecl. xi. 26.

Cerva marem sequitur, taurum formosa juvenca;
Et Venerem sensere lupæ, sensere lænæ,
Et, genus ærium, volucres, et squamea turba,
Et montes, silvæque: suos habet arbor amores.

Cæterum, ut id moneam, etsi serius, vel
illud *æriæ volucres* non præterit inad-
spectum idem Virgilius, ad ecl. iii. 69.

— *æriæ* quo congressere *palmes*.

Iios secutus est Manilius, i. 257.

Æriæque colunt volucres:

et alii. Hinc suavissime noster Popius:
Or fetch th' *ærial eagle* to the ground.

Ver. 15. *initum*: M. *initium*; sed V.
ed. Δ. Π. *nutum*; errore facillimo, et
prorsus inutiliter. Receptæ lectionis sin-
ceritatem monstrat Ovidii locus, fast. iv.
91. ad ver. 4. jam allatus.

Ibid. *percussæ*. Creechius dedit post a-
lios quosdam *percussæ*, sed invitis libris
scriptis; et certe suadent aliud omnes
nostri. *Κελλειν* utique est *παρταίος* *πρεχσειν*,
auctore Etymol. mag. in voce *Νωχελειν*:
et *percellimur*, cum agitatio quædam vio-
lentior, vel lætitiæ vel timoris, membra
omnia percurrat, et concutiat. Sed ne
desideres Lucretii peritorem interpretem,
quam se præstitit Virgilius; qui sic vide-
tur enarravisse vim dictionis *percussæ*, in
geo. iii. 250.

Nonne vides, ut *tota tremor pertentet* equorum
Corpora, si tantum notas odor adtulit auras?

In re prorsus simili, Thomsonus noster,
celebrans itidem amores avium, Lucreti-
anæ dictionis potestatem assecutus est,
et efficaciâ cum felicissimâ quidem repræ-
sentavit:

And *shiver* every feather with delight.

Jam vero paratior accesseris ad percipien-
dam Sophocleæ phrascos venustatem,
quam si centum scholiastarum commen-
tarios evolvisse, ad Ajac. 695. Εφριζ'
ερωτι: quæ verba sic transtulit conditor
Thebaidos, i. 495. sane quam feliciter:

— *Letusque per artus*

Horror iit.

Compares cum his nostrum, iii. 28. 29.
Idem Statius ulteriorem operam navabit
nobis ex ejusdem poematis v. 445. Man-
tuani vestigiis, ut semper, diligenter in-
hærescens:

Ergo iterum Venus, et tacitus *corda aspera flammis*
Lemniadam pertentat amor.—

Fructuose restituitur etiam hæc eadem
vox Senecæ, Thyest. 822.

Trepidant, trepidant pectora, magno
Percussa meta.

Vulgo, *percussa*: minus efficaciter et
tempestive minus: sed non est cujusvis
temiores discrepantias verborum subtiliter
discernere. Valerius Maximus, i. 8.
3. ext.—“ inopinati monstri *percussa*
“ *conceptu*.” quam lectionem summo
cum judicio vindicat Torrenius, omni-
no consulendus. Nimirum, haud raro
eveniet vel *percuti*, vel *percelli*, ita loco
convenire, ut nemo prudenter confiden-
ter ferat judicium: sed meminere tamen
illud proprie significare, “ in quâdam par-
“ te corporis ietum pati;” hoc autem,
“ *membris omnibus commoveri*.” Vide
Bentleium, ad Horat. epod. xi. 2. non per
omnia tamen satis accurate disputantem.

Ver. 14. *feræ pecudes* lectio est librorum
omnium, tam manu scriptorum, quam
typis excusorum; sed Bentleio non inju-
riâ suspecta: nam rarissime consociantur
hæc vocabula; et passim inter se oppo-
nuntur *pecudes* et *feræ* apud universos, et

Te sequitur cupide, quo quamque inducere pergis.
Denique, per maria, ac monteis, fluviosque rapaccis,

solutos metri legibus, et inclusos. Unde lubenter obsecutus eram Bentleio scribenti:

Inde feræ et pecudes—;
atque suscitanti, ver. 164.

Armenta, atque aliæ *pecudes*; genus omne *ferarum*;
cui poterat subjecisse, v. 1057.

Cum *pecudes* mutæ, cum denique secla *ferarum*;
et Virgilium, geo. iv. 225.

Hinc *pecudes*, armenta, viros, genus omne *ferarum*;
cum Statio denique, ut finiam, Theb. x. 141.

Illius aura solo *volucres*, *pecudes*que, *feras*que,
Explicat.

Adeas etiam nostrum, iv. 1191. v. 229.
Sed emendationi Bentleianæ, quam seorsim egomet extuderam, præcipuam auctoritatem conciliare videbatur Mantuanus, ad geo. iii. 242. quoniam sit locus ille ex professo, uti satis liquet, ad imitationem Cari nostri compositus:

Omne adeo genus in terris, hominumque, *ferarum*que

Et genus æquorum pecudes, pictæque volucres,
In furias ignemque ruunt:

ubi perlegas quæ diximus in editione nostrâ, loco Maronis explicando unice insertiventia: nam admonendus restas, *feras* per se pro omnibus animalibus probissime usurpari, vel vicissim *pecudes*: adeas ii. 1080. Stat. Theb. i. 339. ne sim nimius in infinitâ re. Hinc enim vero fortassis fuerit, cui non displicebit aliud tentamen nostrum, et minore cum dispendio receptarum literarum excogitatum:

Inde *feræ* pecudes persaltant pabula læta:
generaliore sensu *tas feræ*, quali nempè noster ad ii. 370.

Ad sua quisque *feræ* decurrunt ubera lactis.
Ennius apud Nonium, voce *pulvis*, iii. 157.

Jamque *feræ* pulvis ad cælum vasta videtur.
Sed, rationibus omnibus accurate subductis, nihil in Lucretio demutem; nam Bentleiana divinatio Martialem, ad spec-tac. xxi. etiam corrigendum postularet:

Affluit immixtum *pecudum* genus omne *ferarum*:

huic autem facto se Ovidius opponit, met. x. 145. de eodem Orpheo verba faciens:

Tale nemus vates attraxerat; inque *ferarum*
Concilio, medius turbæ, volucrumque sedebat:
sic enim locus iste legi debet, atque interpungi; videas me ad Silv. Crit. ii. p. 16. Tertullianus, in libro de judicio Domini, ver. 66.

Sub ditione dedit terras, *animis*que volantum
Pennatim genus, et *pecudum* genus omne *ferarum*,
Et genus æquorum, et deformia monstra nan-tantum.

Ita rescribo ex conjecturâ, pro

————— *animas*que volantum,
*Pennatim*que genus: *pecudum*—;

quæ non capio: *animis* vero, *auris*; vide Lucret. v. 257. 1229. Hilarius in *genesi*, ver. 11.

Gens hominum, *pecudes*que *feræ*, mille atque volucres,

Et quæ per liquidos discurrunt agmina campos,
Omnia per tenet.

Sed in his Hilarii versibus, pro “*mille at-que volucres*,” rescribi jubeo:

————— *pecudes*que *feræ*, *molles*que volucres.

Marius Victor, in gen. i. 119. emendationi fidem dabit:

Hinc *volucres* quoque, *molle* genus, traxere vigorem.

Ibid. Vulgo, *persultant*: II. *persaltant*, antiquiore formâ; atque, opinor, vere: quum usitatum nostro sit vocalem simplicium verborum in compositis non mutam dare; quod, qui eum triverint, fatebuntur. V. ed. *persultans*; et mox *aranis*, pro *amneis*.

Ibid. *persaltant pabula*. Avienus in Arateis sub finem non incommode comparabitur, in tenui materie pœta minime contemnendus:

Et, si *persultans* aries lascivius *herbas*
Adpetat, aut sese sub tollant saltibus hædi—.

Ver. 15. *rapidos amneis*. Virgilius, Æn. xi. 297.

————— saxa morantur
Cum *rapidos amnis*.

Unde quisvidet Livium esse corrigendum, ad xxii. 5.—“*motum terræ, qui multarum urbium Italiæ magnas partes*

Frundiferasque domos avium, camposque virentis,
 20 Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
 Efcicis, ut cupide generatim secla propagent.
 Quæ quoniam rerum naturam sola gubernas,

“ prostravit, avertitque cursu *rapidos am-
 nes*, mare fluminibus invexit.” Et con-
 jecturæ meæ suffragantur codices emenda-
 tissimi. Vulgo, *rapido*. O! duras au-
 res Drakenborchii, quibus haud impinge-
 ret ingratus vocalium istarum intolerabi-
 lis hiatus!

Ver. 16. Versus extra controversiam
 adulterinus et insititius, quem non agnos-
 cunt P. V. ed. B. Δ. Π. Σ. Ω. neque qui-
 vis alius, opinor, codex: ideoque, ut reji-
 culum omnino, uncinis circumscriptum
 voluimus. Alibi non adhibuit vocabu-
 lum *illecebris* Lucretius; nec tamen mul-
 tum velim huic argumento attributum.
 Egomet hercle nihil omnium liquidius
 perspectum habeo, quam occasionem cor-
 ruptelæ. Coram oculis ponamus sincerum
 locum:

————— ita capta lepore
 Te sequitur cupide, quo quamque inducere pergis.
 Librarius nempe non potuit concoquere
 illud *quamque* serius, et extra ordinem
 suum, veniens.

Atqui eandem constructionem jam dedit
 poeta ad iii. 1052.

Denique, *Democritum* post quam matura vetustas
 Admonuit memorem motus languescere mentis,
 Sponte suâ leto caput obviis obtulit ipse.

Rectum scilicet fuerat *Democritus*: et
 tantilla res vel acutissimo Bentleio fraudi
 fuit. Quid autem? si et alterum exem-
 plum apposuero in re pervulgatissimâ, ve-
 niamne concedet lector? Terent. And.
 prol. 2.

Id sibi negotii credit solum dari,
 Populo ut placerent, quas fecisset *fabulas*.

Inserviet etiam nobis alter locus ipsius
 Cari, huic simillimus, ii. 318.

Lanigeræ reptant *pecudes*, quo *quamque* vocantes
 Invitant herbæ—:

et mox veniens, ad ver. 171.

Inde enascitur, atque oras in luminis exit,
 Materies ubi inest *quoniamque*:

i. e. “ *quidque* enascitur, ubi ejus est ma-
 “ teries.”

Ver. 17. P. B. et Ω. pro *quo quamque*
 dant *quocunque*: frustra. Unde vero Pi-
 us habuerit suum *quodque* versûs 15. pro
capta, nullus dixerim.

Ver. 18. *fluviosque rapaccis*. Maro,
 geo. iii. 142.

————— *fluviosque* innare *rapacis*.
 Seneca, Phœniss. 71.

————— heic *rapax torrens* cadit.

Conferas Avien. orb. desc. 452. Hos
 æmulatus est Orosius, ut qui poetarum
 locutiones exquisitas studiosissime compi-
 laverit: hist. ii. 6. et locum dabimus sine-
 re scriptum, et explicitum: “ Nam unum
 “ regiorum equorum, eandore formaque
 “ excellentem, transmeandi fiducia per-
 “ suasum, quâ per *rapacem alveum* offen-
 “ si vado vortices attollebantur, abreptum
 “ præcipitatumque *merserunt*.” vortices
 nempe. Editur vulgo, *merserat*: nam fu-
 cum fecit librariis et editoribus vox *vorti-
 ces* extra rectum ordinem constructionis
 posita; quod nuper vidimus et Lucreti
 commentatoribus evenisse. Priscianum
 excitabo, in periegesi, ver. 779.

————— nam latior intus,

Sangarii *ripis fluvii* vicina *rapacis*.

Vulgo, *ripis*; sed ita esse reformandum
 ad emendationem meam, vel solus Dio-
 nysius ostenderet, ver. 811.

Ευρύτερη γαργαλια, παρ' ὕδασι Σαγγαριαία'

a quo fidissimus omnium interpretes ne la-
 tum quidem unguem soleat evagari; ut
 omitam morem scriptoris peculiarem, qui
 ad ver. 210. similiter habet *flumen fluvii*,
 et ad ver. 522. *riveri amnis*. Eidem non
 alia medicina facienda est ad ver. 909.

Hujus ad auroram *ripis* devolvitur altis
 Tigris, *aquâ* superant quem flumina nulla *rapaci*.
 Hanc etiam correctionem exemplar Græ-
 cum flagitat, ver. 984.

Τὸν δὲ μὲν, ἐς αὐγὰς, ποταμῶν ἠριστος ἄπαιταν.
 Τίγρις ἔρπειθις φέρεται'

Nec sine te quidquam dias in luminis oras
 Exoritur, neque fit lætum neque amabile quidquam;
 25 Te sociam studeo scribuendis versibus esse,
 Quos ego de RERUM NATURA pangere conor

υπερβειτης nempe, *plenus—violens—altus*,
 fluvius: vide me ad Soph. Philoct. 491.
 fluvius autem *altis ripis* est aqua tenui
 fluvius, et infra situs; adi Virg. *Æn.* xii.
 752.

Et observet lector, ad Carum rediens, *το
 monteis* respicere sæviorum pecudum ge-
 nus, et *το campos virenteis* vicissim mi-
 tionum, in ver. 14.

Ver. 19. *domos avium.* Virgilius, *geo.*
 ii. 209.

Antiquasque *domos avium*:
 atque adeo de quietibus omnium anima-
 lium. Exemplo sit Valerius Flaccus, ut
 vindicem et illustrem, Argon. ii. 73.

Jamque sub Eoæ dubios Atlantidis ignes
 Albet ager; motisque truces ab ovilibus *ursi*
 Tuta, *domosque*, petunt.

Miror subdubitare Burmannum de voce
albet: vide nos de Stat. Theb. x. 570. in-
 fra, ad vi. 1254. sed maximos æstus ciet
 dictio *motis*, in quâ expediendâ nihil pro-
 movent Heinsius et Burmannus. Tu in-
 terpreteris velim *motis*, *se moventibus*; e
 somno scilicet se excipientibus ad pri-
 mam lucem, quæ exterret nocturnas fe-
 ras: mediæ vocis reflexo sensu, quam
 proprietatem nobis contigit primis probe
 percipisse, et multoties asseruisse atque
 vindicasse.—De scripturâ vero *Frundife-
 ras*, vide ad ver. 119.

Ver. 20. *incutiens per pectora amorem*:
 solitâ constructionis inversione pro, *incu-
 tiens amore pectora*; i. e. percellens: vide
 nos ad ver. 15. et ad Eurip. Herc. fur.
 67.

Ver. 25. *Nec: Π. non.* Idem *diei*,
 pro *diâs*: et, vice *oras*, Π. et Σ. *horas*.

Ibid. in luminis oras. Ennius, ann. i.
 Tu produxisti nos intra *luminis oras*.

Et similiter Maro sæpius, et omnes alii,
 tam pedestres, quam numeris inclusi; ut
 molestum fuerit atque insulsum conge-
 rendis exemplis immorari.

Ver. 24. Hæc quodam modo Comicum
 referunt, ad Plutum, ver. 144.

*Και, νη Δ', ει τι γ' εστι λαμπρον, και καλος,
 Η χαριεν ανθρωποισι, δια σε γιγνεται.*

Cæterum, ex infinito locorum numero
 Veneris delicias in libris veterum collau-
 dante, instar omnium sit suavissimum
 Nossidos epigramma; cujus dulcissimæ
 puellulæ effatis lubentissime subscribo, et
 deosculor lepores:

*'Αδιον υδιν ερωτος' ερωτος δυωτερα παντα
 Εστιν' απο στοματος δ' εττυσα και το μελι.
 Ταυτα λεγει Νουσις' τινα δ' α Κυπρις εκ εφιασεν,
 Ουκ οιδε τινας αυθα ταια βροδα.*

Ver. 25. *scribundis: Π. et Σ. scriben-
 dis*; sed audiendus est Priscianus, lib. i.
 p. 552. “Apud antiquissimos, quoties
 “cunque *ad* sequuntur in his verbis, quæ
 “a tertiâ conjugatione nascuntur, loco *e*,
 “*u* scriptum invenimus; ut *faciundum*,
 “*legundum*, *dicundum*, *vertundum*; pro
 “*faciendum*, *legendum*, *dicendum*, *ver-
 “tendum*.”

Hunc vero Lucretii locum imitatus est
 Gratius, in ipso limine cynegeticôn, ita
 certissime rescribendus; ut ipse partim
 eram conjectando assecutus:

Post alii, propiore viâ, meliore *perfectu*,
 Te sociam, Ratio! rebus sumpsere gerendis.

Quæ sunt venustissima. Vulgo legitur
 in editis, *aliâ—meliusque perfecti*; odiosâ
 cum scabritie orationis, et structuræ.
 Porro, V. ed. studio.

Ver. 26. *Rerum Naturâ.* Auctor Ci-
 ris, in versibus quantivis pretii, et quos
 magniloqui Maronis superbissimum judi-
 cium nullo modo dedignatum esset, ver.
 56.

Tali te vellem, juvenum doctissime! ritu
 Purpureos inter soles, et candida lunæ
 Sidera, cæruleis orbem pulsantia bigis,
Naturæ rerum magnis intexere chartis.

Cicero de fin. i. 19. “Nisi autem *rerum*
 “*natura* perspecta erit, nullo modo pote-
 “rimus sensuum *judicia* defendere.”

Memmiadæ nostro; quem tu, Dea, tempore in omni
 Omnibus ornatum voluisti excellere rebus:
 Quo magis æternum da dictis, Diva, leporem.

30 Ecce, ut interea fera mœnera militiæ,
 Per maria ac terras omneis, sopita, quiescant.

Ibid. *pangere*: ut Ennius prior apud
 Cic. Tusc. disp. i. 15.

Adspicite, O! ceives, senis Ennii imaginis formam.
 Heic vostrum *paxxit* maxuma *facta* patrum.

Unde plures illis succedentium. Totius
 orationis color mihi haud levem persua-
 sionem incutit, hanc vocem redonandam
 esse Silio, ad Pun. xii. 589. quamvis ple-
 ne sciam receptam lectionem suo loco esse
 probatissimam, et optimis scriptoribus
 frequentatam:

Non equidem innumeras cædes, totque horrida
facta,

Sperarim tanto digne pro nomine rerum
Pangere, nec *dictis* bellantium æquare calorem.

Vulgatum *pandere* de rebus minus cog-
 nitis, et ab intelligentiâ populari recondi-
 tionibus, rectius usurpatur. Nec mirum
 est poëtam, de Ennio dicturum, Ennia-
 nam dictionem adhibuisse. Hæ voces li-
 brariis permutantur etiam ad Seren. Sam.
 de med. 1.

Ver. 27. *Memmiadæ*: i. e. Memmio,
 familiâ Memmiorum oriundo; ut iii. 1047.

Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
 Ossa dedit terræ.

Ibid. *tu, Dea, voluisti excellere*: ut de
 Antonio Musâ epigramma Virgilio as-
 criptum, ver. 5.

Cui *Venus* ante alios, Divi, Divûmque sorores,
 Cuncta, neque indigno, Musa, dedere bona.

Ver. 28. *Omnibus ornatum rebus*. Ho-
 meri vestigiis insistere videtur, ad Odyss.
 Δ. 725.

Παντοῦς ἀγέτης κεκασµένον ἐν Δαναοῖσιν.

Unde refellendi sunt, qui ex ruderibus
 cod. G. *ora latum*, eradere volunt *præla-
 tum*, vel *altatum*, Gratiis renuentibus.

His autem Lucretii versibus facile dixe-
 rim mentem Siliî intentam esse ad Pun.
 xv. 456. neque locum elegantem huc ube-
 rius tralatum, et scriptum distinctumque
 emendatius, lector lepidus damnaverit:

Magnum Dardaniæ, Læli, decus; omnia felix
 Cui Natura dedit, nullo renuente deorum.
 Ille, foro auditus cum dulcisa *solveret* ora,
 Æquabat Pylæi Neliçia mella senectæ:
 Ille, ubi suspensi patres, et curia vocem
Posceret, ut cantu, *mulcebat* corda senatus.

Vulgo, *ducebat*; nec absurde prorsus: sed
 Virgilli vestigia Silius indefessus legit.
 Sic autem Æneidos divinæ conditor, Æn.
 i. 155.

Iste regit dictis animos, et *pectora mulcet*.
 Addas Æn. vii. 53.

Adsuæta ripis volucres, et fluminis alveo,
 Æthera *mulcebant* cantu.

Porro, liquidissimus est atque numerosis-
 simus hic Cari nostri versus; et elisionem
 illam in medio quarti pedis, sane perju-
 cundam, impensissimo cum affectu am-
 plexus est, et æmulatus, Maro.

Ver. 50. *Ecce ut*. Hoc sincerum esse,
 et ab ipsius poëtæ manu, nego equi-
 dem, ac pernègo. Ocyus reponas.

Ecce, at interea.

Vinculum constructionis ad molliorem
 seriem verborum impendio flagitatur; ne-
 que dubium est, quin exquisitor structu-
 ræ forma librariis scriptoribus imposuerit.
 Pariter Ovidius, fast. iii. 683. omisso *ut*:

Effice, Dii studio similes *coævamus* in unum.

Apuleius, met. i. p. 31. "Effeci, sequa-
 tur: ubi videas Oudendorpium; nam,
 in pervulgatâ re, et omnibus vel puerulis
 notissimâ, quid operosis opus est exem-
 plis? Vide nostrum, vi. 251. et notata no-
 bis ad ii. 1005. et ad Virg. Æn. v. 59.
 Invenimus, in opere decurrendo, Lucre-
 tium minime abhorruisse ab hac ellipsi.

Qui legere volebant *Et face*, morbum
 quidem deprehenderunt, sed remedio e-
 rant infelices.

Ibid. *mœnera*: P. Ω. *munera*; V. ed.
 B. Σ. *monera*. Locum citat Lutatius ad
 Stat. Theb. iii. 295. ubi lectum invenio
 "fera *mania*;" ut putem, pro *munia*,

Nam tu sola potes tranquillâ pace juvare
 Mortaleis: quoniam belli fera mœnera Mavors
 Armipotens regit, in gremium qui sæpe tuum se
 35 Rejecit, æterno devictus volvere amoris:
 Atque ita, suspiciens tereti cervice repostâ,

quod fortasse genuinum. Sic Lucanus, v. 8. "belli *munia*:" ut etiam Sallustius, Tacitus, Livius i. 42. ad cujus etiam xxxvi. 51. consuli potest de his vocabulis Drakenborchius. Dictys Cretensis, i. 16. ipsissimis verbis:—"ad *munia militie* festinarent." post Tacitum, ann. xv. 11. Similiter variant libri ad ver. 55.

Ver. 51. *sopita*. Dictys Cretensis, v. 10. "Ita, *sopito* jam exinde *belo*, passim "uti quisque partium voluerat, nunc "Græci cum Trojanis, rursusque hi apud "naves, amice agere."

Ver. 52. Ad l. c. Statii, ubi vetus e-narrator nostrum laudat, Lucretianos versus sibi imitandos poëta sumpsit ad hunc modum:

O! mihi bellorum requies, et sacra voluptas,
 Unaque pax animo; soli cui tanta potestas
 Divorumque hominumque meis occurrere telis
 Impune, et mediâ quamvis in cæde frementes
 Hos assistere locos, hunc ensem avellere dextrâ.

Preigerus etiam quocum Papinii excitavit.

Ver. 55. Voces *belli fera* desunt in Π: et hic codex pro *qui sæpe* in sequente versu dat *persæpe*.

Ver. 55. *Rejecit*: V. ed. B. L. Σ. Ω. *Rejecit*; Δ. autem *Refficit*: non omnino male, quum in *gremium* bene steterit pro in *gremio*; vide Silv. Crit. v. p. 51. et infra, ver. 250. sed lectionem vulgaram malim, facile detortam ex *Reicit*, vel *Reiicit*, in alteram: et favet Lutatius, ad l. c. Statii. Porro, *rejecere in gremium* efficacissima est locutio, et vividius depingit festinationem et aviditatem Martis se in Veneris gremium e belli tumultu abripientis, et quasi *jaculantis*. Florus, i. 14. qui floribus poëticis amat suam orationem conspergere:—"in "confertissima se hostium tela *jaculatus*." Tempestivus etiam obvienet Terentius, And. i. 1. 109.

Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneres,
Rejecit se in eum, flens, quam familiariter.

Cæterum, huic loco supervenient satis commoda illustratio versus quidam in Martem, Anth. Lat. Burm. i. ep. 26. ad incudem meam revocandi, ut politiores exeant:

Sic tibi, post pugnas, et pastos sanguine campos,
 Amplexus *tribuat*, vincli *secura*, Cythere!
 Tu cristâ galeæque rubes; tu, pulcher in ære,
 Incutis in *vultum* radiantia lumina ferro:

i. e. præstringis oculos splendoribus radiantibus ab armorum ferro. Vulgo, *tribuit*, et *e vultu*.

Ibid. *devictus*. Ita G. V. ed. B. P. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. ut quæ venia τφ *devinctus* concedenda sit, non equidem discerno. Poteras sane interpretari *devinctus* per *impeditus*, ut apud Macrobius, Sat. vi. 4. Furius, si sit locus integer, ut est perelegans:

Ille, gravi subito *devinctus vulnere*, habenas
 Misit equi, lapsusque in humum defluxit, et armis
 Reddidit æratis sonitum.

Et Statius fortassis huc faciat, Theb. ix. 567.

Sidoniusque simul *nectebat vulnere* Mavors.
 Nam minus convenit, ob vocem *vulnere* in Caro, Virgilio locus, Æn. viii. 594. quamvis hinc expressus sit:

Tum pater æterno fatur *devinctus amore*:
 et ibi variant itidem codices. Saltem consentientibus libris haud videtur eundem obviam. Eâdem de causâ, τφ *vulnere* nempe interjecti, ad aliam lectionem asserendam non Apuleius facit, met. ii. p. 98. satis cæteroquin tempestivus: "Serit blanditias; invadit spiritum; *amoris* profundi pedicis æternis "alligat." Ita distinguendum. Similiter, p. 217. "Adjuro per dulcem istum capilli tui nodulum, quo meum *vinxisti* "spiritum." In transitu emendabo Tibullum, i. 1. 55.

Pascit amore avidos, inhians in te, Dea, visus;
Equæ tuo pendet resupini spiritus ore.

Me retinent *vicium* formosæ vincla puellæ.

Vulgo, cum putidissimâ locutionis cognatæ congerie, *vincium*. Maro, ecl. x. 69. "Omnia vincit amor." *Vulnere vicium* vero legas apud eundem, Æn. x. 842. xii. 640, 945.

Denique, scriptor in Anth. Lat. Burm. i. 72. 77.

de Martis et Veneris amoribus, Lucretium videtur respexisse, adeoque nostram lectionem firmat:

Ecce furens, post bella, deus, post prælia, victor
Victus amore redit.

Ver. 56. *tereti cervice*: secundario vocis sensu, pro *flexili—fluido*, *ὑγρόν*: vide nos ad ii. 596. iv. 592. et alibi plus semel: nam propria potestas dictionis, *λαβί*, vel tenuiter et equaliter rotundato, potius Venerem attingeret, quam amasium ejus durum ac robustum. Non negligenda est imitatio Mantuani, lucem his injiciens: Æn. viii. 655.

————— illam, *tereti cervice reflexam*,

Mulcere alternos, et corpora fingere linguâ:

quæ tamen Ciceronis ex Arateis, omni genere poetarum venerum florentissimis, juraveris cum potius hausisse, sub iuvio fragmentorum:

Obstipum caput, et *tereti cervice reflexum*,

Obtutum in caudâ majoris figere dicas.

Grotius dedit *in caudam*. Quam infeliciter! Anne aliter Ovidius, fast. iv. 517?

Submissoque genu, vultus *in imagine divæ*

Figit—.

Aut etiam Virgilius, Æn. xii. 70? ut poetæ centies libentius: unde non dubitem ad hanc normam exigere Avienum, Arat. 424.

————— flexo jacet illic crure, minaces

In terrâ figens oculos.

Nec minus est idem Maro opportunus, ad Æn. xi. 622. de agrestibus et fortibus bellatoribus verba faciens:

Jamque propinquabant portis, rursusque Latini
Clamorem tollunt, et *mollia colla* reflectunt.

Interpretis officio in Lucretium fungetur Manilius, i. 554. de serpente ophiuchi:

Respicit ille tamen, *mollî cervicæ reflexus*.

Et opportunam operam navabit Suidas, in voce *πάδιον*, nescio cujus laudans versiculum:

Ω πόδας, ω *πυγύας*, ω τε 'ΠΑΔΙΝΟΙΟ ΤΡΑΧΗΛΟΥ.

Cæterum, optime admovit Preigerus Ovidium, met. x. 558. ubi laudant Lucretium interpretes:

Inque sinu juvenis positâ cervicæ, renidens,
Sic ait: ac mediis interserit oscula verbis.

Silius etiam in cumulum veniat, ut castigetur, ad Pun. vii. 522.

————— ingens, clipeo *cervicæ repostâ*,
Inter equos, interque viros, interque jacebat
Rapta manu spolia, et rorantia cæde, Maraxes.

Ita interpunxeris emendate, et caste scripseris. Vulgo, *capta*; sed Virgilio Silius oculos suos nunquam demovet; et ita ille, geo. iii. 52.

Et duo, *rapta manu*, diverso ex hoste tropæa.

Ver. 57. *Pascit visus*. Cicero, Philip. xi. 5. "—in ejus corpore lacerando at—" que vexando, cum animum satiare "non posset, *oculos paverit* suos." Justinus, xxi. 5. de exsule Dionysio: "—quod "emere non poterat, *oculis devorare*:" ubi plura de hoc loquendi genere interpretes. Noster iterum, ii. 419.

————— *oculos* quei *pascere* possunt: et, nostri memor, Claudianus, in Rufin. i. 164.

Illecebris capitur, nimiumque elatus *araro*
Pascitur intuitu:

prælatâ tamen reflexæ significationis voce, *pascitur* nimirum, pro *se pascit*; unde scelus piaculare, in proprietatem Latinæ linguæ admissum, ad Anthol. Lat. Burm. iv. 48. negotio nullo tollas. Sed integram proferamus inscriptionem, grata lectoribus facturi, cum sit purissimæ suavitatis, et omnino dignissima, quæ manum emendatricem jam nunc subeat:

Optime, mutasti vitam cum morte, Sabelli;

Vita sed est potius morte secuta tuâ:

Nunc etenim vivis, nunc *in felicibus* ævum

Ducis, ab humanâ conditione procul.

Nunc et, in excelsâ cæli regione locatus

Cum Superis, nectar *poscis*, et ambrosiam.

Hunc tu, Diva, tuo recubantem corpore sancto
40 Circumfusa super, suaveis ex ore loquelas

Ita distinctum oportuit, et rescriptum. Codices et *felicibus*, vel *fidelibus*, pro quibus dederunt editores et *felicibus*; male, quum nullus sit comparationi locus, si prior vita fuerit isto nomine indigna. Hæc est meus scriptoris: "Mutasti vitam, Sabelli, enim morte. Vitam dixi? Imo, vivere nunc demum incipis; nec vivere tantummodo, sed in rebus etiam beatis vivere; et pro dignitate tuâ nectar poscere."

Vulgo, *pascis*: fedissime. Horatius, sat. ii. 8. 82.

Quod sibi *poscenti* non dentur pocula.

Sed est in tritissimis dicendi formulis. Qui vero ad Silium, Pun. iii. 202.

————— ardua quæ sit,
Scitatur, pestis; terrasque urgentia membra
Quo ferat, et quosnam populos *deposcat* hiatu:

cum Heinsio rescriberet *deposcat*, aperta loci ipsius proprietati vim inferret, et omnes veneres imaginis extingueret, me saltem iudice; ut audiendus sit potius hæc vice acutissimus ille Romanorum poetarum emendator, quam auseultandus.

Denique, Virgilius est Lucretio pro more committendus, ad Æn. i. 464.

————— *animam picturâ pascit inani*:
et Martialis, ix. 60. 2.

Inspexit molles pueros, oculisque comedit.

Ibid. *inhians*. Idem scriptor in Anthol. Lat. modo memoratus, hæc ibidem imitatus est:

Ille, inter flores, furti velamina, tectus,
Spectat hians Venerem, totusque ardore tremiscit.
Ita castigandum pro *toto*; nam Maronem exprimit, ad geo. iii. 250.

Nonne vides, ut *tota tremor* pertinet equorum Corpora ———?

Ver. 58. *Equæ*: V. ed. *Atque*: et pro *pendet*, *Ω. pendens*. Illud autem *Atque* Veronensis editionis error videtur operarum, errore suo felicium fortasse, pro *Aque*; ut Virgilius, Æn. iv. 79.

————— *pendetque iterum narrantis ab ore.*

Hujuscæ versûs non expalluit imitationem Q. Curtius, iii. 6. 10. "Rex, inquit,

"semper quidem *spiritus* meus ex te *pendit*; sed nunc vere, arbitror, *sacro* et venerabili ore trahitur." i. e. per te solum vivo semper, sed nunc potissimum; ut vix videar ipsum aëra vitalem haurire, nisi per tuum os. Hinc est quod addat statim: "Servatus a me, vitam mihi dederis;" quasi dixerit, "Si tuum spiritum efflaveris, unâ efflabis meum." Et eadem est Lucretii interpretatio.

Quid autem? puto rescribendum esse in Lucretii versu *oris*, pro *ore*: quum et explicatio videatur hæc scriptura, et magis poetico colore. Huic favet suspitioni versus nescio cujus recentioris in Anthol.

Lat. Burm. i. 72. 19. hinc exasciatus:
Ite, precor, Musæ; dum Mars, dum blanda Cythere,
Imis *sucta* trahunt suspiria crebra medullis,
Dumque intermixti captatur *spiritus oris*:
Carmine *dulciloquo* Vulcani vincla parate.

Vulgo, *doctiloquo*, et *ducta*: *ταυτολογως*. Ordo est: "Trahunt ex medullis suspiria, quæ suguntur invicem." Noster, iv. 1187.

Et tenet *adstrictis* humectans oscula labris.

Adde, in priorem emendationem, epig. 74. ibidem:

Dulciloquis calamos Euterpe flatribus urget.

Ver. 59. *corpore*: Σ. *pectore*, quas voces solent librarii confundere; sic ut videntur etiam commutatæ in Statii Aechill. i. 228.

Ipsa dehinc, toto resolutum *corpore*, Achillem (Qui pueris sopor) Æmonii de rupibus antri Ad placidas deportat aquas.

Libri, *pectore*; nec male suo tempore, sed omnium membrorum resolutioni vix apte satis. Ovidius, met. x. 368. ubi videndus est Burmannus:

————— *curasque, et corpora somnus solverat.*

Addas Sedulium, v. 350.

————— Judæis constat adeptum,
Quem nos devoto portamus *pectore*, Christum.
Nonnulli libri habent *corpore*.

Ver. 40. *Circumfusa*: i. e. te circumfundens: ut Maro, Æn. ii. 585. de medicæ vocis Græcorum potestate:

Funde, petens placidam Romanis, incluta, pacem.
 Nam neque nos agere hoc patriæ tempore iniquo
 Possumus æquo animo; nec Memmii clara propago
 Talibus in rebus communi deesse saluti.

45 Quod super est, vacuas aureis mihi, Memmius, et te,
 Semotum a curis, adhibe veram ad rationem:
 Ne mea dona, tibi studio disposta fidei,

Inruimus, densis et circumfundimur armis:
 "nosmetipsos utique circumfundimus."

Pulchre, atque apposite, Achilles Tati-
 us, vi. init. Ἀλλὰ μοι, φίλτατ', σῶζοις,
 καὶ τὴν εἰρήνην ταυτὴν φύλαττε μνημὴν, ἐμοὶ
 δὲ τὴν σὴν καταλίπει, ὡς ἂν ἐχθροὶ ἐνδύσωσιν
 ΣΟΙ ΠΕΡΙΚΕΝΤΥΣΘΑΙ.

Ibid. *suavis loquelas Funde.* Maro,
 Æn. v. 842.

_____ *funditque has ore loquelas:*
 Pressius autem Focas grammaticus ini-
 tatus est, loquens de Virgilio, in Anthol.
 Lat. Burm. ii. 186.

Lata cohors apium subito per rura, jacentis
 Labra favis textit, *dulces fusura loquelas.*
 In eadem Anthologiâ, v. 149. de Phi-
 lomelâ:

Et suavi liquidum gutture *pande melos.*
 Certissime rescribo, *funde:* quæ venus-
 tas ex Græcarum elegantiarum fontibus
 emanavit. Sic Hesiodus, opp. et dd. 581.

_____ *ἤχητα τίπτει,*
 Δεινὸν δὲ ἐρεξομένους, λιγυρὴν καταχρῆσι' αἰδῶν'
 et rursus de eadem cicadâ, scut. Herc.
 597.

Καὶ τὴ πανηγυρῆος τε καὶ κηρὸς ΧΕΕΙ ΑΥΔΗΝ.
 Hinc emacules hymnum in Apollinem,
 Homeri dictum, ad ver. 185.

_____ *ταῖο δὲ φερωγῆ'*
 Χρῆσται ὑποπληκτῆρα καναχὴν ΧΕΕΙ ἰμῶσισαν'
 vulgo, *εχρη'* confer Lycoph. 5. nostrum
 iv. 579, 583. In hac figurâ noster Po-
 pius quam feliciter *αποτολμα'*

Is it for thee the linnet *pours his throat?*
 Hinc elegantissime, ut solet, Arnobius,
 lib. v. p. 185. "Nonne millies optati-
 "us fuit elinguum fieri atque mutum,
 "atque *scaturiginem* istam *vocis* amit-
 "tere, quam Deorum nominibus res ap-
 "pellare turpissimas?" Nec minus Pru-
 dentius, peristeph, x. 552.

Verborum ipse rumpatur locus,
Scaturientes ut perdat loquacitas
 Sermonis *oras.*

Ita emendandum; ut *oræ* vulneris: aper-
 tura scilicet, unde ebulliebat sermo.
 Vulgo, *aureas:* sed passim turbant in
 his dictionibus librarii: ut non probe no-
 tum est nemini, qui has literas vel labris
 primoribus attigerit. His adjungatur Se-
 dulius denique, iii. 65.

Et voci patefecit iter, nexuque soluto,
 Muta diu, *placitas effudit lingua loquelas.*
 Sic fortasse legendum, pro *tacitas.*

Ver. 41. *Funde petens:* Π. *Fonde poles:*
 et verissime, ut opiner, illud *Fondc.*

Ibid. *placidam pacem.* Virgilius, Æn.
 i. 249.

_____ Nunc, *placidâ* conpostus *pace,* quiescit.
 Ver. 45. *nec:* sic L. M. Π. vulgo *ne-*
que; et ordinem exhibent verborum Δ.
 et Π. meis saltem auribus jucundior:
 Possumus æquo animo; *Memmii neque* clara pro-
 pago.

Pro nos, V. ed. eos.
 Ver. 44. Cogitabat fortasse de hoc
 loco Flaccus, in exordio epistolæ ad Au-
 gustum:

_____ in publica commoda peccem,
 Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
 Et post hunc versum veniunt ver. 57.
 et sequentes quinque, in V. ed. Δ. Π. Σ.
 et Ω. quæ mihi suspicionem sponte o-
 portam firmant, male eisdem mox esse
 interpolatos, quum teneant in secundo
 libro stationem longe commodiorem, ac
 plane suam.

Ver. 45. *Memmius.* Ita P. V. ed.
 Π. Σ. Ω. ut noster infra, verr. 412, 1051.
 Vulgo legitur, *Memmiada.* Δ. autem
 omittit voces *et te,* et sic ordinat integrum
 versum:

Intellecta prius quam sint, contempta relinquant.
 Nam tibi de summi cœli ratione deumque
 50 Disserere incipiam, et rerum primordia pandam;
 Unde omneis natura creet res, auctet, alatque;
 Quoque eadem rursus natura precepta resolvat:
 Quæ nos materiem et genitalia corpora rebus
 Reddundâ in ratione vocare, et semina rerum

Quod super est, quæso, vacuas mihi, Memmius,
 auris;

sic ut recoquitur etiam in Σ. Cæterum, Δ. vice τς *Semotum* sequentis versûs, habet *Semotim*: quod magnam præ se fert veri speciem, quum sit adverbiorum ita terminantium seges uberrima Lucretio: "Acervatim, adumbratim, articulatum, blanditum, catervatim, contemptum, filatim, generatim, gravatim, insertum, iustim, membratim, minutatim, mixtum, moderatim, particulatim, propriatum, pedetentim, raptim, summatum, tractim, turmatim, viritim." Et operæ pretium fuerit animadvertere, quam speciosi versus evadant, ad hunc codicem compositi:

Quod super est, *quæso*, vacuas mihi, Memmius,
 aureis,

Semotim a curis, adhibe veram ad rationem.

Ex illâ autem familiâ adverbiorum, modo numerosius recensitâ, superest aliud, apud Anthol. Lat. Burman. lib. iii. epig. 199. quod sic melius confirmatum contextibus lexica commendamus. Quum vero poematum sit haud vulgaris elegantia, dabimus altius repetitos versus, et non nihil sinceriores:

Semper munditias, semper, Basilissa, decores,
 Semper compositas arte recente comas,
 Et comtos semper cultus, unguentaque semper
Mellia sollicitâ *prompta* videre manu,
 Non amo: *neglectim*, mihi se quæ comit, amica
 Se det, inornatâ simplicitate *valens*.

Locum videas; nam fateberis sententias ita dispositas in editis, ut turbetur clausularum respondentium concinnitas. Pro *mollia*, vulgo *omnia*; pro *prompta* etiam, *comta*, illepidâ repetitione; et pro *valens*, *valet*. Propertius, iv. 6. 5.

Costum molle date.

Denique, pro *Semotum*, scriptum est in Π. *Servorum*.

Ibid. *vacuas aureis*: ut Plautus, Trinum. prol. 11.

— date *vacivas aureis*, dum eloquor.

Ver. 50. *Disserere*: Δ. *Descerere*.— Porro, *disserere* valet, varias doctrinas *spargere*: de quâ metaphorâ consulas Silv. Crit. sect. cvi. et tom. v. p. 107. Apposite A. Gellius, v. 1. imit. "Quum philosophus, inquit, hortatur, monet, suadet, objurgat; *aliudve* quid discipularum *disserit*:" i. e. spargit in auditores suos. Propriæ significationis exempla suppeditant ex Varrone et Columella lexica vulgaria. Hinc cum quarto casu purissime adhibuit vocem Terentianus Maurus, p. 1589.

Si tam *tenuis res* tibi sic *dissero* versu,
 Vitem ut tenebras.

Dietys etiam Cretensis, i. 5. "Expugnatam quippe domum regis, eversumque regnum, et *alia* in talem modum *singuli disserebant*." Qui mox ad cap. 11. sic variat locutionem: "*Disseminatâ* jam per universam Græciam *famad*, omnes Pelopidæ in unum conueniunt."

Ibid. *Disserere incipiam*. Virgilius, geo. i. 5.

Hinc *canere incipiam*.

Ibid. *primordia pandam*. Idem, Æn. vi. 725.

Suscipit Anchises, atque ordine *singula pandit*. Ver. 52. *Quoque*, solus Seneca, ep. 95. alii, *Quoc*: vide ii. 65. *resolvat*: P. et V. ed. *resolvit*.

Ibid. *precepta resolvat*. Similiter Maro, nostri comes individuus, geo. iv. 301

- 55 Adpellare suemus, et hæc eadem usurpare
 Corpora prima, quod ex illis sunt omnia primis.
 [Omnis enim per se divom natura necesse est
 Immortali ævo summâ cum pace fruatur,
 Semota ab nostris rebus, sejunctaque longe;
 60 Nam, privata dolore omni, privata periclis,
 Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
 Nec bene promeritis capitur, nec tangitur irâ.]

plagisque *perempto*
 Tunsæ per integram *solvuntur* viscera pellem.

Ver. 53, 54. *genitalia corpora*—*semina rerum*. Idem Maro, *ibid.* ii. 324.

Vere tument terræ, et *genitalia semina* poscunt. Hæc autem, cum *Vacui* doctrinâ, erant e Democriti thesauris Epicuro promptæ; nam de illo sic Diogenes Laërtius luculenter, ix. 44. Δοκιμὴ δὲ αὐτῶν σαφὲς Ἀρχαῖς εἶναι τῶν ὅλων ἀτομῶς, καὶ κενόν.—Καὶ τὰς ἀτομὰς δὲ ἀπειρῶς εἶναι κατὰ μεγέθος καὶ πλῆθος· φηρῖσθαι δὲ ἐν τῷ ὅλῳ δινεμῆσθαι, καὶ οὕτω πάντα τὰ συγκριμὰτα γενῆσαν, πῦρ, ὕδωρ, ἀέρα, γῆν.

Ver. 55. *usurpare*: i. e. vocare—nominare—nuncupare. Cicero, in Timæi fragmento, cap. xi. “Deinceps Jovem atque Junonem, reliquos, quos fratres inter se, agnatosque, *usurpari* atque *appellari* videmus.” Idem de offic. ii. 11.—“quem C. Lælius, is, qui sapiens *usurparatur*, fregit.” Ennius apud Nonium, voce *Tumulti*:

Quid hoc hic clamoris? quid tumulti est? nomen qui usurpat meum?

Sic, opinor, scribendus est et ordinandus versus, ut qui sit iambicus tetrameter ἀκαταληκτός. Columella, v. 6. 11.—“tabula lata instituenda sunt: hoc enim *nomine* *usurpant* agricolæ ramos truncosque prominentes.”

Ver. 56. *quod*: Π. *quidem*: error a *quom* manavit. interpretatione τὸ *quod*, brevis et indistincte scriptâ.

Ver. 57. Alienum locum occupant haud dubie hi sex versus, et abesse dicuntur quibusdam libris tum manu scriptis, tum editis recentioribus: certe non hic

leguntur in V. ed. Δ. Π. Σ. Si in hac statione revera posuerit poeta, ita est capienda, non satis sequaciter continua, sermonis series, et potestas argumenti: “Ex illis, inquam, primis corporibus fiunt et exoriuntur omnia; non ex artificio deorum ducunt originem, ab humanis rebus longe longeque sejunctorum, pace fruentium immortalis, nec se terrenis ullâ tenus immiscientium.” Erat etiam sententia Bentleii, intrusos esse huic loco, nullâ cum tempestitate, memoratos versus. Et margini MS. Ω. manus vetustior hæc illeivit: “Hi sex versus ex secundo libro in hunc locum translati sunt, non poetæ operâ, sed scriptorum ignorantia.”

Ver. 63. *fede*. Isidorus, origg. i. 26. “*Fedus*, quod est deformis, per e solam scribendum: *fidus*, quod est pactum, cum æ diphthongo scribendum:” quibus astipulatur Beda de orthographiâ, apud Putschii collectanea, p. 2555.

Ver. 64. *Religione*. Literam non geminam in similiter compositis per omnem Lucretium, antiquiori consuetudini morem gerentes. Fabius, instt. orat. i. 7. “Semivocales non geminare, diu fuit usitatissimi moris.” Ad eum ut neutiquam sit audienda Donati opinio in Terent. And. prol. 25. ad quem, si tanti sit, te recipias.

Hæc orthographia non geminatæ literæ fefellit librariorum ad Homeri hymn. in Cer. ver. 7.

Ἀνθρα τ' αἰνυμένην, ῥόδα, καὶ κρονον, ἠδ' ἰα καλα,
 Λεῖμων ἁμαλακον:

quæ vetus erat scriptura, posterioribus in

Humana ante oculos fede quom vita jaceret
 In terris, obpressa gravi sub Religione;
 65 Quæ caput a cœli regionibus obtendebat,
 Horribili super adspectu mortalibus instans;
 Primum Graius homo mortaleis tollere contra
 Est oculos ausus, primusque obsistere contra:
 Quem neque fana deûm, nec fulmina, nec minitanti
 70 Murmure compressit cœlum; sed eo magis acrem

αμμαλακον mutata; i. e. *αν μαλακον*: sed inscite literas scribæ diviserunt; unde error ortus est *Διμιωνα μαλακον*: qui non latuit Ruhnkenium.

Porro, Prudentius in loco cultissimo, contra Symm. i. 514. ob oculos habuit Lucretium:

Tunc primum, senio docilis, sua secula Roma
 Erubuit: pudet exacti jam temporis; odit
 Præteritos fedis cum religionibus annos.

Ver. 65. *regionibus*: V. ed. B. *religionibus*.

Ibid. *cæli regionibus*. Maro, geo. ii. 269.

Quin etiam *cæli regionem* in cortice signant. Arnobius, adversus gentes, phrasim pro more arripuit: lib. vi. p. 195.—“in sum-
 “*mis cæli regionibus* degere.”

Ibid. *obtendebat*: i. e. caput coram oculis mortalium exhibebat, et quasi in os ingerebat. Antiquitus, pro *ostendebat*, præpositione non eliquatâ ad voluntatem literæ sequentis: nam se inscitissime dederunt lexicographi atque editores, qui in duas voces ivere fissum *τα ostendo* et *obtendo*. Lactantius, iii. 27. dat *ostentabat*; nec male.

Ver. 66. *instans*: quasi parata esset involare, et arripere, viribus desertos, et omni præclusos fugæ; sic ut illi Virgili-ano Liguri evenit, Æn. xi. 702.

— se nullo jam cursu evadere pugnæ
 Posse, neque *instantem* reginam avertere, cernit.

Ver. 67. *Graius*: V. ed. B. Δ. Π. Σ. *gnarus*: frustra; nam semper oberrant in propriis nominibus exarandis librorum calami: vide ad ver. 724.

Ibid. *mortalis oculos*. Quasi dixerit:
 “Quamvis esset æque mortalis, atque

“illi, quos tanto opere Religio terreret,
 “non dubitavit tamen obtueri, ac fortiter
 “obsistere, nullo duce, et exemplo nul-
 “lo.” Virgilius, Æn. iv. 277.

Mortalis visus medio sermone reliquit:
 et similiter ibid. ii. 605. Peto Albino-
 vanus, Anth. Lat. Burm. ii. 121. ver. 20.

Dii revocant, rerumque vetant cognoscere finem
Mortales oculos.

Sulpicius Severus, i. 53. “Poscente au-
 “tem Moise, ut Dominum in majestate
 “propriâ videret, responsum, Formam
 “Dei *mortalibus oculis* perspicî non pos-
 “se:” ubi, ut in Lucretio, antithesis se-
 “dulo notanda est, *mortalium* oculorum et
 speciei *immortalis*.

Ibid. *tollere*. Nonius, p. 199. a. legit
tendere; quod primo aspectu cuivis ido-
 neo elegantiarum arbitro arridere possit.
 Noster, iv. 326.

Sol etiam cæcat, contra si *tendere* pergas:
 ubi nos videndi. Similiter Virgilius,
 Æn. ii. 405.

Ad cœlum *tendens* ardentia lumina frustra:
 qui locus maxime huc facit, omni ex par-
 te conveniens et germanissimus. Gellius
 de Regulo, vi. 4.—“adversus ictum solis
 “oppositum continebant, atque *intendere*
 “in cœlum *oculos* cogeant.” Hoc insu-
 per favorem dictioni Nonianæ conciliat,
 quod veri videatur similis librorum scrip-
 tores mutatuos exquisitiorem dictionem
tendere, et multo minus obviam, in *tollere*,
 quam vicissim: neque velim negligatur
 erudita Bentleii nota ad Horat. epist. i. 1.
 28. qui tamen ad od. i. 5. 18. me deterret
 ab aliquo novando, libris non addicenti-
 bus. Hoc etiam facit Germanicus, quem

Inritât animi virtutem, efringere ut arta
 Naturæ primus portarum claustra cupiret.
 Ergo vivida vis animi pervicit, et extra
 Processit longe flammantia mœnia mundi;

dixerim, ob similitudinem sententiæ, Lucretium in animo habuisse, sub suorum ingressum Arateorum:

Nunc vacat *audaces in cælum tollere vultus.*

Ad illustrationem vero Lucretii Alcimus Avitus operam egregiam navabit, iv. 220.

Cum subito, clausis foribus, *tamen* aliger intrat, Conspicuis, claro resplendens nuncius ore. Horrescit, visu tanto perterritus, heros; *Mortalisque oculus* personam ferre supernam Vix valet; et pavidi *detorquent* lumina vultus.

In primo versu vulgo legitur *tunc*, quamvis *tum* in eadem periodo statim præceserat: mendose. Error erat facilis ex scripturâ breviore. Et ultimo versu, *detorquent*, pro *detorquet*, scripsimus; tam elegantia sermonis, quam proprietate, castigationem nostram deposcente.—In ver. 68. V. ed. *absistere*.

Ver. 69. *neque*. Sic V. ed. B. P. et Ω. alii *nec*: et tertium *nec* omittit Π. Neque potui non admittere egregiam Bentleyi emendationem *fana* pro *fama*, nude ascriptam, et indefensam, sui exemplaris margini, quis enim temere dixerit legitimum sonare phrasem *fama deum*? Quam vero pronus error fuerit exscriptoribus, quivis extemplo videat. Lucretius ipse appositisime, ad v. 75.

Et quibus ille modis divom metus insinuarit
 Pectora; terrarum qui in orbi sancta tuetur
Fana, lacus, lucos, aras, simulacraque divom.

Ubi tamen editio princeps, per eandem corruptelam, *fama* exhibet.

Ibid. *minitanti murmure*. Iisdem vocibus usum video Marcum Tullium in Arateis; et eleganter quidem, ut omnia ubique, ille mortalium eloquentissimus:

Nec metuunt canos *minitanti murmure* fluctus.

Gemello sermone Flaccus, od. ii. l. 17.

Jam nunc *minaci murmure* cornuum
 Perstringis aures.

Ver. 71. Hanc constitutionem versûs, quam ex auctoritate librorum dederim, proprium acumen ingenii prius expeditive-

rat. Verborum ordinem præbent G. B. L. M. Δ. Π. Σ. solus Σ. conjecturam firmat, *efringere* scribens pro *confringere*; quam tamen necessariam reddidit codicum modo memoratorum ratio. In P. V. ed. Δ. Π. Σ. ordo est verborum, *Inritât virtutem animi*: Ω. *irritant*. Terentius, Adelph. i. 2. 8. phrasem *efringere claustra portarum* stabilis:

Fores efrigit, atque in ædes irruit
 Aïenas.

Idem facit Seneca, Herc. fur. 47.

Efrigit, ecce! *limen inferni Jovis*.

Livius, xxiii. 52. “Nec minore intus vi, quam foris, *portæ efringebantur*.” Plautus, Amphit. iv. 2. 6.

—Pene *efregisti*, fatue, *foribus cardines*.

Tacitus, ann. i. 21. “Adcurrit ab uni-
 versis; et, *carcere efracto*, solvunt vin-
 cula.” Petronius, cap. 78. “Itaque
 vigiles, qui custodiebant vicinam regio-
 nem, rati ardere Trimalchionis domum,
efregerunt januam subito.” Q. Curtius, iv. 5. 17. “Quumque, *portâ efractâ*,
 cohors Macedonum intrasset.” Videas
 Lucan. vi. 574.

Mihi videor discernere causam ordinis verborum, qui in libris obtinet. Librario cuidam, non indocto prorsus, inciderat cogitatio, finalem *t* vocis *inritât* melius sustineri eâ cæsura potuisse, quæ in tertii pedis primâ syllabâ longe usitatiores locum habet, et agit validissime. Porro, pro *ut*, Δ. *et*; et in versu sequente *cupe- ret* G. B. L. *caperet* Π. Priscian. x. vulgatis consentit: et l. vii. habet *fedi* ad ver. 86. quod serus moneo.

Ibid. *Inritât animi virtutem*. In hac sublimi descriptione elaborandâ, nullus equidem dubito, nostrum in oculis habuisse leonis Homericæ imaginem, ad Il. T. 168.

—*ἦτοι τ' ἀφ' ὄντων*
 Γίγνεται, ἐν δὲ τῇ αἰ κεαίῃ; στῆσι ἀλλοίμοις κταρ.

75 Atque omne immensum peragravit mente animoque:
Unde refert nobis victor, quid possit oriri,
Quid nequeat; finita potestas denique quoique
Quâ nam sit ratione, atque alte terminus hærens.

Οὐρη δὲ πλῆυρας τε καὶ ἰσχυία ἀμφοτέρωθεν
Μακροῖσται, ἐξ δ' αὐτῶν ἐποτρύνει μακροσάσθαι.

Inritât autem contracte pro *inritavit*, ut videtur; et sic iterum noster in vi. 586.

————— quas exitus hic? animâ
Disturbât urbeis.

Ver. 73. *vivida vis animi*: quam Arnobius, lib. v. p. 179. vocat *ingeniî vivacitatem*, et ipse aliter nominavit supra *acrem virtutem animi*. Virgilius, *Æn.* xi. 386.

————— Possit quid *vivida* virtus,
Experiare licet.

Pro *vivida*, II. *vividas*, errore crasso.

Ver. 74. *flammania mania mundi*: i. e. flammæ ætheriæ, quæ vallant mundum. Loco lucem impertient optimi versus Manilii, i. 149.

Ignis in ætheriis volucer se sustulit oras;
Summaque complexus *stellantis* culmina cæli,
Flammarum vallo naturæ mania fecit.

Ita legendum detexeram cum Bentleio. Longe aliud est *ætheriæ auræ*; ille nempe, quibus vescimur et vivimus mortales; ut Virg. *Æn.* i. 546. Noster, vi. 86.

Quæ supra caput ætheriis cernuntur in oris.

Manilius Ovidium secutus est, met. i. 26.

Ignæ convexi vis et sine pondere cæli
Emicuit, *summâ*que locum sibi legit in arce.

Ex hoc autem Lucretii versiculo non nihil stilus Papinii libavit, in silv. iv. 5. 156.

Ibis, quâ vagus Hercules, et Evan,
Ultra sidera, flammeumque solem,
Et Nilî caput, et nives Atlantis:

ubi fortasse falsi fuerint librarii scriptores, et reponere debemus,

Ultra sidera, flammeumque *catem*;

ob manifestissimam per omnem locum Maronis imitationem, *Æn.* vi. 795.

————— super et Garamantas et *Indos*
Proferet imperium. Jacet *extra sidera* tellus,
Extra anni *solisque* vias, ubi cœlifer *Atlas*
Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum.
Hujus in adventum jam nunc et Caspia regna
Responsis horrent divûm; et Mæotia tellus,
Et septemgeminî turbant trepida ostia Nilî.
Nec vero *Alicides* tantum telluris obivî.

Hilarius etiam in genesim, ver. 77. non est huic Lucretii loco alienus, et ad hunc modum emendatus legi debet:

Igneus ille jubar præcelso vertice tollit,
Ore rubens patulo: cæli per mania fertur,
Astrorum ductor, mundi vigor atque *elementum*.
Vulgo legitur, *elementa*; nec puncta probe disponuntur. Porro, pro *mania*, Σ. *lumina*; et pro *mundi*, Δ. *mundi*.

Ver. 75. *omne*: G. V. ed. L. Σ. *omnem*.
Ibid. *peragravit mente*. Cicero, de fin. ii. 51. “Hæc non erant ejus, qui innu-
“merabiles *mundos*, infinitasque regio-
“nes, quarum nulla esset ora, nulla extre-
“mitas, *mente peragravisset*.” Et satis liquet ex orationis serie, huc oculos et Horatium convertisse, ex epist. i. 14. 9.

————— tamen istuc *mens animusque*
Fert, et avet spatiis *obstantia rumpere claustra*.

Ibid. *mente animoque*. Hæc etiam tenus sequi voluit magistrum Mantuanus, *Æn.* i. 504.

————— In primis regina quietum
Adcipit in Teucros *animum, mentemque* benignam.

Ver. 76. *refert nobis victor*. Lambinus optime: “Ego *referre* hoc loco sic accipiendum puto, ut apud Virg. *Æn.* iv. 614.

“Egregiam vero laudem et *spolia* ampla
“*refertis*: pro *reportare*; ut sit translatio
“a re militari.” Atque ad eundem modum, ut par erat, olim Pius.

Ver. 78. *Quâ nam*: G. P. V. ed. B. Δ. II. Ω. *quantum*.

Ibid. *terminus hærens*. Mantuanus, *Æn.* iv. 614.

Et sic fata Jovis poscunt, hic *terminus hæret*.
Hinc autem vim suam ac proprietatem mutuatur vocabulum *hæret*; quod agrorum termini, seu lapides fuerint, sive arbores, solo infligerentur, et *inhærerent*.

Ver. 79. *pedibus subjecta*. Credibile est Virgilium convertisse animum in hanc magnificam Epicuri laudationem e geo. ii.

Quâ re Religio, pedibus subjecta, vicissim

80 Obteritur, nos exaequat victoria cœlo.

Illud in hiis rebus vereor, ne forte rearis

Impia te rationis inire elementa, viamque

490. qui locus Lucretiano non cesserit
sublimitate :

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas;
Atque metus omnis, et inexorabile Fatum,
Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari.

Ver. 80. *Obteritur pedibus*. Sublimis
est imago victoris, hosti domito insultan-
tis, et superbe calcantis subjacentem. Ma-
ro, Æn. xii. 356.

Semianimi labroque supervenit; et, *pede collo*
Impresso, dextræ mucronem extorquet.

Ovidius, met. viii. 425.

Ipsæ, pede imposito, caput exitiabile pressit.

Vide plura in Silv. Crit. i. p. 102. Habet
Ω. *opperitur*.

Ibid. *nos exaequat victoria cœlo*. Hinc,
ignarus quid codices præciperent, propriis
viribus mendosam Manilii lectionem pro-
fligaveram, ad ii. 542.

Artis ut ingenio divina potentia surgat,
Exæquentque fidem cœlo mortalia corda :

i. e. "ut persuasio et scientia mortalium
"æquis passibus comitentur caelestium
"signorum vim atque demonstrationem."
Nam Carum videtur æmulari phrasis.

Ver. 81. *hiis* : ita nostri codices exhi-
bent tantum non constantissimo consen-
su: quam orthographiam, ut vetustiore,
quo minus sequi debeamus, quam in *Dii*
et consimilibus, nihil equidem causæ va-
leo discernere. Vide ad v. 550.

Ver. 82. *rationis inire elementa* : sic *ini-
re rationem*, Ter. Phorm. et Cic. in epist.
Virgilius, Æn. v. 846.

Ipsæ ego paullisper pro te tua munera inibo.

Ibid. *elementa* : i. e. principia—initia—
primordia: forte an ab *ελυμεις, σπειρμα*: ut
semina noster, ver. 54.

Ver. 85. *Indugredi*: sic optimi aliorum
et ex nostris, mutatione literarum factâ,
quod præpositionibus solitum est in com-
positione; nam rectum fuerat *Endogredi*,
ab *ενδον* communi, vel *ενδοι* Dorum. Nos-
ter alibi *endo* per se, ut Ennius haud vice

simplici. Sic *εν* passim mutatur Roma-
nis, *in* scribentibus. Vide Festum, vv.
"Endoitium, initium;" et sequentibus.
Agnoscit etiam orthographiam nostram
Valerius Probus, sic exhibens versiculum
sub finem lib. i. gramm. institt. quod nota-
andum:

Indugredi sceleris; quod contra sæpius *illa*—.

Ipsæ Lucretius alibi clare *indupediri*, et
indupedita plus semel. Germanæ anti-
quitatis specimen conservare voluit Juve-
nalis, x. 158.

_____ ad hoc se

Romanus, Graiusque, ac barbarus *induperator*
Erexit:

Ciceronem secutus, de div. i. 48. in vitio-
so versu:

Omnibus cura viris, uter esset *induperator* :

et nostrum, iv. 964. Huc referas etiam
vocabula *indipiscor*—*indigena*—et *inda-
go*.

"*Indupero*, *επιταττω*:" vetus glossarium.
Idem: "*Endo*, *ενεις*: *εζωσμενοι εν πολει*—
"*μω*." Quæ nihili sunt. Scribe divisim:
εν, εις: i. e. "*Endo* nunc potest *εν*, nunc *εις* :
"quæ præpositiones utique sæpius conver-
"tuntur; ut dicimus *εζωσμενοι εν πολειμω*,
"vice *εις πολειμον*." Hoc voluit glosso-
graphus; et probo cum iudicio. Si plura
velis de his vetustatis reliquiis, adeas quæ
supersunt legum regiarum atque decem-
viralium, verbo, de quo agitur, et inde
compositis, abundantium. Ante vero
quam dictionem hanc missam faciamus,
operæ pretium fuerit Ennius corrigere et
supplere, annal. vi.

Ut primum, tenebris abjecteis, *indalbabat*
Orta dies.

In fragmentis Ennii vulgatur *inalbabat*.

Ibid. *sceleris quod* : Π. *sceleris quia*; P.
sceleris quin.

Ibid. *illa*. Sic G. V. ed. B. L. M. Δ. Π.
Σ. Ω.

Quidam male, *olim*. Noster, ii. 653.

Indugredi sceleris; quod contra sapius illa
Religio peperit scelerosa atque impia facta.

85 Aulide quo pacto Triviai virginis aram
Iphianassai turparunt sanguine fede

_____ qui Jovis *illum*
Vagatum in Cretâ quondam obcultasse feruntur:
et ad v. 815. similiter locutus est poëta :

_____ quod omnis
Inpetus in mannas convertitur *ille* alimenti.

Avienus, Arat. phæn. 182. ad morem
Ciceronis, qui frequentat hanc formam
sermonis in Arateis :

_____ post quam *ille* novercæ,
Insaturatæ odiis, *serpens* victoris ab ictu
Occubuit.

Ibidem, ver. 1125.

Ultima, cæruleo producens æquore puppim,
Ilia micat, maloque tenus sese exerit, *Argo* :

ubi, ob *malo*, scripserim *erigit*; ut Vir-
gilius, Æn. v. 487.

Ingentique manu *malum* de nave Seresti
Erigit.

Conferas insuper de voce *ille*, ad quam
redeo, Æn. xii. 5. et interea emendabo
Valerium Flaccum, vi. 527.

Barbaricâ chlamys ardet acu, tremefactaque
vento

Implet equum; *quali ille rotis* it Lucifer *albis*,
Quem Venus illustri gaudet producere cælo.

Vulgo legitur, *qualis roseis* it Lucifer *albis*:
portentose satis: vide Silv. Crit. v. p. 79.
Dictys Cretensis, iv. 15. "Ceterum,
" sibi eo leviozem dolorem esse, quod non
" in certamine, neque in luce belli, Achil-
" les interfectus esset; quo fortiozem non
" putâsse quidem quemquam existere
" nunc, vel in præteritum, excepto uno
" illo Hercule." Sic legendum: editi,
optâsse. Et sæpe scriptores utuntur *idem*
pro *ille*; ut Statius, Theb. vi. 857.

Jam dudum ætherias *eadem* reditura sub auras.
Utriusque formulæ non rara exempla le-
gentium oculis incurrent.

Ver. 84. *scelerosa atque impia*. Vocem
priorem adhibuere et Lucilius et Afrani-
us, apud Nonium; Apuleius, met. x. Ar-
nobius, lib. vi. p. 189.—"tanquam *impia*s
"geramus et *scelerosas* mentes." et alibi.

Vol. I.

Lambinus laudat Terent. Eun. iv. 3. 1.
Varr. de ling. Lat. lib. v.

Peperit vero, intulit—patravit; ut Maro,
Æn. vi. 455.

_____ qui sibi *letum*
Insontes *peperere* manu.

Ver. 85. *Triviai*: Π. *Trivix*: et post
hanc vocem, Π. Σ. Ω. interponunt *ad*:
nec sane de nihilo videntur hoc in se ad-
mississe pulchri codices. Attende modo,
quanto venustior evadat locus, si ad hanc
scripturam levi castigatione accommodetur,
ut nominativus efficax Religio do-
minetur totam per periodum:

Aulide quo pacto, Triviai *ad* virginis aram,
Iphianassai *turparit* sanguine fede
Ductores Danaum *delectos*, prima virorum.

Ubi nihil vim patitur præter dictionem
delectos; quum constet hæc emendatio τω
turparunt uno tantummodo ductu calami.
Sed de hoc tentamine viderint lectores, et
in primis, quibus alii codices manu scripti
suppetunt.

Ibid. *Triviai virginis*. Ita Mantuanus,
Æn. iv. 511. qui locus neque Lambinum
latuit:

Tergeminamque Hecaten, tria *virginis* ora *Dianæ*.

Ver. 86. *Iphianassai*: V. ed. *Iphia-
nassai*; Ω. *Iphianasseo*, cum Δ. et Σ:
et fortassis vere. Idem volebat Π. cum
suo *Iphianasso*.

Ibid. *turparunt sanguine*. Vetus poëta
laudatus Tullio, ad T. qq. iii. 19. præclaro
carmine:

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam evitari,
Jovis *aram sanguine turpari*.

Virgilius, Æn. x. 852.

Sanguine turpantem, comptos de more, capillos.
Sistatur his insuper Silius Italicus, xi.
159.

_____ victor ut idem
Lydia Romano *turparit* stagna *cruore*.

Sic reponendum dico; nam omnia exem-
plaria habent *turbarit*. Idem xii. 17.

Ductores Danaûm delecti, prima virorum:
 Quoi simul infula, virgineos circumdata comptus,
 Ex utrâque pari malarum parte profusa est;

Mæonios Italo *sceleratâ* sanguine fluctus:
 et ibid. ver. 697. *fedare lacus*; quæ con-
 similia sunt. Næc aliter censuerim de
 Senecæ Œdipo, ver. 177.

Bis *turpatam sanguine* Dircen.

Vulgo, *turbatam*: sed de hoc loco minore
 pertinaciâ contenderim, quam de Siliano,
 quum hic scriptor se totum ad Virgillii
 imitationem composuerit. Par hallucina-
 tio somniculosi scribæ Statium quoque
 crimine inhonestissimæ *κακοζηλίας* tra-
 duxit, ad Theb. x. 511.

Perturbat mensas dirus liquor: undique manant,
 Sanguine permixti, calices.

Barthio submorose stomachanti ad voca-
 bulum *proturbat*, quis harum elegantiarum
 idoneus arbiſter succensuerit? Ocius la-
 beam fedissimam eluas reponendo,

Perturbat mensas dirus liquor.

Næque tibi sit terriulo dictionis novitas,
 quum *ὑπαζ' λεγομενοις* opera Papinii scate-
 ant; non tam suo seculo inauditus et ex
 propriâ incude, quam ob literarum Lati-
 narum naufragium solitariis. Idem poëta
 in nobilissimâ parte Thebaidos, xii. 410.
 vocabulum hujusce familiæ sibi revocatum
 vult:

Haud procul Ismeni monstrabant murmura ripas,
 Qui, *turbatus* adhuc et sanguine decolor, ibat:

i. e. decolorante sanguine fedatus. Vulgo,
turbatus: sed indubitata est hæc emenda-
 tio propter statim præcedentem ver. 407.

Vicino *turbata* die.

Ver. 87. *prima virorum*. De hac for-
 mulâ, ex Græcorum penu petita, diximus
 ad Eurip. Herc. fur. ver. ult. Dictys Cre-
 tensis, v. 7. "Circumspicientes, laudan-
 tesque *præclara operum* civitatis ejus."
 Feliciter audet Statius, Theb. xi. 350.
 Sophocleo more:

———— non mater enim, non obstat eunti
 Ulla soror: te *cuncta* rogant; hic plangimus
omnes.

Et opportune Faber monet Ovidium, a-
 mor. i. 9. plane suum ex hoc Lucretiano
 expressisse: "*Summa ducum* Atrides:"

ver. 57. Pessimò autem consilio in qui-
 busdam editionibus subdistinctum video
 post *Danaûm*. Maro, ecl. iv. 54. ubi ad
 epicam majestatem surgit, et quasi prælu-
 dit Æneïdi divinæ:

Alter erit tum Tiphys, et altera quæ velat Argo
Delectos heroes.

Ver. 88. Nec flores horumce quoque
 versuum non delibavit diligentissima Ma-
 ronis discursatio, ad geo. iii. 486.

Sæpe in honore Deûm medio *stans* hostia, *ad aram*,
 Lanea dum niveâ *circumdotur infula* vittâ,
 Inter cunctantis cecidit moribunda *ministros*.

Ibid. *comptus*: i. e. cultus—ornatus.
 Festus de verb. vet. "*Comptum* Afrani-
 "us pro *ornatu* et *cultu* posuit." Glos-
 sarium vetus: "*Comptus*, *καλλωπισμα*."
 Claudianus, de vi. cons. Honor. 525.

———— *vestesque*, et *cingula*, *comit*
Sæpe manu.

De hac re Dictys Creteusis, i. 21. "In-
 "terim, virginem Ulysses et Menelaus
 "cum Calchante—sacrificio *adornant*."

Atque haud ægre crediderim, poëtam nos-
 trum in hujusce descriptionis ornatu per-
 ficando fructûs aliquid decerpisse ex
 celeberrimâ Timanthi tabulâ, quam lau-
 dat Quintilianus, ad institt. orat. ii. 15. et
 Plinius, nat. hist. xxxv. 56. 6. qui sunt
 lectoribus adeundi. Similem tabellam no-
 minatim laudat Æschylus, Agam. 249.
 hunc ipsum Iphigeniæ mactatum defiens:

Πρεπια δ', ως εν γυαφαις.

Ver. 89. Latinitatem hujusce loci non
 attigerunt editores; nec miror, quum cre-
 diderim rationes ejus neutiquam illis per-
 spectas esse: et nimis omnes proni sumus
 dissimulare, atque silentio præterveli, quæ
 sunt supra nostrum acumen posita. Struc-
 turam sane orationis sic egomet expedi-
 verim, ad hunc ordinem verborum: "In-
 "fula profusa est ex utrâque malarum,
 "pari parte:" i. e. æquâ utrobique men-
 surâ, ita ut hinc et illinc ad amussim de-
 penderet, justâ longitudinis proportione.

Ibid. *profusa est*. Hæc figura, ex

90 Et mœstum simul ante aras adstare parentem
Sensit, et huic propter ferrum celerare ministros,
Adspectuque suo lacrimas cefundere civeis;

Homero leporum fonte profluens, post
venientium omnium pœtitarum irrigavit
areas: Il. E. 754.

ΠΕΠΑΘΝ μὲν ΚΑΤΕΧΕΥΕΝ ἑαυτὸν παρῆτος τῆ
ῥῶμ,
Ποιητῆος.—

Hinc mihi videntur Servius et Heynius
minus pœtiticam interpretationem impin-
gere Virgilio, ad ecl. viii. 64.

————— *mollī cinge hæc altaria vittâ :*

i. e. fluxâ—pensili; quamvis non is sum,
qui negaverim *lanceam* fuisse: sed invenus-
tior est hæc ratio, crassiorque. Idem,
Æn. vii. 488.

Mollibus intexens ornabat cornua *sertis*.

Confer Ovid. fast. v. 540. Cæterum,
Schutzio neutiquam manus dederim, huc
obtorquenti versum Æschyleum in Aga-
memnone, qui est numero 247 sutz editionis;
quum vittæ in sacrificiis, ni fallor,
albæ fuerint, non *croco* tinctæ: neque mihi
non liquidissime constat istum locum cir-
cumferri depravatum.

Ver. 90. *Et: Il. ut. B. stare, pro ad-*
stare.

Ibid. *ante aras adstare.* Hoc etiam
regimen suum fecit magni magistri non
minor discipulus, Æn. iii. 150.

————— *visi ante oculos adstare* jacentis.

Ver. 91. *celerare.* Hanc editionis Bono-
niensis lectionem, longe longeque signa-
torem, atque loci scopo convenientiorem,
cupidissime arripio, lubentissime amplec-
tor: et quam facili lapsu, propter scrip-
tionis brevitatē, in vulgatiorem lectio-
nem, *celare* scilicet, nostra deflueret, quis
non videt statim, et agnoscit? *το celare*
utique magis est pœtæ excusantis atque
extenuantis scelus, quam omnibus ingenii
viribus, et verborum amarissimâ maligni-
tate, graviter incendens. Quid? quod
probabile fiat ex iis, quæ sub ver. 88. con-
tulimus, obnupto capite stetisse Agamem-
nona (confer Eurip. Iph. Aul. 1550.) ne-
que cultrum videre quisse, etiam si minus

huic rei ministri providissent: sonitus
vero *celerantium* ferrum, atque acuentium,
quos demum horrores excitaret patri? Vir-
gilius, Æn. i. 656.

Hæc celerans, iter ad navis tendebat Achatēs.

Neque insuper absurdum est suspicari,
nedosam interpretationem *τε propter,*
quod *juxta--prope--* valet, aliquid promo-
visse, et propagasse, quam impugnamus,
dictionem. De hoc autem erroris genere,
quem gignit ita elapsa vocis syllaba, ut
relicta pars etiam per se probam vocem
faciat, monui ad Silv. Crit. ii. p. 5. et er-
ror est sane e maxime genuinis orthogra-
phiæ contractioris fructibus. Non alio
mendo Silius Italicus maculatur, ad Pun.
ii. 465.

————— *sedet acta medullis*

Jam dudum, atque inopes penitus coquit intima
pestis.

Est furtim lento miseris *sulantia* tabo
Viscera, et exurit siccitas sanguine venas
Per longum *celerata* fames.

Vulgo, *durantia,* quod non leviter torsit
criticos, se undique vertentes, et expediē-
tes nihil. Noster Lucretius, vi. 1145.

Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
sanguine.

Videas etiam ad v. 1128. Et *celerata*
utique, pedetentim properata, atque in
diem gradatim ingravescens, ad ipsam rei
veritatem. Quid vero cum *celata* feceris
in hoc loco, voce improbe intractabili?
Mibi post Heinsium in animum venerat
celerata, vice *celata,* ad Sil. It. xvii. 92.
sed nihil ibi novatum velim. Adi Dra-
kenborchii notam.

Ver. 92. *lacrimas cefundere.* Virgilius,
Æn. iii. 512.

Hector ubi est? dixit: *lacrimasque effudit.*

Hæc autem, eandem narrans rem, sic ali-
ter expressit Naso, met. xii. 50.

————— *castumque datura cruorem,*
Flentibus ante aram stetit Iphigenia *ministris.*

De scripturâ vero antiquiore *cefundere,*
vide mox ad ver. 126.

Muta metu, terram, genibus submissa, petebat:

Nec miseræ prodesse in tali tempore quibat,

95 Quod patrio princeps donarat nomine regem:

Nam, sublata virûm manibus, tremebundaque, ad aras

Ver. 95. *Muta metu*: ut Maro, Æn. ix. 541.

Molle pecus, *mutumque metu*.

De illâ Æschylus etiam dicit, Agam. 249. *πρῶσις πιν θείου πατρός*: apud tragicum vero non *metus* impediit, sed ministrorum violentia, et involutio vestimentorum.

Ibid. *terram submissa petebat*. Idem conditor Æneïdis, iii. 95.

Submissi terram petimus.

Ibid. *genibus submissa*: vide locum Ovidii ad ver. 36. Silius, Pun. xv. 146.

Tum vero capere arma jubent, *genibusque salulant*

Submissi augurium.

Similiter Plinius, N. H. xi. 108. “Hac de causâ, inter initia pasci, nisi *submissis genibus*, non possunt.” Q. Curtius, iv. 6. 20. “Linqui deinde animo, et *submitti genu* cœpit:” ubi videndus est Gronovius. Hæc autem non adeo me commovent, ut non putem longe elegantior, atque adeo præferendam, nostri codicis Δ. scripturam:

Muta metu, terram, genibus subnixa, petebat.

Certe minus pervulgata vox est, neque adeo non minus obvia librorum importunis sollicitationibus. Nullo etiam negotio subindicare possumus probabilem progressum corruptelæ; *subnixa*, *subnisa*, *submissa*: quo quid proclivius, atque usitatius? Qui triverunt veteres libros MSS. nihil duri in hac oleâ reperient. Livius, xlv. 9. 6.—“stantibus primis, secundis *submissioribus*, tertiis magis et quartis, *postremis etiam genu nixis*.” Apud eundem, iv. 42. 5. “—ubi *subnixus* et *fidens innocentie animus* esset?” Sed nonnulli codices exhibeat *submissus*: vide Drakenborchium.

Marius Victorinus de fratribus Machabæis, ver. 151. quem, punctis rectius ordinatis, et facili emendatione, sic restituit:

At juvenis tacito mittebat murmure vocem:
Oranti similis, palmas tendebat in altum;

Subnixoque genu, matris figebat in ore,
Quâ licet, aspectum; corpus *quia* turba tenebat.

Vulgo, *qui*: sed locus ad Virgilium in Æn. ii. 406. clarissime exprimitur. His accedat Cicero, in Arati phænomenis:

Εν γῶνασι vocitant, *genibus* quod *nixa* feratur.

Juvenus, hist. evang. lib. iv.

Tunc, *genibus nixi*, regem dominumque salutant
Judææ gentis.

Avienus in primis, Arat. phæn. 185.

———— sic membra, *genu subnixa* sinistro,
Sustentasse ferunt.

Hæc igitur dicit Lucretius; “Iphigeniam *toto corpore prosterni*, in terrâ devolu-
tam, nisi quod *genibus solis subnitere*—
tur, atque submoveretur solo.”

Porro, in hæc supplicis puellæ descriptione, crediderim poetam nostrum tinxisse calammum in Æschyleos fontes, ad Agam, 236.

Λιπας δὲ κληδοίαις ταπεινός,
Παρ’ ἄδης, αἰῶνα τῶ
Παρθενίων, εἴθετο δὴ
Φιλομαχίαι βραχέως.

Ver. 94. *in tali tempore*. Græci dicunt *εν ταυτη τη ὥρα*: in his angustiis—in hac calamitate: super quâ phrasi, quæ nos disputavimus ad Silv. Crit. iv. p. 98. haud nullo cum profectu fortasse perlegas: quibus alia cumulavimus fruetuosa ad tom. v. p. 59. operis ejusdem, ut de hac re jam nunc otâri sit permisum. Aliter Virgilius, Æn. ix. 210.

———— quæ multa vides *discrimine tali*:
sed redit ad exemplar suum, ibid. xi. 505.

———— non *tempore tali*
Cogere concilium, cum muros adsidet hostis.

Vide ver. 547. infra.

Ver. 95. *patrio*: Π. *patriæ*: et pro donarat, P. B. V. ed. *donaret*; Π. vero, *dominaret*; et idem, vice *regem*, dat *regens*.

Ibid. *princeps*. Ita Virgilius, Æn. v. 855.

Princeps ante omnes—Palinurus.

Deducta est; non ut, solemni more sacrorum

Perfecto, posset claro comitari hymenæo;

Sed, casta inceste, nubendi tempore in ipso,

100 Hostia conderet mactatu mæsta parentis,

Plures editores opportune contulerunt Euripidem, Iph. Aul. 1220. quem noster exprimere volebat:

Πρωτη σ' εκαλεσα πατερα, και συ παιδ' εμει.

Ver. 96. Hæc sunt ex Æschylo adumbrata, Agam. 259.

Φρασε δ' ααζεις πατρης, μετ' ευχαν,
Δικαν χιμαιρας, υπεσθεις βωμην,
Πεπλοισι περιπιτην,
Παντι σθηνυ προνωπη
Λαζων αιεθον.

Ibid. *virum*: “quibus utique vel oculo “usurpari fuerat indecorum virgini; ne “dum constringi manibus.” Hæc est vocis efficacia.

Ver. 97. *Deducta est*: e thalamo scilicet superiorum ædium, in quo virgines incluse procul ab hominum conspectu vitam debeant: unde pendet fortasse το *inceste*, ver. 99. Maro, Æn. vi. 597.

Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Et proprium est iu hoc negotio vocabulum; Terent. Hec. i. 260.

———— uxorem deducit domum.

Tibullus, iii. 4. 51. ita fortasse castigandus:

Ut juveni primum virgo deducta marito
Inficitur teneras, flore rubente, genas:

ætatis nempe flore tunc primum colore purpureos aperiente. Vulgo, ore. Quamvis res sit notior, quam quæ multis se illustrari poseat, neque injucundus nec intempestivus superveniet poetarum pater, II. Σ. 492:

Νυμφας δ' εκ θαλαμων, δαιδων υπολαμπεμινων,

ΗΓΙΝΕΟΝ ανα αστυ' πολυς δ' υμιναιος οζυρι.

Ver. 98. *Perfecto posset*: Π. *Proferto si posset*: corruptissime.

Ibid. *claro hymenæo*: i. e. alto—undique audiendo: ορθω, ΛΑΜΠΡΩ. Virgilius, Æn. v. 159.

Inde, ubi clara dedit sonitum tubæ—

Demiror equidem Lambinum; qui tamen iis est in Lucretium et literas humaniores meritis, ut nunquam sit sine honore nominandus; et, sicubi caligaverit, dormitans habendus est Homerus.

Ibid. *comitari*: passive, ut Ovidius, trist. iii. 7. 47.

Ingenio tamen ipse meo comitorque, fruorque.

Ver. 91. *casta*: ut apud Euripidem Achilles, super hac ipsâ hostiâ Dianam invocans, Iph. Aul. 1574.

Δεξαι το θυμια τοδ', ο γε σαι δωρημεθα,—
Αχραντον αιμα καλλικραθεν διεγης.

Inceste vero, utpote humana victima, eaque modis indignissimis crudeliter atque indecore habita.

Ver. 100. *Hostia mactatu*. Horatius, od. i. 19. 16.

Mactatâ veniet lenior hostiâ.

Ibid. *mactatu parentis*. Æschylum pressis vestigiis Lucretius insequitur, ad Agam. 255.

Ετλα δ' εν θυτη γυνεσθαι θυγατρης,
Γυναικοστειων πολυμων αργων,
Και νων προτελεια.

His concinit Sophocles, Elect. 552.

Ετι πατρης εσος σος, εν θενης αι,
Την σην υμιναιον μενος Έλληνων ετλη
Θυσαι θραισι :

et Euripides, Iph. Aul. 1176. ab aliis jam adhibitus:

Απαλσει σ', η τεκνον, ο φυτισσας πατρης,
Αυτος κταναν, ησ αλλος, εδ' αλλη χρεσι.

Porro, vocabulum *macto* deorum sacris dedicatum est; unde Ovidius, in loco longe pulcherrimo et affectuum tenerorum refertissimo, epist. Did. ad Æn. 115.

Occidit internas conjux mactatus ad aras,
Et sceleris tanti præmia frater habet.

Ver. 101. *classis*: G. *classe*; Π. *classis*.

Ver. 102. *Tantum malorum!* In similia epiphonemata solet erumpere Virgilius; ut Æn. iii. 415.

Exitus ut classi felix faustusque daretur.

Tantum Religio potuit suadere malorum!

Tutemet a nobis jam quovis tempore, vatum

Terriloquis victus dictis, desciscere quæres.

105 Quippe et enim quam multa tibi jam fingere possum

Somnia, quæ vitæ rationes vortere possint,

Fortunasque tuas omneis turbare timore.

Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas!
Auctor Ciris, ver. 445.

————— *tantum* solam vidisse malorum.

Ver. 105. Obscurior locus, et in quo vix deprehenderis filium subtilius argumenti. Quantum equidem valeam dispicere, ita concipienda est poëtæ mens: "Etiam tu ipse, moribus ornatus, ingenio "pollens, et excultus scientiæ disciplinæ, "ad omnem viæ flexum conaberis efflu- "gere veritatis vim, larvalibus religioso- "rum fabulis devictus; nam multæ sunt, "et vitæ rationes universas ab imo fundo "turbare efficaces, adeo ut bene beateque "vivere nullo modo liceat. Quid mirum? "quum in crassissimâ caligine ignorantæ "versentur homines, a veræ philosophiæ "luce longissime dissi: quam in me "suscipiam depromere et diffundere, si "modo præceptis meis aurem velis pati- "entem commodare: id, quod te maxime "decebit."

Ibid. *quovis*: G. *quodvis*; V. ed. Ω. *quoquis*.

Ver. 104. *desciscere*: Δ. *desistere*.

Ibid. *Terriloquis dictis vatum*. Locum ipsum perstrinxit Virgilius, extimuit locutionem, ad Æn. v. 524.

Seraque terrifici cecinerunt omina vates.

Vetus glossarium: "*Terro*, τρω, πτωγω;" et, "*Terricrepus*, βαρυερεμος." Hinc fluit *perterrefacio* Terentii, And. i. 1. 142. ut *terrificus* Maronis, cum *perterrefacio* nostri, vi. 128. Claudianus, de laud. Stil. i. 109.

————— *terrisonus* stridor venientis Alani:

nam Heinsio conjectanti *ferrisonus* equis obtemperabit sobrius? Adde Sidonium

Apollinarem, v. 414. ad imitationem Claudiani propensissimum:

At tuba *terrisono* strepuit grave rauca fragore;
Responsat clamor lituis, virtusque repente,
Ignavis vel *parta*, furit.

Ita legendum; non *parva*: ut in Æneïde, vi. 89.

————— *Alius* *Latio* jam *partus* Achilles,
Natus et ipse deâ.

Ver. 105. *Bentleius* in margine sic constituerebat versum:

Quippe etenim *qui* multa tibi *confingere possunt*:
temerariâ quidem manu usus, neque pro
solertissimi artificis acumine ac prudentiâ.
Virgilius, geo. i. 176.

Possum multa tibi veterum præcepta referre.

Ibid. *tibi fingere Somnia*. Maro, ecl. viii. 108.

*Credinus? an, qui amant, ipsi sibi somnia fun-
gunt?*

Pro et cini, V. ed. *atcrnum*.

Ver. 106. *vortere*. Ita semper scribimus, ne color ille *αρχαιοσινης* rubiginis, quo, procul dubio, venerandum hoc poemâ primitus ubique enitesceret, Lucretio nostro nimis deflorescat. Vestigia hujus orthographiæ passim manent hodieque, vel ipsorum exscriptorum stupore non obstante, in dictionibus *vortex* et *devortium*.

Ver. 107. *turbare timore*. Sic etiam Mantuanus, Æn. xi. 401.

————— Proinde omnia magno
Ne cessa *turbare metu*.

Ver. 108. *nam si*: V. ed. Ω. *jam si*: et pro *certam*, P. V. ed. B. *certum*.

Ver. 111. *restandi*: i. e. resistendi. Ovidius, fast. ii. 749.

————— *melioribus, Ardea, restas*,
Improba.
Silius Italicus, vi. 15.

Et merito: nam, si certam finem esse viderent
 Ærumnarum homines, aliquâ ratione valerent
 110 Religionibus atque minis obsistere vatum:
 Nunc ratio nulla est restandi, nulla facultas;
 Æternas quoniam pœnas in morte timendum.
 Ignoratur enim, quæ sit natura animæ;
 Nata sit, an contra nascentibus insinuetur;

———— tuus ille parens decora alta paravit
 Restando adversis.

Hæc autem hausta sunt ex illis Epicuri, quorum reliquias tradidit nobis Diogenes Laërtius in x. 81. *Ἐπι δὲ ταῖς ἄλλαις ἀπεισιν, εἰσινο δὲ κατανοῖν, ὅτι παραχρῆς ὁ κυριώτατος τῆς ἀνθρώπιναις ψυχῆς ἦν ἐν τῷ αἰωνίῳ τῷ δύνῳ καὶ προσδοκῳ, καὶ ὑποπτεύειν, κατὰ τῆς φύσεως.*

Ver. 112. *pœnas timendum.* Ad hanc formulam constructionis, Græcis celeberrime frequentatam, se Varro composuit, de re rust. iii. 16. fin. “*Colligendum eas in vas aliquod.*” Et Silius Italicus, xi. 562.

Nunc *pacem orandum*, nunc improba fœdere rupto *Arma reponendum*, et bellum exitiale cavendum, Auctor ego:

qui locum vulgatissimum Maronis sibi imitandum sumpsit, Æn. xi. 250.

———— alia arma Latinis
 Quærenda, aut *pacem* Trojano ab rege *petendum*; uti scribitur castissime, et nos edidimus. Hæc autem videtur esse constructio, si res in elementa sua resolvatur, et suppleatur orationis series: “*Quoniam timendum est futuras esse pœnas æternas in morte.*” Haud aliter statuerim de Virgilii geo. i. 160.

Dicendum et quæ sint duris agrestibus *arma*: i. e. “*Dicendum est arma etiam ea, quæ sint agrestibus.*” Vix videntur autem ejusdem rationis, quæ, a communibus constructionis formulis satis abhorrentia, protulit Gellius, atque ad examen revocavit in i. 7. Atticarum Noctium, quas lector adeat, multiplici doctrinâ suaviter conditas.

Ver. 114. *insinuetur*: i. e. se insinuet; ut Propertius, iii. 7. 28.

Et tibi ad effectum vires det Cæsar, et omni
 Tempore tam faciles *insinuentur* opes.

Apuleius, metam. sub finem: “*Adest tibi dies, votis assiduis exoptatus, quo— per istas meas manus piissimis sacrorum arcanis insinueris.*”

Porro, huic loco opportunissime Lambinus Arnobium admovit, lib. i. “*Quid sit sensus, quid anima? Advolaritue ad nos sponte, an cum ipsis sata sit et procreata visceribus? mortis particeps degat, an immortalitatis perpetuitate donata sit?*”

Ver. 115. *dirempta.* Proponit *perempta*, temerariâ satis atque puerili conjecturâ, Creechius, ut qui potest scopum neutiquam attigerit. Hanc autem habent efficaciam verba, si recte expendantur, ut elucescat argumenti nitor: “*Et, quoniam sit dirempta* (i. e. divulsa atque separata a consortio corporis), *ideo* simul intereat nobiscum, et intercidat: nam in confesso est separatim corpus inveniri, quum putrescat; et mox probaturus sum, immutas opes sibi præstare corpus animæque; ita ut alterum sine altero nequeat permanere:” confer iii. 324—351. *Rationem* igitur complectuntur voces *morte dirempta*; et *conclusionem* rursus, *simul intereat nobiscum.*

Cæterum, potestatem dictionis bene declarabit Cicero, Tusc. disp. i. 29. et unâ operâ mentem Cari illustrabit egregie: “*Quod cum ita sit, certe nec secerni, nec dividi, nec discerpi, nec distrahi potest (animus): nec interire igitur.*”

115 Et simul intereat nobis cum, morte dirempta,
An tenebras Orci visat, vastasque lacunas;
An pecudes alias divinitus insinuet se,

“Est enim *interitus* quasi discessus, et secretio, ac *diremptus* carum partium, quæ ante interitum junctio aliquâ tenebantur.”—Sic legendum: vulgo, *diremptus*; sed illud suadet Lucretius.

Ver. 116. Ipsissimas voces Ennii procul dubio nobis exhibet Lucretius; sed viri venerabilis monumenta, longe pretiosissima, et æternum defenda doctis quum Latinæ linguæ principiis explicandis utilissimam operam navassent, nobis invidit ætas *πανδαμιατος*. Supersunt tamen naufragii reliquiæ huc probabiliter pertinentes. Apud Nonium habemus voce *Specus*.

Inferum *vastos specus*:

et apud Varronem de L. L. vi.

Acherusia templa alta *Orci*, salvete, infera: quæ luxata videntur et inconcinna; neque laborem sane luserim in iis coagmentandis cum fragmento, non aliunde, ut putem, distracto, quod nobis conservavit Romanæ pater eloquentiæ, in Tusc. dissp. i. 21. sic distinguendum, scribendumque:

Acherusia templa alta, *Orci* pallida,
Lethæa, nubila, obsita *tenebreis*, loca.

Ibid. *vastas lacunas*. Quam locutionem sic visum est Mantuano variatam dare, ad Æn. vi. 296. in præcellentissimis majestate versibus:

Hinc via, Tartarei quæ fert Acherontis ad undas:

Turbidus huic cæno vastisque *toragine*, gurges
Æstuat, atque omnem Cocyto eructat arenam.

Ita reponendum censeam pro *hic*: et facillimus erat lapsus ab antiquiore scripturâ *heic* ad nostram emendationem.

Ver. 117. *pecudes alias*: nam et homo *pecus* est, Horatio saltem teste, sat. i. 5. 100.

Cum prorseperunt primis animalia terris,
Mutum et turpe *pecus*—:

ne plures testes citem; nam forte commodius capias *το alias pecudes*, ut laxè elatum pro simplice *pecudes*, ad morem gemellæ phraseos in S. Lucæ evangelio, xxiii. 52. και ἑτεροὶ δύο κκαρβογοὶ: quem

locum, nisi nostri plus æquo nobismetipsis blandiantur fetus, haud inscite et indocte illustravimus in Silv. Crit. v. p. 74. sed de hoc incorruptius ferent judicium eruditi. Similiter Miltonus noster, Par. amiss. ii. 678.

————— God and his son except,
Created thing nought valu'd he, nor shun'd:

ubi in Bentleii notâ frustra Bentleium quaeras.

Ibid. *divinitus*: i. e. “ex legibus æternæ circumductionis, divinâ ratione constitutæ:” unde Pythagoras, metempsychoseos doctrinam proferens apud Ovid. met. xv. 145. de se profatur ad hunc modum:

Et, quoniam *Deus* ora movet, sequar ora moventem
Rite *Deum*—.

Ver. 118. *Ennius ut noster cecinit*. Fragmentum loci, quem facile conjeceris in animo fuisse poëtæ nostri, per Ciceronis manum ad nos devenit, Acad. ii. 16. “At, cum somniavit (Ennius), ita naravit:

“———— visus Homerus adesse poëta.”

Et Ennianum deliramentum non illepide sugillat Persius, vi. 10.

Cor jubet hoc Ennii, post quam destertuit esse
Mæonides, quintus pavone ex Pythagoreo:

Horatium, ut adsolet, secutus, epist. ii. 1. 52.

Ibid. *primus*: adeo ut Nævium dramatum conditorem, rudi normæ sermonis scribentem propiora, non videatur poëtis annumerasse superbius Lucretii judicium, quod suo suffragio cumulavit auctoritas Horatii, sat. i. 4. 48.

Ibid. *amæno Helicone*: i. e. arboribus dense consito, si audiendum modo sit glossarium vetus: “*Anænus*, *συσκίος ποππος*, *συννεψίης*.” quibus non dissident Horatiانا illa, od. i. 12. 5.

Aut in *umbrosis Heliconis oris*:
nec Manilius, i. 4. Carum imitatus:

Ennius ut noster cecinit, qui primus amœno
 Detulit ex Helicone perenni frunde coronam,
 120 Per genteis Italas hominum quæ clara clueret.

— primusque novis *Helicon* inovere
 Cantibus, et, viridi nutantes vertice, *sylvas*.

Ver. 119. ex *Helicone*: V. ed. Ω . ex *licone*: quasi solite aberrationis in propriis nominibus tenaces, etiam notissimis ac planissimis.

Ibid. *perenni frunde*: quam vocat Plinius, nat. hist. xvi. 95. *æternâ fronde*; ex arbore scilicet, cujus folia per anni totius vices florent, nec decidua.

Frunde vero antiquitus, ut supra, ver. 19. *frundiferas*, et Ennius, ann. v. “silvâ *“frundosâ.”* Sosipater Charisius, lib. i. p. 105. “*Frus*, hujus *frundis*; quod sic ab “Ennio est declinatum ann. vii. Rares “cant *frundes*, non *frondes*.” Velius Longus, de orthograph. sub init. “Unde “in multis etiam nominibus varæ sunt “scripturæ; ut fontes, *funtēs*; frondes, *frundes*.” Nec mirum, si accipiendum sit etymon Varronis, de ling. Lat. iv. 26. “Fons, unde *funditur* e terrâ aqua vi- “va.” Hos autem *αρχαϊσμοις*, ut erat sperandum, passim obliteraverit librarii scriptores; orthographiam venerandæ antiquitatis eâ, quæ apud suos æquales invaluerit, per constantissimam pervicaciam ac summam inscitiam mutantes. Vide plura ad ver. 722. Viri doctissimi, Vossius et Oudendorpius, vere restituerunt Cæsarem de bell. civ. iii. 58. “etiam *frus* ex “arboribus deficiebat:” quam dictionem in vulgatæ lectionis prolixitatem, *fructus* dico, pronissimâ manu librarii extensum irent. Ut vero ad propositum revertar, vel inscriptiones lapidibus incisæ, vestustam orthographiam fidelius tradentes, locupletissimæ manent testes, quantam in hac provinciâ grassationem sibi permiserint exscriptorum natio.

Ver. 120. Vox *hominum* abest a V. ed. et vice *clueret*, H. *reluet*.

Ibid. *genteis Italas hominum* dixit nos- ter per inversionem poëticam, sibi frequentatam, pro *genteis Italarum hominum*:

de quâ formulâ videas Bentleium infra, ad vi. 1063. nos ad Mosch. id. ii. 121. et quæ adnotabuntur ad ver. 475. hujusce libri. Sic Virgilius, *Æn.* xii. 199.

Vinque deum infernam:

pro “vim deorum infernorum:” ubi pro spe meâ variant in voce *infernam* codices. Et judicari potest additamentum supervacaneum prorsus *το hominum* in versu Lucretii, ut in hoc Suetonii loco, iii. 61. “Nullus a pœnâ *hominum* cessavit dies; “ne religiosus quidem, ac sacer.” Ubi receptam lectionem tuetur Oudendorpius, et fortassis erudite atque prudenter; non possum tamen quin existimem vocabulum, de quo agitur, caudam ibi trahere ineptissime, et exquisitum scriptorem ita constituisse ab initio periodum: “Nullus a “pœnâ *omnium* cessavit dies:” i. e. ne quidem unus: quod venustum fuerit, efficacæque. Nostrum denique imitari voluit Sidonius Apollinaris, xxii. 178. rariore adoptandâ locutione:

Cum, *populis hominum* glandem linquentibus olim,

Fulvâ fruge datâ, jam secula fulva perirent.

Nec tamen lauto lectori tædium, ut puto, creem, si locum Sillii, ubi hæc formula fefellit Heinsium, probe constitutum dedero, *Pun.* vi. 556.

— nubes subito cum densa Laconum
 Saxosis latebris intentum ad prælia circum
 Funditur, et *Pæna* insurgit *avis sæva virorum*.

Ordo est: “Nubes funditur *ex latebris* “circum intentum.” Vulgo, *intento*; (i. e. *intentom*, nî fallor) cassâ constructione. Heinsius, *Pæniûm*; quam conjecturam locus Lucretii refellit. His etiam Priscianus in periegesi, ver. 659. committetur, tam quod locus elegantioribus accenseri possit, quam ut leviusculam emendationem nobis acceptam referat:

Hunc tamen, immenso torrentem flumine, vertit
 In glaciem Boreas, horrendo flamine sævus.
 Heu! miseros homines, habitant qui finibus illis,
 Aëre *dammatos* tristi, nimioque rigore;

Et si præterea tamen esse Acherusia templa
 Ennius æternis exponit versibus edens:
 Quo neque permanent animæ, neque corpora nostra;

Quo pereunt pecudes pariter *populique virorum*,
 Nè prope relinquunt sua rura furentibus *auris*.

Vulgo, *damaati*, cum execrabili quâdam
κακοφωνία: et *Euris*, versu secundo contra
 stante, et luculentissimis verbis Dionysii,
 ver. 678. non minus reuuentibus:

————— λυτῆσι δὲ γαίαν ἈΗΤΑΙΣ
 Χυμίζεις.

Ibid. *quæ clara clucret*: i. e. *κλυοι*, ut
 ad hanc phrasim exacte loquebantur posteriores,
 “*quæ audiret clara*.” Glossarium vetus:
 “*Cluor*, δὲζα.” Ennius apud Nonium voce *cluēt*:

Per genteis esse cluēbat omnium miserimus:

audiebat nempe—nominabatur: unde *inclytus*
 illustris. Plautus, *Trinum*. ii. 2. 28. qui et
 alias vocabulum adhibuit, non prorsus rarum,
 vel prisca vel serioribus:

— dum vivit, victor victoriam *cluēt*.

Hinc, ni fallor, castigandus est Ausonius in
 epistolis, xvi.

— Nam consul *æternus* *cluēt*:

vulgo, *æternum*. Nec minus erat in usu
 contracta forma *cluo*, *κλυω*, conjugationis
 tertiæ, ut supra in Plauto, quam *cluco*,
 secundæ. Exemplum sistatur e Prudentio
 simplex, cath. ix. 807.

Dexter in parentis arce qui *cluis* virtutibus:

i. e. polles; ut in Anth. Lat. i. epig. 75.

Vocæ *Thalia cluens* soccis, Dea comica, gaudet.

Ejusdem Anthologiæ epig. 144. lib. ii. hoc
 admonitum vocabulo, maculâ penitus imbutâ
 non pigebit eluisse, ver. 11.

Hos inter, juvenile *decens*, sed honore senili,
 Biseno celsus, *Synnache*, fasce *cluis*.

Vulgo, *decus*; constructione nullâ. Nostri
 emendatio venustatis est exquisitissimæ.

Ver. 121. *Et si præterea*. Quasi dixerit
 poëta: “*Quamquam*, ut erumpat a “*me*
 in immortalem virum vera vox, vix “*sibi*
 constare videatur Ennius, aut saltem “*nugas*
 effutire, cum fabulis de “*se* “*dibus*
 inferorum commiscens doctrinam “*Pythagoream*
 metempsychoscos, et effi-

gies hujuscemodi commentus, quæ neque
 “*que* verbis describere, neque animo
 “*comprehendere*, cuius facile est.” His
 autem non intempestive apposuerim committendam
 Mæonidis vanitatem, ad Od. A. 600.

Τὸν δὲ μετ’ εὐσεύσασα βίβη’ Ἡρακλήην,
 Εἰδὼλον’ αὐτὸς δὲ μετ’ ἀθανάτοισι θεοῖσι
 Τεστῆται ἐν θαλάμῳ, καὶ ἐχρῆ καλλισφύρον Ἡβήν:

quæ J. Cæsaris laudibus plenissime accommodavit
 Naso, fast. iii. 701. ubi *Vesta* loquitur:

Ipsa virum rapui, *simulacraque* nuda reliqui:

Quæ cecidit ferro, Cæsaris *umbra* fuit.

Ille quidem, *caelo positus*, Jovis atria servat,

Et tenet in magno templa dicata foro.

Ibid. *templa*: i. e. altas cavernas: vide
 notata ad ver. 1015. et ii. 28.

Ver. 122. *edens*: V. ed. *ædens*: unde non
 inconcinne coneris sic refingere:

Et si præterea tamen esse Acherusia *templa*

Ennius æternis exponit versibus; *ædem*,

Quo neque permanent animæ—

Malim tamen equidem duos, qui sequuntur,
 versus pro Ennianis capere; nisi credibilis
 sit Lucretium respicere distichon a Cicerone
 conservatum, ad *Tusc. disp.* i. 16. Bentleio
 acutissime emendatum, et cujus priorem ipse
 sponte ad eundem modum castigaveram:

Unde animæ excitantur, obscuræ umbræ, apertio
 ostio,

Alti Acheruntis, fuso sanguine, mortuorum
 imagines.

Sed cæcissimis cæcior sum, si non adhuc
 pede deficiat versus prior; quod demiror
 Bentleium latuisse. Sic redintegrem sane
 egomet:

Unde animæ excitantur, obscuræ umbræ, apertio
 ab ostio.

Tum demum trochaici pedibus rectis stabunt:
 et, quum libri consentiant in “*falso*
 “*sanguine*,” forte an scripserit Ennius,
 “*falsi sanguine*.” i. e. *privati* sanguine.
 Virgilius, *Æn.* vi. 401.

————— licet ingens janitor, antro

Æternum latrans, *exsanguis* terreat umbras.

Sed quædam simulacra, modis pallentia miris:

125 Unde, sibi exortam, semper florentis Homeri

Commemorat speciem lacrimas effundere salsas

Imo, rebus, ut fit, inter scribendum, aliâ alii, lucem accendentibus, ita scripsit Ennius:

— *cassæ* sanguine, mortuorum imagines.

Cicero, de divin. ii. 64. cochleam describens:

'Terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam :

et Avienus, orb. desc. 602. haud invenuste:

Hic quondam Python, transactus arundine membra,
Sanguinis et cassus, proluxa volumina solvit.

Atque hæc emendatio versus Lucretii, ad Ennianum distichum compositos, propius attingit.

Ver. 123. *permanent*: G. Π. Σ. Ω. *permaneant*; P. *perveniant*. Sed *permanant* unice venustum est, et tenuissimis fluidisque imaginibus impendio conveniens. Ita noster, iii. 699.

Permanere animam nobis per membra solere

Ovidius, ex Pont. iii. 5. 95.

— ille est tenuis *dilapsus* in auras:

et Lucanus, iii. 55.

— sic fata, refugit
Umbra, per amplexus trepidi *dilapsa* mariti.

Ver. 124. *simulacra modis pallentia miris*. Hæc totidem verbis integra transtulit in usus proprios Mantuanus, geo. i. 477.

— et *simulacra, modis pallentia miris*,
Visa sub obscurum noctis.

Claudianus in Rufin. i. 128.

— *simulacra coloni*
Pallida, defunctasque vident *migrare* figuras.

Pro *migrare*, quidam codices, *mugire*.
Lego:

— defunctasque vident *nutire* figuras.

Confer Virg. Æn. vi. 492. Hor. od. ii. 1. 21. cui Flacci formulæ multa similia observantur.

Ver. 125. *semper florentis*: *αιθλας*, ut sertum, quo coronatur, foliis non deci-

duis; vide supra ver. 119. i. c. *æterni*. Ovidius, ex Pont. ii. 10. 15.

'Tu canis *æterno* quicquid restabat *Homero*.

Et ex orto, vel ex ortam, edidit Pius.

Ver. 126. *speciem*: *ιδωλον*—membranam—corticem—effigiem: vide iv. 54—46. Claudianus, laus Seren. 110.

Quaque datur, *fratris speciem* tibi reddit *adempti*.

Ibid. *effundere*: sic L. M. Δ. Π. Σ. Ω. nonnulli et *fundere* dedere: P. *cui fundere*. Maro, Æn. x. 465.

— *lacrimasque effudit* inanis.

Porro, probabiliter judicat Havercampius illud et *fundere* merum esse *αρχαϊσμον* orthographiæ, leviter vitiatum pro *effundere*: quod scriptum volui. In minoribus codicum literis vix possibile est *t* et *c* distinguere. Vide Cortium ad Sallust. Jug. xiv. 11. Sed has scripturæ vetustioris formas caligine crassissimâ mersit importunitas et indiligentia scribarum.

Ibid. *lacrimas salsas*: i. e. *σα πικρα δακρυα* Homeri, Od. Δ. 155. vide Silv. Crit. iii. p. 151. Et simile fluxit de Agamemnonis *ιδωλαφ* poëta, ibid. 590.

Κλαυε δ' ὁ γε λιγυρας, θαλασπον κατα δακρυον εἶδων.

Ver. 127. *Cæpisse et*: G. V. ed. B. M. Π. Σ. *cæpisset*; P. *cæpisset et*.

Ibid. *rerum naturam*. Paulo aliter Virgilius, geo. ii. 485.

— *nature* adcedere *partis*:

et inferius ibid. ver. 490.

— *rerum cognoscere causas*.

Ibid. *rerum naturam expandere*. Maro, Æn. vi. 267.

Pandere res altâ terrâ, et caligine, mersas.

Exemplum compositi *expandere* in translato sensu non invenio: unde haud absurde suspicari liceat, solenne vocabulum poëtæ, *exponere* dico, hic esse rescribendum.

Quum vero loqueretur Mæonides, et lacrimas effunderet, intelligendus est inde ostendere voluisse Ennius, non imagina-

Cœpisse, et rerum naturam expandere dictis.

Quapropter, bene quom superis de rebus habenda

Nobis est ratio; solis lunæque meatus

130 Quâ fiant ratione, et quâ vî quæque gerantur

In terris; tunc, cum primis, ratione sagaci,

riam prorsus atque evanidam fuisse hanc defuncti speciem. Quorsum vero lacrimas effunderet Homerus? An miserias istius illatæ regionis deflens? ut Achilles prior, Od. A. 488.

Βυλοιων κ', σταυρος ειν, θητωριων αλλη
Ανδρι παρ' αλληρω, ο μη βιστος πολυς ει,
Η πασι νικισσι κατασθμυνοισι ανασσειν.

Ver. 128. *superis de rebus*: quas ad hunc modum explicatius declaravit ad v. 85.

_____ rebus in illis,
Quæ supra caput ætheris cernuntur in oris.

Ver. 129. *solis lunæque meatus*. Virgilius, Æn. vi. 850.

_____ calique meatus
Describent radio:

et Lucanus etiam, ix. 6.

_____ terras inter, *lunæque meatus*.

Ovidius insuper, met. xv. 71.

_____ quâ sidera lege mearent.

Denique, cum multis aliis, Cicerò, Arat. progn. init.

Ut cum *Luna means* Hyperionis obficti orbi.

Ver. 150. *gerantur*. Sic omnes nostri, et aliorum, codices, cum vetustis editionibus: sed audacter intrusit, et exemplo pessimo, Lambinus, citra necessitatem, *το genantur* vulgarij editionum. Neque a meâ sententiâ Bentleii iudicium discessit. Summo opere nugatorium agerem, si in tali re disquirerem per scriptores auctoritatum cumulum: sufficiat igitur Nasonianum singulare, met. xii. 62.

Ipsa, quid in *caelo rerum*, pelagoque, *geratur*,
Et tellure, videt; totumque inquit in orbem.

Quâ vî vero Mantuanus etiam, in materiâ simili versatus, geo. ii. 479.

Unde tremor terris, quâ vî maria alta tumescant.
In hoc autem operis propositi breviario, non attingit Lucretius libri primi secun-

dique disputationes: quæ proinde pro postulatis quibusdam sunt habendæ, ad doctrinas capitaliores, hic recensitas, itineri sternendo potissimum inservientibus.

Ver. 131. *tunc*: sic libri præstantissimi: sed, quum in *tunc* et *tunc* perpetuo codices inveniantur variare, rem, titivilitij haud æstimandam, et ipsi consulens et lectoribus, silentio præteribo, contentus optimorum exemplarium auctoritatem sequi. Mihi sane versus sic castigatus placeret magis:

In terris; *tunc*, in primis, ratione sagaci—

Et, si fides Havercampo, quidam MSS. dant in *primis*; sed quos velit, plane nescio.

Ver. 152. *constet*: Π. Σ. *constat*; contra tenorem temporum, qui servandus est incorruptus.

Ver. 154. *Terrificet*: editiones duæ cum Bodleiano codice *Terrificent*: et merecule illi numero unitatis, si attentius inspexeris, aliquid inest durius, quam quod facile castioris vir iudicii concoxerit. Versu sic reformato non offenderem:

Et quâ re, nobis vigilantibus obvia, menteis
Terrificent—:

i. e. “ et quam ob causam terriculamenta
“ illa simulacrorum visibus nostrarum
“ mentium obversentur.” Lector nasu-
“ tus iudicet.

Ibid. *morbo adfectis*: ut Terentius, Hec. iii. 5. 5.

_____ alio suspicans
Morbo me visurum adfectam.

Sed rarissime plenam phrasim poetæ saltem exhibent. Propertius, ii. 21. 1.

Jupiter, *adfectæ* tandem miserere *puellæ*,

Ibid. *somnoque sepultis*. Hic ita Lambinus: “ Ex Ennio:

“ Nunc hostes, vino domitei, *somnoque sepultei*:

Unde anima atque animi constet natura, videndum:

Et quæ res, nobis vigilantibus obvia, menteis

Terrificet, morbo adfectis, somnoque sepultis;

135 Cernere uti videamur eos, audireque coram,

Morte obitâ quorum tellus amplectitur ossa.

“ sic et Virgilius, *Æn.* ii. 189.

“ Invadunt urbem, somno vinoque *sepultam*.”

Cæterum, mavult Beutleius, “ somnove:” id tamen vix memoratu dignum videri possit, nisi quod nolim prætermittere vel levissimam tanti viri suspicionem.

Ver. 155. *Cernere*: B. *cernimur*. Pro *uti*, V. ed. Π. Ω. ut: et B. *audire coramque*: offensus utique positione, quam hic obtinet *το que*, non ingrata Lucretio, ut ut auribus magis fastidiosis insequentium pœtarum minus jucundâ. Vice *coram*, V. ed. *coronam* exhibet.

Ibid. *Cernere coram*. Maro, *Æn.* ii. 558.

— qui nati *coram* me *cernere* letum
Fecisti.

Ver. 156. *Morte obitâ*. Infrequentior hæc est nominis ac verbi consociatio. Similiter autem Terentius, *And.* i. 5. 18.

Is obit mortem:

ubi sic Donatus: “ Plene dixit, quod nos “ *obit* tantum. Virgilius (*Æn.* x. 6-11.):

“ *Morte obitâ* quales fama est volitare figuras.”

Nonnulla congressit exempla Drakenborchius ad Sil. Ital. ii. 574. nobilissimum locum, Venere Gratiisque elaboratum, et dignissimum sane, qui, politus meâ castigatione, nativis honoribus effulgeat:

Felix, Murre, necis, patriâque superstite felix!
At nos, Sidoniis famulatum matribus actas,
Post belli casus, vastique pericula ponti.
Karthago aspiciet victrix: tandemque, *supremâ*
Nocte obitâ, Libyæ gremio captiva jacebo.

Vulgo, *supremum*. Mantuanus autem, quem in his versibus ter saltem imitatus est Punicorum scriptor, haud aliter ad *Æn.* vi. 515.

— ut *supremam* falsa inter gaudia *noctem*
Egerimus, nosti.

Gremio autem Telluris, ut quæ maternis affectibus in sinu foveat, et ulnis complectatur; sic ut in loco coram posito Lucre-

tius. Prior Silio, vates idem divinus, non immemor magistrî, *Æn.* v. 51.

— quæ Dardanium *tellus* mihi servat Acesten,
Et patris Anchisæ *gremio complectitur ossa*.

Sed in hac elegantia commendanda quis mollissimum Meleagram æquiparavit? *epig.* cix. Brunck. analect.

Ἄλλα σε γυναικαί, ΓΑ παυτροζή, ταν παυδουρον
Ηγγρα σοις ΚΟΑΠΟΙΣ, ΜΑΤΕΡ, ΕΝΑΓΚΑ-
ΛΙΣΑΙ.

Plinius autem, nat. hist. ii. 63. et locum coram nobis, et eum, qui mox veniet ad ver. 252. cum ii. 997. illustrat felicissimâ convenientiâ. “ Sequitur Terra, cui uni “ rerum naturæ partium, eximia propter “ merita, cognomen indidimus maternæ “ venerationis. Sic hominum illa, ut “ cælum dei: quæ nos nascentes excipit, “ natos alit, semelque editos sustinet semper: novissime, *complexa gremio*, jam a “ reliquâ naturâ abdicatos, tum maxime “ ut mater, operiens.” Vetus inscriptio in Authol. Lat. Burn. lib. iv. ep. 554.

Diva, precor, *Tellus*, *alvo complectere*, sancta,
Ossua, quorum in hoc nomina sunt lapide.

Ita interpungimus, ut redeat *sancta* ad *Tellus*; et rectius fortasse, quam in editis.

Ausonius denique in transitu emaculatum dabimus, *Id.* vi. 14. huc facientem:

Omnia quæ, lacrimis et amoribus anxia mœstis,
Exercent memores, *obitâ* jam *morte*, *dolores*;
Rursus in amissum revocantque heroidas *ævum*.

In vulgatis legitur *doloris*, et abest *que*. Multus est in hac locutione Tacitus, ut qui fuerit colore pœtico sermonis studiosissimus affectator, et in primis amantissimus Virgillii.

Ver. 157. *animi*: V. ed. B. Π. *animus*: cui non favet variationi vel v. 98. vel similis Virgillii structura, ad *Æn.* iv. 96.

Nec me adeo fallit, veritam te mœnia nostra—

Nec me animi fallit, Graiorum obscura reperta
 Difficile inlustrare Latinis versibus esse;
 Multa novis verbis præsertim quom sit agundum
 140 Propter egestatem linguæ, et rerum novitatem:

Porro, dat etiam Σ . fallunt: frustra.

Ibid. *obscura reperta*: i. e. “doctrinas
 “subtilissimas, quas e reconditoribus Na-
 “turæ penetralibus deprompserunt Græci
 “philosophiæ repertores;” quâ voce usus
 est ad iii. 1049. in carmine divinitus cæ-
 lato:

Adde repertores doctrinarum, atque leporum.

Ver. 138. *inlustrare*: i. e. non tantum
 in novam atque inopem linguam transferre,
 verum etiam tenebrosas illas disciplinas
 ita luce perfundere, ut evadant clariores.
 Horatius, art. poet. 448.

———— parum claris lucem dare coget.

Sub initio Academicorum Marcus Tulli-
 us:—“sum ingressus res eas, quas tecum
 “simul didici, mandare monumentis;
 “philosophiamque veterem illam, a So-
 “crate ortam, Latinis literis inlustrare.”

Ver. 139. *Multa quom sit agundum*.
 De hac sermonis formulâ satis dedimus ad
 ver. 112.

Ver. 140. *egestatem linguæ*: “quum
 “Romanorum ingenia has philosophiæ
 “partes non accesserint, et verborum copia
 “non aliunde veniat, quam ex repetitis
 “virovum doctorum disputationibus, ad
 “multiplices obortas cogitationes decla-
 “randas undique vocabula disquirentium,
 “atque conformantium.” Seneca, epist.
 LVIII. “Quanta verborum nobis pauper-
 “tas, imo egestas, sit, nunquam magis
 “quam hodierno die intellexi.”
 Cæterum, in editionibus ad hunc modum
 locus exhibetur, aspectu prorsus indecoro,
 citra necessitatem:

Difficile inlustrare Latinis versibus esse,
 (Multa novis verbis præsertim quom sit agen-
 dum,)

Propter egestatem linguæ, et rerum novitatem.

Viam nos inivimus speciosiorein, ut hæc
 demum sit argumenti series, et clausula-
 rum nexus: “Scio difficile esse res tam

“obscuras in linguâ Latinâ dilucide ex-
 “ponere; præsertim, cum sermonis ino-
 “pia et ipsarum rerum novitas me redi-
 “gant ad dictiones inauditas hactenus,
 “atque ideo ab hominum communi in-
 “tellectu remotiores, procedendas.”

Ver. 141. *sperata*: II. *spretâ*. Ob
 commutationem eam, de quâ ad ii. 2. de-
 dit fortasse noster:

Sed tua me virtus tamen, et *spectata* voluptas
 Suavis amicitia:

nam satius videtur arbitrari, voluptates a-
 micitiæ, diu jucundissimo commercio per-
 ceptas, impulsisse ad has vigilias laboriosas,
 quam gaudiorum futurorum spem; quasi
 diffidere posset amici sui studio ac con-
 stantia, nisi ulterius amorem ejus cumu-
 latis officii testimoniis, atque eis quidem
 ærumnosis, demereretur. Virgilius, *Æn*.
 vi. 687.

Venisti tandem? tuaque, *spectata* parenti,
 Vicit iter durum pietas?

Decernant autem pro arbitrio de hac e-
 mendatione lectores lauti: saltem æmula-
 tur idem summus vates hunc locum ad
Æn. viii. 150.

Sed tua me virtus, tua terris didita fama,
 Cognatique patres, et sancta oracula divom,
 Conjunxere tibi:

ad quam normam credibile est, vel ex hoc
 Lucretii loco, versus istos castigandos esse,
 atque ordinandos: conferas velim, si te
 non pigeat, meam *Silv. Crit.* iv. p. 189.

Ibid. *voluptas Suavis amicitia*. Epi-
 curo scilicet, ut in omnibus, consentiens;
 de quo sic Diogenes Laërtius, x. 148.

Ὡν ἡ σοφία παρὰ σοφιστικῆς εἰς τὴν πᾶσι ὄλη
 βίῃ μακροσπῆστα, πᾶσι μεγίστον ἐστὶν ἢ τῆς
 φιλίας κτήσις. Quam *γνωμὴν* sic ornatu
 magnifico suæ orationis convestivit Cicero,
Acad. i. 20. “Restat locus, huic dispu-
 “tationi vel maxumè necessarius, de A-
 “micitiâ;—de quâ *Epicurus* quidem ita

Sed tua me virtus tamen, et sperata voluptas
 Suavis amicitiae, quemvis efferre laborem
 Suadet, et inducit nocteis vigilare serenas,
 Quarentem, dictis quibus, et quo carmine, demum

“dicit: Omnium rerum, quas ad beate
 “vivendum Sapia comparaverit, nihil
 “esse majus amicitia, nihil uberius, nihil
 “jucundius.” Imo, sentiebat Epicurus,
 και ὑπερ φιλον ποτε τι νηξισθαι Diog. Laërt.
 x. 121. quam sententiam suo suffragio
 commendat Paulus Tarsensis, ad Rom.
 v. 7. Ὑπερ γαρ τῶ μεγάλῳ ταχῶ τις και
 πολῶμα αποθανειν.

Ver. 142. quemvis: G. M. quamvis.—
 Efferre: sic G. Vind. V. ed. B. L. M. Δ.
 Π. Σ. Ω. ut pene inducaris affirmare, τῶ
 perferre editionum, quod ob reconditiorem
 potestatem dictionis efferre videri non ab-
 surde possit ex interpretatione statione ad
 marginem se in textum promovisse, edi-
 torum temeritati, vel certe quorundam
 scribarum vecordiae, esse imputandum.
 Lambinus admovet quam opportune peri-
 ochen auctoris nescio cujus ex Ciceronis
 oratione pro P. Sextio, cap. 48. “Sed te
 “id, quod multi videant multique ex-
 “petant, insectia sit, inquit, postulare, si
 “tu laborem summam cum cura efferas
 “nullum.” Ubi quoque scrupulum in-
 jecit Grævio vox, de qua satagimus, ten-
 tanti afferas. Neque aliter poeta vetus
 apud eundem Tullium, Tusc. dissp. iv.
 29. quem emendatiorem dabimus, et in-
 offensionem metri, ex vulgata lectione
 conruentis:

Neque tam terribilis ulla fando factio est,
 Nec sors, nec ira cœlitum invecum malum,
 Quod non natura humana patiendū efferat.

Factio nempe est res, τῶ Euripideum πα-
 λος: vulgo rutilio legitur. Sic Plautus,
 Rud. v. 3. 15.

L. Neque edepol tibi do, neque quidquam debeo.
 G. Quæ hæc factio est? Non debes?

Apuleius de habit. doct. Plat. phil. sub
 initio:—“materiam—figurarum capacem,
 “factionique subjectam:” i. e. quæ pos-
 set artificem manuum pati. Rursus au-

tem, τῶ perpeti ac pati sæpissime valere
 facere, longe notissimum est. Atque in-
 super ex probissimorum codicum varia-
 tione, atque constantissima Maronis imi-
 tatione, qui nihil exquisitoris in Lucretio
 intactum reliquerit, aut intentatum, non
 temere mihi videor colligere dictionem
 efferre illi esse redonandam, ad .En. xii.
 635.

————— Sed quis, Olympo
 Demissam, tantos voluit te efferre labores?

Diætæ membranæ perferre, sed Musis
 multum indignantibus.

Ver. 145. nocteis serenas: i. e. pure
 tranquillas, ut loquitur Horatius; nullo
 strepitu, nullis perturbationibus, τῶ πολω-
 μεινας: quippe quum mortalium curæ nube
 soporis obtegantur, et altum sit undique
 silentium, et tranquillitas:

Μεροτων τε συλα παιτα
 Κισται, ποτῶ δαμεινα.

Apollonius Rhodius, iv. 1058.

————— σιγῶθεν ευνητιζα
 Νυξ εγγων ἀνδρῶσσι, κατιμωλησσι ὅσ τασαν
 Γαιαν ἕμωσ:

i. e. omnem tellurem serenavit. Cicero,
 Tusc. dissp. iii. 15. “Frons erat—tran-
 “quilla et serena.” Quid, quod serena
 videatur noctis perpetuum epitheton?
 Ennius, ann. xiv.

Omnes obseci, obenseique, in nocte serenā.

Conferas Virg. geo. i. 426. Tibull. i. 2.
 65. Cic. Arat. phæn. 169.

Aliter libens amplexus essem Creechii
 nostratis suspicionem, ipso Bentleio non
 improbatam:

————— nocteis vigilare severas:

sic enim Lucretius ipse, iv. 461.

Et sonitus audire, severa silentia noctis
 Undique cum constant.

Ad Nemesiani ecl. i. 56.

Blanda tibi vultus gravitas, et mite serenā
 Fronte supercilium:

145 Clara tuæ possim præpandere lumina menti,
Res quibus occultas penitus convisere possis.

in diversum abeunt critici, hic *serená*, ille autem *severá*, præferens: ego receptæ lectioni standum putem; videas autem Burmannum, qui docet hæc vocabula aliquoties in libris commutari.

Porro, super his serenarum noctium luebrationibus, non incommoda sunt, quæ leguntur in Græcis Anecdotis Villoisoni, i. p. 295. ita constituenda: και γαρ της εν νυκτι ζητησεως οει προς τα κατα παιδειαν ευφρονη γαρ οι ποιηται ε δι' αλλο τι την νυκτα εκαλεσαν, η δια το ευ φρονειν εν αυτη, ως και Επιγραμματος.

Ειτε τι (ζησι) ζητης σοφον, της νυκτος ενθυμητιον. και'

Παντα τα σταθαια νυκτι πολλοι εξυμνικεσαι.

Vulgo, *εξυμνικεσαι*, trochæico claudicante.

Ibid. *nocteis vigilare*. Horatius, sat. i. 5. 17.

_____ *noctes vigilabat*, ad ipsum
Mane:

et Claudianus, de bell. Gild. 449. *cujus et Præigerus meminit*:

_____ *discatque coactus,*
Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes.

Ver. 144. *quo carminc*. Olor Mincianus, geo. ii. 95.

_____ *et quo te carmine dicam,*
Rhætica?

Ver. 145. *Clara*: Π. *Clare*.—*menti*: P. *mentis*: sed mendose.

Ibid. *præpandere lumina*: i. e. "lumen exhibere, quasi de fronte speculæ, quæ tibi, per tenebrosos erroris fluctus naviganti, viam præmonstret." Virgilius, cul. 15.

_____ *quâ Parnasia rupes*
Hinc atque hinc patulâ *præpandit* cornua fronte:
ubi *prætendere* malit Scaliger, non satis idoneâ de caussâ. Cicero dictionem adhibuit in dulcissimis versibus Arateorum:

Et post, hiberni *præpandens* temporis ortus,
Admonet, ut mandent mortales semina terris:
quem, ad hanc normam exactâ, verissimâ mactabimus ibidem emendatione:

Non pauca e cælo depellens signa, repente
Exoritur, *pandens* industria lumina, Virgo.

Vulgo, *candens*: unde Grotius, corruptelam corruptelæ fedissime accumulans, *candens illustri lumine*. Sic autem verbo simplice Carus usus est ad v. 656.

_____ *roseam Matuta per oras*
Ætheris auroram defert, et lumina pandit.

ut Cicero, Arat. phæn. sub finem, et alibi etiam in superioribus ibidem:

_____ *simul, cum lumina pandit,*
Ipse feram dextrâ retinet.

Ideo autem *pandere*, quod radiorum, a puncto dato profluentium, magis et magis ampliatur atque expandatur fasciculus. Hinc proprietatem suam locus Persii nanciscitur, iii. 2. *πυητικωπρωος* exornatus:

_____ *jam clarum mane fenestras*
Intrat, et angustas extendit lumine rimas:

dilatat utique, radii perpetuo divergentibus.

Præterum, loco Lucretii, coram posito, in primis convenit, et egregie inservit, qui legitur in v. 776. omnino gemellus:

_____ *et aperto lumine rursum*
Omnia convisunt clarâ loca candida luce.

Cum his utiliter committi potest elegantissima Valerii Flacci phrasis, ingenio multum simili, Argon. viii. 248.

_____ *se pingues tum candida flamma per auras*
Explicuit.

Plinius, nat. hist. ii. 9. "Non sumus profecto grati erga eos, qui labore, curâque, *lucem* nobis *aperuere*, in hac luce." Ita distinguendum, ut facilius intelligantur verba *in hac luce* ad priorem partem sententiæ redire. Sed an legendum?—"a peruere in ocluso?"

Ver. 146. *penitus*: G. *peniti*.—*convisere*: P. *conviscere*; Π. *comisere*.

Ibid. *convisere*: i. e. *adire*—*attingere*; et alibi noster vocem adhibuit, non in propatulo jacentem, aut alicubi temere legendam. Tullius in Arat. phæn. sic, opinor, corrigendus:

Hunc igitur terrorem animi tenebrasque necesse est
Non radiei solis neque lucida tela diei

Jam simul ut supero se *totum* lumine Cancer
Extulit, extemplo cedit delapsa corona,
Et loca *convulsit* caudâ tenus infera puppis.

Vulgo legitur *toto*, intolerabili plane *καταφωγία*. Et erroris facillima est declarandi ratio. Antiquitus scribebatur utique *totom*, et compendiose *totō*: unde, neglectâ incuriose virgulâ, aut etiam oblitteratâ vetustatis situ, librorum provenit depravatio. De hoc erroris uberrimo fonte, vide Burmann. ad Anthol. Lat. i. p. 6. nec fortasse male fecisset editor, qui hanc scripturam per totum Lucretium restituisset.

Ver. 148. *tela diei*: vide nos ad Eurip. Herc. fur. 1095. Figurâ usus est Marius Victor, comm. in gen. i. 101. cuius versiculi, exquisitissimâ sane respersi elegantia, vitiati leguntur apud Maittaire, corp. poëtt. sed fortasse operarum tantummodo incuriâ, nam alia editio non nobis suppetit:

Floribus ætheriis varios *vibrare* colores,
Et magis ornatis se resplendere tenebris,
Cærulea *Nox* stupuit; rutilis dum *spicula flammis*
Fusa micant.

Quis autem in hac figurâ Prudentium superavit? ad Hamartig. 86.

Aut, si fusca polum suffudit palla serenum,
Opposuit quoties *ra- o
rum spicula* nimbis
Igne repercusso mentitos spargit in orbes:

i. e. ita spargit, ut *ficitios* efforment *soles*. Interpretis non intellexit: qui laudavit Cæthem. ii. 5. haud minus elegantem locum. —Expressit nostrum imitatione minus ambigüa Ausonius, Mosell. 269.

Exsultant udæ super arida saxa rapinæ,
Luciferique pavent letalia *tela diei*.

Quem locum et Lambino laudatum esse serius intellexi.

Ibid. *tenebras* *Discussant* *lucida tela*. Hunc locum in oculis habuit, opinor, Seneca sub finem epist. cii. “Aliquando “*Naturæ* tibi arcana reteguntur, *discutitur* ista *caligo*, et *lux* undique clara *percutiet*. Imaginare tecum, quantus ille “sit fulgor, tot sideribus inter se lumen “miscentibus.” Et *αποσπασματιον* pro-

ductius dare volui, ut inde confirmetur recepta lectio ad ii. 804. ubi nos uberioribus effundimur, contra Bentleyi emendationem. Ad locum te recipias. Huc etiam convertebat oculos Virgilius, geo. iii. 557.

Tum *sol* pallentis haud unquam *discut* *umbras*. In immensâ autem materie locorum hanc elegantiam attingente, satis sit unum insuper Homeri versiculum pervenustum adduxisse, Od. E. 479.

Οὐδὲ ποτ' ἠέλιος φαιθήν ακτῖσιν ἐβάλαεν.

Hac tamen occasione versus quosdam, egregia hujusce figuræ exempla dantes, insigniter depravatos, recte constituam, et emendatissimos exhibebo. Avieni vero sunt in Arati prognosticis, ver. 1566.

Sed non, ora cavo similis, medioque recedens
Orbe quasi, vel si radios discingitur ultro,
Figat ut australem porrecto *sidere* partem,
Aut boreæ rigidi *jaculetur* lumine *signa*,
Et vento et pluviis reparatâ in luce carebit.

Vulgo; *Orbe, quasi vel; et luminis igne*. Veram in priore loco distinctionem vidit etiam Grotius, sed infelicissime emendabat *ore quasi*: ad Virg. geo. i. 442.

Ver. 149. *Naturæ species*. Naturam scilicet magnifice *προσσωποποιεῖ*, ut supra Religionem, ver. 64. *Species* ergo *forma* est, vel *imago*, ut nuper, ver. 126. *Homeri speciem*.

Cæterum, in Pii editione ad hanc numerorum seriem disponuntur versus: vv. 149. 152. 153. 154. 155. 159. 150. 151. 156. 157. 158. 160.

Ver. 150. Verborum in hoc versu talis exhibetur ordo vulgaribus editionibus:

Principium hinc cuius nobis exordia sumet:
quo quid turbatus, atque magis incompositum, sperari possit? Rationes, quibus nixi sumus, in verbis aliter digerendis, vel validiores videntur esse, quam quæ tali sufficient inconcinnitati amoliendæ. Nos tram dispositionem luculenter exhibet editio Bononiensis; et voces *hinc* *cujus* transpositæ reperiuntur in Vind. V. ed. Π. et Σ. atque, uti suspicor, in aliis codicibus,

Discutiant, sed Naturæ species, Ratioque:

- 150 Quoius principium hinc nobis exordia sumet;
Nullam rem e nihilo gigni divinitus umquam.
Quippe ita formido mortaleis continet omneis,
Quod multa in terris fieri cœloque tuentur,
Quorum operum caussas nullâ ratione videre

quorum testimonium siluerit editorum indiligentia. Hunc autem non patiuntur ordinem metri necessitates. Non igitur iudicandi sumus rem inconsulto nimis, et pro arbitrio, administrasse.

Porro, subobscurus est loci sensus, et ratio constructionis. Sic rem concipiendam arbitrer: "Cujus Rationis, vel Philosophiæ, principium ab hoc, quod insequitur, axiome exordietur, vel suam instituet profectionem." Virgilius, Æn. iv. 284.

————— quæ prima exordia sumat?

Ver. 151. Vulgatissimum est hoc effatum veterum physicorum, quod sic Aristoteles extulit, quem suscitât Lambinus:

Το γιγνόμενον ἐκ μη οὐτῶν γιγνέσθαι, ἀδύνατον
περὶ γὰρ ταύτης ἐμογγυμῶνασι τῆς δόξης
πάντες οἱ περὶ φύσεως. Persius, iii. 83.

Ægroti veteris meditantés somnia, Gigni
De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.

Plura super hac re petentibus mandem Gatakeri cœmentarios ad Marc. Anton. iv. 4. eruditione multiplici pro more locupletissimos. Nec tamen addidisse me pigebit hoc dogma ex Democriti fontibus emanavisse; qui sic opinatus est apud Diogenem Laërtium, ix. 44. Μὴδεν ἐκ τοῦ μη οὐτος γινέσθαι, μὴδὲ εἰς τοῦ μη οὐ φθίρεσθαι. In quantum autem Democriteus fuerit Epicurus, docet Plutarchus in libello adversus Colotem, non longe ab initio, et stomachose Cicero sæpius in philosophicis.

Ibid. *divinitus*: i. e. deorum potestate. Quasi dixerat: "Redacti scilicet ad incertas, auctores tanti miraculi deos inferunt: hæc autem res extra deorum, quos sibi fingunt, potestatem jacet."

Ver. 152. *continet*: i. e. "metus hic

"superstitiosus, nihil esse Divis impossibly, ita finibus angustis inclusos mortales tenet, ut non audeant expatiari, et veras rerum caussas investigare; formidabilium omnium confectionem patienter atque inconsulto divi attribuire contenti." Et est, nî fallor, ab *venatoriâ* re tralatio. Quid velim, satis aperiet Virgilius, Æn. xii. 749.

Inclusum veluti si quando in flumine nactus Cervum, aut punicæ septum formidine pennæ, Venator cursu, canis et latratibus, instat.

Conferas Nemes. cyneg. 305—309.

Ver. 153. *Quod*: Π. *Quom*: nec displicet.

Ver. 154. *caussas*. Audio Fabium instat. orat. i. 7. "Quid? quod Ciceronis temporibus, paullumque infra, fere quoties s littera media vocalium, vel subjecta longis esset, geminabatur? ut *caussa*: quo modo et ipsum, et Virgilium quoque scripsisse, manus eorum docent."

Ver. 155. *divino numine*: i. e. nutu. Homerus, Il. A. 528.

————— *ζωανερῶν ἐπ' ὀρεῦσι ΝΕΥΣΕ Κεῖνον*: et Virgilius, Æn. vii. 592.

————— *σάρα nutu* Junonis eunt res. Plura videas super hac voce ad ii. (32).

Ver. 156. Ad hunc locum magnæ cœntur turbæ in codicibus. Versus 156, 157, 158, desunt in Π. duo priores in Vind. et verr. 157, 158, 159, in V. ed. B. Alius est ordo versuum in Ω. ad hunc modum: verr. 158, 159, 156, 157. Sed ex his discrepantiis nihil efficias ad meliorem loci constitutionem, quam quæ in vulgatis obtinet.

Ibid. *nihil*. Sic V. ed. B. Vind. vulgo *nil*: sed nobis statutum est semper *nihil*

155 Possunt; ac fieri divino numine rentur.

Quas ob res, ubi viderimus nihil posse creari
De nihilo, tum, quod sequimur, jam rectius inde
Perspicimus; et unde queat res quæque creari,
Et quo quæque modo fiant operâ sine divôm.

160 Nam, si de nihilo fierent, ex omnibus rebus

scribere; tam quod codices ita plerumque exhibeant, quam quod frequentissimum sit hoc facere comicis tragicisque, in quantum supersint, Romanorum; linguâ scilicet citatiore voces hujuscemodi veteres efferebant. Sic apud nostrum trisyllabæ sunt *vehementer*, ii. 1023. *oriundi*, ibid. 990. nec uberrima non est similium exemplorum seges, legentibus passim obvia. Ad Lucanum, v. 421. vice *τα* comprehendant, plene scribitur, et emendatius, opinor, comprehendant, in vetusto codice, qui publicæ bibliothecæ est in Academiâ Cantabrigiensi, quem nos contulimus. Sed eruditus videbimur procul dubio morosiores et infructuose loquaces, si diutius huic rei immoremur: ergo missam faciamus saltem nunc jam.

Ver. 157. quod sequimur. Recte: *τη ζητούμενων, το απροσμέμων*: ut vi. 808.

———— argenti venas, aurique, sequuntur.

BENTLEYUS.

Nam L. M. legunt, sequitur. Sic etiam Virgilius, Æn. i. 542.

———— summa sequar fastigia rerum:

et alii bene multi non raro.

Ver. 158. et. Libri plures, ut: frustra. P. sequentem versum omittit; et sane tuto desiderari poterat: in Σ. ita scribitur:

Et quo quæque modo fiant sine numine divôm: numeris certe concinnioribus, sed haud dubie ad ver. 155. ex arbitrio librarii constitutis. In B. ne habemus pro *sine*: unde tentare possit aliquis,

Et quo quæque modo fiant; operâne Deorum:

sed assentientem habuerit cordatorum neminem. *divinum*, pro *divôm*, Π.

Ver. 160. fierent: Π. *fient*: et in se-

quente versu, loco *nil*, Vind. V. ed. Σ. *nihil*; ut passim.

Porro, noster tantum non verbum verbo transtulit Epicuri dogma, prout extat in Laërtio, x. 38. Πρωτον μιν, ότι εδεν γινεσται εκ τα μη οντος: παν γαρ εκ παντος εγινεσται, σπερματων γε εδεν προσδομενων. Unde liquidissime constat futilem esse variationem cod. M. dantis *ni*, pro *nil*, in ver. 161. et vana arguitur cogitatio Havercampi, distinctionem post *egeret* tollendam esse, ut sequentis versus sensus hinc sumeret exordium: quod vix operâ pretium fuerit animum advertisse.

Ver. 162. *e terrâ*: Π. et *terrâ*: atque loco *posset*, Ω. *possit*.

Ibid. *mare*: recentiores, ut plurimum, dicebant *mari*. Priscianus, lib. vii. p. 759. “Vetustissimi solebant hujuscemodi nominum ablativum etiam in *e* proferre. “Varro, antiquitatum humanarum xii. “Ab Erythræo mare orti. Idem in Fundanio: In *mare* aquam frigidam oriri. “Atacinus quoque dicit:

“Cingitur oceano, Libyco mare, flumine Nilo.”

Quibus et alia exempla subjiciuntur ex Plauto, Lucano, Ovidio, atque aliis, apud ipsum lectori, qui plura vult, petenda.

Ver. 163. Scripsit noster, aut ego fallor ut nusquam alias, ob invenuste toties repetitam eandem dictionem *genus*:

Squamigerum *pecus*:

vide ii. 343. et nos olim ad Virg. geo. iii. 243. Ausonius, Mosell. 135.

Nunc, *pecus æquorum*, celebrare, magne Silure: et similiter epist. xxv. 19.—Porro, totam periodum, quæ nos diu multumque frustra habuit exercitos, punctis inconcinne dispositis misere affectam et tantum non

Omne genus nasci posset: nihil semine egeret.
 E mare primum homines, e terrâ posset oriri
 Squamigerum genus, et volucres: erumpere cœlo
 Armenta; atque aliæ pecudes, genus omne, ferarum,
 165 Incerto partu, culta ac deserta tenerent:
 Nec fructus iidem arboribus constare solerent,
 Sed mutarentur; ferre omnes omnia possent.
 Quippe, ubi non essent genitalia corpora quoique,

disperditam, nitore suo atque ordini, rationibus validissimis fulti, restituimus. Sic exhibet editio Havercampi:

E mare primum homines, e terrâ posset oriri
 Squamigerum genus, et volucres; erumpere
 cœlo
 Armenta, atque aliæ pecudes: genus omne ferarum—.

Ibid. *erumpere cœlo*. Sic absolute Maro, geo. iv. 78.

Ergo, ubi ver nactæ sudum camposque patens,
Erumpunt portis.

Silius etiam Italicus, xii. 459.

————— angustis e faucibus æquor
Erumpit scopulos inter:

et rursus vii. 355. qui versus meliore sunt distinctione excolendi:

————— gliscente malo, et quassantibus ægra
 Armentis capita adjuncta, pinguescere flammæ
 Cœpere, et, vincens fumos, erumpere vertex:

“flammæ utique adjunctæ atque ventilatæ
 “armentis, capita sua undique jactanti-
 “bus.” Conferas eundem ad Pun. ix. 614. In iis autem locis, ut in Lucretio, contra usitatissimam Cari consuetudinem, et voluntatem Gratiarum, pronomen *se* infelicissime vult infercire Heinsius. Videas utrobique Drakenborchium. Arnobius, fidissimus Lucretii imitator, lib. ii. p. 51. “Quid in Politico idem Plato? “Nonne—rursus *erupturos* homines tel-
 “luris e gremio scribit?” Ita Manilius, iv. 587.

————— Totidem venti de partibus iisdem
Erumpunt.

Ver. 164. *aliæ pecudes ferarum for-*

mula est orationis Lucretianæ, satis superque nobis ad ver. 475. et locos ibi notatos illustratæ, pro *pecudes*, vel greges, *aliarum ferarum*, tam mitium et herbis vescentium, quam ferocium atque carnivorarum; vide supra ver. 14. Et phrasim *genus omne* Lucretius similiter adhibuit ad iv. 759.

Omne genus quoniam passim *simulacra* feruntur: ubi videas quæ dixerim, et ii. 194. iii. 222. 267. v. 607. locos gemellos conferas.

Ver. 165. *tenerent*. Ita G. P. V. ed. B. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. Nonnulli, *teneret*, contra auctoritatem librorum.

Ibid. *incerto partu*: i. e. “pecudes mitiores ex feris nascerentur, loca deserta “celebrantibus; et vicissim feræ bubus “et ovibus, culta pascua tenentibus et “hominum amantibus societatem, progignerentur.” Auctoris scopo nihil apertius, et verborum ratione nihil evolutius; ut mirum sit Havercampum ac Preigerum de *partu*, loco *partu*, cogitavisse; sic totam proprietatem argumenti perditum euntes.

Ver. 166. *Nec fructus iidem arboribus*. Mantuanus, geo. ii. 89. horumce versuum haud prorsus immemor:

Non eadem arboribus pendet vindemia nostris—.

Ibid. *constare*: i. e. ordine uno atque imperturbato stare. Virgilius, *Æn.* iii. 518.

————— cuncta videt cœlo *constare* sereno:

i. e. propriâ in positurâ tranquille stare.

Ver. 167. *ferre omnes omnia possent*.

Qui posset mater rebus consistere certa?

- 170 At nunc, seminibus quia certis quæque creantur,
 Inde enascitur, atque oras in luminis exit,
 Materies ubi inest quouisque, et corpora prima:
 Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
 Quod certis in rebus inest secreta facultas.
- 175 Præterea, quur vere rosam, frumenta calore,
 Viteis auctumno fundi suadente videmus;

Totam clausulam sibi sumpsit mutuam
 Virgilius, geo. ii. 109.

Nec vero terræ ferre omnes omnia possunt.

Ver. 168. *genitalia corpora*: i. e. corpora primordia; semina rerum, ac materies: adi supra, ver. 51—57. ii. 61. adeo ut importunissimâ sit vanitate Gassendus supponere volens *semina*, pro *corpora*. Ovidius, met. xv. 259.

Quatuor æternus *genitalia corpora* mundus
 Continet.

Hæc *corpora genitalia*, seu primordia, vocat Epicurus apud Diog. Laërt. x. 41. *ατομῆς; σωματων φυσῆς*: i. e. semina corporum insecabilia, his verbis usus: ὥστε τὰς ἀρχὰς, ατομῆς ἀναγκασίον εἶναι σωματων φυσῆς.

Ver. 169. *mater certa*. Maro, Æn. vi. 522.

Anchisâ generate, Deum certissima proles.

Ver. 170. *quæque creantur*. Sic P. V. ed. B. L. M. O. Δ. Σ. Ω. Alii, *quidque creatur*. Π. habet, *quidque orientur*. Has autem varietates, quo melius occurrant tædio lectorum, cultissimi scriptores adamant. Xenophon, anab. i. p. 49. ed. Hutch. *ἐνταυθα ΕΜΕΙΝΑΝ ἡμῶν τρεῖς, καὶ ΕΠΙΣΤΙΤΙΣΑΤΟ το στρατεύμα.*

Ver. 171. *M. nascitur*, absorptâ, ut fit, literâ *c*, ob similem finalem præcedentis dictionis.—Et, de constructione loci, videas dicta ad ver. 16.

Ver. 174. *secreta*: i. e. separata, vel divisa: unde ratio petenda est variæ lectionis Havercampo memoratæ, *diversa* utique; quod mendosum est pro *divisa*,

librarii cujusdam, vel lectoris, interpretamento, genuinæ dictioni *secreta* affixo. Noster iii. 264.

————— nihil ut *secernier* unum
 Possit, nec spatio fieri *divisa* potestas.

Ver. 175. *Præterea*: G. *Propterea*. Male: nam argumento novo munit rationes suas noster, a *tempestivitate* rerum ducto, super priore argumento *generibus* rerum nixo.

Ibid. *quur*. Priscianus, lib. i. p. 560. “Apud antiquos frequentissime loco *cu* “*syllabæ*, *quur* ponebatur;—ut *quum* “*pro cum*, *quur* pro *cur*.” Et est scilicet contractio *τῆ quare*.

Ibid. *vere rosam*. Virgilius, geo. iv. 154.

Primus *vere rosam* atque auctumno carpere poma.

Ibid. *frumenta calore*. Hinc ex ingenio *vere emendaveram* prius Claudianum, quam codices quosdam consentientes novissem, ad Rufin. i. 8. in pulcherrimis de providentiâ Dei versibus:

————— qui lege moveri
 Sidera, qui fruges *diviso* tempore nasci,
 Qui varian Phæben alieno jusserit igni
 Compleri, solemque suo:

diviso: i. e. sibi dispartito, proprioque. Editi, *diverso*, quo nihil auctoris scopo magis contrarium excogitari poterat, ne illud quidem Virgilianum, geo. iii. 149.

————— *alienis* mensibus æstas:
 qui ibid. ver. 116. emendationi nostræ commodam operam navabit:

Divisæ arboribus patriæ.

Ver. 176. *Viteis auctumno* dat B. ex

Si non, certa suo quia tempore semina rerum
 Quom confluerunt, patefit quodcumque creatur,
 Dum tempestates adsunt, et vivida tellus
 180 Tuto res teneras ecfert in luminis oras?
 Quod, si de nihilo fierent, subito exorerentur

errore, n̄ fallor, conferentis codicem, neque nimiam similitudinem literarum *t* et *c* in minoris scripturæ formis intento satis oculolustrantis.

Ibid. *suadente*. Ita G. B. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. *suadere*, V. ed. *sudante* autem P. cum aliis, hebeti nimium atque inscitâ ratione. Nos dedimus, quæ si cum hac voce conferenda dixeris, idem mutes

Χρυσία χαλκίων, ἑκατομῶσι' ἐννεαΐων :

longe magis pœtica, atque a vulgari pedestris orationis usu remotiora. *Suadente* vero, quasi blandis vocibus compellente, et commodissimam se effundentibus spondente tempestatem; ut Virgilius, geo. iii. 522.

— Zephyris cum læta vocantibus æstas —.

Salmasius equidem cum festivo conatu, sua *dante*, longum valere iusserim; et Creechius nec iudicium nec lepor contigerat, *sudante* probanti.

Porro, hinc exorsus, Dei prædicat omnipotentiam gravissimis versibus ac suavissimis Sedulius, quos si attulero, gratiam non minimam a lautis lectoribus inibo: pasch. carm. lib. 1.

Te duce difficilis non est via: subditur omnis Imperiis natura tuis, rituque soluto
 Transit in adversas, jussu dominante, figuras.
 Si jubeas mediis segetes arere pruinis,
 Messorem producat hyems; si currere mustum
 Vernali sub sole velis, florentibus arvis
 Sordidus impressas calcabit vinitor uvas;
 Cunctaque divinis parebunt tempora dictis.

Pro *arere*, scribendum fortassis, *horrere*; spicis scilicet: et has voces aliquoties confundi discas ab Heinsio ad Ovid. met. iv. 777.

Ver. 177. *quia*. Sic P. et quatuor nostri: neque melius procedere poterat, quam

ad hanc lectionem, argumenti cursus: G. tamen, V. ed. B. L. M. O. habent, *qui*: unde non incommode refingas locum, levissimas per mutationes, ad hanc normam:

Si non, certa suo *quoi* tempore semina rerum
Tum confluerunt, patefit quodcumque creatur,
 Dum tempestates adsunt—.

i. e. “ si non id, quod creatur, cui sua semina suo tempore tunc confluxere, non se ostendat ob anni tempestatem, peculiariter convenientem?”

Nec imperite tentat Havercampus:

Si non certa, *suoque in* tempore, semina rerum—.
 Sed enodata magis sunt recepta, et vel his, vel meis, longe præferenda.

Ver. 179. *adsunt*: i. e. favent, opitulantur; ut probissimi Latinitatis auctores passim: unde pene inducor, ut medium ostendam digitum Bentleio graviter interterminanti, et codicibus obtemperem, ad Horat. art. pœt. 101. quum non facile corrumperent librarii vocem *adflect* in suis membranarum scriptam, neque difficilem, neque ignotiore vultu:

Ut ridentibus adrident, ita flectibus *adsunt*,
 Humani vultus:

i. e. præsto sunt, ad quamvis mutationem se paratos exhibent. Idem ibid. ver. 205.

Adspirare, et *adesse*, choris erat utilis—.

Sed iudicio suo fruatur per ræ lector.

Ver. 180. *oras*: M. *horas*, usitatâ variatione: Bentleius maluit *auras* post Fabrum; ut *teneras auras* conjungerentur. Nobis neque arridet phrasis *auras luminis*, neque sinit novare in hoc loco, vel ambiguae magis constructionis timor, vel imitatio Virgiliana, quam statim suo tempore lectoribus nostris proferemus.

Incerto spatio, atque alienis partibus anni:
 Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitalem
 Concilio possent arceri tempore iniquo.

185 Nec porro augendis rebus spatio foret usus
 Seminis ad coitum, e nihilo si crescere possent.

Luminis oras bis reperitur in fragmentis Ennii; nec dubito, quin versus apud Philargyrium ad Virg. geo. iv. 59. sic legi debeat:

Transavit cita per teneras caliginis oras:

teneras, facile cedentes, quum terreni nihil obstaret. Conferas ver. 208. et vi. 765. Pœnitet me reliquisse *auras* ad Virg. geo. ii. 47.

Neque inobservatum habuit hunc locum et alibi Virgilius, ut Preigerus etiam monuit; ad geo. ii. 552. scilicet;

Inque novos soles audent se gramina tuto
 Credere:

neque *res novos soles* incita est interpretatio Lucretianæ phraseos, quam tuemur, *luminis oras*: nam totum versum a nostro colorem suum duxisse satis liquet.

Ibid. *res teneras*; quum recenter sint natæ scilicet. Eodem pacto Virgilius de vernis fetibus, primum exortis, geo. ii. 345.

Nec *res* hunc *teneras* possent perferre laborem.

Hinc suppetias feram egregio loco Avieni sub initio phænomenon Arateorum; sed indignis modis habito, et affecto nimium:

Iste modum statuit signis; hic *rebus* honorem
 Infundit *teneris*; hinc interlabitur æthræ
 Viscera, et æternos animat genitabilis artus:

ī. e. renovat telluris fetus, et implet pulchritudinis, totius Naturæ anima et imperium. Nihil profecit Grotii conatus. Vulgo:

————— hic rebus honorem
 Infundit, *tenebris* hic interlabitur æthræ
 Viscera, et æternos animat genitabilis artus.

Idem mox *viscera cæli* habet.

Ver. 181. *exorerentur*: Π. *exorirentur*; B. *exorierentur*.

Ver. 182. *alienis partibus anni*. Hinc haud dubie Virgilius, geo. ii. 159.

Hic ver assiduum, atque *alienis mensibus* æstas.

Ver. 185. *quæ genitalem Concilio*: Δ. *qua*, et Ω. *consilio*. Hæc enim Arnobius vero respexit, ii. p. 54. “Edunt per uteros fetus, et *corporalibus conciliis procreant.*” Similiter supra noster, ver. 178. “cum *semina confluerunt;*” ad *concilium* utique. Maro, Æn. xi. 234.

Ergo *concilium* magnum, primosque suorum, Imperio aditos, alta intra limina cogit. Olli convenere, *fluuntque* ad regia plenis Tecta viis.

Ver. 184. *iniquo*; iis nempe augendis atque maturandis incommodo: ut, si *ros* nou *vere* proveniret, sed *calore*, ver. 175. statim marceret arefacta.

Ver. 186. Ut argumentum poëtæ recto talo stet, phrasis *ad coitum seminis* ita accipienda est, ut *ad* iudicem, *ad* portam: i. e. *coram* concilio, *cum* concilium *confluxerit*. Quum vero hoc duriusculum videatur, neque alia via pateat, quâ te ex salubris constructionis facile expediveris, legi malim, per mutationem minimam:

Seminis *ab coitu* ———.

Hoc enim dicit: “Si de nihilo res fierent, non tantummodo cogerentur ad concilium temporibus minime idoneis semina; verum, sic coacta ad genitalem cœtum, non paullatim crescerent (ver. 190), sed impetu subito vividoque suam attingerent maturitatem.” Cæterum, *e* abest a Π. et, in versu sequente, loco *fierent*, legitur *fuerant* in Maximo Victorino de ratione metrorum, sub initio.

Ver. 188. *E* non agnoscit Σ; et, pro *salirent*, Π. *silerent*.

Ibid. *arbusta salirent*. Exquisitiorem

Nam fierent juvenes subito ex infantibus parvis,
 E terrâque, exorta repente, arbusta salirent:
 Quorum nihil fieri manifestum est, omnia quando
 190 Paullatim crescunt, ut par est, semine certo;
 Crescentesque genus servant: ut noscere possis
 Quidque suâ de materiâ grandescere, alicue.

videtur elegantiam sectatus poëta doctissimus, ex etymologiâ reconditâ petitam. Hesychius: Ἀλσιῶ τοῖσι κατὰ δένδρῳ, πρὸς ἈΑΣΙΝ πῶν φυτῶν οὐτις ἐπιτηδεύει: i. e. ubi solum *exsilicibus* arbustis favet: nam præstet fortassis ita doctius interpretari grammaticas explicationes, quas compilarit lexicographus, nec tamen intellexerit. Hinc extra controversiam arcessi debet τῆ saltus etymon, de quâ voce, ut aliis infinitis, mihi strenue nugari videntur cum Varrone Festus. *Saltus* nempe a *salio*, ἄλλω, πῆδω: s. literâ in locum veniente densi spiritûs; ut in ἕξ, *ser*; ἕστα, *scriptem*; ἄλς, *sal*; ὑς, *sus*; ἄδω, *suadeo*; ὑπερ, *super*; ὕλη, *silva*. Servius, ad Virg. ecl. i. 55. hæc protulit: “*Salicti*: virgulti genus, dictum eo quod *salit*, et ‘surgit cito.’” Tzetzes non diversum abit ad Lycoph. 314. Ἀλσις, παρα τοῖ ἈΑΣΕΣΘΑΙ καὶ αὐξῆσαι τὰ φυτὰ. Eleganter Nonnus, Dionys. xxxv. sub finem:

‘ΑΑΜΑΤΙ ΒΟΤΡΥΟΕΝΤΙ διαζόμενον Ἀκαίεζον: nisi verum sit ἄμματι, *neru*. Hinc autem censeam corrigendum esse Flavianum Vopiscum in Aureliano, sect. 5. “Multa sunt perflua in eodem legisse memini: quippe qui asseverat etiam *rosas* in ejusdem mulieris chorte, nato Aureliano, *exilisse* ‘purpureas:’ nam de *subitaneo* loquitur effectu. Vulgo legitur, *evisse*. Neque aliud equidem edixerim de loco Cæsaris, bell. civ. iii. 105. “Item Trallibus in templo Victoriæ, ubi Cæsaris statuam consecraverant, *palma* pro eos dies in tecto inter coagmenta lapidum ex pavimento *exilisse* ostendebatur.” Libri, *exstitisse*. Consulas Davisium ad Hirtii bell. Af. 7. ubi pariter ex ingenio reposu-

eram *exsilunt*, pro *exsistunt* vulgato; et addicit codex. Sic Venantius Fortunatus in elegiâ:

Semine deposito, lactans *seges exsiluit* arvis.

Etiam Columella, x. 246.

Et *bacca asparagi* spinosâ *prosiluit* herbâ.

Plinius similiter, nat. hist. xii. 11. “Superiores ejusdem *rami* in excelsum *emiscant*,” uti nos, *Shoot up*. Idem, ibid. xix. 42. “Viret *thyrso* primum *emiscante*.” Vide nostram *Silv. Crit.* i. p. 121. Adsint venusti versus Petronii, ut legantur emendatiores, cap. 127.

Emicure rosæ, violæque, et molle cyperon; *Ataque* de viridi riserunt lilia prato.

Vulgo scribitur, *alba*, vix integrâ constructione. Verum est *acta*: i. e. extrusa—emissa—sublata. Dabis manus huic emendationi, cum te receperis ad Virg. geo. ii. 555, 564. En. xi. 156. Columell. v. 10. 10. Grat. cyn. 526. Sen. CEdip. 281. ne alio te mittam. His agmen claudat Arnobius, lib. v. p. 164.—“quum vis illa telluris cooperta est gremio, solum radice complexa est, in stipitis *exsilivit* ‘robur—’”

Ver. 191. *Crescentes*: res utique, nominativo ulterius repetito ex ver. 185. Ita scriptum exhibent Vind. V. ed. B. L. M. Δ. Π. Σ. Aliter solet legi, *Crescendo*. De his autem nominativi anomaliis nonnulla dedit Perizonius ad Sanctii Minervam, i. 18.

Ver. 192. *Quidque*: sic G. L. M. cæteri, *Queque*: et, pro *alique*, Π. *aliquando*; ut in priore versu V. ed. *posset*, loco *possis*.

Ibid. *grandescere*. Vocem adhibuit:

Huc adcedit, uti sine certis imbribus anni
 Lætificos nequeat fetus submittere tellus;
 195 Nec porro, secreta cibo, natura animantum
 Propagare genus possit, vitamque tueri:
 Ut potius multis communia corpora rebus
 Multa putes esse, ut verbis elementa videmus,

Cicero apud Plinium, nat. hist. xviii. 61. e libris de div. i. 9.

Jam vero semper viridis, semperque gravata,
 Lentiscus triplici solita est *grandescere* fetu.

Ipse Plinius, ibid. ix. 54. "Si tempestive satientur, *grandescere* et *partus*." Columella, ii. 20. "Ut potius in arca, et in acervo, quam in agro *grandescant* frumenta:" qui habet etiam plus semel *ingrandescere*, ut Accius *pergrandescere* apud Nonium.

Ver. 194. *lætificos fetus*: ut *latus segetes*, Virg. geo. i. 1. Apuleius, met. vi. init. "Per ego te *frugiferam* tuam *dextram* istam deprecor, *per lætificas messium* cæremonias." Exstat etiam vox in Ennii reliquiis apud Ausonium. Et *fetus* ita scribimus, non per æ duplicem literam: vide A. Gellium, xvi. 12. fin. Cæterum, digni sunt, qui lectoribus proponantur integri, non intempestivi versus ex Sedulii pasch. carm. lib. I. ver. 37.

————— sed amœna vireta
 Florentum semper nemorum, sedesque beatas,
 Per latices intrate pios: ubi semina vitæ
 Divinis animantur aquis, et fonte superno
Lætificata seges spinis mundatur ademptis.

Sed legerim, *germina vitæ*; quæ scilicet in viretis nemorum florent, modo memoratis: ut idem etiam de *segete*, lib. v. ver. 150.

————— redundantem cumulo *germine* messem.

Ver. 195. *secreta cibo*: i. e. separata a cibo, vel privata cibo. Simili regimine dictionis feliciter usus est Ausonius, Mossell. 180.

————— quum præbuit horas,
Secretas hominum *catu*, flagrantior æstus.

Ver. 196. *Propagare genus*: i. e. genus

juge longe mittere, interpretante Nonio. Silius, Pun. ii. 52.

————— populis, scellisque, *propaget*
 Regna ferox.

Ibid. *vitamque tueri*: i. e. a fame atque aliis infortuniis, quibuscum mortalitas luctari solet, *defendere*. Ovidius, trist. iv. i. 69.

Quam miserum portâ *vitam*, muroque, *tueri*!
 Et ibid. v. 9. 15.

Ille dedit *vitam*; tu, quam dedit ille, *tueris*.

Ver. 197. Id est, "Satis liquet suam subesse unicuique rei materiem, propria primordia, unde exoriantur et augmentum: quum vero res cædem videantur ea suppeditare, ex quibus multa animalia grandescant, non absurde putes etiam *multa* esse rerum nonnullarum communia *principia*: tantum abest scilicet ut *nulla* sint *principia*, et e *nihilo* omnia proveniant!"

Ver. 198. *elementa*: i. e. verborum semina; vide ad ver. 82. nempe literas. Horatius, sat. i. 1. 25.

————— ut pueris olim dant crustula blandi
 Doctores, *elementa* velint ut discere prima.

Ver. 200. *parare*: "κατασκευάζειν, efficere;" docte et apposite Lambinus: mihi tamen persuasio insedit, antiquiorem Romanæ linguæ formulam, librariis, pro captu suo nova et vulgatiore callentibus, obrutam sublatare. Scripsit nimirum Lucretius, cum unius literulæ discrepantiâ:

Denique, quor homines tantos natura *parire*
 Non potuit?

Pomponius apud Nonium:

Si prægnans non es, *paribus* numquam.

Diomedes grammaticus, lib. i. p. 578.
 "Pario, cum ex hoc dicamus infinitivum

Quam sine principiis ullam rem existere posse.

- 200 Denique, quur homines tantos natura parare
 Non potuit, pedibus quei pontum per vada possent
 Transire, et maguos manibus divellere monteis,
 Multaque vivendo vitalia vincere secla;
 Si non, materies quia rebus reddita certa est
 205 Gignundis, e quâ constat quid possit oriri?

“*parere*, apud veteres *parire* dictum re-
 “*perinus*; ut apud Ennium:

“*Ova parire* solet genus pennis condecoratum.”

Noster ipse similiter locutus est etiam in
 v. 235.

Tellus ipsa *parit*, naturaque *dædala* rerum.

Ver. 201. Commodè satis Lambinus:

“Qualis fingitur Polyphemus a Virgilio,
 Æn. iii. 665.

————— “graditurque per æquor

“Jam medium, nec dum fluctus latera ardua
 tinxit.”

Ver. 202. *manibus divellere*. Idem
 Maro, Æn. ii. 220.

Ille simul *manibus* tendit *divellere* nodos.

Et credibile est Lucretium præcipue at-
 tingere Xerxis facinora; qui, giganteâ
 quâdam permotus immanitate, montes dis-
 cidit, et itinere pedestri transivit maria.

Ver. 203. *vivendo vincere*. Hanc quo-
 que locutionem transtulit Virgilius in
 Æneïda, xi. 160.

Contra ego *vivendo* *vici* mea fata.

Ibid. *vitalia secla*: qualia nempe vi-
 vunt communis plebes hominum: *virum*
secula vocavit Mantuanus, in loco hinc
 expresso, neque Preigerum latente, geo.
 ii. 295.

————— inmotâ manet, multosque nepotes,

Multa *virum* volvens durando *secula*, vincit:

ubi permutationem habes maxime Lucre-
 tianam, *volvens secula*, vice *volentia se-
 cula*; vide nos ad ver. 475. hujusce libri:
 nam hic est ordo verborum: “Vincitque
 “multos nepotes, volvens, dum durat,
 “per multa secula virorum.”

Ibid. *secla*: i. e. portiones quasdam tem-
 poris in partes *secti*; unde scribendum

videtur vocabulum per *e* simplicem; nam
 etyma Varronis et Isidori, a *senibus* et a
sequendo petentium, pro incptissimis ha-
 bere nullus dubitem.

Ver. 204. *quia*: V. ed. *quæ*; M. *qua*.
 Π. vocibus transpositis, *rebus quia*: et Δ.
 omittit *est*.

Ibid. *reddita*: i. e. simpliciter data, at-
 tributa; ut noster multoties, et prior En-
 nius, ann. viii.

Ingenti vadit cursu, quâ *redditus* termo est:
 et postea, cum multis aliis, Virgilius, Æn.
 v. 517.

————— si primi Salio *redduntur* honores.

“Reddere, dare.” Nonius, laudans item
 Plaut. Aulul. i. 1. 6.

Sic etiam *referre*, pro *ferre*, auctor eleg.
 in Mæcen. obitum, ver. 90.

Atque aquilam misisse suam, quæ quæreret,
 ecquis
 Possit amaturo vina *referre* Jovi.

Ver. 205. *Gignundis*: B. *Signandis*;
 unde nihil exsculpo.

Ver. 206. *nihilo*: sic V. ed. B. Δ. Π. Σ.
 Vind. qui et *nihil* dat. Vulgo editur, *nilo*.
 Alibi diximus. Pro *de*, habet Π. ε.

Ver. 207. *quando*: Ω. *quin*.—*Quæque*:
 V. ed. *quæ*.

Cæterum, crediderim suum morem hic
 etiam Lucretio servatum esse, et scripsisse
 illum:

Semina quando opus est rebus—

quod agnoscent, qui diligenter evolvent
 hos libros: neque obstat hîlum *quo*: i. e.
 quo modo; ne huic offendant inscitiores.

Ver. 208. *possent*: nempe in ævo omni
 præterito, ut nunc etiam proferuntur. Sic

Nihil igitur fieri de nihilo posse fatendum est;
Semine quando opus est rebus, quo quæque creatæ
Aëris in teneras possent proferrier auras.

Postremo, quoniam incultis præstare videmus
210 Culta loca, et manibus meliores reddere fetus,
Esse videlicet in terris primordia rerum;
Quæ nos, fecundas vortentes vomere glebas,

exhibent G. V. ed. L. M. II. Σ. Ω. cæteri, possint: et B. proferrie.

Ibid. *teneras auras aëris*, ut *aëra tenerum*, ii. 145. i. e. mollem, facile cedentem. Nostrum sequitur Prudentius, hamart. 91.

Libera ne tenerum penetret meditatio cælum;
et psychom. 121. pulchro loco:

— stridens sequitur convicia pinus,
Per teneros crispata notos:

ubi nihil vidit nuperus editor Romanus.
Prior Virgilius, Æn. ix. 699.

— volat Itala cornus
Aëra per tenerum:

ubi ex Heinsio, qui omnino consulendus, demetas exemplorum segetem. Avienus, Arat. 9.

— hic tener aër,
Materiæque gravis concretio.

Ver. 210. *fetus*: G. *feti*: et, pro reddere, volebat Gifanius *reddier*; quam barbare! Inficetus est omnino, me iudice, qui receptam lectionem velit extrudere; si quis tamen hoc morbo tentetur, ei commendem Bentleianam divinationem:

— et manibus meliores edere fetus:
ut ipse Lucretius, ii. 617.

Vivam progeniem qui in oras luminis edant:
cum Marone, geo. iv. 199.

— aut fetus nixibus edunt.

Sed manus sunt a sanissimo loco abstinendæ.—Porro, locutioni *manibus reddere*, convenientissime committetur Mantuani vatis germanissima, Æn. ix. 704.

— neque enim jaculo vitam ille dedisset.

Ver. 211. *in terris*: ponit post rerum II.—*in teneris*, B.

Ibid. *esse videlicet*. Plenum fuerat, “Videre licet esse.” Terentius, Heaut. iv. 8. 16.

— id amicæ dabitur. Ch. *Scilicet Daturum*:

i. e. scire licet, ut noster ii. 468. Videas ibi Westerhovium.

Quid autem? Jacet in corruptelâ Lucretii versiculus, neque de nihilo est *το teneris* Bodleiano codice exhiberi. Me sponnore rescriptum velim:

Esse videlicet in *tenebris* primordia rerum.

Hinc est, quod statim dicat poetæ, *cimus ad ortus*; diei nempe et lucis, e caligine profundâ soli. Maro, Æn. vi. 267.

— *res altâ terrâ et caligine mersas*.

Readeas ad ver. 180. ubi de *terrâ fetu* loquitur gemellâ phrasi, in oras *luminis* veniente. Conferas Claudian. in Prob. et Olyb. cons. 45. cum Horat. od. ii. 2. 2. Statim sequitur *terrai*, minus venuste, si stetur receptæ lectioni.

Ver. 212. *vortentes vomere glebas*. Maro, geo. iii. 525.

— quid vomere terras
Invertisse gravis?

Ubi quovis pignore contenderim veram scripturam a Virgillii manu fuisse *glebas*, longe longèque pulchriorem; et *terras* ex interpretatione marginali se in contextum insinuasse. Vide modo inconcinnitatem repetitionis, a castissimi poetæ poemate limatissimo maxime alienam:

Ad terramque fluit devexo pondere cervix.
Quid labor aut benefacta juvant? Quid vomere terras—?

Ver. 213. *subigentes*: B. *subingentes*. —*cimus*: L. M. *scimus*; s, ut sæpissime,

Terraique solum subigentes, cimus ad ortus.

Quod, si nulla forent, nostro sine quæque labore,

215 Sponte suâ, multo fieri meliora videres.

Huc adcedit, uti quidque in sua corpora rursum

Dissolvat natura, neque ad nihilum interimat res.

Nam, si quid mortale e cunctis partibus esset,

Ex oculis res quæque repente crepta periret;

adhærescente ob dictionem præcedentem.

—ad: Π. et.

Ibid. *Terraï solum*. Festus: "Solum, " terram. Ennius:

"Sed sola terrarum post quam permensa parum-
"per."

Neque alienus est Virgilius, *Æn.* x. 102.

Et tremefacta solo tellus.

Aut Sedulius, *carm. pasch. lib. ii.*

Terrarum non omne solum.

Ibid. *solum subigentes*. Maro, *geo. i.*
125.

Ante Jovem nulli subigebant arca coloni.

Arnobius, *lib. ii. p. 71.* "cum sanguinem
"totum in subigendâ tellure fudissent."
Subigo autem est, *eruo*: vide ver. 8. Ma-
rius Victor, in *gen. iii. 65.*

Arca pater, natiq̄ue simul, queis firmius ævum,
Mex subigunt rastris, et semine rura maritant.

Ibid. *cinus*. Hæc forma verbi apud
Columellam legitur, *vi. 5. 1.* "nam ea
"res aut *cit* alvum, aut movet febrem."
Anthologia Latina Burmanni, *i. p. 496.*

Inde lego, Phœbumque *cio*, Musamque læcesso:
ubi consulendus est editor. Vox in com-
positis passim frequentatur.

Ibid. *ortus*. Ut noster de *frugibus*, de
pinibus similiter Maro, *Æn. ix. 92.*

—prosit nostris in montibus *ortas*:

et Ovidius de *flore*, *met. x. 212.*

—Tyrioque nitentior ostro

Flos oritur.

Ver. 215. *meliora*: quum Naturæ sit
mortali ingenio immane quantum soler-
tius artificium.

Ver. 216. *quidque*: L. M. *quicquid*; P.
V. ed. B. O. Π. Ω. *quæque*, ambiguo

proxime. Et cum hoc versu novum or-
ditur argumentum poëta, verissime docens
res omnes non ad nihilum redire, uti ne-
que a nihilo provenirent.

Ver. 218. *e cunctis*: B. *est e cunctis*;
L. M. *cunctis*; Π. *cunctis e*. Sublatere
videtur corruptela, cui medendæ par ego-
met non sum. Probus exoreretur versus,
si liceret liberio rem manum admovere:

Si mortalis enim cunctis e partibus esset:

quæ tamen, si varietates codicum expen-
deris, non omnino probabilitatis indigent.
Præterea, voces ipsas Epicuri representat
noster, prout a Diogene Laërtio accepti-
mus, x. 59. *Και, ει ερθειςτο δε το αφανιζο-
μενον εις το μη εν, παντα αν απολωλει τα
πραγματα, αν οντων των εις α διελυτο.*
Forte, *δισλελυτο*. Pythagoras apud Ovi-
dium, *met. xv. 165.*

Omnia mutantur, nihil interit.

Ver. 219. *Ex oculis repente crepta*. Sic
Mantuanus, verbis tamen aliquantulum
immutatis, *Æn. i. 88.*

*Eripiunt subito nubes cælumque, diemque,
Teucrorum ex oculis:*

ubi nihil tentandum nobis ex varietate co-
dicum.

Ibid. *repente*: i. e. "eodem horæ mo-
"mento, quo cessarent *vide. i* res, cessa-
"rent esse." Non accurate tenuerunt
interpretes orationis vim et argumenti
scopum.

Ver. 220. *partibus Discidium*. Arno-
bius, *lib. v. p. 158.* "Cum *discidio par-*
"tium sanguis fluit immensus."

Ver. 221. *nexus exsolvere*. Virgilius,
geo. iii. 425.

- 220 Nullâ vi foret usus enim, quæ partibus ejus
Discidium parere, et nexus exsolvere, posset.
Quod nunc, æterno quia constant semine quæque,
Donec vis obiit, quæ res diverberet ictu,
Aut intus penetret per inania, dissoluatque,
225 Nullius exitium patitur Natura videri.
Præterea, quæquomque vetustate amovet ætas,

Cum mediû *nexus*, extremæque agmina caudæ,
Solvuntur.

Ver. 222. *Quod*: sic P. B. L. M. Π. (qui etiam legit, nec male, *constat*); V. ed. *Quid*; ceteri *At*, probante Creechio, ut quibusdam aliis. Sed inscite, iudice etiam Bentleio: usitatissima est enim hæc sermonis formula utriusque linguæ scriptoribus, et Lucretio post neminem, cui multis in locis per operis decursum sedulo restituimus: vide statim ver. 255. et annotationes nostras in Soph. Trachin. 157. Diodorus Siculus, xiii. 18.—ὁ πῆρ, εἰ μὴ παρρησιόησαν, ἀσφαλῶς αὖ ἐχρησίσθησαν: ubi Wesselingius, hujusce locutionis non satis memor, infelicius administravit rem. Cæterum, Munckerus monuit ad Hygin. fab. xxxiv. cujus nota omnino inspicienda est, similem usu pronomini *hoc* contingere, et *id*: quum vero locus, ad prioris cogitationis confirmationem adductus, alienior videri possit, ita fortasse mythographus ille castigandus est: “Nessus, “Ixionis et Nubis filius, Centaurus, rogatus ab Deïanirâ, ut se flumen Euhenum transferret, *jam* sublatam in flumine ipso violare voluit. *Heic* Hercules, cum intervenisset, et Deïanira cum fidem ejus implorasset, Nessum sagittis confixit.” Libri dant *quam* et *hoc*.

Ver. 225. *obiit*: P. *obeat*.—*diverberet*: B. Π. *diverberat*.

Ibid. vis obiit: i. e. obvenit, incurrit, occupavit. Ovidius, met. xi. 418.

————— buxoque simillimus, ora

Pallor *obit*.

Nos: “Till violence comes across it.”

Ibid. diverberet: i. e. dissecet, disjunctat. Maro, Æn. vi. 294.

Inruat, et frustra ferro *diverberet* umbras.

Ver. 225. *Nullius*: Vind. *nullus*.—*exitium*: Σ. *exitum*.

Ibid. exitium videri. Verbis pensitatis usus est: nam, disruptis vi corporibus, et per inania penetratis, non insequitur *exitium* proprie sic dictum (quod toti doctrinæ Epicureorum adversaretur, et omnem pæssum daret argumentationem loci), sed dissolutio partium tantummodo, et in aliam quamvis speciem conversio, quæ oculis tenus verum possit *exitium videri*.

Ver. 226. *amovet*: Σ. *abmovet*: et placet scripturæ ratio, quum prior sit *ab*, ex *απο*, *τω* *a*, usuique vetustiorum accommodatior.—Et *amovet*, ex oculis scilicet; formâ, quam habuerint, obliteratâ.

Ver. 227. *consumens ætas vetustate*: ut Virgilius, ecl. x. 43.

————— hic ipso tecum *consumeret* *απο*.

Ver. 228. *animale genus*: quod vocaverat in operis limine, ver. 4. *genus omne animantum*.

Ibid. generatim: i. e. suo quodque genere. Maro, geo. ii. 55.

————— proprios *generatim* discite cultus.

“Per singula genera,” Servius: vide supra, ver. 21.

Ibid. in lumina vitæ Reducit: a morte scilicet; ut Virgilius, Æn. iv. 575.

————— socios a morte *reduxi*.

Ver. 229. *et*: sic G. P. L. M. Π. Σ. alii, *aut*. Et in his vocibus non exhibent *d* geminatam G. L. M. B. Π. Σ. de quâ re jam diximus ad ver. 64.

Si peuitus perimit consumens materiem omnem,
Unde animale genus generatim in lumina vitæ
Reducit Venus; et reductum dædala tellus

Ver. 250. Punctum Bentleius τῷ *generatim* postponendum jubet, sed omnino male: hoc enim dicit ποῖτα: "Unde animalia, suo quodque genere, in lucem reducuntur; et pabulis, cuique generi convenientibus, sustentantur?" Conferas ver. 165.

Ver. 251. *ingenuei*. Sic soli castissimâ orthographiâ B. L. M. *ingenii*, V. ed. *ingeniti*, P. de quâ lectione sic Bentleius: "Quidam codices *ingeniti*. Optime. "Unde mare, inquit, *sui* fontes et flumina externa suppeditant et integrant? "Vide ver. 1051. ii. 591. vi. 615."

Hactenus vir acutissimus; omnino infeliciter, neque præ libris integerrimis audientis editori cauto; qualem vel immutatione textûs facile deterruerit vel unicum Ausonii testimonium, in Mosell. 65.

Utque sub *ingenuis* agitatae fontibus herbæ
Vibrantes patiuntur aquas.

Suffragetur etiam Prudentius, cathem. iii. 51.

Fundit *opes* ager *ingenuus*,
Dives aristiferæ segetis;

i. e. puras, simplices, nativas; non arte quæsitas, et labore; vel, ut cum Virgilio loquar,

_____ quas ipsa volentia rura
Sponte tulere suâ.

Similiter Boëthius, lib. iii. met. 1. inît.

Qui serere *ingenuum* volet *agrum*,
Liberat arva prius fruticibus.

Neque abludit lepidus Juvenalis locus, qui neque Pium latuit, sat. iii. 20.

In vallem Egeriæ descendimus, et speluncas *Dissimiles veris*: quanto præstantius esset Numen aquæ, viridi si margine cluderet undas Herba, nec *ingenuum* violarent marmora *tophum*?

Grangæus pro *præstantius* conjecit *præsentius*; quod probem equidem, cæteris, uti nunc leguntur, stantibus: sed loci color mihi aliter persuadet veri esse similes divinationes nostras:

_____ quanto præstantius *isset*
Flumen aquæ:

i. e. purius suaviusque. *Ingenuum* vero *tophum*, ἀποφύνη, neque lapicidarum artificii sollicitatum, atque expoliturum; scabrum denique, ad interpretationem Sîdonii Apollinaris, v. 26.

_____ *scabri* fusus sub pumice *tophi*.

Confer his nostram Silv. Crit. v. p. 158. cum Drakenborchio ad Liv. iv. 50.

Ergo, *fontes ingenui* sunt integri et sinceri fontes; meræ scaturigines ipsius terræ; non turbatæ, non commixtæ. Nobis videtur nimis argutum το *ingeniti*.

Cæterum, qui Lucretio est *fons ingenuus*, incertus auctor Copæ vocat *virgineum*, ver. 15.

Et quæ *virgineo* libata Acheloïs ab *amne*
Lilia vimineis adtulit in calathis.

Immerito suspectas habuit has voces Heinsius, sed probante Burmanno ad Anth. Lat. i. p. 714. Quid enim magis proprium dici possit epithetum *Nympharum*? Clemens Alexandrinus, Strom. i. p. 321. γην παρθενίαν memorat: sed maxime appositus est Æschylus in Pers. 615. ubi cassæ constructioni per emendationem facilem subveniendum est:

Της τ' ἀνθημερου σταγμα, παμφαῖς μέλι,
Λιβασιν ὑδρηλαῖς ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΠΗΓΗΣ ΜΙΓΑ.

Vulgo, μεσα. Homerus, Il. Θ. 457.

Μιγδ' ἀλλοισι βρωσι.

Orpheus etiam, Argon. 558.

Λαιψυνης τ' ανημερ, Αυραις ΜΙΓΑ χροσοταρσσις: ut idem alibi plus semel. Ille Burmannus subdubitat de phrasi *libata amne*, per se nimirum minime ambigendâ; de quo tibi fuerit locupletissimus testis poëta noster, ad v. 261. ubi de *rodentibus* fluminibus erat locutus:

Ergo terra tibi *libatur* et aucta recrescit.

Quum vero nullum efficiat laudabilem sensum in hoc loco, quem tractamus, ista dictio, legendum aio:

_____ *virgineo* libata Acheloïs ab *ungue*
Lilla.

230 Unde alit, atque auget, generatim pabula præbens?
Unde mare, ingenui fontes, æternaque longe
Flumina, subpeditant? unde æther sidera pascit?

Sic de *tiliis* iisdem Propertius, i. 20. 59.

— decerpens tenero pueriliter *ungui* :

ut prior Catullus de *strove*, lx. 43. quem Propertius sectatur :

— tenui *carptus* defloruit *ungui* :

Jam vero passim idem valent *carpere* et *libare* ; unde explicatur Ennii versus laudatissimus, cujus tamen rationes perspexit nemo :

Flos delibatus populi, *Suadæque* medulla :

i. e. “ quem si seligas e populo, idem “ feceris, ac si carpas floris gemmulam.” Pindarus, Ol. i. 20.

— ὄρεσάν μιν
Κερύφας ἀετῶν ἀπο παύσαν.

Porro, Lucretii fontes *ingenuos* Cato in *Diris*, cultissimo poemate, *castos* nominat, ver. 90.

Dulcia rura, valet! et, Lydia, dulcior illis!
Et *casti fontes*, et, felix nomen, agelli!
Tardius ah! miseræ, descendite monte, capellæ!
Collis non iterum carpētis pabula *noti*.

Sic haud dubie legendum: conferas verr. 87, 88. Vulgo, *mollia nota*. Apud Statium, silv. ii. 1. 44.

Ingenuique super *crines*.

sunt crines non adulterini, et nitore naturali, non fucato, commendati. Tacent interpretes. Adi porro nostram *Silv. Crit.* v. p. 158.

Denique, ut Ω. codicis scriptor, distinxi ad *mare*; ex quo pendet utique vera loci interpretatio. Ait noster: “ Unde mare, “ unde fontes, unde flumina suppetunt, “ et sufficiuntur?”—Nam id doctrinæ, “ fontes et flumina ab oceano derivari,” prorsus incommodum est huic loco, et contrarium. Vide mox, ver. 540. de voce *suppeditet*; uti sæpe Tacitus, et alii loquuntur. Et jam video Lambinum inivisse rectam viam, sed neminem sequi voluisse, quod pertinet ad vocabuli *suppeditant* interpretationem.

Ibid. *æterna*. Hæc lectio, quantivis sane pretii, codici Σ. debetur: nempe *αἰνάσοι ποταμοί*, ut Hesiodus, opp. et dd. 735.

— αἰνάσων ποταμῶν καλλιρροῶν ὕδαρ: ut ibidem, ver. 548.

— ποταμῶν ἀπο αἰναόντων.

Ennius, apud Macrobi. vi. 2.

Constitere *amnes perennes*.

Et verbis impendio signatis usus est Lucretius: *æterna longe*: i. e. “ flumina, “ quæ per tantum spatium decurrunt, et “ indefesso pede!” De confusis vero vocibus *æternus* et *externus*, vide Burm. anth. Lat. i. pp. 252, 448. et Drakenborch. ad Liv. i. p. 670. iis collata, ad ver. 286. His autem commodissimus superveniet Silius, iv. 692.

Miratur pater *æternos* cessare repente
Eridanus cursus :

Ovidius etiam, amor. iii. 6. 20.

Tu potius, ripis effuse capacibus, *amnis*,
Sic *æternus* eas! labere fine tuo.

Et Avienus, Arat. phaen. 49.

— velut amnis,
Quem festina citis urget Natura fluentis,
Lapsu continuo :

cum Rutilio, itiner. 109.

Nempe tibi subitus calidarum *gurgis aquarum*
Rupit Tarpeias, hoste premente, vias.
Si foret *æternus*, casum fortasse putarem :

ubi plura Burmannus.—Et considerandum est, an aliud sonet *ingeniti* supra, præter *non aliunde deducti*, per canales scilicet; adeoque poetæ menti parum conveniat. Idem Rutilius, ver. 104.

Totaque *natio* mœnia fonte sonant:

i. e. ibi nato, *iægenito*; ut etiam Propertius, iv. 4. 4.—De scripturâ vero *fontes*, vide ad ver. 119.

Ver. 252. *æther*: i. e. ignium thesaurus et habitaculum. Ovidius, met. i. 26.

Igneæ convexi *ævis*, et sine pondere, cæli
Emicuit, *summæque* locum sibi legit in *ære*.

Omnia enim debet, mortali corpore quæ sunt,
Infinita ætas consumpse ante acta, diesque.

235 Quod, si in eo spatio atque ante actâ ætate fuere,
E quibus hæc rerum consistit summa refecta;
Immortali sunt naturâ prædita certe:

Vide nostrum v. 499. quam opinionem, ut quæ pervagatior sit, atque omnium fere philosophorum, non dubitavit in hoc loco præsumpsisse.

Ibid. *æther sidera pascit*. Virgilius, *Æn.* i. 608. ita certissime castigandus, ut daturus sum; et sancte jurare possim, me in hanc emendationem proprio Marte pervenisse, quum prior Heinsius attigerit:

In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ
Lustra dabant, convexa polus dum sidera pascet.

Per similem prorsus corruptelam meliores libri dant *nudabant*, pro *nuda dabant*, ad Lucret. v. 969. Quod autem objicit Heynius de *convexa*, sane leviculum est, et facile poëtæ concedendum, ut mille alia non alio colore commutatæ locutionis. Cæterum, fons clausulæ, quam illustramus, est Callimachus, hym. Del. 175. ut alii quoque dudum observavere:

ἢ ἰσαριθμοῖσι
Τυγῆσιν, ἕνικα τίλιστα κατ' ἑκά βουκόλιονται :

i. e. βουκόλιονται, pascuntur errabundi.

Ver. 254. *consumpse*: V. ed. B. Π. Σ. *consumpsisse*. Hujusmodi vero contractiones, etiam apud illorum poëtarum scripta, manibus puerorum frequentissime volutata, passim legentibus ingeruntur: vide Drakenborchium, ad Sil. It. xvi. 84. Singulare tamen exemplum, prætermisum editoribus, non pigebit attulisse ex Officiis Ciceronis, ut locus iste tragici nescio cujus emendatior evadat. Exstat in iii. 26.

Quod, ni Palamedis perspicax prudentia
Istius *percepset* malitiosam *astutiam*,
Fide sacratæ: jus perpetuo falleret.

Vulgo, *audaciam*, quod alienum prorsus est: vocem vero *malitiosus* cum *astutus*—versutus—*fallax*, et similibus, centies Cicero copulavit.

Quid autem prohibet ad Silium etiam restituendum eandem occasionem arripere? Pun. viii. 109.

— nec *abscessem* thalamo, ni, magna minatus,
Mœque suâ ratibus dextrâ imposuisset, et alto
Egisset rapidis classem Cyllenius *auris*.

Euris habent omnes libri; sed ne latum quidem unguem moris est Silio a Marone decedere, qui sic de eodem vento, *Æn.* v. 2.

———— fluctusque atros *Aquilone* secabat.

Et de hac emendatione non relinquetur dubitandi locus, cum Ovidius accesserit, met. iii. 209.

Inde ruunt alii *rapidâ* velocius *aurâ*.

Ibid. *ætas diesque*: ἢ δια ὄσων, pro more usitatissimo poëtis. Rectum nostro placuit ad ver. 558. hujusce libri:

———— longa *diei*
Infinita *ætas*:

cujus exemplum prior Ennius exhibuerat, quod legitur apud A. Gellium, ix. 14.

Postremæ longinqua *dies* confecerit *ætas*:

ubi *dies* stat *αρχαῖκος*, pro *diei*. Non multum abludit Virgilii formula, ad *Æn.* ix. 447.

Nulla *dies* umquam memori vos eximet *æτο*.

Haud accesserim igitur Benteleio dicenti,
Lege

Infinitæ ætas consumpse anteacta *diei*:

nam poëtæ non ad morosiores pedestris orationis consecutiones violenter exigendi: sin aliter, mox maruerint utriusque lingue bellissimi lepores.

Ver. 257. Ita luculenter statuit Epicurus apud Diog. Laërt. x. 59. Καὶ μὴν καὶ τὸ πᾶν αὐτὸ ἴστων ἢ ὅσον νῦν ἐστὶν, καὶ αὐτὸ ἴστων ἐστὶν. ἄλλ' ἢ γὰρ ἐστὶν εἰς ὃ μεταβάλλει· παρὰ γὰρ τὸ πᾶν ἄλλ' ἐστὶν, εἰς ὃ ἂν εἰσέλθον αὐτὸ τὴν μεταβολὴν ποιήσῃαιτο. Explicatior est in hanc rem Pythagoras

Haud igitur possunt ad nihilum quæque reverti.

Denique, res omneis eadem vis caussaque volgo

240 Conficeret, nisi materies æterna teneret

Inter se nexu, minus aut magis indupedita;

Tactus enim leti satis esset caussa profecto;

Nasonianus, met. xv. 252. qui multum lucis impertiet Lucretio:

———— rerumque novatrix
Ex aliis alias reparat Natura figuras:
Nec perit in tanto quidquam, mihi credite,
mundo;
Sed variat, faciemque novat; nascique vocatur
Incipere esse aliud, quam quod fuit ante; mor-
rique
Desinere illud idem: cum sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc, summâ tamen omnia con-
stant.

Ver. 258. *possunt reverti*; nam contenditur ea primitus ex nihilo venisse: hinc *reverti*. Virgilius, geo. ii. 512.

Hoc ubi, non a stirpe valent, cæsæque *reverti* *Possunt*.

Versum vero sic repræsentant Δ. et Σ. Haud igitur *posse* ad nihilum, *pulo*, quæque reverti: more minime Lucretiano.

Ver. 259. *eadem vis*: illa nempe vis modo memorata, ver. 254. vetustatis, et anteacti temporis, exitium inevitabile tandem inducentis. Hinc etiam elucescit proprietates *æ conficeret*, vocis huic rei potissimum dicatæ. Noster, iii. 959.

Si tibi non *annis* corpus jam marcet, et artus *Confecti* languent.

Ita Virgilius, Æn. iv. 599.

Quem subiisse humeris, *confectum ætate*, parentem.

Adeas etiam Æn. xi. 85. et Ennii versum nuper adnotum, sub ver. 254.

Ver. 240. *nisi*: V. ed. B. Π. nec.

Ver. 241. *nexu*. Sic Vind. Δ. Π. Σ. qui habet *nerum* in margine: cæteri, *nexus*, vel *nexas*. Placet quod in contextu exhibuimus. Lucanus, iv. 189.

Nunc ades, *æterno* complectens omnia *nexu*.

Manilius, ii. 165. ut acutissime rescripsit Bentleius:

His *conjuncta* meant alterno brachia *nexu*.

VOL. I.

Arnobius, lib. i. p. 28. "Christus—ea solvit et vicit, quæ *perpetuis nexibus* et "immobili fuerant necessitate *devincta*."

Nexu autem *teneret*, ut Maro non dissimiliter, Æn. viii. 582. *Complexu teneo*.

Ibid. *indupedita*. Sic G. P. Vind. V. ed. B. L. M. Δ. Π. alii *endopedita*, vel *indupedita*, ut Σ. vide nos superius, ad ver. 85. Et rectæ constructionis foret *indupeditas*, nempe *res*, ver. 259. sed in neutrum genus ita delabi, et vicissim, solet in his noster. Similem videre est variationem in verr. 216, 217. nam ordo est: "Nisi materies æterna teneret *indupedita* *nexu* minus aut magis inter se:" ita ut vi majore vel minore dissolvi possint res in sua primordia, mox in novas species coalituræ, sed interituræ nunquam.

Ver. 242. *Tactus*: Π. *tectus*; P. V. ed. B. Δ. *tractus*: non probo; succurrit tamen Horatius, quem apponam, huc quamvis ægre obtorquendum, sat. ii. 6. fin.

———— sed me
Imperiosa trahit Proserpina.

Hoc dicit noster: "Si vel tangeret Mors, "omnia perirent: et mortem valeret in-
"ferre rebus non æternis vel vetustas, vel "alia demum quævis caussa."

Ibid. *satis caussa*: i. e. *sufficiens caussa*, idonea; nam vocabulum *satis* adjectivi officio fungitur, omnium generum ac numerorum: adeas ea, quæ congressit et disputavit Staverenus ad Cornel. Nep. Epaminond. cap. 4. Hinc emendandus est Terentius, And. i. 1. 5.

———— Redeo inde iratus, atque ægre ferens:
Nec *satis* ad objurgandum *caussa*. Diceret,
Quid feci?

E

Quippe, ubi nulla forent æterno corpore; quorum
Contextum vis deberet dissolvere quæque.

245 At nunc, inter se quia nexus principiorum
Dissimiles constant, æternaque materies est,
Incolomi remanent res corpore, dum satis acris

Vulgo, *causæ*: sed Donati commentarius nostram tuetur divinationem. "Mire expressit indulgentiam patris erga filium. Erat, inquit, *causæ*; sed pro amaritudine objurgationis non erat *satis*; hoc est, non *idonea* videbatur." Vix aliter legere potuerit grammaticus. Cicero, de legg. i. 10. "Quod *argumentum* *satis* est, nullam dissimilitudinem esse in genere." ubi consulendus est Davisius, Lucretii non oblitus; ut Burmannus etiam, ad Virg. Æn. iii. 548. qui nobis otium fecerunt.

Ver. 245. *ubi*: P. *ibi*.—*æterno*: M. *æterna*.—*quorum*: vulgares editiones, *eorum*; vanissime et inscitissime, contra omnia manu scripta exemplaria, et vetustiora typis excusa.

Ver. 244. *vis quæque*: i. e. "vel parvissima; quippe quum res non magis aut minus inter se nexæ forent, sed fragili corpore et imbecillo, vi cuilibet obnoxia: nam nihil est medium inter æterna primordia et maxime dissolubilia; neque vel levissima causatio fieri potest, quin quovis tempore, et ex impetu quovis, partium sit discidium, et interitus."

Ver. 247. *remanent corpore*. Ovid. met. iii. 495.

Nec *corpus remanet*, quondam quod amaverat Echo.

Porro, loco *acris*, P. B. *actis*: et in versu insequente, vice *pro*, P. V. ed. B. Δ. *præ*: nec non P. *rexta*, pro *reperta*.

Ver. 248. In editione Bononiensi versus ad hanc formam comparet:

Vis obeat, *prætexturâ* cujusque *rextâ*:

constructione minus enucleatâ; quam tamen ita declarare Pius est aggressus: "Cum Natura retexerit cujusque rei

"corruptæ prætexturam, hoc est, corpus; quod, antequam advenisset privatio, prætexerat et disposuerat; nunc imitata Natura Penelopen retexit, quod prius texerat." Cui nos obstinatis auribus absurdescimus.

Ver. 249. *redit* abest a Π. qui et *illa* præ se fert, pro *ulla*.

Ver. 250. *corpore*. Sic Δ. Π. Σ. Ω. ratione nimirum exquisitâ magis et poetiçâ: alii *corpora*, quod vix probes, aut colori dicas loci consentaneum, nam Materiam *πρὸς ὠποποιεῖς* noster: *corpus* igitur Materie potest ipsam Materiam. Apposite Virgilius, et eleganter, Æn. vii. 650.

Filius huic juxta Lausus; quo pulchrior alter Non fuit, excepto Laurentis *corpore Turni*.

Nec minus ad rem facit Æn. vi. 727.

Mens agitat molem, et magno se *corpore* miscet.

De regimine vero minus vulgari, quod librariis ideo imposuit, nos plenâ manu contulimus ad Silv. Crit. ii. pp. 56, 132. et v. pp. 50, 51. quæ videas, et nuper dicta ad ver. 56. hujusce libri. Credibile est alios codices suppeditavisse nostram lectionem; sed, qui referunt suffragia membranarum, nimio sunt propensi ad ea tacenda, quæ videntur absurdiora, quum captum suum superent. Aliiter non expediveris illud Statianum, silv. i. 2. 109.

————— *tellure cadentem*
Excepi, fovique sinu:

i. e. in tellure, cum rectum fuerat in *tellurem*.

Ipsam Lucretii notionem sic Virgilius representavit, gco. iv. 225.

————— huc reddi deinde, ac resoluta referri,
Omnia.

Ver. 251. *pereunt*: i. e. oculis hominum, et priore formâ, tantummodo; in aliis corporibus statim nascituri. Huc

Vis obeat pro texturâ quoiusque reperta.

Haud igitur redit ad nihilum res ulla, sed omnes

250 Discidio redeunt in corpore materiai.

Postremo, pereunt imbres, ubi eos pater Æther

In gremium matris Terraï præcipitavit:

facit Plutarchus, de plac. phil. i. 24. sic legendus: Εμπεδοκλής δε, και Επικύρος, και πάντες, όσοι μετα ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΜΟΥ των λεωπομερων σωματων κοσμοποιησι, και συγκρισεις μιν και διακρισεις εισαγασι, γινεσις δε και φθορας η κυριως η γαρ κατα ποιον εξ αλλοιωσιως, κατα δε ποσον εκ συναθροισμα ταυτας (γινεσις utique et φθορας) γινεσθαι. Mirifico sane cum stupore hæc ultima reddidit interpres; quæ illis, qui Lucretium vel a limine salutaverint, ita necesse est sint plana, ut me pudeat Latine declarare.

Hic autem locus, in quo versamur, locupletissimus est venustatum poetarum: et, sive sententias spectes, lepidas in primis; sive sermonis gratias, longe compositissimi; sive versuum concinnitatem, quibus frustra quæsieris eliquatos mollius; artificem loquitur melon Musæorum consummatissimum.

Ibid. pater Æther—matris Terraï. Ita Plutarchus, de plac. phil. i. 6. Δι' ο Πατηρ μιν ιδοξεν αυτοις ο Ουρανος υπαρχειν, Μητηρ δε η Γη· των δε, ο μιν Ουρανος, Πατηρ, δια το τας των υδατων εκχυσεις σπερματων εχειν τανυν η δε Γη, Μητηρ, δια το δεχισθαι ταυτα, και τικπειν.

Nobilissimorum Maronis versuum, hinc adumbratorum, vel puerulos credam statim recordaturos, geo. ii. 325.

Tum Pater omnipotens fecundis imbribus Æther Conjugis in gremium lætæ descendit, et omnes Magnus alit, magno conmixtus corpore, fetus.

Quid vero sibi velit hic το omnipotens, parum video. Rescribendum haud dubitanter dicam, et distinguendum:

Tum Pater, omnipotens fecundis imbribus, Æther:

Calpurnio, viii. 35. vel, si malis, Nemesiano, hortatore:

Omniparens Æther, et rerum caussa liquores, Corporis et genetrix Tellus, vitalis et Aër, Accipite hos calamos:

et Avieno, in Arati phenomenonis:

Eridanumque patrem, nutu Jovis omniparentis, Astra receperunt.

Ex illo fonte Columella biberit, x. 204.

Maximus ipse deum, posito jam fulmine, fallax Acrisioneos veteres imitatur amores, Inque sinus Matris violento depluit imber:

ubi nonnulli libri, *depluit*. Eadem vox debet eidem cedere in Avieni Arateis, ver. 1595.

Omnibus his signis in terram *depluit* imber Plurinus:

ut Prudentius, cathem. iii. 78.

Arbor onus, tremefacta, suum Deciduo gravis imbre pluit.

Addas licet Avianum, fab. iv. ver. 8.

Protinus, impulsus ventis, circumtonat Æther, Et gelidus nimias *depluit* imber aquas:

ubi recte *depluere lacrymas* in Propert. ii. 16. 7. Cannegieterus asserit. Et locutionis similitudo mihi in mentem revocat perelegantem locum Plinii, leni castigatione literulæ appositæ, ut arbitrator, sublevandum, nat. hist. x. 54. “Sucus e “plagâ manat, quem opobalsamum vocant; suavitatis eximiæ, sed tenui guttâ *ploratus*.” i. e. lacrimulâ destillatus. Libri dant, *ploratu*.

Terram sic alloquitur in hymnis Homerus:

Χαιρε, θεων μητηρ, αλοχ' υβρανη ασπρευεντος.

Accedat etiam Euripidis fragmentum, poetis et physicis antiquis passim lauda-

At nitidæ surgunt fruges, rameique virescunt
Arboribus; crescunt ipsæ, fetuque gravantur.

255 Hinc alitur porro nostrum genus, atque ferarum:

tum, et Lucretio certissime observa-
tum:

Ἐρα μὲν αὐτῶν Γαί', ὅτ' ἀν' ἕξτος τῶνδ',
Ἀκαστον ἀρχαίω, ἰσθῆος ἐθέως ἐχθ'·
Ἐρα δ' ὁ σέμειος Οὐρανός, τλήκειαιος
Οὐμῶν. τίτων ἕς Γαίαν, Ἀζῆδιτῆς ἕτο.
'Ὅτ' ἀν' δε συμμιχθῆτον ἐς τῶντων ἴσο,
'Ἐκτῶν ἡμῖν πάντα κάρτερος' ἄμα,
'Ὅθιν' βῆστων ἕξ τι. καὶ θαλλῶ, γῆος.

Fundus erat Æschylus apud Athenæum,
xiii. 4. et alios, cujus versus probe consti-
tutos dabo:

Ἐρα μὲν ἄγρος Οὐρανός, πρῶτον χθονί'
Ἐρας δὲ Γαίαν λαμβάνει γαίαν τυχί'
Οὐμῶν δ' ἀπ' εὐναῶτος Οὐρανὸς τίτων,
Ἐκτῶν Γαίαν' ἢ δὲ τιπῆται ἕξτος.
Μῆλων τι βῆστας, καὶ ἕιν Διωνῆτος.

Sic purissime legitur fragmentum apud
Eustathii commentarios in Il. ε. p. 967.
Ἐρασι nempe κεντῆιν κεντῆρα, vel telo;
quod turpiculum: vide Etym. M. in Κε-
ταμῶν. Εὐναῶτος vero, *humore pleni*;
per πληρημένος οὐμῶν interpretatus est Eu-
ripides, ubi supra: ut Homerus, Od. Z.
292.

———— ἐν δὲ κρηνη ναί, αὐτὶ δὲ λυμῶν.

Trochaïcos in pervigilio Veneris, ver. 59.
numeris falsos, et ex Salmasii castigatio-
nibus falsiores, sic concinnaverim:

Cras erit, quo primus Æther copulavit nuptias,
Et Pater totis creavit vernus annum nubibus.
In sinum maritus imber fluxit almæ conjugis,
Inde fetus mixtus omnes alere magno corpore.

Probabili, nî fallor, conjecturâ tentatu-
rus sum Statium, Preigero hic admotum,
silv. i. 2. 185.

———— ipsum in connubia Terræ
Æthera, cum pluviis *tabescunt* nubila, solvo.

Vulgo invenustior ille legitur, *rarscunt*.
Lucretium nostrum ut alibi, ita ad ver.

806. hujusce libri, liquido imitatus est
Papinius:

Imbribus, et tæbe nimborum, arbusta vacillant.

Ex his vero nuptiis Ætheris Tellurisque
pendet Marii Victoris locus, in gen. ii.
130. quem si adduxero, non dubitem,
quin ob singularem ejus elegantiam mihi
lector gratias sit habiturus:

Tum se decoctis *Tellus* pinguisima glebis
In fetus movit varios; quos *imbre marito*
Parturiens, putri dissolvit rura meatu:
Quâ tumilli creperne sinus, elataque messis
Exstitit, et motis undans trepidavit aristas.

Ibid. *imbres Æther præcipitavit*. Arno-
bius, lib. iii. p. 115. “*Drum* ergo dice-
“mus——— intra verbi unius moras
“campos cadaveribus aggerare, sangui-
“neos *præcipitare torrentes*——?” simili
filo orationis, neque admodum protrito.

Ver. 252. *gremium Terraï*. Mantu-
anus, Æn. iii. 509.

Sternimur optatæ *gremio telluris* ad undam.

Ibid. *præcipitavit imbres*. Idem, ibid.
x. 803.

———— effusâ si quando grandine *nimbi*
Præcipitant.

Ver. 255. *nitidæ fruges*: i. e. quæ ni-
tent, eo quod lappis, tribulisque, et
noxiiis quibusvis herbis ac suffocantibus,
sint expurgatæ. Maro, geo. i. 155.

———— interque *nitentia culta*
Infelix lolium, et steriles dominantur avenæ.

“Quæ per cultum *nitere* debeant.” Ser-
vius. Ovidius, fast. iv. 928.

Ruris opes nitent, inquinet arma situs.

Poëta vetus apud Cic. Tusc. disp. ii.
5.

At, et si in segetem sunt deteriorem datæ
Fruges, tamen ipsæ suapte naturâ *enitent*.

Hinc lætas urbeis puerum florere videmus,
 Frundiferasque novis avibus canere undique sylvas:
 Hinc, fessæ pecudes, pingues per pabula læta,

Hinc probe interpreteris Virgilium, geo. ii. 211.

At rudis *emittit* impulso vomere campus:

i. e. hilari ridet fecunditate—puram ex culturâ speciem induitur. Ansonius, Mosell. 158.

————— proprioque *nitent* Pangæa *Lyæo*.

A. Gellius, xii. 1. “Ac sæpe videas arborum lætam et nitentem, in locum aliquam transpositam, deterioris terræ suco “deperisse:” ut *lætus segetes*, Virg. geo. i. 1.

Cæterum, numeris horumce dulcissimorum versuum concinere suos voluit ad omnem clausulam ille idem summus artifex modulationum poëticarum, qui Lucretii volumen semper habebat replicatum, et indefessi oculi scrutationibus perlustrabat, ad ecl. x. 55. quamvis commune nihil utrique loco cum sententiâ vicissim intercederet:

————— tenerisque meos incidere amores

Arboribus : crescent ipsæ ; crescetis, amores.

Usque adeo, quasi poëseos ejus blanditiis irretitus, et plane *επιτομησιν*, ultra spatia curriculi Lucretiani non ille quivit evagari.

Ver. 254. *fetuque gravantur*. Idem, geo. ii. 429.

————— *fetu* nemo omne *gravescit*.

Ver. 255. *Hinc*: V. ed. B. Π. Σ. *Hic*: et V. ed. *aliter*, pro *alitur*.

Ver. 256. *puerum*. Sic V. ed. B. Π. et verissime: cæteri, *pueris*. Regimen scilicet exquisitius displicuit librariis, nihil præter vulgaria doctis sapere. *Florere* vero, *abundare*; cui notioni convenientissimus est gignendi casus. Exemplum sufficit Manilius, si modo sinceritati suæ restitatur, iv. 687.

Maxima terra *viris*! *Et*: fecundissima doctis
Urbs una ingenii, florescentes oris Athenæ.

Hinc erectior fieret ad finem geo. iv. Virgilius:

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
 Parthenope studiis, *florentem* ignobilis *otii*.

Cicero pro Archiâ poëtâ, sect. vii. “*Hæc studia adolescentiam alunt*:” et erat tunc temporis *adolescens* Maro. Pacuvius, apud Nonium, ix. 6.

Postquam est *oneratus frugum*, et floris Liberi. Sic legendum: vulgo, *honoratus*.

Ibid. *puerum florere*. Mantuanus, Æn. vii. 645.

————— quibus Itala jam tum
Fluerit terra alma viris:

Statius, Theb. v. 54.

————— *florabat divus alumnis*

Terra:

et Accius in Menalippo:

————— Quisnam *florem liberum* invidit meum?

Græcas elegantias æmulati. Lucianus, Scyth. 9. ita restituendus:—*ιδων πολιν ακμαζυσσαν ακμη τσσαυτη, και, κατὰ τον ποιητην εκεινον,*

Ανευσταν αγαθοις πασιν, οίς ΘΑΛΛΑΟΙ πολις.

Malis vero, sit *πο. florere* absolute positum, ut in Virg. geo. ii. 6. *floret ager*; et pendeat genitivus *puerum* a voce *lætus*, ut *lætus animi*, Vel. Paterc. ii. 92. ubi plura dant interpretes exempla, et Sil. Ital. xvii. 508. *lætissimus ira*: nos autem priorem viam potius ingredimur lucentiorem.

Denique, codex e nostris Δ. pro *urbis*, habet *herbas*, et in margine variationem *πρ pratis*, loco *pueris*; unde non illepidus versiculus existit:

Hinc lætas *herbas pratis* florere videmus.

Horatius huic lectioni est, et scopo loci, impendio appositus, od. iii. 18. 9.

Ludit *herboso* pecus omne *campo*.

Receptis tamen acquiescendum arbitramur.

Ver. 257. *Frundiferas sylvas*. Ennius apud Macrobius, vi. 2.

————— omne sonabat
 Arbustum fremitu *sylvarum frundosa*.

Ibid. *avibus canere sylvas*. Preigerus

Corpora deponunt; et candens lacteus humor

260 Uberibus manat distentis: hinc nova proles

Artubus infirmis teneras lasciva per herbas

opportune commisit illud Virgilianum, geo. ii. 328.

Avia tum resonant avibus virgulta canoris.

Ibid. *novis avibus*: vel implumibus et modo natis, ut intelligatur vox de garrimentibus tantuminodo pipilantibusque; cui conveniret interpretationi Virgilius, Æn. xii. 475.

———— pennis alta atria lustrat hirundo,

Pabula parva legens, nidisque loquacibus escas:

vel, minus stricte, generis novi fetu, ad ætatem cantionis articulata jam progresso.

Ver. 258. *fessæ*. Hæc est, quantum constat, omnium librorum manu exaratorum lectio; et commodam satis admittit interpretationem. *Fessæ* scilicet, onere gestandi fetus jam gravioris, utpote maturescentis, et statim enitendi. At *fetæ* scriptura, quæ unde venerit nescio, nec quâ nitatur auctoritate, Bentleio placuit. Mihi autem veri similior divinatio in mentem incidit, quæ fortasse lectoribus arriserit:

Hinc *fusæ* pecudes pingues per pabula læta
Corpora deponunt.

Virgilius, Æn. i. 214. et alibi:

———— *fusique per herbam,*
Implentur veteris Bacchi.

Atque in hanc hercle scripturam summo opere mea sententia propendet, et in contextum admissam lubentissimus viderem. Distinctiones autem eas dedi, quas postulat venustas, et receptæ lectionis ratio, ut ordo sit: “Pecudes, pingues *per pabula*,” i. e. ope pabulorum: aliter omnia fuerint inelegantissime coacervata. Et ea potestas præpositionis dictæ pervagatissima invenitur.

Cæterum, pro *lætæ*, Π. scribit, *lætæ*: male. Virgilius, geo. iii. 385.

———— *fuge pabula læta.*

Ver. 259. *Corpora deponunt*: scilicet cum parturiunt. BENTLEIUS. Huic in-

terpretationi totus accesserim. Maro, Æn. vii. 108.

Corpora sub ramis *deponunt* arboris altæ.

Et appositissime Catullus, xxxii. 8.

Quam mater prope Deliam
Deposuit olivam.

Ibid. *candens lacteus humor*. Videtur reformidavisse Virgilio majestas epitheti simplicitatem, ex antiquitate purissimâ petiti, res per suas proprietates ingenitas distinguere potissimum adamante. Sic Homerus, Il. Δ. 454.

———— *αυεδγόμεναι* ΓΑΛΑ ΛΕΥΚΟΝ:

et, ne plures excitem, Theocritus, i. 58.

———— *τυρόντα μέγαν* ΛΕΥΚΟΙΟ ΓΑΛΑΚΤΟΣ.

Leviter ab eorum vestigiis Tibullus declinavit, iii. 5. 34.

Et *nivei* lactis pocula, mixta mero:

ut hercle post Maronem, geo. iii. 177.

———— *nivea* implebunt *mulctralia* vaccæ.

Ibid. *lacteus humor*. Sic Ovidius, met. xv. 79.

———— nec vobis *lacteus humor*

Eripitur; nec mella, thymi redolentia florem.

Ver. 260. *Uberibus distentis*. Pastor Mantuanus, ecl. iv. 21.

Ipsæ *lacte* domum referent *distenta* capellæ
Ubera.

Ver. 261. *infirmis*: Σ. *infernis*; prorsus inutiliter, et inauditâ fortasse permutatione.

Ibid. *artubus infirmis*. Dilatavit cogitationem Maro, geo. iii. 187.

Atque hæc jam primo, depulsus ab ubere matris, Audeat, inque vicem det mollibus ora capistris,
Invalidus, etiamque *tremens*, etiam inscius ævi.

Ita locus est interpungendus, ut illepidâ constructionis ambiguitas evitetur. Gemellum locum Lucretii, iii. 7. libet etiam advocare:

———— aut quid nam *tremulis* facere *artubus* hædi
Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis?

Ex his enim duobus locis distichon effinxit epigrammatis scriptor in Anthol. Lat. Burmanni, lib. v. ep. 14.

Ludit, lacte mero menteis percussa novellas.

Haud igitur penitus pereunt quæquomque videntur;
Quando alid ex alio refecit Natura, nec ullam

Adludunt *blandi* tremulis conatibus agni,
Lacteolasque animas lacteus humor alit.

Vides singulas pene Lucretii voces huic peplo intertextas. Sic autem scribendum est, minimâ cum violentiâ, si sis scripturæ brevioris memor; *blandi*, pro *pavidi*: nam quod vulgatur *cum matribus*, vice *conatibus*, Salmasii est misera corruptela, libris renuentibus, nec volentibus linguæ gratiis. Carus, ii. 520.

Et satiati *agni ludunt*, *blandeque* coruscant.

Ibid. lasciva: i. e. petulans, et importuna in exultando, ut Donatus ad Terent. Heaut. v. 1. 72. voluptuosa, ludibunda.

Ver. 262. *percussa*: i. e. quod ita per omnia membra diditum irrigetur, ut ea percellat, percutiat, vel pertentet: vide nos superius, ad ver. 13. Sic optime scriptum exhibent omnes, præter Vind. qui, ut editi quidam, imbecilliter, nec venuste, *percussa*; gustui tamen Creechiano sapidissime. Audacter fecerunt editores, qui sincerissimis membranibus obviam iverint ad Virgilii Æn. i. 513. sic certo certius scribendi:

Obstupuit simul ipse, simul *percussus* Achatēs
Lætitiâque, metuque:

ut idem *ibid.* ver. 502.

Latentæ tacitum *pertentant gaudia* pectus.
Noster, v. 1922.

————— *percussi membra timore.*

Longum erat persequi locos innumeros, unde excluserunt editores indignis modis hoc vocabulum; sed quæ diximus jam nunc, et in priore versu modo memorato, lucem dabunt atque adjumentum lectoribus hæc volentibus ad examen accuratius revocare. Imprimis audienda est librorum proborum vox; et suus gustus, et color suus orationis, unicuique scriptori concedendus: præter quæ nihil temere novari præsterit.

Ver. 262. *lacte mero*: i. e. simpliciter

puro, ex ingenuis naturæ fontibus per meracas scaturigines exuberantibus. Eleganter Sidonius Apollinaris, epist. iii. 10. —“ ad *meracissimum* scientiæ fontem “ laudabili aviditate proficiscitur.” Et ipsam mentem Lucretii varietate haud injucundâ Nemesianus extulit, *cynege*. 227.

Mox lactis liquidos sensim super adde *fluores*:

i. e. puros et integros sucos.

Ibid. menteis novellas: i. e. teneras, utpote recenter natas. Scite Lambinus huic admovit loco poetam ipsum, ad iii. 766.

Scilicet in tenero *tenerascere* corpore *mentem*.

Pulchre G. Nazianzenus, vit. p. 10.

ΨΥΧΑΣ ἀνοδῆς, καὶ ΧΑΘΑΖΟΥΣΑΣ ἐστὶ

quo nihil propositæ phrasi cogitari poterat illustrandæ convenientius. Huc facit IL. Z. 400.

Παῖδ' ἐστὶ κολύπον ἐχέουσ', ΑΤΑΛΟΦΡΟΝΑ, νηπίου
αὐτοῦ.

Confer Theoc. xiii. 48.—Cæterum, versuum series, quibuscum nobis res est, animo Prudentii obversabantur ad eam. xii. 112.

Transfigit ergo carnifex,
Mucrone districto furens,
Effusa nuper corpora;
Animasque rimatur *novas*.
Locum minutis artibus
Vix interemptor invenit,
Quo plaga descendat *potens*;
Juguloque major pugio est.

Potens plaga: i. e. plenus ictus vehemensque, qualem intulisse velit furibundus. Sic legendum: vulgo mendose, *patens*; quæ lectio litem, neque injuriâ, criticis incendit.

Ver. 265. *Haud*: Π. *Aut*, errore maxime usitato; V. ed. *Hanc*.—*pereunt penitus*, tralatis invicem dictionibus, Σ. et pro vulgari *quæcumque*, nobis exhibet *quæconque* Π. haud dubie reliquias, tantum non

265 Rem gigni patitur, nisi morte adjuncta alienâ.

Nunc age sis, quoniam docui nihil posse creari
De nihilo, neque item genita ad nihilum revocari;
Ne quâ forte tamen cœptes diffidere dictis,

obliteratas situ vetustatis et stupore libreriorum, genuinæ antiquitatis, quam Lucretio nostro restitutam nunc esse denique lautis lectoribus, et emunctarum, qualium desideramus, narium, impense gratulamur. Nimium, nimium dolemus, inscientiam scribarum cum ἀρχαϊσμοῖς hujusmodi internecina odia exercuisse! Extra controversiam jacet, poëtas magnificos, quo venerabiliori specie enitescerent, scriptis suis circumdedisse trabeam quasi phraeos antiquioris, et locutiones affectasse, quibus usurpandis fortasse jam diutius desueverant homines ætatis suæ. In permultis vocibus litera *o* locum obtinebat apud veteres, quem τῷ u posteriores dederint. Sic *ipsos, solmen, om* in secundæ declinationis quarto casu, *furtum, quom, consol*, Vel. Long. p. 2216. cum multis aliis, quæ si velim recensere, luserim laborem. *Queiquomque* vero et *quotiensquomque* leguntur in legibus antiquis Romanorum, quas, si libeat, possis consulere. Simplex *quom* passim restituerunt unanimo pene consensu critici: nihil igitur regeri potest caussa, ob quam similis forma in compositis nostro sit poëtae deneganda.

Cum doctrinis autem hujusce loci consentaneus est Empedocles, apud Plutarchi plac. phil. i. fin.

Ἄλλο δὲ τῶν ἐξω' ὄψις ΟΥΔΕ 'ΕΝ ἔστιν ἅπαντων
Θινταν, εὐς τις ἐλαμῖν θραυκτοῖο τέλειων.
Ἄλλα μόνον μίξις τε, διαλλαξίς τε μίγντων,
Ἔστι' ὄψις δὲ βροτοῖς ἀναμείζεται ἀνήρωταῖσιν.

Vulgo mendose, εἶδεν: sin autem, quod dedimus, solorum sit licentia comicorum, reponendum jusserim:

———— ΜΗΔΕΝ ὄψις ἔστιν ἅπαντων.

Et huic rationi verba Plutarchi præcuntia magis favent; qui adeundus est.

Ver. 264. *alid*: sic, vel *alit*, quæ vox

procul dubio idem volebat, G. B. L. M. Σ. Ω. ceteri, *aliud*; quam ad normam sane si scribatur, nihil interesse dicam; quum celeritas vocis offerendæ intelligi debeat pro temperamento accessisse nimicitati syllabarum: vide nos ad ver. 156. Ex hac autem voce τῶ u solebant veteres excludere: vide Sosip. Charis. p. 115. Diomed. p. 525. Priscian. p. 949. ad quos et alii dudum provocare: adeas etiam interpretes ad Sallust. bell. Catil. in fine. Sic autem rescripserim periodum, quam laudant historici istius uno ore grammaticorum grex: “*Alis* alibi stans: et omnes “ tamen advorsis volneribus conciderunt.” In libris scribitur, *stantes*. *Alid* vero plus semel restituit Terentio Benteleus. Et sane, quantum egomet judicio consequi valuerim, in omnibus iis locis, numero vix numerabilibus, ubi *quis, quid, et quod*, breviter leguntur, u litera negligebatur; ut, exempli gratiâ, in hoc versu:

Sive *quis* Antilochum narrabat ab Hectore victum: olim fortasse scribebatur, *qis*. Inde est, quod aliquoties *qui* non patitur elisionem, nisi vocalis posterioris; factâ vocabuli, ut posterioribus sæpe factum, diæresi, nî fallor. Virgilius, ecl. viii. 108.

Credimus? an, *qui* amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Qui versus Lucretii morem sequitur. Neque aliter explico Statio consuetudinem, et aliorum, in dictione *tenuis*; ut silv. j. 4. 56.

Sperne coli *tenuiore* Iyrâ:

i. e. quasi *tentore*, τῷ u, ad priorum exemplorum normam, neglecto. Qui meliora habeat dicenda, cum non modo patienter audiam, sed lubentissime auscultem quoque.

Ibid. *alid* ex alio reficit. De hoc loco cogitabat Virgilius ad geo. iii. 65.

Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni;

270 Adcipe præterea, quæ corpora tute necesse est

Confiteare esse in rebus, nec posse videri.

Principio, venti vis verberat incita pontum,

Atque aliam ex aliâ generando suffice prolem.—
Semper enim refice.

Ver. 265. nisi: V. ed. B. Δ. Σ. nec.
—*adjuta*, cui “rectissime” inelamat
Bentleius, habent omnes, si excipias Δ. Σ.
qui, *adjutam*; V. ed. *ad vita*; G. *adulta*;
L. *adluta*; quæ posteriores varietates mani-
festissimæ sunt depravationes lectionis,
quam nos exhibuimus.

Sententiam Lucretii sic eloquitur Aristo-
teles, lib. i. de gen. et corrupt. quem citat
Lambinus: Ἡ τῶδες φθόρα, ἀλλὰ γένεσις καὶ
ἡ τῶδες γένεσις, ἀλλὰ φθόρα.

Verr. 266, 267. Ad Pii editionem hi
versus representantur; non tam quod hæc
constitutio loci nobis ex omni parte satis
faciat, quam quod arbitrio conjecturarum
vel minime, si possit aliter fieri, indultum
voluimus. *Sis* habent Vind. V. ed. B. Δ.
Π. Σ. Ω. vulgo, *res*. Pro *quoniam*, V.
ed. Δ. et nonnulli codices Pii, *quando*;
O. *quomodo*. Pro *nihil*, et *genita*, omnes,
excepta V. ed. *non*, et *genitas*: *nihilum*
vero, pro *nihil*, sola editio Pii. Clare
video, quo modo versus certissimis ex ra-
tionibus concinnetur. En! tibi:

Nunc age sis, *quam res* docui non posse creari
De nihilo, neque item *genitas* ad nihil revocari—

Consensus librorum in τῶ *genitas* lecuple-
tissimo est argumento τῶ *res* desiderari:
et, ob brevitatem scripturæ, *quam* et *quo-*
niam passim permiscetur, ut non dicam
cod. Vind. dare *cum*, quamvis horizontali
ductu calami strictur, *quoniam* posito ad
marginem. Sed præstiterit in re non
maximi momenti tutiorem viam inivisse.

Ver. 268. *Ne quâ*: i. e. quâ *vîd*—quâ
de causâ—quâ ratione—quo modo: ut
extra controversiam scripsit Florus, ii. 15.
15. ubi magno molimine nihil expediunt
interpretes eruditi: “Sed, *quâ* maxime
“mortiferi esse morsus solent morientium

“bestiarum, sic plus negotii fuit cum se-
“mirutâ Carthagine, quam integrâ.”

Porro, *captes diffidere*, solenni pleonasmò,
pro *diffidas*, quali gaudent in primis Novi
Fæderis scriptores. Rationem locutionis
tenuit, et probe declaravit, Curtius, ad
Sallust. Catil. 7. 1. qui volentibus plura
consulendus est. Vocis autem *capto*, aliis
scriptoribus probis-imis frequentatæ, ex-
emplum Virgilius non reliquit.

Ver. 269. *cerni*: i. e. distingui: nam
cernere proprie valet *separare*, et quasi
iudicium facere, ut de farinâ, per forami-
na cribri demissâ factis agitationibus;
cujus sensûs exempla apud Ovidium,
Plinium, et auctores rerum rusticarum
inveniri possunt. Inde transfertur ad
oculorum facultatem, et cogitationes ani-
mi. Hæc autem dedi, ne quis in phrasi
Lucretianâ *oculis cerni* redundantiam ser-
monis eat vituperatum.

Ver. 270. *Adcipe*: Π. *cape*. An voluit
Hæc cape? Non probem. Virgilius, Æn.
vi. 156.

Adcipe, quæ peragenda prius.

Ver. 272. *pontum*: M. G. *coortus*;
Vind. V. ed. B. O. Ω. *portus*; Π. Σ. *por-*
tum. Nihil egomet valeo extendere cum
receptâ lectione ullo modo comparandum.

Ibid. *venti vis verberat*. Ita Archias
in epigrammate de Marsyâ:

Αἰετῶν, ἀπείρων Ἴμασσόμενος δῖμας ἈΥΠΑΪΣ,
Ἰλαμοῖ, αἰετῶν ἐξ ἰασιῶν πῖτος.

Maro similiter, Æn. iv. 249.

————— *vento pulsatur*, et imbri:

unde idem, ob venti particulas voce exci-
tatas, et omnibus, quæ occurrunt, impin-
gentes, ad Æn. v. 150.

Consonat omne nemus, *vocemque* inclusa volu-
tant

Litora: *pulsati* colles clamore resultant.

Neque aliunde petenda est Horatii inter-
pretatio, od. iii. 12. 5.

Ingenteisque ruit navcis, et nubila differt;

Interdum, rapido percurrens turbine, campos

275 Arboribus magnis sternit, monteisque supremos

Sylvifragis vexat flabris: ita perfurit acri

————— patræ *verbera* linguæ.

Sed elegantius poetarum hinc derivatis infiniti foret operis studiosius immorari: in transitu tamen versus scitulos Victorini de fratribus Macchabæis, ver. 300. emendabimus:

Qui regis imperium cæli, terræque, marisque;
Sidera qui cælis, qui das animantia terris,
Æquoribus pisces, *ventum*, qui *verberet*, *auris*—.

Vulgo circumfertur, *verberat auras*. Nos bene coniecisse fidem faciet ipse Lucretius, vi. 114.

————— chartasque volanteis
Ferberibus venti versant, planguntque per *auras*:
et ibidem, ver. 366.

————— *ventis* furibundus fluctuet *ær*.

Ver. 275. *differt*: V. ed. *aufert*; II. *difert*.

Ibid. *ruit*: i. e. subruit, evertit. Virgilius, Æn. i. 85.

Incubere *mari*, totumque a sedibus imis
Unâ Eurusque Notusque *ruunt*—.

Forte, *tortum*; et idem Marklando placuit, ad p. 52. epist. crit. qui omnino adeundus est. Idem Mantuanus, geo. i. 105.

————— *cumulosque ruit* male pinguis arenæ.

“Evertit, dissipat.” Servius.

Ibid. *nubila differt*: i. e. dissipat—dissipat. Ennius in Andromedâ apud Nonium, voce *visceratim*:

————— Alia fluctus *differt*, dissipat,
Visceratim membra: maria sparsa *spumant* sanguine.

Sic fortasse in trochæicos hi versus digerendi sunt: malim tamen *sudant*, metro consulens; ut idem Ennius apud eundem grammaticum, voce *sonit*:

Æs sonit, franguntur hastæ, terra *sudat* sanguine.

Quod neque Nicolaïum Fabrum latuit, sic legendum est. Vulgo, “*El souit*.” Maro, geo. iii. 197.

Qualis, Hyperboreis Aquilo quum densus ab oris
Incubuit, Scythiæque hiemis, atque arida *differt*
Nubila.

Ver. 274. *rapido turbine*: ut Virgilius, Æn. xii. 855. *celeri turbine*.

Ver. 275. *sternit*: codd. quidam Heinsii *Plique*, *sæviti*; voluere nempe *sevit*, quam lectionem codex Vindob. exhibet, occasionem minus efficacem: corruptelæ tamen caussam mihi deprehendisse videor. Scripsit scilicet Lucretius:

Arboribus magnis *stravit*:

nam tempore præterito vim subitanam atque tumultuosissimam scriptores elegantissimi solent depingere: vide me in Silv. Crit. i. pp. 16, 17. Hinc Virgilius, geo. i. 350. pervenuste:

————— quo maxuma motu
Terra tremit: *fugere* feræ.

Non alia est lautioris orationis formula, quæ in reprehensionem atque importunitatem semihominum scribarum facilius incurreret: unde veri valde similem hanc conjecturam puto. Certe hinc corrigendum est Germanici fragmentum in Anthol. Lat. Burm. v. 51.

Jupiter est illo lætus *mage*, *sicubi* solis
Vitavit flammam proprio bene lucidus ore:
Nec pecus in fetu fallit: nova turba repente
Mugit e stabulis, alto balavit ovili.

Vulgo, *magis*, *hic ubi*, et *mugiet*. Burmanus mutatum ibat *balavit* in *balabit*, ut tempora congruerent: infeliciter. Conatus noster scriptori venusto longe convenientior. Sed exemplum pulchrius non legitur, neque observationibus nostris illustrandis aptius, quam unum Achillis Tatii, i. 3. ed. Boden. Το μὲν γὰρ ἑξαιφνης αἴθρον καὶ ἀπροσδοκῆτον ἐκπλησσει τὴν ψυχὴν ἀφνω προσπίπον, καὶ ΚΑΤΕΒΑΠΤΙΣΕ. Dignus est etiam, qui et hic legatur, princeps poetarum, Il. P. 58.

Cum fremitu, sævitque minaci murmure, pontus.
Sunt igitur venti nimirum corpora cæca,
Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cœli,
280 Verrunt, ac subito vexantia turbine raptant.

Ελλην δ' ἑξαιτίας ανέματος, συν λαίλαται πολλῆ,
Βοῆσθε τ' ΕΞΕΣΤΡΕΨΕ, καὶ ΕΞΕΤΑΝΥΣΣ' ἐπι
γαιῆ.

Hinc probò, ut magis efficacem, et ipsi rei consentaneam, lectionem codicis decimi seculi in Musæo Britannico, nobis collati ad Virgilia ecl. i. 15.

Nos patriæ finis, et dulcia liquimus arva.

Ibid. *magnis*: Π. *magnos*; et, pro *supremos*, Σ. *supinos*, parum absurde; sed vulgatam scripturam abunde tuetur imitatio Virgiliana, geo. iv. 460.

At chorus æqualis Dryadum clamore *supremos*
Inplerunt *montis*.

Nempe summa montium cacumina, ventorum verberibus potissimum exposita.

Ver. 276. *vexat*. Gellius, noct. Att. ii. 6. "*Vexasse* grave verbum est:—nam "qui fertur, et raptatur, atque huc atque "illuc distrahitur, is *vexari* proprie dicitur." Adi locum, si plura, venustatem atque efficaciam hujuscæ vocabuli illustrantia, desideres. Hinc impetum vastiorum irascentis tanri non aliunde fortius depingere Juvenalis potuit, sat. xii. 11.

— qui *vexat* nascenti robora cornu.

Ibid. *vexat flabris*: ut Ovidius itidem de *ventis*, met. xi. 455.

— cœli quoque nubila *vexant*:

et Seneca, Herc. fur. 1090.

— ingenti
Vexata Notò, servat longos
Unda tumultus.

Ibid. *perfurit pontus*. Valerius Flacrus, viii. 582.

Noctes atque dies vastis *mare* fluctibus inter
Perfurit.

Ver. 277. *minaci murmure*. Horatius, od. ii. 1. 17.

Jam nunc *minaci murmure* cornuum
Perstringis aures.

Ibid. *pontus*. Sic omnes, quotquot reperuntur, manu scripti codices. Huic

autem lectioni quis cordatior poterit acquiescere? Nonnulli conjiciunt *cortus*, pro *coortus*: quod friget. Preigerus maluit *Corus*, vel Caurus: et eadem vox nobis etiam in mentem venerat; sed parum placet, et multo minus amici cujusdam mei divinatio *ventus*, tam ob repetitionem, quam quod a receptæ scripturæ literis nimium decedat, nec credibile sit hanc dictionem corruptum scribas ituros esse. Quid autem faciendum est? Fortasse *το pontus*, i. e. *pōtus*, ortum est ex *polus*, genuinæ lectionis marginali glossâ, quum dederit Lucretius:

— ita perfurit acri
Cum fremitu, sævitque minaci murmure *Olympus*.

Noster supra, ver. 69.

— nec *minitanti*
Murmure compressit *cælum*.

Virgilius, Æu. iv. 160.

Interea, magno misceri *murmure cælum*
Incipit.

Sed in re incertissimâ sufficiat hactenus elaborasse.

Ver. 278. *igitur*: Σ. *et enim*; sed *igitur* in margine.

Ver. 279. *nubila*. Apage sis hanc imbecillam dictionem, quæ librarii aures circumsonabat, et exquisitiorem lectionem obruebat: nam misere eaderet oratio, si post *maria* et *terras* in cumulum violentiæ posuisset noster "*nubila cœli*," quæ vel levissimis auris per aëra saltem *verruntur*. Rescribas ocuis, me sponsore:

Quæ mare, quæ terras, quæ denique *culmina cœli*,
Verrunt—:

i. e. Olympum ipsum. Cicero in Arateis:

— se pariter cum sole in *culmina cœli*
Extulit:

et Manilius, i. 115.

— stellantis *culmina cœli*.

Nec ratione fluunt aliâ, stragemque propagant,
Ac quom mollis aquæ fertur natura repente
Flumine abundantî; quem largis inbribus auget

Addas Statium, Theb. iv. 680.

Tempus erat, medii cum solem in *culmina mundi*
Tollit anhela dies—:

cum Boëtio, lib. iv. met. 6.

Adspice summi *culmina cæli* :

Juvencoque, evang. hist. iii. versus non
illepidos fundente:

Sic vobis faciet genitor, qui *culmina cæli*
Possidet, immites sævo si pectore fratrum
Peccata orantum dure punire voletis.

Videas etiam Calpurn. ecl. viii. 87. Sed
divinationi mæe astruendæ sola satis est
imitatio Maronis, ad Æn. i. 67.

Ni faciat, *maria*, ac *terras*, *cælumque profundum*,
Quippe ferant rapidi secum, *verrantque* per
auras.

Porro, non temere dixeris Avienum in
Arateis, de Aquilâ loquentem, hos Lu-
cretii versus intuitum esse, adeo respon-
dent locutiones:

Spumosum late *mare* subruit; omnia *cæli*,
Omnia *terrarum*, mox *flabra* procacia *verrant*.

Ver. 280. *verruunt*: quidam voluere *ver-
tunt*, sed nescio quorum fidejussorum
auctoritatibus suffulti, præter unum, V.
ed. nec male; sic enim conditor Ænci-
dos, ii. 652.

————— ne *vertere* secum:

Cuncta pater, fatoque arguenti incumbere vellet:
quem Lucanus imitatus est, ad Phars. vii.
58. Nobismetipsis sane parum arridet
illud epitheton *subito*. Quod propositurus
sum, hiliun discrepat in lincamentis lite-
rarum:

————— ac *rupto* vexantia turbine raptant.

Ita Virgilius, Æn. ii. 416.

Adversî *rupto* ceu quondam turbine *venti*
Confligunt.

Et necesse est ille sit omnium lector
maxime incuriosus, vel in Lucretii car-
minibus hospes, qui docendus est, poetam
nostrum has vicinatas vocabulorum *rupto*
—*raptant*—studiosius venari. Nihil tam
men in Lucretio temere mutari debet.

Ver. 281. *fluunt*. Amicus meus J.
Jones, vigore dictionis, ut putem, parum
contentus, tentabat *furunt*, vel *ruunt*: quæ
voces sane sæpius permiscuntur; et non-
nihil favere locus Virgilii videri possit,
Æn. xii. 455. quem mox allaturi sumus,
sub ver. 288.

Sed enim invitis libris nihil demutandum
dixerim; cum præsertim recepta lectio
motui *cæco* primordiorum sit convenien-
tior, et similitudini, quæ subsequitur, pul-
cherrime præludat.

Ver. 282. *Ac*: ita Vind. alii omnes *Ut*,
vel *Et*. Verum fuerit fortasse, *Quam*
quom; et concursus similium dictionum
librariis displicuerit.

Ibid. *mollis aquæ*. Exempla, quæ Lam-
binus suscitavit ex Virg. Æn. ix. 817. et
ipso Lucretio, ii. 576. alio spectant, et
locum coram nobis nihil adjuvant. Ap-
positus aderit Tibullus, i. 4. 18.

Longa dies *mollis* saxa peredit *aquâ* :

quem pressis vestigiis Ovidius insecutus
est, art. am. i. 475.

Quid magis est saxo durum? quid *mollius undâ*?
Dura tamen *mollis* saxa cavantur *aquâ*.

Mollis utique, ut aër et venti. Marius
Victor, gen. iii. 10.

Seu volucrum ex specie, *mollis* quas sustinet *aër*.

Ver. 285. *Flumine abundantî*. Vir-
gilius, geo. i. 115.

Præsertim incertis si mensibus *annis* *abundans*
Exit.

Accius in Epigono, apud Nonium:

Apud *abundantem* antiquam annen, et rapidas
undas Inachii.

Valerius Maximus, ii. 2. 5. “ Conspiciuæ
“ felicitatis Arpinum unicum; sive litera-
“ rum gloriosissimum contemptorem, sive
“ *abundantissimum fontem*, intueri velis.”

Ibid. *quem*. Ita G. V. ed. B. Δ. Σ. om-
nino verissime, ut respectus tacitus habeat-
tur ad generaliorem dictionem *fluvium*,
in *flumine* delitescentem, atque ibi com-

Montibus ex altis magnus decursus aquarum,
 285 Fragmina conjiciens sylvarum, arbustaque tota:
 Nec validei possunt pontes venientis aquarum

prehensam: pergas ad ea, quæ mox dicenda sunt, in ver. 555. Quid mirum, his exquisitioris elegantiarum formulis liberioris recordes esse ludificatos?

Ibid. *largis imbris*. Maro, geo. i. 25.

Quique satis *largum* caelo demittit *imbrem*.

Ver. 284. *Montibus ex altis*. Idem Carī discipulus, Æn. iv. 164.

ruunt *de montibus amnes*.

Ibid. *decursus aquarum*. Ovidius, met. xv. 266.

vallem *decursus aquarum*

Fecit:

nampe *χειμαρῆος ποταμος*, qualem voluit Lucretius; non ingenitum atque æternum flumen.

Ver. 285. *conjiciens*: V. ed. L. M. *coniciens*: nec opinor, mendose, licet sæpissime in his vocabulis exscriptorum manus aberrant, et variarum formarum *πρὸς ἰσίο* recentioribus non habeant locum, nisi quoties brevium syllabarum quantitati consulendum sit. Accedat autem, ut locutio illustretur, Mantuanus, Æn. v. 661.

frondem, ac *πὺργυλλα*, facesque,
 Conjiciunt:

hujusce loci non oblitus etiam ad Æn. x. 565.

quæ saxa *rotantia* late
 Inpulserat *torrens*, arbustaque diruta ripis.

Ut neque Claudianus, xvii. 257.

Torrentes immane *fremant*, lassisque minentur
Pontibus: involvant spumoso vortice *sylvas*.

Pro *lassis*, forte *laxis*; ut Maro, Æn. i. 122.

laxis laterum conpagibus, omnes
 Adcipiunt inimicum *imbrem*:

quas voces librarii permutavere ad Sil. It. vi. 278. Lucan. i. 695. Livium, et alios, haud raro.

Ver. 286. *validei pontes*. Hoc ex Homeri penu transtulit, qui fundus est hujusce similitudinis, in quâ exornandâ tot

poëtæ periculum sui ingenii fecerunt: Il. E. 87.

Θυνη γὰρ ἀμυδιῶν ποταμῶν πληθοντι οἰκίαις,
 Χειμαρῆ, ὅς τ' ἀκαβῆων ἐκείδασσι γέφυρας:

ubi vox *ἐκείδασσι* commoda est illustratio nostri commentarii ad ver. 271. de lectione *stravit*: et scholiastes ibidem lucem injiciet scripture *æterna*, nobis ex codice depromptæ superius, ad ver. 251. *Ποταμοὶ χειμαρῆοι λέγονται, οἱ μὴ Αἰναῶν τοῦ ὕδατος ἔχοντες, δια δὲ χειμῶνος πληρημεροὶ ὑπο τῶν συνελθῶν ὀμβρῶν*. Hinc elucescit vera lectio Maronis, geo. iii. 254. ubi me videas:

Non scopuli, rupesque cavæ, atque objecta retardant

Flumina, concreptosque undâ torquentia *pontis*.

Vulgo, *montis*; satis portentose: nam Silius, indefessus Virgilii comes, non defendet, ad Pun. iv. 524. qui longe mollior est, et a tragico fastu remotior. Adeas velim locum, et ibidem Drakenborchii commentarios, plura conferentis Lucretio illustrando inservientia. Nobis statutum est in trivialibus parcius evagari. Claudiani gemellus locus summâ curâ atque artificio perpolitus, hic legi meretur. Exstat in poemate contra Rufin. i. 296.

Haud secus hiberno tumidus cum vortice torrens
 Saxa rotat, *vertit*que nemus, pontesque revellit;
 Frangitur objectu scopuli, quærensque meatum
 Spumat, et illisâ montem circumtonat undâ.

Ita rectissime codex unus: vulgo, *volvit*: vide superius, ad ver. 280. de voce *verto*. Nullo negotio commutarentur exscriptoribus *vorto* et *volvo*. Emendatiorem quid vetat Statium relinquere? Theb. vii. 515.

Asopus genuisse datur, dignisque videri
 Tunc pater, *abreptis* cum torrentissimus exit
Pontibus.

Vulgo, *abruptis fontibus*: illud *pontibus* etiam Barthio obversatum est, et *πρὸς abreptis* favet Virgilius nuperrime laudatus: nec tamen nihili videntur faciendâ, quæ diximus ad Soph. Trach. 852. ad quem locum lector remittatur.

Vim subitam tolerare; ita, magno turbidus imbri,
Molibus incurrit, validis cum viribus, amnis;

Dat sonitu magno stragem; volvitque sub undis

290 Grandia saxa; ruit quâ quidquam fluctibus obstat.

Ver. 287. *turbidus*. Sic omnes libri; sed ex conjecturâ videram reponendum esse *turgidus*, et Havercampus eandem scripturam ex Vossianis lectionibus protulit. Repetit nempe Lucretius, et variato paullulum sermone rem de novo *εναργειας* gratiâ declarat: heic igitur *turgidus imbri το αυγετ imbribus*, ver. 283. liquido repræsentat, ut utrumque congruit Homero *ποταμω πληθοντι*. M. habet *turbio*; Π. autem *turbida nimbi*. Similiter de his torrentibus Ovidius, amor. i. 9. 11.

Ibit in adversos montes, duplicataque nimbo
Flumina.

Horatius, od. iv. 12. 4.

Jam nec prata rigent, nec fluvii strepunt,
Hibernâ nive *turgidi*:

cui conferas ibid. 2. 5.

Monte decurrens velut *amnis*, imbres
Quem super notas *atuerè* ripas:

et locum Claudiani in priore notâ. Non aliud sentio de Silli loco, Pim. xvii. 122. ubi legitur in editis *turbidus*.

————— ceu *turgidus* amnis,
Qui, sylvas ac saxa trahens, per devia præceps
Volvitur, et ripas spumantî gurgite laxat.

Idem dictum velim de Senec. Herc. Œt. 502. et Ovid. fast. ii. 206. ad quem verum videndi sunt Heinsius et Burmannus, horum vocabulorum commutationem memorantes atque illustrantes: quamvis exempla, quæ prior attulerit, non sint satis opportuna, meo saltem judicio. Haud aliam fortasse medicinam pulchre facias Virgilio, ad geo. ii. 137.

Nec pulcher Ganges, atque auro *turgidus* Hermus,
Laudibus Italiæ certent:

sic enim Claudianus, xii. 32.

Tagus intumescat auro.

Huic autem minus fiderim conjecturæ, quum alia obstent loca veterum, quæ non sunt hujusce temporis. Adeas insuper Heinsium ad Claud. epig. xx. 6. Amnis

autem *turbidus* is est proprie, qui luto, cruore, vel sordibus aliis quibuslibet, decoloratus fluit. Lucanus, vii. 116.

Sanguine Romano quam *turbidus* ibit Enipeus!

Quid autem? Varietati modo memoratæ codicis nostri Π. *turbida nimbi* non debemus absurdescere: latet enim, ni fallor, proprietatis vetustioris vestigium, quam locus Ovidii modo laudatus strenuissime adjuvabit. Scripsit nempe Lucretius, si quid acuminis mihi contigerit, ad hunc modum:

————— ita, magno *turgida nimbo*,
Molibus incurrit magnis cum viribus amnis.

Sic apud Nonium, in voce *amnem*, Plauti habemus *ulla amnis*; Accii, *altâ amni*, et antiquam *amnem*; Nævii, *amnis inflexa*; Varronis denique, “*amnis, quam olim “Albulam dicunt vocitatum.”*”

Ver. 288. *Molibus*: Π. *Mollibus*: et quedam exemplaria typis excusa dant *incurrens*, ne uno quidem, ut videtur, codice consentiente. Hæc autem licentia editorum in neminem sibi latius indulsit, quam in Lucretium. Voluit utique poëta, a quo frustra in omnibus elaboratum Virgilio nitorem et perpolitam æquabilitatem speres, vestigiis squalidi ruris adhuc in Latio manentibus; voluit utique versus suos *ασυνδραως* decurrere, ut ipsius fluminis violentia numeris vividioribus, et orationis tenore magis accomodato rei, depingere-tur.

Ibid. *Molibus incurrens*. Mantuanus, Æn. ii. 496.

————— aggeribus ruptis quum spumeus amnis
Exiit, obpositasque evicit gurgite *moles*,

Silius Italicus, xii. 186.

Improbis ut fractis exundat *molibus* amnis.

Ibid. *validis cum viribus*. Ennius apud Nonium, ann. ix. voce *Luctant*.

————— vires *valideis cum viribus* luctant:

Sic igitur debent venti quoque flamina ferri:
 Quæ, veluti validum quom flumen procubuere
 Quam libet in partem, trudent res ante, ruuntque
 Impetibus crebris; interdum vortice torto

ita enim fortassis versus est supplendus.
 Maro, Æn. ii. 50.

————— *validis ingentem viribus hastam—*
 Contorsit.

Sulpicius Severus, sac. hist. i. 41. “ Sed
 “ Jordanis, flumen validissimum, transi-
 “ tum prohibebat.”

Ver. 289. *sonitu*: Π. *sonitum*: unde
 fortassis legendum:

Dat *sonitum magnam, et stragem.*

Virgilius, geo. iii. 199.

————— *summæque sonorem*

Dant *sylvæ.*

Idem, Æn. xii. 455.

————— *dabit ille ruinas*

Arboribus, *stragemque* satis; *ruet* omnia late:
 Ante volat, *sonitumque* ferunt ad litora, venti.

Ibid. Lego:

————— *volvensque* sub undis

Grandia saxa, ruit; quæ *quidquid* fluctibus ob-
 stat:

i. e. disjicit, deturbat. *Quidquid*. i. e.
 quidque, ut sæpe alias. Ovidius, met. viii.
 de apro Caledonio:

Ille *ruit*, spargitque canes, ut quisque *ruenti*
 Obstat.

BENTLEIUS.

His autem ne mica quidem Benteleianæ
 sagacitatis inest, et nihil efficaciam ad hunc
 locum explanandum.

Ibid. *volvit sub undis*. Virgilius, Æn.
 i. 100.

————— ubi tot Simoïs conrepta *sub undis*
 Scuta virum, galeasque, et fortia corpora, *volvit*.

Ver. 290. *quidquam*: sic P. Vind. Π.
 Σ.—*quicumque*; V. ed. B.—cæteri, *quid-*
quid. Ordo loci et plena constructio sic
 se habent: “ Ruit (i. e. disjicit, evertit,
 “ eâ viâ) quæ quidquam obstat fluctibus:”
 subintellecto tantum pronomine. Nihil
 planius: et eodem res redibit, si legas
quidquid; nam quæ lectio anteponenda
 sit, haud temere dixerim. Valerius Flac-
 cus, iiii. 583.

Obvia quæque *ruens*:

et ejusdem libri ver. 102.

————— *subitum* ceu pastor ad amnem,
 Spumantem nimbis, *fluctuque* arbusta *ruentem*.

Ibid. *Grandia saxa volvit*. Maro, Æn.
 xi. 529.

Sive instare jugis, et *grandia volvere saxa*.

Ver. 291. *venti flamina*. Sic Juvencus,
 carmine nec rudi, nec inscito, sub finem
 lib. i. hist. evang. quem adhibebimus, ad
 pleniorum intellectum Lucretii non nihil
 facientem:

Qui vero auditu tantum mea jussa tenebit,
 Diversisque procul factis per lubrica perget;
 Hunc similem faciam, volucris qui fulcit arenâ
 Fundamenta domûs: cui mox ut flamina *venti*,
 Et *pluvie*, effusus cæpere incumbere rivis,
 Omnis subverso procumbit pondere moles,
 Insequiturque gravis tectorum strage ruina.

Sic legendum: vulgo, *pluvia*.

Porro, pro *flamina*, legitur in B. *flumina*;
 procul dubio mendose: et solent hæ voces
 in codicibus permisceri. In Catonis Diris,
 ver. 15.

Ipsæ non *sylvæ* frondes, non flumina montes:
flamina volebat Heinsius, et alii: male
 omnino; vide nostram Silv. Crit. l. p. 145.
 quibus multa possent adjici. Tollius male-
 bat *fontes*, pro *montes*, ponere, cum mox
 sequatur, in ver. 18.

Desint et *sylvis* frondes, et *fontibus* humor:
 et manifestissimum sit, vel in priore versu
 cum Tollio sic legendum esse, vel in hoc
 reponendum *montibus*. Satis etiam li-
 quet nihil demutari oportere in Theocrito,
 viii. 57.

Δειδρασι μὲν χειμῶν ζῶδεςον κακόν, ἽΤΔΑΣΙ δ'
 ΑΥΧΜΟΣ

quod probat etiam Virgilius, et nonnihil
 favet meis rationibus in Catonem præ Tol-
 lianis: ecl. vi. 56.

————— at si formosus Alexis

Montibus his abeat, videas et *flumina sic*.

295 Conripiunt, rapideique rotanti turbine portant.

Quá re etiam atque etiam sunt venti corpora cæca;
Quandoquidem factis, et moribus, æmula magnis
Annibus inveniuntur, aperto corpore quei sunt.

Ver. 292. *quom flumen*. Hoc ordine voces exhibentur in G. V. ed. B. L. M. Σ. Ω. nec satis caussa videbatur mutandi cum editoribus transpositione vocum. In Δ. sic comparet versus:

Quæ veluti *validam* cum *flumina* procubere:
et sic in Π.

Quæ veluti validum cum *flumine con* procubere.

Ibid. *veluti flumen procubere*: ut de *fluctu* Virgilius, geo. iii. 240.

— immane sonat per saxa, neque ipso
Monte minor *procumbit*.

Hanc autem similitudinem habuissimus etiam in Claudiano, si editores ejus se satis oculatos præstitissent, de vi. cons. Honor. 469.

— mediumque per hostem,
Flammatus virtute piâ, propriæque salutis
Immemor, et stricto prosternens obvia ferro,
Barbara *flumineo* secuit tentoria cursu.

Ita prius ex divinatione certissimâ perspexeram legendum esse, quam me ad syllogem variantium scripturarum in fine editionis Burmannianæ convertissem, ubi comparet ex codicibus nostra lectio, pro *fulmineo*; ut sane sæpissime commutantur voces: vide nos infra, ad ver. 1002. *Secat* autem proprie de *fluminibus*: adi nos ad v. 273.

Ver. 295. *trudunt*: V. ed. et B. *tendunt*: unde non absurde sic locum constitueres, si quid novandum foret:

— *tundunt* res, ante ruuntque
Inpetibus crebris.

Ver. 294. *torto*: G. B. *toto*, usitatissimâ permutatione: vide supra, ad ver. 273. Sedulius, iv. 224.

Discipuli, solo terris residente magistro,
Undosum petiere salum; fluctuque tumente
Torta laborantem jactabant æquora puppin.

Sic castigandum: vulgo, *torva*. Sosipater Charisius, p. 68. et alii grammatici nugantur, dum differentiam aliquam inter

vocabula *vorter* et *verter* comminisci student: hæc recentior tantummodo est, illa autem vetustior, orthographia.

Ver. 295. *rapidei*: sic concinnius, et suaviore constructione, P. Vind. V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. et omnes iidem *rotanti* cum V. ed. Vulgo, *rapido* et *rotantia*; sed quibus auctoritatibus hæc lectiones suffulciantur, non constat. Pii scriptura, in codicibus fidelioribus, ut ait ipse, reperta, nobis impense placet; et, si suffragium alius quilibet codex addixisset, in contextu posuissem:

— *rapidique rotantes* vortice portant:
venti nempè, facile ex superioribus accersendi.

Ibid. *portant*. Similem sensûs efficaciam huic verbo tribuit ad iv. 445. et conferas Virg. Æn. i. fin. geo. iv. 524.

Ver. 297. *et*: sic P. Vind. V. ed. B. L. M. Σ. Ω. alii, *ac*: Π. autem, *de*: et pro *moribus*, P. B. *motibus*, minus bene; et vice *magnis*, Π. *magis*.

Ibid. *moribus*. Simili translatione ab hominibus ductâ Columella usus est, in præfat. 23. "*Cali* et *anni præsentis* "*mores* intueatur:" unde nostræ conjecturæ in Virgillii geo. i. 555. robor accedere videtur:

Hoc metuens, *cali mores*, et sidera, serva:
ut idem ibidem, ver. 51.

Ventos, et varium *cali* prædiscere *morem*,
Cura sit.

Neque aliter Plinius, nat. hist. xiv. 3.—
"ad *cali mores*, solique *ingenia*."

Ver. 298. *qui sunt*: Π. *quid sint*, mendose utrumque.

Ibid. *aperto*: i. e. nudo, manifesto, quod oculis usurpari possit. Virgilius, Æn. vi. 406.

— *aperit* ramum, qui veste latebat.

Ver. 299. *Tum*: P. Vind. V. ed. B. Σ. Ω. *Cum*.

Tum porro varios rerum sentimus odores;
 300 Nec tamen ad nareis venienteis cernimus unquam;
 Nec validos æstus tuimur, nec frigora quimus
 Usurpare oculis; nec voces cernere suemus:

Ver. 500. *cernimus*: Ω. *credimus*. Et summopere miror, Lucretium non evitare ambiguitatem illepidam voluisse, scribendo *narim*. Prudentissimum est de hac re Quintiliani iudicium, et imitatione dignissimum, ad instt. viii. 2. “Vitanda “in primis ambiguitas; non hæc solum, “—quæ incertum intellectum facit, ut, “*Chremetem audivi percussisse Demeam*; “sed illa quoque, quæ, etiam si turbare “non potest sensum, in idem tamen verborum vitium incidit: ut, si quis dicat, “*Visum a se hominem librum scribentem*: “nam, etiam si librum ab homine scribi “pateat, male tamen composuerat, feceratque ambiguum, quantum in ipso fuit.” Sed re verà Ovidii testimonium de Ennio magnà ex parte in poetam nostrum recitissime ferri poterat:

Ennius, ingenio maximus, *arte rudis*.

Ver. 501. *validos*: i. e. utumque vehementes atque efficaces sint, in oculorum notitiam non cadunt; multo minus, si mitiores veniant, visu nostro sunt arripiendi. Argumentum a fortiori concludens. Ita reposueram ex ingenio; et postea divinationi meæ subscribere intellexi vidi-que codices scriptos B. et Δ. Cæteri, *calidos*; non absurde per se; sic enim Horatius, sat. i. 1. 38.

————— cum te neque *fervidus æstus*
 Demoveat lucro:

sed loci efficaciam multo minus opportune. Eandem porro castigationem Lucano quoque non denegandam esse, haud ægre fatebuntur omnes, nisi qui pronuncient eum sensus suos verbis appositis efferre nullo modo quisse. Locus, de quo cogitamus, in ii. 724. legitur, ubi de die appropinquante loquitur:

Majoresque latent stellæ, *validumque* refugit
 Lucifer *igne* diem.

VOL. I.

Vulgo, *calidum*: sed, si vel ipsam rei veritatem, vel contextum poetæ, perpendas, non calore solis, sed *claritate potentiore*, Luciferum vix negabis prægravari. Ovidius, met. vii. 9.

Concipit interea *validos* Ætias *ignes*:

nam ordo verborum in Lucano est: “Di- “em, validum, i. e. efficacem, *ab igne*.” Solere librariorum in his vocabulis turbare, te Burmannus certiorum faciet, ad Ovid. met. xv. 524. et Drakenborchius ad Sil. It. xv. 537. Idem Naso, xiv. 552.

————— *valido* mentem collegit *ab æstu*.

Ibi pariter liber unus MS. *calido* præbet. Art. amand. iii. 545.

————— *valido*que perurimur *æstu*.

Hinc languidulum Propertii versum facile resuscites, iii. 25. 17.

Nunc demum *valido* fessi respiscimus *æstu*.

Libri, *vasto*. Arnobius, lib. ii. p. 57.— “sed ita temperatus et mediis, ut nec “frigoris hyemalis sensum, nec ardorem “*validum* perpetiatur æstatis.” Neque pulcher locus Ven. Hon. Fortunati nobis nullam operam navabit, dignus qui polior legatur: viii. 5. 1.

Post tempestates, et turbida nubila cæli,
Quum solet infesto terra rigere gelu;
 Post *validas* hyemes, ac tristia frigora brumæ,
 Flamme *sub* rapidi rura gravante Noti;
 Succedunt iterum vernalia tempora mundo,
 Grataque post glaciem provocat aura diem.

In secundo versu vulgo scribitur, *quo*: i. e. *quom*: et in quarto, *seu*, insulsissime. Apuleius, de mundo:

Spiritus est cunctis, *validusque* est Jupiter *ignis*.
 Hinc proprio acumine correxeram Virgilium, geo. iii. 459. nam *c* et *t* vix distinguas in codicibus:

Profuit *intensos* æstus avertere:

quæ verissima est emendatio, et loci scopo commodissima. Idem jam Heinsio vene-

Quæ tamen omnia corporcâ constare necesse est
Naturâ; quoniam sensus impellere possunt:

305 Tangere enim, aut tangi, nisi corpus, nulla potest res.

Denique, fluctifrago subpensæ in litore, vestes
Uvescunt; cædem, dispessæ in sole, serescunt:

rat in mentem, et sane hanc lectionem
clare exhibet pervetusta editio penes me.

Ibid. *tuimur*. Non usus est hac voce
Virgilius extra participium; nec tamen
Stattius aversatus est, Aëhill. i. 151.

Namque mihi infestos utero modo contuor enses:
quem locum, et alium Lucretii, iv. 225.
commisit in Grammaticâ suâ Priscianus,
p. 838. pro hujuscæ vocabuli exemplis.

Ver. 502. *Usurpare oculis*. Sapius ita
noster locutus est. Plautus ad eundem
modum, Trinum. iv. 2. 4.

Advenio ex Seleuciâ, Macedoniâ, Asiâ, atque
Arabîâ,

Quas ego neque *oculis*, neque pedibus, unquam
usurpari meis.

Apuleius, de deo Socratis, initio: "Quos
"quidem deos cœlites partim *visu usur-*
" *pamus*, alios intellectu vestigamus." Et
ibidem, non longe a fine:—"sepenume-
" *ro auribus suis usurpant* vocem." Ac-
cedat etiam Rutilius Lupus, de fig. sent.
et cloe. i. 15. sic, nî fallor, leviter casti-
gandus: "Nam Chæremenes cum ho-
"minibus armatis ad eum venit: cum
"venisset, sine ullâ religione domum ejus
"expugnavit: expugnatâ *domo*, *vi fami-*
" *liam* abstraxit: abstractam, tormentis
"omnibus exercuciavit: cruciatam, vinxit:
"vinctam, in publicum projecit: *puto*,
"ne suum maleficium tacitum lateret,
"sed, *dum* prætereuntes prostratam fa-
"miliam viderent, et ab his rem gestam
"audirent, simul et *oculis* et *auribus*
"seelus illius *usurparent*." Vulgo legi-
tur, transpositis vocabulis, *vi domo*, quod
proportio clausularum et sermonis unitas
non patitur: pro *puto*, *prædo*; et pro
dum, *cum*: sed perlegas locum integrum
vellem. Arnobius lib. vii. 258. "Dii
"enim ex uteris prodeunt, et habent dies

"lætos, quibus eis adscriptum est *auram*
" *usurpare vitalem*." ore scilicet, et navi-
bus, hauriendo spiritu.

Ver. 505. *corporeâ*: V. ed. B. et P.
corpora, facili fessis vel inductis aberra-
tione.

Ver. 504. *sensus impellere*. Hinc Vir-
gilius, pulchre memor aëra, sonorum
vehiculum, naturâ corporeâ constare, ad
geo. iv. 549.

———— iterum maternas *impulit auris*
Luctus Aristaci.

Videas etiam ibid. 505. Æn. xii. 618.
Hanc elegantiam Stattius invasit, Theb.
v. 555.

———— Argolicas *ululatus* fiebilis *auris*
Impulit.

Ver. 505. *aut—nulla*: P. nec—*ulla*.
cæteri omnes, et: sed testimonium A.
Gellii, noct. Att. v. 15. mihi non videba-
tur negligendum: "Vetus atque perpetua
"quæstio inter nobilissimos philosopho-
"rum agitata est; corpusne sit vox, an
"incorporeum.—Corpus autem est, quod
" *aut* efficiens est, *aut* patiens: id Græce
"definitur, το δραμνον, η πασχον, σωμα
" *εστι*. Quam definitionem significare
"volens Lucretius, ita scripsit:

"Tangere enim, *aut* tangi, nisi corpus, nulla
"potest res."

Quibus commode conmittas ea, quæ ha-
bet noster in iv. 529. et sequentibus.

Ver. 506. *subpensæ*: O. Δ. P. *suspan-*
sæ, et ita Σ. in margine: non probo. In
etiam omittitur in Δ.—*serescunt*: V. ed.
P. *se arcesunt*.

Ibid. *fluctifrago litore*: i. e. τη ακτη κυ-
ματοπληγη atque κυματοραγι Sophoclis,
Ed. Col. 1241. 1245. Tertullianus, in
carmine de Jonâ et Ninive, ver. 59.

At neque, quo pacto persederit humor aquai,
Visum est, nec rursus quo pacto fugerit aestu.

310 In parvas igitur parteis dissipargitur humor,
Quas oculi nullâ possunt ratione videre.

Quin etiam, multis solis redeuntibus annis,

Una ratis certamen erat cœloque, fretoque;
Tunditur hinc, illinc; tremit omnis sylvâ sub
ictu

Fluctifrago.

Aliter tamen Nonius: “*Serescit* positum
“pro siccatur, quod serenitas sicca sit.
“*Lucret. lib. i.*

“Denique, *fluctifrago* suspensæ in litore, vestes
“*Uvescunt*, eadem dispensæ in sole *serescunt*.”

Nou male, nec invenuste, ob mutantes litoris terminos ex variis Indies fluctuum reciprocationibus: sed vero est similis, rariorem vocem, ut fit, usitatio extrusam esse, ad gustum incitorum librarium, omnia ad doctrinæ propriæ mensuram accommodantium.

Hoc autem epitheto Lucretii monitus, *fluctifrago*, dictionem invalidissimam ex Euripide jusserim facessere, et loci veneres verâ lectione revocatâ elucere fecerim, ad Hippol. 1175.

Ἡμῶν μὲν, ἀπὸ τῆς ΚΥΜΟΔΗΓΜΟΝΟΣ πτελας,
Ψηκτρῶν ἰσπῶν ἐκτενίζομεν τριχας:

i. e. litoris fracti et demorsi fluctibus rodentibus, *cxesi*: vide nostrum mox, ver. 527. iv. 221. vi. 926. et nos ad v. 257. Horatius, od. i. 51. 8.

Non rura quæ Liris quietâ

Mordet, aquâ taciturnus, annis.

Ita locus iste scribendus, et distinguendus.

Ver. 507. *Uvescunt*: Δ. Σ. *Udescunt*; sed posterior vulgatam lectionem margini illitam ostendit. Et Gellium esse auscultandum putavi, docentem in nocte. Att. xx. 15. veteres dixisse *passum* a *pando*, non *pansum*: nam vix fieri poterat, quin casta scriptura per librarium manus ex *dispensæ* tandem *dispanæ* prodiret. Pii eplatio habet *candenti*; omnino contra probabilitatem, et Nonii insuper suffragium.

Ibid. *Uvescunt*. Vox legitur in sua-

vissimus versibus Avieni, Arat. phæn. 1578.

— si tetro crassior orbe est,
Uvescet pluvis tellus, inflataque celsas,
Aggere devicto, superabunt flumina ripas.

Neque ambigam equidem, quin, hæc etiam dictione tenus, magistrum suum Virgilius voluerit effingere, ad. geo. ii. 111.

— at fulvæ nimbus arenæ
Tollitur: *uvescunt* spumis, flatuque sequentum.

Vulgo, *humescunt*: nam distinctionem, quam commentii sunt nonnulli inter has voces, mera esse grammaticorum nugatoriorum somnia loci multi scriptorum probissimorum arguunt. Aliud edicit, et omnino gregi reliquo contrarium, incertus auctor de differentiis vocum, p. 2206. ed. Putschii; qui, si tanti sit, consulendus est. Ad Horatium, sat. ii. 6. 70. librarii hæc vocabula permutavere.

Ibid. *dispessæ*: Suetonius, viii. 19.—
“*dispansam* dexteræ manû palmam.”
Ubi quorundam exemplarium varietatem, *dispensam*, corruptelam esse genuinæ lectionis *dispessam* vere judicat Oudendorpius. Plinius, nat. hist. ix. 5.—“arbor
“vastis *dispansa* ramis:” quæ Ciceronis est “patulis *diffusa* ramis,” de orat. i. 7.

Ibid. *serescunt*. Philoxeni glossarium: “*Ξηραινομαι* aresco, *seresco*, *sicesco*.”
Alibi vocem in hoc sensu non reperio.

Ver. 508. *At*: V. ed. Π. *Ac.*—*humor*: L. M. *unor*: unde tentare quis posset *unor*; sed, opinor, auditores tardos habiturus. Varro, de ling. Lat. iv. 21. fin. “*Uvæ*, ab *uvore*.” Isidorus, origg. xvii. 5. “*Uvæ* dictæ, quod intrinsecus *uvore* sunt plenæ, sucique, et pinguedinis.” Ita castigandum: editur, *humore*.—*persederit*: V. ed. *pesens erit*.

Ibid. *persederit humor aquai*. Hinc Virgilius, geo. iii. 442.

Annulus in digito subter tenuatur habendo:

Stillicidii casus lapidem cavat: uncus aratri

315 Ferreus obculte decrescit vomer in arvis:

Strataque jam volgi pedibus detrita viarum

————— ubi frigidus imber
Altius ad vivum *persedit*.

Plinius, nat. hist. xvii. 37. 4. "Pruinae
"perniciosa natura, quoniam lapsa *per-*
"sedit, gelatque." Accedat etiam Ovi-
dius, amor. ii. 6. 32.

Pellebatque sitim simplicis humor aquæ.

Ver. 509. *Visum est*. Sic Ω. plene:
Π. *Visus est*: nobiscum facit Pius, dum
ceteri editores *Visu est* exhibent, ecthlip-
si litera non subindicata: at pravo, nō
fallimur, consilio. B. *fugeret*. P. *æstus*;
volens, ut videtur, quartum casum numeri
pluralis: male.

Ver. 510. *disspargitur*. Hanc ortho-
graphiam antiquiorem nobis conservare
V. ed. O. Δ. Π. ceteri omnes *dispergi-*
tur: si modo, quod vix putem, ut in re
ad eorum iudicium levissimi momenti,
suas partes lustratores codicum fideliter
administraverint. Codex Leidensis vere,
ut exputo, scribit ad Æn. xi. 617.

————— et vitam *dispargit* in auras.

Vide nos supra, ad ver. 14. Vegetius, de
re mil. iii. 15. "Sed melius est plures
"acies facere, quam milites *cxspargere*."
Et ita ille alibi.

Ver. 512. *multis*: P. V. ed. Π. *mul-*
tum: mendose.

Ibid. *solis annis*: ornato ex poëtico,
cum sol sit anni dominus et rector. Hinc
Virgilius, geo. i. 5.

————— Vos O! *clarissima* mundi
Numina, labentem cælo quæ ducitis *annum*:

ad quem locum conjecturam Fabri in ver-
su Lucretii, *olim pro solis*, quondam im-
probavi; et sententiæ non pœnitet. Idem
Maro, Æn. iii. 284.

Interea, magnum *sol* circumvolvitur *annum*.

Ipsæ Lucretius apposite, v. 929.

Multaque per cælum solis volventia lustra.

Ibid. *redeuntibus annis*. Idem Mantu-
anus, Æn. viii. 47.

————— ter denis urbem *redeuntibus annis*—.

Porro, hunc locum integrum Sulpicius
imitatus est, apud anthol. Lat. Burman.
iii. 97.

Decidens scabrum cavat unda tofum;
Ferreus vomis *tenuatur* agris;
Splendet *adtrito*, digitos honorans,
Annulus auro.

Sic et ipse videram sibilantes versiculos
tersi poëtæ castigandos esse. Vulgo, *te-*
nucatus, et *ac trito*, distinctione ad *splendet*
posita.

Ver. 515. *habendo*: i. e. dum habetur,
vel gestatur. Virgilius, geo. ii. 520.

Sed picis in morem ad digitos lentescit *habendo*.

Ver. 514. *Stillicidii casus lapidem ca-*
vat. Sic Bionis fragmentum, ubi nos lo-
cum alium Lucretii attulimus:

Ἐξ Ἰαμίνης ῥαβαρυγῆτος, ὅπως λόγος, αἰὲν ἰοίσας,
Χ' ἂν λίθος ἐς ῥαγῶμον κοιλαινέται.

Porro, vix operæ pretium fuerit admonu-
isse, Π. dare *Stillicidique*; V. ed. et
Vind. *Stillicidique*: et, ut nos curavimus
imprimendum *αρχαίως*, sine contrac-
tione, *Stillicidii*, L. M. Σ.

Versum Charili protulit Lambinus:

Πετραν κοιλαινει ῥαυς ὕδατος ἐνδελειν.

Ver. 515. *obculte decrescit vomer in*
arvis. Lucretium respexit Ovidius, amor.
i. 15. 51. (vide Bentleium ad Hor. od. i.
12. 45.)

Ergo, cum *silices*, cum *dens* patientis *aratri*,
Depereunt *ἄνο*, carmina morte carent.

Eleganter legit Servius, sed memoriæ
fortasse lapsu, ad geo. i. 46.

————— *oculto* decrescit vomer in *arvo*.

Hinc autem vexatissimum locum Horatii
corriganus, od. i. 12. 45. qui plane in
animo nostrum habebat:

Crescit, oculto velut arbor *arvo*,
Fama Marcelli:

ut Ovid. in nuce, ver. 87. quem non cito,
quum sero videam hæc Heinsio præ-

Saxea conspicimus: tum, portas propter, athena
 Signa manus dextras obtendunt adtenuari
 Sæpe salutantum tactu, præterque meantum.

320 Hæc igitur minui, quom sint detrita, videmus;

cerpta. At Horatius aperte sequitur Ho-
 merum, Il. p. 55.

Οἷον δὲ τρέφει ΕΡΝΟΣ ἀνηρ ἐπιθλητὴς ὤμων
 ΧΩΡῶ ἐν ΟΙΟΠΟΛῶ.

Eustathius ad locum: φασὶ γὰρ τὰ ἐν ἐρη-
 μιᾷ καὶ μονάζοντα φυτὰ μαλίστᾳ θαλλεῖν·
 τὰ δὲ μὴ τοιαυτὰ, ἥττον εὐτροφα εἶναι, οἷα
 τὴν ἀλλήλων εὐφροσύνην τῆ ἐγγυθητι ἀφαιρ-
 ῶσα. Mæonidis locum Catullus versibus
 Latinis pulchre adornavit, lx. 59.

Ut flos in septis secretus nascitur hortis,
 Ignotus pecori, nullo convulsus aratro,
 Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber.

Accedat etiam non incommodus Avi-
 enus, orb. desc. 1058.

———— per inhospita cujus
 Æquora secreto vitam produxerat agro.

Ovidius, quem et alii laudavere, Lucretii
 versus cum varietate suavissimâ expressit,
 in art. am. i. 475.

Ferreus adsiduo consumitur annulus usu;
 Interit adsidua vomer aduncus humo.
 Quid magis est saxo durum? quid mollius undâ?
 Dura tamen molli saxa cavantur aquâ.

Hinc etiam Theocritæ orationis proprie-
 tates, editoribus minime perceptas, peni-
 tibus dispexeris, idyll. xiii. 51.

———— εὐθα Κίονων
 Ἀντακας ἐρῶντι βότῃ, τριζόντες ἀρότρων.

Vividis nimirum circumstantiis, aratri at-
 tritu et amplitudine sulcorum, boum vires
 atque excellentiam solertissimus poëta de-
 claravit. Eleganter tamen, et erudite, D.
 Heinsius εὐθύνοντι proponerat; de quâ re
 nos uberius disputavimus in Silv. Crit. iv.
 pp. 58, 59, 60. sed Theocriti lectio non
 immutanda est. His autem exorsus Avi-
 enum castigabo in orb. desc. 354.

Vomere quæ duro, quæ longi pondere aratri,
 Solicitavit humum; quæ rectis scindere sulcis
 Tellurem docuit; quæ, metans partibus æthram,
 Prodidit obliquo solem decurrere cælo.

Vulgo legunt, cædere et cedens.
 Ipsam Lucretii sententiam obiter quidem,

sed ornatissime, sed felicissime, protulit
 Virgilius, geo. i. 46.

———— et, sulco adtritum, splendescere vomer.

Ver. 516. *Strata pedibus detrita viarum*
Saxea: quæ ex liquefactis montium ar-
 dentium ejectionibus, congelatisque, com-
 posita fuisse probabiliter putantur; unde
 Juvenalis, vi. 350. quem depravatam le-
 gere est in J. Sarisb. de nugis curialium,
 viii. 11.

———— silicem pedibus quæ conterit atrum:
 unde etiam Prudentius, contra Symm.
 582.

Quique terit silicem variis discursibus atram.

De eodem Romæ pavimento Ovidius in-
 telligendus est loqui, ad art. am. iii. 91.

Conteritur ferrum, silices tenuantur, ab usu—.

Ita interpungendum, ut voces ab usu u-
 tramque clausulam respiciant.

Ibid. *Strata viarum.* Virgilius, Æn. i.
 422.

Miratur portas, strepitumque, et *strata viarum.*

Ver. 517. *athena*: V. ed. *harena*.

Ver. 518. *obtundunt*: B. *ostendant*.
 Scriba fortasse voluit, *ostendant*; quod
 in se habere vividioris aliquid et signatio-
 ris videri possit.

Ver. 519. *tactu*: non manuum solum
 contractantium, sed etiam laborum scilicet,
 dum turbæ salutatrices deo-sculantur.
 Hunc morem lepidissimis versibus Pru-
 dentius præstrinxit, contra Symm. i. 208.
 Lucretii, ut putem, non immemor:

Mox, humeris positus nutricis, *tricit* et ipse
 Impressis *silicem labris*; puerilia vota
 Fudit, opesque sibi *cæsâ* de rupe poposcit:

quæ est ingeniosissima emendatio Heinsii,
 pro *cæcâ*, atque etiam verissima. Simili-
 ter idem Prudentius, perist. iii. 69.

Et male prodiga corda sui
 Sternere *rasilibus scopulis*.

Locum Ciceronis, in Verr. iv. 45. per
 solertiam tempestivam Havercampus ad-

Sed, quæ corpora decedant in tempore quoque,
Invida præclusit speciem natura videndi.

Postremo, quæquomque dies naturaque rebus
Paullatim tribuit, moderatim crescere cogens,
325 Nulla potest oculorum acies contenta tueri;
Nec porro quæquomque ævo macieque senescunt:
Nec, mare quæ inpendent, vesco sale saxa peresa

movit: de quo lector est monendus, omnia, quæ prætermisurus sum, in parenthesis debere poni; nam in iis, quibus utor editionibus, tota periodus pravitate turpissimâ distinctionis obscuratur, corrumpiturque. "Herculis templum est apud Agrigentinos non longe a foro, sane sanctum apud illos, et religiosum;— usque eo, iudices, ut rictum ejus ac mentum paullo sit *attritius*, quod in precibus et gratulationibus non solum id venerari, verum etiam *osculari*, so- lent." Arnobius etiam, lib. vi. p. 202. huic loco illustrando idoneus superveniet:—" hæc signa, quorum plantas et genua *contingitis* et *contractatis* orantes." Juvenalis denique, sat. xiv. 219.

————— Ceteris *tangens* aramque, *pedemque*.

Porro, vice *meantum*, Ω. habet *meantur*.

Ver. 520. *minui*: O. Δ. *nimum*, non prorsus inepte, si jungas cum *detruta*, et interpreteris *valde*; ut, "*nimiâ* levitate," iii. 588.

Ver. 522. *videndi*. Lego, *videndo*: passive. BENTLEIUS. Et fateor equidem, me non posse constructionem loci, ad lectionem omnium codicum MSS. et excusorem exemplarium, commode satis expedire; neque expediendam puto, quamvis interpretes nihil salebrosi atque ardui hic inveniant. Cum *videre* non male res procederet ad hunc modum: "Invida Natura præclusit *nobis* τὸ videre speciem," vel formam eorum: sed a vestigiis scripturæ communis *nimum* recedit. Nihil igitur restat, nisi ut interpretemur *speciem videndi*, modum, vel rationem, videndi;

quod an tolerandum sit, alii ferant iudicium.

Ibid. *Invida*: V. ed. *Invidia*.—*præclusit*: G. *præcluset*; V. ed. *prædusit*, solitâ permixtione in minusculis characteribus *c* et *l* in *d*.

Ver. 525. *oculorum acies*. Virgilius, Æn. vi. 200.

Quantum *acie* possent *oculi* servare sequentum.

Ibid. *contenta*: i. e. ad mediæ vocis usum, *se contendens*, vi omni acerrime commissa. Nos autem elegantiam ac proprietatem vocabuli ubertim declaravimus et illustravimus in Silv. Crit. ii. sect. 119. ad quam lectores amandamus:

————— εὐχθεὸν γὰρ μὴ εἶπεν
Αἰεὶ ἀεγίεργας εὐρημισσὰς μεθ' ὀφθαλμοῦν.

Hinc autem, ut alios bene multos in hac dictione parum perceptos, probe intelligas Prudentium, hamartig. 797.

————— squalentibus unum

Contentum spinis, reptasse per ardua saxa:

i. e. se contendentem, strenue colluctantem, cum spinis. Venuste et animose Suetonius, iii. 7. "Sed Agrippinam et abegisse post divortium doluit, et semel omnino ex occurso visam adco *contentis* et *contumentibus oculis* prosecutus est, ut custoditum sit, ne umquam in conspectum ejus posthac veniret." Hæc est potentior atque elegantior membranarum lectio, et omnino restituenda; eo magis propria, quod oculi sint bini numero, ac mutuas operas *consocient*. Horatius, epist. i. 1. 28.

Non possis *oculo* quantum *contendere* Lynceus. Lucani denique mentem, quam callida gens interpretum non attigerunt, plene capias, ad Phars. v. 624.

Quid quoque amittant in tempore, cernere possis.

Corporibus cæcis igitur natura gerit res.

330 Nec tamen undique corporeâ stipata tenentur

Omnia naturâ; namque est in rebus inane:

Quod tibi cognosse in multis erit utile rebus;

Nec sinet errantem dubitare, et quærere semper

De summâ rerum, et nostris diffidere dictis.

Cum mare convolvit gentes; cum litora Tethys
Noluit ulla pati, cælo *contenta* teneri:

i. e. operam strenuissimam dans, et se
vehementer tendens, ut nullis limitibus,
ipso cælo inferioribus, contineretur.

Ibid. *contenta tueri*. Memor erat loci
Silius Italicus, xiii. 441.

————— *contende tueri*,
Eductumque tene vaginâ interritus ense.

Ver. 526. *quæquamque*: II. *quæcumque*,
vetustam scripturam castissime servans;
quam, si meo jure res administrari cum
bonâ lectorum veniâ potuisset, per omnem
Lucretium libentissime intulisset. Sed,
uti fit, dum prave cauti imaginarios er-
rores evitare volumus, veris obtemperamus.

Ibid. *ævo senescunt*, proprio sensu;
macie senescunt, secundo et tralato, ut
alii optimi scriptores passim: quod tam
de ipsâ sermonis formulâ, quam de voca-
bulo, dictum velim. Et erudite Faber
monet, hunc Lucretii versum ex Pacuvii
Peribecâ videri effictum, quam laudat
Nonius in voce *macor*:

————— corpusque meum *tabi*,
Mærore, ægrore, *macore* senet.

Ita fortasse in anapæsticos pedes verba
digerenda sunt.

Ver. 527. *inpendent*: Vind. B. II. Σ.
impidunt: *vesco* autem deest in G. et
M. et ejus vice II. dat *nostro*, et Σ. *vasto*:
quod subindicat difficultatem interpre-
tandæ dictionis jam a præteritis seculis
invaluisse. Nosmetipsi nihil ambigimus,
id, quod simplicissimum est et cuivis ob-
vium, esse etiam verissimum; velle nemi-
rum *vesco sale*, quod *vescitur* et peredit:
et nihil ultra quæri debere. Idem Phi-

laryrio placuit ad Virg. geo. iii. 175.
“Lucretius certe *vesco* pro *edace* posuit:”
hunc locum laudans.

Ibid. *vesco sale*: Ausonius, epist. xxii.
27.

Et nunc paravit triticum casco sale,
Novusque pollet emporus.

Lego, *vesco sale*. Quædam MSS.

————— *caseum* tritico, et *sale*:

proinde hoc modo locus constitui potest:

Et nunc paravit *tritico* *vescum*, et *salem*.

Moreti scriptor, ver. 97.

Hinc salis inspergit micæ; *sale* durus *adæro*
Caseus adjicitur.

BENTLEIUS.

Havercampus opportune adhibuit Ovidi-
um, met. xi. 785.

————— *e scopulo*, quem *rauca subederat unda*,
Se dedit in pontum.

Ibid. *sale saxa percusa*. Sidonius Apol-
linaris, xi. 3.

Quâ super Idalium levat Orithion in æthram,
Exesi sale, *montis* apex.

De regimine vero *mare inpendent*, quasi
separatim legeretur *in mare pendent*, hæc
ratio simplicium verborum in composi-
tionem transvecta tantopere scriptoribus
omnibus per omnes cujusvis generis dic-
tiones frequentatur, ut putidum fuerit vel
in tyronum monitionem huic insistere.

Ver. 528. *quoque*: P. *quæque*; non
male, sed multo minus ad loci scopum,
quam lectio recepta, facere videtur: *pos-
set* etiam, pro *possis*, idem P. et V. ed.
In B. τὸ *cernere* omnino omittitur.

Ver. 529. *cæcis*: Vind. G. M. *cæsis*,
quæ vocabula confusa vidimus nuper, ad
ver. 519. In II. deest *gerit*.

335 [Quapropter locus est intactus inane, vacansque.]

Quod, si non esset, nullâ ratione moveri

Res possent; namque, obficcium quod corporis exstat,

Obficere atque obstare, id in omni tempore adesset

Omnibus: haud igitur quidquam procedere possent,

Ver. 330. *stipata*: i. e. συμπληρωμένα, vel πυκνωμένα: quæ sunt Aristotelis voces, περι φουσ. ακ. iv. 9. eodem spectantes.

Ibid. *tenentur*: i. e. continentur, conglobantur, et inter se cohærent. Virgilius, geo. ii. 371.

Texendæ sæpes etiam, et pecus omne *tenendum*: i. e. coërendum, et stabulis continendum.

Ver. 332. *cognosce*: B. *commune*; Π. *cognosce*.

Ver. 333. *sinet*: V. ed. *sine*. Absorberi possit litera, et scripsisse Lucretius, pleniore distinctione ad finem versûs præcedentis positâ:

Nec sine te errantem dubitare.

Similiter, v. 1128.

Proinde, sine incassum defessi sanguine sudent.

Ver. 334. *De summa*: B. *In summa*: voluit opinor, *In summam*; nec inscite, quum castæ Latinitatis auctores non minus *in rem* quærere, quam *de re* quærere, subinde dixerint.

Ver. 335. *Quapropter*: quum prorsus nihil præcesserit, ex quo fiat conclusio, nec facili sit hic versus constructione, sed impeditus obscurusque, oratione scabiosus, et ex omni parte putidissimus, in Bentleii sententiam haud invitus concesserim, spurium pronunciantis et rejiculum; quod uncinis appositis declaravi. Nihil erat magis expectandum, quam hæc axiomata sciolos esse illituros marginibus librorum; et ea tandem decursu temporis in textum migratura.

Ver. 336. Hoc Epicureorum dogma Sextus Empiricus sic dilucide exposuit, adv. logicos, i. 215. Μη οντος κινω, εδω κινωσις ωφειλιν ειναι, ποπον μη εχοντος τη κινωμενω σωματος εις ον περιστησεται, δια το παντα πληρη ειναι, και νωστα: i. e. *stipata*,

ut modo noster, ver. 330. et his multa alia consimilia nullo negotio ex pluribus Græcorum scriptis accumulari possent; quibus tamen Lucretii locus maxime perspicuus, et lector non desidiosus, patientissime carebit; tantummodo ad vanam puerilemque ostentationem eruditionis facientibus, et molem pretiumque voluminis accendentibus.

Ver. 337. *namque*: Π. *neque*.—*exstat*: G. *estat*. L. et M. *est ut*: quam lectionem, positâ levi distinctione ad *est*, probat Havercampus: sed qualis inde constructio legitima sermonis enascetur, utinam lectoribus ille aperuisset: egomet divinare nequeo. Sane, quum vix affirmes dictione *exstat* omnes numeros proprietatis et elegantie impleri, et literæ *t* ac *c* adeo consimiles sint in membranis, ut acerrimo obtutu oculorum vix dignoscas, non male tentem:

————— obficcium quod corporis *est*:

i. e. officio, quod in omni tempore ac loco corpus defungetur. *Escit* nimirum ἀρχαῖως, pro *erit*, ut norunt omnes. Melius tamen et tutius stari vulgatis arbitror.

Ver. 338. *Obficere*: Δ. *Efficere*; sed illud est in margine.

Ibid. *Obficere atque obstare*. Arnobius, lib. ii. p. 43. “Quod si non mentis elatio — *obstaret atque officeret*, jamdudum “scire potuissetis, quid, aut quare, pro “hibuerit fieri—.”

Ver. 339. *possent*: ita Π. verissime; quod ex enarratione loci manifestus patebit, et constructionem longe loculentiorem dabit. “Sine vacuo, res nullâ ratione moveri possent: nam naturale officium “corporis, quo solet cuius extrudere et “impellere conanti obstare atque resistere, omnibus corporibus in omni tem-

340 Principium quoniam cedendi nulla daret res.

At nunc per maria, ac terras, sublimaque cœli,

Multa modis multis variâ ratione moveri

Cernimus ante oculos: quæ, si non esset inane,

Non tam sollicito motu privata carerent,

“pore comes individuus adesset; adeo
“ut nulla corpora de suo statu possent
“hilum amoveri; nec alteri utique ce-
“dentia, nec inventientia vicissim quæ
“illis cederent: quum nihil cogitari pos-
“sit, unde principium movendi vel ce-
“dendi ullo modo subnascatur.” Hæc
etiam, sic concinnata, disertius repræsen-
tant ipsas Epicuri dictiones, prout eas ex-
hibuerit Diogenes Laërtius, x. 40. *Εἰ μὴ
ἦν ὁ κενόν, καὶ χωρὰν, καὶ ἀναφῆ φῦσιν ὀνειμα-
ζόμεν, οὐκ ἂν εἶχε τὰ ΣΩΜΑΤΑ ὄψιν ἢν,
ὅδε δὲ οὐ ἔΚΙΝΕΙΤΟ, καθὰ περ φαίνεται κιν-
εῖσθαι.* Locutionem vero, *quidquam pro-*
cedere, vix opus est, ut illustremus: sic
autem Terentius, *And. iv. 1. 48.*

————— primo processit parum :

et Virgilius, *ecl. iii. 94.*

Parcite, oves, *nimum procedere :*

atque Horatius denique, *sat. i. 5. 20.*

————— nil cum procedere lintrem
Sentimus.

Cætera omnia, et scripta manu, et typis ex-
pressa, exemplaria dant uno consensu *pos-*
set. Idem Π. *aut.* pro *haud*, exhibet, er-
rore in libris longe usitatissimo: et *ducet*,
loco *daret*, in sequente versu.

Ver. 341. *sublima*: Σ. *sublimia*.

Ibid. *sublima*, a recto *sublimus*. Noni-
us Marcellus: “*Sublimus* pro *sublimis*.
“Accius Phœnissis:

“Aut sæpe ex humili sede *sublimam* evolat.”

Ita certissime castigandum in utroque lo-
co, pro *sublima*. Præpositio *ad tuto po-*
terit omitti post omnia verba, ne uno
quidem excepto, quæ motum *de loco in*
locum significant: et sane perelegerant.
Idem grammaticus ibidem protulit in nos-
tram rem Sallustii fragmentum: “Nam
“*tertia* tunc erat, et *sublima* nebula cœ-

“lum obscurabat.” Seneca, *Med. vers.*
penult.

Per alta vade spatia *sublimi* ætheris.

Hinc concinnius, nî fallor, Virgilius scrip-
sisset ad *ecl. ix. 29.*

Cantantes *sublima* ferent ad sidera cycni.

Nam et credibile est eum Lucretii memo-
rem fuisse, et invenustæ cujusdam tauto-
logiæ *πο sublime ad sidera*, separatim po-
situm, affine videri possit. *Altum cœlum*
et *alta sidera*, passim frequentantur.

Ver. 342. *Multa modis multis*. Hanc
ejusdem vocabuli duplicationem, ad aures
hercle quam jucundissime accidentem, ar-
ripuit Virgilii lepos, et frequentavit. U-
num et alterum exemplum non pigebit
adulisse. *Geo. ii. 327.*

Magnus alit, *magno* conmixtus corpore, fetus.

Æn. x. 842.

————— *ingentem*, atque *ingenti* vulnere victum.

Vide nos ad *geo. i. 190.* Ovidius deni-
que, ne nimis sim in re minime exquisi-
tioris intelligentiæ, *met. iii. 60.*

————— dextrâque molarem

Sustulit, et *magnum magno* conamine misit :

ad quem locum, Heinsii et Schepperi ra-
tionibus aures Icarî scopulis surdiores
egomet obtortam.

Ver. 344. *sollicito motu*: agili nempe,
crebroque, ut ex morbi inquietudine mo-
vetur aliquis, cruciatibus agitatus, vel
animi districtus ægritudine: in quo ge-
nere nobis imaginem perfectissimam de-
pinxit pœtarum pater, Π. Ω. 5.

————— ἑστρεφῆσ' εἶθαι καὶ εἶθαι, —

Ἄλλοτ' ἐστὶ πλεῖρας κατακλιμμενος, ἄλλοτε δ' αὖτις
Ἵππιος, ἄλλοτε δὲ πρηνὴς.

Noster, vi. 1036.

Sollicito motu semper jactatur.

Virgilius, *Æn. xii. 404.*

345 Quam genita omnino nullâ ratione fuissent:

Undique materies quoniam stipata quiescet.

Præterea, quamvis solidæ res esse putentur,

Hinc tamen esse licet raro cum corpore cernas.

————— nequidquam spicula dextrâ

solicitat:

i. e. crebro motu tentat, et successione. Hinc istæ pervagatæ locutiones “*terram, mare, sollicitare,*” i. e. crebro ciere ac movere. Terentius, *Heaut.* iii. I. 52. ubi meritis sannis Westerhovius Eugraphii commentarios prosecutus est:

Omnes *solicitos* habui:

i. e. celeriter et continenter discursitantes. Bene Donatus: “*Nihil significantius dicere potuit. Quid enim aliud est sollicitare, quam suo loco movere? Solicitos igitur habuit omnes domesticos, qui hinc et inde ad ministrandum distinebantur.*” Vide Westerhovium.

Ibid. privata carerent. Non sunt omnia in Lucretio, sic ut nobis plus semel contigit admonuisse, cum superioris iudicii morositatis rigidius pensitanda; neque, ut quævis dictio ad præcisum Virgiliani nitoris unguem castigata mollior effluat, æquum fuerit expectare: his autem concessis, Turnebo jure displicuit phrasis, *privata carerent*; qui legendum proposuit, *privata jacerent*: non in scite. Nec deterius tamen fortasse fuerit, *privata manerent*: conferas iii. 548. iv. 596. v. 1120. genuinum vero esse, atque a Lucretii manu, quod daturus sum, vix ad dubitem:

————— motu privata, *vacarent*:

i. e. otiantur, et inertia quiescerent. De dictionum autem *vaco* et *carere* permutatione, videas Ovid. *am.* iii. 4. 25. et *met.* ii. 422.

Ver. 345. *genita nullâ ratione fuissent*: nam, ex sententiâ Democriti, Leucippi, et Epicuri, omnia fiunt et exoriuntur ex atomorum *moventium* concursu. De hac re Aristoteles, *φυσ. ακρωσσ.* iv. 6. ed. Sylburg.—*λεγειται δε, — οτι η κινησις, η κατα ποτην, ηκ αν εση αυτη ε' εστι φορα και*

ΑΤΞΗΣΙΣ· η γαρ αν δοκειν ειναι κινησις, εε μη η κενον.

Ver. 346. *stipata*: i. e. “*ita condensata, ut omne spatium penitus occuparet corporea natura, expleretque; et locus nullus vacuo, atque exinde motui, qui per vacuum fit, relinqueretur.*”

Ibid. quiescet: Π. *quiescent*: non absurde, si sic insuper demutare concedatur:

Undique *materie* quoniam *stipata quiescent*: quæ quidem facilius constructio videri possit.

Ver. 347. Pergit Lucretius ex fortiori et *παρα προσδοκιαν* Vacuum concludere. “*Non tantummodo Vacuum invenitur, corporum omnigenorum prorsus expers, et undequaque liberum, atque intactum; sed in ipsis etiam corporibus vacuitates purissimas inesse argumentis maxime indubiis pervinci potest.*”

Ver. 348. *esse licet*: L. M. *esse liceret*; G. *coliceret*. Nostri codices nihil variant, neque exculpere valeo, quod vulgatis anteferri debeat. Editiones nonnullæ habent, *liquet*; unde monet Havercampus, sic legi posse non absurde, et distingui, locum:

Hinc tamen esse *liquet raro cum corpore: cernas* In saxis, ac speluncis: permanat aquarum Liquidus humor: et uberibus flent omnia guttis.

Sed, ut taceam de voce dissyllabâ *cernas*, post pleniorum pausam in fine quinti pedis, non temere admittendâ; hæc omnia nimis hiantia sunt ac dissoluta, flumine numerorum ingratisime cohibito, præfractoque.

Ibid. cernas: B. *cernes*: sed de fidelitate harum varietatum ex hoc codice ob rationes in prolegomenis meis propositas, editio Veronensi non consentiente, vehementer dubito.

Ver. 349. Ovidius, *fast.* ii. 352.

Rocida per tenebras Faunus ad *antra* venit.

In saxis, ac speluncis, permanat aquarum

350 Liquidus humor, et uberibus flent omnia guttis:

Dissupat in corpus sese cibus omne animantum:

Crescunt arbusta, et fetus in tempore fundunt:

Et ibidem, v. 661.

————— ut *πρω* subit *porantia saxo*
Antra, leves, cursum sustinistis, aquæ.

Ver. 550. *flent*: V. ed. *fluent*; B. *flunt*; L. M. *flent*.

Ibid. *Liquidus*: i. e. clarus, splendidus, λευκος, *albus*: vide nos ad ii. 390. Et primam hujuse vocabuli syllabam pariter produxit ad ii. 452. et alibi, nec non priorem in *liquor*. Similiter factum legimus in fidei sublestioris poematio apud Anth. Lat. Burm. iv. 76.

Et lac, et vini pateras, et *liquida* mella,
Jan tibi in extremas do, soror, exuvias.

Lege, “*En! tibi.*”

Ibid. *Liquidus humor aquarum*. Arnobius, lib. iv. p. 137.—“quam Nilus, “maximus fluminum, aquis generavit ex “*liquidis.*”

Ibid. *uberibus guttis*. Paulo aliter Virgilius, sed in loco consimili, et Lucretii, ut putem, memor, geo. ii. 245.

————— aqua eluctabitur omnis
scilicet, et *grandes* ibunt per flumina *guttæ*:

ubi totius orationis color summo est artificio adornatus.

Ibid. *flent*. Nihil novi elegantius, aut omnino gemellum: nam, quod frequentatur Græcis Latinisque, δακρυον et lacrymæ de succis arborum et florum, nonnihil discrepat: in quo tamen genere libet exquisitissimam Plinii periodum apponere, nat. hist. xii. 54. “Sucus e plagâ manat, “quem opobalsamum vocant, suavitatis “eximiæ, sed tenui guttâ ploratus lanis “parva colligitur in cornua.” Sic, ni fallor, legendum: vulgo, *ploratu*.

Non utique *ubertim*, ut *speluncæ* Cari, sed *tenuiter*.

Arnobius, lib. vii. 253.—“viseum est ex “corticibus profluens—*lacrimabili destil-* “*lacione* coalescens.”

Vulgaris ingenii poeta scripsisset:

————— uberibus *stant* omnia guttis:

nec esset spernendum, sed longe longeque infra Lucretianas veneres locatio præcisset.

Ibid. *flent guttis*. Rarior constructio, quam æmulatur tamen Ausonius, parent. præfat. ver. 2.

Fleta prius *lacrymis*.

Etiam Prudentius, peristeph. x. 705.

Tenui rubebant sanguine uda vimina,
Quem plaga *flerat* roscidis livoribus.

Nec elegantiam Lucretii voluit Virgilius relinquere prorsus intentatam, geo. i. 480. de humidioris aëris effectu in miraculum perverso; cum quo conferas Ovid. met. vi. 512.

Et mæstum *inlacrymat* templis ebur.

Pulchre denique Columella, x. 25. Maronis memor:

Aut *fons illacrymat* putei non sede profundâ.

Ver. 551. *Dissupat*: i. e. διαδιδωσιν distribuit, dispergit: nam veteribus *sipare* erat *jacere* et *spargere*, auctore Festo in *Prosapia*. Nec videtur discrepare Nominus: “*Prosapies* generis longitudo, dicta “*a prosupando*, ut præferendo.” *Sipare* igitur est extendere. Π. noster habet *Dissipat*.

Ver. 552. *fetus fundunt*. Paulo aliter Virgilius, geo. ii. 521.

Et varios *ponit fetus* Auctumnus.

Eum vero Lucretianam phrasim non aservasse miror. An *ponit* corruptela potest fieri vetustioris scripturæ *fundit* brevius exaratæ, *fōdit*?

Priscianus, lib. i. p. 554. “*U* quoque “multis Italiæ populis in usu non erat, “sed e contrario utebantur *O*: unde Ro- “manorum quoque vetustissimi in multis “dictionibus loco ejus *O* posuisse inveni- “untur; *publicum* pro publicum, quod “testatur Papyrianus de orthographiâ;

Quod cibus in totas, usque ab radicibus imis,
Per truncos ac per ramos diffunditur omneis:

355 Inter sæpta meant voces, et clusa domorum
Transvolitant: rigidum permanat frigus ad ossa.
Quod, nisi inania sint, quâ possent corpora quæque
Transire, haud ullâ fieri ratione videres.

Denique, quur alias aliis præstare videmus

“*polchrum* pro pulchrum, *colpam* pro
“*culpam* dicentes, et *Hercolem* pro Her-
“*eulem*.” Ex hoc autem Lucretii loco,
leviorem maculam abstergeas, quæ Cicero-
nem dehonestat, de finn. ii. 54. “Nos
“vero, si quidem in voluptate sunt omnia,
“longe multumque superamur a bestiis;
“quibus ipsa terra *fundit* ex sese *partus*
“varios, atque abundantes, nihil labor-
“antibus; nobis autem aut vix, aut ne
“vix quidem, suppetunt multo labore
“quærentibus.” Vulgo, *pastus*; at ho-
minibus, non tam *pastus*, quam *partus*, vel
fetus, telluris suppetunt. Carus noster,
iii. 995.

————— alma liquenteis
Humorum guttas mater quom Terra recepit,
Feta parit nitidas fruges, arbustaque læta.

Nemesianus, ecl. ii. 52.

At mihi Flora comas *parienti* gramine jungit.

Jam *fundere partus* maxime propria est
et pervulgatissima locutio: vide Virg. geo.
i. 15. Verissime restitueram ex divinatione
Ovidium, fast. iv. 88.

— Ver aperit tunc omnia, densaque cedit
Frigoris asperitas, *fetaque* terra *parit*:

gramina scilicet, et flores. Suffragantur
tres codices manu scripti. Vulgo, *patet*;
cui lectioni frustra Burmannus patrocina-
tur.

Ver. 355. *ab*: P. V. ed. B. II. a.

Ibid. *cibus*, de arborum nutritimentis;
quod exquisitius est, et lectoribus, harum
venustatum sapore subtiliori contactis, se-
dulo notandum. In hanc rem longe
longeque elegantissimus Plinii locus ex-
stat, nat. hist. xvii. 2.—“*Arbores*, fetu
“*exinanitas*, et foliorum quoque amissione

“*languidas*, naturalis est avide *csurire*:
“*cibus* autem earum imber.”

Ibid. *totas*. Sic omnes libri, atque cum
integerrimâ Latinitate: nam ad dictionem
usitatiorem atque generaliore, *arbores*
dico, in *arbusta* tacite comprehensam, re-
spectus habetur: ad meas animadversiones
in Soph. Trachin. 260. quæ supra contuli,
ad ver. 285. et Arnobii locum, sub ver.
350. non prætermisiss ad iv. 458. mox
admovendis. Hæc figura constructionis
acumen Lambini non effugit, qui pulchre
illustravit etiam ex Hom. Od. M. 74, 75.
et nostro vi. 757. Similiter Anacreon,
iii. 16.

————— και ΒΡΕΦΟΣ μεν
Εσσης, ΦΕΡΟΝΤΑ τοζον :

i. e. *παιδα* in *βρεφος* complicatum. Neque
aliter Velleius Paterculus, ii. 115. ubi hæc
formula non Burmannum solum, sed
etiam Ruhnkenium, at quem virum! pe-
nitus delusit. “Cæsar ad alteram belli
“*Delmatici* molem animum atque arma
“contulit. In quâ *regione*, quali adjutore
“legatoque fratre meo, Magio Celere
“Velleiano, usus sit, ipsius patrisque ejus
“prædicatione testatum est, et amplissi-
“*morum honorum*, quibus triumphans
“eum Cæsar *ornavit*, signat memoria.”
Sic, opinor, castigandum. Ruhnkenius
malebat, *donavit* et *donorum*; quod mihi
videtur loci majestatem non adæquare, et
premere scriptorem. Hoc pacto, denique,
malim Horatium interpretari, od. i. 12.
46.

————— micat inter omnes
Julium *sidus*, velut inter ignes
Luna minores:

360 Pondere res rebus, nihilo majore figurá?

Nam, si tantumdem est in lanæ glomere, quantum
Corporis in plumbo est, tantumdem pendere par est;
Corporis obficium est quoniam premere omnia deorsum:
Contra autem natura manet sine pondere inanis.

365 Ergo, quod magnum est æque, leviusque videtur,
Nimirum plus esse sibi declarat inanis;

i. e. “inter omnes *stellas*,” ut *sidus* dictionem includat minus generalem.

Ver. 354. *truncos*: Π. *troncos*, antiquissimæ scriptio ante alias, ut videtur, membranas MSS. servantissimus.

Ver. 355. Cum his versibus bene commisit Lambinus simili argumento locos, et oratione, ad iv. 616. vi. 951, 952.—*Pro meant*, Π. habet *meat*.

Ver. 356. *Transvolitant*: Π. *Transvolant*: et hunc erroris fontem, nempe syllabæ, vel literæ, interpositæ omissionem, quoties quod supersit dictionis integram atque legitimam vocem efficiat, attingimus olim in *Silv. Crit.* ii. p. 6. Videas etiam inferius, iii. 1022. iv. 455. Liceat nobis hanc rem uno et altero exemplo confirmatam dare. Marius Victor, in gen. iii. ita etiam accuratius interpungendus:

Imperium ecce damus vobis res prorsus in omnes;
Totque inter species rerum, quæ sponte moventur,

Carnea membra quidem vestros largimur in usus,
Quanquam interdictum vobis a sanguine *πίτρο*
Esse volo.

Libri dant *interdum*, elapsis literis *ict*; et *τίτρο*. Stobæus, eth. serm. lii. ed. Tig. Δημάδης, ὁ ἔφητωρ, ληφέεις αἰχμαλωτος ἐν τῇ κατὰ Χαιρωνεῖαν μάχῃ ὑπὸ Φιλίππου, καὶ ΣΤΥΝΕΣΤΙΑΘΕΙΣ αὐτῶν, ἐκείνη παραποτον σιμυνομένη, Πη ἡ ευρυγεία καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῆς Ἀθηναίων πόλεως; Ἐγνώσ αν, ἐφη, ὦ βασιλεῦ, τὴν τῆς πόλεως δύναμιν, εἰ Ἀθηναίων μὲν Φιλίππου, Μακεδόνων δὲ Χακῆς, ἐστρατηγῆσι. Libri, *συσταβεις*: ineptissime. Livius, i. 24. “*Horatius* Curiatiosque fuisse, satis constat; “*nec ferme res antiqua alia est notabilior*. “*Tamen in re tam clarâ nominum error*

“*manet*.” Vulgo, *nobilior*; optime vero inter se conveniunt vocabula, *constat*, *notabilior*, *clara*. Sed tempus est de diverticulo regrediendi in viam.

Ibid. *rigidum frigus*: i. e. quod facit rigere: unde Persius, iii. 105.

In portam rigidos calces extendit: mortis nempe *frigore* rigentes. Dum vero Festus et Nonius interpretantur *rigidum per frigidum*, et hic provocat ad *Virg. geo.* ii. 316. egregie nugatur grammaticus uterque.

Ibid. *permanat ad ossa*. Paullo diversius Mantuanus, geo. iii. 457.

— ima dolor balantum *lappus ad ossa*.

Ver. 357. *An quæ*, vice *quod*? BENTLEYUS. Haud placet, ne ambigua evadat constructio verborum; nec necessaria est mutatio, et hoc tempore contra morem sermonis Lucretiani fieret.

Voces, *sint quâ*, omittit Veronensis editio. Cæterum, non valet hæc conclusio poetæ, quum sonus propagari possit per sæptum locum, non meatuum vacuum viâ, sed ædificii concussione ex aëris vibrati pulsibus, aëra etiam externum inde commovente. Aliter, pro *vacuo* propugnator noster admirabili cum solertiâ, et versibus ornatissimis, digladiatur.

Ver. 358. *haud ullâ*: Π. *aut nullâ*. Ad posteriorem lectionem egregie constitui posset locus hoc modo, et omnino pro *Cari* consuetudine:

Quod, nisi inania sint, quâ possent corpora quæque

Transire, *id nullâ* fieri ratione videres.

In nonnullis exemplaribus inventum est *qua irent*, pro *fieri*; unde sic concinnes:

— haud ullâ *quiri* ratione videres.

Ut contra gravius plus in se corporis esse
Dedicat, et multo vacuum minus intus habere.

Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci
370 Quærimus, admixtum rebus; quod inane vocamus.

Illud, in hiis rebus ne te deducere vero
Possit, quod queidam fingunt, præcurrere cogor.
Cedere squamigeris latices nitentibus aiunt,
Et liquidas aperire vias, quia post loca pisces
375 Linquant, quo possint cedentes confluere undæ:

Vice *videres* autem, legitur etiam *valerent*: hinc non male tentes ad hunc modum:

————— haud ullâ fieri ratione *valeret*.

Interea, nihil est in vulgatis quod displicere debeat, vi majore codicum addicente.

Ver. 561. Codex Π. hunc ordinem verborum servat:

Nam, si tantandem in lanæ *est* glomere:
quæ pede sunt dimidio manca. Fortasse:

Nam, si tantundem in lana *est* glomere:
quam scribarum aberrationem valde usitatam esse per operis decursum deprehendemus.

Ver. 562. *Corporis*: Π. *corporum*; ut in sequente versu P. Vind. V. ed. B. similiter. Non probo, (conferas ver. 557.) quamvis in concessis habeatur vetustissimos *m* finalem aliquoties non elisisse; ut Emnius apud Priscian. i. p. 556.

Insignita fere tum millia *militum* octo
Duxit, delectos, bellum tolerare potentis.

Ibid. *pendere*: G. V. ed. B. Π. *pondere*, facili errore. Pro *par*, Π. etiam habet *pars*.

Ver. 564. *inanis*: Π. *inani*; et fortasse melius: “manet utique τω inani sua natura sine pondere:” nam vulgata lectio *inanis*, secundo casu, a terminatione communi nonnihil ambigui, quod displiceat, nanciscitur.

Ver. 567. *Ut*: sic edidi ex ingenio meo, pro vulgari *At*; quum codices G. B. L. M. Π. Σ. habent *Aut*, haud dubie volentes, opinor, *Ut*.—*corporis*: P. V. ed. B. Δ.

corporum: et pro *esse*, iidem præter Δ. *inesse*. Π. etiam *gravis*, vice *gravius*.

Ver. 568. *vacuum*: ita multo plures et castiores libri, G. P. V. ed. B. M. Δ. Π. Σ. Ω. quibus auctoritatibus, nullâ cogente necessitate, religionem habui obstare. Ordo est: “Et multo minus (præ leviore corpore) habere intus vacuum:” et in his nihil absoni apparet, nihil salebrosi. Fatendum quidem est vulgatam lectionem, *vacui* dico, faciliorem videri, atque elegantiore; sed de his minutioribus nos nunc dierum parum idonei iudices habendi sumus. Aliud insuper non raro placuit poëtæ nostro, aliud autem ævi sequentis politissimis ingeniiis.

Ibid. *Dedicat*: i. e. plane dicit—affirmat—significat—demonstrat: cuius sensus Nonius in voce duo exempla protulit, unum ex Accii Alpheisibæâ, alterum vero ex Cæciliæ Annalibus: quæ videas. Nihil agunt igitur, neque ullo modo sunt auscultandi, qui receptam lectionem intemperanter sollicitatum eunt.

Ver. 569. Hoc modo distinguendos versus Bentleius dixit:

Est igitur nimirum, id quod ratione sagaci
Quærimus, admixtum rebus quod inane vocamus.

Nos videmur nobismetipsis planiorem viam inivisse: sed nihil, aut parum, interest, quaecumque demum elegeris, ad poëtæ mentem, nemini non perspicuam.

Ver. 571. *ne*: B. *nec*.—*vero*: V. ed. B. *vere*.

Ibid. *deducere*: i. e. deorsum ducere

Sic alias quoque res inter se posse moveri,
 Et mutare locum, quamvis sint omnia plena.
 Scilicet id falsâ totum ratione receptum est.
 Nam, quo squamigeri poterunt procedere tandem,
 380 Ni spatium dederint latices? Concedere porro
 Quo poterunt undæ, quom pisces ire nequibunt?
 Aut igitur motu privandum est corpora quæque,
 Aut esse admixtum dicundum est rebus inane;
 Unde initum primum capiat res quæque movendi.

in humilem vitæ vulgaris callem, a fastigiis templi, in quibus commorantur Veritas et Philosophia: vide ii. 7. 8. Hinc Virgilius, geo. iii. 10.

Primus ego in patriam mecum, modo vita supersit,

Aonio rediens deducam vertice Musas.

Ver. 372. *figunt: G. figunt.—præcurrere: Ω. percurrere.*

Ibid. Ordo est: “Cogor præcurrere illud, quod quidam fingunt, ne possit te vero deducere.” i. e. prius cogor, quam in argumento commode valeam procedere, vano cuidam argumento et tenerario *εἰ παροδῶ* occurrere.

Ver. 373. *nitentibus: V. ed. natentibus:* nam altera varietas lectionis, quam memorat Havercampus, *conatibus* dico, haud dubie mendose scribitur pro *conantibus*, *τε nitentibus* interpretamento. Sic absolute Virgilius, *Æn.* viii. 237.

Hanc, ut prona jugo lævum incumbibat ad amnem,

Dexter, in adversum nitens, concussit.

Ibid. *squamigeris: i. e. animalibus.* Incomitatâ dictione sic et Pliniam usum esse video, nat. hist. xi. 50. “Simili modo *squamigeris* atque serpentibus.”

Ver. 374. *liquidus vias.* Virgilius, *Æn.* v. 217.

Radit iter liquidum.

Quod hemistichium juvenis quidem elegantis ingenii ad celeberrimum *tonsorem* Cantabrigiensem, manu celerrimâ officium suum peragentem, cum summâ festivitàte transtulit.

Ibid. *aperire vias.* Idem Maro, *Æn.* xi. 884.

————— pars claudere portas,
 Nec sociis *aperire viam.*

Ver. 377. *sint: Σ.* ac collationes *Heinsianæ, sunt:* et, in versu veniente, *Π.* non agnoscit est.

Ver. 379. Hoc dicit poeta, ex concessis adversarii concludens: “Quomodo poterant pisces procedere, nisi cedentes latices viam aperirent? quod tutemet etiam confiteris. Atqui, hoc confessus, vacuum unâ operâ concedis: nam, nisi esset vacuum, et pisces moveri possent, nihil loci haberent latices, ad quem se recipere. Ergo datur vacuum, quum pisces moveantur, et latices recedant.”

Ver. 381. *Quo poterunt: V. ed. B. Quæ poterant:* levi aberratione, ut arbitraret, pro *quâ;* nec deterior hæc foret lectio.

Ibid. *quom, vel cum: P. V. ed. B. Δ. Π. Σ. quo;* reliquæ, ni fallor, vetustæ scriptiōnis, quam nos in hoc vocabulo passim exhibemus ad aliorum exemplum, *quom,* brevius exaratæ.

Ver. 382. *privandum est corpora.* De hoc genere constructionis satis jam diximus in superioribus, ad ver. 112.—Et ita concipienda est hæc conclusio: “Aut igitur dicendum est nihil moveri posse, aut admittendum vacuum: sed concedes latices moveri, et piscibus locum dare: admittis ergo vacuum.”

Ver. 383. *dicundum.* Ita scriptum in-

- 385 Postremo, duo de concurso corpora lata
 Si cita dissiliant, nempe aër omne necesse est,
 Inter corpora quod fiat, possidat inane.
 Is porro quamvis, circum celerantibus auris,
 Confluat, haud poterit tamen uno tempore totum
 390 Coupleri spatium: nam primum quemque necesse est
 Occupet ille locum, deinde omnia possideantur.
 Quod, si forte aliquis, quom corpora dissilire,
 Tum putat id fieri, quia se condenseat aër,

venitur in membranis antiquissimis G. et M. Non deperit hæc orthographia Plauto per librariorum importunitatem, etiam in hunc diem, Merc. iv. 3. 28.

———— atqui *dicendum* est tamen: ut alibi in comico, et vetustis legibus Romanorum. Ciceronis etiam exemplaria aliquoties agnoscunt. Sed rem in præcedentibus jam attigimus.

Ver. 384. *inĩtum*: Vind. V. ed. B. Π. Σ. *inĩtium*: male. *Inĩtus* nempe, ingressus, exordium. Virgilius, geo. iv. 516. eadem phrasi, atque *inĩtum capere*:

Unde nova *ingressus* hominum experientia *cepit*: i. e. unde novum hoc experimentum *ceptum* est inter homines. Confer geo. i. 42. ii. 175. Ovidius, exordium operis Lucretiani imitatus, de *almã Venere*, ad fast. iv. 95.

Juraque dat cœlo, terræ, natalibus undis;
 Perque suos *inĩtus* continet omne genus.

Hinc autem in transitu labem tollam ex Ennii præclaro Medææ fragmento, tot scriptoribus laudato:

Neve inde navis inchoandæ *exordium*
Cepisset, quæ nunc nominatur nomine
 Argo.

Libri, tum Ciceronis, tum Prisciani, *Cepisset*: vide Lucret. i. 150.

Cæterum, Bentleius, pro adulterino totum versum videtur habuisse: sed immerito, meâ saltem sententiâ. Vide ver. 15.

Ver. 385. *Postremo*: Π. *Principio*.—*concurso*: sic P. B. L. M. Π. Σ. et probat Bentleius. Cæteri, *concurso*. Idem va-

lent; sed, libris consentientibus, *poëtæ* nostro mos suus non erat extorquendus. Ita v. 1155.

———— petuntque
 Res ex *auditis* potius, quam sensibus ipsis.

Alius fortasse dixisset ex *auditu*. Plautus, merc. v. 2. 65.

———— vidistin? an *de audito* nuncias? ubi consulas interpretes. Enim vero similes formulæ cum præpositione *de* passim observantur, et in lexicographis comparent: vide mox, ver. 795.

Ver. 386. *Si cita*: B. L. M. Π. *Sic ita*: unde cogitatio subit, an alio modo longe diverso locus constitui debeat, concipique:

Postremo, duo de concurso corpora, lata
Sic uti dissiliant—:

i. e. “ita acta et *collata*, ut post junctas “superficies, dissiliant:” ut sit nominativus pendens *τὸ duo corpora*, ad morem *poëtarum* primariorum. Magis perspicuam tamen esse, atque naturalem, adeoque anteponendam, vulgatam rationem non diffitemur.—Porro, pro *omne*, Π. *omnia*.

Ver. 387. *fiat*: ita P. B. Δ. Σ. Ω. *fiat*, G. V. ed. Vind. L. M. Π. errore valde proclivi, pro *fiat*. Non erat causæ, de qua Lucretio *fuat* suum editores temerarii obtruderent. Pro *possidat*, Δ. et Π. *possideat*, ut erat sperandum: nec dubitem, quin extra Lucretii *poëmæria* dictionem *possido* inventuri essemus, si per incontinentes librariorum stylos res non stetisset: sed in his plerisque nihil nobis præter plorare ac desperare jam relictum esse, nimis constat.

Errat: nam vacuum tum fit, quod non fuit ante,
 395 Et repletur item, vacuum quod constitit ante;
 Nec tali ratione potest denserier aër:
 Nec, si jam posset, sine inani posset, opinor,
 Ipse in se trahere, et parteis conducere in unum.
 Quapropter, quamvis caussando multa moreris,
 400 Esse in rebus inane tamen fateare necesse est.

 Multaque præterea tibi possunt commemorando
 Argumenta fidem dictis conradere nostris:

Ver. 388. *celerantibus*: P. V. ed. *den-*
santibus; B. *celciantibus*; Σ. *celebrantibus*.
 In sequente versu, Π. habet *aut*,
 pro *haud*, ut sæpissime alias.

Ver. 390. *quemque*. Sic sola, Pio procurata,
 editio Bononiensis, sine ullâ varietatis
 significatione; unde tuto colligimus eum
 suas membranas sequi. Cæteri tamen
 universi codices MSS. tam nostri quam
 aliorum, legunt *quisque*: quæ lectio
 quo pacto admittenda sit, nullus video.
 Neque hilum adjuvat Vossii conjectura
privum, vice *primum*: hæc enim vox non
 tantummodo prorsus necessaria est ob
 venientem *deinde*, sed in eâ omnis argu-
 menti cardo vertitur, et tota loci intelli-
 gentia consistit.

Ver. 391. *possideantur*: sic P. Vind.
 V. ed. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. adeo ut, quid
 impulerit Havercampum ad *possidantur*
 edendum, divinare nequeam.

Ver. 392. *Quod, si*—: i. e. “ Si quis
 “ putet corpora dissilire, non quod ita se
 “ contingant, ut omnis aër excludatur, et
 “ mutua collisio repellat, sed ob vim con-
 “ densati aëris; nullo inani facto; hinc
 “ patet eum esse falsum opinionis.” In-
 tegratati autem hujusce loci nihil deest,
 ut quidam suspicati sunt. Et orationis
 series, et argumentationis vis atque per-
 spicuitas, sunt omnibus suis numeris ab-
 solutissima.

Ibid. Π. habet *dissolvere*; et, in se-
 quente versu, *condensat*.

Ver. 394. *quod*: V. ed. B. Σ. Ω. *quo*;

VOL. I.

i. e. in quo loco: haud deterius.—*fuit*:
 Π. *fit*.

Ver. 396. *denserier*: P. B. Δ. Π. *den-*
sarier: G. Σ. *condensier*; V. ed. *conden-*
sarier; L. M. *condenserier*. Nihil videtur
 mutandum; nam majoris auctoritatis va-
 riatio, *condensier*, scilicet, quæ vox sit,
 plane nescio.

Ver. 397. *jam*: Vind. V. ed. Π. *nam*:
 quorum ultimus etiam *possent*, vice *secun-*
di possent.

Ver. 398. Initium hujusce versûs pro-
 nomine *Se* suffarcinatum editores dedere,
 renitentibus et inclamantibus G. P. Vind.
 V. ed. B. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. et ipsâ Lu-
 cretii consuetudine, vi. 1188.

In manibus vero nervi *trahere*, et tremere artus:
 ubi eadem audaculorum hominum temeritas
 similiter grassari non expalluit. Hunc
 absolutum verborum usum in primis ada-
 mat, et ante alios omnes poëtas, Carus
 noster: sed improbante, ut videtur, codi-
 cis Π. scriptore, qui dedit *sese*, pro *se*.
 Vide mox, ad ver. 787.

Ver. 399. *caussando*: i. e. caussas nec-
 tendo, ut interpretatur Servius ad Virgilii
 ecl. ix. 56.

Caussando nostros in longum ducis amores.

Bene Philoxeni glossarium: “ Caussor,
 “ *προφασίζομαι*.” et rursus Nonius Mar-
 cellus: “ Caussari, caussam dicere vel
 “ defendere. Accius Medea:
 “ Qui poti' st *refelli* quisquam, ubi nullu'
 “ sandi locus?”

Ita iste trochaïcus legendus est.

G

Verum animo satis hæc vestigia parva sagaci
Sunt, per quæ possis cognoscere cætera tute.

405 Namque canes, ut montivagæ persæpe feraï
Naribus inveniunt, injectis fronde, quietes,

Ver. 401. *possunt*: ita Δ. et collationes Heinsianæ, quam lectionem, ut exquisitiorem sermonis varietatem, recipiendam duxi. Alii *possunt*. Et *conmemorando* utique, "dum commemorantur," ut ver. 515. quod faciliorem dat constructionem cum τῶν *possunt*. Π. et Σ. habent *conmemorandi*, quod superscribitur etiam in M.

Ver. 402. *fidem*: P. Π. *quidem*. Et pro *conradere*, P. V. ed. B. Δ. Σ. Ω. *contrudere*; Vind. *contrudere*: quod ultimum non prorsus abjudicandum videretur, pluribus testimoniis suffultum, si non esset omni ex parte venusta et integra recepta lectio. *Conradere*, quasi undique colligere argumentorum congeriem et *accrere*. Persius, vi. ult.

Inventus, Chrysispe, tui finitor aceræi:
Horatium imitatus. Π. denique dat, *condicere*.

Ver. 405. *sagaci*. Hoc vocabulum de canibus maxime proprium usurpatur: unde accessu decoro, ut nihil supra, facilique in sequentem comparisonem Carus delabitur. Plautus, Curc. i. 2. 17.

Canem esse hanc quidem magis par fuit: *sagax*
Nasum habet.

Ennius, ann. x. apud Festum, voce *nictare*, sic fortassis non male concinnari possit; et ipse etiam grammaticus:

"Vel, velutei quæ endo vinclis venatica pernox
"Apta solet, si forte feras ex nare sagaci
"Sensit, voce suâ nictat, ululataque ibi acuta.

"Unde est ipsa gannitio?" *Ululat* autem *acuta*, ut in *rauca sonans* Virgilii, et similibus.

Ver. 404. *cætera* deest in Ω.

Ver. 405. *montivagæ*: B. Π. *noctivagæ*, non absurde; Vind. *montivagi*. Pro *feraï*, B. *ferari*; G. L. M. *ferare*: volebant, opinor, *ferarâ*, i. e. *ferarum*: quam lectionem fortasse in contextum consultius admiseram, nisi quod τῶν *montivagæ* ad

feraï, quam ad *canes*, aliquantulo elegantius referri videatur, ut ipse Lucretius, ii. 1080.

Invenies sic *montivagum genus esse ferarum*: et ibidem ver. 597. similiter. Seneca, Here. (Et. 157.

Vix gratum *peccari montivago* nemus.
Videas etiam Ovid. fast. ii. 216. et hinc pendet Statius, Ach. i. 450.

————— litora multum
Montivagæ dilecta dexæ:

i. e. *ferarum* venatrici. Atque hoc punctis peculiariter dispositis cavendum existimavi. Hinc autem Silium emendabo, in Pm. iii. 296. loco appositissimo:

Ceu, pernix cum densa vagis latratibus implet
Venator dumeta Lacon, aut exigit Umber,
Nare *sagax*, e colle feras; perterrita late
Agmina præcipitant, volucres formidine, cervi.

Vulgo, *callæ*: et hæc voces confunduntur etiam in Livio, xxxi. 42. 8.

Ver. 406. *injectis*: vulgo, *intectas*; V. ed. in *lectis*; B. *intectis*: volebant sine dubio, *injectis*; naribus utique intromissis in frondem: "se fronde intrudenti-
"bus:" præ cuius lectionis elegantiam sordet vulgatum: et ita demum edendum esse statui; nec lepidi lectores non statim sunt sincerissimam Lucretii scriptionem agnitiuri. Triviale est, et ingenii eujusvis e plebe, vel pueruli versificatoris, τῶν *intectas fronde*: cæteris tamen libris omnibus inhæret.

Conversam phraseos figuram, nempe *aliquid naribus injicere*, plus semel dedit Scribonius Largus: et æque bene dici potest *nares in aliquo*, vel *in aliquod, injicere*: vide nos ad ii. 802.

Naso lectioni nostræ est appositus, met. iii. 249. de *canibus* Actæona devorantibus:

Undique circumstant; *mersisque in corpore rastris*,
Dilacerant falsi dominum sub imagine cervi.

Quom semel institerunt vestigia certa viâi;

Sic alid ex alio per te tute ipse videre

Talibus in rebus poteris, cæcasque latebras

410 Insinuare omneis, et verum protrahere inde.

Ibid. *quietes*: i. e. ἀναπαυλας, ut Plato, de legg. i. init.—καὶ ἀναπαυλαί—κατὰ τὴν ὁδὸν—ἐν τοῖς ὑψηλοῖς δένδροσιν εἰσι σκιεραὶ
Juvencus, evang. hist. ii. 16.

Vulpibus in saltu rupes excisa latebram
Præbet, et aëriis avibus dat sylva quietem.

Hilarius, in gen. ver. 96.

Ignibus instructo cælo, pater optime, terras
Excolere adgrederis: donas et munere opino
Regna hominum, pecudumque larem, *requiem*
que volucrum.

Plures scriptores has ferarum domos *cubilia* nominant; ut, exempli gratiâ, Livius Andronicus in *μινεργῶ* hexametro apud Terentianum Maurum:

Dirige odorisequos ad *tecta cubilia* canes.

Sic rescribendum putem, pro *certa*, quamvis obstat quoque Marius Victorinus, sub fin. lib. i. art. gramm. eundem versum laudans. Possis quoque *cæca*, ut noster, ver. 409. Κοῖτας etiam vocant Græci, in quibus utique feræ jacent *dormientes*; unde Statius, Theb. xii. 255.

Per fluvios, secunda vadi, *semnosque ferarum*
Præter, et horrendis in *essæ cubilia* monstris.

Libet insuper, dum in hac materie versamur, emendare Varium, apud Macrobi. vi. 2.

Ceu canis umbrosam lustrans Gortynia vallem,
Si *celeris* potuit cervæ comprehendere lustra,
Sævit in absentem; et, circum *vestigia* lustrans,
Æthera per nitidum tenues sectatur odores.

Libri, *veteris*.—Cæterum, ut ad Lucretium revertamur, non male legunt nonnulli, nec invenuste,

————— *intextas* frunde quietes;

quos acerbius castigat Creechius, vir nec doctrinâ, nec ingenio, pollutissimus. Hanc lectionem equidem, præ vulgatâ, *intectas*, longe malim. Sæpissime permutantur *textus* et *tectus*: et sic haud dubie emendandus est Sallustius apud Isidorum, origg. xix. 25. quem laudat Preigerus: “Renones sunt velamina hume-

rorum et pectoris usque ad umbilicum, “atque *intortis* villis adeo hispida, ut *intectas* respuant;—de quibus Sallustius, “*Germani intectum renonibus corpus tegunt*?” i. e. artissime involutum. Vulgo, *intectum*: at, cum *tegitur*, quam putide! De confusione vero dictionum *tectus* et *tectus*, vide Burmannum ad Anthol. Lat. v. 135. 5.

Ver. 407. *institerunt vestigia*; pro regimine usitatori posterioribus, *institerunt vestigiis*. Virgilius, Æn. xi. 575. antiquorum formularum amantissimus:

————— pedum primis infans *vestigia* plantis
Intiterat—:

atque itidem cum quarto casu, ut haud raro veteres comici, geo. iii. 164. Æn. vi. 565. vii. 689. Loco autem Lucretii non incommodi sunt Nemesiani versus, cyneg. 255.

Namque et odorato noscunt *vestigia* prato,
Atque etiam leporum secreta *cubilia* monstrant.
Unde non improbabili conatu Livium Andronicum, nuper adnotum, tentes:

Dirige odorisequom ad *secreta cubilia* canem.

Ver. 408. *alid*: G. M. *alut*; Vind. V. ed. B. O. Π. Σ. *aliud*: quorum postremum omittit *te*.

Ver. 409. *cæcas latebras*. Virgilius, Æn. iii. 424.

At Scyllam *cæcis* cohibet spelunca *latebris*.

Ver. 410. *Insinuare*—*protrahere*. Suavissime perstat uti vocabulis similitudinem convenientissimam suam, jam adhibitam, attingentibus. Hæ tralationes scilicet vividissime representant animi sagacitatem per omnes rerum sinuosas ambages insequentis Veritatem, et ex abditissimo recessu tandem in apertam lucem protrahentis. Sed necesse est, ille natus sit *αἰνεῖ Χαριτων*, qui consummatissimam ubique nostri poetæ dexteritatem non mirabundus contempletur; dilucidam in pri-

Quod, si pigraris, paullumve recesseris abs re,
 Hoc tibi de plano possum promittere, Memmi;
 Usque adeo largos haustus de fontibus annis
 Lingua meo suavis diti de pectore fundet,
 415 Ut verear, ne tarda prius per membra senectus

mis facilitatem orationis cum figuris lepidissimis et argumentatione subtilissimâ, successu prorsus inimitabili, consociantis.

Ibid. *verum*: i. e. veritatem, ut passim. Hinc Livium mendâ purges, xxii. 39. 19. "Gloriam qui spreverit, *verum* habebit." De sinceritate hujusce scripturæ nemo dubitaverit perfectio loco. Editur, *veram*.

Ver. 411. *si*: P. *nisi*.—*paullum*: Δ. *parum*.—*recesseris*: ita G. P. Vind. V. ed. B. L. O. Π. Σ. Ω. alii, *abscesseris*, nisi quod Δ. *recesserit*.—*abs*: ita O. Π. Σ. vulgo, *ab*.—*re*: O. Π. Σ. *te*. Porro, pro *re*, Vind. *ut*: fortasse hinc non male:

———— paullum aut abscesseris abs re.

Sed nihil est, quod in receptis reprehendi debeat. Huic formæ versûs calculum suum apposuit Bentleius:

Quod nisi pigraris, paullumve abscesseris ab re.

Quæ minus sunt perspicua, neque me habebunt applaudentem.

Ibid. *pigraris*: i. e. pigraveris, absolute pro Lucretii more, qui tamen in hac dictione habuit auctorem Accium in Nonii Marcelli collectaneis, voce *pigrare*, ii. 655. neque lectum caste, neque probe intellectum:

Melius *pigrasse*, quamde properasse, est nefas: vulgo, *quam*, numeris claudicantibus. Et hoc vult poëta: "Minor est culpa festi- nationis, quam nimie tarditatis. Illa enim in acerrimos et strenuissimos mor- tales non raro cadit; hæc autem non nisi bardis et ignavis competit." De quâ potestate *πρὸς melius*, te non pœnitebit nostræ Silvæ Criticæ sect. lviii. et ccvi. consuluisse. "*Pigro*, *οκνησῶ, κατοκνησῶ*:" Philoxeni glossarium, ad nostri poëtae mentem. Et dictionem fortasse non aversetur Phædrus, iii. 6. 9. qui locus multum criticos exercuit:

Namque, ubi *pigrandum* est, et ubi currendum, scio.

Ver. 412. *Hoc*: V. ed. B. *Hic*.—*de plano*: V. ed. B. L. M. O. Σ. Ω. *deplano*; Δ. *demptano*; Π. *dempto*: quorum codex ultimus interpolat quoque post *hoc*.—*promittere*: G. *permittere*, ut passim variatur in istis præpositionibus ob compendium scribendi.

Ibid. *de plano*: i. e. plane; ut *de subito*, ii. 265. valet *subito* adverbialiter posito: *de præfacili* in Plauti MSS. Epid. v. 2. 21. vel fortasse *perfacili*, sonat *valde facile*: quibus centum alia exempla citra molestiam longioris investigationis possent superingeri: vide dicta ad ver. 385.

Ver. 415. *haustus*: B. *haustis*; me iudice, haud deterius.—*e*: sic G. P. Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. reliqui, *de*. Et *annis*, vel *amneis*, G. M. vulgo, *magnis*; ut reliqui. Ordo est: "Lingua fundet haustus annis "adeo largos e fontibus" ipsis derivatos; ad sententiam Ovidii, ex Pont. iii. 5. 18.

Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ.

Et hæc nostra ratio longe videtur antefenda consilio eorum, qui malunt *amneis* in accusandi casu, sic versum constituent:

Usque adeo largos haustus, e fontibus amneis—: ut posterior clausula sit epexegetis quædam prioris; sed in hoc nec vola est, nec vestigium, concinnitatis. Omne punctum facilitatis et nitoris facile tulerit codex Vindobonensis, si tantæ auctoritates non irent obviam:

Usque adeo largos magnis e fontibus haustus: in quo tamen editoris fidelitas non caret suspicionis. Bentleius malebat:

Usque adeo *largis haustus* e fontibus amneis: edictis exemplarium MSS. valere jussis; et hæc loca, illustrationi inservientia, margini alleverat. Ausonius, profess. 21.

Serpat, et in nobis vitæ claustra resolvat,
 Quam tibi de quâ vis unâ re versibus omnis
 Argumentorum sit copia missa per aureis.
 Sed nunc, ut repetam cœptum pertexere dictis.

420 Omnis, ut est, igitur, per se, natura duabus

Et torrentis ceu Dulichii
 Ninguida dicta;

ut Hom. Il. Γ. Horatius, sat. i. 7.

_____ ruebat
 Flumen ut hibernum.

Clemens Alexandrinus, strom. i. in sophistas: Πρωταμὸς ἀπὲρ τῶν ῥημητῶν, ἢ δὲ σταλαγμῶς. Hæc hactenus vir doctissimus.

Ibid. *fontibus amnis*. Maro, geo. iii. 428.

Qui, dum *amnes* ulli rumpuntur *fontibus*—.

Ver. 414. *meo suavis*: M. *meos aīavis*, —*dīti*: Π. *dicti*.

Ibid. *diti de pectore fundet*. His consimilia sunt, quæ cecinit de consulatu suo Tullius, divin. i. 13.

Inque Academiâ umbriferâ, nitidoque Lyceo,
 Fuderunt claras fecundi pectoris arteis.

Aptus est etiam Ovidius, trist. ii. 555.

Divitis ingenii est inmania Cæsaris acta
 Condere, materiâ ne superetur opus.

Componas insuper Horat. od. iv. 8. 5. Quin imo, apud eundem Nasonem, epist. xiv. 100. generalis est voci significatio, pro *pollens* quibus libet animi corporisve dotibus:

Quæque modo, ut possis etiam Jove digna videri,
Dives eras, nudâ nuda recumbis humo.

Ver. 415. *tarda senectus*: ut Virgilius, Æn. ix. 610.

_____ nec *tarda senectus*
 Debilitat vires animi.

Ver. 416. *Serpat*. Hujusce vocabuli tralatio lectorum oculis ad vivum figuratos exhibet ingravescentis ævi indefessos ac tacitos incessus. Pulchre Juvenalis, quem huic loco Pius percommode adnotavit, ix. 129.

_____ *obrepit* non intellecta *senectus*.

Ibid. *vitæ claustra resolvat*: quasi scilicet carcere conclusæ, et vinculis corporeis implicitæ. Elegantissima est figura; lec-

tissimæ sunt voces. Loci denique suavissimi non inmemor erat Mantuanus, Æn. iv. 695.

Quæ luctantem animam *nexosque resolverat artus*.

Affinis est etiam versiculus, ut qui maxime, Preigero ad hunc locum illuminandum excitatus, ex Æn. x. 601.

Tum *latebras animæ*, pectus, mucrone recludit.

Sed mi lector, te rogatum velim, si quid tibi generosi in lævâ mamillæ parte saliat, an quidquam frigidius, insulsius, aut odiosius denique, atque ad nauseam faciendam pulchrius comparatum, quam illud *pectus*? Quasi scilicet proprium glosatorem fieri potètam nobilem lectoribus erat expectandum, aut in illis rursus tanta erat insectia præsumenda, ut quid sibi vellet phrasis *animæ latebras* non quirent assequi. Ocyus abigas eo, unde pedem infastum promoverit, illepidum interpretamentum, eâ de causâ tuto delitescens, quod dictionis extrusæ sono formæque non dissideat:

Tum *latebras animæ*, *sectas* mucrone, recludit.

Ipse divinus artifex, ibid. xii. 559.

Ense *secant* lato volnus, telique latebram
 Rescindant penitus.

Ver. 418. *missa*: de linguâ scilicet, per vocem; quâ in re passim hoc vocabulum frequentatur. Satis sit Virgillii testimonium in loco non absimili, Æn. iv. 428.

Cur mea *dicta* negat duras *demittere in aures*?

et Arnobii, lib. vi. p. 192. “undique ad “se *missam vocem* Deus exaudiet.”

Non dissimiliter Græci *σπέρειν*, et Latini *spargere*; unde aliquando dubitavi, an idem Virgilius hinc rei reformandus, ad eel. iii. 27.

Stridenti miserum stipulâ *dispergere* carmen?

Nam quid sibi velit *το disperdere* in hoc

Constitit in rebus: nam corpora sunt, et inane;
 Hæc in quo sita sunt, et quâ divorsa moventur.
 Corpus enim per se communis dedicat esse
 Sensus: quoi nisi prima fides fundata valebit,
 425 Haud erit, obcultis de rebus quo referentes
 Confirmare animos quidquam ratione queamus.
 Tum porro locus, ac spatium, quod inane vocamus,
 Si nullum foret, haud quâquam sita corpora possent
 Esse, neque omnino quoquam divorsa ireare:
 430 Id, quod jam supra tibi paullo obtendimus ante.
 Præterea, nihil est, quod possis dicere ab omni

loco, vix liquet, et voces *miserum* et *stridentii* satis implent poëtae mentem, premeudâ peritiâ cantoris. Vide Silv. Crit. v. p. 107. et iudicio tuo utere.

Ver. 419. *ut*: sic G. Vind. V. ed. B. L. M. Π. Ω. reliqui, *jam*: et, pro *perterere*, Vind. et Δ. *præterere*.

Ibid. *repetam perterere*; ut infra, vi. 956. *repetam commemorare*: quæ sunt locutiones, nî fallor, longe rarissimæ.

Ver. 421. *Constitit in*. Hanc lectionem præbent G. P. Vind. V. ed. L. M. O. Δ. Σ. Ω. et Π. etiam agnoscit *in*. Alii, *Constitit*.

Ver. 425. *communis*: P. *communeis*; V. ed. B. O. Π. *communes*: et *dedicat* habent omnes libri vetusti, tam impressi, quam manuscripti. Nonnullarum editionum *deliquat* Lanabini fetus est, ut etiam ad ver. 568.

Efflatum vero magistri ejus Epicuri, quod Lucretius in hoc loco poëtica exposuit, ita legitur apud Diogenem Laërtium, x. 59, 40. sic, ut videtur, constituendum atque adimplendum: Το παν εστι σωμα, (τα μεν γαρ σωματα ως εστι, και αυτη η αισθησις εστι παντων μαρτυρει, καθ' ην αναγκαιον το αδηλον τω λογισμω μαρτυρεσθαι, ως περ προσιπον το προσθεν) ΚΑΙ ΚΕΝΟΝ· ει γαρ μη ην, ο κινον και ζωων και αναφη φυσιν ονομαζομεν, ου αν ειχε τα σωματα εσθην, εδεδι ου εινετο, καθα περ φαινεται κινεμενα.

Ver. 424. *quoi*, vel *cui*: sic G. P. V.

ed. M. Δ. Σ. reliqui, *quo*: et in sequente versus M. habet, *se ferentes*, vice *referentes*.

Ver. 426. *animos*: ita P. Vind. V. ed. B. Δ. Π. Σ. reliqui, *animi*; minus doctâ constructione, quam est nostræ lectionis. *Confirmare animos quidquam*: τῆ, ἰ. e. κατὰ τὴν πληροφορησὶν τὸν νεν—*quidquam*: V. cd. Π. *quoquam*; Δ. *quaquam*, vulgatâ tamen lectione margini adscriptâ.

Ibid. *Confirmare animos*. Virgilius, geo. iv. 586.

Omne quo firmans animum—.

Ver. 428. *quâquam*: sic P. Vind. V. ed. B. O. Σ. vulgo, *usquam*; Π. *quicquam*. —*sita*: P. *cita*; Π. *seita*.

Ver. 429. *quoquam*: sic G. Vind. V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. Vulgo, *quaquam*. Pro *neque*, Π. habet *nec*.

Ver. 450. *quod*: Π. *aliquid*.—*supra*: vide ad verr. 552. 544. B. O. Π. Σ. Ω. *superat*; arreptâ, ut solet evenire, primâ dictionis sequentis literâ.

Ver. 455. *Quod*: V. ed. B. Π. Σ. *quo*: et, pro *numero*, Vind. V. ed. B. P. Δ. Π. Σ. habent *rerum*, sed male.—*sit tertia*, ex transpositione, Π.

Ver. 454. *quodquomque*: Π. *quodcomque*: et loco *aliquid*, P. *aliud*; nec inscite: nempe *id ipsum aliud*, το ἕτερον παρο, “ de “ quo loqueris, ut de re a corpore sejunctâ, et secretâ ab inani; ab utroque παρ-

- Corpore sejunctum, secretumque esse ab inani;
 Quod quasi tertia sit numero natura reperta.
 Nam, quodquomque erit, esse aliquid debbit id ipsum
 435 Augmine vel grandi, vel parvo denique, dum sit;
 Quoi si tactus erit quam vis levis, exiguisque,
 Corporis augebit numerum, summamque sequetur:
 Sin intactile erit, nullâ de parte quod ullam
 Rem prohibere queat per se transire meantem;
 440 Scilicet hoc' id erit vacuum, quod inane vocamus.
 Præterea, per se quodquomque erit, aut faciet quid,
 Aut aliis fungi debbit agentibus ipsum,

“ τὸς ἀφωρισμένην, et sui generis.” Porro, vice *id*, V. ed. *ad*.

Ver. 455. *Augmine*: Vind. V. ed. O. Δ. *agmine*, ut deamant librarii verba inusitata cum pervagatis commutare. Quam variationem in hac voce minime omnium mirari debemus, cum Arnobius, lib. vii. p. 249. Lucretium suum sequi mallet contra omnium aliorum poetarum consuetudinem: “ ex Epidaurō tamen quid est “ aliud allatum nisi magni augminis co- “ luber?” De *serpentibus* enim alia dictio passim usurpatur. Vide *ad* li. 72.

Ver. 456. *tactus*: παθητικός nimirum; “ si id habeat, ex quo tactui fiat obnoxium.”

Ver. 457. *Corporis*: ita G. L. M. Δ. Σ. Ω. reliqui, *Corporum*. Indignabantur utique scribarum natio, *numerum* stare pro *quantitate*: hoc autem sæpius factum invenitur. Sic Xenophon, *anab.* vii. p. 600. ed. Oxon. ὁ ἀριθμὸς ἀργυρίου, quod aliis est *vis*, vel *copia*, *argenti*. Cicero, in *Verr.* ii. 72. “ magnum *num- rum frumenti*, vim mellis maximam.” Hiirtius, *bell. Afr.* 67. “ Ibi in campo “ castris unis positus, ipse, frumentatum “ circum villas cum parte equitatus pro- “ fectus, magno invento hordei, olei, vini, “ fici *numero*, parco tritici, atque recrea- “ to exercitu, redit in castra.” Ita emendandum: libri, *pauco*; codex unus, *parvo*, ex interpretatione scilicet. Columella,

x. 6. ut alii non raro; unde mireris interpretes ad locum tam strenue nugari:

Principio, sedem *numero* præbeat *horto* Pinguis aget.

Fortasse tamen Hiirtium Sedulius defendet, iii. 75.

———— quos non mala *dæmone pauco* Sed legio vexabat atrox:

et Hyginus, *fab.* 194. “ Post *paucum* “ *tempus* nunciatur Pyrantho, navem Co- “ rinthum delatam tempestate, in quâ “ Arion vectatus fuerat.”

Ibid. *summam sequetur*. Rarissimum locutionis genus, sed ex translatione, ut putem, hominis tardius venientis, et se tandem turbæ comitum, qui, in triumphum puta, prius egressi erant, immiscentis. “ Hoc erit utique ex particulis, “ quæ gregatim summam ejusvis corpo- “ poris conficiunt.”

Aristoteles, *φυσ. αὐρ.* iv. 7. σωμα δὲ πάλιν ἄπαν ὄνεται εἶναι ἄπτον.

Ver. 458. *intactile*: ἀναφής: vide *ad* ver. 505.

Ver. 459. *transire*: G. L. M. *transere*. Si quid lateat usûs antiquioris, vel aliud quod libet, egomet ei protrahendo non sum.

Ver. 440. *hoc' id*: voces transpositas exhibet Π.

Ver. 441. *quodquomque erit*, ut vacuum; *faciet quid*, ut corpus.

Ver. 442. *fungi*: B. *fungi*; C. Δ.

Aut erit, ut possunt in eo res esse, gerique:
 At facere, et fungi, sine corpore nulla potest res;
 445 Nec præbere locum porro, nisi inane vacansque.
 Ergo præter inane, et corpora, tertia per se
 Nulla potest rerum in numero natura relinqui;
 Nec, quæ sub sensus cadat ullo tempore nostros,
 Nec ratione animi quam quisquam possit apisci.
 450 Nam, quæquomque cluent, aut hiis conjuncta duabus

fundi, ut hic mox etiam, ver. 444.—*debebit*: V. ed. B. *debebat*.

Ibid. *fungi*: *χρησασθαι, uti*: et mox ver. 444. valet *pati*. Sic Arnobius, ii. p. 62. qui pluribus locis Cari nostri lucem dabit: "Omnis enim passio, *leti* atque "interitus *janua* est," (confer ver. 1105) "ad mortem ducens via, et inevitabilem "rebus afferens *functionem*: quam si "sentiunt animæ, et tactui ejus atque in- "cursionibus cedunt; *usu* et illis est vita, "non mancipio, *tradita*:" vide iii. 984. Philoxeni glossarium: "*Fungitur* officiis, "*κεχρηται* *οφφικιοις*."

Ver. 445. *possunt*: ita libri vetustissimi G. L. M. non temere repudiandi, cum Vind. et V. ed. Reliqui, *possint*. Erit igitur *ut possunt* phrasis *finalis*, quod dicitur, non *caussalis*.

Ibid. *geri*: i. e. moveri, crescere, dissolvi, et omnia denique sua, quæcunque sint, officia peragere. Epicurus, apud Diog. Laërt. x. 67. *το δε κενον ητε ποιησαι, ητε παθειν, δυναται, αλλα κινησιν μονον δι' εαυτη τοις σωμασι παρεχεται*.

Ver. 444. *At*: B. Π. *Aut*.

Ver. 445. *nisi*: V. ed. B. Π. *nec*: quorum ultimus in ver. seq. *corpora tertia* transponit.

Ver. 447. Hæc, et quæ statim veniunt, ex Epicuri fontibus, ut eos nobis Diogenes Laërtius apertos reliquit, derivantur. Sic ille, x. 40. *Παρα δε ταυτα, (σωματα nempe, και κενον) ηδεν ητε ετινηθηναι δυναται, ητε περιληπτως, ητε αναλογως τοις περιληπτωις, ως καθ' ολας φυσεις λαμβανομενα, και μη ως τα τυτων συμπτωματα, η*

συμειρηκοτα, λεγουμενα. Qui locus, quum ad Lucretii intelligentiam summopere faciat, et diligentissime sit animadvertendus, Latine redditum quam perspicue dabimus. "Sed, præter corpus et vacuum, nihil "neque intelligi potest, vel animo com- "prehensum, vel simile eorum, quæ so- "lent animo comprehendi; quasi pro- "priam naturam possidens, et non poti- "us rerum verarum accidens, vel even- "tus."

Ver. 450. *quæquomque*: Π. *quæcon- que*, ut fere semper, in hac voce, et cognatis.—*duabus*: G. L. M. *duobus*: et *his* nostri omnes usitatissime scribunt *hiis*; qui an purus sit archaismus, edicere confidenter non valeo. De hac autem re quid explorare quiverim, dabitur ad v. 550. Ex varietate interea antiquissimorum codicum *duobus*, nihil mutationis disquirandum; cum sit simillimum veri, liberrios, ut in loco valde perspicuo, poetam mente præecurrisse, veniens substantivum non sperantes, sapius utique subintellectum.

Ibid. *conjuncta, συμπτωματα* ut *eventa* sunt *συμειρηκοτα*.

Ver. 452. *numquam*: L. M. Ω. *nusquam*; et ferri potest: nam, sive dicas non esse separandum ullo loco, seu ullo tempore, quid intereret? *perniciâli*: Δ. *iniciali*.

Ver. 455. *Discidio*: Ω. *Distigio*.

Ver. 454. *savi*: ita P. et nonnullæ aliæ editiones antiquiores; ut Δ. quoque, nisi quod s. derasa sit: reliqua omnia exemplaria, *saxis*.—*ignis*: sic omnia omni

Rebus ea invenies, aut horum eventa videbis.

Coniunctum est id, quod numquam sine perniciali

Discidio potis est sejungi, seque gregari :

Pondus utei saxi est, calor ignis, liquor aquai,

455 Tactus corporibus cunctis, intactus inani.

Servitium contra, paupertas, divitiæque,

Libertas, bellum, concordia, cætera, quorum

Adventu manet incolomis natura, abituque;

genere exemplaria; ut plane nesciam quo modo se tueri valeat vulgatum *ignibus*.—*calor*: Π. *color*.—*aquai*: P. Vind. V. ed. B. Δ. Π. *aquarum*; L. *aquæ*, solenni mendâ.

Ex his autem varietatibus lector nasutus statim intelliget, me cogitate interposuisse *το* est ex ingenio. Compendio scilicet scripturæ enatum est illud *saxis*, omisso *t* post coalitas dictiones, *saxi'st*: nam consensus librorum omnium in *ignis*, et nonnullorum lectio *aquarum*, satis ostendunt, qualem constructionem totius versûs Lucretius voluerit. Qui scribebant *aquarum*, obviam eis volebant ire, quibus placuit *το* *ignibus*, et *saxis*, formâ vocis illatâ nemini in controversiam vocandâ; nam arbitrabantur quidam, veteres in primâ declinatione solitos esse nomina genitivo casu per *as* proferre, item dativo per *ai*; uti docet Sosipater Charisius, p. 7. exemplum tamen terminationis *ai* in dativo, ut putem, non exstat. Unde mox in grammaticî loco error operarum sit necesse est, ne ipse sibi contradicat: ipsum adeas. Porro, ne numerus unitatis in voce *saxi* lectorem quemlibet remoretur, et nostrum de loco iudicium videatur infirmare, sic ipse Lucretius, ii. 102.

Hæc validas *saxi* radices—:

amat etiam, quoties generalis dictio sit, eundem etiam numerum vocis *ignis*, ut ex pluribus lecis abunde constat.

Ibid. *liquor aquai*: ut in carmine perlepidi, apud Anthol. Lat. Burman. iii. 51. 9. quod ex altiori petitem dabimus,

ut mendâ crassissimâ expurgetur, et probis distinctionibus concinnius procedat:

Hortus salubres corpori præbet cibos,
Variosque cultus. Cæpe cultori refert,
Olus suâve, multiplex herbæ genus,
Uvas nitentes, atque fetus arborum.
Non defit hortis et voluptas maxîma,
Multisque mista commodis iucunditas.
Aquæ strepentis vitræ lambit liquor;
Sulcoque ductus, irrigat rivus sata.

Vulgo, *sæpe*: nec necessarium videtur, loco sic interpuncto, ut Heinsii divinatio, *fructus*, pro *cultus*, in contextum admittatur; nam voces *cultus* et *cultori* sic divisæ non offendent.

Ver. 455. Aliam huic versui constructionem noster maluit, ad quam præcedentis quoque versûs ibant compositum nonnulli scribæ; sed inscitissime, cum non aliud magis poësin commendet, quam varietates hujusce modi cum iudicio factæ, aut a didacticis scriptis, ut sunt ingenio minus hilari ac jucundo, satietatem efficacius defendat.

Ver. 456. *paupertas*: si G. P. Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. reliqui, ut in vulgatis editionibus, vocabula *paupertas* et *libertas* exhibent ordine transposito. Delicantli scilicet exscriptores quidam par pari iungendum esse sibi per summam inscitiam persuaserant; nam contra, *το* *que*, non alias in sententiâ adhibitum, duo nomina prorsus aliena insuavissime consociasset: quod tamen editores laud perspexere, neque etiam absurdum esse, poëtarum ingenia legibus, ex nostro arbitrio cogitatis, citra necessitatem contineri.

Hæc solitei sumus, ut par est, eventa vocare.

- 460 Tempus item per se non est, sed rebus ab ipsis
 Consequitur sensus, transactum quid sit in ævo;
 Tum, quæ res instet, quid porro deinde sequatur:
 Nec per se quemquam tempus sentire fatendum est
 Semotum ab rerum motu, placidâque quiete.
- 465 Denique, Tyndaridem raptam, belloque subactas
 Troiungenas genteis quom dicunt ESSE, videndum est,
 Ne forte hæc per se cogant nos ESSE fateri;

Ver. 457. *Libertas*: sic G. P. Vind. V. ed. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω.

Ver. 458. *natura*: abest in B.—*abitu*: Vind. Π. Σ. *habitu*.

Ver. 460. *Tempus non est—rebus ab ipsis*. Hinc Virgilius, Æn. vii. 57.

Nunc age, qui reges, Erato, quæ tempora rerum—

“Quia, ut diximus supra, ad Æn. iii.

“587. secundum Lucretium, *tempora*,

“nisi ex rebus colligantur, per se nulla

“sunt.” Servius.—BENTLEIUS. Diogenes

Laërtius, x. 75.—*ταῖς ἡμεραις, καὶ ταῖς νύξιν, συμπληροῦμεν χρόνον, καὶ τοῖς πρῶτων μερῶν ἕξαστος ὅτι καὶ τοῖς παλαιοῖς, καὶ ταῖς ἀπαιτείαις, καὶ κινήσει, καὶ στασιμῶν ἰδίων τι σημεῖον περὶ τὰ ταῦτα παλ. α, αὐτο*

πρῶτο, ἐνοήτως, καθ’ ὃ χρόνον ἀνομαζόμεν.

Verba sunt ipsius Epicuri, atque hoc modo distinguenda. Similiter Isidorus, origg. v. 51. “*Tempus per se non intelligitur, nisi per actus humanos.*”

Ver. 461. *sensus*: Σ. *tempus*, sed vulgatum est in margine. V. ed. interpolat

quom post consequitur: et, pro *ævo*, dat. Π. *ævum*; i. e. *ævō*.

Ver. 462. *Tum*: Π. *Cum*; Σ. *Tunc*.—*instet*: Ω. *inest*.—*deinde*: Π. *denique*.

Ver. 463. *quemquam*: Π. *quicquam*: et vocabula *quemquam tempus* transposita dant Vind. Π.

Ver. 464. *placidâ quiete*. Virgilius, Æn. ix. 187.

————— *nec placidâ contenta quiete est.*

Ver. 465. *Tyndaridem*: Π. *Tyndaridam*.

Ver. 466. *quom*: P. Vind. B. Δ. Π. Σ. ut, æque bene: i. e. “considerare debe-

“mus *quo modo*, quo nempe sensu, de

“his eventis dicant ea *esse*,” quasi de rebus *jam nunc existentibus*; et ob hanc

rationem *tempus*, utpote eventis consociatum, sit aliquod certum, et reapse permanens.

Ibid. Res gestas non esse per se: verr. 479, 480. BENTLEIUS.

Ver. 467. *nos*: Δ. *vos*.—*Esse*: P. *cuncta*; Vind. Π. *contra*.

Ver. 468. *quorum*: Π. *quando*; G. *conum*, solitâ variatione, ut *cur* pro antiquo

quur, et similia, ex mutatâ pronuntiatione originem ducentia. *fuerunt*: ita G. L.

fuerit, M. mendoso unius literulæ ductu, pro *fuerūt*, i. e. *fuerunt*. Reliqui, *fuere*.

Ibid. *secla hominum*. Maro, geo. ii. 295.

Multa *virum* volvens durando *secula* vincit.

Ver. 469. *abstulerit ætas*. Idem conditor Æneidos, vi. 429.

Abstulit atra dies—

Arnobius, lib. iii. p. 104.—“quidquid “prior *ætas* abstulisset—.”

Ver. 470. *terris*. Hæc est omnium librorum, quotquot sunt, scriptorum lectio.

Quod in editis legitur, *το* rebus nempe, commentum est ipsorum editorum, poetæ laboranti succurrere volentium. In his autem angustiis, unde Lucretius, salvo suo argumento, et receptis lectionibus pertinaciter retentis, nullo acumine extricari potest, molliorem medicinam potius

Quando ea secla hominum, quorum hæc eventa fuerunt,
 Inrevocabilis abstulerit jam præterita ætas.

470 Namque aliud terris, aliud legionibus ipsis,
 Eventum dici poterit, quodquomque erit actum.

Denique, materies si rerum nulla fuisset,
 Nec locus, ac spatium, res in quo quæque geruntur;
 Numquam, Tyndaridis formæ conflatus amore,

475 Ignis, Alexandri Phrygio sub pectore gliscens,
 Clara adcendisset sævi certamina belli;

faciendam esse existimavi, reponendo
 scilicet *legionibus* in locum *τε regionibus*;
 ut idem valeat ista dictio cum *στρατη*
 Græcorum, *populo* generaliter: vide nos
 ad Soph. Philoct. 587. Hinc Virgilius,
 Æn. v. 824.

Tritonesque citi, Phorcique exercitus omnis.

Voces autem *regio* et *legio* subinde con-
 fundi, nos docuimus ad Horat. sat. i. 6.
 4. ex certissimâ emendatione: et in Lu-
 cretiii loco vel aptissima haberi potest dic-
 tio; quum de rebus bellicis et *exercitibus*
 Graiorum atque Trojanorum instituat
 sermo. Vide ad iii. 1541.

Porro, argumentum Lucretii sic se habet:
 "Quicquid transactum sit, id recte dicas
 "vel *hominibus* quibusdam, vel *terris*
 "quibusdam (et restat nihil tertium)
 "evenisse; ea autem esse nullo modo
 "recte dixeris: ergo *tempus* etiam, his
 "conjunctum, *nullum est*; neque aliud
 "in naturâ rerum, præter *corpus* et *in-*
 "*ane*."

Ver. 474. *conflatus Ignis*. Elegantis-
 sime dictum est, quum *incendia* solus
 suscitatorum *flatus*. Hinc, ob usum
jollium fabriliū in hoc negotio, *auras*
 accipientium atque reddentium, Virgilius,
 geo. i. 508.

Et curvæ rigidum falces *conflantur* in ensem.

Hinc etiam, si cum his comparare velis,
 quæ statim sequuntur de voce *glisco*, ele-
 gantiam Valerii Flacci, ii. 278. plenius
 degustabis:

————— facit ipse verendam
 Nam deus, et *flatu* non inscîa *gliscit anhe*lo.

Pro *formæ*, vetustissimi libri G. L. M.
forma: quid sibi velit plane nescio, nisi
 sit error etiam in *amore*, sic auferendus:

Numquam, Tyndaridis *formâ* conflatus, *amoris*
 Ignis:

sed non satis causæ esse videtur, ut a
 vulgatis abscedamus.

Ver. 475. *Alexandri Phrygio pectore*.
 Poëtice dictum est, et ad morem unice
 Lucretianum, pro *Phrygii Alexandri pec-*
toris. Vide supra, ad verr. 10. 120. iii.
 572. et nos ad Mosch. idyll. ii. 121. Ita
 Virgilius, Æn. viii. 526.

Tyrrhenusque tubæ mugire per æthera *clangor*;
 pro, *clangor Tyrrhenæ tubæ*.

Ibid. *Ignis gliscens*. Vocabulum *glisco*
 satis pervagatum est; sed *igni* et gemellis
 vocibus potissimum conjungi solet, ut usu
 summe proprio. Pulchre de Sirii ardori-
 bus Valerius Flaccus, v. 372.

————— illum tanto non *gliscere* cælo

Vellet ager, vellent calidis jam fontibus amnes.
 Ubi satis mirari nequeo, Heinsium, ex
 varietate codicis *foribus*, coniecisse *roribus*,
 quasi commutatio *των r* et *t* minoris
 scripturæ non multo magis in proclivi
 staret, quam *των r* et *f*; cum præsertim
 recepta vox longe sit longeque elegantior.
 Sed nihil intactum relinquebat, vir om-
 nium ingeniosissimus in hac solertiâ con-
 jectandi. Anthol. Lat. Burm. iii. 265.

Crescit arbor, *gliscit ardor*, ramus inplet literas.

Hinc autem videtur Sallustius corrigend-
 us, Jugurth. 4. 6. "Scilicet non ceram

Nec clam durateus Troianis Pergama partu

Inflammasset equus nocturno Graiugenarum:

Perspicere ut possis, res gestas funditus omneis

480 Non ita, utei corpus, per se constare, neque esse:

Nec ratione cluere eâdem, quâ constat inane:

Sed magis ut merito possis eventa vocare

“illam, neque figuram, tantam vim in
“sese habere; sed memoriâ rerum ges-
“tarum eam *flammas* egregiis viris in
“pectore *gliscere*, neque prius sedari, quam
“virtus eorum famam atque gloriam adâ-
“quaverit.” Vulgo, *crescere*; ex glossâ, ut
ut putei; nam phrases Lucretianas ad-
mat, ut est antiquioris orationis sectator,
castigatissimus historicus. Vide Nonium
in voce *gliscit*, i. 85.

Ver. 476. *Clara*: i. e. splendida—ful-
gentia, ut constet cum *ignis* et *adcondis-*
set. Virgilius, *Æn.* ii. 705.

———— et jam per *mœnia clarior ignis*
Auditur, propiusque *cæstus incendia* volvunt.

Ibid. *adcondisset sævi certamina belli*.
Idem, *Æn.* vii. 482.

———— *belloque animos adcondit agrestis*:
et rursus, ibid. x. 146.

———— *duri certamina belli*:

ut alibi sæpius similiter; et *sæva prælia*,
xi. 727.

Ver. 477. *clam*. Π. *tam*; abest B.—
durateus: Π. *dura reus*; Σ. *dura tenus*.
—*Troianis*: sic P. B. Vind. L. M. O.
Π. Σ. et elegantissime dicitur *inflammare*
Trojanis; ut summæ sint inscitie postu-
landi, qui librorum reliquorum lectioni,
Trojaï scilicet, nostram posthabuerint. V.
ed. *Troianus*.

Ibid. *durateus*. Civitate Româ non
mutatam Homeri dictionem donavit nos-
ter. Od. Θ. 495.

Ἀλλ' ἀγε δὴ μεταδῶθι, καὶ ἴττω κοσμον αἰσῶν
ΔΟΥΠΑΤΕΟΥ, τὸν Ἐπίωσ ἐταίησε σὺν Ἀθηνῇ'

i. e. lignei, ut Propertius, iii. 7. 42.

Victor Palladiæ *ligneus arcis equus*.

Euripidi est *δύριος ἵππος*, *Troad.* 14.

quam formam sequitur Aurelius Victor,
orig. gent. Rom. i. 7.—“de enumera-
“tione eorum, qui *equo durto* digredie-
“bantur.”

Ibid. *partu*. Hinc Virgilius, *Æn.* ii.
258.

———— Scandit fatalis machina muros,
Feta armis:

conferas ibid. ver. 20. *Æn.* vi. 516. qui
auctorem habuit Euripidem, l. c.

Ἐγκυμῶ' ἵππων:

et Lycophrona, ver. 342.

———— τὸν ὠδινόντα μάρμαρον λαχόν.

Hac tralatione licentius abutitur Tryphio-
dorus, ver. 582—589. elegans tamen locus
est, neque indignus, qui in transcurso
enendetur:

Τοῖς ἀριστῶν λαχὸς ἐρχεται, οὐς ἐπὶ χαρμῶν,
Τευχῶν ἀστραπτῶντος ἀμειβοτάτην ἽΠΟ ΝΙΚΤΑ,
Τεῖξεται ὄριμος ἵππος' ἐπὶ χθόνα ὄ' ἄρτι θορόντες,
Ἐς μὲθ' ἄρκασσαί τελευτάται πόλεμισται.

Vulgo, *επι*. Et ejusdem figuræ est *vo*
θερόντες, et tota phrasis *επι χθόνα θορόντες*.
vide Stat. silv. i. 2. 109. unde egregie
illustrabitur noster, v. 224.

Tum porro puer, ut *sævis projectus* ab undis
Navita, nudus *humii jacet*, infans, indigus omni
Vitali auxilio.

Porro, Ovidius, art. am. i. 564. de Trojâ:

Militibus *gracidorum* lacta recepit *equum*.

Denique, cum potiores videantur dactyli,
legibus metri non obstantibus, consultius
fortasse excudendum curavisset per dia-
resin *Troianis*, ut Seneca, *Troad.* 824.

Mist infestos *Troiaë* ruinas.

Ver. 478. *equus*: G. M. *equos*; veteri-
rimam scripturam, et fortassis in Lucretio
verissimam quoque, retinentes.

Ver. 479. *Perspicere*: Π. *Perspicce*.—

Corporis, atque loci, res in quo quæque gerantur.

Corpora sunt porro partim primordia rerum,

485 Partim concilio quæ constant principiorum.

Sed, quæ sunt rerum primordia, nulla potest vis

Stringuere; nam solido vincunt ea corpore demum;

Et si difficile esse videtur credere quidquam

possis: V. ed. Vind. Π. Σ. *possit*: unde oboritur suspicio, his inter se collatis lectionibus, ita refigendum esse:

Perspici uti possit res gestas—.

Ver. 480. *ita utci*: absunt a G. et M. —*neque*: ita G. P. V. ed. B. Vind. L. M. O. Π. Σ. Ω. et auribus meis mollius. Reliqui, *neq.*

Ver. 481. *cluere*: G. M. Π. Σ. *luere*; L. *fluere*; V. ed. *duere*, coalescentibus, ut sæpe alias, literis *c l* in *d*.—*quã*: Ω. *quia*.—*constat*: B. Ω. *constet*.

Ver. 483. *Corporis*: V. ed. Π. *Corporum*: mendosissime; sed jam dictus est nobis hic Hylas.—*gerantur*: V. ed. *geruntur*.

Ver. 484. Hi versus Epicuri verba, sed cultu poetico adornata, repræsentant, sic ut leguntur apud Diog. Laërt. x. 40. *Των σωματιων τα μιν εστι συγκρισις, τα δε εξ ων αι συγκρισις επιοινηνται ταυτα δε εστιν ατομα, και αμταβλητα.*

Ver. 485. *concilio*: Ω. *consilio*.—*quæ*. L. Σ. *qua*; V. ed. *que*.

Ver. 487. *Stringuere*: ita G. L. M. reliqui, *Stringere*.—*nam*: Π. *non*.—*vincunt*: P. V. ed. *evincunt*.

Ibid. *Stringuere*: i. e. elidere—deterere—deradere—defringere—desecare. Virg. Æn. viii. 62.

— ego sum, pleno quem flumine cernis
Stringentem ripas, et pingua culta secantem.

“Radentem, imminuentem;” Servius: ut noster, v. 257.

— ripas *radentia* flumina *rodunt*.

Adsit Ausonii distichon, incomparabili venustate, id. ii. 55.

Ne fortunatæ spatium *inviolabile* vitæ
Fatali *admorsu* *stringeret* ulla dies:

ad limæ fabulam et viperæ forsitan alludens, nec immemor Virgilio, geo. ii. 579. Libet etiam, dum in hoc sumus, emendatorem dare Prudentium, psychom. 505.

Dixit; et, auratis *perstringens* aëra pennis,
In cælum se virgo rapit.

Vulgo, *præstringens*, ineptissime; nam ea vox valet, *superficiem rei tergere*. Varietas Vat. cod. *perfringens*, interpretamentum erat veræ lectionis. Dici vero vix potest, quam crasse et nullo cum iudicio, ut mos est grammaticorum, de his dictionibus Nonius Marcellus egerit; et maxime, dum vocem simplicissimæ potestatis in tot diversas significationes disperiat. Sed rem proprio acumine recte intelligent nasuti lectores, me tacente. Idem de lexicographis in omni lingua dictum esto. Adi nos, iii. 1057.

Ver. 488. *credere*: P. Δ. Π. Σ. *fors ita*; et vere, ut opinor; Vind. V. ed. B. *forsitan*, et *πο η* videtur derasum in Π. in margine O. et Σ. totus versus sic fere scriptus exhibetur:

Forsitan et quicquam etsi difficile esse videtur.

Ver. 490. *fulmen*. Duo codices vetustissimi G. M. præbent *flumen*: et, quamvis non sum admonendus, perversissimi esse moris librariis scriptoribus has voces confundere, pene adducor, ut huic lectioni assensum largiar: nam *flumen cali* elegantissima fuerit periphrasis, et Lucretio dignissima, *liquidi fulguris*. Adeas mox ver. 495. v. 282. et ante omnia, in ii. 583. animadversa nobis. An alius quilibet Latinorum dixerit *cali fulmen*, nec negem equidem, nec affirmem. Locus Avieni est in Arateis, ver. 775. huic disputationi impense commodus, quem distinguam accuratius:

In rebus solido reperiri corpore posse:

490 Transit enim fulmen cœli per sæpta domorum,

Clamor ut, ac voces: ferrum candescit in igni;

Dissiliuntque fere ferventi saxa vapore:

————— nam quæ se laniger alto
Cœlo Aries tollit, quæ Piscibus astra duobus
Augentur, rutilat subter Nereïa Pistrix
Efflva, percurrens non multi fluminis astra.

Efflva utique, se effundens per magnum cœli spatium. Erunt fortasse, qui conjiciunt reseribi debere *luminis*: et suo judicio per me fruantur.

Ver. 491. *ut ac*: ita O. Δ. Π. G. autem, B. L. M. *it ad*; Vind. V. ed. Σ. Ω. *ut ad*. Conjeceram, ad nonnullorum librorum scripturam:

Clamor *item*, ac voces:

sed nihil expiscor, cui cedere debeat recepta lectio, quæ Carum ipsum sullragantem habet, ad vi. 227.

Transit enim validum fulmen per sæpta domorum,
Clamor *uti*, ac voces.

Possis etiam, ut alii, non male tentare ad hunc modum:

Clamor *uti it vocis*.

Sed hæc leviuseula sunt, et exitus incertissimi.

Ibid. candescit; ideoque particulis igneis permeatur. Non alienus est huic etiam loco Virgilius, *Æn.* xii. 91.

Ensem, quem Dauno ignipotens deus ipse parenti fecerat, et Stygiâ *candentem* tinxerat undâ.

Ver. 492. *fere*: ita P. Δ. neque aliter divinaverat Preigerus, qui videndus est etiam ad ii. 570. Egomet dudum proprio acumine hanc eram emendationem assecutus, adductus versu Virgiliano, *geo.* iii. 365.

Æraque dissiliunt vulgo:

nam vere Gellius, i. 21. "Non verba autem sola, sed versus prope totos, et locos quoque Lucretii plurimos, secta-
"tum esse Virgilium videmus." Reliqui, *fero*: nisi quod in V. ed. O. Π. *ferro* sit. —*ferventi*: sic G. V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. probante etiam Bentleio: reliqui,

ferventia. Non improbavissem, si suasissent scripti, ut neque Lambinus:

Dissiliuntque *fere ferventia* saxa vapore.

Ibid. Dissiliunt vapore. Arnobius, lib. iv. p. 150.—"habitudinem fictilibus
"contribuit vasculis, ne *flammarum* dis-
"siliant *vi* victa."

Cæterum, haud dubie locus hic in oculis erat Virgilio ad *geo.* iv. 155.

—quum tristes hiems etiamnum frigore *saxa*
Rumperet—.

Ver. 495. *Conlabefactatus*: sic L. M. Σ. *Tum labefactatus*: P. V. ed. B. O. *Cum labefactatus*: Vind. Δ. Π. Ω. et G. sine *Cum*. Pro *rigor*, Π. *ri-go*.

Ibid. Conlabefactatus: i. e. factus corruere. Versus Ovidiani de Hercule, subruente domum saxosam Caci, graphice dabunt expositam vim hujusce dictionis, *fast.* i. 566.

Nititur hic' humero (cœlum quoque sederat illi)
Et vastum motu *conlabefactat* onus:

i. e. *dextro humero*; confer Virg. *Æn.* viii. 257. quem in his omnibus libentissime Naso sequitur: sic enim scribendum est ad fidem codicis Arundeliani. Evulgatur, *humcris*.

Ibid. rigor auri: ut Virgilius, *geo.* i. 145.

Tum ferri rigor—.

Carmen non infimi leporis apud Anthol. *Lat. Burn.* iii. 154. maculâ emundabo:

Femineam maribus nam confert Pyrricha classem,

Et veluti in morem militis arma movet:
Quæ tamen haud ullo *chalybis* sunt *stricta rigore*,
sed solum reddunt buxæ tela sonum.

Stricta: i. e. *ελληνισμα*. in laminas vi malleorum tundentium ducta. Vulgo legitur, *lecta*. Persius, *sat.* iii. 66.

Hæc haccam conchæ *rasisse*, et *stringere* venas
Ferventis massæ crudo de pulvere, jussit.

Compone his nuper dicta ad ver. 487.

Conlabefactatus rigor auri solvitur æstu:

Tum glaciæ æris, flammâ devicta, liquescit:

495 Permanat calor argentum, penetrabileque frigus;

Quando utrumque manu, retinentes pocula rite,

Ver. 494. *Tum: L. Δ. cum.—æris:*
P. O. *aeri;* Vind. B. *acris.*

Ibid. *glaciæ æris.* Habes, lector, egregiæ venustatis locutionem, et ingenium felicissime audax prædicantem. *Glaciæ æris:* i. e. “æs, utcumque sit *gelidum* “*rigidumque, flammæ potestati cedit.*” Homerus, II. E. 75.

————— ΠΥΡΡΟΝ ὀΐα ΝΑΑΚΟΝ εὐσεύει.

Statius, Theb. xi. 545.

Ille, dolens nondum, sed *ferri frigore* primo
Territus, in clypeum turbatos colligit artus.

Et his lautissimum Sidonii Apollinaris
fereculum apponi meretur, xxiv. 55.

Seu contra rabidi leonis æstus
Vestit frigore marmorum penates.

Ibid. *flammis devicta.* Virgilius, geo.
iii. 560.

————— nec viscera quisquam
Aut undis abolere potest, aut *vincere flammâ.*

Ver. 495. *Permanat calor.* Egregie vero, atque ut optimum poetam deceit, cum *fluidus* calor sit: redeas ver. 490. et locus ibi laudatos. Eleganter in hac materie Catullus, li. 9.

————— tenuis sub artus
Flamma dimanat.

Non minore cum sublimitate Virgilius,
quam elegantia, hanc translationem extulit,
ad Æn. x. 270.

Ardet apex capiti, cristisque a vertice *flamma*
Funditur, et vastos umbo vomit aureus ignis:

ut “vomit *undam*,” geo. ii. 462. Sed felix audacia Sidonii Apollinaris omnes procul a se reliquit, xvi. 24.

Quique trium quondam puerorum in fauce sonasti,

Quos, in Chaldæi positos fernace tyranni,
Ruscida combusto madefecit *flamma* camino:

quasi *refrigeraret* potius caminus, quam læderet. Quem sic, optimo cum successu, ausus est Sedulius imitari, hanc ipsam historiam attingens, carm. i. 218.

————— *flagrante camino*
Servavit sub *rose* pios.

Ita castigandus est: vulgo, *camino.* Confer locum Euripidis sub ver. 556. hujusce libri.

Ibid. *penetrabile frigus:* quasi jacula tenuia atque cuspidatas particulas immitens. Pulchre Ausonius, qui in transcurso emendabitur, idyll. viii. 10.

Mordeat Autumnas *frigus* *subtile* pruinas,
Et tenuata *moris* cesset mediocribus æstas.

Vulgo, *modis;* ineptissime. Et sic fortasse rectius prior versus procederet:

Mordeat *Autumnos* frigus *subtile* pruinis:
respicit autem poeta Virg. geo. ii. 521. Et suavissime apud ejusdem Ausonii edit. Delph. p. 425. Q. Cicero:

Pigra Sagittipotens *jaculatur* *frigora* terris:
unde *το acutum gelu* Horatii. Denique, Lucretium sic expressit Maro, geo. i. 95.

————— aut Boreæ *penetrabile* frigus adurat.

Ver. 496. *utrumque:* V. ed. *utrinque;*
B. *utramque;* O. *utraque.—retinentes:*
G. II. *retinentis.*

Ibid. *retinentes.* Idem valet simpliciter *truncantes* in hoc loco. Ita Cicero in Verr. iv. 84. “Sagittæ pendebant ab humero;” “sinistrâ manu *retinebat* arcum; dextrâ “ardentem faciem præferebat:” ut noster, ii. 25.

Lampadas igniferas *manibus* *retinentia* dextris.
Adde Catullum, lxii. 65.

Non flavo *retinens* subtilem vertice *mitram:*
quem sequitur auctor Cris, verr. 170. 511. unde nihil est in Theocrito novandum, vii. 64.

————— *σπῆραν περὶ κρατὶ ΦΥΛΑΞΣΩΝ.*

Ibid. *rite:* i. e. solenni more, uti fit in convivii et libamentis; cui usui quasi consecratur hoc vocabulum, et ornamento poetico tantum in hoc loco, sed venuste,

Sensimus, infuso lympharum rore superne:

Usque adeo in rebus solidi nihil esse videtur.

Sed quia vera tamen ratio, naturaque rerum,

500 Cogit, ades, paucis dum versibus expediamus,

Esse ea, quæ solido atque æterno corpore constant;

Semina quæ rerum, primordiaque, esse docemus:

Unde omnis rerum nunc constet summa creata.

Principio, quoniam duplex natura duarum

505 Dissimilis rerum longe constare reperta est,

Corporis, atque loci, res in quo quæque geruntur;

videtur inservire. Porro, leguntur parallela in vi. 949.

Ver. 497. *infuso rore*: Huc respexit Virgilius, geo. i. 385.

Certatim largos humeris *infundere rores*.

Et effectum, quem Lucretius denarrat, Ovidius ita tetigit, epist. xxi. 220.

Argenti color est inter convivia talis,
Quod tactum gelidæ frigore pallet aquæ.

Ver. 498. *solidi nihil*: II. *solidum nil*.

Ver. 499. *vera*: P. V. ed. B. *rara*.

Forte an vellent:

Sed quia *clara* tamen ratio—:

nam aliquoties permistas esse librariis voces *clarus* et *rarus*, discas a Burmanno ad Ovid. met. vii. 622.

Ver. 500. *Cogit ades*: Vind. P. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. *Cognita de*; II. *cognita de sed*.

Ibid. *versibus expediamus*. Sic Maro, Æn. vi. 759. *Expediam dictis*. Varia lectio in B. *expeditos* fortassis corruptela sit *τὰ expedito*, glossæ margini appictæ; de quâ verbi formâ plus semel Nonius, ex Ennio Plautoque,

Ibid. *ades, paucis dum*. Terentius, initio Andriæ:

Ades, dum paucis te volo.

Formulam sic immutavit Virgilius, Æn. iv. 116. nonnihil attollens et expoliens, ut graviorem pœsin cohonestaret:

————— *paucis, adverte*, docebo:

atque iterum, ibid. xi. 514.

Nunc adeo, quæ sit dubiæ sententia menti, *Expediam, et paucis, animos adhibete*, docebo.

Ver. 501. *ea*: P. V. ed. et.—*ea quæ*: P. *aliquo*.—*constant*: G. Σ. Ω. *constet*. Et septem versus sequentes in II. non comparent.

Ver. 504. *duarum*: B. *duorum*: vide supra, ver. 450.

Ver. 505. Miror Lucretium perspicuitati consultum non ivisse dictionum inversarum positu:

Dissimilis longe rerum—.

Ibid. *constare*: Δ. *præstare*. Forte, *perstare*; quod, scriptis faventibus, non esset improbandum.

Ver. 506. *Corporis*: Vind. V. ed. *Corporum*; mendosissime. In superioribus satis dictum est.

Ver. 507. *Esse sibi per se*: i. e. se habere solam, sine rei cuius libet mixturâ; sibi res suas habere, ut Plautus plus semel est locutus; simplicem, *αυυήστος*.

Ibid. *puram*: ut Mantuanus, Æn. vi. 746.

Concretam exemit labem, *purumque* reliquit
Ætherium sensum, atque aurâ *simplicis* ignem:

purum, extraneis omnibus liberum atque expurgatum. His Servii commentarius lucem injiciet. “*Simplicis* autem, nostri “*comparatione*, qui constat de ligno et “*aire*: ille enim *αυυήστος* per se plenus “*est et æternus*, quia simplex: omnia “*enim αυυήστα*, id est, composita, exitum

Esse utramque sibi per se, puramque, necesse est.

Nam, quâquomque vacat spatium, quod inane vocamus,

Corpus eâ non est: quâ porro quomque tenet se

510 Corpus, eâ vacuum nequaquam constat inane.

Sunt igitur solida, ac sine inani, corpora prima.

Præterea, quoniam genitis in rebus inane est,

Materiem circum solidam constare necesse est:

Nec res ulla potest verâ ratione probari

515 Corpore inane suo celare, atque intus habere,

Si non, quod cohibet, solidum constare relinuas.

“sortiuntur: unde et *atomos* perpetuas
“dicunt, quia simplices sunt, nec recipi-
“unt sectionem.”

Ver. 508. *quâquomque vacat*: V. ed. B. *quocumque vocat*.

Ver. 510. *nequaquam*: V. ed. *ut quaquam*; i. e. *haut*, pro *haud*: unde fortasse sic legendum est:

— eâ vacuum *haud* quâquam *consistit* inane.

Nam voces *consto* et *consisto* confundi solent, ut mox ad ver. 873.

Ibid. *vacuum inane*; ut mox ver. 521. *inane vacaret*; et imitatus est Virgilius, ad Æn. xii. 906. quod Havercampus prior monuit:

Tum lapis ipse viri vacuum per inane volutus.

Similiter Arnobius, lib. ii. p. 57.—“loci
“illius hospitium, quod habeat rem nul-
“lan, et sit *inane* ac *vacuum*.”

Ver. 511. Horum corporum primigeniorum, sive atomorum, uberrima exstat atque luculentissima descriptio apud Plutarchum, de plac. phil. i. 5. quam ideo apponam. *Επικυριος Νεοκλις Αθηναιος, κα-
τα Δημοκριτον φιλοσοφησας, εφη τας αρχας
των οντων, σωματα λογη θεωρητα, αμειστοχα
κενη, αγεινητα, αιδια, αφθαρτα, οτι θρηυσθη-
ναι δυναμενα, οτι διαπλασμον εκ των μερων
λαβειν, οτ' αλλοιωθηναι εναι δ' αυτα λογη
θεωρητα. Ταυτα μιν ται κινεισθαι εν τω κενω
και δια τω κενω εναι δε και αυτο σο κενον α-
πειρον, και τα σωματα απειρα.*

VOL. I.

Ver. 512. *genitis*: Vind. V. ed. Ω. *genitus*; Δ. *genitust*; unde, quoniam P. B. Δ. non agnoscunt *est* ad finem versûs, haud deterius legas, et summe probabiliter, ad hunc modum:

Præterea, quoniam *genitum est* in rebus inane.

inane est: Vind. V. ed. B. Π. Σ. *inanes*, coalitis nempe vocibus *inane* 'st ut supra *genitu* 'st codicis Δ. quæ scriptura etiam in vetustis exemplaribus excusis passim obtinet.

Ver. 515. *solidam*: G. *solide*: et abest *est* B.

Ver. 514. *potest*: B. *potcs*: voluit fortasse *potis*.

Ver. 515. *celare atque*: Π. *ccidere nec*. Et B. in sequente versu habet *solidam*; ut Δ. in ver. 517. *nec*, pro *nisi*.

Ver. 518. *tectum*: sic P. cum collationibus Heinsianis, quamvis non satis liquet, an hæc pro varietatibus codd. MSS. an propriis viri maximi conjecturis, quas in librorum margines manibus non parcentibus conferbat, sint habendæ. Impense placet hæc lectio, præ reliquorum exemplarium *τη rerum*, dictione supervacaneâ prorsus et ineptâ. Phrasis *tectum cohibere* vicissim respondet *ταις celare*, atque *intus habere* in ver. 515.

Ver. 520. *cætera*: Π. *æterna*.—*dissoluantur*: V. ed. *dissouantur*: et, in versu præcedente, Ω. habet *constant*.

Ver. 521. *si nihil*, vel *nil*, *esset*: sic. G.

H

- Id porro nihil esse potest, nisi materiai
 Concilium, quod inane queat tectum cohibere.
 Materies igitur, solido quæ corpore constat,
 520 Esse æterna potest, quom cætera dissoluantur.
 Tum porro, si nihil esset, quod inane vacaret,
 Omne foret solidum: nisi, contra, corpora certa
 Essent, quæ loca complerent, quæquomque tenerent;
 Omne, quod est, spatium, vacuum constaret inane.
 525 Alternis igitur nimirum corpus inani
 Distinctum; quoniam nec plenum gnauiter exstat,

P. et V. ed. nisi quod hæc *est* habeat; sed reliqui omnes, *siquidem nihil est*: et, pro *vacaret*, L. M. *vocaret*. Ex his autem varietatibus non possumus non ambigere de receptæ lectionis sinceritate. An ita scripsit Lucretius?

Tum porro, *siquidem nihil est*, quod inane *vacans*.

Sed longe commodiora sunt vulgata, et nihil habent, quod lectorem remorari debeat, nisi discrepantiâ tot proborum exemplarium moueremur. Sagacior aliquis fortasse, quod probari possit, quibit excudere: nos desinimus.

Ver. 522. *nisi*: V. ed. B. Π. *nec*.—*contra*: V. ed. B. *concta*.—*certa*: P. Δ. Π. Σ. *cæca*: et idem dictum sit de hac voce in ver. 527.

Ibid. *certa*: i. e. quædam; ut vi. 785.

Arboribus primum certis gravis umbra tributa est:

et Virgilius, geo. i. 60.

Continuo, has leges, æternaque fœdera, *certis*
 Inposuit natura *locis*:

adeo ut non opus sit Lucretio interpolatæ vocis vulgatiore *cæca*, ad plurium editorum voluntatem, contra meliorum librorum suffragium. Vide mox verr. 527, 676. in quorum locorum priore idem facinus editores ausi sunt, obtrudentes suum *cæca* Lucretio, pro *certa* fidelium exemplarium.

Ver. 525. *Alternis*: Π. *Alterius*; de quâ confusione, vide Burm. ad Anthol. Lat. ii. 247. 5.

Ibid. *Alternis*: i. e. alternatim, per vices. Virgilius, ecl. iii. 59.

Alternis dicetis; amant alterna Camœnæ.

Plenam locutionem Lucanus extulit ad i. 410.

— litus dubium, quod terra, fretumque,
 Vindicat *alternis vicibus*.

Ver. 526. Editiones recentiores inferciunt *est* post *distinctum*, exemplaribus scriptis adversantibus, cum antiquissimis excusis; si excipias nostrum codicem Σ. qui habet *distinctus*; corruptelam, ut non temere dixeris, *est distinctust*, vel *distinctum est*. Sed librarii ad inferendum *est* contra exemplaria sua longe fuissent promptiores, quam omittendum, iisdem retinentibus.—*gnauiter*: V. ed. *naniter*.

Ver. 528. *pleno*: G. Vind. B. *pæna*; V. ed. O. Π. Σ. Ω. *plena*.—*inane*: L. M. B. O. Δ. Π. *inani*: unde haud dubie sic versus est concinnandus.

Quæ spatium *plenum* possint distinguere *inani*.

Ver. 529. *icta*: B. *ictus*; V. ed. *ictu*.

Ver. 531. *queunt*: Vind. V. ed. B. *qucant*.—*tentata*: quidam codd. Pii, *te-merata*: male.—*labare*: V. ed. B. Ω. *labore*; facili errore.

Ibid. *tentata*: eleganter, ut alii non raro, et in primis Virgilius. Exemplo sit ecl. i. 50.

- Nec porro vacuum: sunt ergo corpora certa,
 Quæ spatium pleno possint distinguere inane.
 Hæc neque dissolvi plagis, extrinsecus icta,
 530 Possunt; nec porro, penitus penetrata, retexi;
 Nec ratione queunt aliâ tentata labare:
 Id, quod jam supra tibi paullo obtendimus ante.
 Nam neque conlædi sine inani posse videtur
 Quidquam, nec frangi, nec fundi in bina secando:
 535 Nec capere humorem, neque item manabile frigus,
 Nec penetralem ignem; quibus omnia confaciuntur.

Non insueta gravis *tentabunt* pabula fetas.

Ibid. *labare*: i. e. ita turbari, ut partium coherentia discutiatur. Ennius apud Nonium, voce *cæmenta*:

Labant, labuntur, saxa; cæmentæ cadunt:

i. e. ita labant saxa, ut decidunt. Sic rescribendum, pro *labat*.

Ver. 552. *supra*: sic Vind. V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *supera*; et irrationabiliter, et nullo fructu. Variare sermonem suum poetæ liceat.

Ver. 555. *conlædi*: vide me ad ii. 469.

Ver. 554. *fundi*: sic G. B. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *fundi*. P. *scindi*. Arridere poterat *fndi*, nisi tot libri maximæ auctoritatis contra starent, et faceret phrasin in *bina secando* leve desiderium dictionis non aliud valentis in hoc loco. *Fundi* vero potest *dispergi* et *labefactari*, ita ut prior textura pereat. Translatio est ab *aquâ*; quæ, semel humi effusa, colligi nequit, et in priorem statum redintegrari. Neque exempla huc facientia non passim legentium oculis ingeruntur. Expectares autem in hoc loco scriptores librariorum pro *fundere* magis obvium vocabulum statim reposituros esse, sapore poetico leviter contactos.

Ver. 555. *neque*: V. ed. *nec*.—Et si conferas supra, ver. 495. intelliges quam lepidâ cum varietate sua immutaverit epitheta noster, artifex orationis solertissimus.

Ver. 556. *penetralem*: M. *petralem*.—*confaciuntur*: V. ed. *conficiuntur*; et, opinor, B. quamvis compareat cum *t* variatio, *confitiantur*.

Ibid. *ignem*—*omnia confaciuntur*. Euripides, Med. 1187.

Χρυσος μὲν ἀμυζὶ κρατὶ κλισίαιος πλοκος
 Θανμαστον ἐν ναυα ΠΑΜΦΑΓΟΥ ΠΥΡΟΣ.

Ver. 557. *quo*: sic, opinor, universi codices MSS. et editiones antiquæ: mirâ tamen perversitate atque audaciâ editores suum *quam* nobis obtrudunt.—*quæque*: V. ed. *quæcumque*.

Ibid. et ver. 558. *quo Tam*. Simili prorsus colore constructionis noster, in iv. 252.

———— et *quanto plus* aëris ante agitur. *Tam* procul esse *magis* res quæque remota videtur.

Ver. 558. Videtur legendum:

Tam magis ictibus hæc penitus.—Faber.

Imo, *his rebus*: i. e. humore, frigore, igni. BENTLEYUS.

Ibid. *his*, vulgo: Σ. *hiis*; ut tantum non semper nostri codices; quod supra diximus, ad ver. 450.

Ver. 540. *utei*: O. Π. *ut*.—*docui*, *sint*: L. *docuissent*.

Ver. 541. *nisi*: Vind. V. ed. B. Π. *nec*.—*fuisse*: Δ. *fuisse*.

Ver. 542. *redissent*: Π. *dedissent*; B. *dedisset*.

Ver. 545. *nihiloque renata*: P. Vind.

Et, quo quæque magis cohibet res intus inane,
 Tam magis hiis rebus penitus tentata labascit.
 Ergo, si solida, ac sine inani, corpora prima
 540 Sunt, ita utei docui, sint hæc æterna necesse est.
 Præterea, nisi materies æterna fuisset,
 Antehac ad nihilum penitus res quæque redissent;
 De nihiloque renata forent, quæquamque videmus.
 At, quoniam supra docui, nihil posse creari
 545 De nihilo, neque, quod genitum est, ad nihil revocari;
 Esse immortalî primordia corpore debent,

V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. *nihilo quæsita*: unde dederit fortasse noster:

De nihiloque *excita* forent, quæquamque videmus.

Sic Virgilius, Æn. iii. 676. et alibi, hæc verbi formâ usus est:

At genus e sylvîs Cyclopum, et montibus altis,
Excitum, ruit ad portas.—

Ω. *nihilo quoque nata*; G. L. M. *nihilo quæ ranta*.—*forent*: Vind. *fuertint*.

Ver. 544. *supra*: sic P. Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. et, ut putem, omnes alii, nisi, ut in re tenui, et momento nullo, tacere voluissent lectionum variarum oculati collatores. Vulgo, *supera*.

Ver. 545. *neque abest* Σ. ut *est* etiam Δ.

Ver. 547. *supremo tempore*: i. e. cum hora interitûs accesserit. Et notabilis est hujusce vocabuli frequentatio in extremis rerum designandis: vide supra, ad ver. 94. nonnulla hanc rem spectantia. Catullus, lxii. 151.

Quam tibi fallaci *supremo in tempore* decesse.

Porro, in præcedente versu, V. ed. habet *corpora*, pro *corpore*.

Ver. 548. *suppeditet*. Ita sæpe noster absolute, pro *suppetat*, uti Lambinus etiam dudum monuit. Hinc recte capias Fabii locum, instt. orat. i. 1.—“cum in—
 “offensa atque indubitata literarum inter
 “se conjunctio *suppeditare* sine ullâ co—
 “gitandi saltem morâ poterit.” Ex hoc

genere phrasis est Tacito, et aliis usurpata; ut ei ad hist. i. 1. “Quod, si vita
 “*suppeditet*.” Vide plura in Grævii commentariis ad Cicer. in Verr. v. 38. Cæterum, super hoc nostri poetæ argumento locus exstat eloquentissimus Tertulliani, de resur. carn. 12. cujus perorationem lectoribus apponam: “Omnia in
 “statum redeunt, cum abcesserint; om—
 “nia incipiunt, cum desierint; ideo fini—
 “untur, ut fiant: nihil deperit, nisi in
 “salutem. Totus igitur hic ordo revo—
 “lubilis rerum, testatio est resurrectionis
 “mortuorum.” Adi Min. Fel. xxxiv.

Ver. 549. *solidâ simplicitate*: i. e. ita absolutissime una, atque ab aliis omnibus secreta, ut nec penetrari, nec frangi, nec dissolvi possint, quâcumque demum vi adhibitâ: ideoque æterna sint necesse est.

Ver. 550. *ævom*: sic G. et sane, in quantum liceat ex codicum Virgilianorum varietatibus, atque aliis quibusdam locis veterum, judicare, hoc antiquioris scriptiois exemplum in hac voce diutius permansisse fidenter dixerim; atque adeo, Havercampo morem gerens, in nostrâ quoque editione servandum statui.

Insuper, pro *servata*, L. habet *renovata*: perperam. Mihi quidem sic videtur versus hicce rescribendus, vel invitis libris, transpositione tantummodo literarum factâ:

Nec ratione queunt aliâ, *versata* per *ævom*:
 i. e. *agitata*—*jactata*—*pulsata*. Locus est

Dissolvi quo quæque supremo tempore possint,
 Materies ut subpeditet rebus reparandis.
 Sunt igitur solidâ primordia simplicitate,
 550 Nec ratione queunt aliâ, servata per ævom,
 Ex infinito jam tempore res reparare.
 Denique, si nullam finem natura parasset
 Frangundis rebus, jam corpora materiaï
 Usque redacta forent, ævo frangente priore,
 555 Ut nihil ex illis a certo tempore posset,
 Conceptum, summum ætatis pervadere finem;

inferius, ver. 655, ad omnia gemellus, atque hic integer exhibendus, ut comparatio commodior instituat:

At, quoniam fragili naturâ prædita constant,
 Discrepat, æternum tempus potuisse manere,
 Innumerabilibus plagis vexata per ævom.

Optima vero est vox *verso* in hoc sensu; confer vi. 125. Æn. vi. 562. et Broukhusium ad Propert. iii. 6. 19.

Ver. 552. *nullam*: P. V. ed. B. *nullum*.

Ver. 555. *materiaï*: P. Δ. *materiesque*; Vind. V. ed. O. Π. *materiaeque*; Σ. Ω. *materieque*; B. *materiam*; L. M. *materiae*: uude rectissime effecta est recepta lectio, et in contextu editoribus collocata; hanc enim aberrationem per hos libros frequentissimam manus scribarum aberraverunt. Vere Gronovius ad Plaut. Cas. prol. 50. ubi libri dant *comædiæ*:

Aures vaciæ si sunt, animum advortite:
 Comædiñ nomen dare vobis volo.

Et *vacivæ aures*, ut noster, ver. 45. hujusce libri, *vacuas aureis*. Hinc etiam versus Ennianus, apud. Cic. de senect. 6. acumine proprio correxeram, post Lambinum tamen:

Quo vobis mentes, rectæ quæ stare solebant
 Antehac, dementes sese flexere *vacivæ*?

Vulgo legitur, *via*.

Ver. 554. *redacta*: P. Vind. V. ed. B. O. Π. Σ. *reducta*.—*forent*: G. L. M. *fovent*.

Ver. 556. *finem*: sic P. V. ed. M. O. Δ. *finis*, Vind. L. B. Π. Σ. *fine*, G. vul-

go, florem. Phrasis *summum ætatis pervadere finem* valet, "maturitatem suam, quam sibi natura præscripserit, complere." Virgilius vocat *ævi terminum*, ad geo. iv. 206. et ex professo quasi plenius declarat ad Æn. x. 472. ille optimus Lucretii interpres:

————— Etiam sua Turnum
 Fata vocant, metasque dati pervenit ad ævi.

Et cum *την summum finem* committas aliud Virgilianum, geo. iv. 116.

————— *extremo* ——— sub *fine* laborum.

Non igitur erat caussæ, ut editores illud *florem* ex aliis Lucretii locis huc arcescerent, libris melioribus ac pluribus aliter jubentibus. Vide ii. 1129.

Ver. 557. In hanc prudentissimam, atque veritatis simplicissimæ universalem quidem, sententiam dudum Pindarus concesserat; cujus versus longe pulcherrimi his annotationibus, ut purpureus quidam pannus, assuuntur. Leguntur autem in Pyth. iv. 484.

ῥαδιὸν μὲν γὰρ πολλὸν σῆ-
 σαι καὶ ἀστένοστεροις ῥαδιὸν ἐστὶ χα-
 ρας αὐτὸς ἴσσαι, δυσπαλὸς
 Δὴ γινέσται ἐξάπηναι,
 Εἰ μὴ Θεὸς ἀγχιμοῖσσι κυδέρ-
 νατῆρ γίνηται.

Probe scholiastes: Το μὲν γὰρ διασιῶσι πο-
 λιν καὶ τοῖς ἀστένοστεροις ῥαδιὸν ἐστὶ, μὴ ΤΙ
 γὰρ δὴ τοῖς ἐν δυνάμει κειμένοις. Sic repo-
 nendum est; mendose circumfertur, μὴ

Nam quid vis citius dissolvi posse videmus,
 Quam rursus refici: quapropter longa diei
 Infinita aetas ante acti temporis omnis,
 560 Quod fregisset adhuc, disturbans dissoluensque,
 Numquam id reliquō reparari tempore posset:
 At nunc nimirum frangundi reddita finis
 Certa manet, quoniam refici rem quamque videmus,
 Et finita simul generatim tempora rebus

τοι γε. Hesychius: Μη τι γε ποσῶ γε
 μαλλον; ut apostolus, 1 Cor. vi. 3. cujus
 etiam memor erat Alberti: Οὐκ οἶδατε,
 ὅτι ἀγγέλως κρινόμεν; μη τι γε βιωτικά.
 Clemens Alexandrinus, Pæd. ii. 2. 'Ο γὰρ
 ἀκρατος, κατὰ τὸν κομικόν, ὀλίγα ἀναγκα-
 ζει φρονεῖν, μη τι γέ σωφρονεῖν. Sic legen-
 dum: vulgo, μη τι ΔΕ. Error hujusceno-
 di de Plutarcho tollendus restat ad finem
 tractatus de educatione liberorum:—οἱ δ'
 ἄλως φαύλως ζῶντες ὕδὲ τοῖς δούλοις παρρη-
 σίαν ἀγασσὶν ἐπιτιμᾶν, μη τι γέ ἢ τοῖς υἱοῖς.
 Libri exhibent, τοι. Jamblichus, vit.
 Pyth. sect. 211.—καὶ μητε πληρῶσει χρω-
 μένον τροφῆς, ἀκαιρῶς, μητε προσφερομένον
 τοιαῦτα, ἀφ' ὧν χεῖρῶς αἱ τῶν σωματῶν ἐξῆς
 γίνονται. ΜΗ ΤΙ ἢ μεθύοντα ΓΕ, ἀλλ' ἡ-
 κίστα παντῶν. Ita corrigendum dixerim.
 Vulgo, μητε ἢ μεθύοντα τε. Sed vereor,
 ne nimii videamur; et redeundum est in
 viam.

Ver. 559. *Infinita*: sic Vind. V. ed. L.
 M. O. Δ. Π. Σ. Ω. reliqui, *Infinitæ*; sed
 nostro perquam familiare est ad hunc
 modum in majorem emphasim epitheta
 congerere.—*omnis*: P. *omne*; Π. *omnes*.
 Ita capias verborum constructionem:
 "Quapropter longa (imo) infinita aetas
 "diei, (quæ est) omnis præteriti tempo-
 "ris.—" Conferas autem ver. 254. su-
 pra.

Ver. 561. Editio Veronensis: *Reliquō*
id nunquam. Optime. BENTLEIUS. Sed
 ordini nostro favent G. L. M. et Π. qui
 cum Ω. non agnoscit *id*. L. habet, *Nun-*
quam deliquo: P. *Id reliquo nunquam*;
 Vind. O. Δ. Σ. *Id nunquam reliquo*. Ni-

hil, aut parum, interest, quid ex his om-
 nibus velis eligere.

Ibid. *reliquō*. Sic *reliquās*, iv. 974. et
 Phadrus, iv. 24. 12.

————— Cum *reliquam* posceret.—

In his autem et similibus mos antiquita-
 tis fuisse non videtur geminasse *litteras*;
 unde sic Plautum equidem, Trinum. ii.
 4. 109. rescriperim:

————— nam is de stultitiā meā
 Solus superfit præter, vitam *reliquās*.

Quæ latius patet in comicis observatio.
 Sic etiam Græci in purioribus editionibus.
 Arat. Phæn. 20.

Οὐρανῶ ἐλκόνται ταντ' ἡμᾶτα συνεχῆς αἰεῖ:
 et in Dios. 94.

Δυνεὶ δ' ἀντιφῶς μελακκῆν ὑποδύεος αἰγλήν:
 quibus superadditum singulare exemplum
 ex Homeri penu sufficiat, Il. B. 113.

Ἰλιὸν ἐκτετρῶσαν' εὐτυχίον ἀπονεύσθαι.

Unde constantissimam sinceriorum codd.
 Latinorum scripturam in vocibus ab *icicio*
 compositis, *abicicio*—*inicicio*—*obicicio*—*subi-*
cicio—et similibus, quam rejiciunt editores,
 nisi quoties syllaba contrahenda sit, vehe-
 menter suspicor in omnibus esse retinen-
 dam, et vetustioribus potissimum poetis:
 sed unusquisque suo judicio fruatur.

Ver. 562. *reddita*; pro simplice *data*:
 videas ad ver. 204.

Ver. 563. *refici videmus*: L. M. *refice*
demus. Et V. ed. B. in sequente versu
At habent, pro Et.

Ver. 565. *ævi florem*. Virgilius, *Æn.*
 vii. 162.

565 Stare, quibus possint ævi contingere florem.

Huc adcedit, utei solidissima materiaï

Corpora quom constant, possint tamen omnia reddi

Mollia, quæ fiunt; aër, aqua, terra, vapores,

Quo pacto fiant, et quâ vi quomque gerantur:

570 Admixtum quoniam semel est in rebus inane.

At contra, si mollia sint primordia rerum,

Unde queant validei silices ferrumque creari,

————— *primævo flore* juventus.

Ex Homero autem derivata hæc figura per universam Græciam Latiumque fluxit, Il. N. 484.

Και ὁ ἔχου ἑβησ ἀνόσ.

Ver. 566. *Huc*: Π. *Nunc*: vide ver. 580.

Ver. 568. *fiunt*: ita P. Vind. V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. Σ. *fiant* placuit editoribus, inde totum locum, ni fallor, pesum dantibus; levissimo tantum puncto ad *fiant* posito, et confusis omnibus. Nos ita scripsimus et distinximus, ut mens auctoris clarissime elucescat, nec indigeat interpretis.—Porro, versus in codd. O. Σ. et Ω. ad hunc modum exhibetur:

Mollia, quæ fiunt: *aqua, et aër*, terra, vapores: cui rationi longe anteferenda est vulgata.

Ver. 569. *quomque*: G. P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Σ. *quæque*: male.—*gerantur*: sic G. P. Vind. B. O. Π. Σ. et *rogenantur* aliorum librorum ortum putaverim ex *generantur*, quod legitur in Veronensi.

Versus autem hæc est interpretatio, impendio facilis, si ad utrumque relativum illud *quomque* arcessatur: “Quocumque — taudem pacto hæc res molles existant, “ et quâcumque demum vi negotia earum “ omnigena administrantur.”

Bentleius obelo hunc versum, quasi adulterinum, confoderat; oculos ex pravâ vulgariæ editionum constitutione caligare sibi passus.

Ver. 570. *semel*: V. ed. *simul*: men-

dose: et statim *Ac*, pro *At*.—B. non habet *est*.

Ibid. *quoniam*. Non enim difficile est concipere, res quasdam posse molles fieri, si spatia sint in corporibus omni vacua materie.

Ver. 575. *Lego*:

————— nam funditus *omni*
Principio *solidamenti* natura carebit.

Vide ver. 615. BENTLEIUS.

Procul dubio, naribus emunctis viri, mortalium omnium acutissimi, repetitæ dictiones, *funditus fundamenti*, displicere. Sed hujusce emendationis nollem in me suscipere defensionem: nam nihil adjuvamenti est ex loco, ad quem provocat; atque liis vocabulorum consonantium vicinitatibus Lucretium delectari satis liquet, ut nobis in superioribus jam contigit observare: vide ad ver. 594.

Ver. 575. *pollentia*: Π. *palentia*: et, in versu proxime veniente, pro *condenso*, Π. habet *cum denso*, quod est usitatissimum aberrationis genus.

Ver. 577. *vireis*: ex Π. erasum est hoc vocabulum.

Ibid. *validas vireis*. Virgilius, Æn. vi. 854.

Neu patriæ *validas* in viscera vertite *vires*.

Ver. 578. Hic versus, et sex sequentes, multo commodius leguntur in hoc loco, apud G. P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. Ω. Vulgo ponuntur post ver. 655. editionis nostræ.

Hoc autem modo poetæ ratiocinatio procedere videtur: “ Si tibi concedam non

Non poterit ratio reddi: nam funditus omnis
Principio fundamenti natura carebit.

575 Sunt igitur solidâ pollentiâ simplicitate;
Quorum condenseo magis omnia conciliatu
Artari possunt, validasque obtendere vireis.

Porro, si nulla est frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quæque
580 Nunc etiam superare necesse est corpora rebus,
Quæ non dum clueant ullo tentata periclo.

“esse rerum frangendarum finem, mihi
“necesse est vicissim concedas, certa esse
“corpora, quæ nondum diffringantur:
“hanc enim concessionem tibi extorque-
“bit validissimum oculorum testimonio-
“um. Ergo conclusio, quem volo, ne-
“cessario exurgit; *solida* utique esse,
“non contra *mollia*, rerum omnium pri-
“mordia: aliter enim, undenam per in-
“finitum ætatis ante actæ tempus, cum
“tot plagis semper tuditantibus conflicta-
“ta, in ævum nostrum durare potuis-
“sent?” Hinc autem liquidissime patet,
nos, prudente consilio subnixos, in hanc
transpositionem septem versuum, cum
quibus jam nunc versamur, concessisse.

Ver. 579. *quæque*: i. e. singula ea cor-
pora, ex quibus res peculiariter constant,
atque efficiuntur. Hanc lectionem præ-
bent G. P. Vind. V. ed. L. M. O. Δ. Σ.
Ω. reliqui, *quædam*, editoribus avide ar-
reptam, sed, me iudice, minus necessa-
rio.

Ver. 580. *Nunc*: Ω. *Hunc*; nec mi-
rum; nam literæ majusculæ *N* et *H* in
libris sunt quam simillimæ.—Π. *infercit*
et post est.

Ibid. *superare*: i. e. superesse: ut Vir-
gilius, Æn. iii. 559.

Quid puer Ascanius? *superatne*, et vescitur aurâ?

Ubi turbas, quas ciet Servius, de hoc sen-
su verbi, satis mirari nequeo, post Carum
nostrum, atque Sallustium in Gellii col-
lectaneis, i. 22. qui consulendus est, ne
longior nullo cum fructu sim.

Ver. 581. *non dum*: Ω. *non dura*.—
clueant: L. M. *cicant*; Vind. O. Δ. Π.
queant; Σ. *possint*.—*ullo*: Π. *nullo*; i. e.
ab *ullo*.

Ver. 585. *Discrepat*: i. e. huic argu-
mento *dissidet*, non congruit, contradicit;
ad verbum, *aliud dicit* ei, quod argumen-
ti tui tenor postulat.

Ver. 585. *generatim*: B. *generatam*;
L. M. *generatim*.

Ver. 586. *crescendis*: ita Vind. L. M.
O. Δ. Π. ut ver. 555. *frangendis rebus*:
vulgo editur cum reliquis, *crecendî*.—
tencndi: ita P. Vind. V. ed. B. L. M. Π.
Σ. Ω. probante Bentleio; alii, *tuendi*:
quæ vox est in hoc usu pervagatior, ne-
que invitis membranarum arripienda. Cicero,
nat. deor. ii. 54. “Nam, cum tribus re-
bus animantium *vita teneatur*, cibo, po-
tione, spiritu; ad hæc omnia percipien-
da os est aptissimum.” Seneca, Herc.
Æt. 1775.

Quid, misera, duras, vita? quid *lucem* hanc *tenes*?

Porro, de librariorum aberrationibus in
verbis *tueri* et *tenere*, te conferas ad Bur-
man. in Ovid. fast. iv. 225. et Draken-
borch. in Liv. x. 5. 2.

Ver. 587. *Et*: B. *Sed*, quod fluxit a
Set.—*queant*: Π. *queat*.—Porro, punctis
sensitate dispositis, *ivi* cautum, ne alio
referas dictiones *per fœdera naturâ*, quam
ad *sancitum*.

Ver. 588. *sancitum per fœdera*. Vir-
gilius, Æn. xii. 200.

— qui *fœdera* fulmine *sancit*.

At, quoniam fragili naturâ prædita constant,
Discrepat, æternum tempus potuisse manere
Innumerabilibus plagis vexata per ævum.

- 585 Denique, jam, quoniam generatim reddita finis
Crescendis rebus constat, vitamque tenendi;
Et quid quæque queant, per fœdera naturâi,
Quid porro nequeant, sancitum quandoquidem exstat;
Nec commutatur quidquam; quin omnia constant
590 Usque adeo, variæ volucres ut, in ordine cunctæ,

Π. curtam habet vocem *quandoquidem*, abscis duabus ad finem literis; et, pro *nequeant*, legitur *nequcas*, mendose, in Priscian. x. sub fin.

Ver. 589. *conmutatur*: V. ed. B. *com-municatur*; L. M. *comitatur*.—*quin*: Vind. V. ed. B. *quando*: i. e. *qu*. Parum interest, utrum eligas.

Ver. 590. *variæ volucres*: i. e. si interpretes sunt auscultandi, *varia avium genera*: quam tamen interpretationem in hoc loco nullus equidem probaverim. Intelligas velim potius, *picte*, pulchris coloribus decoræ, *πικιλαι*: quibus concinit *τῶ maculis* versus insequentis. Virgilius, *Æn.* iv. 525.

————— *pecudes, picteque volucres.*

Idem ad *geo.* iii. 264.

Quid *lynxes* Bacchi *variæ*—:

sed in *Æn.* i. 525.

————— *maculosæ tegmine lynxis:*

quibus locis opportunus superveniet Ovi-dii met. iii. 669.

Pitarumque jacent fera corpora *pantherarum*.

Denique, idem Maro, *geo.* i. 44.

——— ubi nascentem *maculis variaverit* ortum.

Porro, hinc explices controversam phrasim Petronii, cap. 2. "*maculosa oratio*;" i. e. *pieta*, et figuris affectate variata. Cicero, de *clar. orr.* 85.—"*Lysie similem, quo nihil esse potest pictius.*"

Ipse Petronius, cap. 118.—"controver-

"siam sententiolis vibrantibus *picam*." Confer Pers. sat. v. 25. et nos ad Moschum, ii. 67.

Ibid. in ordine *cunctæ*: *ἐκαστη ἐν τῷ διῷ ταγματι*, uti locutus est apostolus, ad 1 Cor. xv. 25. i. e. ordine sic fideliter per fœdera naturæ in singulis conservato, ut nullo tempore in eadem volucrum classe permutatio fiat macularum.

Ver. 591. *Obtendant*: P. V. ed. O. Δ. Π. *Ostendunt*; nec displicet.—*generaleis*: Vind. *genitales*. Nec male; sed vulgato potius standum putem: *generales* utique, suo generi proprium datas.—*corpore*: Π. Σ. *corpore*, cum vulgaribus libris editis: minus exquisitè, et ex indoctorum scribarum importunâ correctione: vide iii. 654. V. ed. *macula*.

Ver. 592. *Inmutabile*: V. ed. B. *Im-mobiles*; Vind. L. M. O. Σ. *Immutabiles*: Π. *Initabiles*. B. porro, *quoque materiai*, ordine inverso.

Ver. 594. *ratione revicta*. Persius, v. 39.

Ut premitur *ratione* animus *vincique* laborat.

Horatius, od. iv. 4. 25.

————— *victrices catervæ,*
Consilii juvenis *revictæ*—.

Ubi male Bentleius maluit *repressæ*; quod vocabulum multo magis glossam redolet, et captum attingit librariorum, quam recepta. Inanem prorsus operam insumpsit vir summus exemplis corradendis vocis obviæ, atque pervagatæ, *repressit*; neque animum advertit, paronomasi-

Obtendant maculas generaleis corpore inesse;
 Inmutabile materiæ quoque corpus habere
 Debent nimirum: nam, si primordia rerum
 Conmutari aliquâ possent ratione revicta,
 595 Incertum quoque jam constet, quid possit oriri,
 Quid nequeat; finita potestas denique quoique
 Quâ nam sit ratione, atque alte terminus hærens;
 Nec totiens possent generatim secla referre
 Naturam, motus, victum, moresque, parentum.
 600 Tum porro, quoniam est extremum quoique cacumen

am haud invenustam poëtam captavisse dictionibus *victrices* et *revictæ*; ut uno tempore tam milites, quam imperatorem, egregiâ laude insigniret. Quos scilicet hostes vincere nequirent, consilium vicit, et disciplina. Non discrepat Drydenus nostras, conatu longe felicissimo:

The *vanquish'd victor* sunk upon her breast.

Vide locum ex Anthol. Lat. ad finem notarium in ver. 55. hujusce libri.

Hoc Cruquii commentatorem non effugit: "Mire autem *revictæ*, quia supra dixit "*victrices*."

Ver. 598. *totiens*: ita P. Vind. V. ed. L. M. O. Δ. Π. de quâ scripturâ satis sit semel monuisse.—*possent*: Π. *possint*; P. V. ed. *posset*.

Ver. 599. *Naturam*: B. *Natura*: et G. L. M. vocabula *motus* et *mores* transposita exhibent: minus concinne.

Ibid. *mores parentum referre*. Hoc pacto Virgilius, geo. iii. 128.

Invalidique *patrum referant jejunia* nati.

Ver. 600. In lectionum vexatissimâ varietate, nos, pro acumine ingenito probabilitatem secuti, textum concinnavimus. Jam vero librorum testimonia recenseantur, quo melius de conatibus meis sententiam lectores æqui ferre poterunt.

To est, quod vulgaribus abest editionibus, agnoscunt P. G. V. ed. B. L. M. Σ. Ω. Pro *quoique* nostro, editur vulgo *quoius-*

que, vel *cujusque*; sed G. L. M. habent *quoque*; P. autem, Vind. V. ed. B. Σ. *quodque*. Res est sane incertæ divinationis; sed putem non deterius fore, neque probabilitati alienius, si versum sic refingas:

Tum porro, quoniam est extremum *in quoque* cacumen:

sed, quoties erratum sit circa præpositionem *in*, cum vox præcedens a literâ *m* desineret, quis nam est docendus?

Ver. 601. *Corporis*: V. ed. Π. *Corporum*.—*illius*: sic P. G. Vind. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. Vulgo, *est aliquod*; B. *illud quod*. Vulgares etiam editiones habent *nostrî quod*; quem verborum ordinem nullus videtur codex vindicare. Denique, est ordo verborum: "Porro, quoniam est "cuique (corpori) cacumen illius corporis, quod—." Jam vero fuerint fortasse, quibus ad hanc normam constitutus locus magis arridebit, nec majore cum mutatione:

Tum porro, quoniam est extremum *quodque* cacumen

Corporis *ullius*, quod—:

quibus equidem hoc volentibus non repugnem. *Ullorum* et *illorum* statim permiscerentur iterum, ad ver. 612.

Ver. 602. *nimirum*: Π. *mirum*.

Ver. 604. *se*: abest V. ed.—*posthac*: V. ed. B. Δ. Π. Σ. *posthæc*: tantundem est. Pius etiam habet *concretum*, vice *secretum*.

- Corporis illius, quod nostri cernere sensus
 Jam nequeunt; id nimirum sine partibus exstat,
 Et minumâ constat naturâ: nec fuit unquam
 Per se secretum, neque posthac esse valebit;
- 605 Alterius quoniam est ipsum pars primaque, et ima:
 Inde aliâ, atque aliâ, similes ex ordine partes
 Agmine condense naturam corporis explent.
 Quæ, quoniam per se nequeunt constare, necesse est
 Hærerere; unde queant nullâ ratione revelli.
- 610 Sunt igitur solidâ primordia simplicitate,

Ver. 605. *est* non comparet in *M. ipsum* in Π . et *pars* in Vind. V. ed. B. M. Σ . Pro *est*, V. ed. B. habent *sunt*; et, pro *ima*, *M. una*, maxime frequenti permutatione.—Cæterum, nullo modo displicet versus, prout integer diverse repræsentatur in Bononiensi:

Alternis quoniam *sunt* ipsum primaque, et ima: quæ videntur exquisitiora, et, omnibus demum perpensis, mihi quidem verissima: sed in re incertâ, nec maximi momenti, non libet inutiliter novare. De commutatis *alternis* et *alterius* supra diximus, ad ver. 525.

Ver. 607. *Agmine*: P. *Augmine*: vide ad ver. 455.—*corporis*: V. ed. Π . *corporum*: et, in sequente versu, V. ed. *nequeant*.

Ver. 609. *Hærerere*: V. ed. B. Π . *Hærens*; Vind. *Habere*.—*unde*: sic Vind. V. ed. P. G. L. M. O. Π . Σ . Ω . sed Δ . *inde*: ut est in vulgatis editis.—*queant*: sed *nequeant* contra libros editi plerique; V. ed. Π . *queat*.—*nullâ*: sic P. V. ed. B. Δ . Ω . reliqui, *ullâ*; quod cum *queant* stare non poterit.

Ver. 610. *Deest* hic versus in O. Δ .

Ver. 612. *ex*: Δ . *etiam*.—*nullorum*: ita P. Π . reliqui tamen consentiunt in *illorum*; quod si verum sit, valde saltem fuerit ambiguum atque inconcinnum.

Ver. 614. *nec*: Vind. Δ . Σ . *neque*.—*jam*: ita P. Δ . reliqui omnes, *tam*. Π . in-

serit voem *cujus* inter *diminui* et *jam*.—Porro, G. et editi quidam legunt *deminui*: mendose, neque huic loco satis commode. Longe scilicet diversæ rationis sunt dictiones *deminui* et *diminui*. Illa vult *de-trahi*, vel *deduci*, particulis amovendis; hæc autem *separari*, vel *diffringi*, particulis *vi* quâdam disparatis.

Ver. 616. *minumum*: Vind. Π . *nimum*, errore solenni scribarum.

Ibid. *parvissima*. Sic Varro apud Nonium, voce *ricium*: “Rietus *parvissimus*.” Exempla ex recentiorum scriptis in lexicis communibus memorantur. Noster alibi similiter. Sic etiam Vegetius, de re militari, i. 8. “Sed nos disciplinam militariæ rem populi Romani debemus inquirere; qui ex *parvissimis* finibus imperium suum pene Solis regionibus, et mundi ipsius fine, *dissepit*.” Sic, opinor, legendum, duabus literis immutatis, pro vulgato *distendit*; quod certe vitii affine est. Lucretius mox, ver. 998. hujusce libri:

Aër dissepit colicis, atque aëra montes.

Porro, argumentum, cui heic nititur poëta, puerulis etiam, quos vel prima elementa geometriæ imbuerint, non ignotum est.

Ver. 617. *partibus*: Vind. *rebus*.

Ver. 619. *præfinit*: i. e. præ illâ, quasi in ejus fronte scilicet, finem ponet, quem transgredi et perrumpere non liceat. Ita legitur P. Vind. V. ed. G. M. Δ . Σ . Ω .

Quæ minumis stipata cohærent partibus arte;
 Non ex illorum conventu conciliata,
 Sed magis æternâ pollentia simplicitate:
 Unde neque avelli quidquam, nec diminui jam,

615 Concedit natura, reservans semina rebus.

Præterea, nisi erit minimum, parvissima quæque
 Corpora constabunt ex partibus infinitis:
 Quippe, ubi dimidiæ partis pars semper habebit
 Dimidiam partem; nec res præfiniet ulla.

620 Ergo rerum inter summam, minumamque, quid escit?

Nihil erit, ut distet: nam, quam vis funditus omnis

neque erat causæ, ut reliquorum *perfiniet* ab editoribus omne sibi punctum ferret.— Porro, Π. *Dimidia*.

Ver. 620. *quid*: Vind. M. Ω. *quod*.—*escit*: P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. *csset*: et, pro *que quid*, Π. *quicquid*.

Ibid. escit: i. e. erit, Festo interprete; in cujus collectaneis leguntur etiam *obescit* et *superescit*, pro *oberit* et *supererit*, cum exemplis ex Ennio Attioque. Occurrunt insuper *escit* atque *escunt* in vetustis legibus Romanorum. Emanavit autem ex Ionum *εσκειν*, quam Mæonides usurpat dictionem; uti bene Faber observavit.

Ver. 621. *Nihil*: sic G. L. M. Σ. sed P. Vind. V. ed. B. Π. *Nil*; quod idem est: vulgo, *non*.—*distet*: ita G. P. Vind. V. ed. B. Δ. Π. Σ. Ω. reliqui, *distent*; ex correctione procul dubio scribarum, lectionem nostram male concoquentium: sed inscitissimæ, nam sic passim probatissimi scriptores absolute loquuntur. Prorsus gemella est locutio, ne latius dispicientes evagemur, Horatiana, *epist.* i. 17. 44.

————— *distat*, sumasne pudenter,
 An rapias:

i. e. *hoc distat*: quæ est constructio plena hujusce phraseos.—Pro *ut insuper*, G. *aut*; quasi legendum sit,

Nihil erit; *haud distet*.

Vice *funditus* denique, V. ed. *funditur*.

Ibid. nam: i. e. “si dixeris enim aliquam differentiam intercedere id, quod summum est, atque id, quod minimum; concludere licebit, parvissimam quamque particulam æque ex infinitis partibus constare, ac omnem materiæ universalis congeriem: quod et fidem superat, et veræ repugnat rationi. Ergo nihil est in his re verâ differentia.”

Ver. 624. *Quod*: i. e. secundum quod, uti passim locutus est noster, nec minus omnes Græci Latinique: vide supra ad ver. 222. Et sequor in hac lectione G. P. Vind. B. L. Δ. Σ. vulgo, *Quoi*.—*ratio*: Π. *vero*; V. ed. B. *non*; qui error ex compendio scripturæ, *vō*, fluxit.—*vera*: B. *natura*.

Ver. 625. *animum*: Vind. *auimi*.

Ver. 626. *jam*: Π. *item*.

Ver. 627. *constat*: G. *constat*; V. ed. B. L. Δ. Σ. *constant*.

Ver. 628. *Ille*: Π. Σ. *Illo*.—*esse tibi*: Σ. *esset ibi*.—*solidâ atque*: M. *solidant*. Et, ad finem versûs, est in Ω. *comparet*.

Ver. 629. *nî*: sed P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. Ω. *si*; et, opinor, vere, si modo probam sequentis versûs scripturam restituas:

Denique, *si* minimas in partibus cuncta resolvit
 Cogere non *suescit* rerum natura creatrix.—

Quum vero de suffragiis codicum L. M. apud Havercampi editionem altum sit

- Summa sit infinita, tamen, parvissima quæ sunt,
 Ex infinitis constabunt partibus æque.
 Quod, quoniam ratio reclamat vera, negatque
 625 Credere posse animum, victus fateare necesse est,
 Esse ea, quæ nullis jam prædita partibus exsunt,
 Et minumâ constant naturâ: quæ quoniam sunt,
 Illa quoque esse tibi solida, atque æterna, fatendum.
 Denique, ni minumas in parteis cuncta resolvî
 630 Cogere consuesset rerum natura creatrix,
 Jam nihil ex illis eadem reparare valeret:
 Propterea, quia, quæ nullis sunt partibus aucta,

silentium, licet vix ambigem eos reliquis non refragari, a contextûs mutationibus ex ingenio me consultius esse temperaturum existimavi.

Ver. 650. *natura creatrix*. Anthologia Lat. Burm. iv. 47. 1. hanc locutionem mutuata est.

Humano generi legem *natura creatrix*
 Hanc dedit, ut tumulû membra sepulta tegant.

Ver. 652. *nullis*: ita P. Vind. G. V. ed. B. Δ. Π. Σ. Ω. L. sed M. *nullis*: editores autem, exemplaribus scriptis, quotquot exstant, reclamantibus, ex ingenio dederunt *multis*; mentem potè non satis perspectam habentes. Lucretius utique opponere vult atomis, vel *minimis* corporibus, ea, quæ *grandiuscula* sunt et tamen simplicia, *nullis* nempe *aucta partibus*; qualia affirmat esse rebus gignendis minus apta: rerum enim creatio non confit, nisi ex corporibus, grandioribus illis quidem, sed quæ ex minimis primordiis coagmuntantur, atque in eadem resolvî possunt. Ex *minimis* igitur particulis non ulterius dividendis, invicem coherentibus, et commiscentibus, omnia producantur; non ex corporibus augmine majori, quæ in minima primordia se dissolvî negant.

Porro, ex Lucretii sententiâ, aliud obstat, quo minus corpora, res omnes efficientia, sint grandiora, et pariter individua: figuras utique omnigenas per se habere,

nondum collisa atque intermixta; uti docet noster in ii. 494.

Ergo formâ novitatem corporis augmen
 Subsequitur.

His tamen, qui censebunt minime his esse acquiescendum, non improbabilem conjecturam propinabimus; unde, literis colliquefactis, lectio recepta facile exoriri poterat:

———— nullis sunt partibus *secta*:

Vide verr. 554. 747.

Ibid. *partibus aucta*. Arnobius, lib. iii. p. 105. “ Neque enim veri est simile “ haberi hæc frustra, aut improvidam in “ illis suave ludere voluisse *Naturam*, ut “ eos his *partibus aggeraret*, quibus uten- “ dum non est.” Lege, *partibus augetur*; nam non tantummodo ad Lucretianam orationem effingendam se passim Arnobius composuit, sed hunc ipsissimum locum videtur ob oculos habuisse.

Ver. 654. *pondera*: V. ed. B. *pondere*.

Ver. 655. *quos*: ita Π. verissime, ut opinor: P. Vind. V. ed. B. M. Δ. *quas*; L. Σ. Ω. *quæ*.—*geruntur*: L. *genuntur*; cujus tamen fides penes Havercampum sit, quem necessario in his rebus sequimur.

Ver. 656. *rerum*: Δ. *summam*.

Ver. 657. *solo*: B. *cælo*. An voluit *cæco*? i. e. ex *primordiis cæcis* ignis, ut infra, ver. 1105.

Non possunt ea quæ debet genitalis habere

Materies, varios connexus, pondera, plagas,

635 Concursus, motus, per quos res quæque geruntur.

Quapropter, quei materiem rerum esse putarunt

Ignem, atque ex igni summam consistere solo,

Magno opere a verâ lapsi ratione videntur.

Ver. 638. *Magno opere*: sic separatis dictionibus exhibent G. V. ed. et sæpissime nostri, cum aliis fortasse, si talia accurate recensere visum esset operæ pretium collatoribus. Nos autem, quibus persuasum est multas tenebras tam Græcæ, quam Latinae, orationi ex his verborum mixturis offusas esse, hunc scribendi modum et vehementer probamus, et passim exhibemus. Plautus, mil. glor. i. 1. 75.

Nam rex Seleucus me *opere* oravit *maximo*—.

Ver. 639. *init*: V. ed. *quiti*; B. *quicte*; O. *vult*; Δ. *in*.

Ibid. *Heraclitus*. Plutarchus, plac. phil. i. 5. Ἡρακλειτος και Ἰππασος ὁ Μεταποντινος αρχην των ὄλων το πυρ εκ πυρις γαρ τα παντα γινεσθαι, και εις πυρ παντα τελευταν, λεγουσιν κτλ. quibus habet similia Diogenes Laërtius, et alii, quæ apud eos quaerenda sunt.

Ibid. *init prælia primus*. Virgilius, vii. 647.

Primus init bellum Tyrrhenis asper ab oris,
Contemptor divûm, Mezentius:

et idem, *invire prælia*, geo. iv. 514.

Ver. 640. *Clarus*: P. Vind. V. ed. B. Δ. Π. Σ. *Clarius*.—G. P. V. ed. Δ. Π. omittunt *ob*; quam mendam crediderim originem habuisse ex primâ sequentis dictionis syllabâ: hoc autem commisso, librarîi *Clarius* scripsere, ne in metri leges peccaretur.—*inaneis*: B. *humanos*; V. ed. *manos*. Pro *obscuram* vero, P. *obscurans*.

Ibid. *obscuram linguam*: unde permultis veterum σκοτεινός, sive *tenebrosus*, appellatus est. Multa etiam de eo, non injucunda lectu, apud Clementem Alexandrinum cerni possunt. Talibus autem

hic operam impendere nec convenit, nec vacat; et infiniti sane laboris esset.

Ver. 641. *graveis*: P. Vind. V. ed. O. Σ. *Graviis*, cui P. subjungit *qui*.

Ibid. “*Quamde* dicebant veteres pro “*quam*,” verba Festi sunt in voce, qui laudat hunc ipsum Lucretii versum, et exempla profert etiam ex Livio Ennioque.

Ver. 642. *enim*: Δ. *cum*; nec male.

Ver. 645. *Inversis verbis*: non *rectam* scilicet atque naturalem significationem habentibus; ad alienam et inusitatam detortis. Terentius, heaut. ii. 3. 131.

Inversa verba, eversas cervices tuas:

ubi consulas, si libuerit, veteres grammaticos et interpretes hodiernos, qui tamen satis ad liquidum rem perducere non videntur.—B. autem habet *versis*.

Ver. 644. *Vera*: B. *Vota*.—*belle*: V. ed. B. Π. *bella*; Δ. *vella*: vide quæ dixerim ad. iii. 920.

Ibid. *tangere*; cum *vox* sit *corporea*, atque adeo quit *tangere*: vide iv. 529. et seqq. Hinc, cum elegantia minime vulgari, Lycophron, ver. 1452.

Τι μακρὰ, τήλωσ εις ανηκουσ πυτρας,
Εις ενιμα ζωζων, εις ναπας ΔΥΣΠΛΗΤΙΔΑΣ,
Βαζω, κινει Ψαλλεσα μαστακος κροτοι;

Δυσπλητιδας utique, *sonis intactiles*. Edificatores non intellexerit, neque probe enarrantem scholiastem audire: *δυσπλητιδες, αι δυσκλωως πληπτομεναι*. Propertius, iii. 1. 40.

Gaudeat in solito tacta puella sono:

uti videram cum Burmauno legendum esse.

Et το *belle* Lucretii forte an respexerit

Heraclitus inquit quorum dux praelia primus,
 640 Clarus ob obscuram linguam magis inter inaneis,
 Quamde graveis inter, Graios, quei vera requirunt.
 Omnia enim stolidi magis admirantur, amantque,
 Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt;
 Veraque constituunt, quæ belle tangere possunt

mollium laudatorum blandiloquentias.
 Persius, i. 49.

Euge tuum, et Belle—.

Toti autem phrasi *belle aureis tangere* e
 contrario respondet illa Persii ejusdem,
 ibid. 107.

———— teneras mordaci *radere* vero
Auriculas.

Ver. 645. *fucata*: V. ed. *furata*: un-
 de non male sic tentes locum; nam quis
 vulgata, quæ portentosa plane videri pos-
 sint, in se suscipiet defendenda?

———— et lepido quæ sunt *curata* sonore.

Tacitus, ann. i. 15. fin. “donec Haterius
 “Augustum oraret, ejusque *curatissimis*
 “precibus protegeretur.”

Vide rursus, an veram Lucretii manum
 nobis prodiderit codex noster II.

———— et lepido quæ sunt *fucata colore*.

Hæc autem phrasis est omni major ex-
 ceptione, et centum similibus apud Ci-
 ceronem aliosque, vel tyroni in memoriam
 redituris, se facillime tueri poterit: neque
 exemplis conferendis opus est. Sed re-
 putet secum lector, an idem Romanorum
 disertissimus sit corrigendus in lib. iii. 25.
 de oratore: “Ornatur igitur oratio ge-
 “nere primum, et quasi *colore* quodam
 “*et fuce* suo.” Vulgo, *succo*, i. e. *succo*:
 locutio enim *ornari succo* monstro similis
 videtur.

Enimvero, ut mentem eloquar, exquisi-
 tius his aliquid sublatere dixerim: nam
 nemo temere mihi persuadebit, nec idone-
 us harum venustatum arbiter conabitur
 persuadere, poetam nostrum, subactissimi
 judicii scriptorem, sic sordide metaphoras
 permiscuisse contra receptas bene scri-

bendi leges, quarum veteres erant obser-
 vantissimi. Sic igitur ausim vel pigrore
 posito contendere Lucretium scripsisse:

———— et lepido quæ sunt *dulcata* sonore.

Scriptum erat utique in membranarum *duca-*
ta, literâ *l*, quod adsolet, supra obscurius
 exarato; unde libros omnes mendosa lec-
 tio, quæ circumfertur, nullo negotio per-
 vaserit. Sidonius Apollinaris, ii. 106.
 versibus ornatissimis:

Te nascente, ferunt exorto flumina melle
Dulcatis cunctata vadis, oleique liquores
 Isse per attonitos, baccâ pendente, trapetas.

De quo vocabulo consulas ibidem inter-
 pretes, et ad ejusdem epist. v. 4. cum cri-
 ticiis ad A. Gell. xv. 25. “*Dulco*, γλυ-
 “*κω*.” glossarium Philoxeni. Adeas
 etiam nostrum supra, verr. 40, 414, 946.
 ii. 475. et, re diligenter in animo versatâ,
 vix ambigem, quin in sententiam meam
 pedibus sis iturus. Nihil tamen in Lu-
 cretii contextum hac occasione de meo
 interpolatum volui. Virgilius, Æn. x.
 801.

———— et mihi curæ
 Sæpe tuo *dulci* tristes ex ore recurrent.

Ovidius, art. am. ii. 284.

———— carmina lector
 Commendet *dulci* qualiacumque sono.

His autem gemella passim leguntur.

Ver. 647. *uno*: sic Δ. Π. Σ. sed G. L.
 M. *uro*; reliqui, *vero*; non male.—*puro*:
 G. *vere*; quod ferri poterat, si indigere-
 mus.

Ver. 648. *denserier*: Vind. *densarier*.

Ibid. *calidum*: cujus scilicet, utcumque
 modificati, sola proprietas *calor* est. In
 versu sequente, G. *eadem*, pro *eandem*.

645 Aureis, et lepido quæ sunt fucata sonore.

Nam, quur tam variæ res possent esse, requiro,

Ex uno si sunt igni, puroque, creatæ.

Nihil prodesset enim calidum denscrier ignem,

Nec rarefieri, si partes ignis eandem

650 Naturam, quam totus habet super ignis, haberent.

Acrior ardor enim conductis partibus esset:

Languidior porro disjectis, disque supatis.

Amplius hoc fieri nihil est quod posse rearis

Ver. 650. *haberent*: G. M. *habere*; Δ. Π. *herent*.

Ibid. *super*: i. e. etiam, porro; εχσι αρος: adeas Luciani interpretes ad Hermot. 61. et nostram Silv. Crit. ii. p. 54.

Ver. 651. *conductis*: P. *conjunctis*; quod glossam sapit.

Ibid. *Acrior ardor*. Virgilius, geo. iv. 409.

Aut *acrem flammæ* sonitum dabit:

epitheto in effectum e causâ elegantissime trajecto.

Ver. 652. *disjectis, disque supatis*. Ita MSS. Πii, L. et Ω. *disjectisque, supatis*, M. *disjectis seque paratis*, P. O. fortasse vere: *disjectisque superatis*, G. V. ed. *disjectis et separatis*, B. *disjectatisque supatis*, Vind. Σ. *disjectatis superatisque*, Δ. *disjectimque separatis*, Π.

Ver. 653. *quod*: P. *quo*, cassâ constructione: et, pro *ne dum*, in sequente, *nec dum*, ut O. et Nonius etiam in voce *variantia*, quam per *variantatem* interpretatus est, hunc ipsum laudans Lucretii versum. Nihil interest.

Ver. 655. *Tanta queat densis*: B. *Tantaque ex accensis*: et similiter, omisso tamen *ex*, V. ed. Vind. Δ. Π. Σ. *Tanta quidem accensis*: Ω. Fortasse:

Tanta quit ex densis—.

Ibid. *esse*: V. ed. Ω. *esset*: unde non inepte sic versus constitui potest:

Tanta quidem ex densis rarisque ex ignibus esset.

Ver. 656. *Id quoque*: sic omnes libri: et constructio est, quæ centies occurrit in

Hoc et Quod, initio sententiæ; ac nobis est in superioribus jam plus semel illustrata. Editores autem, exemplo nunquam satis improbando, non modo citra necessitatem, sed cum magno dispendio venustatis, suum *Atque hi* Lucretio obtruserunt.

Ver. 657. *Densari*: Π. *Densari*, solitâ varietate.

Ver. 658. *inesse*: sic P. V. ed. reliqui, *mu*, vel *musæ*; unde fecere critici *το musant*, vulgarium editionum: cui tamen lectioni ut consultum eant, ad finem proxime venientis versûs inferciunt *et*, libris reclamantibus; unde omnia fiunt insuavia et inculta. Ita nos imprimendum curavimus, ut neque naturalis ordo verborum turbetur, neque constructio impediatur. “Sed, quoniam bujusce opinionis asseclæ multa esse sibi contraria sentiunt, atque iidem non admittunt vacuum; hinc fit, ut veram viam amittant, dum salebrosam atque difficilem reformidant ingredi.”

Ver. 659. *fugitant*: Vind. B. *fugiunt*; P. V. ed. Π. Σ. *fugiant*.

Ver. 660. *vera viai*: L. *ver aulai*; M. *ver aula*; Π. *verba nec ulla*: et *το viai* abest Σ.

Ibid. *vera viai*. Similiter Virgilius, Æn. ii. 352.

Obsedere alii telis *angusta viarum*.

Ver. 661. *exemptum*: sic P. V. ed. B. Δ. Π. Σ. Ω. neque dubitem, quin illud *exempto* in antiquissimis exemplaribus manu exaratis G. L. M. voluerit *exemp-*

Talibus in caussis; ne dum variantia rerum

655 Tanta queat densis, rarisque, ex ignibus esse.

Id quoque, si faciant admixtum rebus inane,

Denseri poterunt ignes, rarique relinqui:

Sed, quia multa sibi cernunt contraria inesse,

Et fugitant in rebus inane relinquere purum;

660 Ardua dum metuunt, amittunt vera, viaï:

Nec rursum cernunt exemptum rebus inane,

Omnia denseri, fierique ex omnibus unum

tom, deletâ tempore, vel inobservatâ col-
latori, virgulâ horizontali super scriptâ.—
rebus: P. *rerum*.—*inane*: ita G. P. V.
ed. B. L. M. Ω. Editur vulgo:

Nec rursum cernunt, exempto rebus inani,
Omnia denseri:

quæ ut concedam facilioris esse construc-
tionis, quam ea, quæ nos edidimus; ipsa
hæc facilitas, meo iudicio, si testimonium
librorum ad trutinam accuratam revoce-
tur, non levem in se habet importunæ
mutationis suspicionem; et præsertim,
quum proba sit, si paullo exquisitior, lec-
tionum probabiliorum ratio. Sic inter-
preteris velim: “Nec contra dispiciunt,
“quid sibi velit vacui negatio, et hinc
“quam absurda conclusio sequatur: om-
“nia scilicet denseri.” Quo quid plani-
us aliquis desideret? quid concinnius, at-
que inculpatus?

Ver. 662. *denseri*: Vind. Π. Σ. *den-
sari*.

Ver. 665. *nihil*: ita Vind. V. ed. L. M.
alii: his tamen observandis præstiterit
supersedere.—*ab*: Π. *ad*.—*raptim*: ita
P. Σ. et rectissimum videtur, quamvis G.
B. L. M. Δ. Ω. habeant *raptis*, et Vind.
V. ed. Π. *raptum*.

Ibid. *raptim*: i. e. celeriter, ita ut
emissæ particule longissime decedant a
corpore, quod eas jaculatur: qui videtur
effectus stipatis corporibus male consen-
tire. “*Raptim, ἀῖτωσ;*” vetus glossarium.
Homerus, hymn. Apoll. 374.

Vol. I.

————— μένος αἴθερος γήλοιο :
quod Virgilius sic expressit, geo. i. 92.

————— *rapide* potentia solis.

Ver. 664. *ignis lumen jacit*. Pulehram
hanc locutionem in Virgilit carminibus
indubitatis nusquam inveniri semper valde
admiratus sum. In Culice, de sole venuste
legitur adhibita, ver. 102.

Quâ *jacit* oceanum *flammas* in utrumque rapa-
cis.

Nos sæpius huic elegantix sermonis ex-
ornandæ qualemcumque demum operam
navavimus.—In sequente versu Ω. dat *ex*,
vice *e*.

Ver. 666. *ullâ*: sic P. et vere, ut pu-
tem, quamvis aliud quiddam sublatare
innuere videantur G. L. M. dantes *mia*,
et Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. Ω. *una*,
literarum ductibus prorsus consimilibus.

Ibid. *potesse*: antique, ut Terentius,
et alii priores, quos æmulari non dubitat
Prudentius, Lucretii in primis sectator,
peristeph. x. 805.

Unam labantis dissipare tam diu
Vos non *potesse* fabricam corpusculi!

Ver. 667. *catus*: sic G. P. L. M. Ω.
ita ut voces *igneis in catus* ἰφ' ἐν accipi-
endæ sint, quasi *igneis collectos*; V. ed.
B. Δ. Π. *catu*, quæ naturalior haberi pos-
sit constructio, et *s* adhæsisse ex sequente
verbo: sed Lucretius noster neque ad
vulgaris sermonis rationes temere est re-
digendus, melioribus libris dissuadentibus;

Corpus, nihil ab se quod possit mittere raptim,
Æstifer ignis utei lumen jacet, atque vaporem;
665 Ut videas non e stipatis partibus esse.

Quod, si forte ullâ credunt ratione potesse
Igneis in cœtus stingui, mutareque corpus;
Scilicet ex nullâ facere id si parte reparcent,
Obcidet ad nihilum nimirum funditus ardor

neque hæc variatio quarti sextique casus ita rara est, ut ob hanc causam de mutatione aliquâ cogitare debeamus: ad Silv. Crit. v. pp. 50, 51.—Pro in cœtus autem, Vind. *intextos*; Σ. in tectu, et in margine, *interitu*. Hinc haud equidem improbandum existimem,

Igneis *intextos* stingui—:

i. e. unâ quasi texturâ involutos; stipatos utique.—*stingui*: P. V. ed. *stringi*, non contemnendâ varietate. Tullius autem in Arateis, sub finem:

Ut, cum luna means Hyperionis obicit orbi,
Stinguantur radii, cæcâ calligine tecti.

Et ibidem alibi, uti te docebunt lexica. Glossarium vetus: "*Stinguo*, σέινωω."

Ibid. *mutare*: ita Vind. Ω. *musare*, G. L. Δ. Π. Σ. *nuisare*, O. Ω. *massare*, P. V. ed. et loco *stingui* *mutareque*, M. *sanguinis areque*, permixtis et depravatis vocibus. Nihil exculpo lectione admissâ et vulgari vero similis.

Interea, loco lucem dabit Plutarchus, Heracliti rationes exponens, plac. phil. i. 5. et, quæ sequuntur, connectas iis ad ver. 659. admotis:—τητα δὲ κατασθίνουμενα, κοσμοποιεῖσθαι τα πάντα. Πρωτον μὲν γὰρ το παχυμερστατον αυτα, εις αυτο συστειλομενοι, γην γινεσθαι ειπειτα, αναχαλωμενην την γην υπο τη πυρος, ΧΥΣΕΙ ὕδωρ αποτειλεισθαι αναθυμιωμενην δε, αιρα γινεσθαι. Ita corrigendum est: libri dant etiam φουσι, nullo sensu.

Ver. 668. *nullâ*: sic Vind. V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. editi, *ulla*; P. *una*. —*si*: Δ. *se*.—*parte*: Ω. *parce*.—*reparcent*: M. et Pius in notis, *receptant*; P.

pararent. Sunt, qui legant, *parte reparcent*; quibus non temere assenserim: de verbo autem *porceo*, consulas Nonium in vocibus *porcæ* et *porcet*.

Ibid. *reparcent*: i. e. abstineant, ut simplex *parcent*, ad morem των *tenco* et *retineo*. "Si nemp ab hoc faciendo nullâ ex parte abstineant, sed concedant ignes omnino exstingui, et, suam naturam perdetes, in aliam transire; actum est de Heracliti philosophiâ." Vocis autem *reparco* duæ exempla lexicographis proferuntur; prius ex Plauti Truc. ii. 4. 25.

Utinam a principio rei item parsissem meæ,
Ut tu nunc *reparcis* suaviss!

posterior ex Symmacho, i. epist. 55. "Is-tius muneris operam non *reparcam*."

Ver. 669. *Obcidet*: V. ed. B. *Occidit*; quod malim.—*nimirum*: Ω. in *nitor*; rudera fortasse germanæ antiquitatis, *nimiorum*, unâ tantummodo literâ discrepante; nam primarum ductus in formis minoribus prorsus iidem sunt.—*funditus*: G. L. *funditur*.—*ardor*: M. *arbor*.

Ibid. *Obcidet funditus*, κατ' ακρας απολειται. Virgilius, Æn. xi. 415.

————— semel armine verso,
Funditus occidimus.

Ver. 670. *et deest* B. Π.—*er deest* G.

Ver. 671. *mutatum*: G. V. ed. L. Σ. *mutuatum*: et Δ. in sequente versu, *morte*.

Ver. 675. *aliquid*: P. V. ed. *aliquod*. —*ollis*: i. e. ignibus, ver. 667. ita legunt P. Vind. V. ed. L. M. Δ. Σ. reliqui autem, *olli*.

670 Omnis, et ex nihilo fient quæquomque creantur.

Nam, quodquomque suis mutatum finibus exit,

Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante:

Proinde aliquid superare necesse est incolome ollis,

Ne tibi res redeant ad nihilum funditus omnes,

675 De nihiloque renata virescat copia rerum.

Nunc igitur, quoniam certissima corpora quædam

Ver. 674. Hoc versu Latine redduntur Epicuri verba apud Diog. Laërt. x. 41.—
ταυτα δὲ εἰσιν ἀτομα καὶ ΑΜΕΤΑΒΛΗΤΑ,
ΕΙ ΠΕΡ ΜΗ ΜΕΛΛΕΙ ΠΑΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟ
ΜΗ ΟΝ ΦΘΑΡΗΣΕΣΘΑΙ.

Ver. 675. que deest V. ed.—*renata virescat*: B. *nata revirescat*.—*virescat*: G. L. M. *virescat*; unde non male tentes *virescat*. Juvencus, evang. hist. ii. 204.

Quisque igitur justæ repetit primordia vitæ,
Hunc similem sancti *flatūs revigescere* certum est:

cui bene comparari potest Lucretianum illud supra, ver. 11. *viget aura Favonii*. In quibusdam presbyteri exemplaribus vitiosissime excuditur *reviviscere*. Sed nihil esse in hocce Cari loco novandum, ad liquidum perducitur imitatione Claudiani, in Prob. et Olyb. cons. 15.

Per fasces numerantur avi, semperque *renatâ*
Nobilitate *virent*.

Ibi codices nonnulli, *vigent*; minus eleganter, nec Lucretio sinente. Vide ad ver. 758.

Ver. 678. *abitu, aut*: B. *habitu, atque*: et illud ultimum non damnem.

Ver. 681. *referret*: Π. *refert*.—*decedere*: ita M. a primâ manu, sed ex correctione; Vind. *discedere*; reliqui omnes, *descendere*. De lectione autem nobis receptâ non videtur locus ambigendi. Non alio modo noster locutus est ad ii. 961.

Quam, quo decursum prope jam siet, *ire et abire?*

Hinc, opinor, Suetonius, ut aliû multi veterum in iisdem dictionibus, emendandus, in Othone, sect. 11.—“eos, qui *discedere* “et *abire* ceptabant—.” Malim, *decedere*: nam, licet confiteri sim paratus,

utramvis dictionem sæpe indifferenter, ut fortassis in hoc etiam versu, usurpari posse, naturalioris esse usûs *pro decedere* in istiusmodi locis libenter judicaverim. Si duo homines domum linquant, probe dixeris eos *decedere*; si alter alterum, diversa itinera carpentes, accuratius dixeris eos *discedere*, mutuâ scilicet separatione factâ. *Decedit* terra, cum, navi in pelagus provectâ, ex oculis evanescat; *discedit* terra, cum diffissa in hiatus aperiat. Homerus adveniet opportunus, Il. A. 550, et differentiam significationis in iis verbis, de quibus disputatur, nobis commodissime definit:

Τω γ', ὡς βουλευσαστε, ΔΙΕΤΜΑΓΕΝ' ἢ μὲν ἰστυα
Εἰς ἄλλα ἀλτο βαθυσαν ἀπ' αἰγλήντος Οὐλύμπου,
Ζεὺς δὲ ἴον τρὸς ἕωμα.

Διετμαγεν' διεχωρισθησαν' schol. *discesserunt*. Idem ibid. ver. 428.

‘Ως ἀρα φωνήσας’ ΑΠΕΒΗΣΑΤΟ’

Ἀπηλθεν' schol. *decessit*. Vide Davisium, ad Minuc. Fel. 1. de his dictionibus probe docentem. In glossario vetere pro synonymis habentur *discedo* ac *decedo*: crisi haud dubie minus accuratâ. Ovidii locus est, ubi confusio particularum *dis* ac *de* magnam caliginem viris doctis offuderat, et lectionis vitiosissimam pepererat diversitatem: et, quum illustrandis supra dictis inserviat, coram lectori sistam, quamvis jam videam et emendationem et interpretationem esse Burmanno præoccupatas, amor. ii. 15. 9.

Quæque celer Nilus, lato *ditapsus* ab alveo,
Per septem portas in maris exit aquas:

i. e. “se, dum labitur, ab uno lato alveo “in septem minores dividens:” uti veris-

Sunt, quæ conservant naturam semper eandem,
 Quorum abitu, aut aditu, mutatoque ordine, mutant
 Naturam res, et convortunt corpora sese;

680 Scire licet, non esse hæc ignea corpora rerum.

Nihil referret enim, quædam decedere, abire,
 Atque alio adtribui, mutarique ordine, quædam,
 Si tamen ardoris naturam cuncta tenerent:

Ignis enim foret omnimodis, quodquomque crearet.

sime idem Burmannus exposuit; cui laus omnis elegantissimæ restitutionis deferenda est. Vulgo, *delapsus*: et probo *portas* Bentleii, ut ipse sponte correxeram: *portus* tenori orationis non concinit.

Ver. 682. *alio*: sic P. Vind. V. ed. L. M. Δ. Π. vulgo, *alia*: ex correctione cujusdam majorem perspicuitatem efficere studentis; sed inconsulto atque infructuose. *Alio adtribui*: i e. "in alio loco res addi, dum ex alio decedunt: et ita scilicet utrinque, vicibus permutatis, fieri; hinc auctis rebus, illuc decrescentibus." Quæ dilucida satis sunt, et orationis solertiâ longius extra vulgarem usum posita.

Ver. 685. *tamen*: P. V. ed. O. Δ. Π. *tantum*; si quid videam, haud deterius: ardorem scilicet tantummodo; nihil aliud. —*ardoris*: G. M. *arboris*. —*tenerent*: B. *teneret*.

Ver. 684. *omnimodis*: P. *omnimodus*. —*crearet*: ardor scilicet: ita P. V. ed. B. L. M. Π. nec causam video rejiciendi lectionem sic firmatam. Vulgo, *crearent*.

Ver. 685. *ita est*: absunt Π. et in versu proxime veniente, præbet Ω. *motu*.

Ver. 687. *Efficiunt*. Ita scribimus, ut, in quantum fieri possit, et proprietas patiat, nobismetipsis nos constemus: illis autem, quibus non usu contigit membranas veteres trivisse, ægre persuasum foret, quam sibi ipsi scribæ contradicant, et antiquiores formulas studio quasi obliteraverint. Exempli gratiâ, ut librarius literam præpositionis finalem ad vocabuli præcedentis primam commode emolliret,

ad Statii Theb. v. 208. in codice seculi xii. quem ipse oculis usurpavi, pro *in mole*, scripsit *immole*. Sunt iterea de hoc genere infinita. Nondum nobis de hac scripturâ persuasum erat in operis initio; unde ad verr. 21, 30. infeliciter obtinet præcedentium editorum mos.

Ver. 688. *simulata*: sic P. V. ed. B. Σ. et collationes Heinsianæ; ad antiquiorem, ut arbitrer sane, usum; ideoque vulgata reliquorum formæ *simulata* præponendum duxi. —*ullæ*: P. Vind. V. ed. Π. Ω. *ulli*. Sic autem loquebantur veteres, ut Plautus, Truc. ii. 2. 38.

Itane erubuisti? quasi vero corpori reliqueris
 Tuo potestatem *coloris ulli* capiendi, mala!

Ver. 689. *rei*: sic P. Vind. V. ed. et codd. nostri: vulgo geminant literam, scribentes *reii*; qualem scripturam in nullis, opinor, libris vetustis collatores invenere. —*possit*: P. V. ed. *posset*.

Ver. 690. *adjectu*: Vind. V. ed. Δ. Π. et Σ. *ajectu*; O. *ajectum*.

Ibid. *adjectu*. Hoc substantivo Vitruvius usus est, ix. 9. — "quarum brevitates, aut crescentias, cuneorum *adjectus*, aut exemptus, in singulis diebus et mensibus, perficere cogit."

Ver. 691. *porro ignem*: Δ. *sique neque*. —*ignem*: V. ed. *sequi*; B. *si que*; Vind. *sique*; Π. *si quam*; Σ. *si quem*. —*res*: Vind. V. ed. B. *rem res*. —*esse* abest Vind. V. ed. B. Δ. Π. Σ. Quid sibi voluerint hæc varietates, non clare video; et inutilis esset laboris, atque etiam incertissimi, alicui extendendo insudare, cum vulgata

685 Verum, ut opinor, ita est: sunt quædam corpora, quorum
 Concursus, motus, ordo, positura, figuræ,
 Efficiant igneis, mutatoque ordine mutant
 Naturam: neque sunt igni similata, neque ullæ
 Præterea rei, quæ corpora mittere possit

690 Sensibus, et nostros adjectu tangere tactus.

Dicere porro ignem res omneis esse, neque ullam
 Rem veram in numero rerum constare, nisi ignem,

lectiones idoneis auctoribus suffulciantur, et commodissimum sensum præbeant.

Ver. 692. *rerum nisi*: V. ed. *rem nec*; Π. *neque*.

Ibid. *Rem veram*. Lego: *Re verâ*; certissime. BENTLEIUS.

Nobis etiam receptæ lectionis scabrities non omnino placet; sed de hoc genere quædam, ut alias monuimus, ætati Lucretianæ concedenda sunt, neque temere ad emendationes conjecturales fugiendum. Inde est, quod sagacissimo viro dissentire non erubescamus.

Ver. 693. *hicc'*: Π. Π. *hoc*.—*perdelirum*: V. ed. B. Δ. *perdelirus*; Π. *delixus*. Forte an dederit noster, pro *perdelirū* in libris MSS.

————— *perdeliri* esse videtur.

Vide tamen ver. 699.

Ibid. *hicc'*: i. e. *hicce*; ut scribendum putamus, et edere statuimus, auscultantes Prisciano, lib. xii. p. 948. “*Ce* quoque “solebant per omnes casus vetustissimi “addere articulis vel demonstrativis “pronomiibus, hoc est, ab aspiratione “incipientibus; ut *hicce*, *hæcce*, *hocce*: “unde *hoc*, quasi duabus consonantibus “*cc* sequentibus, solent poetæ producere; “ut,

“*Hocce* erat, alma parens, quod me per tela, per
 “ignis,

“Eripis:

Virg. *Æn.* ii. 662.

“et sic in antiquissimis codicibus invenitur bis e scriptum.” Plura invenias super hac quæstione in annotationibus Heinsii ad *Æneïdum* memoratum versum, tibi rem firmatiorem exposcenti, lector,

omnino consulendis; ibi nam nobis omnia, quæ dicenda habuerimus, prærepta reperies.

Ibid. *perdelirum*: i. e. rectam veræ rationis semitam longe transgreditur; ut boves, quoties e rectâ sulcorum regione proterviter aratrum rapiunt: adi nostram *Silv. Crit.* iv. pp. 58, 59. nam *ληραινεσι* ipsi, qui derivationem aucupantur, cum glossatore vetere, a Græco *ληρος*, loco Latini *lira*; de quâ dictione te non pænitebit adîsse Nonium in voce *Delirare*, et Isidori origg. x. sub literâ *D*: eum Columellâ, ii. 4. 8. Hinc *lirō*, *liror*, et *liratim*, de re rusticâ scriptoribus.

Ver. 694. *contra sensus ab sensibus*: i. e. ipsis quasi sensibus abutitur ad tollendum eorundem sensuum auctoritatem, dum contendit rem fieri, non citra sensuum facultates percipiendam, quæ tamen non sensibus percipitur, neque omnino, ut videtur, exstat: atque eodem tempore, ex arbitrio, iisdem sensibus, aliâ percipientibus, fidem denegare non dubitat.

Ver. 695. *unde*: Π. *nunc*.—*omnia*: Π. *omnio*.—*perdent*: Ω. *perdent*.

Ver. 696. *quem*: P. Vind. V. ed. B. O. Δ. *qui*.

Ver. 698. *quæ nihilo*: sic G. L. M. Ω. reliqui cum editionibus voces transpositas exhibent, non patienter ferentes τὸ *nihilo* locum spondæi implere, cum veri sit simillimum ex vetustorum exemplarium consensu, antiquos poetâs haud aliter passim scripsisse, et lectores exæquavisse syllabas celeri magis elocutione: de quâ re in superioribus dictum est.

Quod facit hicc' idem, perdelirum esse videtur.

Nam contra sensus ab sensibus ipse repugnat,

695 Et labefactat eos, unde omnia credita pendent;

Unde hic cognitus est ipsi, quem nominat ignem.

Credit enim sensus ignem cognoscere vere;

Cætera non credit, quæ nihilo clara minus sunt:

Quod mihi quom vanum, tun delirum, esse videtur.

700 Quo referemus enim? quid nobis certius ipsis

Sensibus esse potest? quæ vera, ac falsa, notemus?

Præterea, quâ re quisquam magis omnia tollat,

Ver. 699. *mihî*: B. *nisi*.—*quom*, vel *cum*: B. Δ. *tun*.

Ibid. *vanum*: i. e. falsum, mendax; uti mox, ver. 1067. *vanus error*, qui falsitatem parit. Gellius, xviii. 4. "Nos autem postea ex Apollinari didicimus, *vanos* proprie dici,—ut veterum doctissimi dixissent, *mendaces*, et infidos, et *levia inaniaque pro gravibus et veris assutissime componentes.*" Mantuanus, Æn. ii. 80.

—Nec, si miserum Fortuna Sinonem Finxit, *vanum* etiam *mendacem*que inproba finget.

"Vanum, *fallacem*:" Servius. Item Terentius, Eun. i. 2. 24.

Sin *falsum*, aut *vanum*, aut *factum* est, continuo palam est:

ubi Donatum perlegas, morosius, nec infructuose tamen, rationes dictionis exigentem. Orosius, hist. iv. 1. "Delphici *illius vanissimi* spiritus, et *mendacissimi* *mi* nebulonis." Apud Livium, xxii. 25. *vanioribus literis* sunt, ambitiose fictis, nec præcisam veritatem scrupulosius observantibus. Atque ita fere semper.

Ver. 700. *quid*: P. V. ed. *quod*.

Ver. 701. *quæ*: i. e. quo modo; vide Priscian. lib. xv. p. 1011. 34. Sic autem legunt P. Vind. V. ed. L. M. O. Δ. Σ. Ω. reliqui, *quo*. Parum interest. Mox V. ed. *tollant*; et ver. 705. *velut*.

Ver. 702. Hoc dicit poeta: "Quum *Heraclitus* ita ex arbitrio rem admini-

"stret, et nihil esse in rerum naturâ, *præter ignem* solum, dicat; quidnam *impedit*, quo minus et nos vicissim *imperiose* cum illo agamus, et omnia alia *esse*, nusquam vero ignem, affirmemus?"

Ver. 704. *igneis*; ut verr. 657, 667, 680, 687. Vulgo, *ignis*, patrio casu singularis numeri, ut structura orationis sit, *quam neget esse naturam ignis*:" quod nobis minus obvium videtur.

Ibid. *summam*: L. *ignem*; et G. M. deest: ut justa suspicio corruptelæ cujusdam, quam non tollendam spes, obmoveatur.

Ver. 705. *Æqua*: V. ed. B. Δ. Π. *Neque*; Σ. *Nequa*. Deinde, in ordine versuum, et ex eodem atramento, legitur in Δ. ut in aliis quibusdam codicibus:

Neque ignem, neque aëra, neque humorem, principia esse;

quæ manifestissime sunt mera sequentium capitula, stationem non suam temere occupantia.

Ver. 710. *ipsam*: P. *ipsas*; V. ed. *ipsam*; haud deterius, si locus ita distinguatur:

— aut humorem quei quomque putarunt
Fingere res, *ipsam* per se terramve creare
Omnia—.

terramve: B. *terramque*; Π. Σ. *terrave*.

Ver. 712. *Magno opere longei deerrasse*: i. e. "magnam quasi operam dedisse pu-

Et velit ardoris naturam linquere solam,
 Quam neget esse igneis, summam tamen esse relinquat?
 705 Æqua videtur enim dementia dicere utrumque.
 Quapropter, quei materiem rerum esse putarunt
 Ignem, atque ex igni summam consistere posse;
 Et quei principium gignundis aëra rebus
 Constituere; aut humorem queiquomque putarunt
 710 Fingere res ipsum per se; terramve creare
 Omnia, et in rerum naturas vortier omneis;
 Magno opere a vero longei deerrasse videntur.

“tes, ut procul diversi a veritate deerra-
 “rent.” Elegantissime.

Ibid. *longei*: sic L. M. Ω.—*deerrasse*:
 sic Ω. et G. L. *derrasse*; M. autem, *longeque derrasse*; B. *longeque emissa*. Re-
 liqui, ut editur vulgo, *longeque errasse*.

Ibid. *longei deerrasse*. Ex hoc genere
 elegantia est, quod dedit noster in iii.
 464.

Quin etiam, morbis in corporis *avius errat*
 Sæpe animus.

Et sane formula est sermonis longe notis-
 sima.

Ibid. *deerrasse*. Virgilius, ecl. vii. 7.

Vir gregis ipse caper *deerraverat*.

Ver. 714. *liquori*: sic alibi noster ab-
 solute plus vice simplici, pro *aqua*. Haud
 aliter Horatius, od. iii. 3. 46.

————— quâ mediis *liquor*
 Sæcernet Europen ab Afro————.

Ver. 715. Opportunus in primis locus
 est, atque nostro illustrando accommoda-
 tissimus, in mythol. scriptt. ed. Gale, p.
 527. Της δε των στοιχειων φυσικως εἰς εναν-
 τιων συνεστωσης, ξηροτητος τε και υγροτητος,
 και θερμοτητος και ψυχροτητος· ὑπο δε της
 προς αλληλα αναλογιας, και κρισεως, εναι-
 περιγαζομενης το παν·—Εμπειδοκλης εφη
 τα ὅλα συνισταναι οὕτως·

Ἀλλοτε μιν φιλοτητι συνιερχομεν' εις εν ἅπαντα,
 Ἀλλοτε δ' αυ διχ' ἐκαστα φορευμενα νεικιος ερχθαι.

Male vulgo, *αυτις pro αυ διχ'*; et *αχθθαι*,

loco *εχθθαι*: restituimus autem ex Diogene
 Laërtio, viii. 76. et posteriorem emenda-
 tionem ante conjecturâ assecutus eram,
 quam apud hunc versiculos inveneram.

Ver. 716. *terrâ, atque animâ*: B. *ter-
 ra, vento*; ex glossâ; V. ed. *terra, atque
 omnia*; Π. *terraque, atque anima*.

Ibid. *animâ*: vento, ut v. 257. ubi nos
 videndi. Nonius in voce: “*Anima*, ven-
 “tus. Virgil. Æn. viii.

“Quantum ignes, *animæque*, valent.

“Varro Margopoli, *περι αχνης*: Noctilu-
 “cam tollo, ad fœcum fero, inflo *animâ*,
 “reviviscit.” Ita locus interpungendus
 est.

Ibid. *imbri*: i. e. humore, vel aquâ;
 ut Ennius in fragmentis, p. 121. quatuor
 elementa sic complexus.

Quoi par *imber*, et ignis, spiritus, et gravis terra.

Virgilius, geo. iv. 115.

————— ipse feracis
 Figat humo plantas, et amicos inriget *imbri*s.

Ovidius, epist. xviii. 104.

Et madidam siccas *æquoris imbre* comam.

Rerum primordia idem Mantuanus sic
 enumeravit, ecl. vi. 52. nostri memor:

Semina *terrarumque, animæque, marisque* fuis-
 sent,
 Et liquidi simul *ignis*.

Sic etiam Varro, de re rust. i. 4. 1. “E-
 “jus (culturae soli) principia sunt eadem,

Adde etiam, quei conduplicant primordia rerum,
Aëra jungentes igni, terramque liquori;

715 Et quei quatuor ex rebus posse omnia rentur,
Ex igni, terrâ, atque animâ, procreescere, et imbri;

“quæ mundi esse Ennius scribit, “*A-*
“*qua, Terra, Anima, et Sol.*”

Porro, ut *imber* in hoc loco *aquam* generaliter, vel humorem quem libet, significat; ita sæpius *aquam* adhibent auctores pro *imbre*, humore pluviâli. Sic Demosthenes in *Næaram*, p. 1579. ed. Reiske: ἸΔΩΡ γὰρ, γενομενον της νυκτος πολυ, ἐκωλυσεν αυτες παντας εἰσιλέειν. Et aliter hunc versum citat Servius, ad *Virg. Æn.* i. 125. sed suo proposito tantum accomodate, ne constructio non constaret.

Ver. 717. *Agragantinus*: sic libri castiores et vetustiores, G. Vind. L. M. O. Σ. Ω. *Agrigentinus*: II. Vulgo, *Acragentinus*.

Ibid. Empedocles: de quo Plutarchus, plac. phil. i. 3. Ἐμπεδοκλῆς Μετῶνος, Ἀκραγαντινός, τετταρα—λεγει στοιχεια, πυρ, αἰρα, ὕδωρ, γην.

Ver. 718. *triquetris*: Vind. *trivetris*. Hoc autem nomen a Lucretio sumpsit Horatius, Lambino non præteritus, sat. ii. 6. 55.

———— Militibus promissa, *triquetrâ*
Præmia Cæsar, an est Italâ tellure daturus?

Ibid. gessit: i. e. εἰχε: habuit, continuit, possedit: confer ii. 754. iv. 49. vi. 847. Maro, geo. ii. 122.

Aut quos, oceano propior, gerit India lucos.

Sic gerit fruges, Ennius in fragmentis, et alii passim similiter poetæ.

Ver. 719. *amfractibus æquor*: M. ac *fractibæquor*; G. ac *fractibus longi*. Volebat fortassis:

———— *longis amfractibus æquor*.

Ibid. amfractibus. An *litoris*? ut Accius Eurysace:

Super Oceani stagna alta patris,
Terrarum amfracta revisam.

An *maris*? ut “*amfractus solis*,” i. e. circuitio: Cicero. BENTLEYUS.

Haud dubie in hoc loco, *maris* Ionii *amfractibus*, quamvis in utramque partem dictio indifferenter spectet: nec mirum; nam terrarum projecturæ maris circuitio- nibus necesse est respondeant: conferas *Valer. Flacc.* ii. 452. iii. 277. iv. 727. *Plin.* iii. 1. fin. *Claudianus*, in *Prob.* et *Ol. consulatum*, 55.

Illum fama velit trans æquora, transque remotas
Tethyos ambages, Atlanteosque recessus.

Avienus, *Arat.* 802.

Eridani cœunt *amfractibus*:

unde eundem explicem et concinnem ad orb. desc. 542. de *Nilo* canentem:

Fecundatque solum procul: illic agmina cogit
In Boream; scissusque vagis *amfractibus*, æquor
Proserit, et ponto septem *ferus* explicat ora.

Audaci cum venustate, æquor Nili, ob
amplitudinem: et *ferus*, ut *Horat.* od. iii. 29. 40. *Rutilius*, itin. ii. 23. qui nullo modo sollicitandus est:

In latum variis damnosa *amfractibus* intrat
Tyrrheni rabies Adriacique *salis*.

Silius Italicus videtur emendationis indigere, ad xv. 173. ubi vulgo legitur *sinu- atos*:

Hinc legit Ausonius, *sinuato* gurgite, ductor
Amfractus pelagi:

i. e. gurgite se insinuante; ut idem, ix. 227.

———— *sinuat* quâ flexibus undam
Aufidus, et curvo circum errat gurgite ripas:

et ii. 172. non aliter:

Averso rapitur *sinuata* per æquora curru.

Nisi sic immutes, frigebit et languebit
sine epitheto solitarium illud *gurgite*.

Vox autem *amfractus*, nî fallor, ex Græ-

Quorum Agragantinus cum primis Empedocles est:

(Insula quem triquetris terrarum gessit in oris;

Quam fluitans circum magnis amfractibus, æquor

720 Ionium glaucis adspargit virus ab undis,

co est ἀμφίρρησσω, vel ἀμφίρρασσω. Ex hoc genere vox est *amflexa*, apud Pomponium Melam, iii. 2. *ambactus*, i. e. ἀμφίactus, in fragmentis Ennii, et omnia vocabula similiter composita Romanis.

Ver. 720. *adspargit*: ita G. L. M. literà verbi simplicis ἀρχαϊκῶς servatà: reliqui, *adspargit*.—*virus*: P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Σ. *litus*.

Ibid. *glaucis undis*: ut Sedulius, iii. 227. in versibus optimi poetæ lepore dignis:

————— tunc, noctis opacæ

Tempore, calcatas Dominus super ambulat undas,
Et vasti premit arva freti; *glaucisque fluentis*
Circumfusa, sacras lambebant marmora plantas.

Ibid. *glaucis adspargit ab undis*. Hunc versum in oculis habuit Avienus, orb. desc. 553. cujus mera rudera ex membranis sic in primo versu leguntur apud Maittaurium; nec alia nobis suppetit editio:

In vuia * eorum rursum se caper via flectunt:

locus autem Dionysii, perieg. 584. ita se habet:

Κυβη δ' ἔς αὐγας σπέρσσει παρασπέρται ἀλμυρῆ
Θινὰς ὑπόζυσσα Λιέθουριδας.

Unde ad hunc modum Latina restituerim Avieni:

Intus ad Auroram rursum se *cærulea* flectunt
Æquora, et Assyrium suspectant eminus axem
Ionii freta glauca salis.

In oculis etiam habuit Lucretium ibidem, ver. 1506.

Ultima terrarum tellus *aspargitur* Indi
Fluctibus oceani.

Neque alibi respiciebat, eandem materiem tractans, Claudianus, rapt. Pros. i. 147.

————— caput inde Pachyni
Respuit Ionias prætentis rupibus *iras*.

Porro, nisi Lucretius in omnibus simplicitatem maxime naturalem et inaffectatam sectaretur, putavissem scripsisse:

Ionium *raucis* adspargit virus ab undis:

vide Virg. Æn. vi. 527. Ovid. epist. x. 26. sed hic nitor ingenii magis fucati foret.

Ibid. *virus*: ita sæpius noster in sequentibus pro *maris salsugine* vocem posuit: vide ii. 475. v. 270. vi. 655. Item Manilius, v. 685.

Quin etiam magnas poterunt celebrare salinas,
Et pontum coquere, et *ponti* secernere *virus*:

ubi animadvertas etiam dictionis *celebrare* vim Lucretianam. Idem mox appellat hoc *virus* ver. 690. gemellâ phrasi, *pelagi venenum*. In loco priore plures editi habent *vires*. Cypriani Sodoma, ver. 149.

————— pingue crematæ
Virus aquæ.

Ver. 721. *fretu*, a recto *fretus* declinationis quartæ, ut etiam in vi. 565. quem versum citat Nonius in voce *fretum*, ubi similia exempla protulit ex Ennio, Novio, Varrone, et Lucilio; cujus ultimi locus sic emaculandus est:

————— Cæli *colmina*, et salis *fretus*:

editur vitiose, *nomina*. Et versum, quem tractamus, adduxit Priscianus, p. 554. Porro, Gellius, Pio non prætermisus, noct. Att. xiii. 20. Ciceronem laudat ob solertem hujusce dictionis usum; nec ipsa verba frugiferis ex collectaneis pigebit admovisse:—“ sic uti etiam M. Ciceroni “ mollius teretiusque visum, in quintâ in “ Verrem, *fretu* scribere, quam *freto*. “ *Pcrangusto*, inquit, *fretu* *divisa*: erat c- “ nim crassius *vastiusque*, *perangusto*

Angustoque fretu rapidum, mare dividit undis
 Æoliæ terrarum oras a finibus ejus.

“*fretu*.” Sic legendum, pro vulgato *vetustius*, (an *invenustus*?) quod maluit Gronovius. “*Vastam* atque hiantem orationem” habemus apud scriptorem ad Herennium, iv. 12. ita dictam, nî fallor, ob latiore sonum; in quam rem non inopportunos accesserit Theocritus, xv. 88.

———— ΠΑΤΤΑΣΔΟΙΣΑΙ ἅπαντα.

Arnobius, lib. i. p. 56. Lucretii, ut passim, memor, inter alias vocabulorum æquivalentium discrepantes terminationes, habet: “Non item *fretus*, et *fretum*.” Adi Sosip. Charis. p. 107.

Porro, hic est ordo verborum: “Mare—que, rapidum angusto fretu, dividit—oras undis:” i. e. mare, quod rapidum efficitur, vel celeratur, angustiis freti, fluctus comprimentibus: vide me ad Moschum, ii. 128. editionis meæ. Lucem infundent huic interpretationi versus Avieni quidam, orb. desc. 640. quibus in transitu medicinam faciemus:

Hic iter infidum pelagi; miserandaque fata
 Involvere salo, fluctuque hausere voraci,
 Sæpe rates: *urgent* angustæ marmora fauces,
 Arctaque præcipitant properum confinia pontum.

Vulgo legitur, *surgent*, et *Arctam*. Neque alienus est idem ibid. 597.

———— eadem insinuat ponti
 Europam et Libyam *rapido* dîsterninat æstu.

Profuerit etiam contulisse Virg. Æn. iii. 414.—420. Lucretii non oblitum, et Avieno vicissim observatum: nam, si omnia velim, nostro illustrando inservientia, huc plene transportare,

Ante diem clauso componet Vesper Olympo.

Comparandus est etiam omnino Silius, xiv. 11.—20. elegantissimo carmine Virgilium suum æmulatus, et auctores, quorum vim magnam interpretes ad locum adhibuere. Rem eandem sic vivide Lucanus exhibet, v. 234.

Artatus rapido fervet quâ gurgite pontus.

Insuper, prius liceat, quam hinc digrediar, turpi mendâ Catullianum versum liberare, lxiv. 179.

———— at, gurgite lato
Discernens, ponti truculentum *dividit* æquor.

Heus! tu, lector! anne aridet hoc tibi sodalitiū, *discernens dividit*? Scribo:

———— at, gurgite lato
Deserpens, ponti truculentum dividit æquor:

i. e. infra serpens, sub montibus. Vide Virg. ecl. v. 84. Avien. orb. desc. 57. Error forte an sit ex recitatione derivatus. Cæterum, repetitio dictionis *undis*, pro quâ *udas* est in marg. O. similiter ad finem versûs hujusce atque finem præcedentis, vehementer displicet, et depravationis suspicionem ciet. Lego:

Angustoque fretu rapidum, mare dividit *ulnis*—.

Sic Euripides ΠΕΛΑΓΙΑΙ ΑΓΚΑΛΑΙ, Helen. 1068. 1452. et apposite magis in Oreste, 578.

Η παντον, Ωκειανος ὄν
 Ταυροκρανος ΑΓΚΑΛΑΙΣ
 Ἐλισσαν κυκλοι χθονα;

post Æschyli ΠΟΝΤΙΑΙ ΑΓΚΑΛΑΙ, in Choëph. 558. Hinc sponte emendaveram Priscianum, perieg. 555. nescius Wassium et Schraderum in eandem emendationem verissimam incidisse:

Hic tibi Parthenopes domus est castissima, frugum
 Fertilis: hanc *Pontus* propriis exceperat *ulnis*.

Vulgo, *undis*: quemadmodum suavissime cecinit Manilius, iv. 594.

ἴψα natat tellus, pelagi lustrata coronâ,
 Cingentis medium *liquidis* amplexibus orbem.

Ver. 722. *Æoliæ*: G. L. M. S. *Hæliæ*; unde recte nostram lectionem editores effinxere. Reliqui libri, *Italia*, ex interpretatione, ne Siciliam lector intelligeret: cum enim temporibus antiquis tota regio

Heic est vasta Charybdis, et heic Ætnæa minantur
Murmura, flammaram rursum se conligere iras,

Æolia audiret, terrâ freto perruptâ, partibus Siciliæ divulsis id nomen potissimum inhaerebat. Ibi Vulcani et Cyclopi domas, antra scilicet Æolia, scriptoribus universis decantata. Hæc autem colliguntur ex scholio, quod ex libris suis nonnulli deprompsere: "Ea, quam Jocastes, Æoli " filius, ad fretum Siculum inhabitabat, " pars dicta *Æolia*." O. habet *Hic lis*.

Ibid. *terraram*: sic omnes libri MSS. et antiquiores editi. Vulgo, *terrai*.

Ver. 723. *vasta Charybdis*. Catullus, lxii. 156.

Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ *vasta Charybdis*—?

Unde Virgilius, flores poeticos ab omni parte colligens, Æn. viii. 502.

Quid Syrtis, aut Scylla mihi, quid *vasta Charybdis*.
Profruit?

Ibid. *Ætnæa murmura*: ut idem Maro, Æn. iii. 582. de hoc monte:

Et, fessum quoties mutet latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam—.

Ver. 724. *rursum se*: B. *rursunque se*: et *se* abest G. M.

Ibid. *flammaram iras*. Arnobius, inversâ phrasi, lib. iii. p. 109. "Quantas, " inquam, *irarum flammam* suffunderent—?" atque etiam pp. 121, 222. Multum similis est insuper poetæ nostro Statius, silv. iv. 4. 79. in simili quoque materie:

————— fractas ubi Vesbius erigit *iras*,
Æmula Trinacrii volvens incendia *flammis*.

Sed illud *fractas* vix probent, opinor, nativiores. An dedit igitur,

————— *raucas* ubi Vesbius erigit *iras*?

Ubi recte præterunt viri docti *eo erigit* usitatus recepto *egerit*; quo tamen Marius Victor probe usus est, in gen. ii. 128.

Sulfuræ volitant nemoris per opaca favillæ:
Non aliter, quam dum ruptis *Sicula* Ætna caminis
Egerit unmixtis stridentia sulfura flammis.

Sic reponendum aïo: ut Ovidius, met. xiii. 770.

————— *Sicutam* delatus ad Ætnam:

atque Lucanus, Phars. i. 545.

Ora ferox *Siculæ* laxavit Mulciber Ætnæ.

Libri dant *sicca Ætna*: sed in propriis nominibus longe numerosissimos errores atque crassissimos librarii scriptores errare. Cujus alteri sit exemplo Claudiani insignis locus, nupt. Hon. et Mar. ver. 278.

————— Jam te venerabitur Ister:
Nomen adorabunt *populi*: jam Rhemus, et Albis,
Serviet: in medios ibis regina Sicambros.

Ex notis Burmanni disco, eum etiam aliquid mendæ sagaciter odoratum esse; sed se tollendo non parem ingenue fateri, ut hominem liberalem decuit. Lego:

Nomen adorabunt *Colchi*.

Hujusce vero generis depravationum insignis adhuc exemplum dabo, ex eisdem Claudiani de cons. Stil. iii. 158.

Hujus pacificis debemus moribus omnes, Quod, veluti patriis, regionibus utitur hospes;
Quod sedem mutare licet; quod cernere Thulen Lusus, et, horrendos quondam, penetrare recessus;

Quod bibimus *passim Rhodanum, potamus Orontem*;

Quod cuncti gens una sumus.

Ipse nitor hæc fedissima fient, si sic emundes:
Quod bibimus, *Phasis Rhodanum, Romanus Orontem*.

Phasis oppidum est in ripis eodem nomine fluvii positum, et incolas regionis istius representat. Probissime vero opponuntur *Romanus* et *Orontes*. Juvenalis, iii. 62.

Jam pridem Syrus in *Tiberim* defluxit *Orontes*.

Enimvero, lætitiâ me non mediocri peste perfudit editio Burmanniana; unde didici ex variarum lectionum recensione, *Pha-*

725 Faucibus eruptos iterum ut vis evomat igneis,
 Ad cœlumque ferat flammâi fulgura rursum.
 Quæ, quom magna inodis multis miranda videtur
 Gentibus humanis regio, visundaque fertur,
 Rebus opima bonis, multâ munita virûm vi;

sim, pro *passim*, in nonnullis codicibus inveniri. Vide supra ad ver. 67.

Ver. 725. *eruptos*: V. ed. Ω. *eructos*, et antiqui codices Pii; pro *eructatos*, quod et ipsum in G. comparet. Non amplector, quamvis Gellius, xi. 7. verbum *eructum* habeat; quom eo sit sensu, qui Lucretii sane loco, quantum egomet queam discernere, nullo pacto congruat.—*ut abest* V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. Ω.—*ut vis evomat*: G. L. M. *vis ut omniat*: adeo ut rescribendum esse videatur ad hunc modum:

Faucibus eruptos iterum *vis ut vomat* igneis.

Ibid. *Faucibus vomat igneis*. Virgilius, Æn. viii. 252.

Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu, *Evomit*:

et ibid. ver. 199.

Ore *vomens ignis*.

Ibid. *eruptos igneis*. Ita Tullius in Arateis, de *Sirio*:

Æstiferos validis *erumpit* flatibus ignis.

Et dignus est Virgilius, ad Æn. iii. 579. etiam, qui committatur:

———— ingentemque insuper Ætnam,
 Inpositam, *ruptis flammam* exspirare caminis.

Cæterum, hunc Lucretii locum Heinsius ad Sil. It. vii. 555. mendosissimum vocat; atque adeo audacissimis conjecturis corrigit, sed, me iudice, perquam infelicibus. Adeat lector Drakenborchium, ne simus nimii.

Ver. 726. *ferat*: P. *ferant*. Legendum fortasse:

Ad cœlumque *fremant* flammâi fulgura rursum.
 Vide meas annotationes nuperime datas ad Virg. geo. i. 511.

Ibid. *flammâi*: V. ed. *flamam*; B. *flam-mari*; L. *flamme*; i. e. *flammæ*, quam formam pro *flammâi* sæpissime dederunt, aberrantes, ut erat expectandum, Lucretii exscriptores.

Ibid. *flammâi fulgura*. Pari cum audaciæ venustate magistrum suum Mantuanus imitatus est, Æn. iii. 571.

———— horrificis juxta *tonat* Ætna ruinis.

Ægre tamen æquâ laude prosequar imitationem alteram; quæ non solummodo modestiæ Lucretianæ fines longe longeque transgressa est, *τα Ad cælum ferat* scilicet; sed omnem casti sermonis proprietatem violat, l. e. ver. 574.

Adtollitque globos *flammarum*, et *sidera lambit*.

Ver. 727. *multis*: Π. *multum*.—*videtur*: P. V. ed. L. *videtur*.

Ibid. *magna miranda*: i. e. nî fallor, *magnam miranda*, ut Virgiliti *Rauca fremens*, et similia passim observanda.

Ver. 728. Hic et tres sequentes versus absunt Ω. sed in margine manus eadem scripsit: et in hoc codice verr. 732. 733. 734. præcedunt verr. 750. 751. ut in G. verr. 732. 733. veniunt ante eosdem versus; cui porro codici hiatus est inde ad ver. 786.

Ver. 729. *Rebus opima bonis*: i. e. *παντων αγαθων περιηρωμενν*, uti Græci loquuntur. S. Lucas, i. 55. *Πανωντας εν-πλησεν αγαθων*. Sic etiam Demosthenes, Xenophon, et alii: vide Suidam in *Αγαθα*, et nos de hac phrasi, si libeat, in *Silvâ Criticâ*, iii. p. 118.

Ibid. *multâ munita vi*. Virgilius, Æn. i. 271.

———— longam *multâ vi* munit Albam.

Ibid. *virûm vi*. Idem, Æn. vi. 555.

Vis in nulla *virûm*—.

730 Nihil tamen hoc habuisse viro præclarius in se,
 Nec sanctum magis, et mirum, carumque, videtur.
 Carmina quin etiam divini pectoris ejus
 Vociferantur, et exponunt præclara reperta;
 Ut vix humanâ videatur stirpe creatus)

Et integram Lucretii sententiam in hoc versu sic aliis verbis complexus est ille artifex solertissimus, geo. ii. 175.

Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus!
 Magna viram.

Ver. 731. *sanctum*: quasi deus aliquis, divinaeque interpres veritatis. Ennius, in fragm. annal. vi.

Ecfudit voces proprio cum pectore sancto.

Et nobilissimum habemus sane physici gravissimi atque doctissimi poetæ præconium; cujus opera deperdita mirum nobis desiderium reliquere, fragmentis egregiis huc illuc sparsis vehementer accensum. Nitidos autem in cum Diogenis Laërtii versiculos appingere quid vetat? viii. 75.

Και συ ποτ' Εμπεδοκλεις, διερη φλογι σωμαα καθαρας,
 Πυρ απο κρητηρων εκπιεις ΑΘΑΝΑΤΟΝ.
 Ουκ ερειω δ' οτι σαυτον εκαν βαλεις ες ροον Αιτηνης,
 Αλλα λαβεις εβελων, εμπεισις εκ εβελων :

i. e. ut cum Homero loquar,

————— ἐκων αεικοντι γε θυμω.

Vulgo, *αθανατων*: et nonnulli *μαθειν*, pro *λαθειν* male. Omnia expediet *Horatius*:

————— *Deus immortalis haberi*
 Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Æt-
 nam
 Insuluit:

i. e. volens homines latere, ignem hausit datorem immortalitatis: *πισ το ζην*, mox vocat ille idem Græcus.

Ibid. *carum*: i. e. nihil habuit hæc insula, quod magis in deliciis generi humano sit. Putidum est, vel ob præcedens *præclarius*, commentum Fabri, *clarum*. Rem eandem sic magnificus extulit Virgilius, Æn. vi. 878.

————— nec Romula quondam
 Ullo se tantum tellus jactabit alumno.

Ver. 733. *Vociferantur*: i. e. “altâ voce hoc laudibus ejus testimonium elo-
 quuntur;” ne *το reperta* huic verbo jungas, quod minoris hic saltem esset elegantiae: vide ii. 1050. Locutione prorsus consimili scriptor ad Hebræos usus est, xi. 4.—*δι' αυτης, αποθανων, επι ΑΑΛΕΙΤΑΙ: de se loquitur, sese prædicat.*

Ver. 734. *vir humanâ stirpe*: adeo ut Epicuro suo tantum non Empedoclem exæquet, v. 8.

— *Deus ille fuit, Deus, inclute Memmi.*

Ibid. *stirpe creatus*. Virgilius, Æn. x. 545.

————— *Volcani stirpe creatus,*
 Cæculus—.

Ver. 755. *supra*: sic, nisi fallor, omnes libri scripti, et pleraque veteres editiones. Vulgo, *supra*. Et hinc, usque ad versum 785. desunt in M.

Ibid. *inferiores egregie*: i. e. valde, impense. Rhetor ad Herennium, lib. iii. “At si quid videmus, aut audimus, *egregie turpe*, aut honestum.” Itaque *egregie turpe* idem ferme fuerit, quod paullo post *unicam turpitudinem* appellavit. Faber. Adde Terentium, Heaut. iii. 1. 11.

— ego profecto ingenio *egregie ad miscrias*
 Natus sum.

“Hic *egregie*, valde, nimis: non est ergo “*ad laudem* positum.” Donatus.

Ver. 757. *invenientes*: Π. Σ. *inveniente*: et Ω. pro *responsa*, in versu sequente, præbet *sponsa*, voce decurtatâ.

Ibid. *divinitus invenientes*. Ita Tullius sæpissime locutus est, ut de orat. i. 53. “Itaque hæc, cum a te *divinitus* ego dicta “*arbitracer*—.”

- 735 Hic tamen, et, supra quos diximus, inferiores
Partibus egregie multis, multoque minores;
Quamquam, multa bene ac divinitus invententes,
Ex adyto tamquam cordis, responsa dedere
Sanctius, et multo certâ ratione magis, quam
740 Pythia, quæ tripode ex Phœbi lauroque profatur;
Principiis tamen in rerum fecere ruinas,

Ver. 738. *adyto cordis*. Eleganter:
neque multo aliter Statius, silv. iii. 5.
56.

————— *fixamque animi penetralibus imis*
Nocte dieque tenes:

quem sequitur Claudianus, rapt. Pros. i.
213.

————— *Veneri mentis penetralia nudat.*

Variat aliquantulum Prudentius, psy-
chom. 6.

Dissere, rex noster, quo milite pellere culpas
Mens armata queat nostri de *pectoris antro*:

ut ibidem, ver. 774. perpulchre:

————— *si turbida fratrem*
Mens impacati sub *pectoris* oderit *antro*.

Neque eleganter minus Naso, met. xv.
145.

————— *augustæ reserabo oracula mentis.*

Adde sis Juvencum, evang. hist. iv. 48.

Sic vox velatur justæ sub imagine vitæ,
Atque *adytis mentis* celantur sordida corda.

Ver. 740. *Pythia*: O. Δ. Π. Σ. *Phytia*;
Ω. *Phitia*; et simili aberratione codex
Stat. sec. xii. in musæo Britannico, quem
ipse contuli, ad Theb. iv. 289. et scribæ ad
Corn. Nep. i. 1. 3. et Lucan. vi. 425.—
tripode: M. Ω. *tripodi*; Vind. V. ed. B.
O. Π. Σ. *tripodis*.—*ex*: L. a; sed abest
præpositio Vind. V. ed. B. Π. Σ. ut que
etiam V. ed.—*profatur*: Vind. *profertur*.
Hoc ultimum non temere contempsissem,
si plures libri condicerent, ut vox *Pythia*
non vulgariter neque invenuste *pro ratione*
respiceret. Virgilius, Æn. ii. 115.

Suspensi Eurypyllum scitatum oracula Phœbi
Mittimus; isque *adytis hæc* tristia dicta *reportat*.

Editis autem potius acquiescendum putem.
Et veri simile est, poetam nostrum me-
morem fuisse epigrammatis, quod laudat
Diogenes Laërtius, x. 12. neque incom-
mode jam nunc lectoribus apponemus,
quum ad illustrandum libri secundi pro-
œmium, et. v. 1128. non nihil faciat:

Ἀνθρώποι, μαχθεῖτε τὰ χεῖρῶναι, καὶ διὰ κέρδος
Ἀπλήστον νικῶν ἀρχεῖτε, καὶ πολέμων'
Ἦας φύσιος δ' ὁ πλάτος ἔρον τινα βαιὼν ἐπισχεῖ,
Αἱ ὅς κεναι κρίσεις τῶν ἀτιραντῶν ὄντων.
Ἦτο Νεοκλῆος πινυτοῦ τίκος ἢ παρὰ Μισσῶν
Ἐκλυον, ἢ Πυθῶς ἐξ ἱέρων τριπόδων.

Pro *ταυτο*, malim *ταυτα*, ut ambiguum
evitetur. Et nostrum bene commisit Ou-
dendorpius ad Lucaum, ix. 464.

Ille, deo plenus, tacitâ quem mente gerebat,
Effudit, dignas adytis, e pectore voces.

Ver. 741. *fecere ruinas*. Horatius, sat.
ii. 8. 54.

Interea, suspensa gravis aula *ruinas*
In patinam *fecere*.

Porro, vice *fecere*, Σ. *facere*.

Ver. 742. *magnei magno*. Has delicias
orationis Virgilius etiam æmulatus est,
geo. i. 190.

*Magna*que cum *magno* veniet tritura calore.

Utique Mæonidem sunt secuti scilicet,
ad. II. Σ. 26.

————— *μῆγας μὲγαλωσσι τανυσθῶς.*

Vide quæ nuper notaverim ad Bion. i. 8.
—Porro, vice *graviter*, Π. habet *pariter*.

Ibid. *ccidere ibi*: i. e. super ruinis
principiorum, quas ipsi fecerant, procu-
buere.

Et graviter magnei magno cecidere ibi casu:
 Primum, quod motus, exempto rebus inani,
 Constituunt, et res molleis rarasque relinquunt,
 745 Aëra, solem, ignem, terras, animalia, fruges;
 Nec tamen admiscent in eorum corpus inane:
 Deinde, quod omnino finem non esse secandis
 Corporibus faciunt, neque pausam stare fragori:

Ver. 746. *admiscent in corpus.* Simili regimine Virgilius, Æn. xii. 714.

————— Fors et Virtus *miscentur in unum.*

Creechius, qui nihil de penu proprio boni protulit, inscitissime legendum proponit *corpore.*

Ibid. *inane.* Ipse Empedocles:

Οὐδὲ τι τῶ πάντος κενόν τελεῖ, ὅδ᾽ περισσόν.

BENTLEIUS.

Versus iste legitur apud Plut. plac. phil. i. 18. Et quadraginta versus sequentes, hoc incluso, non leguntur in M. codice.

Ver. 747. *Deinde quod:* Vind. Π. Σ. *Denique et;* V. ed. *Denique et quod.*

Ver. 748. *faciunt:* Vind. V. ed. L. O. Δ. Π. *facient:* Σ. *faciunt.*—*pausam:* Π. Σ. *pausa.*

Ibid. *pausam.* In proptatulo sunt hujusce dictionis exempla. Sed an Accius apud Nonium ad Lucretii normam sic corrigendus est?

Sed jam Amphilochem huc vadere cerno; et Nobis *stat bona pausa* loquendi.

Vulgo, *datur*, contra leges carminis, si modo sit anapæsticum. Addam Arnobium, lib. v. quem Lambinus admovit:—“cum ab Jovis ipsius maledictis nullam *pausam facere* vel exigui temporis *quiveritis?*” Et ex Anthol. Lat. Burm. epig. 250. lib. iv.

Jam datus est finis vitæ, jam *pausa* malorum, Vobis, quas habet hoc, gnatam matremque, *sepulcrum.*

Ibid. *fragori:* i. e. fracturis et ruinis corporum: ut vi. 155.

Denique, sæpe geli multas *fragor*, atque *ruina* Grandinis, in magnis sonitum dat nubibus alte:

i. e. gelatorum fragminum eruptio: adeo ut *fragor* pro *crepitu* non sit nisi secundaria hujusce vocabuli significatio; inde ducta, quod *rupta* corpora soleant *crepare.* Isidorus, origg. xiii. 11. “*Fragor* a *fracturam* rerum nominatus est *sonitu*—:” quem locum corrige ex Servio ad Virg. geo. i. 557.

Ver. 749. *prorsum:* Π. *prorsus.*—*minumum:* V. ed. *nimirum;* Ω. *ninium:* de quorum vocabulorum permutatione consulas Drakenborchium ad Liv. xxxiv. 15. 6. et nos supra, ver. 616.—*quidquam:* V. ed. O. *quivit;* Π. Σ. *quidvis.*

Ver. 750. *videamus:* B. *videas:*—*id.* Π. *ad.*

Ibid. *extremum cacumen.* Maro, Æn. vi. 678.

————— dehinc *summa cacumina* linqunt.

Ver. 752. *ex:* Ω. *et.*—*quod:* B. O. Δ. Ω. *quæ.* Quidam codices, *quæ.* Optime. Alias legendum esse, *habet.* “*Extrema* *cacumina* corporum eorum, *quæ* integra *visum* fugiunt, sunt atomi, et minimâ *naturâ.*” BENTLEIUS.

Sed viro summo nolim equidem obtemperare, ne dilucide quidem constructionem propriæ lectionis, ita ut verbis poetæ concinat, exponenti. Ita capias structuram orationis et auctoris mentem: “Est *extremum* *crassius cacumen* corporibus, *quod* nos *videre* *quimus:* unde *prorum*

Nec prorsum in rebus minimum consistere quidquam:

- 750 Quom videamus id extremum quousque cacumen
Esse, quod ad sensus nostros minimum esse videtur;
Conjicere ut possis ex hoc, quod cernere non quis
Extremum quod habent, minimum consistere rebus.

Huc adcedit item, quoniam primordia rerum

- 755 Mollia constituunt, quæ nos nativa videmus
Esse, et mortali cum corpore funditus: atqui

“est conjicere, id extremum tenuius,
“quod habent corpora, et quod visu con-
“tingere non possumus, rebus minimum
“consistere.”—In sequente versu, *rebus*
deest L.

Cæterum, si iudicio proprio obsequi aude-
rem, scripsissem cum V. ed. antiquius,
Conicere: vide glossarium vetus, Servium
ad Virg. ix. 411. sed de hoc alibi plenius
in his notis egimus.

Ver. 754. *quoniam*: sic P. V. ed. B. L. Δ. Π. Σ. Ω. reliqui, *quod jam*; male;
nam mens poëtae, ad plurium atque melio-
rum librorum lectionem, quam exhibe-
mus, sic probe declarari potest: “His
“etiam alia accedit difficultas, *quom jam*
“constituunt—” Et, ni fallor, *το quoniam*,
si solvas, efficitur legitime *quom jam*.

Ver. 755. *nativa*: Δ. Π. *natura*.

Ver. 756. *mortali*: B. *immortali*: et
rursus, ad iii. 611. ut non raro in voca-
bula veris maxime contraria manus libra-
riorum solent aberrare: vide nos, ad. ii.
94. Exemplum nunc afferatur, ex carmine
clxxxiii. ver. 59. lib. i. Anthol. Lat. Bur-
manni:

————— fecundo semine rerum
Mutat Terra vices, et æterni temporis auras
Læta vocat: spisso revirescit gramine campus;
Triticæ ligat herba comas, nec fallit *aristis*
Proventum meliøre die.

Libri, *autumni*, *Et vitreas*, nec non *aristas*:
illud *aristis* vidit etiam Oudendorpius. Aliud
hujusce permutationis spe-

cimen in contrarium suppeditet Silius
Italicus, iv. 455.

————— At Mavors in prælia currus
Odrysiâ tellure vocat: tum, fulminis *albi*
Spargentem flammæ, clipeum, galeamque deo-
rum
Haud ulli facilem, multoque labore Cyclo-
pum
Sudatum thoraca, capit.

Vulgo, *atri*. At *album fulmen* est *αργη*
βροντη: me vide ad Soph. Philoct. 1199.
Homerus, Il. Θ. 155.

————— *αργη* *αργητα* *κεραυνο*:

αργητα, *λαμπερον*: schol. et conferas Virg.
gco. i. 567. Hæc autem pervagata sunt,
et alibi nobis sæpicule tractata; in primis
vero ad Silv. Crit. sect. ecix.

Ibid. *atqui*: P. V. ed. B. L. O. Δ. Π.
Σ. Ω. *ut qui*: nec damnem sane, quum
qui aliquoties videatur posse *quia*, et diffi-
cile sit de his subtilioribus iudicium fiden-
ter ferre, nec minus periculosum.

Ver. 758. *virescere*: sic Vind. V. ed.
B. L. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *virescere*; quod
ex ver. 675. haud dubie interpolatum est.

Ver. 759. *quid*: B. *quod*.—*jam abest*
Δ.—*habebis*: P. Vind. V. ed. B. Π. Σ. Ω.
habebis; non deterius: ut ordo sit, *jam*
habebis: i. e. in posterum tenebis, ex su-
pra dictis scilicet.

Ver. 760. *multis*: Π. *in ulti*.—*venena*:
Σ. *videntur*.

Ibid. *inimica sunt atque venena*. Varro,
de re rusticâ, i. 2. 18. “Quædam enim
“pecudes culturæ sunt *inimicæ*, ac *venena*—

Debeat ad nihilum jam rerum summa reverti,

De nihiloque renata vigescere copia rerum:

Quorum utrumque quid a vero jam distet, habebas.

760 Deinde, inimica modis multis sunt, atque venena

Ipsa, sibi inter se; quâ re, aut congressa peribunt,

Aut ita diffugient, ut, tempestate coactâ,

Fulmina diffugere, atque imbreis, ventosque, videmus.

Denique, quatuor ex rebus si cuncta creantur,

“no; ut istæ, quas dixisti, capræ.” Quem locum Fabro debemus. Hinc Virgilius, geo. ii. 378.

Quantum illi nocuere greges, duriq̄ue venenum Dentis—

Et sane, quum non alibi Lucretius, qui libenter vocabulum usurpat, in numero multitudinis ne semel quidem posuerit, malim legere:

— inimica modis multis sunt, atque veneno:

sed, utcunque hoc elegantius videatur, libris scriptis obtemperandum est, quibus nihil est varietatis, tali faventis conjecturæ.

Ver. 761. *sibi*: deest V. ed.—*inter*: Π. *intra*.

Ver. 762. *coactâ*: sic omnes libri MSS. quantum equidem valeam intelligere, et typis etiam excusi ante Lambinum; qui ex proprii ingenii thesauris suum pervulgatum *coortâ* nobis prompsit, atque editores invenit animis promissimis obsequentes. Nos loco cedere conjecturam temerariam, atque infructuose excogitatam, jussimus. Locutione consimili Lucanus usus est, vii. 595.

Rus vacuum, quod non habitet, nisi nocte *coactâ* Invitus:

i. e. tenebris se addensentibus, et coëuntibus. Cui vero non notus est, ut domus sua, Ζεὺς νεφέληγεστρα ποῖτæ? et alia milia, nullo modo discrepantia, legentibus occurrent. In hanc rem vero consultorem adhibeas Burmannum opportune disqui-

rentem ad Ovid. met. xi. 512. Claudianus etiam admoveatur, de bell. Get. 379.

— vel qualis in atram
Solicitus nubem mæsto Jove cogitur æther.

Hinc autem libet Sallustii gratias exponere, nemini perceptas, ad Jugurth. 10. 4.—“ amici, quos neque armis cogere, “ neque auro parare queas:” i. e. *in unum colligere*, ut solent prædatores pecora. Æmulari scilicet Homerum volebat limatissimus historicus, divinitus canentem, ad Π. I. 406.

ΑΗΙΣΤΟΙ ΜΕΝ γὰρ τὲ BOEΣ καὶ ΠΙΟΝΑ ΜΗΛΑ,
ΚΤΗΓΟΙ Δὲ ΤΡΙΠΟΔΕΣ τὲ καὶ ἴσπαν ζᾶνθια
καρηνά'

Ἄνδρος δὲ ψυχὴ πάλιν εὐθεὶν ἐπὶ λήισση
Οὐβ' ἘΛΕΘΗ, ἐπεὶ ἀρ κεν ἀμυλῆσται ἔρκος ὀδόντων.

Libet etiam Senecam castigare, ad Hip- pol. 675.

— omnis impulsus ruat
Æther, et actis nubibus condat diem.

Sic rescribendum esse pro *atris* me suadent loci tenor et proportio. Denique, Lucretium conferas, vi. 211. 212.

Ver. 765. *eas*: Π. *ea*.—*rursus*: L. *rursus*.—*omnia*: V. ed. *omnes*.

Ver. 768. *Alternis*: Vind. V. ed. B. Δ. Π. Ω. *Æternis*: solent autem hæc verba librariis confundi: vide Drakenborchium, ad Liv. vii. 30. 7.

Ver. 769. *totam naturam*: Σ. *totas naturas*. Et hunc versum sequitur repetitus ver. 763. in Vind. B. L. Ω.

- 765 Atque in eas rursus res omnia dissoluuntur;
 Quî magis illa queunt rerum primordia dici,
 Quam contra res illorum, retroque putari?
 Alternis gignuntur enim, mutantque colorem,
 Et totam inter se naturam, tempore ab omni.
- 770 Sin ita forte putas ignis terræque coire
 Corpus, et æriâs auras, roremque liquorum,
 Nihil in concilio naturam ut mutet eorum;
 Nulla tibi ex illis poterit res esse creata,

Ver. 771. *æriâs*: P. V. ed. Π. *æreas*; quam orthographiam, ut etiam in *æthereus*, scio multis criticis placere, atque verisimam haberi; nobis autem interea si nunquam quiverint persuadere, non caussa est, ut pertinaciæ postulent, Græcorum *αἰρίος* et *αιέριος* in animo habentibus.—*liquorum*: Π. *liquorem*; Δ. Σ. *liquoris*: quod probaverim, ut poëtæ nostro usitatius in numero singulari.

Ibid. *rorem liquorum*. Hinc Arnobius, lib. i. *pluviarum rores*; et lib. vii. *vini rores*, post Pindarum, Ol. vii. 4. ἀμπύλα δροσά.

Ver. 772. *ut*: Vind. L. Δ. *et*; abest Π. Σ.

Ver. 774. *ex animo*: Pius, *ex animo*, disjunctis verbis; omnino male.—*cum*: ita P. Vind. V. ed. B. L. Δ. Π. Ω. reliqui, cum vulgaribus editionibus, *quid*. Nobis maxime arridebit, quod antiquo exemplari cujusdam docti manus ascripserit, leviter hoc pacto castigatum, pro *animo*:

Non animas ex non animâ, non corpore corpus:

ita ut dictiones *non animâ* et *non corpore* ὅφ' ἐν accipiantur, et το non in posteriorem clausulam ἀπο κοινῆ accersatur. Si lector rem attentiore animo intuebitur, nulli dubitamus, cum genuinam Lucretii manum nobiscum agniturum esse; quum iniquum sit, et contra rationem, de hoc genere aliquid acceptum referre scribarum deliramentis. Illud *arbos* vulgatæ lectionis vix honeste satis caudam trahere videtur.

Ver. 775. *Quippe*: Π. *Quisque*.—*quidque*: V. ed. L. Δ. Π. Σ. *quisque*; Vind. B. *quisquam*.—*in*: Π. *non*.—*catum*, P. Vind. V. ed. L. Π. Ω. non omnino contra Lucretii consuetudinem; sed, propter abundantiam quartorum casuum ejusdem numeri, in hoc loco minus eleganter; adeo ut nihil novatum velim.

Ver. 776. *ostendet*: Vind. Π. *ostendit*; Ω. *ostendat*.—*mixtus*: Ω. *amixtus*.

Ver. 777. Hunc versum, in omnium vexatissimis, edendum curavimus ad codicum, quotquot sunt, MSS. et exemplarium veterum typis expressorum, fidem; excepto, quod Π. det *quondam*, vice *quodam*, et L. *manare*, pro *manere*. Quivis videt, locum poscere simile aliquid Lambini conjecturæ, quam sequentes editores uno consensu sunt amplexi:

———— atque ardor cum rore manere.

Sed quænam est literarum similitudo corruptis dictionibus, atque huic emendationi, ut digna sit omni doctorum puncto? Non deterius ipse divinaverim ad hunc morem denique:

———— et quodam cum rore vapores:

quæ vox frequentissima est Lucretio; sed satis nullo modo conatus hicce nasutiori cuivis faciet. Veri putem similium, quod sequitur:

———— et calidum cum rore manere:

i. e. *caldom*; et, superscripto *l*, *cadom*: quæ dictio videri possit strictius oras

Non animans, non exanimis cum corpore, ut arbos:

- 775 Quippe suam quidque in cœtu variantis acervi
Naturam obtendet, mixtusque videbitur aër
Cum terrâ simul, et quodam cum rore, manere:
At primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clandestinam, cæcamque, adhibere;
780 Emineat ne quid, quod contra pugnet, et obstet,
Quo minus esse queat proprie, quodquomque creatur.
Quin etiam repetunt a cœlo, atque ignibus ejus;

legere depravatâ *colam*. Sed fortassis error fuerit in voce *simul*, nec citra membranarum emendationum opem facile tollendus. Peritioribus itaque ingeniis, atque felicioribus conjecturarum, versum discutiendum tradimus, ad alia laxiora libentissime ex his angustiis procedentes.

Ver. 779. *cæcam*: Π. *ceram*: voluit, opinor, *certam*: et hanc esse genuinam poetæ scripturam puto. *Certam* utique, finis fixæ propositæque competem, non inutiliter frustratam, ut si res habet cum primordiis nullam subeuntibus mutationem, sed priorem naturam retinentibus, nec *proprium* aliquid novo genere per mixturam, ut oportuit, creantibus. Vide var. lectt. ad iv. 85.

Ver. 780. *Emineat*: Vind. L. O. Δ. Π. Ω. *Demineat*: nec mihi pulchre liquet, veteres non *demineat* æque bene dixisse, ac *emineat*; Σ. *Diminuat*; P. *De numero*; V. ed. *Denumerot*; B. *Denumerat*.—*ne*: Π. *nec*. Arbitror equidem ad hanc normam tutius legi posse:

De numero ne sit, quod contra pugnet, et obstet.

Nam quoties τὸ δ in libris exaratur t? ut minima literarum sit in hoc tentamine mutatio.

Ver. 782. *Quin*: V. ed. B. Π. *Quando*; uti passim permutantur.—*atque*: Π. *at*. Porro, hoc Heracliti atque discipulorum ejus placitum, invenias supra Græce expositum, ad ver. 667. et pressius ad Lucretianam orationem in Diog. Laërt. ix. 9. quem Creechius etiam laudavit.

Interea, exemplum desidero verbi *repeto*, sic absolute sine substantivo positi. Si liceret hariolari, non male dixerim reponi posse: .

Quin res jam repetunt a cœlo—:

vel fortassis ad probabilitatem propius accesserim, si scribam:

Quin etiam repetunt ad cælom—:

quæ Virgilius tuebitur, Æn. vii. 241.

———— hinc Dardanus ortus
Huc repetit.

Ver. 783. *auras Aëris*; ut distinguantur scilicet ab *auris aetheriis*, proprie vitalibus; de quibus nonnulla in his commentariis occurrent, nobis jam nunc laborem excusantia. Virgilius, Æn. v. 520.

———— *aërias* telum contendit in *auras*.

Ver. 784. *imbrem*: V. ed. B. O. Δ. *ignem*.

Ibid. hinc: i. e. ex aëre. Seneca, nat. quæst. iii. 20.—“ex spiritu, qui in a—quam transfiguratus est.”

Ver. 785. *imbri*: Vind. V. ed. B. L. O. Δ. Π. Σ. Ω. *igni*: et indignor tot exemplaria in hoc errore longe crassissimo consentire. Verba Heracliti apud Diogenem Laërtium, loco nuper laudato, sic se habent, impendio dilucida:—*συνιστάμενον αέρα γίνεσθαι ὕδωρ, πηγνυμένον το ὕδωρ εἰς γῆν πρῆπισθαι*.—*a terrâ*: Vind. V. ed. Δ. Σ. Ω. *in terram*.

Et primum faciunt ignem se vortere in auras
 Aëris: hinc imbrem gigni, terramque creati
 785 Ex imbri; retroque a terrâ cuncta revorti,
 Humorem primum, post aëra, deinde calorem:
 Nec cessare hæc inter se mutare, meare
 A cœlo ad terram, de terrâ ad sidera mundi:
 Quod facere hand ullo debent primordia facto.
 790 Inmutabile enim quiddam superare necesse est;
 Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
 Nam, quodquomque suis mutatum finibus exit,
 Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
 Quapropter, quoniam quæ paullo diximus ante,

Ver. 787. *mutare*, ut *mutari*: sic alii sæpius, et noster in consimilibus dictionibus sæpissime; adeas me ad ver. 598. et Curtium ad Sallust. Jug. 58. 10. cuius exemplum a Livio depromptum nihil ad rem facit.

Ver. 788. *A*: sic P. G. Vind. V. ed. B. Δ. Π. Ω. reliqui, *De*.

Ibid. *sidera mundi*. Locutionem excipit Virgilius, *Æn.* ix. 95.

Filius huic contra, torquet qui *sidera mundi*.

i. e. sidera cœli: vide doctissimum Doering, ad Catull. lxiv. 205. qui locus sic scribi debet, ut integra constructio permaneat:

Quo tunc et tellus, atque horrida contremuerunt
 Æquora, *concussusque micantia sidera mundus*.

Vulgares editi, *concussit*; sed divinationi meæ libri Vossiani veteres aspirant. *Horrida* autem *æquora* sunt "quibus super-
 "ficies horrificata est, et *ανομαλος*," ex nutûs divini concitatione; quasi vento impellente: videas ibid. ver. 271.

Ver. 789. *facto*: P. Δ. Π. Ω. *pacto*; quod usitatus est: sed meliorum librorum, atque etiam plurium, testimonium non ausus sum rejicere; quum pronum foret librariis *το facto* in *pacto* mutare, sed e contrario non item. *Nullo facto*: i. e. ex nullis rerum actionibus inter se—

ex nullâ naturæ constitutione. Mox nos-
 ter, ver. 941.

Sed potius, *tali facto* recreata, valescat.

Ver. 791. *Ne*: Ω. *Nec*.—*redigantur*: Π. *reducantur*. Et Δ. in ver. 795. habet *more*, pro *mors*.

Ver. 794. *quoniam*: Ω. *quando*.—*quæ*: O. Δ. *qui*; V. ed. *quod*.

Ver. 795. *In conmutatum*: O. Π. *Inconmutatum*, conjunctis vocibus.—*veniunt*: V. ed. *verum*.

Ibid. *In conmutatum*: i. e. In commutationem: sic enim participiis noster uti gaudet: redeas ad ver. 585. et pergas ad ii. 458.

Ver. 796. *usquam*. Hæc est lectio membranarum omnium, atque editionum primarum: quam nullis idoneis de causis cum *inquam* placuit editoribus mutare. Sed prorsus eodem sensus recidit, sive dixeris rem quamvis *nullo tempore* variationem pati, seu *nullo loco*.

Ver. 799. Bentleius legendum proponit:

———— ignem ut si forte crearet—:

quod mihi etiam se objecerat; sed infelicitate, nec citra dispendium constructionis, quæ ad receptam loci scripturam pedibus inoffensis currit. "Hæc naturâ corpora

795 In conmutatum veniunt, constare necesse est

Ex aliis ea, quæ nequeant convortier usquam:

Ne tibi res redeant ad nihilum funditus omnes.

Quin potius, tali naturâ prædita, quædam

Corpora constituas; ignem si forte creaverint,

800 Posse eadem, demptis paucis, paucisque tributis,

Ordine mutato, et motu, facere aëris auram:

Sic alias aliis rebus mutarier omneis.

At manifesta palam res indicat, inquis, in auram

Aëris e terrâ res omneis crescere, aliæque:

805 Et, nisi tempestas indulget tempore fausto

Imbribus, et tabe nimborum arbusta vacillant;

“constituas; eadem scilicet, si forte creaverint ignem, posse—.”

Ver. 801. *auram*: sic P. V. ed. B. et placet ob varietatem: sic sæpe Virgilius in unitatis numero. Libri reliqui, cum editis, *auras*.

Ver. 805. *At*: V. ed. B. Σ. *Ac*.—*inquis*: Δ. *ignis*; quam vocem superscriptam habet M.

Regeret autem adversarius Empedocleus: “At manifestum est res omnes quatuor ex elementis derivari: nam videmus omnia de terrâ surgere in aëra, et sic nutriri; nec tamen citra lapsus imbrium et calorem solis.” Hæc, inquit Lucretius, libens concesserim: sed inde quidnam secuturum est? Ista scilicet alimenta rerum esse, non primordia; nam alia alii aluntur: his terræ quidem fetus; potu vero, cibusque, humanum genus.

Ver. 804. *e terrâ*: L. *et terra*; forte, *ex*; Π. *æternas*.—*aliæque*: Π. *oliquas*.

Ver. 805. *tempestas indulget*. Virgilio putaverim hæc in oculis volitasse, dum divinos illos versus scriberet, quæ leguntur in geo. ii. 545.

Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
Si non tanta quies iret frigusque caloremque
Inter, et exciperet cæli indulgentia terras.

Hinc liquido patet, *ver imbriferum* intelligi Lucretio, et eos interpretes nullo mo-

do rem tenuisse, quorum indefinita expositio de *tempore opportuno* loquitur.

Ibid. *tempore fausto*: veris utique. Hinc oboritur lux Horatio, ad od. iv. 5. 18. sic haud dubie corrigendo, ad mentem etiam, ut sero intelleximus, Thrasonis illius Cunninghami:

Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit *culta* Ceres, almaque *Faustitas*:

i. e. *temporis fausti* Dea. Idem lyræ Romanæ fidicen, epist. i. 12. 15.

———— Democriti pecus edit agellos,
Cultaque—.

Ver. 806. *tabe*: P. *tabes*; V. ed. *tale*.—*vacillant*: P. *foecillant*; V. ed. Ω. *facillant*; Viind. B. L. M. O. Δ. Π. Σ. *vacillant*; adeo ut forte legendum sit *indulgeat* in versu præcedente, quum ab illâ crasi non omnino abhorreant poëtæ; multo minus noster.

Porro, nonnulli, vanâ de metro superstitione moti, volunt *tabi* scribere: sed audiamus Priscianum, lib. vii. p. 768. “Vetustissimi tamen, etiam in quibusdam Latinis, quæ nominativum in *es* productam terminant, et pares cum genitivo habent syllabas in hac declinatione, solebant producere ablativum more quintæ declinationis, vel supradictorum Græcorum, ut a *mole*, *fame*, *tabe*, quod adhuc sic profertur. Virgil. ÆN. vi.

Solque suâ pro parte fovet, tribuitque calorem;
 Crescere non possint fruges, arbusta, animantes.
 Scilicet; et, nisi nos cibus aridus, et tener humor,
 810 Adjuvat, amisso jam corpore, vita quoque omnis
 Omnibus e nervis atque ossibus exsoluatur.

“421. Lucan. x. 58. Juvenal. xv. 102.
 “Lucretius:

“Imbribus, ut *tabe*, nimborum arbusta *vacillant.*”

Malim tamen equidem in his grammatici
 exemplis rem ad efficacia virtutem cæsurae
 potius deferre: de quo viderint lectores.

Ibid. *tabe*. Hæc elegantia Virgilium
 non effugit, Æn. i. 175.

Et, sale *tabentis*, artus in litore ponunt:

i. e. “multâ *madefactos* aspergine,” uti
 Servius exposuit. Prudentius, cathem.
 vii. 107.

Nec sic calente sole *tabescunt* nives:

æmulatus Lucanum, x. 225. quem jam
 laudavit Havercampus:

Adde, quod omne caput fluvii, quodcumque
 soluta
 Præcipitat glacies, ingresso vere, tumescit
 Primâ *tabe* nivis.

Plures ibi codices dant *tabe*: de quâ
 permutatione videas ibi Oudendorpium,
 et Burmannum ad Quintil. declam. lxii.

4. Hæc autem ad Arnobium immutandum
 non me impulerint, lib. v. p. 185.—
 “et cum deorum criminibus *tabem* imbris
 “*e celo*, et telluris significare madorem?”
 quanquam locutiones Lucretianas nusquam
 non venetur. Sic enim Ausonius,
 id. vi. 7.

Et tacitos sine *labe* lacus, sine murmure rivos:

i. e. sine aquarum lapsu: quas significatio-
 nis hujusce confirmationes lexicographis
 commendatas volumus.

Stattius insuper commodus Lucretio ad-
 moveri potest, Theb. iv. 564.

Pectora *tabenti* sanie gravis:

cum Scneçà, Med. 590.

Sole jam forti, medioque vere,
Tabuit Æmus.

Conferas dicta ad Silv. Crit. v. p. 155.

Ibid. *vacillant*: i. e. nutant gravata,
 frondibus quasi defatigatis. Hanc vero
 venustatem sic Maro pulcherrime varia-
 vit, Æn. ix. 437.

————— *lassove* papavera collo
Demisere caput, plusiâ cum forte *gravantur*:

quibus haud supervacaneus accesserit Ho-
 merus, fons omnium leporum pœticorum,
 Il. 9. 506.

Μηχανὴ ὅς ἔσθραυσε κερρὶ βαλεῖν, ἦτ' ἐνι πυγῶ
 Καρτερῶ ΒΡΙΘΟΜΕΝΗ, ΝΟΤΙΗΣΙ ΤΕ ΕΙΛΑΠΙΝΗ-
 ΣΙΝ.

Ver. 807. *Sol fovet*. Similiter Arnobi-
 us, lib. i. p. 16. im. si modo sit errore
 fedissimo liberatus: “Quis, ne fixa stu-
 “pore pigritiæ stupescerent elementa vi-
 “talia, *solis ignes* constituit rerum incre-
 “menta *futuros*?” In vulgatis legitur
 longe incitissime: “ad rerum incremen-
 “ta *futuros*.” Et infelicissime prorsus
 actum est cum aliâ hujusce familie dic-
 tione in suavissimo carmine Anthol. Lat.
 Burn. iii. 52. 11. quod transeuntes ema-
 culabimus, de calidarum aquarum bal-
 neo:

Innocuos *fotus* membris parit intima tellus,
 Naturamque pio temperat igne calor.

Vulgo, *fatus*. Sic in epig. 55. ibid. et
 aliis istius libri pœmatis:

Hic fessos artus viva lavacra *fovent*.

Sic autem de *sole* priores loquebantur
 Græci. Sit testi Pindarus, Ol. i. 8.

Μηχίβ' ἈΛΙΟΥ σκατι
 Ἀλλο ΘΑΛΠΝΟΤΕΡΟΝ
 Ἐν ἡμέρα φασιν αστρῶν
 Ἐρημῆς δι' αἰθῆρας.

Adjutamur enim dubio procul, atque alimur, nos
 Certis ab rebus, certis aliæ atque aliæ res:
 Nimirum, quia multimodis communia multis
 815 Multarum rerum in rebus primordia multa
 Sunt; ideo variis variæ res rebus aluntur.

Ubi corrigas hoc modo scholiastem priorum:—*προς συγκρισιν των αλλων απρων, ατινα κατα τωτον τον χρονον εξασθενει* ΜΑΛΙΣΤΑ. Libri, *φαινεσθαι*, vel *φαινεται*: sed vocabulo posteriori vix dissidet *μαλιστα* ultra primam literam.

Ver. 808. non: P. ne.—*possint*: ita Vind. G. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. reliqui, *posunt*.—*animantes*: Σ. *animantis*. In versu sequente, nos abest Π.

Ver. 809. tener humor: ἡ ὕγρα διαίτη Hippocratis, humidus cibus Celsi.

Ver. 810. Adjuvat: V. ed. *Adjuverint*; P. Vind. Π. Σ. *Adjuvet*: vide ver. 805.—*amisso*: Σ. *admisso*.—*corpore*: P. V. ed. B. *tempore*: et Pius scribere dicit quosdam robore; ex interpretamento scilicet.

Ibid. *amisso corpore*. Sic loquitur Tullius, in epistolâ quadam ad Gall. lib. vii. “Vireis et corpus amisi:” et noster mox, ver. 1038. Lambinus. *Amisso* nempe, tabefacto, siccato, et quasi præ macie evanido. Gemella est S. Matthæi locutio, cap. vi. com. 16. ΑΦΑΝΙΖΟΤΣΙ γαρ τα πρωωπα αυτων: in quem versum quæ dedimus ad Silv. Crit. ii. p. 10. et v. p. 9. plurimum lucis hoc Lucretii loco communicabunt. Nec multo secus politissimus scriptor Phædrus, iii. 11. 3. de eunucho:

Dammum insectatus est amissi corporis.

Ver. 811. atque: B. ac.—*exsoluatur*: Π. Ω. *exsoluantur*.

Ibid. *exsoluantur*. Arnobius, lib. ii. p. 86.—“et, nisi vos applicatis Dei principis notioni, a corporalibus vinculis exsolutos exspectat mors sæva.”

Ver. 812. Adjutamur: Σ. *Abdicamur*, sed in margine est recepta lectio; Π. *adjuvamus*.—*procul atque*: voces inversas habet M.—*alimur*: Π. *alunt*.

Ver. 815. ab: Π. Σ. a.—*certis*: Π. *certe*.

Ver. 814. *multimodis*: sic Vind. P. V. ed. B. M. Δ. Π. Ω. adverbialiter scilicet, ut alii sæpe: libri reliqui, *multa modis*.

Ver. 815. *multa*: sic G. M. reliqui omnes, *mixta*. “Poëta autem (verba sunt Pregeri) manifesto captat hoc loco omnimodam vocis hujus multiplicationem, et valde exaggerat quod dicitur.” Ex hoc genere est illud Paulinum, 2 Cor. ix. 8.—*ἵνα, εν ΠΑΝΤΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΠΑΣΑΝ αυταρκειαυ εχοντες, περισσηυτε εις ΠΑΝ αγαθον*. Ita legendum: vide Silv. Crit. iii. p. 118. Sic Demosthenes, contra Aristog. i. fin. *Και τι δει ταυτα ποιειν, εζον ευφημειν, και ΑΠΑΝΤΑΣ ΑΠΑΣΙ ΠΑΝΤΑ τ αγαθα ευχεσθαι*—; Et similiter Plato, sub finem Menexeni: ΠΑΣΑΝ ΠΑΝΤΩΝ παρα ΠΑΝΤΑ χρονον επωμιλιαν ποιημειν. Vide Hutchinsonum ad Xen. anab. i. p. 85. ed. Oxon. formæ majoris. Sic alii passim.

Ver. 818. *Cum*: Π. *Con*: quæ frequentissima est permutatio.

Ver. 819. *quos*: B. *quo*.—*se*: Vind. V. ed. B. O. Σ. *sesc*.

Ver. 820. *Namque*: V. ed. *Nam*: atque M. infert et post terras.

Ver. 825. *Quin*: V. ed. *Quando*; Π. *Quam*.—*nostris* abest V. ed.—*versibus*: Ω. *sensibus*.

Ver. 824. *verbis*: sed G. Vind. V. ed. B. L. M. Π. Σ. *bellis*; quam dictionem *τῶν versibus* sane consociare possemus, et ipsum Lucretium fautorem habere hactenus, quod ita sibi soleat amantissime blandiri; ut in verr. 644. 932. 944. hujusce libri, ii. 528. iv. 181. sed neque commodus sensus exurgeret, et esset insuavissimâ structurâ locus: ideoque lec-

Atque eadem magni refert primordia sæpe
 Cum quibus, et quali positurâ, contineantur;
 Et quos inter se dent motus, adcipiantque.

820 Namque eadem cœlum, mare, terras, flumina, solem,
 Constituunt; eadem fruges, arbusta, animanteis:
 Verum, aliis alioque modo commixta, moventur.
 Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
 Multa elementa vides, multis communia verbis;

825 Quom tamen inter se versus, ac verba, necesse est
 Confiteare, et re, et sonitu distare sonanti:

tionem amplectimur et teumus vulgationem.

Ver. 825. *se*: Σ. *sece*.—*versus*: Vind. Δ. Π. *versu*; V. ed. *vorsus*: quod probro.

Ver. 827. *permutato ordine*: Π. *mutato nomine*.

Ver. 828. *At*: V. ed. L. *Atque*: nempe Lucretius fortasse scripserat, alio cum ordine verborum:

At quæ sunt rerum primordia—.

Ibid. Bentleius maluit *adhiberi*: quod, utcumque majorem præ se ferat constructionis facilitatem, admitti in contextum nolim sine libris.

Ver. 850. Anaxagoræ sententiam fusi-
 us exponunt Diogenes Laërtius in vitâ, et
 Plutarchus, plac. phil. i. 5. sed dilucidiores
 sunt Lucretii rationes, quam quæ subsidio
 interpretum indigeant. Porro, Græcam
 vocem Græcis literis exhibendam
 putavimus, quamvis pluribus in libris,
 tam scriptis quam editis, Latine sit exa-
 rata: sed, ut editores fluctuantes, in libro
 quarto, Græco charactere dictiones mul-
 tas darent impressas, hic autem Latino,
 idoneæ causæ non exstiterent. Ω. sanc
 deest omnino vox, ut etiam in ver. 854.
 librario fortassis Græcas literas non cal-
 lente.

Ver. 851. *Græci*: sic G. L. M. Ω. *Græci*: reliqui, *Græci*; quod antiquius.

Ver. 852. *patrii sermonis egestas*; hanc
 verborum consociationem difficiliter ad-
 mittentis: in cuius tamen juncturæ calli-
 ditate nos Angli vel ipsis Græcis non vin-

cimur. Plinius, epist. iv. 18. “Quem-
 “admodum magis approbare tibi pos-
 “sum, quanto opere mirer epigrammata
 “tua Græca, quam quod quædam amu-
 “lari Latine, et exprimere, tentavi? In
 “deterius tamen. Accidit hoc primum
 “imbecillitate ingenii mei, deinde inopiâ,
 “ac potius, ut Lucretius ait, *egestate pa-
 “trii sermonis*.”

Ver. 854. *Principium*: P. V. ed. B. M. Π. Σ. *Principio*; haud dubie servan-
 tes germanam scripturam antiquitatis;
 vide ad. verr. 120, 146, 289. Hinc, opi-
 nor, Sallustius restituendus est, opicæ
 consuetudinis egregius affectator, Catil.
 5. fin.—“ac me, cum ab reliquorum ma-
 “lis moribus dissentirem, nibilo minus
 “honoris *cupido* eadem, quæ cæteros,
 “fama, atque invidia, vexabat.” Vulgo,
cupido. Eâdem etiam medicinâ locus in
 Anthol. Lat. Burm. i. 169. 15. videtur
 persanandus, ubi de Sirenibus et Ulysse
 loquitur poeta:

Transluit scopulos, et inhospita litora, classis;

Illæ præcípites desiluere *fretum*:

i. e. de scopulis in fretum: sed post hæc
 verba, *motum* significantia, præpositio
 nusquam non omittitur; quod pluribus
 in horum commentariorum decursu ma-
 nifestum faciemus: vide ad ii. 206. Edi-
 tur, *fretum*. Quod vero Burmannus et
 Heinsius lectionem prioris versûs iverint
 immutatum, et ille *classem transiluisse*
scopulos sine exemplo dici affirmet, satis
 mirari nequeo. Anne aliter Horatius,

Tantum elementa queunt, permutato ordine solo!
 At, rerum quæ sunt primordia, plura adhibere
 Possunt, unde queant variæ res quæque creari.

- 830 Nunc et Anaxagoræ scrutemur ὁμοιομερειῶν,
 Quam Graii memorant, nec nostrâ dicere linguâ
 Concedit nobis patrii sermonis egestas:
 Sed tamen ipsam rem facile est exponere verbis,
 Principium rerum, quam dicit ὁμοιομερειῶν*
 835 Ossa videlicet e pauxillis atque minutis
 Ossibus, sic et de pauxillis atque minutis

od. i. 5. 24. et 18. 7? sed his non immo-
 rabimur. Ejusdem Anthol. ii. 43. 1. sic
 rescripserim :

Hanc unom plourimeî consentiont R.
 De uno ore optimum fuisse virom.

Et ad eandem normam commodius casti-
 getur ibid. epig. 262.

Ingeniom mors nulla manet.

Libri, *Ingenio jacet*, vel *vacat*. Hinc
 certissime emendes Germanicum ibidem,
 v. 51. 1. et conferas quæ supra notaverim,
 ad ver. 275. de isto loco :

Jupiter est illo *lætum* mage.

Editur, *læto*: de hac autem sermonis
 elegantiâ, *Jupiter est lætum*, nos consu-
 las, uberius effusos, ad Silv. Crit. v. pp.
 21, 22. et locos ibi designatos. Porro, nî
 fallor, hodieque manet hic ἀρχαϊσμος in
 voce *eodem*, sed elisâ literâ, qualiter voci-
 bus compositis accidere solet. Parum
 refert, unde deprompseris exemplum; ad-
 sit igitur ex Livio, i. 50. 7. “Hæc atque
 “alia *eodem* pertinentia:” nam plena
 fuerit constructio, *ad eodem*, locum
 scilicet, *pertinentia*. Hæc autem ad eru-
 ditorum judicium libentissime deferimus.

Ver. 835. e. Vind. V. ed. B. L. M. Π.
 Σ. Ω. *de*; et tuetur Havercampus elisio-
 nibus pervagatis syllabæ *us*; sed male, et
 omnibus, nî fallimur, exemplis destitutus.
 —*pauxillis*: Vind. Δ. *pausillis*; et alibi.
 In *s*, *ss*, et *x*, scribæ passim turbant.

Ibid. *Ossa ex Ossibus*. Pulchre his ad-
 movit Pius Virgilium, Æn. iv. 625.

Exoriare aliquis nostris ex *ossibus* ultor.

Verba Servii, memoriter citantis Lucre-
 tium, ad hunc modum supplenda esse
 judicaverim; quum solenne sit librariis,
 quoties ejusdem sit vocis repetitio, poste-
 riorum omittente; de quâ aberratione vi-
 deas Benteium ad Horat. epod. v. 28.
 “Secundum Anaxagoram, qui Homœo-
 “meriam dicit, i. e. omnium membrorum
 “similitudinem, esse in rebus creandis:
 “i. e. ex ossibus *ossa*, ex sanguine *san-*
 “*guinem*, ex medullis *medullas*: nam
 “omnia pro parte sui transeunt in pro-
 “creationem. Lucretius:

“Nunc ad Anaxagoræ *veniamus* Homœome-
 “riam.”

Ibid. *pauxillis*: valde paucis, i. e. par-
 vissimis: vide ad ver. 437.

Ver. 836. *sic et*: G. L. M. Δ. *hic et*;
 Vind. P. Π. Σ. *et sic*.

Ver. 837. *sanguen*: sic antiquiores, ut
 Accius, Ennius, et Varro, apud Nonium
 in voce, qui potest consuli; atque etiam
 Cato apud Gellium, iii. 7. Ex recentiori-
 bus, voce usus est Petronius, cap. 59.—
 “parce adolescentulo: *sanguen* illi fer-
 “vet:” ubi videas Burmannum; et,
 quem Barthius laudat ad Stat. Theb. iv.
 464. Hilarius in gen. ver. 139. sic e-
 mendandus:

Hæc soli concessa homini: nam cætera mutum
 Et pecus obtinuit; ventrem, præcordia, nervos,
 Venarum rivos, et sparsum corpore *sanguen*.

Visceribus viscus, gigni; sanguenque creari
Sanguinis inter se multis cœuntibus guttis:
Ex auræque putat micis consistere posse

840 Auram, et de terris terram concrescere parvis;
Ignibus ex igneis, humorem humoribus, esse.
Cætera consimili fingit ratione, putatque;
Nec tamen esse ullâ parte idem in rebus inane

Vulgo legitur, *U*.

Ver. 859. *Ex auræque*: Σ. *exhauripte*.
—*putat*: Ω. *puta*.—*micis*: V. ed. *nucis*:
et omnes in versu sequente, *Aurum*.

Hæc nimirum ad vulgarium editionum
lectiones exegimus; quum vero plane in-
dignum sit *auræ* solum ex omnibus ele-
mentis prorsus negligi, a me non potui
impetrare ut emendationem BENTLEIA-
NAM rejicerem, quam sic munivit atque
illustravit criticus incomparabilis: “*Qua-*
“*tuor elementa numerat. Quid hic au-*
“*ræ? Oculos, credo, interpretum præ-*
“*strinxit. Micæ auræ: ita frusta san-*
“*guinis, Prudent. psychom. 425. et frus-*
“*tilla ignea, Arnob. lib. ii. Simplicius*
“*tamen de Anaxagorâ: πάντα τα ἕμει-*
“*σθη, οἷον το ὕδωρ, καὶ πυρ, ἢ ΧΡΥΣΟΝ—*
“*κατλ. Noster, ver. 855.*

“Ignis, an humor, an *aura*?—”

Hæc ille. Fieri quidem potest, Simpli-
cium depravatis ipsius Lucretii codicibus
deceptum esse; nam intelligimus ex Gel-
lio, vel suâ ætate difficile fuisse in casta
scriptorum primariorum exemplaria in-
cidere. Sed obstat etiam emendationi
propositæ Diogenes Laërtius, ii. 8. quem
Lambinus excitavit nobis: ubi tamen in
similitudinem tantummodo hoc *aurum* ad-
hibetur; quod neque in Lucretio suspi-
cionibus patuisset, aut emendandum sani-
ori cuilibet fuisset: *καθὰ περ γὰρ ἐκ τῶν*
ψηφιατῶν λεγομένων τῶν ΧΡΥΣΟΝ συνιστα-
ναι, οὕτως ἐκ τῶν ὁμοιομετρῶν μικρῶν σωματῶν
το παν συγκριθῆσαι: quæ (ut id moneam
in transitu) nitidiora sunt iis, quæ Suidas
dederit, unde Laërtii verba emendatum
ibat Casaubonus. Hæc autem, re ipsâ et

omnium tenore suffragantibus, me de
sententiâ, quam iniverim, non absterrent.
Porro, ut noster *auræ micæ* dixit, Minu-
cius Felix ad eundem modum de *atomis*
generaliter locutus est, Octav. sect. 17.
“Quo magis mihi videntur, qui hunc
“mundi totius ornatum non divinâ ra-
“tione *perfectum* volunt, sed *frustis* qui-
“busdam temere cohærentibus conglo-
“batum, mentem, sensum, oculos deni-
“que ipsos, non habere.” Ubi forte an
legendum, *profectum*; ut Cicero, acad.
ii. 57. “Pythagorei ex numeris et ma-
“thematicorum initiis *proficisci* volunt
“omnia.” Addam denique Arnobium,
lib. ii. p. 77. a Lucretii vestigiis raro ab-
sistentem: “Quid enim, si—dicas—
“esse *auream* terram, quod in verriculâ
“collis unius insint exiguæ *miculæ*, qui-
“bus nascitur colliquefactis aurum, et
“admiratio congregatione acquiritur?”
quæ, quamvis in rem vulgatæ lectionis
magis faciant, non subtrahenda existima-
vi; et pulchre cum illis committas nos-
trum, v. 1254—1259.

Ver. 840. *terram*: Ω. *terra*.

Ibid. *de terris concrescere*. Pari sensu
Virgilius dictionem extulit, eel. vi. 54.

— at his exordia primis
Omnia, et ipse tener mundi *concreverit* orbis.

Ver. 841. In hoc versu repræsentandø
sequor Vind. G. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. reli-
qui fere exhibent ad hunc modum:

Ignem ex ignibus, humorem *ex* humoribus esse:

sed secundum *ex* neque Veronensis etiam
agnoscit, et facile *απο κοινῆ* in postero-
rem clausulam accersi potest.

Ver. 845. Voces transponunt G. L. M.

Concedit, neque corporibus finem esse secandis.

845 Quâ re in utrâque mihi pariter ratione videtur
Errare; atque illis juxta, quos diximus ante.

Adde, quod inbecilla nimis primordia fingit;

Si primordia sunt, simili quæ prædita constant

Naturâ atque ipsæ res sunt; æqueque laborant,

850 Et pereunt; neque ab exitio res ulla refrænat.

idem parte, exhibentes; sed extra dubium vitiose.—*parte*: Π. *partem*.—*in* abest Ω. Finalis utique vocabuli præcedentis syllaba, quod adsolet fieri, absorpsit.

Ver. 844. *esse*: Vind. V. ed. B. Π. Σ. *inesse*; finali literâ præcedentis vocis in alienum locum provectâ, errore contrario ei, quem nuperrime attigimus.

Ver. 846. Id est, In utrâque re pariter errant, atque etiam “similem errorem” Heracliti discipulis supra memoratis.” Hunc versum, sic ut edidi, ex divinatione prius emendaveram, quam eodem modo plane scriptum invenerim in codice Σ. Vulgo inprimitur:

— atque illi *supera* quos diximus ante.

Vice τῶν *illi supera* quos, habet G. *illis vix a quo*; Vind. V. ed. B. *illis jura quod*; Δ. Π. *illis jura quos*; L. *illis vira quod*; M. *illi siura quo*; O. *illis jungi quod*. Nihil sincerius est nostrâ lectione.

Ibid. *illis juxta*. Ita Livius, xxiv. 19. 6.—“Fabius omittendam rem parvam, ac “*juxta magnis* difficilem, abscedendum—“que inde, censebat.” Priscianus, lib. xviii. p. 1172. “*Juxta* et prope, et *dativo*, “et accusativo, *junguntur*.”

Ver. 847. *inbecilla*: L. M. *imbecilia*. Σ. *imbecillia*; quæ confusio ex consimilibus literis, ut fit, exorta est.

Ver. 851. *oppressu*. Vocem adhibuit in loco sermonis exquisitissimi Sidonius Apollinaris, epist. ix. 11. “Cujus *lucis* “*aculeo* non sola penetratur aut arena “subtilis, aut humus fossilis; sed, si saxei “montis *oppressu* fontium conditorum “vena celetur, aperit arcanum liquentis “elementi secretorum cœlestium natura “violentior.” Et cum elegantissimâ lo-

cutione *lucis aculeo* suaviter committas Lucretianam illam superius, ver. 148.

————— *lucida tela* diei;

et ea, quæ ibi nostra sedulitas contulerit.

Ver. 852. *ecfugiat*: G. V. ed. L. M. Ω. *efficiat*; sed plane incredibile est mendosam esse receptam dictionem, nisi quid sublateat, cui protrahendo nosmetipsi non sumus.—*dentibus*: P. V. ed. *cætibus*: O. *subeuntibus*; Δ. Π. *tentibus*; Σ. *utentibus*.

Ibid. *leti dentibus*. Imaginem haud multo discrepantem finxit etiam ad v. 574 —577. quo te referas. Opportune Lambinus Arnobium suscitavit, lib. ii.—“cum “ab summo traditum teneamus auctore, “non esse animas longe ab *hiatibus mor-* “*tis et faucibus* constitutas—.”

Ver. 853. Concinnavi lectiones hujuse versus ex rationibus, quæ mihi videbantur veri simillimæ, ingenio partim nixus, inter vexatissimas codicum varietates; quas deinde recensendas officium muneris suscepti postulat.

Ignis: G. M. *Ignibus*; quod certe nihili est faciendum.—*sanguis an? anne os?* L. M. Ω. *sanguis? an os*: et hæc secutus est Havercampus, diæresi in *sanguis factâ*, ut in dactylum produceretur; quod minime arridet nobis, ut taceam de errore metrico in *an*: Vind. *sanguis, an ossa*; non male, si ullo modo cum libris melioribus consentiret: P. Σ. *sanguinis ad nos*; et alius codex in notis ejus, *sanguis ignis*: V. ed. *sanguis omos*: Π. *sanguinis annos*; O. *sanguen an ossa*; Δ. *sanguen ad nos*. Sero animadverti, editores Basiliensem et Florentinum, annorum

Nam quid in obpresso valido durabit eorum,
 Ut mortem ecfugiat, leti sub dentibus ipsis?
 Ignis? an humor? an aura? quid horum? sanguis an?
 anne os?

Nihil, ut opinor; ubi ex æquo res funditus omnis

855 Tam mortalis erit, quam quæ manifesta videmus

Ex oculis nostris, aliquâ vi functa, perire.

At neque recidere ad nihilum res posse, neque autem

Crescere de nihilo, testor res ante probatas.

1551 atque 1647. nostram viam priores inivisse. Et sane in proclivi jacebat error librariis, cum duarum dictionum similium *an* et *anne* concursus fieret: vide ad ver. 855.

Ver. 854. *ubi*: B. *ibi*.—*æquo*: L. *æquor*; Π. *quo*.

Ver. 856. *functa*. Sic locum suæ sinceritati restituimus ex ingenio. Pro vulgarium editionum *victa*, Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. dant *cuncta*; unde lectionem nostram parce detortam derivavimus: Ω. *invicta*; repetitis scilicet literarum ductibus vocis præeuntis. Pro *vi* denique, Π. dat *in*. Reliqui codices, si nobiscum fideliter collatores egerint, *vi victa*: quo ratio nostra longe est exquisitior, et mori magis affinis Lucretiano. Noster, iii. 814.

Plagarum quia sunt expertia; sic ut inane est, Quod manet intactum, neque ab ictu *fungitur* hilum:

et alibi repetitis vicibus. Statius, silv. ii. 1. 209.

omnia *functa*,

Aut moritura, vides.

Conferas eundem ad Theb. iiii. 143. et nostrum supra, ver. 444.

Elegantem Arnobius, lib. ii. p. 62. phrasim Lucretianam æmulatione constantissimâ effingens: "Omnis enim passio leti, atque "interitus, janua est; ad mortem ducens "via, et inevitabilem rebus afferens *functionem*."

Ver. 857. *At*: B. *Ut*; Σ. *Atque*.—*recidere*; M. *reccidere*: V. ed. B. L. *rece-*

dere; sed in L. a primâ manu, *recidere*, teste Havercampo.

Ibid. *autem*: i. e. contra, *av, avθις, av-τς*: unde Romana vox.

Ver. 859. *auget alitque*. Cicero, de amic. ad finem:—"sed nec illa exstincta "sunt, *alunturque* potius et *augentur* cogitatione et memoriâ."

Ver. 860. *et prior*: Δ. *ac*.—*sanguen*: Vind. L. M. *sanguin*.

Ver. 861. Abest hic versus G. P. Vind. B. L. M. Δ. Σ. Ω. legitur in Veronensi, et ex nostris Π. Eo omisso, mancus esset locus, ac nullo prorsus sensu, et constructione. Porro, voce *alienigenus* multoties usi sunt Valerius Maximus et de rusticâ scriptores, ut *alienigena* ad substantivam plures alii.

Ver. 862. *Sive*: V. ed. B. L. M. Δ. Π. *Sine*.—*cibos*: V. ed. Δ. Π. *cibo*.—*dicent*: Π. *licet*. Et suspicio est pravitatis in *corpore*; nam scribitur in L. *core*, et in margine Vind. *rore*: quamvis non per se displiceat phrasim *commixto corpore*: corpore scilicet miscello, et alienigenis ex partibus composito. Virgilius, Æn. xii. 855.

commixti corpore tanto,
 Subsident Teucroi.

Verr. 865, 864. *Esse et*: L. *Esset*.—*Ossaque*: B. O. *Ossa*.

Ver. 866. *putentur*: omnes libri, *pute-*
tur; sed quâ de causâ emendare non dubitaverim, statim liquebit; et norunt omnes, mutationem minus violentam non posse fieri, quum litera *n* tenui tantum

Præterea, quoniam cibus auget corpus, alitque;

- 860 Scire licet, nobis venas, et sanguen, et ossa,
 Et nervos, alienigenis ex partibus esse:
 Sive cibos omnibus commixto corpore dicent
 Esse, et habere in se nervorum corpora parva,
 Ossaque, et omnino venas, parteisque cruoris;
 865 Fiet, utei cibus omnis et aridus et liquor ipse
 Ex alienigenis rebus constare putentur,

ductu calami supra exarato significetur. Pro *constare*: Π. tum stare; volens cum: vide ver. 818.

Ibid. *Ex alienigenis rebus*, et non ex consimilibus; quod sibi postulat ὁμοιομετρικῆς doctrina, quam tuetur Anaxagoras.

Ver. 867. *venis*: ita Solus antiquiorum P. nec loci tenor universus de sinceritate hujusce scripturæ sinet ambigi, quamvis G. Vind. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. habeant *sanie*; V. ed. *sanis*; B. *sanguinīs*.—*mixta*: sic G. Vind. V. ed. B. M. O. Δ. Π. Σ. editi, *mixto*. Error utique errorem peperit: nam vel semel deleta horizontali notā voci *putetur* superscriptā, ne constructio laboraret, pro *mixta* librarii *mixto* sufficere; vel Latine linguæ grammaticas rationes labefactari putabant, si neutro genere adjectivum ad substantivos masculinos, *cibus* et *liquor*, referretur. Perperam; similiter enim Livius, v. 44. 4. quem verissime corrigendum sic proponit Drakenborehius: “Qui effuso agmine *adventant*, gens est, “cui natura *corpora animosque, magna* “magis quam *firma, dederit.*” Vulgo, *Quæ*, contra libros; et *adventat*. Plura si cupias exempla, tibi satis faciet Sanctius, in Minerv. iv. 8. qui nostrum etiam ex Livio, ut seri vidimus, occupavit.

Enim vero dudum affirmavi, errorem errore gigni; ejus simplex testis adsit Diodorus Siculus, xi. 89. Ἐστὶ δὲ καὶ τὸ τε-
 μενός ἐν πείδῃ θεοπρεπεί κειμένον, καὶ στοαίς
 καὶ ταῖς ἀλλαῖς ΚΑΤΑΛΥΣΣΕΣΙ ΚΑΛΩΣ
 κεκοσμημένον. Vulgo legitur, καταλύσσειν
 ἰκανώς. Post quam scilicet se finalis, in-

truserat, necessaria visa est dictio a vocali incipiens: hinc ἰκανώς invecum scribis.

Ver. 869. *terram*: sic G. V. ed. B. Δ. Π. Ω. reliqui, *terras*: nimio autem sibilo nostræ aures facile carere possunt, et hæc varietas ejusdem dictionis lautis lectoribus arridebit.

Ibid. *Si sunt*: i. e. *quoniam* sunt. Sic S. Matthæus, iv. 5. Εἰ υἱὸς εἶ τῆ Θεοῦ, εἰπέ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἀρτοὶ γενωνται: i. e. “*Quum* “*sis* Dei filius, hæc res potestatem tuam “non superat.” Sabinus etiam, epist. i. 95. quem, hac usus occasione, mendā salutem simplice expurgatum, adnovebo:

Pervagus hinc toto non felix differor orbe;

Et, quocumque vocat fluctus et aura, *vehor*.

Sed, si Tiresias tam læti providus augur,

Quam verax vates in mala nostra fuit,

Et terrā et pelago, quidquid mihi triste canebat,

Emensus, fato jam meliore vagor.

Vulgati in secundo versu dant, *feror*: illepidissime quidem, statim post *differor*. Virgilius, Æn. vi. 355.

Tris *notus* hybernas immensa per æquora noctis
 Fexit me violentus aquā.

Operæ porro pretium fuerit de hac re Charisium, ii. p. 201. audivisse: “*Si* finitivis jungitur hoc modo, quotiens *res* “factas significat, ut apud Ciceronem; “*Si* inlustrantur, *si* erumpunt omnia, “mutet Catilina mentem.” Sic quoque “et perfecto jungitur; ut apud Virgili-
 “um:

“*Si* potuit manes accersere conjugis Orpheus:
 “adfirmat enim potuisse.” Ubi notes

Ossibus, et nervis, venisque, et sanguine, mixta.

Præterea, quæquomque e terrâ corpora crescunt,

Si sunt in terris, terram constare necesse est

870 Ex alienigenis, quæ terris exoriuntur.

Transfer item, totidem verbis utare licebit:

In lignis si flamma latet, fumusque, cinisque,

Ex alienigenis consistant ligna, necesse est;

Ex alienigenis, quæ lignis exoriuntur.

875 Linquitur heic quædam latitandi copia tenuis,

varietatem scripturæ; quæ Maronis editores haud effugit.

Ver. 870. *terris*: Δ. *terras*.

Ver. 875. *consistant*: V. ed. *constant*. Deinde hunc sequuntur in G. Vind. V. ed. L. M. O. Δ. Σ. Ω. hi duo versus lectionibus leviter variatis; ut in P. quoque, sed ordine inverso:

Præterea, tellus quæ corpora cunque alit, auget,
Ex alienigenis, quæ lignis exoriuntur:

quorum prior haud dubie adulterinus est, quum et orationis seriem interpellat, et ab argumento loci prorsus alienus interveniat: posterior autem verus est poëtæ fetus; et verbis præcedentibus,

Transfer item, totidem verbis utare licebit, non defenditur tantummodo, sed omnino vel conviciis deposcitur. His de causis admittendum censui.

Ver. 875. Hunc ordinem verborum observant G. L. M. reliqui sedibus mutatis ponunt voces *copia* et *tenuis*. Si vero sic fuissent ab initio positæ, scribas turbatus esse prorsus incredibile videtur. Sic autem pessime Veronensis:

Linquitur hic tenuis copia quædam latitandi: unde tamen vulgarium librorum ordinem se recte non habere suspicari licuisset. Similiter posuit dictionem Maro, geo. ii. 180.

Tenuis ubi argilla.

Ver. 876. *ut*: Π. *cr*; V. ed. B. *et*: nec male, si Δ. codicis lectio in sequente versu unâ ad hunc modum societur:

Id, quod Anaxagoras sibi sumit; et omnibus
omneis

Res *putat* immixtas rebus:

quæ facillimâ constructione decurrunt, et meo saltem sunt gustui vulgatis sapidiora.

Ver. 877. Diogenes Cynicus, πάντα ἐν πᾶσι, καὶ διὰ πάντων εἶναι, dixit: καὶ γὰρ ἐν τῷ ἀρτῷ κρέως εἶναι, καὶ ἐν τῷ λαχανῷ ἀρτῷ καὶ τῶν σωματῶν τῶν λιτῶν ἐν πᾶσι, διὰ τινῶν ἀδελῶν πορῶν καὶ οὔκων, εἰς κρινόμενων καὶ ἀτμιζόμενων. BENTLEIUS.

Hæc habuit vir summus ex Diogene Laërtio, vi. 75. atque ita castigata liquit. Dubito an vere: saltem omittere debuerat καὶ, vel sic mutare, ΚΑΘΑ τῶν σωματῶν: sed ipsius sententiæ obscuritas tentamina emendatorum periculosa facit.

Ver. 878. *Adparere*: Π. *Apellare*.—*plurima*: sic P. Vind. V. ed. B. G. L. M. O. Π. Σ. Ω. sed Δ. cum vulgaribus editionibus, *pluria*; ex temeritate editorum, citra omnem necessitatem.

Ver. 881. *minaci*: sic Vind. L. M. Π. Σ. Ω. *minace*, G; *minacis*, V. ed. B. et hæc ultima *minutas* etiam, vulgatam lectionem, posuit ad finem versûs. Δ. autem, vice *sape minaci*, dat *senine naci*.

Ibid. *minaci*: ex ornatu poëtico pro terribili atque formidabili, atque adeo magno, *gravi*que. Cum codicibus pluribus, το *minacis* non damnavissem; sed longe exquisitius est, quod dedimus, et magniloquorum poëtarum audacibus ingeniis convenientius; epitheto scilicet ad *qualitatem* rei potius relato, quam ad

Id, quod Anaxagoras sibi sumit; ut omnibus omneis
 Res putet inmixtas rebus latitare, sed illud
 Adparere unum, quouis sint plurima mixta,
 Et magis in promptu, primâque in fronte, locata:
 880 Quod tamen a verâ longe ratione repulsum est.
 Conveniebat enim fruges quoque sæpe, minaci
 Robore quom in saxi franguntur, mittere signum
 Sanguinis, aut aliquid, nostro quæ corpore aluntur:
 Quom lapidem in lapidem terimus, manare cruorem:

ipsam *rem*. Haud aliter equidem intelligam Virgilium, *Æn.* viii. 668.

_____ et te, Catilina, *minaci*
 Pendentem *scopulo* :

i. e. in *scopulo* *vegrandi*, ad auras districtum; in *scopulo*, qui se oppressurum esse ingentibus ruinis omnia minatur.

Ver. 882. *in*: hanc habent voculam Vind. V. ed. B. L. M. Σ. Ω. abest reliquis. Intelligas autem, vel per *imesim* Lucretio usitatissimam, pro *infringuntur*; vel *in robore*, i. e. *cum robore*; ut Græci *εἰ*: vide nos, *Silv. Crit.* iv. p. 101. Valerius Flaccus, i. 641.

— cum subitus trifidâ Neptunus *in* hastâ
 Cæruleum fundo caput extulit.

Quem adeas etiam ad v. 549. et ibi Burmannum.

Ver. 883. *Sanguinis*: Ω. *Sanguis*.—
aliquid: Π. *aliam*; Ω. *alium*, cum editionibus hodiernis, pro *aliorum*; male; quasi scilicet pronomen *eorum* optime, et ad optimorum scriptorum consuetudinem, subintelligi non poterat.—*quæ*: G. *quo*; Π. *cum*.

Huic versui subjicitur in libris communibus, qui sequitur:

Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem :

quem judicat Faber adulterinum esse, et natum ex glossemate, versûs 882. interpretamento. E meâ tamen editione ejectum nolui, sed in numerorum seriem non receptum, ne in hac re perturbatio fieret

ob admissum ver. 874. cum maximâ legentium incommoditate. Porro, inter *lapidi* et *lapidem* insererunt in omnia vetusta exemplaria præter Δ. tam manu scripta, quam typis expressa; et *lapidem* legunt, pro *lapidi*, P. Vind. V. ed. B. Δ. Ω. et sic edendum censui. Pro *terimus*, L. M. *terremus*; O. *tenuem*; Σ. *tenuem in*, mutatâ π in statione. Mibi sane, quamvis olim ex innatâ sponte suspicione nigrum theta versui præfixeram, et spurium pronunciat etiam Bentleius, memet in omnia versanti persuasum est, optime libris stari posse, si accipias versum quasi per exegesis addi, stomachante scilicet nonnihil, atque irridente ineptias adversariorum Lucretio. Dixisse illum putes: “Dii, vostram fidem! perridicula plane res hæc est, quam modo declaravi; fruges sanguinem emittere! *lapidem* scilicet, *in lapidem* tritum, diffluere cruore! Talia autem graves philosophos affirmare non erubuisse!” Hæc fortasse lectores haud respuerint, cum sit exempli pessimi facinus, nisi in re prorsus deploratâ, et extra omnem cordatorum hominum dubitationem jacente, surdas aures universorum codicum unanimi testimonio obvertere. A me saltem hanc contumaciam procedere nunquam velim, et parcissime processuram spondeo.

Ver. 884. *herbis*. Ita legitur in V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. Ω. reliquis, *herbas*; quæ lectio placuit editoribus: sed immerito; quum sapiat importunam castigationem grammatici minus docti, planiorcæ

Consimili ratione herbis quoque, sæpe decebat

885 Et laticis dulcēis guttas, similitque sapore
Mittere, lanigeræ quales sunt ubere lactis:
Scilicet; et glebis terrarum sæpe friatis

constructionem, et ad frigidiores orationis pedestris leges propius accedentem, desiderantis. Ordo et structura sic se habent: "Ratione quoque consimili in herbis, "sæpe decebat eas mittere—" quibus nihil dilucidius aut elegantius optandum est,—*decebat*: Π. *docebat*.

Ver. 885. *laticis*: P. Vind. V. ed. L. M. O. Δ. Π. Ω. *latices*: unde cogitandum est, an contextus non debeat concinari, hac potissimum castissimorum librorum varietate nos impellente, ad scripturam codicis Π. qui suppeditat *guttis*, pro *guttas*; hoc pacto scilicet, si modo tolerari possit:

Et *latices*, dulcēis *guttis*, similitque sapore,
Mittere—:

sic enim codex M. vice *πρὸ simili*. Hæc autem, utut nobis videantur elegantiam vere poetiicam præ se ferre, et Lucretio dignissima, tutoribus posthabenda sunt.—*sapore*: Π. *sapor*.

Ver. 886. *quales*: Vind. Σ. *quali*.—*ubere*: Vind. Σ. *ubera*; B. *rubore*.

Hic ordo est, et constructio: "Quales sunt *guttæ* lactis in ubere lanigeræ "ovis:" vel, si malis, "Quales *guttæ* "sunt *ovi* lanigeræ in ubere lactis:" cui rationi favet mox admoventus Tibulli locus, et noster, ii. 570.

Ad sua quisque fere decurrunt *ubera lactis*:

ut Varro *manimas lactis* dixit, observante id Preigero.

Ibid. *lanigeræ*. Sic sine substantivo Ovidius, met. viii. 512.

Protinus innumeris effectus *laniger* annis
Adtrahitur:

ut etiam Seneca, Œdip. 154.

Laniger pingues male carpsit herbas:
et multoties Manilius.

Ibid. *ubera lactis*. Tibullus:

Ipse mella dabant quercus, utroque ferebant
Obvia securis *ubera lactis* oves.

Sed otiosum plane et iners est illud *securis*. Lege, *pressuris*; aut propius ad vulgatam lectionem, *sucturis*. Nam, opinor, terrigenæ illi, mutum et turpe pecus, *multralia* non dum habebant. BENTLEIUS.

Locus exstat in Tibull. i. 5. 45. Et posteriori divinationem valde ingeniosam esse, atque acuminis vere Bentleiani, quis neget?

Ver. 887. *friatis*: V. ed. *fmatis*; B. *sinatis*; O. Δ. Π. *fricatis*; ut Σ. etiam in margine.

Ibid. *glebis terrarum friatis*: i. e. comminutis atque dispulveratis, uti Pius elegantissime vocabulum exposuit. Plinius, nat. hist. xxxvi. 59. de lapide quodam summe fragili: "Ipse tam mollis, ut "etiam digitis *frietur*." Varro, de re rustica, i. 9.—"si sit *terra* alba, si nigra, "si levis, quæ, cum fodiatur, facile *frietur*." In terrâ generis contrarii describendâ, vim dictionis *friare* Virgilius sic venuste dilatavit, geo. ii. 248.

Pinguis item quæ sit tellus, hoc denique pacto
Discimus: haud unquam, *manibus jactata, factiscit*,
Sed, picis in morem, ad digitos lentescit habendo.

Idem ibid. superius, ver. 204. hanc terram *friabilem*, vel solubilem, sic descripsit:

Nigra fere, et presso pinguis sub vomere terra,
Et cui *putre solum*, namque hoc imitatur arando,
Optima frumentis:

quos versus neque Servius, neque alius quivis, quod sciam equidem, vel interpretum, vel editorum, intellexit. Hoc dicit limatissimus poëta: "Ea terra, cui so-

I herbarum genera, et fruges, frundeisque videri,

Dispartita, ac in terram latitare minute:

890 Postremo, in lignis cinerem fumumque videri,

Quom præfracta forent, igneisque latere minutos.

“lum est naturâ solubile, frumentis maxi-
“me idonea est: et ob hanc caussam
“scilicet; quod per se habeat eam solu-
“tionem, quam unice volumus, et nihil
“aliud, aratri exercendis efficere. Fe-
“liciter itaque cum aratri officio terræ
“istius indoles conspirat.” Nihil verius
hæc interpretatione. Conferas geo. i. 94
—100. Eâdem operâ explanari potest,
atque a temerariis conjecturis vindicari,
Columellæ locus, v. 4. 2. Virgilianum
versum nomine laudantis: “Quæ (pas-
“tinatio) tamen ipsa pene supervacua est
“iis locis, quibus *solum putre* et per se
“*resolutum est; namque hoc imitamur*
“*arando*, ut ait Virgilius: quod etiam
“*pastinando*.” i. e. quod facimus etiam
pastinando: nempe, tam arando, quam
pastinando, putrefacere glebas volumus:
præstantissima est igitur terra proprio
ingenio friabilis, et præveniens quasi com-
moditate suâ naturali labores agricola-
rum.

Ver. 888. *genera*: Δ. *generæ*:—*fruges*:
Π. *frigidos*.

Ver. 889. *Dispartita*: sic, probe et
emendate, Δ. Π. vulgo, *Dispartita*: vide
ad ver. 14.—*ac*: sic Σ. Aldina posterior,
et Juntina anni 1512; P. Vind. V. ed. B.
Ω. et, metri legibus repugnantibus; Δ.
Π. et vulgares editiones, atque. Nolim
interea lector arbitretur, me ignorare La-
tinos non temere admittere atque usurpare
τὸ ac ante dictionem a vocali incipientem;
sed vix credam illud atque decrescere
potuisse in et; potuisse autem in ac,
longe credibilius videtur: et vulgarium
scriptorum leges non sunt ad libitum Lu-
cretio irrogandæ.

Porro, omnes omni genere, nisi fallor,
libri vetustiores habent *terram*; quod re-
gimen ex quo conquire non quiverint
editores, ex proprio penu nobis τὸ terris

editionum suarum deprompsere: vide nos
ad verr. 250. 1081. et locos ibi memoratos
hujusce libri. Non aliam recte retuleris
ad originem lectionem *ponebantur* in hoc
Vegetii loco, ii. 12.—“*in quâ censu*,
“*genere, literis, formâ, virtute pollentes*,
“*milites mittebantur.*” *Censu* vero, vice
ex censu, ne retrahas ad *pollentes* juxta
cæterorum nominum rationem.—*minute*:
V. ed. *minutæ*: non repudiassem *minuta*,
sed nihil ausim sine auctoribus demutare.

Ibid. *Dispartita*. Animum advertas,
lector, ad adjectivum neutri generis sub-
stantivos femininos potissimum respiciens:
vide quæ notaverimus ad ver. 867. et Ou-
dendorpium ad Lucanum, i. 176.

Ver. 890. *funum*: P. *summum*.—Hic
et sequens versus absunt G. Ordinem ver-
borum sic Π. invertit:

—————*funum cineremque videri*.

Ver. 891. *præfracta*: Π. *patefacta*.

Ibid. *præfracta*: ἀποικλασμένα, a
fronte fracta; i. e. frusto quolibet dispa-
rato. Ovidius, met. xii. 356.

————— solidoque revellere *fundo*
Annosam pinum magno molimine tentat:
Quod quia non potuit, *præfractam* misit in hos-
tem.

Sic fortasse rescribendus est iste locus,
Mire fluctuant codices inter *dumo—ul-
mo—terra—trunco—clivo*: unus autem,
quod sero intellexi, lectum præbet,

————— *fundoque* evellere *ab imo*.

Sed illud *solido* omnino tenendum est.
Arnobius, lib. viii. p. 246. “trahi alios
“*cruribus*, et claudicare, *præfractis* :”
ut superius idem, lib. ii. p. 50. Colum-
mella, ii. 2. 28.—“*præfractas stirpes*,
“*summasque radices*, quibus ager, arbus-
“*to consitus*, implicatur, omnes refodiat,
“*atque persequatur* :” quæ postrema sunt

Quorum nihil fieri quoniam manifesta docet res,
Scire licet, non esse in rebus res ita mixtas;
Verum semina multimodis inmixta latere

895 Multarum rerum in rebus communia debent.

Maronis imitatio ad geo. ii. 407. atque adeo receptam ibi lectionem asserunt:

Persequitur vitem, atdondens; fingitque putando.

Duo codices, *Prosequitur*; recte improbante Burmanno.

Ver. 892. *Quorum*: Π. Quo.—*docet*: Ω. *deceit*.

Ver. 896. *At*: Π. *Ut*.—*inquis*: Δ. *ignis*.

Ibid. inquis. Lege, inquit. BENTLEIUS.

At cedo mihi effatum Anaxagoræ, quale vellen, et tua postulat emendatio; atque me habebis, vel codicibus reclamantibus, obtemperantem tibi, vir præstantissime!

Ibid. in magnis montibus. Virgilius, *Æn.* v. 449.

Aut *Idæ* in magnâ radicibus eruta pinus.

Huic autem loco illustrando Lambinus bene consulit ex Thucydide, lib. ii. Ἦδη γὰρ ἐν ἄρσειν ἔλκν, πρὸς δὲ αἰσῶν πρὸς αὐτὴν, ἀπο ταυτοματὰ πυρ καὶ φλόγα ἔστ' αὐτὴ ἀνηκε. Et opportune admovit Havercampus Suetonium, iii. 6. quem accuratius interpunctum dabimus:—"digredi-
" ens inde, itinere nocturno discrimen
" vitæ adiit, *flammâ* repente e *sylvis* un-
" dique *exortâ*, adeoque omnem comita-
" tum circumplexâ, ut Livix pars vestis
" et capilli comburentur." *Flamma*
autem *circumplexa* est *πυρ ἀμφιλαφες* Græcorum, vel *το παντὴ ψηλαφωμεινον πυρ* scriptoris ad Hebræos, cap. xii. com. 18. de quo nos in *Silv. Crit.* iv. pp. 227, 228. Dignus est etiam, qui excitetur lectoribus, Vitruvius de archit. ii. 1. "Homines vete-
" tere more, ut feræ, in sylvis et speluncis
" et nemoribus nascebantur: ciboque a-
" gresti vescendo, vitam exigebant. In-
" terea, quodam in loco (an *luco*?) ab

" tempestatibus et *ventis*, densæ crebrita-
" tibus, *arbores agitatae*, et *inter se terentes*
" *ramos, ignem excitaverunt.*" Cujus loci Preigerus etiam meminit, ut et Statii, *Theb.* vi. 109. minus ad rem. Adi porro nostrum, v. 1095. *Aurel. Vict. de vir. illust.* vii. 1.

Ver. 897. *summa cacumina*: ut de *arbo* Virgilius, si Virgilius, in *Cul.* 141.

Ipsæque excedunt ad *summa cacumina* lentæ.

Ubi summopere miror, elegantissimam vocem *excedunt* Heynio displicere potuisse.

Ver. 898. *facere*: V. *cd. fulgere*.

Ibid. validis austris: ut Tullius in *Arateis*, pereleganter:

At validis æquor pulsabit viribus auster.

Ver. 899. *flammâ*: L. M. *flammae*, solenni errore.—*fulserunt*: P. Π. *fluxerunt*: neque elegantis suis hæc lectio destituitur; conferas enim nobis dicenda ad ii. 585. sed in hoc loco minus habet tempestivatis, et felix librarium aberrantium ludibrium judicari debet. Ita mox, ver. 902. "semina ardoris *confluxere*;" et apud Claudianum de *Serenæ* laudibus, commutantur hæc vocabula, ver. 90.

————— quacumque per herbam
Reptares, *fulsere* rosæ; candentia nasci
Lilia.

Vulgo, *fluxere*: et sero intellexi Burmannum proposuisse *fulgere*: utrum velit, lector eligat; nobis ea varietas constructionis placet. Sic de *rapt. Pros.* ii. 150.

Hæc graditur, *stellata rosis*:

et Ovidius, *amor.* ii. 5. 57.

Quale *rosæ fulgent*, inter sua *lilia* mixtæ.

Vide autem *fulsere* et *fluxere* permutata librariis ad *Lucan.* vi. 129.—*floure*: B. *fulgure*; O. *rore*; Vind. P. V. ed. Π. Σ. Ω.

At, sæpe in magnis fit montibus, inquis, ut altis
Arboribus vicina cacumina summa terantur
Inter se, validis facere id cogentibus austris,
Donec flammaï fulserunt flore coorto:

fulgore: adeo, ut in plerisque editionibus exhibeatur versus ad hunc modum:

Donec fulserunt flammæ fulgore coorto:

quem recepto vix minus elegantem dixeris. Voces perturbatas ordine Veroneusis dedit:

Donec coorto fulserunt flamæ fulgore:

nec multo aliter B.

Donec coorto fulserunt fulgure flammæ.

coorto: Π. *corusco*: nec displicet. Virgilius, geo. iv. 98.

— elucet aliæ, et fulgore coruscant.

Ibid. flammaï flore. Hanc locutionis venustatem ex Græcorum fontibus emanavisse norunt omnes. Æschylus, Prom. vinct. 7.

Το σον γαρ, ΑΝΘΟΣ παντηχου ΠΥΡΟΣ, ΣΕΒΑΣ
Θνηταισι κλεψυας απασιν:

sic ut nos olim legendum proposuimus ac distinguendum, ad Silv. Crit. i. p. 91. nec pœnitet, faventibus scholiaste á, et Eustathio, ad Il. i. 212. Αισχυλος εν Προμηθεσι ΑΝΘΟΣ ΠΥΡΟΣ λεγει. Jam vero dicere *Vulcani florem* simpliciter, flammâ non consociatâ, longe foret, me iudice, insulsissimum. Legitur vulgo, σελαις. Hinc etiam emendandum est Inûs Euripideæ fragmentum apud Stobæum et Pindari scholiasten; (vide Valck. Ammon. animadvers. p. 159.) in quod singulari cum audaciâ et successu nullo, calamos distrinxere Scaliger et Valckenaërus:

Ιστω δε μηδεις ταυθ, á σιγασθαι χρεων
Μικρη γαρ εκ λαμπτηρος Ιουειον λιτας
Πρησειν ΑΝΘΟΣ

Vulgo, αν τις: quod ferri poterat, sed elegantissimo poëtâ unice digna est nostra divinatio. Pulchre Avienus sub initio Arat. phæn. de Jove:

Flos et flammæ anihæ.

Porro, illud λαμπτηρος Euripidis undequaque inculpabile est, et res ipsa citra morosiores verborum singularum exactiorem satis illustratur Pindaro. Similem λαμπτηρα recte pastoribus Virgilianis dederim, geo. ii. 303.

Nam sæpe incautis pastoribus excidit ignis,
Et totum involvit flammis nemo—.

Martianus Capella, vi. 21.

Tuque ignis flos es, cluis et γλαυκωσις Αθην.

Atque, haud vulgari cum venustate, Marius Victor, in gen. i. 98.

Astraque, distinctis cælum pingentia zonis,
Floribus ætheriis varios vibrare colores.

Addam Orphei fragmentum, apud Proclum in Timæum, lib. iii. p. 157. ed. Bas. sic ut illud castigandum puto:

Ενθιν ΔΗ Θρωσκει γενεισις πολυτοικιη υλης
Ενθιν ευρομεινις, πριστηρ, αυωδρη ΠΥΡΟΣ ΑΝΘΟΣ,
ΚΟΣΜΟΥ ΕΝΙΘΡΩΣΚΩΝ κοιλωμωσι.

In libris, αδηΘρωσκει: unde critici, αδην Θρωσκει: sed potius crediderim negligentem scribam simillium ductuum negligenter peccavisse. Et vulgo, κοσμων ευθρωσκων. Cum locutione vero κοσμος κοιλωμωσι, committas Carum nostrum, iv. 172.

— magna cali conplesse cavernas.

Hinc autem percipias Flori venustates, ad. i. 22. 1. “Hæc est secunda ætas populi Romani, et quasi adolescentia: quâ maxime viruit, et quodam flore virtutis exarsit, ac ferbuit: ita, quæ inerat, quædam adhuc ex pastoribus ferit: tas, quiddam spirabat indomitum.” Sic legendum: vulgo, viruit; eleganter per se, sed, an maxime viruit elegantem scriptorem deceat, valde dubito. De his autem vocibus permutatis, vide ad ver. 675. supra. Sic Livius, i. 57. “Si vigor juvenatæ inest:” et Horatius, od. iv. 4. 5.

900 Scilicet; et non est lignis tamen insitus ignis;
 Verum semina sunt ardoris multa, terendo
 Quæ quom conflueret, creant incendia sylvis.
 Quod, si facta foret sylvis abscondita flamma,
 Non possent ullum tempus celarier ignes:

905 Confacerent volgo sylvas, arbusta cremarent.
 Jamne vides igitur, paullo quod diximus ante,
 Permagni referre, eadem primordia sæpe
 Cum quibus, et quali positurâ, contingantur;

Olim *juventas*, et patrius *vigor*—.

Et *ita quæ*, pro *itaque*, ipse etiam proprio ex acumine reposueram.

Ver. 900. *Scilicet*. Sollemnis est nostro formula, quoties, postulato adversarii concessio, subruere conclusionem parat: vide supra, ver. 809.—Cæterum, voces *lignis tamen inversæ* leguntur in Π.

Ver. 901. *ardoris*: V. ed. *arboris*.—*terendo*: Π *tenendo*.

Ibid. *semina ardoris*. Ex Homero, quem longo agmine secuti sunt hactenus posteriores, Od. E. 490.

ΣΠΕΡΜΑ ΠΥΡΟΣ σῶζαν,

Hinc Pindarus, Ol. vii. 87. cujus scholiastes ad Homeri locum provocat:

Και ται γαρ αἰθερος εχοντες
 ΣΠΕΡΜ' ἀνιῶαν ΦΑΘΟΣ κ.

Virgilius, *Æn.* vi. 6.

_____ quærit pars *semina flammæ*,
 Abstrusa in venis silicis:

unde idem pendet ad geo. i. 151.

Mellaque decussit foliis, *ignemque removit*.

Porro, locus est Manilii ad Lucretii illustrationem opere summo faciens, i. 854.

Sunt autem cunctis permixti partibus ignes;
 Ac silice in durâ, *viridique in cortice*, sedem
 Inveniunt, cum *sylva*, *sibi collisa*, crematur:
 Ignibus usque adeo natura est omnis abundans.

Ver. 902. *quom conflueret*: P. tum cum *fluxere*: V. ed. Π. eum *fluxere*; errore ad eum fontem referendo, quem ad verr. 835, 855. aperuimus.

Ibid. *conflueret*. Multam habet elegantiam hoc vocabulum de *ignibus* adhibitum: videas animadversiones meas in ii. 585. Alcimus Avitus, ii. 547. oppido pulchre, de Sodomâ:

_____ *restringet fulminis imber*,
 Quæ non exstinxit ferventia crimina fletus.

Hinc emendate constituas ad librorum fidem Claudiani locum exquisitissimo sermonis artificio perpolitum. Imitatio est Virgiliana; et credideris eum cum magistro de palmâ concertare voluisse. Legitur ad ver. 194. de quarto consulatu Honorii:

_____ ventura potestas
 Claruit Ascanio, subitâ quum luce comarum
 Innocuus flagraret apex; *fluidoque* volutus
 Vertice, fatalis redimiret tempora candor:

i. e. fluidis vorticibus, vel verticibus, (nam hæ voces prorsus eadem sunt, priore formâ ad vetustiore orthographiam compositâ, ad nuperam posteriore) se volvens. Vulgo legitur, *Phrygio*. Virgilius, *Æn.* xii. 672.

_____ flammis inter tabulata volutus,
 Ad cælum undabat *vortex*.

Communem nostram humanitatem expertus est Heinsius, qui *το Phrygio* anteponendum arbitratus est.

Ver. 903. *facta*. Sic omnes scripti, et editi plures antiquissimi; *tanta*, nonnulli ex editis: male. *Facta flamma* est jam formata, et in corpus vividum, confluis seminibus, globata: i. e. "si flamma "jam perfecta in sylvis delitesceret, sta-

Et quos inter se dent motus, adcipiantque?
 910 Atque eadem, paullo inter se mutata, creare
 Igneis e lignis? quo pacto verba quoque ipsa
 Inter se paullo mutatis sunt elementis,
 Quom ligna atque igneis distinctâ voce notemus.

Denique, jam quæquomque in rebus cernis apertis,
 915 Si fieri non posse putas, quin materiaï
 Corpora consimili naturâ prædita fingas,
 Hac ratione tibi pereunt primordia rerum:

“tim erumperet, et late omnia incendiis
 “conficeret.”—*abscondita*: Σ. *ascondita*.

Ver. 904. *ullum tempus*: Σ. *ullis lignis*.—*tempus*: O. Δ. *lumen*; et abest omnino vocabulum Π. cum Vind.

Ver. 905. *volgo*: i. e. “passim, indiscriminatim,” probe Pius. Maro, geo. iii. 246.

————— nec funera *volgo*
 Tam multa informes ursi, stragemque, dedere.

Ver. 906. *Janne*: Π. *Nonne*: et Δ. interponit et post *igitur*.

Ver. 908. *et*: Π. *est*; Δ. *aut*.—*continuantur*: Π. *contineantur*, ut supra, ver. 818. sed variantium loquelarum iucunditas lepidissimo poetæ concedatur:—i. e. “cum quibus corporibus, et quali modo “positis, communes tactus habeant, atque “societatem.” O. *continuantur*.

Ver. 909. *motus*: Δ. *tactus*.

Ver. 910. *mutata*: Π. *multa*.—*creare*: B. *cruore*.

Ibid. inter se mutata: respectu *posituræ* scilicet, *magnitudinis*, ac *speciei*; non autem *naturæ*, quæ æterna est, nec patitur mutationem: vide verr. 237. 501. 606.

Ver. 911. *lignis*: G. *lingnum*; L. *lignum*: quæ varietates quorsum tendant, non valeo dispicere. An, “*Igneis, et “lignum?*” Mox paullo abest Ω.

Ibid. mutatis elementis: partim scilicet specie, sed potissimum positurâ; quum major literarum numerus sit e consimilibus utriusque dictioni.

Ver. 913. *distinctâ notemus*: O. Δ. *dis-tracta notamus*.

Ver. 915. *non*: deest L.—*putas*: Π. *putes*.

Ver. 917. *Hac*: G. L. M. *Hæc*. Latet aliquid; nec tamen huic stationi variatio convenerit: utinam sic liceret interpolare!

Hac ratione tibi hæc pereunt primordia rerum:

i. e. “hoc pacto hæc consimilia primordia, de quibus somnias, ad nihil tibi funditus redibunt: nam quid “manifestius est, quam ea nec cachinnis “concuti, nec lacrymis madescere?”

Ver. 918. *utei*: Π. *ut*.—*tremulo*: M. *temulo*, et in Pii codice, ut ipse vocat, reverendæ vetustatis, *temulo*: sed nihili faciendâ est hæc varietas, quæ originem habet ex erasâ virgulâ, literam *r* in libris scriptis aliquoties solitâ representare.—*cachinnent*: Π. *cachinet*.

Ibid. risu concussa cachinnent. Juvenalis, sat. iii. 100.

————— *Rides?* majore *cachinno*
Concutitur:

et Horatius, epist. ii. 2. 84.

————— statuâ taciturnus exit
 Perumque, et *risu* populum *quatit*.

De contrario autem animi affectu similiter Ovidius, versibus verissimo Musarum nectare contactis, amor. iii. 9. 12.

Excipiunt sparsi lacrymas per colla capilli,
 Oraque *singultu concutiente* sonant.

Nonius fructuose potest adnotari: “*Ca-*

Fict, utei risu tremulo concussa cachinnent,
Et lacrumis salsis humectent ora, genasque.

920 Nunc age, quod super est, cognosce, et clarius audi:
Nec me animi fallit, quam sint obscura; sed acri

“ *chinnare* non de *risu* tantum, sed et de
“ sono vehementiore, vetustas dici voluit.
“ Accius Phœnissis:

“ Simul et circum *stagna, sonantibus*
“ Excita saxis, sæva sonando
“ Cum crepitu *clangente cachinnant.*”

Sic legendi sunt hi versus anapæstici. Vulgo, *magna sonantibus*, insulse ac *παι-
τολογως*: confer Virg. geo. i. 571. Senec. Troad. 174. Mallem etiam *plangente*: vide Virg. geo. i. 551. et similiter adhibitam Catullo vocem *cachinnus* ad ver. 8. hujusce libri, nostram divinationem *plangente* confirmanti. Porro, de confusis vocabulis *sono* et *tono*, nos ad Virg. Æn. xii. 566.

Ver. 919. *salsis*: B. O. et Pius in notis, *falsis*; inepte.—*humectent*: Π. *humectet*.

Ibid. *lacrumis salsis*: *πικροῖς δακρυοῖς*: ut supra ver. 126.

Ibid. *lacrumis humectent ora*. Virgilius, Æn. i. 465.

————— *largoque humectat flumine vultum*:

et ejusdem operis xi. 90.

It *lacrumans, guttisque humectat grandibus ora*.

Ovidius etiam, eâ cum mollitudine carminum, atque mitiorum affectuum tenerritate, quæ universam gentem togatam longe longèque post se reliquit, neque vel Euripidi primas cesserit, me saltem judice; met. ix. 655.

Muta jacet; viridesque suis terit unguibus
herbas
Byblis, et *humectat lacrymarum gramina rivo*.

Maronem subsequitur, ut passim, Statius, Theb. iv. 591.

————— *largis humectant imbribus ora*.

Ibid. *lacrumis genas*. Idem Mantuanus, Æn. v. 175.

Nec lacrumis caruere genæ.

Ver. 920. *clarius audi*. Idem, Æn. ii. 705.

————— et jam per mœnia *clarius ignis*
Auditur:

elegantem et pœtarum more, pro *clarius auditur*.—Cæterum, vice *audi*, V. ed. *aude*.

Ver. 921. *fallit*: B. *fallunt*.

Ibid. *acri thyrso*. Virgilius, Æn. xii. 592.

————— *acri* quondam cui captus amore—:

quæ totam horumce versuum suavissimorum seriem per eminentiorem similitudinem, certandi cupidus, sic effinxit: geo. iii. 289.

Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quam sit, et angustis *hinc* addere rebus honorem:
Sed me Parnasi deserta per ardua dulcis
Raptat amor; juvat ire jugis, quæ nulla priorum
Castaliam molli divertitur orbita clivo.

Sic olim vidi rescribendum esse in secundo versu, ignarus juxta cum ignaris maxime, Burmannum hanc emendationem præcæpsisse. Liber unus apud Heynium nobis adstipulatur. Hos autem locos primus commisit Macrobius, vi. 2. init.

Ver. 922. *Percussit thyrso laudis spes*.
Huc respexit Virgilius, ad Æn. ix. 197.

Obstupuit, magno *laudum percussus amore*,
Euryalus:

nec minus ad geo. ii. 475.

Me vero primum, *dulces* ante omnia, *Musæ*,
Quarum sacra fero, ingenti *percussus amore*,
Adcipiant.

Hæc etiam in animo habuit Horatius, ubi, pœticis furoribus instinctus, et vere *ὑποσθμῶννης*, in simili materie versatus est, od. ii. 19. 8.

————— *parce*, Liber,
Parce, γράνι metuende *thyrso*:

Percussit thyrso laudis spes magna meum cor,
 Et simul incussit suavem mî in pectus amorem
 Musarum: quo nunc instinctus, mente vigenti
 925 Avia Pieridum peragro loca, nullius ante

quod et Lambinus monuit. Bene interea Havercampus: " Summe elegans! quod-
 " que pulcherrime illustrat illud Ovidii,
 " epist. xiii. 33.

" Ut quas pampinâ tetigisse Bicorniger hastâ
 " Creditur, huc illuc, quâ furor egit, eo.

" Quare musa nostri Statio notata, silv.
 " ii. 7. 76.

" Docti furor arduus Lucretii."

Porro, vice *Percussit*, V. ed. *Percursit* habet.

Ver. 925. *incussit suavem amorem*. Non multo aliter Horatius, epist. i. 14. 22.

————— fornix tibi et uncta popina
Incutiunt urbis desiderium:

nam vix invenies dictionem *incutio*, nisi ad res injucundas et affectus inimicos, alibi adhibitam; vide supra ver. 20.

Ver. 924. *instinctus*: V. ed. *indistinctus*.

Ibid. quo instinctus: nempe amore Musarum. Non alienus est Valerii Maximi locus de Platone, i. 6. fin. " At mihi
 " quidem illæ apes, non montem Hymet-
 " tum, thymi flore redolentem, sed *Mu-
 " sarum* Heliconios colles, omni genere
 " doctrinæ virentes, *dearum instinctu* de-
 " pastæ, maximo ingenio dulcissima ali-
 " menta summæ eloquentiæ instillasse vi-
 " dentur."

Ibid. mente vigenti. Cicero, de fin. ii. 14. " Homines enim, et, si aliis multis,
 " tamen hoc uno a bestiis plurimum dif-
 " ferunt, quod rationem habeant a naturâ
 " datam, *mentemque*, et acrem et *vigen-
 " tem*, celerrimeque multa simul agitan-
 " tem—." Nonius Marcellus, v. 44.
 " Inter *vegetum* et *vigens* hoc interest:—
 " vegetum corporis, *vigens* etiam *animi*,
 " possumus dicere, ut in multis." Hinc proprie admodum Horatius, sat. ii. 2.
 §1.

Alter, ubi, dicto citius curata, sopori
Membra dedit, *vegetus* præscripta ad munia
 surgit:

i. e. alacri corpore, et ad diurnos labores obeundos vivo. Et locus ita debet interpungi: nam cave referas *τα dicto citius* ad verbum *surgit*, cum commentatore Cruquiano.

Ver. 925. *loca*: V. ed. *locus*.

Ibid. et ver. 926. *nullius ante Trita solo*. Hæc Oppianus, quem Lambinus admovit, imitatus est, ver. 20.

Ἐγρη, καὶ τρηχίαν ἐπιστῆδωμιν ἀπαρτον,
 Ἐπὶ μεροτων ἔπει τις ἔγρη ἐπαρτων αἰδαίς'

ubi consulas animadversiones De Ballu, et interpretes ad Propert. iiii. 1. 3.

Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos:

nostrum manifesto respicientis, qui Manilio præluxit, sub operis initio:

————— primusque novis Heliconia movere
 Cantibus, et viridi nutantes vertice sylvas;
 Hospita sacra ferens, nulli memorata priorum.

Ita locum oportet interpungas: confer Virg. geo. ii. 476.

Ibid. solo: i. e. fundo pedis. Isidorus, origg. xi. 1. sic castigandus: "*Solum*,
 " inferior pars pedis, dictum, quia eo *terra*
 " vestigia imprimimus: sed et *solum* dicitur
 " omne, quod aliquid sustinet, quasi *soli-
 " dum*: unde et *terræ solum*, quod cunc-
 " ta sustineat; et *solum pedis*, quod totam
 " corporis molem *portet*." Vulgo legitur,
terra solum, et *portat*. Confer Servium, ad Æn. vii. 111. v. 199. Varro, de re rust. i. 47. quem suscitavit Faber, ita est ad libros MSS. exigendus: " quo pecus
 " a prato ablegandum, et omne jumen-
 " tum, ac etiam *hominem*: *solum* enim
 " hominis exitium herbæ, et semitæ fun-
 " damentum." Vulgo, *homines*: sed vide nos supra, ad ver. 112. de hoc regimine.

Trita solo: juvat integros accedere funteis,
Atque haurire; juvatque novos decerpere flores,
Insignemque meo capiti petere inde coronam,
Unde prius nulli velarint tempora Musæ.

Ibid. *integros funteis*: i. e. ab usu hominum integros—quos nullus attingit—nemini delibatos. Hinc autem locum Cæsaris intelligas, bell. civ. i. 49.—“*loca* “trans flumen *integra*, quo omnino Cæsaris adire non poterat:” *intactu* scilicet; quorum pabulum, atque frumentum, nemo subdlexerat. Hinc etiam mentem Sallustii, ad Jug. 65. 5. de Mario loquentis, apertiolem dabo. “Ita inter artis “*bonas integrum ingenium brevi adolevit*.” i. e. ingenium, unde nihil *decerperant* prava studia—malis artibus non *attenuatum* atque *imminutum*. Illud *brevi*, in quo hæsit Cortius, innuit Marii solito maturius suam animi firmitatem adeptum esse, nullis illecebris progressus ejus impediens, aut agentibus postversum. Pulchre autem Petronius post neminem, cap. 5.

————— det primos versibus annos,
Mæoniumque bibat felici pectore fontem:

ubi pluribus de hac imagine interpretes. Faber etiam opportune Flaccum admovit, od. i. 26. 6.

————— O! quæ fontibus integris
Gaudes, apricos nocte flores,
Necte meo Lamix coronam,
Pimplei dulcis.

Omnia vides ad Lucretii versus delineata. —Vel *integros* pro *puros*; utpote quos nemo contigerit ac *turbaverit*. Cicero, de senect. 22.—“sed cum omni admixtione “*corporis liberatus, purus et integer esse* “*cœpisset, tum esse sapientem.*”

Ver. 927. *juvatque*: abest que V. ed. II.

Ibid. *novos decerpere flores*. Horatius, od. iii. 27. 43.

————— meliusne fluctus
Ire per longos fuit, an *recentis*
Carpere flores?

Ovidius, fast. v. 255.

Protinus hærentem *decepisti* pollice *florem*.

Idem, remed. amor. 105.

————— delectat Veneris *decerpere flores*.

Sic legendum; non *præcerpere* cum Heinsio, nec *fructus* cum libris nonnullis MSS. Animo utique cultissimi vatis inhærebat Pindarus, Nem. vii. 78.

Και μὲν, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' ἀφροδίσια.

Ubi in transitu leviter corrigas scholiasten: *ἐπὶ κόρῳ* ENEΣΤΙ ΠΑΣΙ. Libri dant, *ἐπισπτι*. Denique, *τῶν νέων flores* Lucretii opponere voluit Horatius suum *Undique decerptam olivam*, od. i. 7. 7. nostri memor:

Undique decerptam fronti præponere olivam:

quasi fuerit poetis materies vulgatissima laudes Athenarum canere; uti locum optime Bentleius cepit, et explicuit. Valeat nuperus editor Londinensis cum suo *Indeque*, scriptoris mentem nullâ tenus attingente.

Ver. 928. Libri nihil variant, ideoque demutem nihil; sed mirari liceat in loco, poetarum veterum refertissimo, non inveni vocabulum exquisitius, et a sermone pedestri remotius aliquantulo, atque etiam in hac re proprium in primis; nempe,

Insignemque meo capiti *metere* inde coronam: literulâ simplice mutatâ. Virgilius, geo. iv. 54.

Purpureosque *metunt flores*:

Martialis, x. 95. 5.

Ut *rosa* delectat, *metitur* quæ pollice primo: eundem Maronem æmulatus, Æn. xi. 68.

————— virgineo *demessum pollice florem*.

Addam Claudianum, rapt. Pros. ii. 152.

Narcissumque metunt—:

et emendabo Sophoclem, CEd. Col. 703.

930 Primum, quod magnis doceo de rebus, et artis
Religionum animum nodis exsolvere pergo:
Deinde, quod obscurâ de re tam lucida pango
Carmina, Musæo contingens cuncta lepore:

Γλαυκας παιδοτροπον φυλλον ελαιας'
'Το μιν τις, οτε νιος, οτε γηρας
Σικαιωναν, ἀλωσις, χερσι ΚΕΡΣΑΣ.

Vulgo, *πρσας*, minus eleganter. Moschus, ii. 52.

Η ὅτῳ² ἐκ λιμωνης εὐπνοια λυρια ΚΕΡΣΟΙ.

Æschylus etiam, Supp. 674. sic legendus:

———— ΜΗΔ', Αζροδίτας
Ευνατωρ, βροταλιγος Α-
ρης ΚΕΡΣΕΙΕΝ αωτων:

et alii passim: sed tempus est receptui canere.

Ibid. *Insignem coronam*. Virgilius, Æn. vii. 75.

————— *adcesa coronam,*
Insignem gemmis.

Ver. 929. *velarint*: L. O. *velarunt*.

Ibid. *velarint tempora*. Maro, Æn. v. 72.

————— *velat maternâ tempora myrto.*

Ver. 950. *doceo*: V. ed. *decet*; B. *docet*.

Ibid. *magnis de rebus*. Horatius, sat. i. 5. 28.

————— *missi magnis de rebus, uterque,*
Legati.

Ver. 951. *animum*: sic omnes scripti atque editi veteres: cujus in locum suffecerunt editores *animos*; propriis magis auribus *κνηόμεναις*, quam Lucretio, atque ipsi veritati, consulentes. Nobis non licet esse tam fastidiosus. Lactantius tamen legit *animos*, institt. i. 16. si fides editoribus habenda sit.—*pergo*: L. M. *porgo*; vere, ut puto.

Ibid. *exsolvere pergo*: i. e. paro, operam navo. Virgilius ad eundem modum, Æn. xii. 586.

Arma fremant alii, et pergunt defendere urros.

Sic castigandum ex codice: vide quæ nos commentati nuper sumus ad ejusdem geo. i. 511.

Ver. 952. *Deinde*: π. *Denique*; quæ vocabula superius quoque librariis commutata vidimus, ver. 747.

Ibid. *obscurâ re*. Mantuanus, Æn. xi. 5-15.

Rem nulli obscuram—.

Ver. 955. *Musæo*. Vocem excepit Germanicus in Arat. 219. de *Pegaso*, versibus præstantissimis:

Gorgonis hic proles, in Pierio Helicone,
Vertice quum summo non dum decurreret unda,
Musæos fontes dextri pedis ictibus hausit.

Ibid. *contingens lepore*. Idem verbi sensus est, qui Virgilio in geo. iii. 448. et alibi:

————— *tristi contingunt corpus amurcâ.*

Neque aliter Plinius, et de re rusticâ scriptores. Arnobius, lib. iii. p. 108. “Quisquamne est hominum, *rationis* ali-
“cujus *sapore* *contactus*, qui pilos et la-
“nugines credat in deorum corporibus
“nasci?” Versus Homericæ, in Od. 0. 547. memor videtur fuisse scriptor eruditissimus:

————— *ἔστ' ὄλεγον περ ἐπιψαυσι πρατιδίσειν.*

Interea, his quamvis auctoritatibus sim suffultus, animi dubius adhuc pendeo, utrum hoc voluerit Lucretius, an *contingens*, vel *contingens*, a *tinguo*: quam sententiam Lambinus fidenter damnat: sed, non temerariâ dijudicatione res est, nisi plurimos locos veterum emendatum ire pro arbitrio volueris. Adsit Manilius, iv. 528.

Nec triste ingenium, sed dulci *tincta lepore*
Corda, creat; vocisque bonis, citharæque so-
nantis,

Instruit; et *detes saltus* cum pectore jungit.

Id quoque enim non ab nullâ ratione videtur;

935 Sed, velutei pueris absinthia tetra medentes

Quom dare conantur, prius oras, pocula circum,

Contingunt mellis dulci flavoque liquore,

Ut puerorum ætas improvida ludificetur

Sic certissime ad membranarum testimonium castigandus locus est. Vulgo, *dots alto*. Erat nimirum *saltatio* res summi artificii et egregii leporis apud antiquos, quod ex innumeris auctorum locis manifestissimum est, et norunt omnes. Quod enim rogat Bentleius, "Sed quid erit *pectore* nude positum?" ex suo Horatio sibi hoc auferat responsum, ex epist. i. 4. 6. ne alios advocem:

Non tu corpus eras sine *pectore*—.

Grata lectoribus accesserit Q. Curtii periculis pulcherrima, vi. 4. 22.—"frequens "arbor faciem quercûs habet, cujus folia "multo *melle* *linguuntur*; sed, nisi solis "ortum incolæ occupaverint, vel modico "tepore sucus exstinguuntur:" ut statim noster, ver. 957. ubi nos plura:

Contingunt mellis dulci flavoque liquore.

Notanda est autem locutio Curtiana, *sucus exstinguuntur*: i. e. exhauritur atque evanescit; exquisitiore scilicet sensu vocis, uti noster, ii. 827.

Evanescere paulatim, *stinguique*, colorem.

Ver. 955. Egregiam sane similitudinem ex thesauris suis nobis Lucretius deprompsit, et quæ magnam laudem atque admirationem ei apud veteres conciliavit, certatim quasi scriptis propriis, ut pannum quendam purpureum, contextentes. Locos tamen universos lectoribus coram sistere nec frugiferum satis fuerit, et summpere molestum. Certiores autem faciendi saltem sunt, me repositum malle *Nam*, vice *et Sed* librorum; hoc, nî fallor, postulantis sermonis ac structuræ rationibus: sed neque omnino ex emendationis prurigne temeriter novatrice, quum non aliter compareat versus in codicibus ad iv. 11.

ubi locum poëta repetitum dedit, atque in quibusdam exemplaribus Quintilianii, instt. iii. initio.

Ibid. *tetra*: i. e. amara, (vide ver. 959.) uti bene Nonius, Lucretii versum laudans: qui legit, "Ac veluti—" adeo ut vulgatum *Sed*, quod tamen non putavimus rejiciendum, ægerrime quidem se tueri poterit. Vide Nonium.

Ibid. *medentes*: participium pro substantivo *medici*, ut alii non raro in utrâque linguâ scriptores. Testi sit Callimachus, in Dian. 1.

Ἀρτεμιν, ἔ γαρ ἐλαφρον ΑΕΙΔΟΝΤΕΣΣΙ λα-
θεύσαι,
Ἵανσομεν.

Ovidius, epist. v. 147.

Quæcumque herba potens ad opem, radixque
medenti

Utilis, in toto nascitur orbe, mea est:

uti vere restituit Heinsius, pro *medendi*; quem videas. Et nos alibi de hac re; sed locus excidit memoriæ.

Ver. 957. *dulci flavo*: editi quidam, *dulcis*; et Π. *flavi*: non male; sed stari vulgatis malim.

Ibid. *Contingunt mellis liquore*: i. e. fortasse, *Contingunt*; prout videtur accepisse Hieronymus in Rufinum, huc alludens, quem Lambinus excitavit: "Idcirco te veneni calicem *circumlinere* "melle voluisse, ut simulata dulcedo virus pessimum tegeret:" quibus verbis etiam, Lucretium respicientibus, usus est Symmachus in epistolis, eodem Lambino citante. Hinc forte an corrigendus sit Plautus, Truc. i. 2. 76.

In *melle* sunt linguæ *litæ* vostræ, atque orationes,
Lacteque: corda felle sunt *lita*, atque acerba aceto:

Labrorum tenus; interea perpotet amarum

940 Absinthii laticem, deceptaque non capiatur,

Sed potius, tali facto recreata, valescat:

Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur

Tristior esse, quibus non est tractata, retroque

i. e. *inlita melle*: vulgo, *sitæ*; quod nimirum vix tolerabile videtur.

Porro, pro *Contingunt*, apud Fabium, l. c. habemus *Aspirant*, mendose pro *Aspergunt*, ut probe iudicat Lambinus, et interpretationem fuisse τὴν *Contingunt* (i. e. contingunt) itidem probe censet. Philoxeni glossarium: “*Aspergo*, ἐπιτῶσσω.” et “*Contingo*, πασσω.” Scribe, *Continguo*. Sed hoc in dubio est, et nihil confidenter dixerim: committas enim Hom. Il. 1. 214. cum imitatione Virgilianâ, geo. iii. 405.

Ver. 958. *atas improvida*: i. e. ignara atque incauta; quæ non potis est providere, et *prospiciendo* sibi cavere et consulere, quum nulla rerum experientia contigerit. Hac autem providentiâ, quæ ex præteritis futura colligit, nihil magis homines a bestiis distinguit; unde Orosius laud incite, hist. i. 1.—“quasi vero eâ tenus *humanum genus* ritu *pecudum* vixerit, et tunc primum, veluti ad nos *providentiam* concussus suscitatumque, evigilarit.” Quæ sunt admodum venusta: neque ad locum immemor est Lucretii sui Havercampus.

Ver. 959. *Labrorum*: L. M. *Laborum*: quasi pro *labiorum*, inquit Havercampus: imo potius dixerim, *derasâ*, vel non observatâ collatoribus, minutiore notâ literam *r* in membranis aliquoties indicante.

Ver. 940. *capiatur*: Vind. O. Σ. *capiantur*: ut Π. in sequente versu, *valescant*.

Ibid. *decepta non capiatur*: i. e. mellis gustu prævio decepta, non capiatur *morbo*, atque devineatur, sed ad salutem recuperetur. Lucretii mentem, cum pluribus aliis, Donatus neutiqum tenuit, ad Terent. Eun. iii. 3. 9. Has autem proximitatum delicias in cognatis dictionibus nimis pu-

eriliter poëta noster sectari nobismetipsis saltem, Adrasteam tamen venerantibus, videtur; id, quod supra monere non reformidavimus, veritatis unice studiosi, neque ad errores vel ipsius Lucretii, ex amore nimio suscepti operis, stulte caligantes.

Ver. 941. *tali facto*. Ovidius ex Ponto, iii. 2. 102.

Cum tangunt diros *talia facta* Getas.

Facessat autem hinc saltem bonus Lambinus cum suo *tactu*, in contextum recepto, per eam temeritatem interpolandi, quæ sibi plura in Lucretium, quam in alium quemvis scriptorem, permittenda censuit; unde nobilissimus poëta tantum non Deiphobus alter nobis denique evaserit;

————— lacer crudeliter ora,
Ora, manusque ambas; populataque tempora
raptis
Auribus, et truncas inhonesto vulnere naris.

Ver. 945. *retroque*: P. V. ed. O. *ideoque*: displicebant nimirum, sed immerito, sociatæ voces *retro abhorret*, quas eleganter defendit Lambinus ex Virgilio Æn. ii. 578.

Obstupuit, *retroque* pedem cum voce *repressit*: atque ex illâ phrasi Homereâ, Il. ɣ. 55.

Αἰ τ' αἰσχυρῶς:

cuī gemellum est illud etiam ibid. A. 60.

Αἰ ἀποστῆσαι—:

quem pleonasmum sic Florus imitatus est, i. 5. fin.—“prorsus ut consanguinea civitas non periisse, sed in suum corpus *rediisse rursus*, videretur.” ubi eadem de causâ nonnulli scribæ, quæ illorum fuerit inciticia, τὸ *rursus* omisere. Similibus autem locutionibus scaten optimorum auctorum paginæ. Vide nos ad iv. 511.

Volgus abhorret ab hac; volui tibi suaviloquenti

945 Carmine Pierio rationem exponere nostram,

Et quasi Musæo dulci contingere melle;

Si tibi forte animum tali ratione tenere

Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem

Naturam rerum, quâ constet compta figurâ.

950 Sed, quoniam docui, solidissima materiâ

Ibid. *tristior*: i. e. amarior; et elegantissime nos revocat ad lepidissimam suam comparationem, ver. 959. Sic iv. 638. Virgilius, geo. iii. 448.

— *tristi* contingunt corpus *amurcâ*:

“*amaris* olei sordibus:” Servius: confer Nonium in voce *Triste*, iv. 455.

Ver. 944. *suaviloquenti*: Vind. B. *suaveloquenti*; Π. Σ. Ω. *suave loquenti*, disjunctis vocibus. Cicero, de claris oratoribus, sect. 15.

Additur orator Cornelius *suaviloquenti*
Ore Cethegus—:

i. e. ἡδυσται: Hom. Il. A. 248.

Ver. 945. *rationem*: i. e. disciplinam—philosophiam. Cicero, de fin. i. 5. “Ut autem a facillimis ordiantur, prima veniat in medium Epicuri *ratio*, quæ plerisque notissima est.” Sic ille multoties.—Porro, Vind. Π. Σ. *Carmina*.

Ver. 946. Hæc, et quæ commentati sumus in ver. 957. Pindari locus impendio tempestivus feliciter illustrabit, Ol. x. 115. ejus constructionem, prorsus deperditam, sic operâ facillimâ revoces et redintegres:

Τιν δ' ἄδυστης τε λυρα.

Γλυκὺς τ' αὐλὸς ἈΝΑ-

ΠΑΣΣΕΙ χαρὴν ἔχοντι δ' εὐρὴ κίλις

Κορὰι Πιερίδης Διός.

Ἐγὼ δέ, συνζωτῶμενος σπυδα,

Κλυτὸν ἔθνος Λοκρῶν ἀμφιτίσαν, ΜΕΛΙΤΙ

δ' εὐκαιρὰ πολὺν ΚΑΤ' ἈΒΡΕΧΩΝ, παιδ' ἔ-

ραστον Γ' Ἀρχίστραστει ἀνησσα:

καταέρεχων *μελιτι* *melle* *contingens*—*irrorans*. Scholiasten sic emendes: *Ανα-*
πασσει *ΑΝΑΠΑΕΚΕΙ*, *αναποικιλλι*. Vul-

go, *αναπειπτει*: confer Ol. i. 170. vi. 147. Pseychius, qui locum Homeri, scholiastæ laudatum, respicit, ita restituendus est: *Ενεπασσεν ενσποικιλλεν ὄθεν και παστος η* *ΕΝΕΣΤΑΖΕΝ, η εσποικιλλεν*. Appositus est etiam Horatius, epist. i. 19. 44.

— fidis enim manare *poëtica mella*
Tesolum:

in animo habens etiam haud dubie Hom. Il. A. 249. Huc pertinet insuper vera lectio in Persii prologo, quam memorat vetus enarrator:

Corvos poëtas, et poëtridas picas,
Cantare credas *Pegaseium nectar*.

Vulgo, *melos*; Musis indignissime lugentibus. Illum versiculum Sidonii Antipatri, epig. 75. opportune Brunckius admovit:

Εὐδὸν καὶ Σμερδὶς, το Πόθων εαρ' ὅ σὺ μελισσῶν,
Βαρῶντ', ἀνεκρυσ ΝΕΚΤΑΡ ΕΝΑΡΜΟΝΙΟΝ.

Gratus etiam lectoribus meis Theocritus superveniet, viii. 82.

Ἄδῃ τι το στομα τοι, καὶ ἐξήμερος Ἄ, Δαφνί, φωνῶ
Κρεσσὸν μελισσῶν τευ ἀκρῶμεν, ἢ ΜΕΛΙ λειχεν.

Sic legendum: vulgo, *ω* *Δαφνί*: vide ver. 6. et i. 65. ibidem.

Ver. 948. *possem*—*perspicis*: Δ. *possum*—*prospicis*: quæ vocabula posteriora facillime confunduntur, et solent confundi. Pro librorum *perspectâ*, ad Cic. Philip. ii. 58. non accesserim equidem Grævio reponere volenti *prospectâ*.

Ver. 949. *quâ*: Π. *quarum*. Et, pro *compta*, male Pius rescriptum vult *cuncta*, ex priscis, ut ait, exemplaribus; nam dictione *compta* nihil aptius, nihil elegantius,

Corpora perpetuo volitare, invicta per ævom;
 Nunc, age, summaï quædam sit finis eorum,
 Necne sit, evolvamus: item, quod inane repertum est,
 Seu locus, ac spatium, res in quo quæque gerantur,
 955 Pervideamus, utrum finitum funditus omne
 Constet, an immensum pateat, vasteque profundum.
 Omne quod est, igitur, nullâ regione viarum

et magis pœtico colore. Virgilius, Æn. vii. 751.

Quin et Marrubiâ venit de gente sacerdos,
 Fronde super galeam et felici *comptus* olivâ:

i. e. instructus, exornatus. Festus: "*Comptus*, i. e. ornatus: a Græco descendit, "apud quos *κοσμιμιν* dicitur *comere*." Et: "*Comptum* Afranius pro ornatu et cultu "posuit." De mundo autem, vel *κοσμος*, loquitur Lucretius. Adi sis animadversores eruditos in Pacati paneg. Theodos. August. sect. ix. 2.

Ver. 950. *solidissima*: Π. *solidissime*.—Et titulus, qui sequitur, in codice Vindobonensi legitur:

ΤΟΠΑΝΑΡΥΡΟΝΤΟ ΓΑΡΓΕΠΙΡΑΣ ΜΕΝΟΝΑ-
 ΚΡΟΕ:

quem sic scribendum atque supplendum esse arbitror: Το παυν απιρον το γαρ πιπι-
ρασμινον ακρον (εχρη): quæ venturis examus-
 sim respondent.

Ver. 952. *summaï*: hoc optime effecerunt editores ex *summa* codicum L. M. hic enim error scribis maxime in promptu jacebat, et sæpissime per omnem Lucretium nobis obversatur: vide supra ad ver. 555. Aliam dictionem interponunt ad hunc modum, *summa audi*, P. Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. *summam audi*, B.—*quædam*: sic L. M. reliqui autem universi, *quænam*.

Ver. 955. *Necne sit, evolvamus*. Hæc est verissima, ut opinor, Lambini restitutio ex conjecturâ, quum libri MSS. ad unum depraventur. L. M. *Nec sit evolvamus*; P. V. ed. *Nec sic evolvamus*; Δ. Π. Σ. Ω. *Nec si te volvamus*; B. *Nec si*

te volvas; sed hujusce, et etiam Vind. qui plane, prout edidimus, exhibet, ut pene collatores fides sit, omnino velim.

Ibid. *evolveamus*: ut os facundissimum Romulidarum in Arateis, juvenilibus ingenii vere pœtici prolusionibus:

Quorum ego nunc nequeo totos *evolvere* casus: ut prior Ennius:

Quis potis ingentis oras *evolvere* belli?

quæ vel pueri norunt Virgilium sublegisse; qui ad geo. iv. 509. hujus dictionis exemplum longe longeque venustissimum exhibuit.

———— et gelidis hæc *evoluisse* sub astris:

uti nos in editione nostrâ certissime scribendum esse, nî fallimur, evicimus.

Ver. 954. *quæque*: V. ed. *quæquid*, —*gerantur*: P. V. ed. *geratur*: nam *το γενανтур* nempe, quod in hoc loco et alibi inter varietates lectionum memoratur, ex ingenio est emendatorum, qui sibi in Lucretii carmina nihil non concedi iniquissime arbitrati sunt.

Ver. 955. *Pervideamus*: B. *Pervideas*.

Ver. 956. *an*: V. ed. *et an*.—*pateat*: V. ed. *pateat*; P. *patefiat*.—*vasteque*: ita L. M. sed P. V. ed. B. Δ. Π. Σ. Ω. *ad usque*, lege carminis repugnante, ideoque de suo *vel* editores plerique supplere.

Ibid. *immensum pateat, vasteque profundum*. Festus: "Chaos appellat Hesiodus "confusam quandam ab initio unitatem, "hiantem *patentemque in profundum*: ex "eo et *χαυμιν* Græci et nos *hiare* dicimus."—Lego (pro *unitatem* nempe) *inanitatem*; ut alibi: "Cavum a Chao

Finitum est; namque extremum debebat habere:

Extremum porro nullius posse videtur

960 Esse, nisi ultra sit quod finiat; ut videatur,

Quo non longius hæc sensûs natura sequatur.

Nunc, extra summam quoniam nihil esse fatendum,

Non habet extremum; caret ergo fine, modoque:

Nec refert, quibus adsistas regionibus ejus:

“dictum et ejus *inavitate*.” Cogit tamen dubitare Arnobius, lib. v. “Nonne digna res esset, propter quam iratus et percitus—res omnes in antiquæ speciem con-
“funderet *unitatis*?” BENTLEIUS.

Hæc vir magnus. Sed vel Ovidius nihil esse novandum in Festo satis declarabit:

*Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos; rudis indigestaque moles:*

et in primis Seneca, nat. quæst. iii. 50. “Jam autem a primo die mundi, cum in hunc habitum ex *informi unitate* discederet, quando mergerentur terrena, decretum est.” Hinc Justinus de statu rerum chaotico loqui intelligendus est, ad hist. ii. 1. 14. “Cæterum, si *mundi*, quæ nunc partes sunt, aliquando *unitas* fuit—.” Hinc autem aperietur mens obscurioris loci in Quintiliani declam. xiii. 2. et ipse locus mendâ liberabitur, atque plus unâ quidem:—“respectantes patri-
“um larem,” (conferas Virg. geo. iii. 228. ecl. ix. 4.) “migraverunt veteres coloni; et *latæ* solitudinis *indiscreta* *unitas* facta est, prius quam ad apes meas divitis fundus accessit:” i. e. factum est *chaos* ac *solitudo*. Edî solet *latæ*, et *post*. De confusis *latus lætusque* nominibus, vide ad ii. 517.

Ver. 957. *regione viarum*: O. Π. *ratione viarum*; sed mendose. Virgilius, *Æn.* ii. 757.

———— notâ excedo *regione viarum*; et alibi plus semel. Martialis, iii. 4. 2.

Romam vade, liber; si, veneris unde, requiret;
Æmilix dices de *regione viæ*.

Voces autem *ratio* et *regio* permiscuere

itidem librarii ad Livii xxxii. 18. 2. ob scripturam brevem.

Ver. 958. *namque*: M. *nam qua*.—*debebat*: Π. *debeat*.

Ver. 960. *ultra*: B. *multa*.—*sit*: Π. *fuit*.—*finiat*: L. M. *finiat*.—*ut*: Δ. *aut*.

Ver. 961. *Quo*: P. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. *quod*: nec male; i. e. secundum *quod*.

Porro, dedî operam, ut per accuratiorem distinguendi rationem clarior evadat poetæ mens, pro materiâ minime facili tractatu, non admodum obscura: “Rerum *unitas* nullâ ex parte finibus concluditur; sin aliter, extremitatem aliquam habeat necesse est. In quantum vero usu atque experientiâ docemur, nulli dicere possumus esse rei extremitatem, nisi desinat illa res, et aliquid sit ultra eam jacens, quod oculi valeant usurpare, et ultra quod penetrare nequeant. Hinc autem liquido patet, absurdum esse rerum naturæ finem statuere, quibus nequeas extremum aliquid vel animo effingere, vel argumentis quibus libet declarare: nam, si fingas hoc extremum, tua objectio statim subruitur, quum necesse sit, ut externi aliquid extra hoc ipsum extremum locetnr.”

Ibid. *sensûs natura sequatur*: nempe *visûs*. Virgilius, *Æn.* viii. 592.

Stant pavide in muris matres, oculisque sequuntur

Pulveream nubem, et fulgentis ære catervas.

Hinc codicis cujusdam lectio multum elegantix accenderet versui in *Æn.* vi. 200.

Pascentes illæ tantum prodire volando,
Quantum acie possent oculi servare sequendo.

965 Usque adeo, quem quisque locum possedit, in omneis
Tantumdem parteis infinitum omne relinquit.

Præterea, si jam finitum constituatur
Omne, quod est, spatium, si quis procurrat ad oras
Ultimus extremas, jaciatque volatile telum,

970 Id validis utrum contortum viribus ire,
Quo fuerit missum, mavis, longeque volare;

Vulgo, *sequutum*; et utroque melius, nî fallor, fuerit, hoc modo:

Quantum acie possent oculi servare sequentes.

Hoc demum absolutæ venustatis est, et vere Virgilianum.

Ver. 962. *summam*; P. Vind. V. ed. Σ. *summum*.—*nihil*: Π. Ω. *nil*. Habent est, ad finem versûs, Π. Σ. Ω. ut multæ editiones.

Ver. 965. *quem*: V. ed. *quam*, et omittit *locum*.—*possedit*: Vind. Δ. Π. *possidit*.

Ver. 966. *omne*: O. Π. *esse*.

Ver. 967. *si*: M. *sic*; male, utpote coacte, contra Lucretii morem, qui in omnibus simplicitatem sermonis atque perspicuitatem per rectissimum iudicium studiose sequitur.—*finitum*: V. ed. *siuitum*.

Ver. 968. *procurrat*: P. V. ed. B. *percurrat*; facili aberratione ob scripturæ rationem in his præpositionibus breviatam. Cæterum, crediderim equidem hæud immemorem vel hujusce loci Virgilium fuisse, ad Æn. xii. 266.

Dixit, et adversos telum contorsit in hostis,
Procurrens.

Vox autem ex rei militaris usu traducitur. Testi sit Vegetius, iii. 18. "Hic enim locus est, in quo tota acies gubernatur; ex quo rectus est, liberque, *procurrus*." Sic etiam Livius, et alii porro.

Ver. 969. *Ultimus extremas*. Forte,

Nuncius extrema—

BENTLEIUS.

Non auscultem: moris est enim Lucretio tali consimilium vocabulorum congerie

sensus suos fortius atque dilucidius exprimere: videas me supra ad ver. 815. Mihi autem viri præstantissimi tentamen suggestit veram, ut putem, cogitationem: poetam nostrum nempe morem Romanorum probe cognitum respicere; quo solebant in fines eorum, quibus bellum indicerent, jaculum contortum mittere. *telum*: V. ed. *celum*. *jaciat*: Ω. *jaceat*.

Ibid. *jaciat telum*. Virgilius, Æn. x. 264.

Tela manu jaciant.

Ibid. *volatile telum*. Idem ibid. iv. 71.

————— liquique *volatile ferrum*:

nam quod ad alterum locum pertinet, ibid. viii. 694. qui tantos criticis tumultus excitaverit, ne dubites, insigniter depravatam circumferri, et sic omnino corrigendum:

Stuppea flamma manu, telisque *volatile vellus*,
Spargitur.

Lanus, stuppam, atque id genus levissimas materies non poterat honestiore periphrasi et signatiore lectoribus depingere. Erunt fortasse, qui malint *bellum*; et sane *ferrum* ac *bellum* subinde librariis permisceri novimus; sed nobismetipsis unice prior placet conjectura, ut Virgilio, si qua sit alia uspiam, ex omni parte dignissima, —Iis Ovidius accedat, met. vii. 841.

Sum ratus esse feram, *telumque volatile misi*: atque iterum similiter, art. am. i. 169. Vide iv. 377.

Ver. 970. *Id validis*: sic Vind. Ω. reliqui omnes, *Invalidis*; forte ut *impotentibus*, pro multum *validis*.—*utrum*: Vind. *utrum*; O. *iterum*; Π. *rerum*.—*contor-*

An prohibere aliquid censes, obstareque, posse?
 Alterutrum fâtearis enim, sumasque, necesse est:
 Quorum utrumque tibi cefugium præcludit, et omne
 975 Cogit ut exemptâ concedas fine patere.
 Nam, sive est aliquid, quod prohibeat, ceficiatque,
 Quo minus, quo missum est, veniat, finique locet se;
 Sive foras fertur, non est a fine profectum.
 Hoc pacto sequar; atque, oras ubiquomque locaris
 980 Extremas, quæram quid telo denique fiat.

tum: Π. contorque; V. ed. contortion; depravate, sed, nî fallor, loco genuini archaismi, contortom: vide ad ver. 854.

Ibid. *validis contortum viribus*. Mantuanus, Æn. ii. 50.

Sic fatus, *validis ingentem viribus hastam—Contorsit—*.

Ver. 971. *Quo*: Vind. V. ed. O. Σ. Ω. *Quod*, ut in ver. 961.—*mavis*: P. Vind. V. ed. *majus*; Π. *inanis*.

Ibid. *longe volare*. Maro, Æn. xii. 480.

————— *volat avia longe*.

Ver. 975. *sumas*: P. V. ed. *summas*: et, in sequente versu, Σ. *præcludet*.

Ver. 975. *exemptâ*: P. *exempto*.—*patere*: Σ. *parere*.

Ver. 976. *prohibeat*: G. *probeat*; Vind. V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. Σ. *præbeat*; quas depravationes celerior vocabuli pronuntiatio, ut duæ syllabæ in unam eliquarentur, et mensuræ versûs vis minor inferretur, extra controversiam progenuit. Hinc etiam exorta est τὸ nihil in nil conversio recentioribus libris contra sincerorum atque vetustorum exemplarium auctoritatem, uti prius monuimus.—*ceficiat*: sic G. Vind. V. ed. B. P. L. M. O. Δ. Π. Σ. sed Ω. *faciat*: et veram esse lectionem, quis harum rerum peritus existimator vel horæ momentum dubitaverit? Editores, de suo, *officiat*.

Ibid. *prohibeat ceficiatque*. Arnobius, lib. ii. p. 48. im. “Sed *efficiant* hæc nihil, “nihilque *impediant*, quo minus eis cre-

“dere atque auscultare debeatis.” Sic libri veteres.

Ver. 977. *fini*: G. M. *fine*.

Ver. 978. *a*: P. *in*.—*profectum*: B. *profectum*. Hoc autem dicit pœta: “Si quis, ad extremitatem rerum positus, telum jaciât, atque aliquid prohibeat, ita ut illud telum non progrediatur, quo missum sit; aut rursus, si progrediatur foras; pariter ex utroque eventu refellitur, qui finem velit mundo statuere: quum manifestum sit, id telum non a fine fugam suam ordiri potuisse” Quid autem his simplicius et apertius optari debeat? Aut quid impedit, quo minus editores teneritatis insulsissimæ atque audaciæ plane intolerabilis postulandi sint, Aurato et Lambino auscultantes, ad hunc modum ex arbitrio Lucretianum textum interpolantibus?

Sive foras fertur, non est *ea finis profecto*.

Nihil indignius unquam vidi factum; neque aliâ fuit sententiâ, ut exspectavisses sane, Bentleius noster.

Ver. 979. *ubicumque*: V. ed. *obitumque*; Ω. *ubique*.

Ver. 980. *telo*: V. ed. B. *cælo*.—*fiat*: G. M. *fiet*, æque bene: et, vice versâ, in sequente versu, M. habet *Fiat*, male.

Ver. 981. *consistere*: i. e. constare—stare—esse. Horatius, sat. i. l. 107.

————— sunt certi denique *finis*, Quos ultra citraque nequit *consistere* rectum.

Ver. 982. *Cefugium prolatet*: i. e. fugæ

Fiet, utei nusquam possit consistere finis;
Ecfugiumque fugæ prolatet copia semper.

Præterea, spatium summaï totius omne
Undique si inclusum certis consisteret oris,
985 Finitumque foret; jam copia materiaï
Undique ponderibus solidis confluet ad inum;
Nec res ulla geri sub cœli tegmine posset;
Nec foret omnino cœlum, neque lumina solis:
Quippe, ubi materies omnis cumulata jaceret

● copia extendi dabit teli volatum. Silius,
Pun iii. 142.

———— stant aræ, atque horrida sacra,
Ante oculos; brevitatsque vetat mutabilis horæ
Prolatere diem.

Quid autem facies cum isto *mutabilis*,
prorsus importuno, et loci scopum nihil
attingente? Virgilianum illum, *Æn.* xi.
425. omnino diversum est, atque huc tor-
queri nequit. Reposnerim, et certissime,
ut exputem, minimam per mutationem:

———— brevitatsque vetat *me labilis horæ*
Prolatere diem.

Nec me terruerit, quod sequioris tantum-
modo seculi scriptores vocabulo utantur,
inter has literarum veterum ruinas; quum
præsertim interea veri sit simillimum, eos
ex purissimis antiquiorum fontibus rivulos
suos derivasse.

Porro, vox Lucretiana, quâcum nobis res
est, forte an sit Vegetio restituenda, de
re mil. iii. 6. “ Illud quoque vitandum,
“ ne per negligentiam, aliis festinantibus,
“ aliis tardius incedentibus, interrump-
“ tur acies, aut certe tenuetur: continuo
“ enim hostes inter *prolatata* pervadunt.”
In libris, *prolata*, vel *interpolata*: sed,
quam pronæ essent in aberrationes scri-
barum manus, quoties syllabæ similes
concurrerent, emendatrix Critice passim
testatur. Aliud hujusce depravationis ex-
emplum proferre liceat ex fragmento æ-
conom. Hieroclis: Δυσπειθεστερος δ' ἴσως ὁ
προς θάτερα των εργαων, ὅσα γυναιξιν ΔΠΟ-
ΝΕΝΕΜΗΤΑΙ, παρακαλων τον ανδρα λογος.
Vulgo, *απνεμηται*.

VOL. I.

Ver. 984. *inclusum*: G. L. *inclusus*.—
oris: Π. *horis*.

Ver. 986. *confluet*: sic P. M. Δ. cum
Aldinâ secundâ, et Florentinâ anni 1512.
unde autem veram hanc lectionem duæ
posteriores hauserint, plane nescio: reliqui
omnes codices, et Veronensis, *confluxit*.
Sic *consumse*, ver. 254. et *divisse*, Horat.
sat. ii. 3. 169. cum multis aliis; in quibus
Varro, de re rust. ii. 1. 6.—“ ut Argis
“ Atreus; quam (auræam pellem) sibi
“ Thyestem *subdure* queritur:” etiam in
pedestri oratione.

Ver. 987. *cæli tegmine*: quod *cortinam*
cæli vocavit Ennius. Ut noster autem,
togatorum disertissimus in Arateis:

Amplexi terram, *cæli* sub *tegmine* fulti:

et similiter alicubi in iisdem. Arnobius,
lib. vi. p. 192. “ Sub axe enim nudo, et
“ sub *atherio tegmine*, invocati si fuerint,
“ nihil audiunt.”

Ibid. *Nec res ulla geri posset*: nam
materies omnis ex longo tempore ad inum
subsedisset, ex cujus motibus atque con-
cursionibus creantur omnia, ac summa
rerum sustentatur.

Ver. 989. *ubi*: P. V. ed. *ibi*.—*materies*:
Vind. *materias*. Mox O. *subsistendo*.

Ver. 991. *requies*: Π. *reges*.

Ibid. *requies data nulla est*. Virgilius,
Æn. vi. 600.

———— nec fibris *requies* datur *ulla* renatis.

Confer nostrum, vi. 1166.

M

- 990 Ex infinito jam tempore, subsidendo.
 At nunc nimirum requies data principiorum
 Corporibus nulla est; quia nihil est funditus inum,
 Quo quasi confluere, et sedes ubi ponere, possint:
 Semper in adsiduo motu res quæque geruntur
 995 Partibus in cunctis, infernaque subpeditantur,
 Ex infinito cita, corpora materiai.

Ver. 992. *nulla est*: Σ. *nullis*; Vind. G. L. Π. Ω. *nullas*, elapsâ nempe *t* literâ ex scripturâ brevi, qualem exhibent P. et V. ed. *nullast*.—*nihil*: sic caste Veronensis, cujus editor modestus ὅτι ἐγγραπτο φρονεῖν noluit.—*inum*: P. O. *unum*; de quâ permutatione, vide Bentleium ad Hor. art. poët. 52. et Drakenborchium ad Sil. It. v. 112.

Ver. 995. *possint*: Vind. Π. Σ. *posset*; G. *poscit*; Ω. *possit*; V. ed. B. *possent*.

Ibid. *sedes ubi ponere*. Virgilius, Æn. iii. 88.

Quem sequimur? quoque ire jubes? *ubi ponere sedes?*

Ver. 994. *in motu*: i. e. *cum motu*—*εἰ κινησῆς*: redeas ea, quæ sumus comuenti nuper, ad ver. 881. Nimiâ cum temeritate ex arbitrio dederunt editores *et pro in*, usum præpositionis exquisitiorem doctioremque minus callentes.

Ver. 995. *in*: L. M. *quæ*; Π. *deest*.—*inferna*: P. *æterna*. *Inferna* autem, “ex imo suscitata, neque ibi subsidentia, (ver. 986) quod facerent, si rerum ulla finis daretur: ex imo, inquam, non minus quam ex aliâ parte quâlibet.” Unde clare liquet, vocem *inferna* loco esse prorsus necessariam, atque adeo totius argumenti caput.

Ver. 996. *cita*: V. ed. B. *cito*.

Ibid. *Ex infinito cita*: i. e. ex infinito tempore agitata atque excitata; ut sit plane putida repetitionis crambe το *æterna* Bononiensis, atque communium editionum, in versu præcedente.

Porro, lectorem edoctum velim, το *citus*

semper esse, quod vocant participium, adjectivum nunquam. Hinc loci Virgiliani ratio elegantior ostenditur, ut multorum etiam apud omnes auctores aliorum, ad Æn. xi. 714.

Quadrupedemque, *citum* ferratâ *calce*, fatigat: nam Virgilium ipsum, atque imitorem ejus amantissimum Silium, interpretes grammaticorum centum auctoritati facile prætulerim. Sic ille, Æn. i. 516.

————— qualis equos Threïssa fatigat
 Harpalyce:

hic autem, Pun. vii. 696.

Ferratâ *calce*, atque effusâ largus habenâ,
 Cunctantem impellebat equum:—

et rursus ibid. xiii. 169.

Et jam ferratâ rapiebat *calce* *volantem*
 Tauræa cornipedem:

ubi Heinsius eximiam locutionem *rapiebat* infelicissime suis conjecturis supplantatum ibat, recte obstante Drakenborchio: nam in hac etiam elegantia sibi exemplar habuit Æneïdos conditorem Punicorum præco, Æn. vii. 725.

————— Turnoque ferocis
 Mille rapit *populos*:

et alibi quoque similiter locutus est.

Ver. 997. *ante*: Vind. *an*; unde haud invenuste tentare possim ad hunc modum, et vivacius, quasi ad ipsos adversarii sensus poëta confidentissime provocaret:

Postremo, *en oculis* res rem finire videtur.

res rem: V. ed. B. *res jam*; et plures editi voces ineptissime transpouunt, *rem*

Postremo, ante oculos res rem finire videtur:
 Aër dissæpit colleis, atque aëra montes;
 Terra mare, et contra mare terras terminat omneis:
 1000 Omne quidem vero nihil est quod finiat extra.
 Est igitur natura loci, spatiumque profundi,
 Quod neque clara suo percurrere flumina cursu
 Perpetuo possint ævi labentia tractu;

res exhibentes, fide librorum MSS. pudenter parum posthabitâ.

Ver. 998. *dissæpit*: Π. *discepit*; B. *discepit*, si collatori sit credendum, quod ægre affirmem.

Forte scribendum est:

Aër dissepit *nubeis*, atque aëra *nubes*.

BENTLEIUS:

quibus divinationibus paucos habebit vir summus assentientes.

Ver. 1000. *vero*, abest Π.—*finiat*: Π. *finiatur*.

Ver. 1002. *flumina*: V. ed. *flamine*; L. *lumina*; Ω. *fulmine*; G. Σ. *fulmina*, uti sane passim turbant codices in his vocabulis; et, quum totus orationis color utrinque conveniat, ægre dixeris, utra lectio utri sit hac occasione præfenda: *fulmina* enim habuerit vividiorum intellectum, et poëtæ mentem similitudine signationi efficacius depinxerit; sed *flumina* facilitatem quandam Lucretianam atque simplicitatem minime accersitam præ se fert, ideoque retinendam duximus.

Afirmavimus autem colorem sermonis utrique lectioni percommode congruere; et, si huic latius declarando paullisper immoremur, neque aberrabimus de proposito, et gratiam fortasse lepidis a lectoribus inibimus. Igitur bene *clara flumina*. Ita Seneca, Thyest. 555.

Aut undâ Tagus aureâ
 Claro devehit alvo:

et Avienus, Arat. phæn. 1009.

— heic equus eminet, heicque conanti
 Cervice erigitur *clara* dator *Hippocrenes*.

Nec minus de *fulminibus* sic poëtæ. Noster, vi. 85.

Sunt tempestates, et *fulmina clara* canenda: ut Lucanus etiam, Phars. v. 650.

————— nec *fulgura* currunt
clara—.

Percurrere vero flumina optime et sæpissime dici, quis denegat? adeo ut uno Avieni testimonio me præstiterit contineri, orb. desc. 1271.

Plurima præterea *percurrunt flumina* terram Pæsidis, et rigidas curvant *labentia* ripas.

Rigidas utique, rigide stantes ob altitudinem, fluminum velocitate factam.

Rursus *currere fulmina* modo nos Lucanus docuit, et cum multis aliis Virgilius docebit, Æn. viii. 592.

————— *tonitru* cum rupta corusco,
 Ignea rima micans *percurrit* lumine nimbos.

Ver. 1005. *possint*: P. V. ed. Π. *possunt*.

Ibid. *labentia*. Hanc vocem antiquis scriptoribus de *fluminibus* usurpari, odiosus esset; si pergerem exemplis asserere: locum tamen Claudiani, ut rectius constituitur, proferam. Legitur in Rufin. i. 214.

Hic *cantus avium*, et *labentis* murrura rivi.

Vulgo scribitur:

Hic *avium cantus*, labentis murrura rivi.

Quæ nemo toleret venustior; et, quod dedimus, reponendum est vel invitis libris, et centum scribis obstrepentibus. Nec non versus quosdam Alcimi Aviti, iv. 559. utile fuerit admovisse; quum videatur ex imitatione Lucretii expressus, atque adeo nostram lectionem tueatur, locus:

Nec prorsum facere, ut restet minus ire, meando:

1005 Usque adeo passim patet ingens copia rebus,
Finibus exemptis, in cunctas undique parteis.

Ipsa modum porro sibi rerum summa parare
Ne possit, natura tenet: quia corpus inani,

Oceanusque sacer, notas collectus in oras,
Contentus solito *labentia flumina tractu*
Sorbuit, et cunctis distinxit frena fluentis.

Versus sunt præcellentes elegantia. Jam
vero de *fulmine* sic ipse Carus, vi. 323.

———— celeri—sic *fulmina lapsu*:

et ibid. 335.

———— celeri volat inpete *labens*.

Nec mirum ei videbitur hæc omnia vocabula tam *fluminibus*, quam *fulminibus*, communiter æquo jure consentire, qui animo secum reputaverit, de utrisque, ut *fluidis*, poetâs loqui: consulas velim de hoc annotationes nostras infra, ad ii. 335. Porro, *celeritatem lapsu fulminis* optime significari, necesse est ille sit in veterum poetarum scriptis hospes omnium novissimus, qui non statim recordetur: adeo similitudinibus hinc petitis omnia redundant. Satis ergo sit, lectores amandasse meos ad ea, quæ contulerim super hac re in *Silv. Crit.* v. p. 41. et ad interpretes in *Florum*, iv. 2. 63. ne in trivialibus et per-vulgatissimis otium bonum conteramus. Contra, *celeritati* declarandæ primo statim intuitu *fluminum* cursus minus accommodatus judicari possit; sed immerito, quum ex iis, quæ dicturi sumus, cumulate plana res efficietur. Plinius, *nat. hist.* v. 10. de *Nilo*: “Insulas ita innumeras spargit, quasdamque tam vastâ magnitudinis, ut, quanquam *rapidâ celeritate*, tamen dieorum quinque cursu non breviora *transvolet*.” Egregie Silius Italicus, iii. 507. ad rem nostram facit:

Nec non Autololes, levibus gens ignea plantis;
Cui sonipes cursu, cui cesserit incitus *ammis*:
Tanta fuga est!

Et rursum, nobis percommode, ut nihil supra, ad xv. 572.

Tum, quâ vitiferos domitat Præputia pubes,
Læta laboris, agros, et pennâ, et *fulmine*, et *undis*
Hibernis, et Achæmenio *velocior* arcu,
Evolat.

Nec tamen his tempestivitate cesserint
nobilissimi versus Statii, *Theb.* vi. 407.
quos hæc collationes felicissime illustra-
bunt:

Insonuit contra Tyrrhenum murmur, et omnes
Exsiluere loco. Quæ tantum carbasa ponto,
Quæ bello sic tela, volant? quæ nubila cælo?
Annibus hybernis minor impetus, et *Jovis igni*:
Tardius astra cadunt, glomerantur tardius im-
bres;
Tardius e summo *decurrunt flumina* monte.

Sic castigandus est, atque in ordinem di-
gerendus, versus quartus. Vulgo:

Annibus hybernis minor est, minor impetus igni:
nude nimis et indistincte. Liber scriptus:

Annibus hybernis minor et Jovis impetus igni:
horridius atque incultius, quam quod Stat-
tio imputari debeat. Interea, miror Bar-
thium ad *hybernis annibus* et *flumina*
tanto opere hæsisse, ut tautologiam Pa-
pinio non dubitaverit imputare; non me-
mor scilicet, aliud esse *χιμαρῶν ποταμον*,
aliud autem *ποταμον αἰναον*. Quid intersit,
discas, si velis, a ver. 287. et annotatis ad
ver. 231. hujusce libri.

Hinc minus honorifice de eorum judicio
sentire cogimur, qui statuunt ad Virgillii
Æn. i. 317. comparisonem *venti* rationi-
bus loci accommodatiorem esse, quam
fluminis. Adeas, quæ nos ibi in nuperâ
nostrâ poetâ nobilissimi editione dixerim-
us, veterem lectionem, eamque longe
exquisitiorem, in stationem suam revo-
cantes:

———— *volucremque* fugâ prævertitur *Hebrum*.

Iis animadversis, ne in longius hanc dis-
putationem trahamus, abunde patet, u-
tramque similitudinem proposito Lu-

Et, quod inane autem est, finiri corpore cogit;
1010 Ut sic alternis infinita omnia reddat.

Aut etiam, alterutrum nisi terminet alterum eorum
Simplice naturâ, ut pateat tamen immoderatum;
Nec mare, nec tellus, neque cœli lucida templa,

cretii egregie convenire: rationes autem prius dictæ nobis, quam dedimus, lectionem commendavere; aliter interea sentientibus Fabro Bentleioque, quibus *πὸ fulmina* arrisit. Quod superest, suo quisque iudicio fruatur.

Ibid. *ævi tractu*. Valerius Maximus, viii. 13. ext. 2. "Quid isto *tractu atatis* "aut longius, aut beatius?" Et Orosius, sac. hist. ii. 7. "Hoc *tractu temporum*, Nabuchodonosor, elatus rebus "secundis, statuam sibi auream immen- "sæ magnitudinis posuit." ex imitatione Velleii Paterculi, ii. 77. qui adeundus est. Porro, voce *tractu* Lucretius similitudinem suam suavissime tangit, et cum *ævo* nexu quodam consociat, quasi unâ currenter ratione *tractus temporis* et *tractus fluminum*. Q. Curtius, iv. 9. 21. "Tan- "dem, quâ leniore *tractu amnis* aperit "vadum, emersere." Claudianus, de Nilo, ver. 8.

— *rapido tractu* mediis delatus ab antris—.

Haud aliter participium cognatum intel- ligi debet in pulcherrimo Neronis impe- ratoris fragmento, quod nobis Lucani scholiastes conservavit, ad Phars. iii. 261. et cujus hoc loco positi mihi gratiam lectores lepidi habebunt:

Quique pererratam subductus Persida Tigris
Deserit; et, longo terrarum *tractus* hiatu,
Reddit quæsitæ jam non quærentibus undas:

i. e. *se trahens*; non *absorptus* jam nunc, ob præcedentem vocem *subductus*.

Ver. 1004. *ire meando*: V. ed. B. Ω. *in remeando*; Vind. *in re meando*; O. Π. *inremcundo*; P. *in remauendo*, et fidelia ejus exemplaria, *irremeando*. Et in se- quente versu, loco *passim*, Ω. habet *pas- sum*.

Ver. 1008. *Nē*: Π. *Nēc*.—*quia*: Vind. Ω. *que*.—*inani*: G. Vind. V. ed. B. Δ. Π. Σ. Ω. *inane*: non obstat tamen hæc castorum pluriumque codicum pervicacissima consensio, quin prorsus incredibile videatur, ita potuisse, in hoc saltem loco, Carum scripsisse.

Ver. 1009. *Et quod*: V. ed. *Ec quod*.—*inane*: V. ed. B. *nunc*.—*autem est*: P. *autest*.

Ver. 1010. *alternis*: V. ed. Π. *alterius*, ut supra voces easdem commutatas vidimus, ad verr. 525, 605.

Ver. 1011. *terminet*: P. Vind. V. ed. B. Π. *terminat*.—*alterum*: O. Δ. *alter*.

Ver. 1012. *Simplice*: Π. *Simplici*: et post hanc vocem inserit *e*, quod facit etiam V. ed. Idem *e* post *naturâ* venit in Vind. et autem in Σ. et vulgaribus editionibus: hinc nos *ut* ex conjecturâ effecimus, et totum locum tantâ luce perfudimus, ut nihil clarius, aut facilius intellectui, desiderari possit. Poëtæ sensus sic declarabitur: "Hoc si neques, nec natura hoc modo, finibus scilicet alternis "vacui ac corporis, ita simpliciter res "omnes terminet; neque hac conditione "terminet, ut vacui vel corporis perpetua "sit extensio, et spatium undique sine "limite alius cujuslibet generis propage- "tur; hoc, inquam, nî fiat, nec mare "nec tellus—" *tamen*: Vind. *tantum*: volebat Bentleius ex conjecturâ rescribere, *vacuum*: parum probabiliter.

Ibid. *immoderatum*: i. e. *απειρον*—sine modis, immensum, infinitum denique. Ita Cicero, de nat. deor. ii. 2.

Vides, sublime fustum, *immoderatum*, æthera:

et Arnobius, lib. ii. p. 97. cujus Davisius ad Tullii locum non oblitus est: "Tem- "pus enim a finibus et extremitatibus

Nec mortale genus, nec divom corpora sancta,

1015 Exiguum possent horam sistere tempus.

Nam, dispulsa suo de cœtu, materiai

“noscitur, quæ habere non potest series et
“*immoderata* continuatio seculorum.”

Ver. 1015. *neque*: Δ. Π. *nec*, ut editiones plures.

Ibid. *cæli templa*: i. e. concavum laquear, cameratum tectum: vide nos ad ii. 25. Sic prior Ennius, in frag. annal. i.

Unus erit, quem tu tolles ad cœrula cæli
Templa:

ut mireris Virgilium nusquam locutionem adoptasse. Terentius, Eun. iii. 5. 41.

At quem deum? qui *templa cæli* summa sonitu concutit.

Accius, apud Nonium, voce *Sonit*:

Clamore et gemitu *templum* resonit *cælitum*.

Eundem Ennium apud Cic. de div. 1. 20. leviter vitiosum, emendabo:

Quamquam multa manus ad *cæli cœrula templa*
Tendebam lacrumans, et blandâ voce vocabam.
Sic ægro tum corde meo me somnus reliquit.

Vulgo, *Vix*: sed, quo modo *vix* illa expergisceretur, quæ *exterrita* repente sit *somno*, nemo facile expediet. Germanicum etiam in prognosticis Arateis, ver. 455. rectius distinctum, atque emaculatum, dabo:

Templa sed *ætherii* simul ac possederit *ignis*,
Omnia mixta feret, pluvias meditabitur, ingens
Undique grando venit; rumpuntur *fulmina* nubibus.

Vulgo, *vulmina*: nec spreverim tamen *flumina*; ut Virgilius, Æn. xi. 548.

———— tantus *se nubibus imber*
Ruferat:

ita tamen ut priorem divinationem anteponendam habuerim. His Manilius superveniat, v. 726. quem, si quid recte excogitare valeam, elegantissime sum emendaturus, tribus dictionibus per totidem versus insigniter depravatum:

Tunc *conserta* licet *cæli* fulgentia *templa*
Cernere luminibus densis, motisque micare
Floribus, ut *picte* curvum per litus *arenæ*.

Versus exquisitius et felicius expolitos vix invenies. Vulgo, *conserta*, invenuste ac *ταυτολογως*. Ex Lucretii scilicet penultima elegans *conserta luminibus* provenit, ad ii. 211.

———— et lumine *conserit* arva:

ubi te suaviter, nisi fallimur, detinebunt annotationes nostræ, si modo his orationis poetiæ deliciis medullitus tangaris. Hæc ante scripseram, quam me certiores fecit Stæberi editio, eandem lectionem in codice Parisiensi comparere. *Motis* etiam reposui, pro *totis*, quod longe insulsissimum est; meâ vero divinatione nihil aptius, nihil sincerius. *Motis*, nictantibus scilicet; ut mox Lucretius, ver. 1088. multum suavissime:

Atque ideo totum *circumiremere* æthera *signis*:

ubi me consulas. De *floribus* autem in hoc sensu, nos ubertim supra disseruimus, ad ver. 899. *Pictæ* vero, pro vulgato *siccæ*, quid laudabilius, et ex omni parte lautius? Carus itidem noster, quem magno opere Manilius passim æmulatus est, ii. 575.

*Concharum*que genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, quâ mollibus undis
Litoris incurvi bibulam pavit æquor *arenam*:

quæ sunt consimillima, et divinitus sane cogitata. Quæ diximus ad hunc quoque locum, venusti lectores fortasse cum tædio non perlegent. Atque hæc hactenus in Manilium; qui ad i. 448. ii. 554. adeundus est, atque hinc ibid. 118. sic extra dubitationem levi medicinâ pe. sanandus:

Signorumque choros, ac *mundi* flammea *templa*.
Vulgo, *tecta*; de quorum vocabulorum confusione, pluribus acturi sumus ad ii. 28. Hinc, ut pote de domo positam regiâ magnificâque, membranarum scripturam plurimum tenendam dixerim, ad Catullum, lxiv. 75.

———— quo tempore Theseus,
Adtigat injusti *regis* Gortynia *templa*.

Copia ferretur maguum per inane, soluta;
Sive adeo potius nunquam concreta creasset
Ullam rem, quoniam cogi disjecta nequisset.

Eulgari solet *lecta*: confer ver. 85. *ibid.*
Denique, distichon dulcissimum ex egregio
poëmatio in Anth. Lat. Burm. iv. 15.
28. h'is elegantiss admiscebitur:

Nam me sancta Venus sedes non nosse silentium
Jussit, et in *cæli lucida templa* tulit.

Pro *et*, nolim equidem Burmannianum
at, quæ minorem præ se fert facilitatem;
et hoc epitaphio nihil simplicius vel paris-
sima antiquitatis secula jaetaverint.

Ver. 1014. *corpora sancta*. Ennius,
apud Cic. de div. i. 48.

Cedunt de cælo ter quatuor *corpora sancta*:
et noster in proœmio, ver. 59.

Hunc tu, *diva*, tuo recubantem *corpore sancto*
Circumfusa super—.

Ver. 1015. *Exiguum horarū tempus*:
unum momentum scilicet. Horatius,
sat. i. 1. 7.

————— concurritur: *horæ*
Momento cita mors venit, aut victoria læta:

quam locutionem sic idem variat, epist. ii.
2. 172.

————— *puncto* quod mobilis *horæ*:

Græcam phrasim interpretatus, *στιγμῆ
χρονῶν*, S. Luc. iv. 5. conferas Is. xxix. 5.
LXX. Similiter dicunt de spatio paullum
majore, *horarum momento*: vide Justinum,
ii. 14.

Ibid. sistere: i. e. consistere, in suâ
statione fixa permanere. Virgilius, *Æn.*
iii. 7.

Incerti, quo fata ferant, ubi *sistere* detur.

Ver. 1016. *dispulsa*: Π. *dipulsa*; vo-
luit fortasse *depulsa*, minus efficaciter, nec
cum *violentiæ* atque *impetûs* pari signifi-
catione: vide nos ad ver. 614. superius.
Hac signatâ dictione feliciter usus est
Virgilius, *Æn.* i. 512.

————— ater quos æquore turbo
Dispulerat:

i. e. non segregaverat tantummodo, sed in

omnes partes violenter undique disjecerat:
videas *ibidem* Servium. Bene glossarium
vetus: *Dispulit*, *διεσπιδουσι*.

Ibid. de catu: B. *detectum*; P. *de coi-
tu*, ut etiam V. ed. et ad latus, *molu*; Π.
de toto; L. M. *de cætum*, adhærescente
scilicet, ut fit solemniter, primâ verbi se-
quentis literâ. Sed *coitus* una est atque
eadem vox cum *catu*: quod non effugit
glossarii veteris confectorem, sic interpre-
tantem: “*Catus*, *συνσσια κοιτης*. *Coitus*,
“*συνσσια*.” Silius Italicus, i. 658.

Et, quem insana freta, aut *catu* genere fera-
rum,
Vidimus Hannioalem:

i. e. *coitus* ferarum genere. Addam
Stadium, mox, ut sperem, meum; Theb.
iv. 214.

Tænareis his cæstus equis, quam dispare *catu*
Cyllarus ignaro generat Castore prolem,
Quassat humum.

“*Catu* a cœuendo dixit in Venerem?”
ibid. Lactantius. Ausonius, epig. cviii.

Verbaque, lascivos meretricum imitantia *catu*,
Vibrat:

et *ibid.* lxxi.

Præter legitimi genitalia fœdera *catu*,
Repperit obscœnas veneres vitiosa libido.

Et rursum denique in ephem. ult. 11.

Infandas etiam veneres, incestaque noctis
Dedecora, et tragicos patimur per somnia *catu*.

Arnobius, lib. iv. p. 141. “Nec conten-
tus hos *catu* gravitati attribuisse Sa-
turniæ, etiam ipsum regem mundi fla-
gitiosius liberos procreasse, quam ipse
est natus atque editus, prædicatis.”
Atque iterum inferius, lib. v. p. 187.
“Esto, in Jovis et Cereris *catu* irrigatio
sit significata telluris.”

Ver. 1017. *ferretur*: “quippe, quum
“nulla foret vacui et corporis, per posi-
“turas quasdam alternis, succedentium,
“atque se invicem excipientium, infinitum

1020 Nam certe neque consilio primordia rerum
 Ordine se suo quæque sagaci mente locarunt,
 Et, quos quæque darent motus, pepigere profecto:
 Sed, quia multa, modis multis, mutata, per omne,
 Ex infinito, nexantur percita plagis;

“ propagata congeries, cujus ope rerum
 “ summa consisteret ac contineretur.”

Ibid. *magnum per inane*. Maro, ecl. vi. 51.

————— *magnum per inane coacta*
 Semina—:

ad quem locum Servii commentarios velim consulat, qui Lucretianam de rerum primordiis philosophiam disertissimis verbis scientissime comprehensam, et elegantiter expositam, videre cupiat.

Ver. 1019. *nequisset*: V. ed. *nequiesset*.

Ibid. *cogi nequisset*: “ quoniam nec
 “ vacuum fuisset, quod corpora penetra-
 “ rent; nec corpora, quibus materies, loco
 “ dispulsa, poterat occurrere, atque a va-
 “ gationibus suis per spatium immodera-
 “ tum reprimi.”

Ver. 1021. *se suo quæque*: ita G. L. M. et Vind. V. ed. nisi quod hi duo habeant *neque*, pro *quæque*; B. Δ. *seque suo neque*; O. *seque suo*; Π. *seque suo nec*; Σ. *ne qua suo*; Ω. *se se quæque*; P. *se nec quæque*. Quod damus, Benteleiani etiam iudicii punctum tulit: nostro sane gustui et copula placeret, et *suo* sic positum non satis omnino facit: sed melioribus exemplaribus obtemperandum esse censuimus. Versus recurrit infra, ad v. 421. *Suo* autem, quasi *suo*, *μονοσυλλαβῶς*. Sic Ennius apud Nonium, voce *puellos*:

illis suos divis mos sacrificare puellos.

Sic certissime versus iste rescribendus est; nam, quod vox *Pæni* compareat apud Festum, in voce *puelli*, grammaticus eam ex præcedentibus arcessivit pro more, perspicuitatis gratiâ. Infra videatur noster, ad iii. 1057. itidem Ennium secutus. Hanc autem crasin tam in verbo *suos*, et consimilibus, quam in aliis multis dissyl-

labis, longe usitatissimam esse comicis, ne pueruli quidem nesciunt.

Ibid. *Ordine locarunt*. Virgilius, Æn. v. 102.

Ordine athena locant alii.

Ver. 1022. *Et quos*: P. Π. *Nec quos*; Σ. *Nec qui*.—*darent motus pepigere profecto*: Σ. *gerunt sagaci mente locarunt*; Vind. L. M. *sagaci mente locarunt*: “ verum in L. (verba sunt Havercampi) ex
 “ liturâ apparet, utrumque versum, hunc
 “ et præcedentem, a primâ manu aliter
 “ fuisse scriptum.” Deest integer versus Vind. V. ed. B. Π. Ω. Pro *Et*, in proclivi est proponere *Aut*: sed utrum *Aut*, *Nec*, vel *Et*, τῶ non a *neque* præeunte repetito, legas, nihil interest.

Ibid. *pepigere*. Mantuanus, Æn. xi. 155.

Bis senos *pepigere* dies.

“ *Pepigere*, pacti sunt: nam, ab eo, quod
 “ est *paciscor*, et *pepigî* et *pactus sum* fa-
 “ cit:” Fervius ad locum: quem videas etiam ad Æn. viii. 144.

Ver. 1025. *multa modis*: Σ. *multimodis*, ut communes editiones; pessime, contra alios omnes libros consentientes, et ipsam proprietatem; non enim *universa* semper moventur, sed *multa* solum, cæteris pro tempore in suâ statione et certis posituris permanentibus, donec sua fiat vicissim resolutio in primordia, ut alia res et alios mundos creent.—*mutata*: nonnulli, P. teste, *mutata*; minus bene, ob *motus* in ver. 1025.—*omne*: Ω. *omnem*.

Ver. 1024. *infinito*: M. *infinita*.—Π. repetit *ex post infinito*.—Omnes alii, *verantur*, exceptâ V. ed. quæ habet *nexantur*: et verissime; nam versus, qui sequitur, præcedentium est *ανακρίθαισις* quædam, ubi *omne genus motus* respondent *τοῖς μο-*

1025 Omne genus motus, et cætus, experiundo,
Tandem deveniunt in taleis disposituras,
Qualibus hæc rerum consistit summa creata:
Et, multos etiam magnos servata per annos,
Ut semel in motus conjecta est convenienteis,

dis multis mutata, et plagis percita; cætus autem vicissim τω necantur. Hæc ἀλληλοπυπια scilicet atomorum Democritea, vel Epicurea, multis nexibus particularum prius operatur, multis concursionibus se exercet, quam in disposituras creationi commodas conveniat rerum summa, et aptissimæ omnium cohæsiones exoriantur. Noster, ii. 98.

————— nimirum nulla quies est
Reddita corporibus primis per inane profundum;

Sed magis, adsiduo varioque exercita motu,
Partim intervallis magnis conflictata resultant,
Pars etiam brevibus spatiis *nexantur* ab ictu:

et quæ sequuntur: adeo ut gradatim fiat, particulis sensim cohærescentibus, rerum coalescentium unigenarum densatio. Vide ad ii. 98.

Ver. 1025. *motus et cætus*: Π. *motas et tactus.*

Constructionis autem ratio in hoc versu editores latuit: nomina enim *motus* et *cætus* non sunt in secundo casu numeri singularis, sed quarti casus plurales: de quo regimine plenius acturi sumus cum Deo, ad iv. 759. Redi ad ver. 164. hujusce libri. Via sane structuræ pervulgatior caret offendiculo; sed elegantissimo Lucretii ingenio mos proprius fideliter aservandus est, atque editori ejus curâ strenuissimâ vindicandus.

Ver. 1027. *Qualibus*: V. ed. *Qualibet*. — *creata*: Π. *creatas*; ut multo, versu sequente. Et admittendam arbitratum sum Fabri emendationem *rerum*, pro librorum constantissimâ lectione *rebus*; nam sibi Bentleii quoque approbationem nacta est: non quod τῶ *summa rebus* in reprehensionem debeat per se cadere, sed quia sic positum cum *Qualibus* in notam incurrat ambiguitatis infelicissimæ, a Lucretio per

omnem machinam, quâ nobis uti liceat, amoliendæ. Fieri autem possit, ut corruptela quædam τῶ *Qualibus* insideat: cui suspitioni faverit editionis Veronensis variatio.

Ver. 1028. *multos servata per annos*. Virgilius, Æn. ii. 715.

————— juxtaque antiqua cupressus,
Religione patrum *multos servata per annos.*

Ibid. *magnos annos*. Idem Maro, Æn. iii. 284.

Interea, *magnum* sol circumvolvitur *annum*:

quasi longius solito tempus anni fuerit, exsulis patriæ, et omni pelago jactatis. Videndus tamen Servius, nisi velis ex ornatu poetico dictum intelligere. Nobis favet, ad amplificationem speciosam referentibus, Græcorum poetarum usus. Sic enim Lycophron, versibus dulcissimis, Cassand. 1059.

Χερσὺ πατρῶας ἔ γαρ αὐθόνη ποσσὶ
Ψαύσαι, ΜΕΓΑΝ ΠΛΕΙΩΝΑ μὴ τέρωγῶτα.
Δίκης ΕΑΣῆ τάρροθος Τέλειφωσια.

Sic legendum, cum scholiaste, et codice; quamvis vulgatum *εασσι* retineat etiam Stephanus Byzantinus in Τέλειφωσια. Tzetzes: Μεγαν πλειωνά' ὄλον ενιαυτον. Accedat Aratus, dios. 9.

————— τα δε πῶ ΜΕΓΑΝ εἰς ΕΝΙΑΥΤΟΝ.

Ubi pulchre Theon, et nobis percommode: Μεγαν ενιαυτον, τον ἡλιακον λεγει· οἱ γαρ παλαιοι τρια ἡδισαν μετρα χρονῶ, την τῆς σεληνης περιδον, την ἑκαστην ὡραν τῆς ενιαυτῆς, και την ἡλιακην περιδον· μεγιστον δε των αλλων, ἡ ἡλιακη. Magnificentius tamen quibusdam dictum videbitur, si Lucretianam locutionem arbitremur Metonis annum respexisse; de quo sic Ausonius, epist. ii. 12.

1030 Ecficit, ut largis avidum mare fluminis undis
 Integrent amnes, et solis terra vapore
 Fota novet fetus; summâ quoque gens animantum
 Floreat, et vivant labentes ætheris ignes:
 Quod nullo facerent pacto, nisi materiai

Quis fuit ille dies? Non *annus longior* ille est,
 Attica quem docti collegit cura Metonis.

Nobismetipsis tamen prior ratio, multo
 facilior, unice arridet.

Porro, si auctoritate quavis suffulciatur
 editionis lectio, Havercampo memorata,
 nempe *formata*, vice *servata*; leviter vitia-
 tam dixerim et detortam a genuina Lu-
 cretii scripturâ, sic primitus se habente:

————— *magños firmaia* per annos:

quam vocem loco convenientissime affinem
 esse, nemo denegaverit; sed librorum vis
 non est de nihilo parvi facienda.

Ver. 1029. *conjuncta*: B. *conjuncta*, si
 collatoribus fides haberi queat.

Cæterum, aliquantulum subdubitare me-
 cum soleo, an olim dederit pœta noster:

Ut semel in *coitus* *conjuncta* est conveñiens:

nam *judices*, motus genitales suum officium
 peregisse, et *cetus* certos ac disposituras
 materiae creatricis jam perfici, rebus
 ad species suas deformatis. Hanc lectionis
 varietatem in his vocabulis jam experti
 sumus, ad ver. 1016. sed nihil ex arbitrio
 citra necessitatem confessam in me susceperim
 demutare.

Ver. 1050. *avidum*: i. e. vastum, sensu
 secundario atque Lucretiano: vide mox
 dicenda, ad ii. 1065. v. 202.

Ibid. *Lege*:

————— *largis avidum mare jugiter* undis.

BENTLEIUS.

Herele incogitantiae multae divinatio est,
 vir sagacissime! Tibi minus bella, nî fal-
 lor, videbatur locutio gemellis dictionibus
 cumulata *fluminis undis amnes*; sed hu-
 juscemodi verbosis exuberationibus abund-
 ant antiquorum pœtarum monumenta.
 Exemplo pari sit Priscianus, in perieg.
 210.

Hinc *fluvii* pinguis descendunt *flumina Nili*.

Expectavisses scribere simplicius, ut vide-
 tur, ad normam Maronis, Æn. ix. 51.

Hinc *fluvius pingui descendit flumine Nili*:

sed nostret hooie harum subtilitatum ju-
 dices sumus minus idonei, neque regnum
 in alienâ provinciâ debemus arrogare.
 Euripides, Here. fur. 368. editionis meae:

Μαρπυι τ' ΑΡΟΥΡΑΙ ΠΕΔΙΩΝ ΑΝΑΡΤΑΙ:

quibus centum parallela facile apponi pos-
 sent; sed sine te remittam ad Silv. Crit.
 v. p. 55. Moram nihilo minus brevem
 nobis Virgilius excusabit, geo. iv. 561.

————— At illum,
 Curvata in montis faciem, circumstetit unda,
 Adcepique sine vasto, mistique sub *annem*.

Ver. 1051. *Integrent*; Π. *Integeret*;
 Vind. V. ed. B. O. Σ. Ω. *Integeret*, ad-
 modum eleganter, si ratio temporum
 constaret. Habacuc, ii. 14. ex vulgata
 versione: “Quia replebitur terra, ut cog-
 “noscant gloriam Domini, quasi *agnæ*
 “*operientes merc.*” Sic etiam vere Sy-
 rus et Chaldæus: interpretes LXX virales
 male $\square\eta$, pro $\square\zeta$, legerunt. Ovidius, qui
 non his discordat, admovent dignus est,
 ut unâ operâ illustretur Lucretio, et emen-
 detur etiam nobis, aique vindicetur, epist.
 ii. 55.

Per *mare*, quod totum ventis agitatur, et *undis*.

Forte rescripseris optimo jure, *tortum*:
 quoties enim hæc verba commutantur?
 vide supra, ad ver. 294. Ita mox, ver.
 58. ibidem:

Concita qui *ventis* æquora mulcet, avum.

Indignissime vero Heinsium *το undis* so-
 licitatum ivisse, ex abundantia manifestum
 facient nobis nuperrime ad versum præ-
 cedentem disputata. Burmannus lectio-
 nem vulgatam bene retinendam vidit, sed
 exemplis nullâ tenus loci necessitates

1035 Ex infinito suboriri copia posset,
Unde amissa solent reparare in tempore quoque.
Nam, velutei, privata cibo, natura animantium
Diffluit, amittens corpus; sic omnia debent
Dissolvi, simul ac defecit subpeditare

attingentibus defendebat. Hæc autem hactenus.

Ibid. *Integrent.* Virgilius, geo. iv. 515.

————— at illa
Flet noctem; ramoque sedens, miserabile carmen
Integrat.

Servii glossam ita corrigas: “*Flet noctem.*
“*Jugi noctem continuat fletu.*” Vide ad
ii. 1145.

Ibid. *solis vapore.* Horatius, epist. i. 16. 7.

— sed ut veniens dextrum latus adspiciat sol,
Lævum decedens curru fugiente *vaporet*:

i. e. *calefaciat.* Ascensius, *irroret*; male.

Ver. 1052. *Fota*: G. M. *Forta*; V. ed. *Tota*; Σ. *Fata*, ut M. a secundâ manu. Odium scilicet ferensissimum in hanc dictionem et consanguineas ejus librarii exercuere: vide ad ver. 807. et tum demum fateberis fortasse similem maculam e Statio restare eluendam, silv. iii. 2. 17.

Surgite de vitreis spumosaæ Doridos antris,
Baianosque sinus, et, *fota* tepentibus undis,
Litora, tranquillo certatim ambite natatu.

Vulgo, *fata.* Lucanus, ix. 184.

Ignes fovet terras.

— *novet*; P. Vind. V. ed. B. Δ. Σ. Ω. *movent*; Π. *movent.*—*summâ*: sic P. Vind. V. ed. B. L. M. Π. Σ. Ω. *summam*, Δ. editi communes, ex conjecturâ cujusdam, ut videtur, exhibent *summissa*; quæ vox mentem Lucretii nequaquam videtur attingere. Nos modestius facturos esse opinabamur, si ex ingenio reponeremus *quoque*, loco *que*, vel *qua*, membranarum omnium atque vetustiorum impressorum; quum via scribendi compendiarum corruptelam hujusmodi nullo modo improba-

bilem reddat.—*gens*: V. ed. *genus*; ex glossâ, ut existimo.

Ibid. *gens animantium.* Sic de *mutis* animalibus Virgilius, geo. iv. 450.

————— vasti circum *gens* humida *potiti*—:
et Manilius eodem modo, i. 256.

— variae *gentes* hominum, atque *ferarum*—.

Ibid. *summâ*: i. e. “ita floreat, ut summa eis consistat sine interitu toto; “*id*, quod aliter eveniret.” Confer ver. 1027.

Ver. 1055. *Floreat*: Vind. G. L. Π. Σ. *Floreant*; P. *Florent.*—*labentes*: V. ed. B. L. Ω. *labentis*; Δ. *labentibus*; nonnulli legebant, teste Pio, *labentes*; male.

Ibid. *Floreat gens animantium.* Virgilius, Æn. vii. 645.

————— quibus Itala jam tum
Floruert terra alma *viris*.

Ibid. *vivant ignes.* Idem Maro, ibid. v. 680.

Sed non idcirco *flammæ* atque *incendia* vires
Indomitas posuere: udo sub robore *virvit*
Stuppa—.

Ibid. *labentes ætheris ignes.* Idem, Æn. iii. 515.

Sidera cuncta notat, tacito *labentia cælo*.

Ver. 1055. *suboriri*: V. ed. B. *subiri*.

Ver. 1056. *reparare*: P. Vind. Ω. *reparari.*—*tempore*: Π. *tempora.*—*quoque*: G. P. V. ed. L. Ω. *quæque*; quod non deterius.

Ibid. *solent reparare omissa*: nempe mare, terra, animalia, et sidera, hoc *solent* facere; quæ constructio longe facillima parum perspecta varietatem invenustam *reparari* genuit. Bene committetur Ovidius, met. i. 565.

O! utinam possem *populos reparare* paternis
Artibus.

1040 Materies, aliquâ ratione aversa viaï.

Nec plagæ possunt extrinsecus undique summam
 Conservare omnem, quæquomque est conciliata:
 Cudere enim crebro possunt, partemque morari,
 Dum veniant aliæ, ac subpleri summa queatur;

Hinc fortasse Plautus etiam corrigendus
 restat, Epid. v. 1. 45.

Perdidisti et reparasti me, soror!—

Vulgo legitur, *reperisti*.

Ver. 1058. *Diffluit*: i. e. liquescit—
 dissolvitur—diffunditur, et ad nihilum
 evanescit, ut aqua in terram destillata:
 vide Sophoclis Trachin. 698. et animad-
 versiones meas. Locus est germanissimus
 Apuleii, in met. ix. p. 640. ed. Oudend.
 “Interdum, acerrimo gravique odore sul-
 phuris juvenis inescat atque obnubila-
 tus, intercluso spiritu, *diffluibai*.” i. e.
 animo et viribus deficiebatur—sensim col-
 labebatur, et quasi evanescebat, undique
 sparsis viribus. Alia est translatio Virgi-
 liana, ad Æn. ii. 169

Ex illo *fluere*, ac retro sublapsa referri,
 Res Danaüm:

nempe ex saxi fragmine, quod vetustas
 subruit, vel ruinâ quâlibet, decedente;
 ergo bene Servius: “*Fluere, delabi*,”
 non *dilabi*, quæ dictio Lucretium accura-
 tius interpretari valet: etsi fuerint for-
 tassis occasiones, quibus utraque vox in-
 differenter adhiberi poterit. Heynius ad
 locum fallitur egregie. Adeas Terent.
 Heaut. v. 1. 75. ibique Westerhovium.
 Sic Græci passim *διαρρῆν πρυφῆν*, et simili-
 bus, solent dicere.

Ibid. *amittens corpus*. Hanc locutio-
 nem dabamus operam illustrare supra, ad
 ver. 810. quo amandandus lector est.

Ibid. *sic omnia debent Dissolvi*. Tan-
 tum non verbum verbo Virgilius hæc ef-
 finxit, geo. i. 200.

————— *sic omnia fatis*
 In pejus *fluere*:

sic uti nos castigandum esse contendimus,
 et hunc locum Lucretii habemus strenuis-

sime subvenientem. Consulas, si tanti
 sit, quæ nuperrime ad istum versum com-
 mentati sumus.

Ver. 1059. *defecit*: V. ed. *defficit*; O.
defecit; Π. Ω. *deficit*; Δ. *defici*.

Ibid. *defecit subpeditare*. Rarius regi-
 men habemus hujuscæ verbi cum infinitivo
 sequente, neque alibi temere reperiendum.
 Sic autem Silius, iii. 111.

————— sic fœdera nota,
 Primitivæque tori, gelidos ut *scandere* tecum
Deficiam montes conjux tua?

Ad quem locum Heinsio reponere volenti
Deficiat ne auscultem, vel solus fecerit
 Lucretius. Cæterum, de hoc absoluto
 usu verbi *suppedito*, nos diximus ad ver.
 548. videas etiam Ruhnkenium, et quos
 laudat vir magnus, ad Rutil. Lup. ii. 9.

Ver. 1040. *aliquâ ratione*: sic P. Vind.
 V. ed. (nisi quod habeat *ratione*, opera-
 rum, ut putem, culpâ) B. L. M. O. Π.
 Σ. Ω. editi hodierni cum Δ. et G. (si
 fides Havercampo sit servata) *rectâ re-
 gione*; improbante etiam probe Bentleio.
 Noster, v. 414.

————— vis, *aliquâ ratione aversa*, recessit.
 —*aversa*: P. *adversa*, errore solenni.

Ibid. *aversa viaï*: της ὄδης ἀπὸστραμμένα,
 pro *viâ*, vel a *viâ*, *aversa*: nam manifes-
 tissima est Græcismi phrasis Lucretiana.
 Hujuscemodi venustis novitatibus potissi-
 mum Horatius delectatur; ut *irarum ab-
 stincto*, et *desine querelarum*, quæ sunt
 omnibus notissima. Hæc autem exquisi-
 tior scriptura scrupulum nonnullis haud
 dubie iniecit, et vulgariore constructio-
 nem, τῆς *rectâ regione* *suppeditatam*, huic
 loco peperit.

Ver. 1041. *possunt*: ita P. Vind. V.
 ed. B. G. L. M. Δ. Π. reliqui, ut editi
 plerique, *possent*.

1045 Interdum resiliere tamen coguntur, et unâ
 Principiis rerum spatium tempusque fugai
 Largiri, ut possint a cœtu libera ferri.
 Quâ re etiam atque etiam suboriri multa necesse est:
 Et tamen, ut plagæ quoque possint subpetere ipsæ,

Hoc autem dicit Lucretius: “Dixerit
 “vero fortasse aliquis, summam rerum
 “posse finitam esse atque extremitatibus
 “suis circumscriptam, et interea tamen
 “eum primordiorum concursum ac colli-
 “sionem per plagas extrinsecus illatas et
 “summam rerum, ne evagetur, inde
 “quasi continentes, recte fieri, quibus
 “omnes res creantur.” “Enim vero,
 “respondet Lucretius, hoc nullo pacto
 “concedendum est. Principia scilicet
 “concurrentia non semper continuo nex-
 “antur, sed resiliunt interdum, et longe
 “discedunt; unde, nisi ex infinito spatio
 “vis iufinita materiæ ad efficiendas pla-
 “gas generatrices subinde oriretur, res jam
 “coalitæ cito diffluerent, et res nondum
 “coalitæ in æternum disjungerentur.”
 Hic est argumenti scopus, breviter expo-
 siti, ne lectoris acumini parum tribuere
 videamur.

Ver. 1042. *omnem quæquomque est*: V.
 ed. *omne quæ cum est*.

Ibid. *conciliata*: i. e. coacta—congre-
 gata—in *concilium* vocata; videas supra
 verr. 184. 485. 518. Virgilius, *Æn.* x.
 150.

————— Mezentius arma
 Quæ sibi conciliet:

i. e. colligat—in unum *convocet*; a *calo*
 veterum Romanorum, Græcam vocem
 adoptantium, ut placere intelligo gram-
 maticorum filii.

Ver. 1043. *partem*: II. *portam*; Faber
 et Bentleius videntur *partim* maluisse:
 nos nihil demutandum esse sine fructu
 arbitramur.

Ver. 1044. Sic Terentius in passivâ
 formâ *quita est* antique dixit, Hec. iv. l.
 57. ubi plura dabit Westerhovijs: videas
 etiam Festum in vocibus *Nequitum* et

nequitur, cum Cortio ad Sallust. Jug. 51.
 8. Dictys Cretensis, ii. 21. “Imperfec-
 “tâ igitur re, ut opinor, consequens fuit
 “arma capere; jusque per vim extor-
 “quere, quod amice impetrare *nequitum*
 “est.” Priscianus, perieg. 417.

Hic nasci lapidem, qui, tacto accensus ab igni,
 Exstingui *nequitur*:

quæ fideli cum diligentia a Solino, cap.
 xiii. mutuatus est. Diomedes, gramm.
 lib. i. p. 580. exempla protulit ex Accio
 et Cæcilio, *quitus sum, queuntur, quitur*.

Ver. 1045. *Interdum*: V. ed. *Inter*.

Ver. 1046. *Principiis*: sic Δ. Σ. reli-
 qui, *Principium*; G. autem, *Principio*.
 G. Quid hæc sibi velint, hariolari nequeo,
 nisi quod veri videatur simile, varietates
 istas *principium* et *principio* repræsentare
 voluisse, si librarii non aberrassent, τὸ
αρχαίων principiom, i. e. *principiorum*:
 vide ad ver. 884. Elegantem satis emen-
 dationem loci, hinc exorsus, expedire qui-
 verim; sed audacior est, quam quæ admiti
 debeat, sic nude posita, et nullis mem-
 branarum suffragiis, aut veterum testi-
 moniis, innixa:

Interdum resiliere tamen coguntur, et *undæ*
Principiom certum spatium tempusque fugai
 Largiri.

Passim loquitur poeta de primordiis rerum
 et minutissimis corporum particulis, per
 vocabula a *fluidis* translata; atque Vir-
 gilianum illud, geo. ii. 462.

Mane salutantum totis vomit ædibus *undam*,
 pro immensâ multitudine, omnes novimus;
 et posteriores, ne Græcos advocemus,
 hanc metaphoram certatim arripuisse. In
 his autem tempus consumere non libet,
 et contenti sumus super ingenii nostri
 tentamine arbitrium doctorum experiri,

1050 Infinita opus est vis undique materiai.

Illud in hiis rebus longe fuge credere, Memmi,
In medium summæ, quod dicunt, omnia niti;
Atque ideo mundi naturam stare sine ullis
Ictibus externis, neque quoquam posse resolvi

1055 Summa atque ima, quod in medium sint omnia nixa:

Ipsum si quidquam posse in se sistere credis;
Et, quæ pondera sunt sub terris, omnia sursum

consultum euntes testimonio membranarum.—*fugai*: Δ. *figura*.

Ver. 1049. *ipsæ*: G. et *ipsa*; M. et *ipsæ*. Si quid lateat, ut hi sunt egregiâ castitate libri, nequit mea sagacitas odorari, nisi *σο suppetere* sit ex interpretatione, et scriperit Lucretius, quum verbis neutraliter adhibitis delectet, ut qui maxime, ad hanc normam:

Et tamen ut plagæ quoque possint *subdere* et *ipsæ*. “Subire, subdere,” Nonius in voce *subit*, iv. 444. Edicat autem lector nasutus atque eruditus, ad quem omnia mea deferro.

Ibid. *Et tamen ut*—: i. e. “His autem missis, vel illic *ipsæ*, quas fingis, plagæ, quasi extrinsecus impellerent et continerent summam rerum, finibus suis circumscriptam, continuari nequirent in infinitum, nisi materies infinita subderetur.”

Ver. 1050. *Infinita*: M. *Infinitæ*; non deterius.—*est* abest Π.

Ibid. *vis opus est*: ut nomen quasi adjectivum *opus* sit, omnium generum, indeclinabile; vel, si mavis, substantivum. Sic sæpe noster. Sic etiam Plautus, *Capteiv*. i. 2. 61.

Jam maritimi omnes *milites opus* sunt tibi: quem versum laudat Nonius in voce *Opus*, ut et nostrum Carum, ii. 814. Sic etiam Terentius, *Adelph*. iv. 5. 72.

Ego eo intro, ut, *quæ opus* sunt, parentur. Nec difficile est diversorum regiminum, quæ in hanc dictionem cadunt, rationes declarare. Si dicam, “*Opus est sumptu*” ad has nuptias,” valet, “*in sumptu*

“*opus*, vel res, ponitur:” si dicam contra, “*Opus est sumptus*,” valet, “*sumptus est res*, per quam hæ nuptiæ procedunt.” Et similiter æque bene dixeris “*Opus est sumptus*,” quod per se patet.

Ver. 1051. *fuge*: V. ed. Π. *fuga*.

Ver. 1052. *In medium omnia niti*. Cicero, de nat. deor. ii. 45.—“*omnes*—partes (mundi), nudique *medium locum* capescentes, *nituntur æqualiter*.”

Ibid. *quod dicunt*. “Peripateticorum, et veterum Academicorum, et Stoïco-rum, et omnium denique, qui unum mundum, eumque finitum, esse volunt, hæc sententia est; Omnia gravia in medium ferri, levia a medio ad extremum: Epicurus autem, et cæteri, qui mundos censent esse innumerabiles, et omne, infinitum; neque extremum, neque medium, esse concedunt. Ita eorum ratione neque gravia in medium, neque levia ad extremum, moventur.” Lambinus.

Ver. 1054. *externis*: P. *alternis*; V. ed. *æternis*; de quorum vocabulorum permutatione, vide nos superius, ad ver. 251.—*quoquam*: Δ. Π. *quoque*.

Ver. 1055. *nixa*: V. ed. *cuxa*, operarum fortasse incuriâ. Diomedes, de art. gramm. i. p. 371. “Nitor, niteris; perfecto *nitus* sum: sed *veteres* immutantes *nirus* declinant, ut Virgilius, etc.” Verum enim aliorsum videtur ire Priscianus, lib. x. p. 905. im. “utor usum, nitor *nium*: invenitur tamen etiam *nirusum*.” Scripture, quam nos recepimus, favet Servius, ad Virg. *Æn*. i. 144. 506.

Nitier, in terrâque retro requiescere posta;

Ut per aquas quæ nunc rerum simulacra videmus:

1060 Et simili ratione animalia suppa vagari

Contendunt, neque posse e terris in loca cœli

Recidere inferiora magis, quam corpora nostra

Sponte suâ possint in cœli templa volare:

Illei quom videant solem, nos sidera noctis

1065 Cernere; et alternis nobiscum tempora cœli

Ver. 1056. *in se sistere*: M. *insistere*; Π. *nisi se sistere*; Ω. *in fine sistere*.

Ver. 1057. *Et*: G. M. *At*; unde scribendum putem,

Aut quæ pondera sunt—

sunt: B. *sint*.—*sursum*: V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. *rursum*; pronâ manûs, oculive, aberratione.

Ver. 1058. *Nitier in*: G. *Ni sieriut*; M. *Ni fierent*: commixtis literis, atque inde depravatis ipsis dictionibus.—*in terrâ*: V. ed. B. *interea*.—*retro*: Π. *recto*.—*requiescere posta*: G. *requieste reposta*; P. *requiesse reposta*.

Ibid. retro posta: i. e. situ præpostero—inversam habentes, et nobis contrariam, posituram; ut recte Faber, et interpretes. “Fugias, Memmi, credere, non dico cor—pora, ad oppositam terræ partem ja—centia, sursum niti, sed vel posse ea sic sita omnino requiescere, et in statione permanere.”—In proximo, pro *quæ*, Ω. *aque*, quasi voluerit præcedentem dictionem, ut fit, repetere.

Ver. 1060. *suppa*: sic G. M. et, ut videtur, a primâ manu, L. quæ vox est longe exquisitior, quam quæ librariorum insectiæ, aut etiâ incuriæ, adscribi debeat. “*Suppum* antiqui dicebant,” (verba Festi sunt, Salmasio prius indicata) “quem nunc *supinum* dicimus: ex Græco videlicet, pro aspirato ponentes literam s; ut cum iidem ὑλας dicunt, et nos *sylvas*: item ἕξ, sex, et ἑπτὰ, septem.” Ut nempe *suppus* sit ab ὑπὸ, vel ὑπὲρ, uti etiam *subtus*. Ipse noster, iv. 443.

Quæ, demersa liquore, obeunt, refracta videntur

Omnia converti, sursumque supina reverti.

P. *cuncta*; Vind. V. ed. B. L. O. Δ. Π. Σ. Ω. *supra*; quod pro *supera*, casu quarto numeri multitudinis, aliter non contempserim, nisi exquisitius quiddam jam suppeteret; quum elegantissime dixisset noster *supera vagari*, sine præpositione, pro “*superas terræ partes permeare*:” videas retrorsum, ad ver. 834.

Ibid. animellia vagari. Virgilius, ecl. vi. 40.

— per ignotos errent animalia montis:

et geo. iii. 540.

— timidi *damæ*, cervique fugaces,
Nunc interque cane, et circum tecta, *vagantur*.

Ver. 1061. *loca*: Π. *lococa*, similibus literis ob proximitatem negligentissime commixtis.

Ver. 1062. *Recidere*: i. e. retrorsum cadere, quum sint *retro posita*, ver. 1058. Cicero, de div. i. 54.—“in agro ambulanti ramulum adductum, ut remissus esset, “in oculum suum *revidisse*.”

Ver. 1065. *in cœli templa volare*. Maro, geo. iii. 226. hinc sua fortasse, divinitus perfecta, coloraverit:

— nec morti esse locum, sed viva *volare*
Sideris in numerum, atque alto subcedere *cælo*.

Ver. 1065. *alternis*. Ita sæpius locutus est Lucretius. Hinc castiges Ennium, ann. i.

Alternoseritote diem concorditer ambo:

i. e. *alternò semine sermonis*—*alternò sermone*. Vulgo, *alternum*; i. e. veteri

Dividere; et nocteis parileis agitare diebus.

Sed vanus stolidis hæc omnia finxerit error,

Amplexi quod habent perverse prima viai.

Nam medium nihil esse potest, ubi inane locusque

1070 Infinita: neque omnino, si jam medium sit,

Possit ibei quidquam hac potius consistere caussâ,

Quam quâ vis aliâ longe regione manere.

Omnis enim locus, ac spatium, quod inane vocamus,

scripturâ *alternom*, vel potius *alternō*. Vides utique progressum depravationis. Nihil certius: adi nostram *Silv. Crit. sect. cvi. et imprimis tom. v. pp. 107, 108*. Porro, nos recte *Virgilium* rescripsisse ad *geo. i. 250*. ad hunc modum.

*Nosque ubi primus equis oriens adflavit anhelis,
Illis sera rubens adcendit lumina vesper;*

probat omnino præcedens versus hujusce loci nobis jam subjacentis:

*Ille quom videant solem, nos sidera noctis
Cernere.*

Addam *Anthol. Lat. Burm. iii. 62. 9*.

*Illic alternis depugnant pontus et æer:
Hic, rivo tenui pervia, ridet humus.*

Sic reponendum putem. Vulgo, *depugnat*. Et post hunc versum *G. positum* vult ver. 1095.

Ver. 1066. *parileis*: *B. paribus*.

Ibid. diebus. Optime. Verissimum est, antipodas nostros noctes agitare pares diebus nostris. *BENTLEIUS*.

Editiones utique pleræque cum *G. Σ. et prisca Pii* codicibus habent, *diesque*. In *Priap. epigram. lxiv. 8*.

*Parum, quod actâ sub laboribus luce,
Parem diebus pervigil traho noctem.*

Ibid. nocteis agitare. *Mantuanus, geo. ii. 527*.

Ipsæ dies agitat festos—

Et huic loco *G. M. inserunt ver. 1075*.

Ver. 1067. *vanus*: *Π. manus*.—*finxerit*: *P. parturit*.—*omnia finxerit error*, desunt *Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ*.

Ibid. vanus stolidis. *Livius, xxii. 28. 8*.

“Primo statim conspectu contempta
“paucitas; ac sibi quisque deposcere pel-
“lendas inde hostes, ac locum capiendum.
“Dux ipse, inter *stolidissimos* ferocissi-
“mosque, ad arma vocat; et *vanis* animis
“et minis increpat hostem.” Ita bene *Perizonius*.

Ver. 1068. *Amplexi habent*: *P. amplexis hebeant*.—*perverse prima*; *Ω. spatium per utrumque*.—*erse prima viai*, absunt *Vind. V. ed. O. Δ. Σ. et tres priores* literæ etiam *erv. Π*.

Ibid. Amplexi habent, *περιλαβόντις ἐχθροί*: nam purus putus est *Græcismus*, cui geminum et simillimum ex *Latinis* mihi non est ad manus.

Ver. 1069. *Nam*: *P. V. ed. B. Jam*.—*ubi inane locusque*: *Ω. sine fine manentum*; desunt *Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ*.

Ver. 1070. *Infinita*: *Ω. Infinitum autem*.—*neque*: *Vind. V. ed. B. Π. Σ. denique*; *P. et denique*; *Ω. non denique*.—*omnino*: *P. in omni*.—*medium sit*: omittunt *Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω*.

Ver. 1071. *ibei quidquam*: *B. ubicumque*; *Π. ubique*.—*hac potius caussâ*: *Ω. medium rebus*; desunt *Vind. V. ed. Σ. et hæc unum, L.*—*consistere*: *Σ. concedere*.—*caussâ*: abest *Vind. V. ed. O. Δ.*

Π.

Ver. 1072. *quavis*: *Ω. quamvis*.—*regione*: *Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. ratione*; nec minus bene; ut hæc sit loci mens: “Consistere non potest corpus
“quodquam eo in loco, hac magis de
“caussâ, quod sit mundi medius; quam
“ob aliam quamvis causam longissime

Per medium, per non medium, concedat oportet

1075 Æquis ponderibus, motus quaquomque feruntur.

Nec quisquam locus est, quo corpora quom venere,

Ponderis amissâ vi, possint stare in inani:

Nec, quod inane autem est, ulli subsistere debet,

Quin, sua quod natura petit, concedere pergat:

1080 Haud igitur possunt tali ratione teneri

Res in concilium, medii cupedine victæ.

“dissitam, et omnino alienam.” Eadem vocabula supra etiam commutata vidimus, ad ver. 957.—*manere*: abest Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ.

Ver. 1075. *ac*: omittit Π.—*ane vocamus*: absunt Vind. V. ed. Δ. Π. Σ.

Ver. 1074. *concedat*: P. Vind. V. ed. B. L. O. Δ. Π. Ω. *concedere*.—*oportet*: Ω. *opicit*; abest Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Forte scribendum, *debet*.

Ver. 1075. *feruntur*: Vind. *ferunt*, omisso fortasse *se*; Δ. *fuerunt*.

Ibid. *Æquis ponderibus*: τὰ κενά, scilicet, (secundum Epicurum, cujus verba ex Laërtio prior admovit Lambinus) τὴν ἴξιν ὁμοίην παρεχομένην τῇ κρυφωτάτῃ καὶ τῇ βαρυτάτῃ ἀτομῇ εἰς τὸν αἰῶνα. Cum editoribus quibusdam, *Æque* maluit, re non satis, ut mihi saltem videtur, perpensâ, Bentleius. Locus exstat apud Diog. Laërt. x. 45. et, quæ præcedunt allatis verba, non minus ad rem faciunt, et proferri debent: Κινῶνται τε συνεχῶς αἱ ἀτομοὶ φησι δὲ ἐνδοτέρω, καὶ ἰσοταχῶς αὐτὰς κινεῖσθαι, τὰ κενά, κτλ. quæ supra veniunt.

Ver. 1076. *quom venere*: G. *cum venierunt*; Vind. V. ed. B. *convener*, L. *convener*; M. *convenir*; Π. *con venire*; Δ. *con venere*; Ω. *cum venerant*. Inter *cum* et *con* scribæ passim fluctuant: vide ver. 818. Σ. *commoveant*. Abest O. *venere*.

Ver. 1077. *Ponderis*: O. Δ. *Pondere*.—*stare in inani*: Ω. *sistere inani*: *in* abest Vind. V. ed. O. Π. cui omissioni repetitio syllabæ caussam dedit: vide ad ver. 982. Specimen emendationis, hancce vitiositatis originem spectantis, in Plutar-

cho proferre liceat, de Pyth. orac. p. 599. B. et tom. vii. p. 569. ed. Reiske: Τοιαυτὰ τὰ Βοηθὰ διελθόντος, ὁ Σερρατιῶν Δικαίων, εἶφη, τὸ ἀξίωμα περὶ τῶν οὕτως, Ὡς λεγῆσι Βοηθὸς, ἀοριστῶς καὶ ἀνυποβητῶς λεγομένων. Vulgo, deest illud ὧς, vocabulo præcedente, ut fit, absorptum.

Ver. 1078. *ulli*: P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Ω. *ullis*, adhaerente literâ vocis venientis: de quo errore, vide ad ver. 1016. et exemplum nulli secundum, unum etiam atque alterum, in Silv. Crit. sect. xiii.—*autem* vero deest Π.

Ibid. *ulli subsistere*: i. e. accipere et fundamentum dare—stationem venienti præbere—*sustinere* denique. Vocem in hoc sensu, aut parçissime detorto, passim invenias, sed semper cum casu tertio, vel, si malis, sexto. Unde Gronovio non accesserim ad Liv. xxvii. 7. edicenti, aliquoties variare hujusce vocis significationem; neque dubitaverim, quin ille Livius, i. 4. sic legendus sit:—“jam non *feris* “tantum *subsistere*, sed in latrones—im—“petus facere:” ubi vulgo, *feras*. Hinc *sustinere*, cum libris quibusdam, ibid. ix. 51. 6. pro *subsistere* legerim; neque receptam lectionem de loco moverim, ad xxxvii. 58. 4.

Ver. 1079. *pergat*: cum corpus utique venerit in medium, quod vocant, non ibi minus corpori vacuum est concessurum, quam in aliis ubilibet locis.

Ver. 1080. *Haud*: V. ed. *Hanc*.—*possunt*: Π. *possint*: et, in versu statim præeunte, vice *Quin*, Σ. *Quem*.

Ver. 1081. *concilium*: sic omnes libri

Præterea, quoniam non omnia corpora fingunt
 In medium niti; sed terrarum, atque liquores,
 Humorem ponti, magnasque e montibus undas,
 1085 Et quasi terreno quæ corpore contineantur:

scripti, atque editi priores; recentiores autem, ex arbitrio criticorum, *concilio*: male omnino. Has regiminis rarioris formulas religioni sit, membranis vetantibus, demutare: redeas ea, quæ dedimus ubertim, ad verr. 250, 289. *cupedine*: sic O. Σ. Ω. at Vind. V. ed. *cupidine*. Jam vero de literâ non geminatâ, relegas dicta in ver. 64.—Cæterum, receptæ lectioni *victæ* Crechianam divinationem *vinctæ* Bentleius anteposuit. Jactantiæ nimirum est valde puerilis voces, passim scribis commutatas, conjecturis, nullâ de causâ atque incontinenter propositis, sollicitare. Ego nihil noverim. Q. Curtius, ix. 2. 12. “*Vicit ergo cupido rationem.*” Sed nugis immorari nolo.

Ver. 1082. *quoniam*: Vind. Δ. *quoque jam*; quod editorum turbæ placuit, contra vim membranarum atque editorum sinceriorum consentientem, immerito; si modo quædam suppleantur, qualia solent in argumentorum decursu sine fraude reticeri. “*Præterea, alia insuper diffi- cultas rationibus eorum adversatur:*” vel, “*Hoc etiam, quo sibi minus constare videntur, illis potest objici:*” vel simile aliquid. L. M. habent *qua* cum lineolâ desuper; quæ scriptura quidnam sibi voluerit, collatoris erat ex locis aliis commissis declaravisse. Interea, de fragmento Gottorpiano altum agitur silentium.

Ver. 1085. *atque*: Π. *ac.*—*liquores*: sic L. M. et placet, ut vulgare minus atque elegantius: Σ. Ω. *liquoris*; reliqui omnes, *liquorum*, ut editiones recentiores.—Porro, hicce versus in P. V. ed. L. Δ. Σ. Ω. sequenti postponitur, sed in M. τ. ver. 1085.

Ver. 1084. *magnas*: Σ. *magnis*, ut vulgares editi, minime ad loci scopum. Huic autem versui sequens præponitur in V. ed. M. et Ω.

Ibid. *Humorem ponti*. Mantuanus, geo. iv. 450.

————— vasti gens *humida ponti*: et eundem ibid. i. 372. ita rectius capias, et interpungas:

————— atque omnis navita, *ponto Humida*, vela legit:

i. e. vela, quæ pontus humectavit.

Ibid. *e montibus undas*. Inveniet lector nonnulla huc facientia in notis ad ver. 251. hujusce libri: neque videar intempestivus, si veram constructionem loci in Horatio aperuero, quam scholiastes Cruquianus et Acron perspexere, sed editorum, quantum valeam intelligere, hodiernorum nemo. Exstat od. i. 29. 11.

————— Quis neget arduis
 Pronos relabi posse rivos
 Montibus, et Tiberim reverti?

Ordo est. “*Quis neget rivos, pronos arduis montibus,*” (i. e. decidentes—decurentes—montibus) “*posse relabi—?*” Hinc etiam Valerii Flacci versum restitutas, qui Burmannum vehementer cruciavit, vii. 591.

Et jam jam magico per opaca silentia Colchis
 Cæperat ire sono, monstrataque condere vultus
 Numina, *sub*que suis averti *collibus amnes.*

Vulgo, *cumque*; portentose satis. Ovidii duos locos prius ex ingenio emendaveram, quam libros quosdam consentientes intellexerim, met. xiii. 954.

————— diversis lapsi de *montibus amnes.*

Vulgo, *fontibus*: de quarum dictionum permutatione, videas ver. 291. supra, et consulas Burmannum ad Ovidii l. c. Alter locus est ex Ponto, iv. 5. 45.

Fiuminaque in *montes* cursu reditura supino.

Plus videtur dicere, quam cum vulgato *fontes*; quamvis utrumque eodem redeat. Porro, Claudianus, in Eutrop. i. 555. his non alienus accesserit:

At contra tenuis exponunt aëris auras,
 Et calidos simul a medio differri igneis;
 Atque ideo totum circum tremere æthera signis,
 Et solis flammam per cœli cœrula pasci,

Prona petunt retro fluvii juga—.

Denique, proverbium Græcum, quod hæc dicendi formulæ respiciunt, sic Euripides elocutus est, Supp. 521.

————— *αὐτὸν γὰρ ἀνὴρ
 τὰ ΝΑΜΑΘ' οὕτως, εἴ τιταξομίσθα δὴ.*

Vulgo, insulsissime, *τα πρᾶγμαθ' οὕτως*. In Propertium, simile tractantem argumentum, et egregie corruptum, acumen ingenii mei periclitabor, ad i. 15. 29.

*Pulsa prius tacito labantur flumina ponto,
 Annus et inversas duxerit ante vias—.*

Codicum varietates apud Burmannum videas, et fortasse conatui meo laudes.

Ver. 1085. Hunc versum, ut adulterinum, obelo confodit Bentleyus; et sane, si credere dignum est, Bodleianus non agnoscit. Nobis, ut exetecique, adeoque simplicitatem stili Lucretiani sapiens, nullo modo displicet. Porro, Δ. vice *contineantur*, habet *continuantur*.

Ibid. *quasi terreno corpore*: i. e. non proprie terrena tantummodo, sed lignea, cornea, ut Virg. Æn. vi. 752. *terreni artus*; atque alia hoc genus: ut nequaquam suâ vi vocabulum *quasi* destituitur. Cicero, Tusc. dissp. i. 20. “Nam nunc quidem, “quamquam foramina illa, quæ patent “ad animum a corpore, callidissimo artificio natura fabricata est, tamen *ea terrenis* concretisque corporibus sunt *intertersæpta* quodammodo.” Sic fortasse supplendum. Vulgo sine *ea*, sed codex Oxon. habet *a*. Arnobius, lib. ii. p. 61. de *animâ*: “Nolo illam discere, sed docere; nec ex doctâ, ut dicitur, elementariam fieri; sed, retinentem res suas, “*corporibus* semet circumligare *terrenis*.”

In quibus animum advertat lector formulam sermonis Paulinæ gemellam, 1 Tim. iv. 3. *κωλυόντων γαρμιν, ἀπειχίσθαι βρωμάτων*: quam nos ad Silv. Crit. Sect. xxiv. paucis illustravimus. Hanc autem mi-

nime tenentes, Lysiam, contra Philoc. epil. non intellexit Reiskius, et, ad ejus mentem inconsultius interpolans, Augerius depravit: *Τίς δ' ἐκ οἰδὲν Ἀθηναίων τριατάλαντα παρα Εργοκλείης μισθολογῆντα τοῖς λεγέσθαι, εἰ δύναιτο αὐτὸν σώσαι, καὶ μὴ κατηγορεῖν*; Sic sincerissime legitur in Aldinâ. Non aliunde pendet loci in Diogene Laërtio, ii. 95. intellectus, ubi M. Casaubonus egregie ludificatus, vanas conjecturas prodigere sustinuit: *Ἀνηρ ἄν δὲ καὶ τὰς αἰσθήσεις, καὶ κριέσθαι τὴν ἐπιγνώσιν τῶν τ' εὐλόγως φαινόμενων πάντα πρᾶττειν*: nempe *ἐκ ἀνηρῶν, ἐπιταπτον, ἐκίλευον*. Similiter Tertullianus, apol. cap. 55.—“qui nos nolunt Romanos haberi, sed “hostes principum Romanorum.” Neque alienus est idem nobilissimus Tarsensis, modo memoratus, ibid. ii. 12. *Γυναικὶ δὲ διδάσκων ἐκ ἐπιτρέπων, ἔδει αὐθεντεῖν ἀνδρῶν· ἀλλ' ἔναι ἐν ἡσυχίᾳ*. Vide insuper Davisium ad Cic. de finn. ii. 8. Sanctii Minerv. ix. 8. fin. Cum trimetro denique, quem dat Marius Victorinus, art. gram. i. p. 2504. hunc excursum claudam; non indigentem tamen, ut sperem, excusationis, quum rem, multis viris eruditum parum perceptam, tangat, atque ad justam intelligentiam locorum innumerabilium haud leviter conducatur:

Amare nolo, nec dolere, Clinia.

Ver. 1086. *tenuis aëris auras*. Sic Maro, geo. iv. 511.

————— *tenuemque magis, magis, aëra* carpunt: et ibidem ille, ver. 500.

————— *ceu fumus in auras*

Conmixtus tenuis.

Porro, vice *aëris*, V. ed. *artus*.

Ver. 1087. *medio*: Π. *marî*.—*differrier*: V. ed. *disserier*.

Ver. 1088. *circum tremere*: propter sciutillantem, palpitantem, ac nictantem

1090 Quod calor, a medio fugiens, ibi conligat omnis:
 [Quippe etiam vesci e terrâ mortalia secla;]
 Nec prorsum arboribus summos frundescere ramos

siderum micantium ignem. Faber.
 Stautius, Theb. i. 353.

————— nec non abrupta tremiscunt
Fulgura:

ut Ennius apud Macrobiūm:

Lumine sic tremulo terra et cava cœrula candent:
 cum quo versu compares statim venientem
 ver. 1089. iv. 406.

Sic etiam Cicero, de divin. i. 11. quem
 castigatione leporis non infimi donabi-
 mus:

Nam primum astrorum volucreis, te consule,
 motus,

Concursusque *gravi* stellarum *albore* micanteis,
 Tu quoque, quom tremulos Albano in monte
 nivaleis

Lustrasti, et læto mactasti lacte Latinas,
 Vidisti, et claro tremulos ardore cometas.

Optime Turnebus, cui debuerat Davisius
 assentire, *gravi* reposuit, pro *gravis* libro-
 rum. In hoc loco non erat nomen nu-
 dum epitheto suo relinquendum. Vulgo
 iusuper, *ardore*; sed verissimum est, opi-
 namur, vel ob eandem dictionem statim
 recurrentem, tentamen positum. “*Albor,*
 “*λευκοτης;*” et vicissim “*Λευκοτης, albor,*
 “*candor;*” glossarium vetus: vide nos
 Silv. Crit. v. pp. 79. 80. 81. Sed divina-
 tionem nostram maxime stabilit, et esse
 sincerissimam tantum non demonstrat,
 parallelus Virgillii locus, geo. i. 365.

Sæpe etiam *stellaras*, vento inpendente, *videbis*
 Præcipitis cœlo labi; noctisque per umbram
 Flammaram longos a tergo *albescere* tractus.

Ad Ovidii epist. ii. 12. explicationem
 Burmanni miror:

————— sæpe putavi
Alba procellosos *vela* referre notos:

i. e. *splendentia* vela, ad ipsam rem veris-
 sime, ut, qui viderint, agnoscent; pelago
 nigricante, et potissimum, si sol luceat.
 Stautius, Theb. v. 130. interpretem tam
 frigidum non egit:

————— adverso nituerunt *vela* profundo.

Addam Senecam, Hippol. 246.

Per has senectæ *splendidas* supplex *comas*.

Porro, videas quæ dicturi sumus ad v.
 299. Hic autem versus integer abest V.
 ed. et, vice *æthera*, Π. dat *omnia*.

Vcr. 1089. *flamma*: Vind. Π. Σ. *flam-*
nam; Δ. *flammas*.—*pasci*: V. ed. *pasti*;
 uti sæpe liber iste, ob similitudinem lite-
 rarum *c* et *t* in minoris scripturæ formis.

Ibid. *solis flammam per cœrula pasci*:
 de hac re ad dicta superius, in ver. 252.
 remittendus es.

Ver. 1090. *a*: B. *e*.—*ibi*: omnia ve-
 tera exempla scripta et edita, *sibi*; sed
 me persuasissimum habeo, vocem con-
 traxisse literam *s* a fine vocabuli præce-
 dentis, quum nullam constructionem ali-
 ter exculperis. Neque aliud visum est
 editoribus, qui præcessere.—*conligat*: G.
contiget.—*omnis*: G. Δ. Π. *igneis*; et ita
 vulgares editi: sed male. Huic varietati
 præbuit originem consuetudo Lucretii,
 maxime ei in deliciis, minus diligenter
 observata, quæ verba in absoluto, quem
 dicunt, significato studiose solet alibere.
Conligat igitur, pro *se conligat*, vel *con-*
ligatur. In operis decursu magna de hoc
 genere exemplorum vis nobis observabi-
 tur. Sin fuerit, cui minus hæc ratio pla-
 citura sit, ille repetat *απο κοινου* ex versu
 præcedente *το flammam*: “Quod calor
 “omnis utique, fugiens a medio, conligat
 “in cœlo flammam.” Imo, fieri potest,
 illud *s*, quod *τῆ ibi* agglutinatum codices
 nobis exhibent, veram Lucretii scripturam
 ad hunc modum fortassis indicare:

Quod calor, a medio fugiens, *se ibi* conligat
 omnis.

Nobis ex analogiâ prima ratio satisfacit.
 Denique, quum proclivis foret, intellec-
 tûs facillioris gratiâ, *τῆ omnis* in *igneis*
 mutatio, contraria autem ratio multo mi-
 nus veri similis, credibile est librariorum ad

Posse, nisi a terris paullatim quoique cibatum

Terra det: at supra circum tegere omnia cœlum;

1095 Ne, volueri ritu flammaram, mœnia mundi

hanc varietatem loco Virgiliti, in geo. i. 427. impulsos esse:

Luna revertentis quum primum *concligit ignis*.

Ver. 1091. Spurius esse hunc versum pronunciat Bentleius; nec libris antiquis agnoscitur, si excipias L. et Δ. de quorum priore vehementer dubito, an fideliter renunciaverint; ideoque cancellis uncinarum circumscriptum volui. Mihi quidem, quamvis oratione vix satis simplice pro Lucretii ingenio sententia enunciatur, non omnino videtur *volsiaz* postulandus. Accipio sane, sensu haud incommodo, quasi dixerit poëta, argumentum ab adversarii doctrinis in eum retorquens: “Imo, non flamma solummodo centrum fugit, sed etiam terrena illa, quibus homines vescuntur, non vergunt penitus ad medium, sic ut tute posuisti; ideoque tua de medio omniū quodam sententia, mera evaserit philosophorum somniantium deliratio.”

Ibid. *mortalia secla*. Gemellæ locutiones apud nostrum passim leguntur. Æmulatus est Claudianus, in Rufin. ii. 475.

Huc post emeritam *mortalia secula* vitam
Deveniunt:

et Serenus Samonicus, ver. 559. sic castigandus:

Tam varii casus *mortalia secla* fatigant,
Ut sint diversis obnoxia corpora morbis:
Sæpe etenim nimio cursu fluit impetus alvi;
Frenat commixto quem *fervens* brassica vino.

Vulgo, *quum fervet*.

Neque interea suam vim non habent in Lucretio voces *vesci e terrâ*. “Dicebas modo, manifestissimum esse flammam a medio differri; non enim aliter æther signis pingeretur, neque haberet solis globus, quo vesci posset, et lucem suam continuare: et ego vicissim quoque tibi demonstro, homines etiam iis vesci, quæ de medio tuo sustolluntur. Hæc nihil valent.”

Ver. 1092. *Nec*: Π. *Hec*; uti sane literæ majusculæ N et H in libris passim commutationi subjacent, ob vel levissimam lineæ horizontalis declinationem: quod norunt omnes, qui membranas vetustas oculis usurpaverunt: vide nos ad ver. 580. hujusce libri.—Cæterum, hunc etiam versum cum sequente Bentleius obelo confodit; cujus judicio in hac re saltem invitus equidem subscripserim: conferas nostrum sibi ad ii. 187—196.

Ibid. *frondescere ramos*. Arnobius, lib. i. p. 2. im. “Commendata semina tellus recusat accipere, aut *frondescere arbores* nolunt?”

Ver. 1093. *nisi*: Ω. *nec*.—*quoique*: P. *quodque*; V. ed. *cines*; in nempe pro *ui*, in quod admodum proclive scribis erat aberrare.

Ibid. *cibatum*: sucos scilicet, qui proinde a medio differuntur; ut et ipsæ arbores, a solo in aëra salientes: vide ver. 188.

Ver. 1094. Deest versus P. Vind. V. ed. M. O. Δ. Π. Σ. cui omissioni occasionem dedisse existimaverim rationes totius loci non satis liquido scribis librariis perceptas.

Ibid. *circum tegere omnia cœlum*; templo suo nempe, vel laqueari: vide supra, ad verr. 987. 1015. Ovidius, in magni operis exordio:

Ante mare, et tellus, et, quod *tegit omnia, cælum*.

Ver. 1095. *Nec*: G. P. Π. Ω. *Nec*. Pro *volueri*, multæ editiones *volucrum*, contra fidem membranarum et vetustissimorum typis expressorum, longe minus *πληρωτός*. Exempla consimilia translationis ab ipsâ *re* ad *rei qualitatem* quandam, vel *circumstantiam*, in quibusvis paginis abundant; neque aliud quidvis poëti sermonis indolem a soluto discriminat efficacius.

Ibid. *volueri*: a *volando* nempe; unde Virgilius, Æn. v. 519.

Diffugiant subito magnum per inane, soluta;
 Et, ne cætera consimili ratione sequantur:
 Neve ruant cœli tonitralia templa superne,
 Terraque se pedibus raptim subducat; et omnes,
 1100 Inter permixtas rerum cœlique ruinas,
 Corpora solventes, abeant per inane profundum;

—— et ventis, et fulminis ocyor alis:
 et his paria apud auctores utriusque lin-
 guæ infinito numero leguntur. Nequeo
 tamen mihi temperare, quin versus quos-
 dam Manilianos excitem, quorum locu-
 tiones ex multis Lucretii locis, hinc inde
 sparsis, elegantissime delibatae sunt. In-
 veniuntur autem in i. 856. et nostrum
 pulchre illustrabunt:

*Ignibus usque adeo natura est omnis abundans;
 Ne mirere faces subitas erumpere caelo,
 Aëraque accensum flammis lucere coruscis,
 Arida complexum spirantis semina terræ,
 Quæ volucer pascens ignis sequiturque, fugatque,
 Fulgura cum videas tremulum vibrantia lumen
 Imbribus e mediis, et cælum fulmine ruptum.*

*Fugat utique, expellit ignea semina: sic
 castigandum: vulgo legitur, fugit. Et
 voces, Italicis literis distinctæ, ex the-
 sauris Lucretianis vel integræ, vel leviter
 detortæ, provenere.*

Ver. 1096. *Diffugiant mœnia mundi.*
 Commodè cum his comparabuntur, quæ
 dederit scriptor Apocalypseos, xx. 11.
*Και εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν, καὶ τὸν καθή-
 μενον ἐπ' αὐτοῦ οὐ ἀπο προσώπου ΕΦΥΓΕΝ
 ἡ γῆ, καὶ Ὁ ΟΥΡΑΝΟΣ.*
 Editio ad cod. Vind. exacta, dat *Diffu-
 giunt*, typhotetarum, ut arbitrer, ex in-
 curiâ.

Ver. 1097. *Consimili: O. simili.* In-
 signiore cum varietate in Π. versus exhi-
 betur:

Et ne cuncta quidem simili ratione sequantur.

Ver. 1098, *tonitralia: P. V. ed. B. Δ.
 Π. Σ. penetralia; Vind. penitralia; G.
 L. M. Ω. tonetralia.*

Ibid. ruant cœli templa. Sic Teren-
 tius, Heaut. iv. 3. 41.

—— quid, si nunc cætum ruat?

ubi Westerhovius hanc phrasim erudite

illustravit, et opportune nobis otiani licere
 fecit.

Ibid. tonitralia. Scripturam genui-
 nam esse *tonitrualia* arbitramur, a verbo
tonitruo. Glossarium vetus: "*Tonitruo*,
 "βροντῶ:" et idem rursus: "*βροντῶ*,
 "*tonitruo*." Seneca autem et alii nomen
tonitruum usurpant. Apuleius de mun-
 do, sub finem, de Jove: "Dicitur et ful-
 "gurator, et *tonitrualis*, et fulminator."

Ver. 1099. *Terra se pedibus subducat.*
 Mediæ vocis formam potestatemque ma-
 luit Virgilius, *Æn.* iii. 565.

Tollimur in cælum curvato gurgite, et iidem
Subductâ ad manis imos desiderimus undâ:

i. e. undâ *se subducente*, vel subtrahente.
 Arnobius, lib. v. p. 175. "Jupiter ille,
 "quicumque est, si sentiret se esse, aut
 "si ullo sensu afficeretur injuriæ, nonne
 "digna res esset, propter quam iratus, et
 "percitus, *terram nostris subduccret gres-*
 "*sibus*, solis lumina exstingueret atque
 "lunæ; quin imo res omnes in antiquæ
 "speciem confunderet unitatis?"

Ibid. raptim: i. e. impetu citatissimo.
 Virgilius, *geo.* ii. 427.

—— ad sidera *raptim*

Vi propriâ nituntur—:

illa hujuse libri Lucretiana, ver. 188.
 phrasi variatâ volens exhibere:

E terræque exorta repente arbusta salirent.

Porro, de regimine *τῶ ὅμνες*, vide ad ii.
 908.

Ver. 1100. *permixtas: G. M. mixtas;*
 amissâ priore syllabâ propter similitudi-
 nem præcedentis *ter*: vide ad ver. 1077.
 —*rerum*: sic uno ore omnia genuina ex-
 emplaria, tam scripta, quam edita: i. e.
 terrenarum rerum. Specimen significa-
 tûs hujuse passim occurrentis sufficiat ex
 Horatio, od. iv. 15. 17.

Temporis ut puncto nihil exstet reliquiarum,
 Desertum præter spatium, et primordia cæca.
 Nam, quaquomque prius de parti corpora decesse

1105 Constitues, hæc rebus erit pars janua leti:

Hæc se turba foras dabit omnis materiai.

Hæc si pernosces, parvâ perductus opellâ;

Custode rerum Cæsare—:

cum imitatione Virgilianâ, ad Æn. xi. 510.

————— quâ rerum jaceant percussa ruinâ.

De suo editores audacissime *το τερρα* interpolavere. Vocibus autem transpositis, Π.

————— *cali rerumque* ruinis:

quo modo maluerim. Manilius, i. 932.

Nec mirere graves hominum *rerumque* ruinas.

Ibid. *cali* ruinas. Seneca, Octav. 392.

————— nunc *ades* mundo, dies
 Supremus ille, qui premat genus impium
Cæli ruinâ.

Sic optime rescribendum jubet Gronovius, pro *adest*. Virgilius etiam et Silius habent *cali* ruinam, sed laxiore sensu, vice *tempestatis*; ut ille præterea, *ruit æther*.

“Omnes codices, *rerum*. Lego:

“Inter *mixtas terrarum* cælique ruinas.”

BENTLEYUS:

αυσσως, et inscite satis.

Ver. 1101. *Corpora solventes*: i. e. Corpora sua, nexibus ab omnibus literata, in primordia primigenia friantes. Hunc locum videtur in oculis habuisse Mantuanus etiam, ad Æneïd. xii. 204.

————— non si *allurem* effundat in undas,
 Diluvio miscens, *cælumque* in Tartara *solvat*.

Idem adhibuit hoc dicendi genus, sed figurate, ad geo. iv. 198.

————— *nec corpora* segnes
 In Venerem *solvunt*.

Ver. 1102. *Temporis*: V. ed. Π. *Temporum*.—*nihil*: Ω. *vel*.—*exstet*: B. *restat*, quæ ex glossâ irreperit, si irreperit, in contextum.

Ver. 1105. *cæca*: non tantum propter *exilitatem* tenuissimam atque evanidam,

quæ oculorum aciem eludit; sed propter inutilitatem etiam, in hoc loco, et ad res creandas ineptam conditionem; ut Græcorum *τυφλος*. Pari sensu noster, iv. 1004.

Inproba navigii ratio tum *cæca* jacebat.

i. e. nondum ad usus suos suscitata; ubi nos de hac vocabuli exquisitiore potestate mox ampliabimus.

Ver. 1104. *quaquomque*: V. ed. B. *quæcumque*.—*prius*: V. ed. *prima*.—*corpora*: Π. *tempora*; quarum de dictionum permutatione, videas Burmannum, ad Val. Flacc. ii. 524.

Ibid. *parti*. Varro, de re rust. i. 15. 5. “Fenestras habere oportet ex eâ *parti*, “unde commodissime perflari possit.”

Ibid. *decesse*: i. e. deficere, et decedere, quâcumque demum causâ impellente. Lambinum vero vocem undequaque inculpabilem et opportunissimam ad arbitrium ex statione suâ eiecisse, ut *cesse* inferiret, et editores in sententiam ejus pedibus patientissimis ivisse, Lucretium contra omnium proborum exemplarium auctoritatem contaminantes! Pessimo illud hercule exemplo, atque, ut a me vera vox erumpat, flagitiosissime quidem, factum est.

Hæc autem, et quæ sequuntur ad epilogum, ita sunt accipienda, quasi dixerit poëta ad hanc normam: “Recte quidem, “et optimo de jure, eâ tenus suas opinionones adversarii nostri suffultum eunt, “dum cælum omnia tegere et continere “fingunt, reprimens rerum impetum colli- “ligensque, ne per irane spatium solutæ “dispergantur: aliter enim mundi moles “discerperetur, et in chaos omnia dilaberentur. Hoc, inquam, saltem haud

Namque alid ex alio clarescet; nec tibi cæca
Nox iter eripiet, quin ultima naturai

1110 Pervideas: ita res adcurrent lumina rebus.

“male factum est; et opinionis est ab-
“surdæ non absurdum medicamentum.”

Ver. 1105. *janua leti*. Virgilius, *Æn.*
ii. 661.

————— patet isti *janua leto*.

Arnobius (quem videas etiam supra, ad
ver. 856.) lib. ii. p. 64.—“si animæ *leti*
“adeunt *januas*, Epicuri ut sententiâ de-
“finitur.” Insuper, pro *leti*, *Ω. leto*.

Ver. 1106. *se dabit foras*. Similiter
Plautus, *Capteiv.* i. 2. 12.

————— *mene vis dem ipse in pedes?*

ut idem alibi, *dare se in fugam*.

Ver. 1107. *perductus*: i. e. “quasi
“prolectatus Musæorum leporum illece-
“bris, et rationis veræ blandimentis:”
nam graviter timebat poëta, ne *vacuas*
aves (vide ver. 45.) illi Memmius suus
nollet adhibere; ne illum quidam religi-
onis scrupuli, (vide ver. 82.) quasi viam
scelerosæ philosophiæ ingressurum, re-
morari possent; ne, denique, totum argu-
mentum, ut duriusculum, tristius, et ob-
scurum, (verr. 952. 942.) aversaretur:
ideoque nihil aptius, nihil elegantius, ni-
hil signatius, voce *perductus*, excogitari
poterat. Ferendumne igitur est, editores
in textum conjecturam Lambini, *perfunctus*
scilicet, avidissime admisisse, et foras
projecisse lectionem longe longeque lepi-
dissimam? Hoc pacto scilicet in opti-
mum poëtam grassata vanorum temeritas
licentiosa criticorum! Pudet, pigetque.
Si quid liceret immutare, *perdoctus* *πρ*
perfunctus facile egomet prætulerim; sed
manus emendatrices ab hoc versu omnino
abstinendum est. Et *perductus*, *ἰκνω*
quasi *αἰκνωτι γι θυμῶν*, ut suavissime Ho-
merus, hactenus protraheretur, et ali-
quantulum reluctatus. Appositus est
Terentii locus in Andriâ, i. 1. 54.

Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc, secum ut unâ esset, meum.

“Perduxere. *Invitum* isse Pamphilum

“his verbis significat: *perducuntur* enim,
“*necessitate coacti*:” ut egregie Dona-
tus.

Ibid. parvâ opellâ. Hoc verecundiam
amici sui vult attingere; quasi dixerat:
“Certe molestias tam brevis operis haud
gravaberis.”

Ibid. opellâ. Vox in Horatio quoque
legitur, *epist.* i. 7. 8.

Officiosaque sedulitas, et *opella* forensis:
sensu diminuto, et modesto; quasi fuerit
opera molestiarum fertilior, quam pro-
fectus.

Ver. 1108. *Namque*: V. ed. *Neque*;
P. *Æque*.—*alid*: V. ed. B. O. Π. *aliud*.
—*clarescet*; G. *clariscit*; unde malle
equidem, *clarescit*; i. e. *solet clarescere*;
ut effatum sit generalem veritatem conti-
nens.—*nec*: Vind. Δ. Π. *non*.

Ibid. clarescet. Maro verbum proprie
adhibuit, *Æn.* ii. 501.

————— *Clarescunt sonitus*.

Non inscite Hilarius in gen. 54.

Utque hominum solers posset *clarescere* vita,
Artibus ætheriis totas quæ ducere lucas
Gaudet, et ingenium diversâ laude fatigat,
Insequitur nox atra diem.

Ver. 1109. *quin*: V. ed. B. Π. *quan-
do*; solennis variatio, brevitate scripturæ
nasci facilis; nisi forte Virgilius hac oc-
casione scribis importunis ansam dederit,
arripientibus *Æn.* ii. 446.

————— *quando ultima* cernunt.

Ibid. Nox cæca. Virgilius, *geo.* iii.
260.

————— *Nocte* natat *cæcâ* serus freta:

Ibid. Nox iter eripiet. Idem Mantu-
anus bellissimam locutionem non incuri-
osus vidit; sic enim ille, ad *Æn.* i. 88.

Eripiunt subito nubes cælumque, diemque,
Teucrorum ex oculis: ponto *nox* incubat atra.

Hanc lectionem, longe exquisitiorem vul-
gatâ *subito*, veri esse simillimam, imo

verissimam, evincit tibi, ni fallimur, quæ mox dabimus liberiore calamo, ad ii. 565. *Nubes subitæ*; supervenientes scilicet, subortæ; ut *ibid.* ix. 55.

Hic *subitam* nigro glomerari pulvere *nubem* Prospiciunt Teucri:

ubi liber itidem unus pessime habet *subito*.

Neque immemor nostri Maro, ad *Æn.* viii. 254.

———— involvitque domum caligine cæcâ,
Prospectum eripiens oculis.

Ibid. *ultima naturâ Pervideas*; i. e. "oculorum aciem ultra flammantia mundi diœnia, ut Epicurus ipse, jacularis." Sed enim vix equidem dubito, quin figuratam orationem concinnius servaverit pœta noster, et hoc pacto locum prœmitus exhibuerit:

———— nec tibi cæca
Nox iter eripiet, quin ultima naturâ
Pervenias.

Sic omnia congruent aptissime, et amicis-

sime conspirabunt. Noster supra, ver. 75. per eandem translationem:

———— *extra*
Processit longe flammantia mœnia mundi.
Similiter Virgilius, qui *τῶ* *pervidere* nusquam usus est, *Æn.* x. 472.

———— etiam sua Turnum
Fata vocant, *metasque* dati *pervenit* ad ævi;
i. e. ad ævi *ultima*: et sic alii sæpissime.
Pervenias autem *ultima*, sine præpositione, perquam eleganter; ut Claudianus, de bell. Get. 75.

———— nec *pervenere* juventæ
Robur Aloïdæ;
et videas par regimen ad ver. 1060. supra.
Ver. 1110. *adcedent*: P. V. ed. *accident*; Σ. *accendant*.

Ibid. *res adcedunt lumina vrbus*. Virgilius, geo. i. 251.

Illis sera rubens *adcedit lumina* vesper:
sic enim legendum esse alibi planum fecimus. Similem habet insuper sententiam Grætius, cyneg. 8.

———— contiguas didicere ex artibus artes
Proserere.

ADDENDA QUÆDAM.

VER. 7. *tibi tellus Submittit flores*. Eumenius, paneg. Constant. Aug. sect. 22. hunc locum videtur imitari, et suspicionem meam de Homero, quasi notionem Lucretio suppeditaverit, confirmare:—"Nec magis Jovi Junonique recubantibus nos novos flores terra *submisit*, quam circa tua, Constantine, vestigia urbes et templa consurgunt."

Ver. 14. *feræ pecudes*. Hujusce versûs scriptura vere constituta est. Pariter Minucius Felix, sect. 17.—"præcipue cum a *feris belluis* hoc differamus, quod illa prona—etc."

Ver. 71. *effringere portarum claustra*. Quemadmodum Cornelius Nepos etiam locutus est, x. 9. 6. *foribus effractis*; et Plautus alias, iteratis vicibus. *Asin.* ii. 5. 8.

———— *cardines* ne foribus *effringantur*.
In mil. glor. etiam, iv. 6. 35.

———— Mil. Obclusæ sunt *fores*. Ac. *Effringam*:—
et in Stich. ii. 2. 5. denique:

———— eân' gratiâ *fores effringis*?

Ver. 95. Tantum non pœnitet haud admissam esse vocem *subnixa*. Locus Livianus, xxvi. 9. 8. maxime congruit: "Plo-
"ratus mulierum non ex privatis solum
"domibus *exaudiebantur*," (vide nostrum, ii. 579, 580.) "sed undique matronæ,
"in publicum effusæ, circa deum delu-
"bra discurrunt, erinibus passis aras ver-
"rentes, *nixæ genibus*, supinas manus ad
"cælum ac deos tendentes, orantesque—"
Hanc notionem verbi glossator vetus respicit: "*Subnixa*, ὑποδύτης;" i. e. quasi *minor genibus*, vel *metu percussus*: nam in utramvis partem potest accipi.

Ver. 251. *ingenuei fontes*. Hinc hausit locutionem, sed sensu parum definito, Eumenius, grat. act. sect. 10. "Sic *ingeni* largique *fontes*, ut ubique prosint, "ire festinant—." Explicatio est Julius Firmicus, p. 461, et nostram lectionem firmat: "Laventur itaque sordes "istæ, quas colligis. Quære *fontes* *ingenuos*, quære *puros liquores*, ut illic te "post multas maculas cum spiritu sancto "Christi sanguis incandidet." Qui locus pulchre respicit apocalyps. vii. 14.

Ver. 262. *lacte mentes percussa*. Locus Orphei de lapidd. ver. 221. cujus sincera scriptura, atque adeo vera mens, viros doctos penitus effugit, exquisitissimam Lucretii phrasim luculenter illustrabit:

Συν ὄε, μελιχρηταῖο ὑστα γλυκεραῖο μινύττα,
 Ὀρνε πινόμεναι νυμζην' ἵνα νηπίον ὑία
 ΜΑΣΤΟΙΣΙ, ΜΕΘΥΟΝΤΑ, παρ' ΕΥΝΑΟΙΣΙ
 πομζοί.

Ita distinguendum: nam *Συν* præpositio ad *Ὀρνε* debet provelhi. Jam vero *ευναοισι*, *pulchre fluentibus*, ex conjecturâ reposui pro *ευναοισι*, longe insulsissimo. Facilis erat error, et in doctissimâ voce maxime probabilis. Vide sis Hom. Od. I. 222. Eurip. Med. 855.

Cæterum, duo præcedentes versus me movent, ut iudicem, scriptori Græco nostrum non inobservatum fuisse:

Οἱ δ' ἀρ, ὑπερ μαζοῖσι κορροσσεμένοι. γαλαθηνῶ
 Σχιρτήμων ἐξαντῖς ἀναμνησοντ' ἀγρωχῶ.

Verr. 278. 299. 302. Hæc loca de naturâ invisibili *ventorum*, *odorum*, et *vocis*, Lactantius intuebatur, ad divin. institt. vii. 9. et illustrabit: "Ante omnia, quoniam Deus ab homine videri non potest, ne quis "tamen ex eo ipso putaret Deum non "esse, quia mortalibus oculis non videretur, "inter cætera institutorum miracula, "fecit etiam multa, quorum vis quidem "appareret, substantia autem non videretur: sicut est *vox*, *odor*, *ventus*—. Quid

"*voce* clarius, aut *vento* fortius, aut *odore* "violentius? Hæc tamen, cum per aërem "feruntur, ad sensusque nostros veniunt, "et eos potentiâ suâ impellunt, non "nuntur acie luminum, sed aliis corporis "partibus sentiuntur." Nec minus Minucius Felix, sect. 52. unde Lactantius sua etiam expolivit: "Nec mireris, si "Deum non vides. *Vento* et flatibus omnia "impelluntur, vibrantur, agitantur: "et *sub oculos* tamen non venit *ventus*, et "flatus." Sic rescribendum: in editis est, *sub oculis*; mendose. *Esse sub oculis*, vel *in loco*, probe dixeris; sed *videre sub oculis*, vel *esse in locum*, nemo dixerit, ad rectas accurati saltem sermonis leges.

Ver. 281. Hujus loci videtur memor esse Mamertinus, in panegyrico, sect. 5. "Toto quippe prælio ferebare, non aliter, quam magnus amnis solet, hibernis imbribus auctus et nivibus, passim "ruere, quâ campus est." Sic, opinor, loci vis rescribendum flagitat, pro *fluere*. Dictiones *ruo* et *fluo* confusæ sunt librariis ad Claudian. in Rufin. ii. 428. Sil. Ital. xii. 619. ubi vide notas; ad Liv. xxvii. 17. 4. Porro, in paneg. incerti, Constant. Aug. sect. 9. alia est versus Lucretianorum imitatio: "Toto quippe "impetu ferebare, torrenti similis amni, "quem abruptæ radicitus sylvæ, et convulsa funditus saxa, sequerentur."

Ver. 353. Hujusce schematis, quod nos exemplis illustravimus, meminit Davivisus in notis eruditissimis ad Minuc. Fel. sect. 17. atque etiam Lucretianum versus non neglexit; multa in hanc rem fructuosa conferens, quæ nuper, Octavium recolentes, incuravimus.

Ver. 494. *glacies æris*. Hujusce locutionis hinc fortasse rectius concipias rationem, si ad metallum respicias, igne liquefactum, et deinde frigore *congelatum*.

TITI LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBER SECUNDUS.

T. LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBER SECUNDUS.

SUAVE, mari magno turbantibus æquora ventis, E terrâ magnum alterius spectare laborem:

VER. 1. Constructio est, vel *turbantibus mari æquora*, ad notum Græcismum, quem in tyronum gratiam admovemus: ut Soph. CEd. tyr. 2.

Τινος τοῦ ἰδρύας ταςδ' ΕΜΟΙ ΘΟΑΖΕΤΕ;

vel, quod simplicius fortasse, *turbantibus æquora mari*; quam asseruimus et illustravimus ad Silv. Crit. ii. p. 59. et v. p. 54. Huc autem non equidem Tacitum retulerim, ad ann. xv. 57. adeoque ad hunc modum punctis dederim dispositum: “Volucres et feras diversis e terris, et animalia maris, oceano ab usque, petiverat.”

Interea, mihi rem reputanti subest cogitatio, an recte iniveris diversam distinctionem loci, quam serus video et interpreti placuisse:

Suave mari magno, turbantibus æquora ventis,
E terrâ magnum alterius spectare laborem:

i. e. “suave spectare periculum alterius, mari in magno *versati*, dum turbat suæ perniciem aquarum tempestas.” Tum intelligas mari magno non male de mari *intumescente*, cum viris doctis ad Sallust.

Jug. 78. 3. aliter sequeretur equidem vulgarem dictionis sensum: terrorem enim facile adaugeat spatiosa oceani magnitudo; ad illud Virgilianum, Æn. iii. 195.

— cælum undique et undique pontus:

sed alia ratio constructionis longe venustior est, et exquisitior.

Versus nescio cujus apud Stobæum, ecl. moral. de navigatione et naufragio, quos sibi imitandos sumpsit Lucretius, sic legendi sunt:

Ὦς ἴδου μὲν θαλατταν ἀπὸ τῆς γῆς ὄραν,
Ὡ μῆτιρ, ἔστι, μὴ πλεοντα κηδόμεν.

Fragmentum Sophoclis ibidem, quod pulchre Lambinus etiam contulit, mihi videtur hoc pacto commodissime rescribendum, habitis tam Stobæi, quam Ciceronis, rationibus; nam illud καί, Brunckio memoratum, meo Stobæi exemplari deest:

Τι χαρμα τῆσθ μείζον ἀν λάβοις τοτῆ,
Τῆ γῆς ΕΠΙΨΑΥΣΑΙ ΤΕ, Κ' ΑΘ' ὕπο στερῆ
Πυκνῆσ ἀκυσσαι ψεκαδοσ, εἶδῆσθ φρενι;

Ad quos versus Sophocleus suaviter Tibullus allusit, i. 1. 45. sic fortasse rescribendus:

Non, quia vexari quemquam est jocunda voluptas,
Sed, quibus ipse malis carcas, quia cernere suave est.

5 Per campos instructa, tuâ sine parte pericli,

Quam juvat inmites ventos audire cubantem,
Et dominæ in tenero delituisse sinu!

Ibid. *mari magno*: sic Maro, Æn. v. 628. *mare magnum*: atque iterum, ut noster, Æn. iv. 566. *mare turbari*. Cæterum, *mari magno* in sensu populari, pro quovis *spatioso mari*, non cum eruditis, utitur. Cicero, somn. Scip. 6.—“insula est, circumfusa illo *mari*, quod Atlanticum, quod *magnum*, quod oceanum, appellatis in terris.”

Ver. 2. *E*: Nonius, iv. 441. *Et*; ad quædam exemplaria: arceptâ τ τσ *terrâ*.

Ibid. *magnum*. Displacet tam cito super *magno*. Forte:

E terrâ *vastum* alterius spectare laborem.

Seneca, Herc. fur. 1105.

_____ *gemitus vastus*

Audiat æther:

et Lucilius junior in Ætnâ, ver. 200.

Ipsæ procul *vastos* miratur Jupiter ignes.

Vulgo, *magno*; sed codex unus *tantos*: unde nos veram lectionem restituumus. Similiter libri fluctuant inter *magno* et *vasto* ad Ovid. fast. ii. 522. Virgilius sane multis in locis hoc pacto voce *vastus* usus est; sed ex colore sermonis ad geo. i. 158.

Heu! *magnum* alterius frustra *spectabis* acervum;

receptam Lucretii lectionem videri potest confirmare: nisi quod iste versus ita fortassis est scribendus:

_____ frustra *sperabis* acervum:

uti plane exhibet codex in Musæo Britanico seculi decimi, quem nos contulimus. Hinc de glossâ nonnullorum MSS. varietas, *erspectabis*; et ex eâ decurtatâ lectio vulgata fortassis invaluerit. De permutatione autem *spero* et *specto*, passim critici.

Ver. 5. *quemquam*: P. V. ed. *quempiam*: et *jocunda* scribunt antiquo more P. Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. et alii fortasse omnes.

Ibid. *vexari*: i. e. *jaclari* pelago, et pulsari: vide ad i. 276. Ovidius, epist. xix. 126.

An *mare*, ab invisio privignæ nomine dictum, *vexat* in æquoream versa noverca deam?

Conferas eundem ad met. xi. 455. Anne hinc Virgilius castigandus est? Æn. v. 469.

_____ sic densis *ictibus* heros,
Creber utraq; manu, pulsat, *vexat*que, Dæreta.

Vulgo, *versat*: de quarum dictionum commutatione, Barthius ad Stat. Theb. v. 612. commentatores ad Catull. lxiv. 80. et quos nominat eruditissimus Drakenborelius, ad Liv. ii. 34. 5. certatim egerunt.

Porro, nisi animum advertas ad meam loci Virgiliani distinctionem, elegantias ejus neutiquam degustabis; nam a *creber* pendet τσ *manu*. Idem, Æn. i. 85.

Unâ Eurisque Notusque ruunt, *creberque pro cellis*
Africus.

Ibid. *jocunda voluptas*. Lucilius, modo memoratus, ver. 247. ejusdem carminis, hanc locutionem mutuatus est:

Sed, manifesta notis certâ disponere sede
Singula, divina est animi ac *jucunda voluptas*.

Ver. 5. Tempestiva sunt, ut quæ maxime, Appiani illa in Punicis, sect. 71. laudata Havercampo, neque voluptatem legentibus non afferent hic etiam exhibita: ‘Ο δὲ Σκιπίων ἐβλατο τὴν μάχην ἀφ’ ὑψηλῆς, καθὰ πρὸς ἐκ Διαιτῆρ· εἰλεγε τὴν πολλὰς ὑστέρων, ἀγῶσι συνεχῆς ποικιλίας, ἢ ποτε ὡδὲ ἡσθῆναι. Μόνον γὰρ, εἴη, τοῖς τὸν ποῦνον (laborem, ver. 2.) ἀφροντίς ἰδεῖν, μυριάδας ἀνδρῶν συνίστας ἐς μάχην ἑνδεκά· εἰλεγε τὴν σμυνοῦν, Δυο προ αὐτῶ τὴν Διαν ταυτὴν ἰδεῖν, ἐν τῷ Τρωϊκῷ πολέμῳ, τὸν Διὰ ἀπο τῆς Ἰδης, καὶ τὸν Ποσειδῶνα ἐκ Σαμοθρακῆς. Et est narratiuncula sane undequaque lepidissima; et heroa, omnibus rebus excellentissimum, egregie commendat.

Suave etiam belli certamina magna tueri:
Sed nihil dulcius est, bene quam munita tenere,
Edita doctrinâ sapientum, templa serena;

Ibid. et 6. In omnibus, præ se ferentibus auctoritatem, exemplaribus, scriptis et editis, si Pii excipias Bononiensem, hi duo versus, uti nos posuimus, ponuntur; et exemplaria quidem vetera omnia nobis audienda esse existimavimus.

Ibid. *belli certamina*. Virgilius, *Æn.* x. 146.

————— *duri certamina belli*.

Ibid. *certamina magna*. Idem, eel. vii. 16.

Et *certamen* erat, Corydon cum Thyrside, *magnum*.

Ibid. *tueri*: nempe in *turre*, vel altiore quodam loco, positus; unde proprietates sequentium clarius elucescet, ac venustas. Oculis poëtæ nostri involasse putem Homerci loci simulacrum, ad Il. Γ. 155. ubi similiter optimates Trojanorum speciem belli intuentur:

Τοιοῖσ' ἀρὰ Τροίαν ἤγχετορες ἄνδ' ἐπι πύργῳ'

neque fortassis illi procul aberat rei recordatio, quam de Xerxe, copias suas de turris apice cum lacrimis lustrante, plures veterum nobis tradidere. Sed operam longe commodissimam, atque ad illustrandum Lucretium summopere facientem, Seneca navabit, ad Troad. 1068.

Est una magna *turris* e Trojâ super, Adsuetâ Priamo; cujus e *fastigio*, Summisque *pinnis*, arbiter belli *sedens*, Regebat acies: turre in hac, blando sinu Povens nepotem, cum, metu versos gravi, Danaos fugaret Hector et ferro et face, Paterna puero *bella monstrabat senex*.

Ver. 7. *nihil*: G. M. *nihilo*.—*dulcius*: G. *dulce*; sed quid sibi hæc velint, non perspicio.—*bene*: P. V. ed. *bone*.

Ibid. *dulcius*. Idem ergo sunt *dulcis* et *suaris*; neque aliter Cicero, de senect. 10. "Et cum, ut ait Homerus, ex ejus "linguâ melle *dulcius* fluebat oratio: "quam ad *suaritatem* nullis egebat corporis viribus."

Ibid. *bene munita*: i. e. *tuta*; ut Ovi-

dus ad Liv. Aug. 61. ita leviter castigandus:

Ipsæ vigil, summâ sacer ipse locatus in arce,
Res hominum *ex tuto* cernere dignus erat.

Ibid. *bene munita sapientum templa*. Aristophanes, Nub. 1024.

ω ΚΑΛΛΙΠΥΡΓΟΝ ΣΟΦΙΑΝ

Κλινοσάτην ἐτασίων:

unde lyræ Romanæ fidicen, od. iii. 28. 4. illustrabitur.

*Munitæ*que adhibe vim *sapientiæ*:

i. e. Σοφία ἐμπειρογώμην, doctrinis scilicet atque disciplinis philosophorum. Appositus est etiam Accius apud Tullium, de div. i. 22.

Proin vide, ne, quem tu esse hebetem deputes æque ac pecus,
Is, *sapientiâ munitum*, pectus egregium gerat;
Teque regno expellat.

Porro, locum contrarium sic Lucanus graphice lectoribus depinxit, v. 250. Cari memor:

Haud magis expertus discrimine Cæsar in ullo
est,
Quam non e *stabili*, tremulo sed, *culmine* cuncta
Despiceret; stareque *super* titubantia fultus.

Ver. 8. *Edita*: i. e. *educta*—*facta*—*creata*—*in altum erecta*—*doctrinâ* philosophorum. Q. Curtius, ix. 1. 9.—"Syl—" *væ* erant prope, in immensum spatium "diffusæ, procerisque et in eximiam altitudinem *editis* arboribus umbrosæ:" i. e. *se dantibus*—*se tollentibus*—*in eximiam altitudinem*.

Ibid. *templa serena*: ob altitudinem suam, rerum terrenarum *nebulis* carentia. Pulchre Statius, Theb. ii. 55. Carum certissime respectans:

Stat *sublimis* apex, ventosque imbresque *serenus*
Despicit.

Ver. 9. *Despicere alios Errare*. Idem Statius, silv. ii. 2. 131. Lucretium imitatus est iterum:

————— *celsâ* tu mentis *ab arce*
Despicis errantes, humanaque gaudia rides:

Despicere unde queas alios, passimque videre
 10 Errare, atque viam palanteis quærere vitæ;
 Certare ingenio, contendere nobilitate,
 Nocteis atque dies niti præstante labore

quem locum mihi Preigerus occupavit, atque etiam Nasonianum, met. xv. 147. multum Lucretio debentem:

————— juvat ire per alta
 Astra; juvat, terris et inertis sede relictis,
 Nube vehi, validique humeris insistere Atlantis;
 Palanteisque animos passim, ac rationis egentis,
 Despectare procul.

Eleganter item in hanc rem Silius, xv. 106.

————— mox, celsus, ab alto
 Infra te cernes hominum genus:

ubi plura videas in notâ Drakenborchii. Nec minus venuste Claudianus, plures Cari locos æmulatus, in Mall. Theod. cons. 4. de *Virtute*:

Nil opis externæ cupiens, nihil indiga laudis,
 Divitiis animosa suis, innotaque mundi
 Casibus, ex altâ mortalia despicit arce:

uti legendus est ex libris. Corruptos versus in Ciri Maronis, verr. 14—18. hinc desumptos esse plures observavere. Ad-dam Orosium, ut emendem, hist. ii. 18.—“si quis intentius adhibeat animum, se-“ seque toto mentis adfectu ipsis *penite*“ caussis bellisque permisceat, ac rursus,“ velut in arce spectacula constitutus, u-“ trumque in suis qualitatibus tempus“ permetiatur—.” Vulgo *pene*, vice *pe-
nite*. Mamertinus, gratt. act. Julian. sect. 10. 1.—“nunc in illud idem editum re-“ ponatur, ac *despicit* cuncta lætantia—.”

Ver. 10. *palanteis*: Π. *palentes*. Et librarius, vel typhotheta, in V. ed. oculo longius provecto, atque in vocem sequentis versûs, simili statione positam, et simili-ter terminatam, incidente, omnia omisit inter *errare* et *ingenio* venientia.

Ibid. *Errare palanteis*. Paria vocabula sic amant scriptores consociare. Ita Salustius, Jug. 18. 2.—“*vagi, palantes*, quâ“ nox cœgerat, sedes habebant:” ubi satis multa huc facientia Cortii doctrina pul-

chre congeffit. Livium tamen, ad v. 44. 5. malim legi ad alium codicem, et distinctione melius curatâ sublevari, ad hunc modum: “Jam, obsidionis tædio victi,“ abscedunt, *vagique* per agros *populan-
tur*: cibo vinoque raptim hausto repleti,“ ubi nox adpetit, *propter* rivos aquarum,“ sine munimento, sine stationibus ac cus-“ todiis, passim, ferarum ritu, sternun-“ tur.” Vulgo, *palantur*; quæ dictio minus ad scopum loci, me judice saltem, facit. Historicus autem pœtam non ignobilem illustrabit, ut hoc in transitu tan- gam; Claudianum dico, de bell. Get. 550.

————— Nulla Lyæi
 Pocula; rara Ceres: *raptos* contentus in armis
 Delibasse cibos:

ἀφραγδόν, ob celeritatem ac festinationem.

Ver. 11. *Certare ingenio*: ut Athenienses antiqui, teste Virgilio, geo. ii. 582.

Premiaque ingenii pagos et compita circum
 Thesidæ posuere:

uti locus iste verissime legitur; non *in-
gentes*, ut quidam libri. Eandem mendam prior sustulerat Gronovius ex Valerio Maximo, i. 7. ext. 4.—“*ingenii* agilitate,“ et corporis dotibus, præstantiorem.” Omnes codices, *ingenti*; corruptissime. Confer Heinsium, Sil. It. xvi. 46. errorem contrarium sagaciter emaculantem. A. Gellius, xv. 25. “Hellenicus, Hero-“ dotus, Thucydides, historiæ scriptores,“ iisdem temporibus fere, laude *ingenii*“ floruerunt.” Sic optime Gronovius, vice vulgatæ lectionis, *ingenti* scilicet.

Ver. 12. *præstante*: Ω. *præstare*; ex *præstate*. Neque ausim equidem damnare *το præstante*, quom bonum sit, et ita non multo aliter eloquentiæ Romanæ flos, Tusc. disp. i. 10. “Aristoteles, longe“ omnibus (Platonem semper excipio)

Ad summas emergere opes, rerumque potiri.

O miseris hominum mentes! o pectora caeca!

15 Qualibus in tenebris vitae, quantisque periclis,

Degitur hoc ævi, quodquomque est! Nonne videre est,

“*præstans et ingenio, et diligentia*—:” malim tamen, cum Pii membranis quibusdam, ad iii. 62. *perstante*; i. e. perseverante—pertinaci. Horatius, sat. ii. 5. 59.

Persta, atque obdura.

Cæterum, integra loci oratio satis ostendit, Sisyphi imaginem, de quo plura ad iii. 1015. animo Lucretii præsentem fuisse, si attendas dictionibus sigillatim: *nocteis atque dies*—*niti*—*labore*—*summas*—*emergere*. Dignus est, qui committatur, Terentii locus, simili verborum efficacium vigore roboratus, *And.* iv. 1. 55.

Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo;
Conari manibus, pedibus, noctisque et dies,
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.

Ver. 15. *emergere*: *εξανδύσσει* quasi ex *luto vilitatis*, ac profundâ rerum colluvione, quibus immersum vulgus hæret. Livius, i. 13. 5. “*Monumentum ejus pugnæ, ubi ex profundâ emersus palude equus Curtium in vado statuit.*” Valerius Maximus, ii. 10. 6. “*Marius, in profundum ultimarum miseriarum abjectus,—beneficio majestatis, emersit.*” Hinc præclare Juvenalis, iii. 164.

Haud facile *emergunt*, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.

Ibid. *rerumque potiri*: ac si montis fastigio saxum Sisyphium. Ovidius, met. xi. 559.

Vertice Parnasi potitur.

Ver. 14. *miseras*: Δ . *nescias*: et *mentis hominum*, vocibus transpositis, Π . qui in utroque loco scribit *Oh*, non *O!* Varietatem lectionis in Lactantio, i. 21. fin. *stultas*, pro *miseras*, fallaci scriptoris politissimi memoria tribuerim.

Forte an Lucretius versus Lucilianum, quem in usus proprios sumpsit Persius, ob oculos habuerit:

O curas hominum! O quantum est in rebus
inane!

Capitulum interea sequentium, ne tyroni-

Vol. I.

bus, forte fortunâ in illud incidentibus, moram injiciat, prout exhibetur in codice Vindobonensi, SARTOSEUS STATES CASTASTEMA; sincerius aliquantulo exaratur in editione Veronensi, ad hanc normam: “*Sarcoseus id est sarcos eustates*” quod valet, probe evolutum, et Græcis literis distinctum, *Σαρκος ευσταλής καταστημα*. Hoc autem est voluptatis, vel summi boni, Epicurea definitio, quam invenies apud A. Gellium, ix. 5. initio.

Ver. 15. *Qualibus*: V. ϵ d. *Qualibet*, ut nonnulla etiam Lactantii exemplaria, I. c. vide i. 1027.

Ibid. *in tenebris vitae*. Virgilius, *Æn.* ii. 92.

Adflictus, *vitam in tenebris*, luctuque, trahebam.

Ibid. *quantisque periclis*. Idem, *ibid.* vi. 695.

————— *quantis* jactatum, nate, *periclis*.

Ver. 16. *Degitur*: Nonius in voce, iv. 117. *Degimus*.—*nonne*: Π . *nonne*.—*videre est*: sic Ω . et emaculati codices Pii; et veri simillimum videtur, $\tau\theta$ est omisum esse in G. I. M. hic enim fons uberrimus erroris, ob angustias chartæ non raro, ad fines versusum. Hoc codici nostro Δ . sæpissime evenit, quum minimam formam habeat. Vind. P. V. ed. B. O. Δ . Π . *videtis*: Σ . autem utranque lectionem, tam *videre*, quam *videtis*, exhibet. Nuda lectio vulgariæ editionum, $\tau\theta$ *videre* scilicet, nemini non jure displicerit ex venustioribus, nî fallimur. Porro, de orthographiâ *hoc*, redeas observata in i. 695.

Ver. 17. *nisi*: V. ed. Π . Ω . *nec*.—*quoi*: sic P. sed omnes alii, *qui*; haud dubie pro *cui*, vel *quoi*: B. *quo*, si fas sit credere. Bentleius etiam legendum jubet, sic ut nos edidimus.

“*Naturam vero, cujuslibet hominis, nisi ut ille fruatur;*” ne in expediendâ con-

Nihil aliud sibi naturam latrare, nisi ut, quoi
 Corpore sejunctus dolor absit, mente fruatur
 Jocundo sensu, curâ semota, metuque?

20 Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
 Esse opus omnino, quæ demant quomque dolorem;

structione tibi sit ulla forte hæsitatio; ut olim Pio, qui hinc conjecturam suam nobis peperit, *mensque*, pro *mente* scilicet.

Epicurus dixit, ἦδονην τέλος ὑπαρχειν.—το μητε αλγειν το σωμα, μητε ταρραττισθαι την ψυχην.—το μιν φυσικον παν ευποριστον εστι, το δε κινον δυσποριστον.—την αυταρκειαν αγαθον μεγα νομιζομεν. BENTLEIUS.

His verba Gellii subjungamus, uti leguntur apud eum, lib. ii. cap. 6. “Epicurus —maximam voluptatem detractorem —privationemque omnis doloris definivit “his verbis: Ὅρος τῆς μεγίστης τῶν ἡδονῶν, ἡ παντος τῆς αλγῆντος ὑπεξαιρέσις.” Quibuscum parallela committas apud Diogenem Laërtium, x. 159.

Ibid. *latrare*: i. e. acriter poscere—*clamosis* quasi conviciis efflagitare. Festus: “*Latrare* Ennius pro *poscere* posuit.” Hinc festive de *increpitantibus*, et bolum petentibus, famelici visceribus Horatius, sat. ii. 2. 17.

————— cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet:

Homerum, ut mihi videtur, æmulatus, Od. γ. 15.

————— κραδὴν δὲ οἱ εἶδον ἸΛΑΚΤΕΙ

i. e. “rem aggredi vehementissime gestiebat.” Neque alio, quam ad hunc principis poetarum locum, Statius respexit, nobis non incommodus accessurus; Theb. ii. 558. ad quem versum consuli debet Gronovius:

————— quoties hæc ora natate
 Fletibus, et magnas *latrantia* pectora curas
 Admotâ deprendo manu?

Sed prior Ennius, cujus hemistichium, de quo cogitabat Festus, videas in Hesselio, p. 95. ex Varrone. Proprie in primis Petronius, cap. 104. ubi docendi sunt interpretes:

Et canis in somnis leporis vestigia *latrat*;

i. e. scrutatur—insequitur—disquirat, non sine quodam murmure fortasse tenuissimo. Juvencus, evang. hist. iv. 14.

Post Sadducæi tali cinxere *latratu*:

i. e. clamorâ atque malitiosâ *quæstione*, quasi dentibus volentes districtis lacerare.

Ver. 18. *sejunctus*: Π. *sejunctis*.—*mente*: Δ. *mensque*; uti volebat Pius: vide ad ver. 17.

Ibid. *Corpore sejunctus dolor*. Cicero, de finn. ii. 28. “Ipse enim Metrodorus, pene alter *Epicurus*, beatum esse “describit his fere verbis: Cum corpus “bene constitutum sit, et sit exploratum, “ita futurum.” Consulas, quæ Davisius ad locum annotaverit.

Ver. 19. *Jocundo*: sic αρχαϊκῶς G. Vind. O. Σ. Pro *semota*, Bentleius videtur maluisse, *semotu*. Cui vero fructus? Cæterum, his exprimit Lucretius, quæ Epicurus a Democrito exceperat, et nobis tradidit Diogenes Laërtius, ix. 45. unde digna sunt, quæ in has chartas transferantur: Τέλος δὲ εἶναι τὴν εὐθυμίαν ἢ τὴν αὐτὴν ἦσαν τῇ ἡδονῇ, ὡς ἐνίοι παρακκασάντες ἐξιδέξαντο, ἀλλὰ καθ’ ἣν γαληνῶς καὶ εὐσταθῶς ἡ ψυχὴ διαγίη, ὑπο μὴδενος τυραννημένη (sic bene Suidas; vide mox ver. 1090.) φόβῳ, ἢ δεισιδαιμονίῃς, ἢ ἀλλῶ τινος παύσῃ. His autem admonitus, lexicographum modo memoratum tribus maculis in articulo *Επικυρος* expurgabimus: Εἰχρὲ δὲ το βέλλιον τὰς Επικυρῶ δοξᾶς, ὡς ἐκείνου ΚΤΡΙΩΣ οὐτῶ καλῶσιν, Επικυρῶ ΚΑΛΑ γνηρισματα. Vulgo, *κυρίας* et *κακα*, quamvis de discipulis ejus sermo fiat. Mox ibidem:—εἶτα, ὅτι ΟΥΚ ἐκ προνοίας φερταί πάντα.—Libris abest *ex*, de quâ omissionem nos uberius ad Silv. Crit. ii. sect. 107. iv. sect. 198. Hinc elapsa est vox ob similitudinem sequentis *ex*. Kusterus reponit *ανευ* violenter, et minore cum probabilitate.

Delicias quoque uti multas substernere possint;

Gratius interdum neque Natura ipsa requirit:

Si non aurea sunt juvenum simulacra per aedeis,

25 Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,

Lumina nocturnis epulis ut subpeditentur;

Ver. 20. *ad naturam pauca opus.* Ita Epicurus, in Diog. Laërt. x. 144. Ὁ τῆς φύσεως πλεῖστος καὶ ὀριστεῖται, καὶ εὐποριστος ἐστίν.

Ver. 21. *demant:* Δ. *demat;* et, pro *quomque*, G. L. *quemque*; cujus rei fides penes Havercampum sit: vide ad ver. 71.

Ibid. *opus esse pauca.* Hujusce regiminis exempla plurima dedit noster, aliis etiam non spreto. Justinus, xi. 7. 10. "Consulentibus de fine discordiarum oracula responderunt, Regem discordiis opus esse:" ubi manibus non parentibus interpretes specimina tibi suppeditabunt. Nos in superioribus rem attigimus, ita ut ea, quæ sunt ad manum, supervacaneum sit accumulare.

Ver. 22. Nonnulli volunt *nullas*; codices, *multas*: verissime. Plutarchus ad Colotem:—πέρας ἡδονῆς κοινὸν τὴν παντός τῃ ἀλγόντος ὑπέζαιρσιν ἐπιτελεῖται (Ἐπιχερός) ὡς τῆς φύσεως ἀχρὶ τῆς λύσαι το ἀλγῆνον αὐξήσης το ἡδύ, πειραιτέρω δὲ προσελθῆν ἢ ἐωσπὶ κατὰ μεγέθος, ἀλλὰ ποικιλμὲς τινὰς ἢ ἀναγκαιὰς, ὅτ' ἀν ἢ ἐν τῇ μὴ ποσειν γένηται, δεχομένης. BENTLEIUS. Locus autem non exstat in libello adversus Colotem, sed in eo, qui præcedit, p. 1088. C. ubi Reiskius bene legit ὑποτιθεῖται.—Porro, vice *multas*, Π. *multis*.

Ibid. *substernere*: i. e. ad amussim, si etymon utriusque vocis contemplere, *subpeditare*, ver. 26.

Ver. 25. *requirit*: P. V. ed. Ω. *requirit*.

Ver. 24. Hunc locum ex Homero adumbratum esse alii dudum monuere, Od. η. 100. ubi de Phæacum luxu loquitur poetarum princeps:

Χρυσοὶ δ' ἀρα κεροὶ, εὐδημητῶν ἐπὶ βωμόν,
Ἔστασαν, αἰθόμενας δαΐδας μίττα χερσὶν ἔχοντες,
Φαινόντες νυκτὰς κατὰ δῶματ' αἰταιμοῖσσι.

Nec minus eundem artificem consumma-

tissimum imitari voluit Nonnus Dionys. iii. p. 94.

Καὶ τολύς, ΕΥΠΟΙΗΤΟΝ ἐρυσαιμῆνος ποδῶ τετρήν,
Χρυσὸς ἴστατο κερός, ἐναντία δαιτυμονῶν
Λαμπάδος ἴσπερὶς ταύσων ἐπίθορτιν αἰγλήν.

Sic legendum: vulgo, *εὐποιητος*: eleganter minus et poetice. Per imitationem generaliore Virgilius rem administravit, ad geo. ii. 461. quem nolim hic transcriptum dare; ut neque versus parallelos Culeis, ver. 57. et sequentes multos, ob nimiam prolixitatem.

Ver. 25. *retinentia*; ut simplex *tenentia*: vide ad i. 496.

Ver. 26. *Lumina nocturnis epulis.* Virgilius, Æn. vii. 15. conferri debet:

————— tectisque superbis
Urit odoratam nocturna in lumina cedram.

Ver. 27. *fulget*: P. *fulgens*; et sane, ut minor sermonis superflui sit species, hoc pacto concinnatum locum longe longeque anteposuerim:

Nec domus, argento *fulgens* auroque, renidet: i. e. fulgorem ab argento atque auro remittit: nec dubitem, lautos lectores mihi consensuros; sed libros MSS. conspirantes in vulgatam lectionem, calcatos nolim.—*renidet*: P. *renidens*; Vind. O. II. *renidet*; Ω. *redimet*.

Porro, et Horatius integros versus Lucretianos eorum habuit, ad od. ii. 18. I

Non ebur, neque aureum
Meâ renidet in domo lacunar.

Ibid. *argento fulget auroque.* Justinus, xi. 13. "Hortatur, Spernant illam aciem, auro et argento fulgentem." Ubi quædam membranæ dant *spectent*; reliquias, nî fallor, genuinæ lectionis, cujus erat το *spernant* glossa marginalis; *despectent* scilicet.

Ibid. *argento auroque*: i. e. poculis, et

Nec domus argento fulget, auroque renidet,
Nec citharæ reboant laqueata aurataque templa;

reliquâ suppellectili, in vasario fulgentibus. Idem voluit Horatius, sat. ii. 2. 4.

Discite, non inter *lances mensasque nitentis*,
Cum stupet insanis acies *fulgoribus*:

i. e. “vario luxu et splendore epularum,” ut bene Ascensius, nec minus ad rem commentator Cruquianus.

Ver. 28. *citharæ*: P. Σ. *citharis*; ut postea V. ed. quæ ab initio sic dedit versum:

Nec *cytharæe laqueat reboantia* aurataque templa:
quam sequitur Π. in ordiue verborum.—
laqueata: Π. *laquear*.

Ibid. *citharæ reboant templa*: vel, “reboant ad vocem citharæ,” ut sit *citharæ* in tertio casu numeri singularis: vel, quod malim equidem, “*citharæ faciunt reboare*,” in numero multitudinis, quod *ποιητικώτερον* est, magnificentiusque. Et hanc rationem esse verissimam, mihi persuasit Maronis locus, modo memoratus, ubi poëta perfectissimus certe non oculis nullis Lucretium suum respiciebat:

Dives inadcessos ubi solis filia lucos
Adsiduo resonat cantu:

i. e. *resonare facit*, ut bene Servius. Facessant igitur editores cum suo *citharis*; lectione oppido vulgari, et testibus paucioribus atque levioribus subnixâ.

Ibid. *citharæ reboant*. Fortius habemus, ut videri possit, quam, quod exigit occasio, vocabulum. De re scilicet efficaciore Mæonides, Π. p. 265.

Βῆθρυχέ μετροι κυμα ποτι ῥέον, αμυσι δὲ τ' αἰραι
Ηἰοις BOOΩΣΙΝ:

ut idem alibi; ad quem Virgilius, *geo.* iii. 225. proprium dictionis significatum exhibens, de tauris bellatoribus:

————— *reboant* sylvæque et longus Olympus:
cui superveniat Pacuvius in *Medæ* apud Nonium, ii. 80.

Clamore et sonitu colles resonantes bount: sicut *sonitu sonanti* noster, i. 825. cum veteris colore simplicitatis. Hac igitur de causâ *το reboant* Lucretianum intelligamus velim dici ad *laquearis* commen-

dationem, quasi summo cum artificio affabre rotundati, adeo ut sonos quosvis impense auctiores reddat. Quid velim, aperiet idem Mantuanus, *Æn.* i. 725. quem statim dixeris magistrum suum pro more æmulari:

Fit strepitus tectis, *rocemque* per ampla *coluntant*

Atria: dependet *lychnii laquearibus aureis*.

Ibid. *laqueata aurataque templa*: trabes utique laquearis, auro perfusas, vel imbracteatas: *ἰδέσθαι χρυσοπαστα* vocavit Æschylus, *Agam.* 785. quam certissimam emendationem non dolemus Schutizio præreptam esse. Vulgo legitur insulsissime, *ἰσθλα*. Cyprianus, *epist.* i. sub finem: “Jam tibi auro *distincta laquearia*—sor— debunt.” Emendetur Musonius, apud Stobæum, *ethic. ecl.* i. *Τὶ δ' αἱ περιστευλοὶ αὐλαὶ; τὶ δ' αἱ ποικιλίαι ΧΡΩΣΕΙΣ; τὶ δ' αἱ ΧΡΥΣΟΡΟΦΟΙ ΣΤΕΓΑΙ; τὶ δ' αἱ πολυτελείαι τῶν λιβῶν*; Vulgo, *χρησεις*. Claudianum, ni fallor, verissimâ divinatione sum donaturus, ad *epist.* ii. 42.

Aurateque serant culmina celsa trabes:

i. e. *jungant*—*distinguant*—*intertextant*; ut *floris sertis*, Apuleius, *met.* x. p. 745. post Lucanum, x. 164.

Accipiunt *sertas* nardo florente *coronas*: ubi videas Oudendorpium. Vulgo, *ferant*; sed *columnæ*, non *trabes*, laquear *ferre* veteribus dicebantur; quod ex plurimis locis tibi facere manifestissimum de proclivi est, sed in transitu sufficiat Horatius, *od.* ii. 18. 5.

Non *trabes* Hymettiae
Premunt *columnas*.

Videas autem Tibull. iii. 3. 16. Prudent. *peristeph.* xi. 219. Senec. *Thyest.* 646. De hac vero permutatione, *fero* et *sero*, vide ad i. 9.

Hinc nemo in controversiam vocaverit alteram Claudiani emendationem, de *bell. Get.* 225.

Fulvaque despiciens auro *laquearia* dives—
quam sero vidi, unam esse ex Heinsii con-

Quom tamen inter se, prostratei in gramine molli,
30 Propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ,

jecturis, multum in hoc versu fluctuantis, pro vulgatâ lectione *falla*. Similem castigationem Avieno equidem adhibuerim, orb. desc. 378. elegantissimo loco:

Heic, inter celsas late surgentia nubes,
'Templa *Sinopitæ* Jovis *adstant*, nixa columnis,
Divite saxorum circum vestita metallo,
Auro *fulva* gravi, niveo radiantia dente:

i. e. non auro *lita*, sed etiam laminis crassioribus, et *gravibus*, inducta. Et vulgo legitur etiam, *Sinope Jovis adstant*: mendosissime. Quin etiam Apollinarem Sidonium apponam, epist. ii. 10. quum sit locus venustissimus, et iis, quibuscum versamur, illustrandis summo opere idoneus:

Intus lux micat, atque *bracteatum*
Sol sic sollicitatur ad *lacunar*,
Fulvo ut concolor erret in metallo.

Quod ille *bracteatum*, numerus scriptorum *inauratum*, nominat. Juvenalis, xiii. 151.

———— minor exstat sacrilegus, qui
Radat *inaurati* femur Herculis, et faciem ipsam
Neptuni; qui *bracteolam* de Castore ducat.

Unde virorum doctissimorum incogitantiam satis mirari nequeo, manus importunas Livio injicientium, ad xli. 20. 9.—
“Jovis Capitolini magnificum templum,
“non *laqueatum auro* tantum, sed parietibus totis laminâ *inauratum*:” i. e. laminis aureis *bracteatum*. At displicet illud *inauratum*: quasi scilicet laminis *argenti*, vel alius metalli cujuslibet, non obduci poterat! Arnobius pro consuetudine suâ Lucretium æmulatus est, lib. vi. p. 191. et lucem dabit conjecturæ nostræ *serant*, pro *ferant*, in loco Claudiani:—
“*laquearibus* aut *renideant aureis*; splendeant hic gemmæ, et sidereos evomant
“variâ *interstinctione fulgores*.”

Ibid. *templa*. Macrobius, Saturn. vi. 2. utique *tecta*: recte. Propertius, iii. 1. 49.

Quod non Tænariis *domus* est mihi *falla* columnis,
Nec *camera auratas* inter eburna *trabes*.

BENTLEIUS.

Nihil unquam vidi infelicius, aut tanti

viri elegantissimo ingenio indignius. Ita sane egomet olim sponde conjeceram, loco Flacci ductus, od. ii. 16. 11.

———— curas *laqueata* circum
Tecta volantis:

sed diu pœnituit, et nihil in Lucretio novandum dicam. Rem scilicet sublimiorem voce magnificâ nobilitare noster voluit; et vulgatam lectionem satis tuctur Lucanus, Cari non immemor, x. 111. quem prior Havercampus occupavit.

Ipsæ locus *templi*, quod vix corruptior ætas Exstruat, instar erat; *laqueataque tecta* ferebant

Divitias, crassumque *trabes* absconderat *aurum*.

Templum nempe more Lucretiano valet *tegmen*—concaavam lacunar; ut noster *cæli cavernas*, iv. 172. et *cæli templa*, i. 1015. ubi nos videndi: conferas etiam ibid. 987. Rursus, iv. 628.

Humida linguâ circum sudantia *templa*:

i. e. oris cavum et laqueatum tegmen, quod *σπρον* Græci vocitant. Ibi plura. Hinc in spurcissimo quodam epigrammate, meretrix dicitur *τα σπρον* libenter pati: quæ nollem in hoc loco planius declarata. Porro, nisi de ædibus hominum magnificentioribus, sicuti de *templis*, liceret loqui, vix probandus esset Naso, quasi vocibus haud discriminatim accuratis uteretur, ad amor. iii. 9. 45.

Aurea sanctorum potuissent *templa deorum*
Urere—

Locum Ennii commodissimum, Lucretio non inobservatum, aliquantulum castigationem præstabimus, ex Ciceronis Tusc. disp. iii. 19.

O! pater, o! patria, o! Priami domus;
Septum altisono cardine *templum*!
Vidi ego te, adstante ope barbaricâ,
Tectis cælateis, *laqueateis*,
Auro, ebore, instructum *regificeis*!
Hæc omnia vidi inflammari.

Sic legendum pro *regifice*, ad numerorum legem, si modo versus ultimus, quod arbitrer equidem, prioribus sit continuus. Vox *regificeis* utrumque nomen complectitur, *auro* scilicet atque *ebore*. Nam in

Non magnis opibus jocunde corpora curant:
Præsertim, quom tempestas adridet, et anni

dictione *templa* utique, pars, ut videtur, pro toto ponitur. Festus auscultetur, sic edocens: “*Templum* significat *ignum*, “quod in ædificio transversum ponitur.” Interea, voces *tectum* et *templum* librariis sæpissime commutantur; de quo errore diximus ad i. 1015. hic autem plura dabimus, quum res sit diligentiae nec inutilis, neque meo iudicio saltem, invenustae. Hanc adeo medicinam primum faciam Silio, ad Pun. iv. 786.

————— sævamque cortuscans
Lampada, *Tarpeiis* infers incendia *templis*.

Vulgo, *tectis*; voce materiem degravante. Iterum, v. 655.

————— vos in *Tarpeia* tonantis
Templa faces, ferramque, datis.

Codices dant, *tecta*. Idem, viii. 544.

Tarpeia rupes, cognataque sanguine nobis
Templa Jovis.

Denique, ad xvii. 629.

Securis sceptri, repetit per cæcula Romam,
Et patria invehitur sublimi *templa* triumpho.

Utrobique iterum in libris *tecta* legitur; sed hoc ultimum ex imitatione Virgilianâ est, geo. ii. 148.

Romanos ad *templa* deum duxere triumphos.

Confer Silium ad vii. 56. x. 455. xvii. 227. Auson. idyll. xi. 42. Stat. silv. iii. 4. 105. et me non aberrare scopo confiteberis. Serenus Samonicus, ver. 7.

Tarpeias arces, atque inclyta *templa*, petisti.

Quidam codices mendose, *tecta*. Ad Statium, silv. iii. 5. ult. rei dignitas receptam lectionem non patitur:

————— sine me tibi ductor aquarum
Tybris, et armiferi sordebunt *templa* Quirini.

Vulgo humiliter, *tecta*. Idem bene, paulo supra:

Quid nunc magnificas species, cultusque locorum,
*Templa*que, et innumeris spatia interstincta columnis?

Iterum, ibid. iv. 6. 79. de Annibale:

————— Italicae perfusum sanguine gentis,
Diraque Romuleis portantem incendia *templis*,
oderat.

Libri, *tectis*; sed imitari voluit Horatium Papinius, od. iv. 48.

Vastata *Panorum* tumultu,
Fana deos habuere rectos:

conferas ibid. i. 57. 6. sic enim gravare solent, et ampliare, rem poetæ. Cum epigramma, quod est 152. lib. v. Anthol. Lat. Burm. expurgatum dederim, et sane lepdatum est, ad Lucretium redibo in viam:

Ædibus in nostris volitans, argenteus anser
Dulcisono strepitu colla *canora* levat.
Ales grata bono duplici; nam fercula mensæ
Complet, et adservat nocte silente domum.
Solut, *Tarpeia* canibus in rupe quietis,
Eripuit Gallis Romula *templa* vigil.

Libri, *tecta*; sed vide Livium, i. 10. 5. Vulgo etiam, *canore*: male. Virgilium scriptor æmulatus est, ad Æn. vii. 700.

————— longa *canoras*
Dant per colla modos:

ut in versu primo sua sumpsit ex Æn. viii. 655.

Ver. 29. *Quom, Quom*, vel *Cum*: sic omnes libri, cum Macrobio Gronovii, Sat. vi. 2. nisi quod imprimatur in Vind. *Attamen*; sed, an fideliter ad exemplar scriptum, valde dubito. Alii editores reposuere ex arbitrio, *At, Tum*, vel *Quin*: nobis non licet esse tam disertis. Constructio est; “*Cum* tamen, in gramine “*prostrati*, non magnis opibus, inter naturæ simplicis amœnitates, curant cor- “*pora*; et doloribus carent, et deliciis “*fruantur*.” vel potius, ut verbum substantivum subintelligatur, “*Cum* prostrati *sint*, curant tamen—.” Horatius, od. i. 7. 21.

————— Teucer Salamina, patremque,
Cum fugeret, *tamen* uda *Lyæo*
Tempora populæ fertur vinxisse coronâ.

—*prostratei*: Π. *prostranti*; G. *prostrata*, non male, ut ad corpora referatur.

Ibid. *prostratei* in gramine molli. Auctor Culicis, ver. 68.

Sæpe super tenero *prostrat* gramine corpus:
huc certe respiciens.

Ver. 50. *altæ*: V. ed. *alcæ*, ob maxi-

Tempora conspargunt viridanteis floribus herbas:

Nec calidæ citius decedunt corpore febres,

mam similitudinem literarum *t* et *c*, quam sæpe in his notis alibi tetigimus.

Ibid.

Propter aquæ ritum, sub ramis arboris altæ.

In eodem Culice, ver. 589.

Ritum propter aquæ, viridi sub fronde—

Verus Virgilius, in opere maximo, *Æn.*

vii. 108.

Corpora deponunt sub ramis arboris altæ.

Theocritus autem plane divinitus in hanc rem, id. vii. 135.

Πολλὰ δ' ἄμιν ὑπερθε κατὰ κρατος, δονεοντο
Διγείροι, πτελίαι τε' πο δ' ἐγγυθιν ἴερον ὕδαρ,
Νυμφαν εἰς ἀντροιο κατὰ βόρμεινον, κέλευσθε:

utī scribendum jubet Eustathius, ad *Il.* P. p. 1151. Cæterum, ῥησιν commodule prolixam ex Euripidis *Medeâ*, ver. 190—204. nec prorsus intempestivam tamen, admovit Bentleius; quam nihilo minus, brevitatē in his levioribus studiosior, apud ipsum tragicum lectori legendam linquo. Hunc autem locum in oculis habuit Boëtius, lib. ii. met. 5.

Somnos dabat herba salubres,
Potum quoque lubricus amnis,
Umbras altissima pinus.

Ver. 51. *corpora curant.* Virgilius, *geo.* iv. 187.

— tum tecta petunt, tum *corpora curant.*

Epicuri autem ipsius modestiam in victu, atque temperantiam, sic suaviter et honorifice prædicavit Juvenalis, xiii. 122.

— non Epicurum
Suspicit, exigui lætum plantaribus horti:

et mox, xiv. 519. non minus lauto cum præconio, versibus nectare quovis dulcoribus, nec auro contra caris; quos memori pectore figendos juveni cuivis, hæc legenti, etiam atque etiam commendamus:

— mensura tamen quæ
Sufficiat censûs, si quis me consulat, edam;
In quantum sitis, atque fames, et frigora poscunt;
Quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortis;
Quantum Socratici ceperunt ante penates.

Ver. 52. *anni: Δ. aura:* et sane vix

poëtam vel unum mihi protuleris, in hac materie versatum, qui non *auræ*, vel *Zephyri*, flores evocantis, mentionem faciat: confer ipsum Carum ad v. 736—740. Latet aliquid, nī fallor. Si codices addicerent, receptis anteponebam equidem, quæ sequuntur:

Præsertim, quom tempestas adridet, et *auræ*
Tempore conspargunt viridanteis floribus herbas:

i. e. suo tempore—anni statuto tempore; *auræ vernæ* scilicet: et forte an illud *anni* ex hujuscemodi glossâ quâdam in contextum venerit. Catullus, lxiii. 281.

— quos, propter fluminis undas,
Aura parit flores tepidi fecunda Favonii.

Ibid. *tempestas:* i. e. dies veris; ὥρη, *Hom. Il. B.* 468. Pacuvius apud Nonium, voce *tueor*:

Quam te post multis tueor *tempestatibus:*
phrasim scilicet pervulgatissimam, *πολλο-
λαις ἐν ἡμεραις*, Græcorum tragicorum transferens. Neque aliter Tullius Homerum reddidit, de div. i. 25.

Tertia te Phthiæ *tempestas* læta locabit:
ad *Il. I.* 565.

Εἰ δὲ κεν εὐπλοῖην δῶρη κλυτος Ἐνοσιγῆαιος,
ἝΜΑΤΙ κὲ τρίτατῳ Φθίων ἐριβῶλον ἰκοίμεν.

Ubi animadvertat lector, velim, illud epitheton de *deo* usurpatum, *κλυτον* dico; hinc enim noster de *Venere*, i. 41.

— petens placidam Romanis, *incluta*, pacem.

Ibid. *tempestas adridet.* Similiter pastor Mantuanus, ecl. vii. 55.

Omnia nunc *rident*—.

Ver. 53. *conspargunt:* Π. *cum* *spar-
gunt.*—*viridanteis:* Ω. *viridantibus:* eleganter hercle, et fortassis vere; ut intelligatur vocabulum de quovis hilari colore, venustoque. Sic Claudianus de *Iride*, rapt. Pros. ii. 100.

— cum tramite flexo
Semita discretis *interviret* humida nimbis:
quæ haud vulgari Musarum lepore con-
tacta esse vere affirmaverim. Hinc autem

35 Textilibus si in picturis, ostroque rubenti,
Jacteris, quam si plebeia in veste cubandum est.

Quapropter, quoniam nihil nostro in corpore gazæ
Proficiunt, neque nobilitas, nec gloria regni;

fortasse versus 87. in Culice probe corrigetur:

Ille colit lucos; illi Panchaia tura,
Floribus agrestes herbæ viridantibus, adsunt.

Vulgo, variantibus. Et Lucretii memoriam fuisse Maronem credam, ad ecl. ix. 19. dum divinos versus istos expoliret:

Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis
Spargere, aut viridi fontis induceret umbrâ?

Ver. 54. calidæ decedunt corpore febres.
Hæc imitatus est Horatius, epist. i. 2. 54. uti Lambinus etiam observavit:

Non domus, aut fundus, non æris acervus, et auri,
Ægroto domini deduxit corpore febris;
Non animo curas.

Ibid. decedunt corpore. Hinc Sallustius, Jug. xli. 5.—“ illa formido menti—bus decessit:” sic legendum; non discessit, cum Cortio, qui diversas verborum rationes ne minimâ quidem ex parte tenuit: redeas, si placeat, ad ea, quæ diximus in i. 681. Neque aliter extra omnem controversiam ibid. xx. 1.—“ legati Africa decessere.” nisi velis et Africam et legatos pariter abiisse; hanc unâ viâ, eos aliâ. Sic edoctus, lector proprio acumine per locos veterum innumerabiles rem certo prosequi cum successu quiverit: nobis ad alia transeundum est, cum affirmaverimus, non mentituros esse, si dicamus mille saltem locos in morbo cubare, non alius medicinæ indigentes. Interea, accurate officio functus est glossator vetus: “Decessus, αποχωρησις. Discessus, χωρισμος.”

Ver. 55. Textilibus picturis. Hæc vestimenta Mantuanus, nostro intentus, uberior exsecutus est, ad Æn. iii. 485.

Fert, picturatas auri subtemine, vestis;—
Textilibusque onerat donis—:

de quibus tamen, quæ sufficiant, effudi-

mus ad Euripidis Ion. 192. ubi vocantur καλλιφαρα φωτα. quam locutionem nos primi perspicue declaravimus, et aperuimus locum crassâ caligine demersum. Græcæ locutionis audaciam felicem Manilius æmulari non expalluit, et res ei processit optime. Versus nitidissimi, quos cum voluptate lector cernet, dictis fidem dabant, v. 258.

Ille colet, nitidis gemmantem floribus, hortum,
Pallentes violas, et purpureos hyacinthos,
Lilliaque, et Tyrias imitata papavera lices.

Iheu! Bentley, criticorum sagacissime! communis humanitatis leges, et membrorum terrenorum tarditatem, quam graviter expertus es, qui Tyrios fucos hic iveris repositum! Sed quisque suos patimur manes scilicet, et ἀπαντες πταιοίμην.

Ibid. ostro rubenti: Paulo aliter Virgilius, Æn. xii. 67. sanguineo ostro.

Ver. 56. Jacteris: G. Jactaris; V. ed. Lacteris.—si abest V. ed. plebeia in: sic voces transpositas exhibent L. M. Δ. vulgo, in plebeia.

Ibid. Jacteris. Vocabuli singularis usu vividis pinxit in coloribus imaginem hominis se undequaque vi doloris, aut ægritudinis, volutantis. Nescio, an Homerum animo præsentem, Il. Ω. 5. habuerit:

ὄδῳ μιν ἕπνος
ἦρει πανδάματῶν, ἀλλ' ἑστέρησεν ἔνθα καὶ ἔνθα,
Ἄλλοτ' ἐστὶ πλεῖρας κατακυμαίνων, ἀλλοτὶ δ' αὐτὴ
Ἵππιος, ἀλλοτὶ δὲ Πρηνὴς τοτὶ δ' ὀρθος—.

Quam varietatem! quâ εναργεῖα! Juvenalis, xiii. 218.

Nocte brevem si forte indulsit cura soporem,
Et, toto versata toro, jam membra quiescunt.

Pulchro Catullus etiam, l. 12. ægritudinem animi calamo descripsit, Juvenale non inobservatus:

Ut nec me miserum cibus juvaret,
Nec somnus tegeter quiete ocelos;
Sed toto, indomitus furore, lecto
Versarer, cupiens videre lucem.

Quod super est, animo quoque nihil prodesse putandum:

40 Si non, forte tuas legiones per loca campi

Fervere quom videas, belli simulacra cienteis;

Fervere quom videas classem, lateque vagari;

Lucretium imitari videtur Propertius, i. 14. 21.

Et miserum toto juvenem *versare cubili*,
Quid relevant *variis serica textilibus?*

i. e. *φάρσι ποικιλιμυνοῖς*, vestibus acu picturatis, *textilibus* denique *picturis*; adeo ut Heinsii conjectura, ingeniosissima licet, *Phariis*, pro *variis* scilicet, ad illum locum nullo pacto debeat admitti. Et neminem latet, *lineis* vestimentis, non item *versicoloribus*, Ægyptum celebrari. Denique, Dictyn Cretensem, iii. 5. recitius interpunctum præstabimus: “Dein, *animi jactatione*, saucius, huc illuc *oberrans*.” pulchre. Constructio est: “Dein *saucius*, oberrans huc illuc *præ animi jactatione*.” quæ videtur editores latuisse. Adeas etiam Valer. Flacc. vii. 21.

Ibid. *cubandum*. Bene; nam usurpatur vox de *ægotis* potissimum decumbentibus. Tullius, Tusc. disp. ii. 24. “Itaque narrabat, eum graviter et copiose de hoc ipso—*cubantem* disputavisse:” modo autem dixerat, “eum *graviter* esse *agræ*.” Sic Horatium capiunt Ascensius et scholiastes Cruquianus, ad sat. i. 9. 18.

Trans Tiberim longe *cubat* is, prope Cæsaris hortos.

Ver. 57. *gazæ*. Dubitari non potest, Horatio totum hunc locum in oculis fuisse, ad od. ii. 16. 9. in versibus impense suavibus et delicatis:

Non enim *gazæ*, neque consularis
Submovet lictor miseris tumultus
Mentis, et *Curas*, *laqueata* circum
Tecta volantis.

Ver. 58. *neque*: L. M. *nec*.—*nec*: L. M. Δ. *neque*. Vide Arutzenium ad Aurel. Vict. p. 145.

Ibid. *gloria regni*. Ita S. Matthæus, iv. 8.—*δικτυον αυτη πασαι ται βασιλειασ ησ κοσμου, και την ΔΟΞΑΝ αυτων*.

Ver. 59. *super est*: Π. Σ. *superes*; et subjungit literas Π. *as*, quasi sic lectum versum voluisset:

Quod *super*, has animo quoque—

Porro, ad finem versûs, Ω. habet *est*.

Ver. 40. *per*: V. ed. *puer*: et ita sæpius ille liber insanit.

Ver. 41. *belli simulacra cienteis*. Huc oculos Virgilius intendebat, ad Æn. v. 585.

— *pugnæque cient simulacra* sub armis:

et ibidem, ver. 674.

Quâ ludo indutus *belli simulacra ciebat*.

Rem eandem vates summus attingit etiam ad Æn. xi. 660.

Quales *Threicii* quum flumina Thermodontis
Pulsant, et *fictis* bellantur Amazones armis:

uti nos ex ingenio verissime locum restituumus, ad Silv. Crit. iii. p. 94.

Porro, in quibusdam codicibus, et editione Veronensi, hunc versum sequuntur duo, varie lecti, qui ex margine contextum invasere; sed in duabus ex nostris membranibus diverso atramento, et grandioribus literis, *volens* satis indicantibus, leguntur exarati. Sic fere constitutos Pius in ordinem admisit:

Subsidis magnis Epicuri constabilitas,
Ornatas armis statuas, stanteisque animatas.

Varietates autem lectionis morosius recensere, et otio proprio et lectorum esset molestissime abutentis.

Ver. 42. *classem*. Festus: “*Classis* veteribus *exercitus*.” Servius, *equites*. Ego hic loci retineo significationem communem. Horatius:

Scandit æratas vitiosa *naves*
Cura, nec *turmas equitum* relinquit.

BENTLEIUS.

Cæterum, hic versus de Nonii testimonio, voce *fervit*, qui ibi protulit ex Lucretii secundo libro, in contextum edito-

Hiis tibi cum rebus, timefactæ, Religiones

Ecfugiunt animo pavidæ, mortisque timores;

45 Tum vacuum tempus linquunt, curâque solutum:

ribus dudum importatus est: et sane, meâ saltem opinione, commodissimam stationem tenet; vix enim de *naumachiæ* simulacris, quibus Romani tantopere delectabantur, poëta siluisset: videas de hac re versus Ausonianos quosdam, ad Mosell. 217. Suetonium, i. 44. 2. et sæpe alibi; nam res est notissima, nec pluribus tractari cupit. Sed enim Ausonii locum, et depravatam, et intellectum nemini mortalium, emendare libet, cum bonâ lectoris veniâ, atque explicare:

Aut Pompeiani Mylasena pericula belli
Euboicæ referunt per Averna sonantia cymbæ;
Innocuos ratium pulsus, pugnasque jocantes
Naumachiæ: Siculo quales spectante Peloro
Cæruleus viridi *reparat* sub *marginè* pontus:

i. e. “ quales, si res tulerit, iterum re-
“ ferret pontus sub oras ripæ viridis, li-
“ tori scilicet proxime; ea utique belli si-
“ mulacra, quæ Augustus, (vide Sueton.
“ ii. 16. 2.) bello Pompeiano præludens,
“ ibi quondam exhibuerit.” Vulgo legi-
“ tur, *reparat et imagine.*

Suspicionem interea, quam de Lucretiano versu sibi insidentem lector aliquis fortassis habeat, allevare possit imitatio Virgiliana; nam ex hoc ipso versu non injuriâ dicam summum vatem profecisse, ad Æn. viii. 677.

In medio *classis æratas*, Actia bella,
Cernere erat; *totumque instructo Marte* *videres*
Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.

Ibi sic corrigendus est Servii commentarius in voces ultimas: “ Non quod hic
“ ex auro fluctus esse dicat, quos supra
“ (ver. 672.) canos dixit; sed quod, *quom*
“ mare ex auro expressum sit, fluctus
“ *super aurum* effulgeant.” Vide Sil. It. iii. 695.

Denique, *fervere* potest *celeriter moveri*; ex secundario sensu, quod *celeres motus* soleant *fervorem* excitare. Horatius, od. i. l. 4.

————— *metaque fervidis*
Evitata rotis—.

Mamertinus, geneth. Maxim. sect. 10.—
“ aræ incendi, tura poni, vina libari,
“ victimæ cædi, cuncta gaudio *calere*,
“ cuncta plausibus tripudiare.—” Pro
calere, Schwarzius proponit *salire*: quod nollem factum: non poterat enim infelicus. Nempe ita passim Græci; et exempla infinita tibi possem suscitare: sed sufficient, quæ Brunekius dederit ad Æsch. Pers. 59. Eumenius, gratt. act. Const. Aug. sect. 14. “ Præsertim, cum tu—ad-
“ veneris,—*flagrabit* tota civitas *gaudiis*;
“ perstrepet, et, cum proficisceris, fortasse
“ retinebit.” Ita locus interpungi debet.
Virgilius, Æn. iv. 407.

“ ————— opere omnis semita *ferret*:
“ pedibus nempe frequentibus discursi-
“ tantium formicarum, semitam terenti-
“ bus, et calefacientibus.” Aliter rei venustatem non tenebis. Hinc perspicue constat, quomodo Catullus est accipiens in carm. lxiii. 65. Galliambo:

Mihi januarum frequentes, mihi limina *tepida*:

atritu scilicet numerosorum pedum. Hinc etiam Persium, sat. i. 109. pulchre queas interpretari; ubi nihil sani Casaubonus magnus protulit:

————— vide sis, ne majorum tibi ferte
Limina frigescant:

calceamentis tuis non usurpata.

Ver. 45. *cum*: sic P. Vind. V. ed. Δ. Π. Ω. et mihi placet, ut elegantius et exquisitius vulgato *tum*.—*timefactæ*: V. ed. O. *tumefactæ*; P. *tumefacto*; nec male, nec sine venustate, meo judicio: Π. *tamen effecte*; unde haud inepte tentes ad hunc modum:

Hiis tibi cum rebus *tum exactæ* religiones:

nam breviter scriptum est illud *tamen*, hoc pacto, *tñ*, pro more.

Porro, his illustrandis tempestivam operam navabunt luculentissimi Varronis versus, qui comparent apud Nonium, voce

Quod, si ridicula hæc, ludibriaque, esse videmus;
 Re verâque Metus hominum, Curæque sequaces,
 Nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela;

religio, iv. 587. Lucretianis quam similissimi, et aliis editoribus admoti:

Non fit *thesauris*, non auro, *pectus solutum*;
 Non demunt animis curas ac *religiones*
 Persarum montes, non *dirūtis atria Cræsi*.

Sic, opinor, reformandi sunt; hanc enim societatem nominum adamant in hac re poëtæ, ut nos ostendimus ad Eurip. Herc. fur. 647. Statius, silv. i. 5. 105.

Digne Midæ, et Cræsi, Pelopisque, et Perside gazâ.

Mihi sedet ita eo loco castigandum esse; videas Marklandum. Vulgo, “Midæ Cræsique bonis:” sed *et*, scriptum ē, facile elaberetur ob finalem literam præeuntis vocis; atque de aberrationibus librariorum in nominibus propriis jam disputavimus ad i. 724.

Ver. 44. *Ecfugiunt*: P. V. ed. *Effugiant*.—*timores*: II. *timore*.

Ibid. Distinctione locus levandus est:

Effugiunt animo pavidæ; mortisque timores
 Tum vacuum pectus linquunt.

BENTLEYUS.

Nobis quoque idem olim se suggererat; vide Silv. Crit. ii. p. 58. sed, quamvis emendationis ibi propositæ non peniteat, tritam interpunctionis viam ineundam esse jam tandem arbitramur. Debet interea nemo doctior ad voces conjunctas, *timefactæ* et *pavidæ*, offendere; nam, ut omittam repetitis vicibus admonere, non hactenus Lucretium se fastidiosissimum præstare, apud alios auctores vel politioris seculi similia leguntur. Sed minime omnium culpari debet *τὸ* *pavidus* vocabulis *metus*, *timor*, *terror*, *formido*, et aliis cognato sensu, consociatio, si verum dictionis etymon nos deprompserimus in ver. 376. hujuse libri; ad quem te promoveas. Plautus, Cure. v. 2. 49.

Timidam atque *pavidam*; nec vivam, nec mortuam.

Noster Carus, iiii. 142.

Heic exsultat enim *parvor* ac *metus*.

Iliados epitome, incerti auctoris, ver. 717.

Ille, *timore pavens*, Vitam concedite, dixit:

i. e. *palpitans* timore. Virgilius, Æn. ii. 685.

Nos *pavidi* trepidare *metu*—

i. e. “nos, *metu palpitantes*, *festinare*, et “operâ celeri subvenire.” Ita locus iste capiendus est: vide me ad iiii. 597. sed de his satis.

Ver. 45. *Tum*: II. *Cum*. Pro *tempus*, editi nonnulli *pectus* exhibent, nullis idoneis auctoribus subnixi tamen. Terentius, Heaut. i. I. 58.

Sine me, *vacivom tempus* ne quod dem mihi Laboris.

Ver. 48. *armorum* deest V. ed. quæ in ver. 46. habet *ludibra*; et ver. 47. *revera quæ*.—*fera*: II. *ferrea*: et fortasse vere, si ad hanc normam leviter concinnes versum:

Nec metuunt *sonitum* armorum, nec *ferrea* tela:
 vel sic, paullo aliter:

Nec metuunt sonitus armorum, et *ferrea* tela.

Utrum libet anteponam equidem vulgatis ob majorem sensûs, hinc exorti, perfectionem; tam *fragorem* armorum invicem impulsorum, quam *claritatem* formidabilem, (vide *noxx*, ad ver. 50.) complectentis scilicet: neque dissenserint, opinor, lectores lepidi. Per se tamen non displicere debuisset *τὸ* *fera tela*; similiter enim Maro, Æn. xi. 545.

— *tela* undique *serva* premebant.

Addas Ovidium, epist. xiv. 56.

Non faciunt molles ad *fera tela* manus.

Sed hic loci non habet epitheton, de quo agitur, eam opportunitatem, quam in scito poëtâ judex nasutior desideret. Contra, vulgatis favet mox veniens ver. 102. “et “*fera ferri Corpora*.”

Ibid. *sonitus armorum*. Virgilius, ut ita sæpius de *armis*, sic ad geo. i. 475.

Audacterque inter reges rerumque potenteis

- 50 Vorsantur, neque fulgorem reverentur ab auro,
 Nec clarum vestis splendorem purpureai:
 Quid dubitas, quin omnis sit hæc rationis potestas?
 Omnis quom in tenebris præsertim vita laboret.
 Nam, velutei pueri trepidant, atque omnia cæcis
 55 In tenebris metuunt; sic nos in luce timemus
 Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam

Armorum tonitru toto Germania cælo
 Audiit.

Sed in hoc loco, tam ob occasionis sublimitatem, quam ob ætheriam regionem, unde fragor venerit, mihi ad liquidum res perducta est reponi debere:

Armorum tonitru toto Germania cælo
 Audiit.

Silius autem, comes individuus Mantuani, divinationis meæ locupletissimus suffragator adsit, Pun. xiii. 9.

————— concussa est Daunia tellus
Armorum tonitru.

Vide me supra, ad i. 918. et ad Æn. viii. 474. editionis meæ, cum Æn. viii. 529. ix. 709. xii. 700. Statius, Theb. iii. 425.

Γænariumque cacumen, Apollineasque The-
 rapnas,
Armorum tonitru ferit.

Et *ferit*, ob pulsus aëris propagatos utique; sicut millies Lucretius, et omnes alii similiter: unde mireris Barthium vocabulum solicitantem, quo nullum est sincerius, aut elegantius. Recordari me res Æschyli facit, sept. Theb. 125. ita certo certius rescribendi:

Ἀργῆαι γὰρ πόλις μὲν Καθ' ἑμὲ
 Κυλλένεται· ΦΟΦΟΣ δ' ἀργῶν ἔπλεον·
 Διαδέσει δὲ γένων ἰπτῶν
 Κινυρόνται ΦΟΒΟΝ χάλισα.

Libri in secundo versu φοβος habent; frigidissime: et miseret me editorum, qui concoquere potuerunt. Homerum nempe tragicus æmulatus est, Il. i. 569.

Τὰν δὲ παρ' αὐτῆς πολὺς βραδὸς καὶ ΔΟΥΠΟΣ
 ὄραμα.
 Πυργῶν βάλλομενων.

Alteram rursus emendationem ipse stabilit Æschylus ibidem inferius, ver. 592.

Χαλκνίκατοι ΚΛΑΖΟΥΣΙ κούδων; ΦΟΒΟΝ:

eum Euripide in Rheso, ver. 508. de Gorgone:

Πάλλαισι συν κούδων ΕΚΤΥΠΕΙ ΦΟΒΟΝ.

Ver. 49. *terram*: Π. et Pii quidam codices, *regum*: ut simile sit istis Flacci, epist. i. 10. 35.

————— licet sub paupere tecto
Reges, et regum vitâ præcurrere *amicos*.

Sed vulgatæ lectioni nos tenaciter adheremus.

Ver. 50. *fulgorem reverentur*. Audacter, sed feliciter, de solo *fulgore* oculos perstringente, atque animo terrorem incutiente. Horatius se non minus feliciter audacem gessit, od. ii. l. 20. de ferri splendore:

Jam fulgur armorum fugacis
 Terrat equos, equitumque cultus.

Hinc Arnobius, lib. vi. p. 208. perleganter, ac nervosissime:—"ut adesse vis quædam in *fulgoribus* crederetur, quæ non *oculorum* tantum *perstringeret sensum*, "verum etiam *mentes ipsas augustissimæ lucis radiationibus territaret*." Et paginâ sequente, nostrum respiciens:—"ip-
 "sosque illos deos—cum ipsis suis *aureis*, "metuendisque, *fulgoribus*." Haud aliter Pausanias, cum quodam spiritu poetico, iv. 21. Ὁ θῆτος—θῆτος εὐφθάλμους ἀντων

Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.

Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque, necesse est,

Non radiei solis, neque lucida tela diei,

60 Discussant; sed Naturæ species, Ratioque.

Nunc age, quo motu genitalia materiâ

Corpora res varias gignant, genitasque resolvant;

Et, quâ vi facere id cogantur, quæque sit ollis

Reddita mobilitas magnum per inane meandi,

ἰστανταῖς τῆς ἀστραταῖς ἐξέπληττι: cui similis est Philostratus, icon. ii. 15.—*σπιπληχθῆναι μὴ δοκεῖ καὶ τὸ τῆς Ἀρχαίας ἡμῶν.* Fabius etiam, instt. viii. 5. “Nam “et *ferrum* affert oculis terroris aliquid.” Hinc, quid sibi velit sublimior quidam Prudentij conatus, pergas discere, psych. 297.

Dum tumet indomitum, dum formidabile fervet,
Dum sese ostentat, *clypeo* dum *territat* auras:

i. e. dum *σπιομαχεῖ* cum aëre, et fulgore *clypei* coruscantis *territat*. Ausus est nempe Virgilium æmulari, ad *Æn.* xi. 551. id, quod Silius prior fecerat, *Pun.* iv. 278. Ipsos locos velim consulas.

Ver. 51. *vestis splendorem purpureâ*: *εἶητα λαμπρῶν* vocat S. Lucas, xxiii. 11. in quem locum, ad *Silv. Crit. sect. xciii.* de *purpuræ claritate* nos olim ampliavimus, Lucretium non oblit. Sufficiat *Ausonius* addidisse, *idyll.* viii. 5.

Et *toga purpurei* rutilans prætexta senati:
nisi quod nefas foret hujusce leporis fontem præterire, de tali vestimento magnifice canentem, ad *Il. Z.* 295.

Ὅς καλλίστος ἐν παλαιῶσιν, ἦδὲ μέγιστος
ΑΣΤΗΡ ὃς Αἰεεαμπεν.

Ver. 52. *quin*: V. ed. *quando*.—*omnis*: P. *omne*.—*hæc*: P. *hoc*.—*potestas*: P. *Δ. egestas*. Has autem varietates non aliunde prognatas credam, quam indignis librarii cujusdam offensioibus de syllabæ *is*, duplici saltem in eodem versu, elisione; quasi vero non idem jam factitaverit *Ennius* cum aliis antiquioribus. Exemplo sit *versiculorum* prior, quos ad i. 1. *Bent-*

leius attulit. Hoc insuper poeta dicit: “Quid dubitas, quiu hæc potestas, per “quam *Religiones*, *Metus*, *Cura*que, “*summo*verī et *terri*re debeant, sit omnino “*solius* potestas *Rationis*?”

Ver. 53. *in tenebris laboret*: i. e. “cum “*ærumnis* et *laboribus* conflictetur, dum “*viam* *tenebricosam* conatur eluctari.”

Porro, vice *laboret*, *Ω. roboret*: et, in versu sequente, *pueri* deest Π.

Ver. 55. *cæcis tenebris*. Haud dissimiliter etiam locutus est *Mantuanus* ille, ad *Æneid.* iii. 203.

Tres adeo, incertos *cæcâ caligine*, soles
Erramus pelago—.

Ibi sic capias structuram: “*Soles*, *incertos* ob *caliginem*.” ubi, et quo tempore nimirum, orti sint et occiderint; ut pendeat *caligine* ab *incertos*: quam ne perdas elegantiam, punctis probe positis cavendum duxi. Adsit etiam *Silius*, *Pun.* vi. 150.

Intus dira domus, curvoque immanis in antro
Sub terrâ specus, et tristes *sine luce tenebræ*.

Sed locus in morbo cubat, nostrâ medicinâ persanandus. Legendum dico:

—— et tristes sine luce *latebræ*:

ex *Virgillii* sui scilicet pro solito imitatione, ad *Æn.* vi. 554.

Ut *tristis sine sole domos*, loca turbida, adires.

De confusis autem dictionibus *tenebræ* ac *latebræ*, *Burmannelm* adeas, si libeat vacetque, ad *Anthol. Lat.* i. 89. 12.

Ver. 57. *fingunt*: *Δ. fugiunt*; infelicitate. Et tres versus proxime sequentes

65 Expediam: tu te dictis præbere memento.

Nam certe non inter se stipata cohæret
Materies; quoniam minui rem quamque videmus,
Et quasi longinquo fluere omnia cernimus ævo,
Ex oculisque vetustatem subducere nostris;

70 Quom tamen incolomis videatur summa manere;
Propterea, quia, quæ decedunt corpora quoique,
Unde abeunt, minuunt; quo venire, augmine donant:
Illa senescere, at hæc contra florescere, cogunt.

jam habuimus, ad i. 147. In primo, vox *animi* Π. codici omittitur.

Ver. 65. *quæque*: P. Δ. Σ. *quæve*; male: vide i. 52.—*sit ollis*: Π. Σ. *si tollis*; literis, uti fit, male discretis.

Ver. 65. Pene mutaturus eram ex arbitrio verborum ordinem; nec, uti non verear affirmare, nasuti lectores mihi id vitio vertissent, hoc pacto:

Expediam dictis; tu te præbere memento.

Haud aliter enim locutus est in i. 500.

—ades, paucis dum *versibus expediamus*: et v. 114. prorsus ad eundem modum:

Multa tibi *expediam* doctis solatia *dictis*.

Nec variare voluit discipulus, ad Æn. vi. 759.

Expediam dictis; et te tua facta docebo.

Sed nobis ab initio solidissime statutum est, libidini emendationis prurienti ad vanam ingenioli ostentationem ne semel quidem inutiliter indulgere.

Ver. 68. *Et*: Ω. *E*.—*quasi cernimus*: V. ed. *qua terminus*: et in ver. 66. pro *inter*, Π. *iter*.

Ibid. fluere: i. e. liquescere—tabescere—dissolvi; ut in ver. antepenult. hujusce libri. Ita Prudentius, de corpore Lazari putrescente, apoth. 765.

Quis potuit *fluidis* animam suffundere *membris*?
Nimirum, qui membra dedit; qui fictilis *urnæ*
Perflavit venam madidam; cu tabida gleba
Traxit sanguineos *injecto* humore *calores*.

Sic expurgandus est corruptelis maculatus locus. *To urnæ*, (conferas verr. 920. 1025) i. e. vasis, vel humani corporis,

eleganti ingenio Latini debetur. Vulgo, *ulvæ—inflecto—colores*.

Et insuper cum elegantia, quæ solet, Statius, Theb. xii. 455.

—————furtum claro plangore fatentur,
Securæ; quippe omne vident *fluxisse* cadaver.

Ita Maro, Æn. ii. 169. “*fluere* spes Da-
“naum.”

Ver. 69. Hunc versum, et ver. 76. mox venientem, suspectos videtur habuisse Bentleius. Mihi sane, ut exegetici, perquam elegantes sunt; sed unusquisque suo judicio fruatur. Saltem isti *vobiscum* suspicioni nullus codex favet.

Ver. 70. *incolomis*. Hanc antiquiorem orthographiam bene nobis exhibent Pii editio atque Veronensis, quas sequendas habui.

Ver. 71. *decedunt*: Π. *decidunt*: et, pro *quoique*, vel *cuique*, nonnulli editores imperiose reponunt *cumque*; hoc ausi scilicet, quod similis jam venerit locutio ad ver. 21. Quasi vero poëta non liceret carmen suum gratâ sermonis varietate subinde conspersum dare!

Ver. 72. *augmine*: P. *augmina*; G. Vind. V. ed. O. Π. Σ. Ω. *agmine*: neque hanc vocem non esse genuinam Lucretii scripturam temere affirmaverim. Arnobius, lib. vii. p. 250. “Non magmenta, “non *augmina*, non mille species vel far- “ciminum, vel fritillarum—:” ubi sane liber unus habet *augmenta*; atque, ut verum fatear, Latinitas ipsa dictionis *augmine* mihi suspecta est, neque extra

Nec remorantur ibei: sic rerum summa novatur

75 Semper, et inter se mortales mutua vivunt:

Augescent aliae gentes, aliae minuuntur;

Inque brevi spatio mutantur secla animantium,

Et, quasi cursores, vitae lampada tradunt.

Si cessare putas rerum primordia posse,

80 Cessandoque novos rerum progignere motus;

Avius a verâ longe ratione vagaris.

Nam, quoniam per inane vagantur, cuncta necesse est

Lucretium et Arnobium quivi reperire: videas tamen, quæ attulimus ad i. 455.

Ver. 75. *Illa senescere, hæc florescere.* Pulchre etiam Velleius Paterculus, ii. 11. 3.—“ut appareat, quemadmodum urbium, imperiorumque, ita gentium, nunc *florere* fortunam, nunc *senescere*, nunc *interire*.” per translationem scilicet ex *plantis*, vel *arboribus*; quas Plinius sapissime dicit *senescere*.

Ver. 74. *ibei*: Π. *ubi*.—*novatur*: Π. *novamus*; L. *novantur*: non probo.

Ibid. *rerum summa*. Virgilius, Æn., x. 70.

Num puero *summam belli*, num credere muros?

Ver. 75. *mutua*: i. e. per vices—per successiones — *αμοιβαίως* — *εναλλάξ*: versum Homereum uno vocabulo quasi coaggeratum volens exhibere, in Il. 2. 149. prostantem:

Ὦς ἀνδρῶν γένεσι, ἢ μὲν ζῶσι, ἢ δ' ἀπολλοῦνται.

Adsit etiam Virgilius, Æn. vii. 66.

————— pedibus per *mutua* nexis.

Porro, pro *et inter se*, Π. *item sese*: unde nihil exculpimus.

Ver. 77. *secta animantium*. Arnobius, lib. vii. p. 250.—“quæ dejicere cibos, et referre, natura est *ruminatoribus* *secundis*.”

Ver. 78. *tradunt*: V. ed. *traduntur*.—De hac autem *λαμπάδηφορία* Atheniensium, quam præstringit poeta, consulas Pausan. in Att. 55. Herod. Uran. 98. Potterum ad Lycoph. 754. Plat. de reipub. i. init. Arrian. exped. Alex. iii. 16.

et alios bene multos: videas etiam Pers. sat. vi. 61. et vet. schol. ibidem. Hinc interea patebit, hujusce *λαμπάδηφορίας* varia genera exsistisse, neque auctores inter se prorsus consentire. Quæ narrat Persii scholiastes, et vetus commentator, Havercampo memoratus, Lucretii mentem videntur proxime attingere: hic igitur exscribetur. “Pulchra translatio. Cursores “nocturno tempore sibi invicem lumen, “cornu inclusum, tradunt. Mos est, “cum prope diversorium venere cursores, “signum facere, ut socii præsto parati “sint; qui laternam *accipiant*, et iter arripiunt. Sic traditur per manus vita “animantium.” Lege, *excipiunt*.

Ver. 79. *Si cessare*. Lege: “*Sin cessare*.”

BENTLEYUS.

Bene sane; et amplexus essem, libro vel uno MS. addicente; aliter non omnino res cogit, aut argumenti poetice administrati parum morosæ rationes, ut ita locutionum norma ad regulas scrupulosiores necessario exigatur.

Ver. 81. *Avius longe vagaris*. Maro, Æn. xii. 480.

Nec conferre manum patitur: *ῥωλατ ἀττία longe*.

Ver. 85. *gravitate suâ ferri*. Plutarchus, de plac. phil. 1. 5. *Δημοκρίτος μὲν γὰρ εἰς γὰρ δύο (τοῖς σώμασι συμφοροῦσθαι), μίγξιός τε καὶ σχήμα· ὃ δ' Ἐπικύρος πᾶσι καὶ τρίτον, τὸ ΒΑΡΟΣ, ἐπιθήκεν· Ἀναγκὴ γὰρ, φησὶ, κινεῖσθαι τὰ σώματα τῇ τῆ βαρῆς πληγῇ· ἐπιεὶ ἔ κινηθῆσθαι. Ubi vitiosum*

Aut gravitate suâ ferri primordia rerum,
 Aut ictu forte alterius: nam, concita, sæpe,
 85 Obvia quom flixere, fit, ut divorsa repente
 Dissiliant: neque enim mirum, durissima quæ sint,
 Ponderibus solidis, neque quidquam a tergo ibus obstet.
 Et, quo jactari magis omnia materiâ

est illud *τληγγη*. Forte an, *τη τε βαρυσ*
ΟΑΚΗ.—Pro *ferri*, *Ω. fieri*.

Ver. 84. *forte*: codd. Pii, *aufferri*.—
concita sæpe: sic *Ω*. sed G. L. M. *cita*
sæpe: ast illud *con*, breviter exaratum,
 quin facile elabi posset, nemo dubitet;
 quidam Pii codd. *percita sæpe*; P. Vind.
 V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. *cita superne*: sed
 ex Epicuri doctrinâ vix videtur *τε superne*
 suam proprietatem retinere: nam in
 “infinite inani” (Ciceronis verbis utor,
 doctrinam Democriteam, quam Epicurus
 amplexus est, exponentis, ad finem bon.
 et mal. i. 6.) “nihil nec summum, nec
 “infinum, nec medium, nec ultimum,
 “nec extremum.” Noster mox, ver.
 259.

Omnia quapropter debent per inane quietum
 Æque ponderibus non æquis *concita ferri*:

ac similiter, iv. 189.

———— sequenti *concita plagâ*.

Et ordo est: “Nam, concita, (i. e. quo-
 “niam commoventur) quom flixere, i. e.
 “(post collisionem) fit sæpe—:” ne for-
 tassiss *τε sæpe* perperam referas ad *concita*.

Ibid. Quid si legas?

Aut ictu *forti* alterius—.

BENTLEIUS.

Ingeniose, ut semper. Sic *validâ plagâ*,
 iii. 819. et *validi ictus*, Virg. Æn. viii.
 419. nihil tamen in Lucretio mutandum
 arbitramur.

Ver. 85. *quom flixere*: P. *eum fluxere*;
 Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. Ω. *confluxere*;
 G. *conflexere*; L. M. *conflixere*. Ut vix
 possibile sit in his varietatibus expenden-
 dis, et lectione loci concinnandâ, longis-
 sime a veritate aberrare; ita non in pro-
 clivi est ipsissimam Lucretii scripturam

extra omnem controversiam dispicere.
 Omnium viarum, quas ingredi possumus,
 hæc tutissima forte fuerit denique, atque
 commodissima:

Aut ictu forte alterius: nam, *quom cita, sæpe*
 Obvia *conflixere*, fit—.

Quemadmodum noster, i. 996.

Ex infinito *cita* corpora materiâ.

—*fit ut*: V. ed. Σ. *ut uti*; L. *fit uti*; O.
ita uti; Δ. *velut*.—*divorsa*: Π. *divisa*.

Ibid. *flixere*. Sic Livius, Ægistho,
 apud Nonium, ii. 528. voce *Fligi*:

Ipsus se in terram saucius fligit cadens.

Ita forte rescribendum: libri, *Iipse*: et
 Accius ibidem, ad hunc modum rectius
 distinguendus:

Nec perdolescit *fligi* socios, morte campos con-
 tegi.

Vocabuli hujusce vetustioris substantivum
 Virgilius non reformidavit adoptare, ad
 Æn. ix. 667.

Sternitur omne solum telis; tum scuta, cavæque
 Dant sonitum *fictu* galeæ:

ubi videas Servium; nam Pacuvii phra-
 sim, quam profert, grammaticus, in usus
 proprios Silius arripuit, Pun. xiv. 558.

Remorumque fragor, *flictu*que sonantia rostra;
 Virgilium secutus in præcedentibus, Pun.
 ix. 522. Vide Drakenborchium. In Ili-
 dos epitome locus exstat haud vulgari
 venustate, cui dictionem hujusce familiæ
 restituam, et vice simpliciter emendabo, ver.
 744.

Lux exorta viros in pristina bella remisit;
 Instaurantque, animos recreato, milite *pugnam*
 Dardanidum Danaumque duces: volat undi-
 que nubes

Telorum, et ferro ferrum sonat: undique *fictis*

Corpora pervideas, reminiscere, totius inum

90 Nihil esse in summâ; neque habere, ubi corpora prima

Consistant: quoniam spatium sine fine modoque est,

Iumentumque patere in cunctas undique parteis

Pluribus obtendit; certâ et ratione probatum est.

Quod quoniam constat, nimirum nulla quies est

Inter se strident mucronibus: instat utrinque
Densa acies, *mixtusque* fluit cum sanguine
sudor.

Vulgo, *mixtis*; sed *strictis*, non sine Musis iratis, Wernsdorf volebat. Hinc medicinam Lucani loco faciam, figurarum confusione miserrime affecto, Phars. v. 118.

———— quippe stimulo *fictuque* furoris
Compages humana labat; pulsusque deorum
Concutiunt fragiles animas.

Imago est equi cum domino, *stimulis* et *verberibus* rem gerente, conflictantis. Vulgo, *fluctu*. Sic *infligere plagam* usitatum est; et Virgilium exprinere voluit Lucanus, ad Æn. vi. 101.

————— Ea *frena* furenti
Concutit, et *stimulos* sub pectore vertit, Apollo.

Mox ipse Lucanus, ver. 174.

Itatum te, Phœbe, ferens: nec *verberare* solo
Uteris, et *stimulis*.

Ibid. *divorsa*: i. e. se divertentia. Verbi nempe participium est, cum mediæ Græcorum vocis potestate. Nos alibi de hac re.

Ver. 86. *Dissiliant*: Π. *Dissiliant*; B. I. M. *Dissolvant*; et vix ausim damnare; in tantum usu verborum absoluto Lucretius delectatur: sed vulgatam lectionem præferam. Vide ad iv. 609.

Ver. 87. *neque*: Π. *neq.*—*tergo ibus*: omnes libri, et MSS. et editi vetustiores, uno ore dant *tergibus*, quasi *tergis*: de quâ verbi formâ quum nihil explorati habeam, vel apud Latinitatis reliquias, vel grammaticos antiquos repertum, non dubitandum putavi de admissione in contextum præclaræ illius emendationis, quam Vossii ingenio Preigerus tribuit: quævis enim

illud *ibus*, vel *hibus*, pro *iis* vel *his*, in primâ syllabâ sæpius produci videatur, quantitatem, quam Lucretii versus postulat, certe habet in Plaut. Rud. prol. 75.

Nunc ambo *ii* in saxo, leno atque hospes, simul
Sedent ejecti: navis confracta est *ibus*.

Sic fortasse castigandum: vulgatis abest *ii*. Super his autem vetustis nominum terminationibus, Preigerus *dibus*, pro *diis*, et *filibus*, pro *filiis*, ex inscriptionibus Gruterianis attulit; et consulas, si libeat, Sosipatrem Charisium, instt. gram. i. p. 59. cum Prisciano, lib. xiii. p. 961. Cato, de re rust. sect. cii.—“*eubus* latera doliis
“*intrinsecus usque bene perfricato.*” De nostro *ibus*, si Nonium consulas, exempla alia invenies ex Titimnio, Pomponio, Plautoque; quibus sic præfatur grammaticus: “*Ibus*, pro *iis*, minus Latinum
“*putat consuetudo, cum veterum auctori-*
“*tate plurimum valeat.*” viii. 21.

Ver. 90. *neque habere*: i. e. “*neque eam summam habere, ubi corpora consistant.*”—Et, vice *ubi*, Π. *tibi*.

Ver. 95. *ostendit*, vel *ostendit*: sic Vind. V. ed. O. Σ. Ω. i. e. *ostendit το παtere*: quod multo magis poëticum, et Lucretiani moris: reliqui dant *ostendi*.—*certâ et*: ita P. Vind. V. ed. Vulgo, et *certâ*. Versus integer abest Π. atque in Vind. Ω. literis rubris scribitur; in hoc etiam diversa formâ literarum. De Havercampi membranâ parum liquet. Videas autem simile regimen infra, ad iv. 769.

Cæterum, quod prius monitum oportuit, ut nobismetipsis per omnia constentus, *obtendit*, non *ostendit*, in hac voce scribere solemus. Nam etymou vocis ad *os* et *tendo* sine causâ nonnulli putant referen-

- 95 Reddita corporibus primis per inane profundum;
 Sed magis, adsiduo varioque exercita motu,
 Partim intervallis magnis conflictata resultant,
 Pars etiam brevibus spatiis nexantur ab ictu.
 Et, quæquomque, magis condense conciliatu,
 100 Exiguis intervallis, convecta resultant,
 Indupedita suis perplexis ipsa figuris;
 Hæc validas saxi radices, et fera ferri

dum esse. Olim in usu videtur fuisse tam *obs*, quam *ob*; ut hodieque *abs* non minus, quam *ab*: et prior sane præpositio magis frequentatur vetustis, quam posterior. Huc refer *obstinet*, i. e. *obstinet*, “*com ram tenet*,” pro *ostendit* apud Festum; et ibidem *obstrudunt*. Neque hilum discrepant, si rem proprius inspicias, vulgaria *obtendo* et *ostendo*, aliter quamvis scripta. Ad eundem modum post *sub* venire sæpiusculæ solebat elementum *s*: huc refer vocabulum *subscus* multis scriptoribus usitatum; et voces *substraho*, *substineo*, *subscito*, *substento*, *substantatio*: veterarum formarum reliquias, in glossariis antiquis et codicibus MSS. etiamnum comparentes. Hinc erroris patet ratio in codice Juvenalis, qui bibl. pub. Acad. Cantab. est, ad xv. 88. *substravit* pro *sustinuit*. Frequens est *subtulit* in Hygino.

Ver. 94. *Quod*: Δ. *Sed*.—*nulla*: G. Vind. O. Ω. *multa*; Π. *ulla*. Hæc autem varietate, *nulla* scilicet, nihil alienius loci scopo per errorem scribi potuit; ita solent tamen voces omnium diversissimas librarii permiscere, sic ut observatum est nobis dudum, ad i. 756.

Ver. 95. *primis*: Π. *primum*; cui in ver. 96. deest *que*.

Ibid. *exercita motu*. Virgilius, geo. iii. 550.

— fontes liquidi, atque, *exercita cursu*, Flumina.

Ver. 97. *conflicta*: sic veteres Pii codd. quos re dubiâ me tutius secuturum existimavi: P. Vind. G. L. M. Π. Σ. Ω. *confulta*; O. *confulcta*; V. ed. B. Δ. *consul-*

ta; quod verum equidem putaverim: participium ut sit utique verbi compositi *excon* et *salio*, atque *mutuis assultibus collisa* valeat. Antiquitatem sane redolet hoc vocabulum, neque exempla sunt ad manum, quibus ejus usus confirmetur. Sed, an Lucretius scripserit,

Partim intervallis magnis *compulsa* resultant? Non nimium discrepant literarum ductus, et genuini commatis dictionem habemus. Sed incerta res est, et arbitrio lectoris submittenda. Virgilius, Æn. i. 575.

Atque utinam rex ipse, noto *compulsus* eodem, Adforet Æneas!

Ver. 98. *brevibus*: G. L. M. *brevius*; multo minus eleganter, et vix vere. Mantuanus, Æn. ix. 275.

— mea quem *spatiis propioribus ætas* Insequitur, venerande puer!

—*nexantur*: Vind. O. Δ. Π. Ω. *vezantur*; vide i. 1024.—*ab ictu*: M. *avicta*: error prononciationis, *b* literâ facillime in tenuiorem *v*, ut alias saltem millies, cliquatâ.

Jam vero locum Epicuri, quem Lucretius expressit, prior contulit Lambinus. Legitur in Diogene Laërtio, . 43. sic emendando: *Και αἱ μὲν (ατομῶν) εἰς μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων δίστανται, αἱ δὲ ΑΤΤΩΝ τον ΔΙΟΠΠΑΔΟΝ ἰσχυραίν, (cohibent—reprimunt) ὅτ' ἂν τυχῶσιν ἐπὶ τὴν περιπλοκὴν κεκλιμέναι, ἢ ΠΕΛΑΖΟΜΕΝΑΙ παρὰ των πλεετικῶν*: i. e. “*cum illæ, quæ amplecti et colligare possint, iis accesserint.*” Vulgo, *αὐτον τον πυλμον, et στεγαζόμεναι*. Sensum verborum Lambinus optime de-

Corpora constituunt, et cætera de genere horum

Paucida: quæ porro magnum per inane vagantur,

105 Cætera dissiliunt longe, longèque recursant,

In magnis intervallis; hæc aëra rarum

Subficiunt nobis, et splendida lumina solis.

Multaque præterea magnum per inane vagantur,

Conciliis rerum quæ sunt rejecta, nec usquam

110 Consociare etiam coitus potuere recepta:

claravit; sed vereor, ne rationem genuinæ potestatis, ut par erat, fideliter perceptam non habuerit.

Ver. 99. *condenso*: Δ. Σ. Ω. *contenso*; sed vulgatam margini Σ. codicis manus eadem allevit.

Ver. 100. *convecta*: V. ed. Δ. Σ. *connecta*: unde non inepte proposuerim, *connecta*; sed placet reliquorum librorum lectio, quam in textu posuimus. Communes editiones, membranarum fide conculcatâ, de suo dant *connexa*. Ordo est: "Et quæcunque, convecta (i. e. collata et " sese comitantia) cœtu magis condenso, re- " sultant ad minores distantias, vel exiguis " intervallis, figurarum peculiari habitu " complicata invicem, ac cohibita; hæc " constituunt ferrum, et similia." Quibus nihil dilucidius, aut concinnius, ego met desiderem. Edicant lectores, quibus judicia ad has subtilitates probe sint subacta. Pius in notis dicit legi etiam *con-nisa*; quod non capio.

Ver. 101. *Indupedita*: Δ. *Endopedita*: redi ad i. 85. Et conferas parallelum locum præsentî, in i. 571—578.

Ver. 102. *saxi radices*: confer iii. 526. Et vox *radices* hic potest *primordiorum congeriem*; sed aliquoties *simplicia* rerum *primordia*: ut in Empedoclis versu, apud Plut. plac. phil. i. 5. et alios complures veterum:

Τεσσαρα των παντων ΡΙΖΩΜΑΤΑ πρωτον ακυε.

Ibid. *validas radices*: ut Virgilius, geo. ii. 567. *validis stirpibus*; et Lucanus, i. 158.

————— nec jam *validis radicibus* hærens, Pondere fixa suo est.

Ver. 104. *Paucula*: Δ. *Pauticia*; Π. *Paucina*; Σ. *Pauciva*.—quæ deest Σ. ut per V. ed.

Ver. 105. *Cætera*: sic omnia scripta exemplaria, et veteres editiones. Vulgo legitur ex arbitrio criticorum, *Et cita*: quæ mutatio, si molliorem reddat constructionis cursum, non erat, contra fidelium librorum consensum, audacter tamen admittenda.

Ver. 109. *Conciliis*: V. ed. *Concilas*; Vind. Π. Σ. *Conciliis*. Nullus dubito, quin Lucretius dederit:

Concilio a rerum quæ sunt rejecta—.

Sic ille, vi. 80.

————— a nobis ratio verissima longe
Rejiciat:

et Virgilius, ecl. iii. 96.

Tityre, pascentis a *flumine reice* capellas.

Sed, quod rei caput est, nusquam alias similiter in plurali numero vocem *concillium* nude positam noster adhibuit; in numero contra unitatis, sæpius.

Ver. 110. *Consociare*: V. ed. *Consonare*. Et pro librorum omnium lectione *motus*, felicissimâ divinatione nixus Bentleius reponi jussit *cætus*: pro quâ voce scribendum potius *coitus* existimavi, ne longius, quam postularet res, a corruptelæ formâ aberrarem: vide quæ modo diximus ad i. 1016. 1029. Ordo est: "Ne- " que, etiam recepta," vel in concilium admissa, " cætus potuere consociare;" i. e. in concilio se tenere. Non alio pacto Cicero locutus est, de finn. iii. 20.—" in-

Quoius, utei memoro, rei simulacrum, et imago,
 Ante oculos semper nobis vorsatur, et instat.
 Contemplator enim, quom solis lumina quomque
 Insertei fundunt radiei per opaca domorum:
 115 Multa minuta, modis multis, per inane videbis
 Corpora misceri, radiorum lumine in ipso;
 Et, velut æterno certamine, prælia pugnasque

“ter nos naturâ ad civilem *communitatem*
 “conjuncti et *consociati* sumus.”

Ver. 111. *memoro*: V. ed. B. L. M. Σ.
 Ω. *memoror*; accrescente, nî fallor, primâ
 vocabuli venientis literâ. De hoc
 errorum fonte, videas i. 1016. 1078. et
 Avienum hinc emendatum, *ibid.* 721.
 Legitur autem in Pii libris, quos codices
 fidei reverendæ vocat, *memorabo*, me saltem
 non probante.

Ibid. *simulacrum et imago*. Ita scrip-
 sit majoris emphasis atque lucis gratiâ;
 nam passim indifferentes hæ dictiones ad-
 hibentur. Tullius autem utramque simili-
 liter in eadem sententiâ posuit, pro Archiâ
 poëtâ, sect. 12.—“statuas et *imagines*,
 “non animorum *simulacra*, sed corpo-
 “rum, studiose multi summi homines re-
 “liquerunt.”

Ver. 115. *quom*: abest V. ed.—*quom-*
que: Π. cuique. Et formulam *Contem-*
plator Virgilius mutuatus est, ad geo. i.
 187.

Contemplator item, *quam* se nux plurima sylvâ
 induet in florem—.

Ver. 114. *Insertei*: sic soli G. L. scri-
 bunt; sed idem voluit τὸ *Inferti* codicis
 M. cæteri, *Insertim*; cui nonnihil proba-
 bilitatis confert mos Lucretii, adverbium hoc
 genere lubenter usurpantis; vide ad i.
 45. Sed, quum aliud suadeant antiquis-
 simi codices et fidelissimi, sicut vidimus,
 mihi suspicio oborta est, literam sequentis
 vocabuli adhæsisse, et poëtam olim scrip-
 sisse ad hunc modum:

Insertei *infundunt* radiei—:

hanc autem Cari consuetudinem, verbo-
 rum neutro sensu adhibitorum, satis su-

perque lectoribus inculcavimus. Maro,
 .Æn. ix. 461.

Jam *sole infuso*, jam rebus luce relectis.

Sic Ambrosius, hymn. ii. 7.

Jubarque sancti spiritûs
Infunde nostris sensibus.

Contextum tamen nostrum immutari rati-
 onibus idoneis non prorsus adigentibus,
 jam nunc nolimus: quamvis Servius,
 hunc locum attingens, ad Virg. ecl. vi.
 51. nostræ conjecturæ videatur opitulari:
 “Unde et atomi dictæ sunt, quas Lucre-
 “tius minutiores dixit esse illis corpus-
 “culis, quæ in *infusis* per fenestram ra-
 “diis solis videmus.”—Porro, uti mo-
 nuit etiam Faber, hos versus idem
 Mantuanus respiciebat, ad .Æn. iii. 152.

————— multo manifesti *lumine*, quâ se
 Plena *per insertas fundebat* luna *fenestras*.

fundunt: V. ed. B. *fundant*; P. *fundat*;
 sed exempla ejus prisca dabant, *fundunt*
radii.—*radiei*: sic G. L. neque aliud ha-
 bendum est τὸ *radi* M. cæteri omnes,
radios.

Ibid. *per opaca domorum*. Mantuanus,
 .Æn. ii. 725.

Pone subito conjunx: ferimur *per opaca locorum*:
 et *ibidem*, iii. 618.

————— *domus* sanie, dapibusque cruentis,
 Intus *opaca*, ingens.

De his autem particulis volitantibus, quæ
 in solis radiis cernuntur, sic Aristoteles,
 quem ex parte admovit Lambinus, lib. i.
 sect. 2. ὅσον Δημοκριτος μὲν πυρτι καὶ θερ-
 μὸν φησὶν αὐτὴν (τὴν ψυχὴν nempe) εἶναι
 ἀπειρῶν γὰρ ὄντων σχημάτων, καὶ ἀτομῶν,
 τὰ σφαιροειδῆ πυρ καὶ ψυχὴν λεγέει, ὅσον ἐν

Edere, turmatim certantia; nec dare pausam,
Conciliis et discidiis exercita crebris:

120 Conjicere ut possis ex hoc, primordia rerum,
Quale sit, in magno jactari semper inani;
Dum taxat rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, et vestigia notitiæ.
Hoc etiam magis hæc animum te advortere par est

τη αερι τα καλυμμενα ζυσματα, á φαινεται εν ταις δια των θυριδων ακτισιν' ών την πολυσπερμιαν, στοιχεια λεγει της όλης φυσικης. Quibus illustrantur ea Lucretii ad iii. 204—207.

Ver. 115. Seneca, nat. quæst. v. 1. "Cum sol in aliquem clausum locum in-fusus est, videmus corpuscula minima in adversum ferri; alia sursum, alia deorsum, varie concursantia."

Ver. 117. *prælia pugnasque*. Maro, Æn. xi. 912.

Continuoque ineant pugnas, et prælia tentent.

Ennius apud Nonium, vii. 58. voce *Præliant*:

Ita mortales inter se pugnant, præliant.

Dictiones ab Isidoro, xviii. 1. ita distinguuntur, atque, opinor, non male: "Differt autem bellum, pugna, et prælium. Nam bellum universum dicitur, ut Punicum. Hujus partes sunt pugnae, ut Cannensis.— Rursus in unâ pugna sunt multa prælia.—Bellum igitur est totum; pugna, unius diei; prælium, pars pugnae est."

Cæterum, το que, in fine versus, abest Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. unde non deterius fortasse sic legerim locum, ac distinxerim:

Et, velut æterno certamine prælia, pugnas
Edere turmatim certantia:

et velim committas iv. 1004.

Ver. 119. *discidiis*: i. e. διαχωρισμοις, postquam coaluissent. Ω. præbet *dissidiis*: sed tenenda est vulgata lectio. Satis liquet per se quid differant hæc vocabula; et *dissidium* posse fieri sine *discidio*: vide Oudendorp. ad Sueton. iii. 7. et supra, i. 221.

Ergo nunc *discindi* vocat noster, quod alibi sæpius *dissilire*. Prius *dissidium* citra *discidium*, et deinde *discidium* ipsum, sic Ovidius describit, met. i. 18. quem emendatiorem dabo:

Obstatque aliis aliud; quia corpore in uno
Frigida pugnant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus, aut melior litem Natura, diremit:
Nam cælo terras, et terris abscedit unda;
Et liquidum spisso secrevit ab aère cœlium.

Ita certissime versus horum quartus debet corrigi: i. e. quasi dixerat: "Sive Deum vocare velis, seu Naturam meliorem:" nam ethnicis unum sunt atque idem Deus et Natura: non *dissent* utique, neque proinde *discidium* patienter tolerabunt. Confer Aurel. Vict. epit. xvi. 4. et animadversores doctos ad locum.

Ver. 121. *Quale*: G. *Quid*.—*sit*: V. ed. B. *sic*.

Ver. 122. *Dum taxat parva res*: i. e. parva res tantummodo—mera parva res. Vide ad ver. 950.

Ver. 125. *notitiæ*: V. ed. *noticiæ*; Π. *noctiliæ*.

Ver. 124. *hæc animum advortere*. Simili regimine Sallustius usus est, Jugurth. xciii. 2.—"animum advortit inter saxa repentis cochleas:" ubi, cum nonnullis minus ad rem suam pertinentibus, Carum nostrum opportune laudat Cortius. Plenâ manu de hac formulâ Oudendorpius, ad Cæs. bell. Gall. i. 24. Apposite Ovidius, epist. xii. 25.

Jussus inexpertam Colchos advortere puppim.

Huc faciunt, quæ diximus ad i. 854. 1060. Vide Bentleium, ad Cic. Tusc. disp. v. 25.

- 125 Corpora, quæ in solis radiis turbare videntur;
 Quod tales turbæ motus quoque materiai
 Significant clandestinos cæcosque subesse.
 Multa videbis enim plagis ibi percita cæcis
 Commutare viam, retroque repulsa revorti,
 130 Nunc huc, nunc illuc, in cunctas undique parteis.
 Scilicet hicc' a principiis est omnibus error:
 Prima moventur enim per se primordia rerum;

Cæterum, loco *magis*, P. *mage ad*; quæ varietas ad formam orationis exquisitiorum minime perceptam referri debet: et pro *hæc*, B. *hoc*; ut V. ed. *advcre*, vice *advertere*.

Ver. 125. *turbare*: i. e. *turbari*; ut etiam Virgilius, *Æn.* vi. 801.

Et septem gemini *turbant* trepida ostia Nilii.

Sic Plautus sæpius, Terentius, Tacitusque.—In sequente versu, Π. dat *Quid*, loco *Quod*.

Ver. 127. *clandestinos*. Hanc vocem Plautus usurpavit, et post alios Manilius, i. 895. qui locus librariorum maculâ expurgandus est:

Quin et bella canunt ignes, subitosque tumultus,
 Et *clandestinis turgentia* fraudibus arma.

Vulgo, *surgentia*; non male, nisi foret in propatulo, eum imitari voluisse Virgillii *geo.* i. 464.

— ille etiam *cæcos* instare *tumultus* sæpe monet, *fraudemque*, et *operta tumescere bella*.

Ver. 128. *ibi*: Δ. *ubi*.—*percita*: Ω. *parcita*.

Ibid. *plagis cæcis*. Hinc de Epicureis Claudianus, F. Mall. Theod. cons. 82.

Hi vaga collidunt *cæcis* primordia *plagis*.

Ver. 150. *undique*: sic G. P. Vind. V. ed. Π. et placet: hoc enim pacto solet Lucretius per consimilium vocabulorum seriem res extollere et provehere in majus: quod plus semel in præcedentibus contigit nobis observavisse. Non minore eum significantiâ verborum emphasin et *εναργειαν* Virgilius sectatus est, ad *Æn.* viii. 20. in gemello loco:

Atque animum *nunc huc* celerem, *nunc* dividit *illuc*,
 In *partisque* rapit *varias*, perque *omnia* versat.

Cæteri libri, et editiones vulgares, habent *denique*; quod meo gustui valde insulsum venit.

Ver. 151. Sensus est: “Scilicet hæc discursatio omnibus his corpusculis est, vel accidit, a principiis eorum: unde de motus initia primitus propagantur.”

Ver. 152. *Prima*: Π. *Primo*: ex glossâ scilicet.

Ver. 153. *parvo conciliatu*: i. e. parvorum corporum concilii conglomerata—ex cætu exiguarum particularum constantia. I. M. Ω. præbent *conciliata*: omnino male. Rarior dictio depravationi occasionem dedit. Exemplum hujusmodi liceat ex Plutarcho proponere, ad ii. 129. C. de sanitate tuendâ: Δι' ὁ δει σκοπῶν, οἷς ἀν ταυτα συμπτῶσθῃ, καὶ μνημονεύειν, ἀν μῆδεν ἢ πνευματικόν, ὅτι τι σωματικῶν ἐστὶν αἰτίον, ὑποστολῆς τίνος, ἢ ΚΑΤΑΧΑΛΑΣΣΕΩΣ, δεομένων. Vulgo, *καθαρισμῶς*: sed editiones Ald. et Bas. *κατακρῆσσις*. *Larationis* utique; ut mox, p. 151. Β. τα ὑγρὰ συναγρῶσα, καὶ πηγρῶσσα τὰς ἀναθυμιάσεις, αἷι ΧΑΛΑΣΘΑΙ καὶ διαφορεῖσθαι βλαβόμενας. Alteri sit exemplo Diodorus Siculus, iv. 5.—*τὸν μὲν γὰρ κίονον, ἀκρατον πίνομενον, μανιώδεις διακρίσεις ἀποτελεῖν τὰ δ' ἀπο Διὸς ὁμῆρα μίγνεντος, τὴν μὲν τερψίν καὶ τὴν ἕδονην μίμνειν, τὸ δὲ τῆς μανίας καὶ ΠΑΡΑΛΛΟΙΩΣΕΩΣ βλαπτὸν διορθῶσθαι*. Ita rescribendum est: vulgo, *παραλυσις*.—Et pene oblitus eram lectorem admonere, me in Plutarchi locum voculam *τι* importavisse: quod videri possit, præcedente *ὅτι*: absorptum, scriptori nobilissimo deperisse: de quo errore disputavimus superius, ad

- Inde ea, quæ parvo sunt corpora conciliatu,
 Et quasi proxima sunt ad vireis principiorum,
 135 Ictibus illorum cæcis impulsa, cientur;
 Ipsaque, quæ porro paullo majora, lacessunt.
 Sic a principiis adscendit motus, et exit
 Paullatim nostros ad sensus; ut moveantur
 Illa quoque, in solis quæ lumine cernere quimus;
 140 Nec quibus id faciant plagis adparet aperte.

ver. 111. Sed nimietatis reprehensionem incurrimus, et receptui canendum est.

Ver. 134. *Et quasi*: V. ed. *Ec quasi*.

Ver. 135. *Ictibus*: V. ed. *Letibus*; facili errore, ob literarum vicinitatem, secundum solitam scripturam librariorum. — *cientur*: L. M. *gientur*.

Ibid. *Ictibus impulsa*. Pariter Ovidius locutus est, in loco vitiosis distinctionibus male affecto depravatoque, sic demum, nī fallor, ordinando, met. iii. 61.

————— dextrâque molarem
 Sustulit, et magnum magno conamine misit.
 Illius impulsu cum turribus ardua celsis
 Mœnia mota forent, serpens sine vulnere mansit.

Omnia sunt uno spiritu perlegenda.
 “Serpens illæsus mansit, quamvis eodem
 “ictu mœnia fuissent collabefacta.”

Ver. 136. *que abest* V. ed. L. Δ. Π. Σ. haud dubie ob comitantem consimilem dictionem: de quâ re, vide supra, ver. 19. Hinc suppleas Avienum, orb. desc. 1025. integro pede deficientem: Termessusque dehinc urbs eminet: *eminet*, arcem Inclyta, per nubes attollens mœnia, Lyrbe. In editione Maittaireanâ, quæ mihi sola suppetit, posterior *eminet* omnino deest; et locus male interpunctus legitur. Sic autem repetitionibus indulget ille scriptor facetissimus. Mox ibid. ver. 1235.

Panditur Hyrcanis *hinc janua*: janua Persis
 Hinc patet, imbriferum quâ vergit mundus in
 austrum.

Ita castigandum: vulgo, “*Hic patet*.” Cæterum, *pro Icta* Gifanii, pro *Ipsa*, calculo suo Bentleius comprobavit; et accessissem ipse, si librorum veracium auc-

toritate lectio ista non omnino destituere-
 tur.

Ibid. *lacessunt*: *ictibus* scilicet versûs præeuntis. Virgilius ad eundem modum, geo. iii. 235.

————— ventosque lacessit
Ictibus.

Ver. 137. *exit*: i. e. terminationem suam habet, *εξελαινει* ut elegantissimus scriptor epistolæ ad Hebræos, xiii. 7.—
 ὡν ἀναδραμεντες τὴν ΕΚΒΑΣΙΝ τῆς ἀναστρα-
 φῆς, μιμεισθε τὴν πιστιν: de quo loco diximus nonnulla ad Silv. Crit. iv. pp. 231, 232. Exquisitissime Virgilius, geo. ii. 81.

————— nec longum tempus, et ingens
 Exiit ad cælum ramis felicibus arbos.

Similiter Euripides, Med. 56.

————— εἰς τὰτ' ΕΚΒΕΒΗΚ' ἀλγηδόνος.

Ver. 140. *Nec*: M. *Næ*; elapsâ literâ, ob simili sono sequentem; scribâ fortasse vocem recitantis excipiente.

Ver. 142. *hinc*: P. *hic*; facili errore; Δ. *hen*, monstroso. In versu præcedente, Σ. vice *mobilitas*, habet *nobilitas*, per solitam librariorum commutationem. Mox autem, V. ed. *tetras*, pro *terras*.

Ver. 145. *spargit*: i. e. lucis quasi jactis *seminibus*: compares infra, ver. 211. In hac figurâ Mæonides omnibus præcessit, Il. Θ. 1.

Ἡὺς μὲν προκοσμιτῆλος ΕΚΙΔΝΑΤΟ τῶσαν ἐπ' αἰών:
 ad quam vocis normam Aratus exigendus est sub introitu Diosemion, de lunâ verba faciens:

————— ὅτε πρώτη ΑΠΟΚΙΔΝΑΤΑΙ αὐτοῦθεν αὐγὴ
 Ὅσσαν ἐπιστάλαις —.

Nunc, quæ mobilitas sit reddita materiai
 Corporibus, paucis licet hinc cognoscere, Memmi.
 Primum, Aurora novo quom spargit lumine terras,

Vulgo legitur, Musis ingemiscensibus gravissime atque indignantibus, *αποσιδνυται*. Hinc contenderim equidem Silium Italicum recte reformari posse, ad Pun. xvi. 250. nam Lucretium de plano sequitur:

Jamque *notum terris spargebat*, limine primo
 Egrediens, *Aurora dicim*.

Vulgo, *pariebat*, nullâ cum venustate: sed absorperat utique literam primam dictio præcedens, et tum facillima facta est reliqua depravatio. Eleganter Petronius, cap. xxii. "*Lucernæ quoque, hu-
 more defectæ, tenuæ et extremum lu-
 men spargebant*." Virgilius autem, plus loco simplice, totum versum Lucretii insumpsit. Sic *Æn. iv. 584*.

Et jam *prima novo spargebat lumine terras*
 Tithoni croceum linquens *Aurora cubile*:

ubi Servii nota non nobis aliena est: "*Novo lumine*: aut recenti, aut secundum Epicureos; qui stulte solem de atomis dicunt constare, et cum die nasci, cum die perire." Boëtius, lib. ii. met. 5.

Cum polo *Phæbus* roscis quadrigis
Lucem spargere cœperit:

structurâ non tolerabili. Lege, *poli*: i. e. lucem poli. Denique, nequit ambigi, quin Macrobius, Sat. vi. l. memoria culpâ sic Lucretii versum exhibuerit.

Cum primum Aurora *respergit* lumine terras: unde tamen Ausonium opportune emendabimus in Mosell. 62.

Quum vada lene meant, liquidarum et lapsus
 aquarum
 Prodit, *cœruleâ respersas* luce, figuras.

Vulgo, *dispersas*: sed interpres tacitum saporem veritatis habuit, et occulte receptam lectionem damnavit, nostram adhibens in explicatione.

Ver. 144. *variæ volucres*: i. e. *picte*
πεποικιλμένα: vide nos ad i. 585. Mantuanus meus, *Æn. vii. 52*.

— *Variæ*, circumque supraque,
 Adsueta ripis, *volucres*, et fluminis alveo
Æira mulcebant cantu.

Sic reponendum, vice *Æthera*: ad i. geo. iii. 546. et hic sequentem notam. Sed Lucretianos versus ille pressius effinxit ad *Æn. iv. 525*.

———— *pecudes, pictæque volucres*,
 Quæque *lacus* late liquidos, quæque aspera dumis
 Rura, tenent:

ubi pulchre Servius de vocabulo *picte*. Hinc interpreteris Statium, in loco sublimi Thebaïdos, xii. 271.

Qualis, ab *Ætnæis* accensâ lampade saxis,
 Orba Ceres magnæ *variabat* imagine flammæ
 Ausonium Siculumque latus:

i. e. *florere* faciebat—*pingebat*: vide quæ dixerim ad iv. 557.

Ibid. pervolitantés loca. Hujusce loci Virgilius haud oblitus est, ad *Æn. viii. 24*.

Omnia *pervolat* late *loca*.

Ibid. nemora avia. Idem, *ibid. v. 580*.

———— *adtonitæ* Baccho, *nemora avia* matres
 Insultant thiasis.

Ver. 145. *obplent*: Π. *opplet*; et, e contrario, in sequente versu, *solcant*, pro *soleat*.

Ibid. Æira per tenerum: videas i. 208. Virgilius, *Æn. ix. 699*.

———— Volat Itala cornus
Æira per tenerum:

ad quem locum Hecinsianas animadversiones fructuose consulas. Avienus, *Arat. phæn. 1059*.

———— medio de tramite si quis
 Dirigat obtutus *agiles* procul, hosque, *locorum*
 Defessos longo spatio, *tener* amputet *ær*.

Sic legendum; non, *agilis*. Hilarii genesin, ver. 45. hinc emendabimus:

Essetque ut spatium vacuæ regionis apertum,
 Quâ *tener* incendens mortalia pasceret *ær*;
 Diffusæ coguntur aquæ; mox *limite* certo
 Linquantur maria, et finem non transsilit unda.

Libri dant *æther*, sed male: vide nostrum, vi. 1225. atque voces hujusce familiaris confusas ad iii. 1057. Et in versu

Et variæ volucres, nemora avia pervolitantés
 145 *Æra* per tenerum, liquidis loca vocibus obplent;
 Quam subito soleat sol ortus tempore tali

penultimo, legitur vulgo, *limine*: de quâ solenni scribarum permutatione, Drakenborchius ad Sil. It. iv. 105. et alii alibi plures.

Ibid. *liquidis vocibus*. Virgilius, geo. i. 410.

Tum *liquidas* corvi presso ter gutture *voces*,
 Aut quater, ingeminant:

ubi levis error insedit Servii commentariis: "lati ex *ventura* propinquitate serenitatis." Vulgo, *venturâ*.

Ibid. *loca vocibus obplent*. Idem Maro, geo. iv. 515.

————— *mœstis late loca questibus implet*.

Ver. 146. *tempore tali*. Redi ad i. 94. et ibi nobis dicta.

Ver. 147. *Convestire*: II. *Convitere*; mendosissime.—*perfundens*: V. ed. P. *profundens*.

Ibid. *Convestire luce*. Habes, lector, speciosissimum poëticæ locutionis florem. Sic Psalmographus, civ. 2. ex versione LXX virali de Jehovâ:—*αναλάλουμενος ΦΩΣ, ὡς* 'IMATION. Lucretium Arnobius, quod adsolet, æmulari voluit, lib. i. p. 2. "Ipse siderum sol princeps, cujus omnia luce vestiuntur, atque animantur calore." Locum Virgiliti perplexiorem hac occasione operam dabimus constructionis expeditum linquere, Æn. vi. 640.

Largior hæc *campis æther*, et *lumine vestis*
 Purpureo:

quæ sunt, nî fallimur, longe longeque elegantiora. Vulgo, *campos*, et *vestit*. Haud dubie versum exprinere voluit Ausonius, Mosell. 12.

Purior hæc *campis æter*; Phæbusque sereno
Lumine purpureum reserat jam sudus Olympum.

Addas Ciceronem, de nat. deor. ii. 44. cujus Heynius meminit ad Virgiliti l. c.

Quem, quom perpetuo *vestivit lumine Titan*,
 Brumali flectens contorquet tempore currum.

Sic iterum in Arateis, ver. 126. ita corrigendus:

Hæc *sol æterno convestit lumine* lustrans,
 Annua conficiens vortentia tempora *curru*.

Vulgo, *cursu*. Conferas nostrum, v. 692. *Cursum* vero et *currum* passim confundi, quisnam ignorat? Sed nemini in hac figurâ exornandâ Tertullianus cesserit, de animâ, sect. 17. "Æqualitas enim circumfusis aëris, pari luce vestiens angulos, lineas obliterat." Accedat Avienus in Arateis, ver. 55. sic emendatior evasurus; infeliciter tentatus Burmanno, Anth. Lat. v. 8.

————— ignea cujus
 Lumina sunt *latus* sol et soror: ille diei
 Tendat ut infusi rutilum jubar, altera noctis
 Ut face flammanti *tenebrasos* rumpat *amicus*.

Vulgo, *late*. De Deo loquitur. Non aliâ faciendâ est obiter medicina Leonidæ, epig. 49. ubi libri dant *ίερα*:

Ἄστρα μὲν ἡμαυρωσι, καὶ ΕΥΡΕΑ κυκλᾶ σελήνης,
Ἄζονα δὲ νύκτας, ἐμπυρος ἡλίου:

i. e. non *astra* tantummodo, sed *latum orbem Lunæ*: ut pulchre Flaccus, od. i. 12. 47.

————— velut inter *ignis*
 Luna minores.

Similiter Virgilius castigari debet, Æn. ix. 405.

Suspiciens *latam* Lunam:

libri, *altam*; sed vix aliam, quam *plenam*, lunam contextui convenire statim fateberis, si compares ibid. verr. 555. 574. Malim tamen legere, ut verum dicam:

Suspiciens *albam* Lunam:

et hanc emendationem pro certissimâ habuerim. Ovidius, quem laudat Heinsius ad Æneïdos locum, de *lunâ*, epist. xviii. 61.

Hanc ego *suspiciens*, Faveas, Dea candida, dixi.

Convestire suâ perfundens omnia luce,
 Omnibus in promptu manifestumque esse videmus.
 At vapor is, quem sol mittit, lumenque serenum,
 150 Non per inane meat vacuum; quo tardius ire
 Cogitur, aërias quod sic diverberet undas:

Adi meam Silv. Crit. v. p. 81. Sed redeo ad Lucretium. Ita Juvenus, hist. evang. iii. 331. impendio eleganter:

Talia dum loquitur, cælo præfulgida, nubes,
 Circumjecta oculis, vestibat lumine montem:

i. e. præ cælo, vel in cæli facie, fulgens. Exemplaria quædam habent, *perfulgida*; quod minus equidem probo.

Ibid. *Convestire perfundens luce*. Orosius, iii. 8. de Christo:—"qui sicut sol
 "oriens diem luce perfundit, ita, adve-
 "niens misericorditer, extentâ mundum
 "pace vestierit."

Ibid. *perfundens luce*. Ita Valerius Flaccus, v. 366. Maronem, Æn. i. 590. nonnihil varians:

————— roseæ perfudit luce juventæ.

Sed omnes in hac orandâ sermonis figurâ longe longeque post se reliquit nos- ter Popius. Testi sit solus Messias ejus: verr. 40. 98.

And on the sightless eye-ball pour the day.—
 And break upon thee in a flood of day:
 One tide of glory, one unclouded blaze,
 O'ershow thy courts.

Dignus est etiam, qui suscitetur, Callimachus, hym. Dian. 117.

————— ΦΑΕΟΣ ὁ ἐνικας αὐτῶν
 Ἀδῶσσαν. τὸ ῥα παρρηῆς ΔΠΟΣΤΑΖΟΥΣΙ κεραινοί.

His autem deliciis, si sectari per otium liceret, campus immensus aperitur: nec tamen se negligi patienter feret Ausonius, perioch. v. Iliad. in loco felicissime elaborato, maculâ tamen levi ad hunc diem obfuscatō:

Heic et Tydidis mentem Tritonia Pallas
 Audaci virtute replet: vomit aurea flammæ
 Cassis, et undantem clypeus diffulgurat ignem.

Vulgo scribitur inepte, *Tydidem monitum*,

Reposui insuper ex ingenio *diffulgurat*: i. e. undique fulgur spargit, pro librorum lectione *defulgurat*: neque sincerio- rem emendationem Divæ Critices obstetricium in lucem protulit. Audaeter Sidonius Apollinaris, xi. 20.

Postes Chrysolithi fulvus *diffulgurat* ardor.

Hinc autem, ut viam repetamus, incogitantiam Gronovii mireris, ad Gratii cyneg. 445.

————— et multo flumine flammæ
 Emicat;

reponentis *lumine*, et locum totum frigore ferentis. Vide nos mox ad ver. 385. et i. 495. In consortium harum illustrationum veniant versus Hilarii in gen. 51. perquam elegantes:

Tunc oritur lux alma; dies quæ jussa vocari
 Nascentem tenero *perfudit lumine* mundum.

Tenero lumine: i. e. novo—recenter nato; pulcherrime: conferas Virg. ecl. vi. 34. geo. ii. 345. Jam Statium intelligas, ad silv. ii. 2. 46. cujus mentem minus percepit Barthius:

————— hæc domus ortus
 Adspicit, et Phœbi tenerum *jubar*.

Opæ denique Lucretii mendam tollas ex epig. 8. lib. v. Anthologiæ Latinæ:

Exoritur Phœbus, *perfundens luce recenti*
 Et maria, et terras, stellifer: nque polum.

In libris scribitur, *luce nitenti*.

Ver. 148. in *promptu manifestumque esse*. Arnobius, lib. ii. p. 57.—"mani-
 "festum et promptum est, nihil nos attu-
 "lisse de cælo." Atque iterum, p. 98.
 "Prompta et manifesta causa est."

Ver. 149. At: V. ed. *Ac.—sol mittit*:
 II. *submittit*.

Nec singillatim corpuscula quæque, vapores,
 Sed complexa, meant inter se, conque globata:
 Quapropter simul inter se retrahuntur; et extra
 155 Obficiuntur, utei cogantur tardius ire.
 At, quæ sunt solidâ primordia simplicitate,

Ibid. *vapor*: i. e. *calor*, vel ignis: quo pacto noster sæpius. Hinc Virgilius, *Æn.* v. 685.

————— lentusque carinas
 Est *vapor*:

et mox ibid. ver. 698. Vide Oudendorpium egregie interpretantem Lucani locum, *Phars.* v. 24.

Ver. 151. *quod sic*: i. e. “vel sic, “quamvis eâ celeritate veniat, undas aëris “verberat in transitu, et non sine impedimentis eluctatur.” Necesse habui ad ingenium confugere in hac lectione concinnandâ, librorum tamen optimorum habitâ, in quantum potuerim, ratione. Vulgares editi, et Vind. pro *quod sic*, *quasi quom* vel *cum*: codices antiquissimi, G. L. M. *quo si*; P. V. ed. B. Δ. Π. Σ. Ω. *quod sol*; sed illud *sol* in Δ. super rasurâ scribitur, et ægre ferri possit. Nos, ni fallor, lectorem habebimus consentientem. Bentleius maluit, *quasi dum*: sed, quam demum proprietatem habeat τὸ *quasi*, acumen meum nequit dispicere.—*diverberet*: P. Vind. V. ed. Δ. Π. Ω. *diverberat*; æque bene.

Ibid. *aërias undas*: ut noster, v. 277. ubi nos ampliavimus, pari cum dignitate:

Aëris in magnum fertur mare.

Adjungatur Vitruvius, viii. 2. “*Aër* autem, cum ruit,—*undas* crescentes facit *ventorum*.” Hinc accuratius percipies elegantias eorum locorum, quos laudavimus in iv. 178. ad quem versum fuerit operæ pretium te recepisse. Nec minus hinc probe intelligitur Valerius Flaccus, iii. 525.

————— *tenui* vagus innatat *undâ*
 Crinis.

Tenuis unda, densiori undæ opposita, est *aër* sillicet; cujus tantum non perpetuum

epitheton stat *tenuis*. Nihil omnino faciunt loca, quæ satis copiosa protulit Burmannus, verum sensum neutiquam discernens: nam *in quo*, si cum sequaris, natat crisis? Cæterum, hujuscæ loci meminit Isidorus, *origg.* xiii. 20. sed non tanti est, ut admoeri debeat.

Ibid. *aërias diverberet undas*. Ita quoque Maro, *Æn.* v. 505.

Primaque per cælum, nervo stridente, sagitta
 Hyrtacidæ juvenis volucris *diverberat auras*.

Diverberat: i. e. “scindit dum verberat “—verberibus viam sibi dividit per aëra.” Longe aliud sonat *deverberat*; nempe, “probe et efficienter verberare.” Et actionem *remi* in aquâ Lucretius et Maro sibi præsentem habuere.

Ver. 152. *singillatim*: Vind. *singillatim*; V. ed. Π. *singulatim*.—*vapores*: sic P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Ω. et mihi videtur multo venustius vulgato *vaporis*.

Ver. 153. *conque*: P. V. ed. *cunque*: vide ad i. 1076. sed in notis P. habet cum reliquis *conque*.

Ver. 154. *retrahuntur*: sic G. P. Δ. et Priscianus, lib. viii. p. 802. sed Vind. V. ed. B. L. M. Π. Σ. *trahuntur*: amisso fortasse *re* ob syllabam præcedentem *re* consimilem, totidemque literis; Ω. *turbantur*. Nihil vitii suspicor sublatere: nam vocem evidentiorum, aut scriptoris scopo commodiorem, totius Latinitatis thesauri non temere suppeditaverint.

Ver. 157. *remoræ fit*. Dedi ex ingenio, quod varietates lectionis cogitate et morose expendenti simillimum vero visum est. Non posthaberem nihilo minus, *remorarit*. Vetus glossarium: “*Remoro*, “*παρῆλκυ, βραδυνῶ, ἐπιχῶ*.” Et ambabus ulnis amplexus essem *remoravit*, quæ lectio est O. Ω. si tempora constitissent:

Quom per inane meant vacuum, nec res remoræ fit
 Ulla foris, atque ipsa, suis e partibus unum,
 Unum, in quem cœpere, locum connixa feruntur;
 160 Debent nimirum præcellere mobilitate,
 Et multo citius ferri, quam lumina solis;
 Multiplexque loci spatium transcurrere eodem
 Tempore, quo solis pervolgant fulgura cælum:

Sic autem se habent librorum testimonia.
 Vulgo editur cum Δ. *nec res remoratur*;
 G. *nec res semor autem*; Vind. V. ed. II.
 Σ. *ne* (B. *nec*) *creocere mora est*; L. *ne-
 crescere moravit*; M. *nec res se remoravit*.
 Cæterum, vox *remora*, pro *tarditas*, est
 notæ probatissimæ. Glossarium vetus:
 “*Remora, βραδυτης, παραληνη, ενχη, πο-
 χη.*” Plautus, Trinum. i. 1. 16.

Quæ in rebus multis obstant, odiosæque sunt,
Remoramque faciunt rei privatæ et publicæ.

Rursus, Pœn. iv. 2. 106.

Remora si sit, qui malam rem mihi det, merito
 fecerit.

Adde Lucilium, apud Festum in voce,
 graviter depravatum, mutilumque: ad
 quon te malim conferas.

Ver. 158. Legendum fortasse:

— ipsa suis e finibus unum.

BENTLEIUS.

Nihil ausim, vel tali impulsore me hor-
 tante, immutare. Hic est loci sensus,
 atque series constructionis: “At corpus-
 “ cula primaria, quom per vacuum puris-
 “ simum transeant, quom nihil ea tardet,
 “ quom partibus simplicibus consent, sine
 “ omni alienigenâ mixturâ; et, cursu non
 “ impedito nec deliberato, viam inceptam
 “ celeri nisu teneant; debent utique et
 “ aliis rebus, et radiis solaribus etiam,
 “ multo citius per aëra promoveri.”

Ver. 159. *in quem*: M. *in quam*.—
connixa: P. Vind. G. L. M. Π. Σ. *con-
 nexa*, lapsu facili; O. Δ. *convexa*. Nihil
 novandum esse res ipsa clare vociferatur.

Ver. 162. *transcurrere solis fulgura*.
 Juvencus, hist. evang. iii. 518.

————— passus bis terna dierum
Lumina converso terras *transcurrere* cælo.

Nullus dubito, me, plaudentibus Musis,
 Maroni suam scripturam redonaturum
 esse, ad Æn. v. 527.

————— cælum ceu sæpe refixa
Transcurrunt, crinemque volantia sidera ducunt.

Vulgo, *cælo*: i. e. *cælō*—*cælom*; vide ad
 i. 289. Minore scilicet cum dispendio
 venustatis, substantivo suo carebit *το re-
 fixa*, quam *transcurrunt*: adi Æn. ix. 111.
 Hor. od. i. 28. 11. Suetonius, ii. 90. de
 Augusto:—“consternatus olim per noc-
 “turnum iter *transcursu fulguris*.” Cæ-
 terum, varietatem codicis G. *Multiplices*,
 vice *Multiplex*, imputaverim equidem ig-
 norantiæ scribarum, ad productionem syl-
 labæ secundæ in voce *Multiplex* offenden-
 tium.

Ver. 165. *solis fulgura*. Similiter Se-
 neca, Med. 826.

————— et vivacis
Fulgura flammæ de cognato
Phaethonte tuli:

ubi Farnabius insigniter falsus est inter-
 pretationis, oblitus *Phaëthonte* poni pro
ηλιαρη φαιθοντι Homero. Neque aliter
 Ausonius, ephem. i. 12. versibus melle
 Musæo tinctis:

Inde nec flexas sonus intrat aures,
 Et locum mentis sopor altus urget;
 Nec *coruscantis* oculos lacessunt
Fulgura lucis.

Vide nostrum, iv. 757. Hinc restituenda
 est illi genuina lectio ad eclog. ii. 21.

Fulgur tetragono adspectu vitale *coruscat*:

ut ibidem, ver. 29.

Nam neque consilio debent tardata morari,
 165 Nec persectari primordia singula quæque,
 Ut videant, quâ quidque geratur cum ratione.
 At quicdam contra hæc, ignareï, materiaï
 Naturam non posse, deûm sine numine, reddi
 Tanto opere humanis rationibus admoderate;
 170 Tempora mutare annorum, frugesque creare;

— nec fulgura parci
 Luminis intendens, toto fovet igne coronæ.

Alias, *fulgor*. Vide nos mox, ver. 527. Porro, quum Seneca plane nostrum imitatus sit ad nat. quæst. i. 1. et poëticas locutiones ex industriâ persequatur, eum hinc esse corrigendum iudicem: "Quid, si dicam stellas interdium non esse quia non apparent? Quemadmodum illæ latent, et solis fulgure obumbrantur; sic faces quoque transcurrunt etiam interdium, sed abscondit eas diurni luminis claritas." Vulgo scribitur, *fulgore*.

Ibid. *pervolgant cælum*. Hæc phrasîs Enniana est: videas locum appositum ver. 277. lib. v. inferius.

Ver. 164. Totus deest versus V. ed. B. G. L. M. Ω. sed locus eo carere non potest. Occurrentis est adversario, quodcumque denum sibi perfugium quærenti. Lucem dabit collatus i. 1020. quod monuit etiam dudum Lambinus. Cæco nempe impetu feruntur atomi.

Ver. 165. *persectari*: P. *perscrutari*, et in margine Δ. minus docte, et, nî fallimur, ex interpretatione: amplectuntur tamen vulgares editi, quod mireris, si sis nasutior: vide iv. 1004. Nempe τὸ *persectari* poëticum est; sermonis autem soluti, τὸ *prosequi*, omnibus scriptoribus pervulgatum. Idem Bentleius censuit.

Ver. 166. *videant* et litera posterior τξ Ut absunt Δ.—*quidque geratur*: Ω. *quidve gerantur*.

Ver. 167. *ignareï*: V. ed. *ignorari*; vitiosissime.

Ver. 168. *reddi*: Σ. *rentur*; ut multæ editiones: male, et ex correctione, ad i. 155. compositâ.

Ibid. *non deûm sine numine*. Sic Mantuanus, Æn. ii. 777.

O! dulcis conjunx, non hæc sine numine divûm
 Eveniant:

post Græcorum οὐκ ἀνευ θεῶν. Vide S. Matt. x. 29.

Ver. 169. *admoderate*: Vind. L. M. *at moderate*; sed in M. superscribitur, *admoderare*; P. V. ed. O. Δ. Π. Σ. *ac moderate*; Ω. *et moderare*.

Ibid. Phrasîs *reddi admoderate humanis rationibus* dicitur, ad unentem criûcorum, quasi foret *admoderatam*, vel consentaneam. Firmat ex Terentio Gronovius, And. v. 4. 15.

Itane adtemperate evenit, hodie in ipsis nuptiis
 Ut veniret, antehac nunquam?

Et Preigerus ex Horatio, epist. i. 10. 12.

Vivere naturæ si convenienter oportet.

Non repugnem sane; sed incidit cogitatio, an non dilatari debeat librariorum scriptura compendiosior; ita ut Lucretius, omnibus literis explicitis, ad hunc modum denique dedisse versiculum reperitur:

Tanto opere humanis rationibus *admoderantem*.
 Dicient melius de hac re docti. Plautus, mil. glor. iv. 2. 81.

— Nequeo hercle quidem risu me *admoderari*:

ubi legendum fortasse *mî*: i. e. "admoderari mihi in risu." Aliter structuram non explico.

Ver. 170. *Tempora annorum*: i. e. anni tempestates quatuor. Virgilius, geo. i. 258.

Temporibusque parem diversis quatuor annum.

Ver. 171. *Et jam*. Editores plerique,

Et jam cætera, mortaleis quæ suadet adire,
 Ipsaque deducit, dux vitæ, dia Voluptas,
 Ut res per Veneris blanditum secla propagent,
 Ne genus obcidat humanum: quorum omnia causâ
 175 Constituisse deos quom fingunt omnibus rebus,
 Magno opere a verâ labsci ratione videntur.

Nec jam, majore cum audaciâ, dicam, an
 incitiâ, contra omnes libros? M. habet
 τὸ quæ male transpositum post *jam*.

Ver. 172. *deducit*: G. *deducet*.—*dia*:
 Π. *ina*, quasi glossa in textum mutila ir-
 repsisset, pro *divina*.

Ibid. *dia*. Virgilius, *Æn.* xi. 657. "*dia*
 "Camilla:" Ausonius, *Mosell.* 374. "*dia*
 "Mosella:" Ennius in fragmentis, "*dia*
 "dearum," et "*dia* nepos:" unde Anthol.
 Lat. iv. 15. 51. "*Dic* nepos:" nec
 dubito, quin leges metricas perruperit ibi-
 dem neniâ scriptor, 344. 6.

Et libros legi, legi *dia* carmina Homeri:
 sed de hoc ipse viderit. Vulgo, *pia*.

Ibid. *dux vitæ Voluptas*. Cicero, de
 fin. i. 9.—"extremum et ultimum bo-
 norum—Epicurus in *voluptate* ponit:
 "summumque malum, in dolore."

Ver. 175. *Ut*: P. V. ed. O. Σ. *Et*.—
blanditum, Vind. Δ. et Lambini conjec-
 tura; P. V. ed. B. O. Π. Σ. Ω. *blandi-
 tum*; G. L. M. *blanditur*; quasi inter-
 pretationem voluerint, *blanditer* scilicet;
 quod vocabulum plus semel legitur in
 Plauto.—*propagent*: Π. *propaget*.

Ibid. *res Veneris*: vel quod alibi *loca*
 vocitaverit, ut nescio quis apud Arnobium,
 lib. v. p. 175.

Objectique oculis formatas inguinibus *res*:
 vel modestius, ut S. Paulus, 1 Thess. iv.
 6. εἰ τῷ ΠΡΑΓΜΑΤΙ: quam locutionem
 nos illustravimus in *Silv. Crit. sect. xli. et*
tom. v. p. 157.

Ibid. *blanditum*. Hinc Mantuanus,
 geo. iii. 127.

— ne *blando* nequeat super esse *labori*:

de his ipsis rebus Veneris, quas noster
 memorat.

Ver. 174. *Ne*: Vind. *Nec*; haud male.
 Ibid. *genus obcidat humanum*. Ita
 Maro, ecl. iv. 24.

Occidet et serpens, et fallax herba veneni
Occidet:

i. e. interibit—ad nihil veniet. Et *huma-
 num* potest accipi pro *humanorum*, i. e.
 hominum, ut iii. 80. sed præstat vulgari-
 ter intellectum, ut τὸ *quorum* respiciat pri-
 mitivum *homines*, possessivo comprehen-
 sum, cum Lambino: de quâ sermonis for-
 mulâ amplivimus ad i. 353. Accedat ex
 Philostrato exemplum opportunum, vit.
 Apoll. T. v. 28. Ἡ μὲν δὴ Αἰγυπτος ὧδε
 ἀνεσχεν, ΑΠΕΙΡΗΚΟΤΕΣ ἤδη δὲ ἂ ἐπισέζον-
 το: et ex Euripideo Bellerophonte, apud
 Just. Mart. de monarch. p. 108. ed. Par.

— φημ' ἐγὼ ΤΥΡΑΝΝΙΑ

Κτείνου τε πολλὰς, κτημάτων τ' ἀποστέρων,
 Ὅρκως τι ΠΑΡΑΒΑΙΝΟΝΤΑΣ ἐκπορθῆναι πολέως.

Ibid. *quorum causâ*.—Ad rem Cicero,
 de nat. deor. ii. 53. "*Quorum* igitur *causâ*
 "sâ quis dixerit effectum esse mundum?
 "Eorum scilicet animantium, quæ ratione
 "utuntur. Hi sunt Dii et *homines*, qui-
 "bus profecto nihil est melius; ratio est
 "enim, quæ præstat omnibus: ita fit cre-
 "dibile, Deorum et *hominum* causâ fac-
 "tum esse mundum, quæque in eo mun-
 "do sint *omnia*."

Ver. 175. *quom fingunt*: sic G. L. M.
 sed P. Vind. V. ed. O. Π. Σ. Ω. per aber-
 rationem familiarissimam manibus exscri-
 bentium, *confingunt*: vide supra, ver. 155.
 Δ. *confingunt*. Editores, cum temeritate
 nunquam satis improbandâ, sic verum
 de suo *volgavere*:

Constituisse deos fingunt; sed in omnibus re-
 bus—.

Nam, quam vis rerum ignorem primordia, quæ sint,

Hoc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim

Confirmare, aliisque ex rebus reddere multas,

180 Nequaquam nobis divinitus esse creatam

Naturam mundi: quamquam hæc sint prædita culpâ:

Quæ tibi posterius, Memmi, faciemus aperta:

Indignum facinus, et odiosum! Hoccine est genuinæ antiquitatis monumenta fideliter curata demum exhibere?

Ver. 177. *quamvis ignorem*: i. e. "si concessero me ignorare; quod tamen nequaquam concesserim."

Ver. 178. *Hoc*: Ω. Non.—Et *cœli rationibus*, ut *cœli ratione*, i. 49. ac Plinius, nat. hist. xvii. sub fin. "Omnia hæc annuâ cœli ratione constant; et aliquando "serius poscuntur, aliquando celerius." In versu statim veniente, Π. *in*, vice *ex*.

Ver. 179. *reddere*: i. e. præstare—dare—exponere; uti Nonius, iv. 592. Alibi de hac voce, pro simplice positâ, non nihil diximus.

Ver. 180. *divinitus creatam*: i. e. "ex dei mente factam;" uti interpretatus est Charisius in gramm. instit. Θεοθεν, gloss. vetus. Maro, geo. i. 414.

Haud, equidem credo, quia sit *divinitus* illis Ingenium.

Male legitur *divinitus* apud J. Sarisb. de nugis curial. ii. 2. Hinc autem *μισοθεος* apud veteres Epicurus audiebat, ut Clemens Alexandrinus, Strom. ii. 21. Επισκαρος δὲ, ἐν τῷ μὴ πεινῆν μᾶλλον διψῆν, τὴν εὐδαιμονίαν τιθεμένους, τὴν ΜΙΣΟΘΕΟΝ ἐπιφωνήσει φωνῆν, ἀσιδῶς εἰπων, Ἐν τούτοις κῆρ Διὶ πατρὶ μαχίσθαι. Vulgo legitur satis frigide, *ισοθεον*. Atque ad Homeri versiculum non illepide philosophus allusit, Il. E. 457.

Ἰσοθεον, ὅς ἔστι καὶ ἀν Διὶ πατρὶ μαχίστο:

quod editores videtur effugisse. Dionysius Episcopus, apud Euseb. præp. evang. xiv. 27. eum vocat *ισοθεον*.

Ver. 181. *quamquam hæc sint*: sic Σ. Ω. et P. nisi quod habeat *sunt*; omittunt *sint* Π. Σ. et *hæc sint* etiam, G. L. M.

omittunt: V. ed. *quamque hæc sint*; Δ. *quamque hæc*: ex his omnibus id, quod maxime videbatur probabile, effecimus. Vulgo editur, cum admirabili quâdam auctoritatum fidelium conculeatione:

Naturam mundi, *quæ tantâ est prædita culpâ*. Cæterum, Π. pro *mundi*, habet *mundi*, αρχαιῶς, ut sæpe alibi id exemplar.

Ibid. *quamquam sint prædita culpâ*: i. e. "licet in hominum reprehensionem hæc philosophia incurrat, quasi scelestis et impiis ex elementis constituta:" uti similiter præcavit noster, ad i. 81. 82. Phrasis *prædita culpâ* valet, *culpari digna*—reprehendenda: ut Cicero, *præditus audaciâ, metu, scelere, amentia, levitate*, et similibus, pro *audax, timidus, scelestus, amens, levis*. Hinc Gellius, i. 11. "Haly—attes—rex terræ Lydiæ, *more* atque "luxu barbarico *præditus*:" per hendyadem, ut exputo, pro *more luxûs barbarici*: et ibi sane legendum fortasse, *perditus*: Terentius, Adelph. iv. 7. 42.

Domus sumptuosa; adolescens *luxu præditus*: ut "vire moratam," Plautus, Asin. iii. 1. 3. Gellium autem comicorum imitationem summo opere affectavisse novimus.

Ver. 183. *expediemus*: Π. *expediamus*.

Ver. 184. *illud quoque*: Vind. L. M. Δ. Σ. *quoque illud*.

Lege, "Nam locus est." BENTLEYUS. Placeret sane, si per codices liceret, ob statim præeuntum *Nunc*; sed probabilis videtur *Jam*. Nihil interea, ut his fastidiis consulatur, in Lucretio novandum.

Ver. 185. *suâ vi*: V. ed. *suavi*; vocibus, uti fit, consolidatis. Hinc derivata Achilles Tatii depravatio, vi. 22. init. hoc modo in rectum redigenda est: *Και ἡ Δευκισ-*

Nunc id, quod super est, de motibus expediemus.

Nunc locus est, ut opinor, in hiis illud quoque rebus

185 Confirmare tibi; nullam rem posse suâ vi
Corpoream sursum ferri, sursumque meare.
Nec tibi dent in eo flammaram corpora fraudem;

ἢ ΕΙΠΕ· ΝΑΙ, παρβένος καὶ μετὰ Σωσθένην· ἐπὶ πυθῶ Σωσθένος. Vulgo, εἰπὲν Εἰ: sensu cassis et constructione. Eleganter corrigas, hinc ingressus etiam, deploratum Velleii Paterculi locum, quem frustra tentabat Ruhnkenius, i. 15. 3.—“theatrum facere instituit. Cui *inde moliendo* “eximia civitatis severitas et cos. Scipio “restitere.” Legitur in editis, *Cui in demolendo*. Serus intellexi, non sine jucundo quodam stupore, meam divinationem Acidalio esse occupatam, et editores ulterius disquisivisse.

Ver. 186. *meare*: Vind. V. ed. B. L. M. Δ. *meari*; sed mendose tamen, arbitrator, et contra Latinae linguae receptas rationes. Habet sane Orosius, hist. ii. 5. “*transmeati* fluminis;” Apuleius, met. vi. p. 414. “*limite transmeato*;” et Ammianus Marcellinus, xxvii. 8. “*transmea* “*to freto*;” sed significatu proprie passivo omnes.

Ibid. *ferri, meare*. Plinius, nat. hist. x. 54.—“quaedam *aves* et *resupinae feruntur*; ut, si pariter cernantur plura “genera, non in eadem naturâ *meare* videntur.” In Lucretio tamen, dictionem *ferri* ad *coactam* motionem, *meare* autem ad *spontaneam*, vel naturalem, referri velim: quam distinctionem mox facit noster, ver. 195.

Ver. 187. *Nec*: ita V. ed. et molliorem structuræ fluxum præbet τῶ reliquorum Νε, me saltem iudice.—*dent in eo*. Quum ex Havercampi silentio colligi debeat, hanc lectionem in codicibus G. L. M. inveniri, mihi religio fuit fidelissimis atque iisdem antiquissimis exemplaribus MSS. adversari: his proxime liber Δ. *de nitico*; Vind. P. Π. Ω. *dent timeo*; Σ. *dent in timeo*; V. ed. *dem timeo*. Nec tamen dis-

simulatum velim, hanc mihi semper visam esse germanam Lucretii scripturam:

Ne tibi dent, timeo, flammaram corpora fraudem:

conferas i. 81. 415. nec tamen operæ pretium est adeo incertis diutius immorari. Cæterum, pene in eo eram, ut archaisimum suum poëtæ nostro resuscitarem, neglectum deperditumque, scribendo:

————— *flammaram corpora frudem:*

nam *defrudo* comicis, Plauto Terentioque, frequentatur; et infra, vi. 186. e nostris codicibus Σ. aperte habet exaratum *frudi*: sed, ne intempestivus novitatum affectator apud minus candidos haberer, multum timui: sed, an recte, vehementer dubito.

Ibid. *flammaram corpora*. Hinc intelligas Homerî notissimum versiculum, Il. A. 595. uti vere intelligendus est:

‘Ω; ἰ μέν μακρὰντα, ΔΕΜΑΣ ΠΥΡΟΣ αὐθιγῆσσι:

i. e. “*puri corpus ignis conglobatum*.” Venustatem loci nec scholiastæ, nec lexicographi, nec editores, attingere quiverunt.

Ver. 188. *vorsus*: Π. *versum*.—*et deest Π*.—*augmina*: G. V. ed. B. Δ. *agmina*; Π. *augumina*.

Ver. 189. *Loco nitida*, quod interpolatum putem ex i. 255. V. ed. exhibet *itidem*. Græsata est scilicet, aut vehementer fallor animi, solita scribarum importunitas, labascenti metro trepidanter suffultum festinantium; et reliquit Lucretius:

Et sursum fruges *itidem*, arbustaque crescent.

Versum cæsura efficax per se validissime sustentabit; ut in Virgilio, geo. ii. 144.

————— tenent *oleæ*, armentaque læta.

Sursus enim versus gignuntur, et augmina sumunt:

Et sursum nitidæ fruges, arbustaque, crescunt:

190 Pondera, quantum in se est, quom deorsum cuncta ferantur.

Nec, quom subsiliunt ignes ad tecta domorum,

Et celeri flammâ degustant tigna, trabeisque,

Ver. 190. *quantum*: II. in *quantum*.

Cæterum, olim divinaveram, nec pœnitet, ita legendum esse hunc versum:

Pondere, quantum in se est, quom deorsum cuncta ferantur:

i. e. suo pondere, naturaliter deprimente. Correctores, opinor, male callidi, ad ver. 205. mox venientem, cujus diversa prorsus ratio est, hunc volebant conformare.

Ver. 191. *subsiliunt*: i. e. de sub saliant—ex inferiore loco saliant. Gemella significatio est verbi *submitto* ad i. S. ubi nos videndi. Non aliud est usitator vox *subsulto*. Sic Varro apud Nonium, ii. 515. voce *Mirius*:

Subsiliis ac plaudis.

Nec non Plautum et Senecam voce usos esse te lexica docebunt: unde non audiendo eos dicam, qui ex *susum*, vel *sursum*, etymon vocis volunt accersere. Glossarium vetus: “*Subsilio, ὑφαλλομαι.*” Non discrepat τὸ *subjicio* vis apud Virg. ecl. x. 74. ubi tamen Servius interpretatur per *sursum jacit*. Ita capiendus est idem summus vates, ad geo. iv. 385. qui locus ab hoc Lucretiano expressus est:

Ter *flamma*, ad *summum tecti subjecta*, reluxit:

i. e. se subjiciens—subsiliens. Mentem poëtæ sagaciter vidit Heynius, et elegantissime declaravit.

Ibid. *tecta domorum*. Idem vates, Æn. viii. 93.

————— *rara domorum*
Tecta vident.

Unde illum corrigam equidem, ibid. ii. 446.

Dardanidæ contra turris, ac *tecta domorum*,
Culmine convellunt:

i. e. *πρυμνοθεν*, ut ver. 603. inferius:

VOL. I.

————— sternitque a *culmine* Trojam.

Nescio tamen, an lectio, Servio memorata atque in quibusdam codicibus servata, non anteponi debeat:

————— ac *tota* domorum
Culmina convellunt.

Saltem τὸ *tecta culmina* in æternum valedicere, ut phrasî putidissimæ, nullus hæsitaverim.

Ver. 192. *tigna*: M. *signa*; forte an vellet *ligna*. Nihil mutandum. Similiter Mantuanus, geo. iv. 307.

Garrula quam *tignis* nidum suspendat hirundo.

Ibi liber unus itidem *signis*. Ausonius, id. xi. 44.

Parietibus quæ saxa locat, quæ *culmine tigna*.

Ibid. *celeri flammâ degustant*. Elegantissime: ut alii poëtæ passim *lambere*, *edere*, et similia dicunt de *ignibus*. Hinc in quâvis paginâ veterum legitur *rapidus* —λαερός—*ignis*: i. e. *edax*—*celeriter consumens*: unde *rapidæ feræ*; *voraces*—*rapaces*: quod moneo, ut sibi parcius indulgeant correctores reponendo *rabidæ*; nam in his dictionibus perpetuo fluctuant scripta exemplaria: videas Heinsium ad Ovid. epist. x. 96. et nos infra, iv. 716. Similiter non raro observatur *velox flamma*: ut in nostro, vi. 688.

Excussit calidum *flammis velocibus ignem*:

unde feliciter emendaturus sum, nî fallor, locum Q. Curtii, crucem editorum: viii. 10. 8. “*Cæsis* quippe silvis *flamnam* ex-“*citaverunt*; quæ *igni ALITE oppidanorum* sepulcra comprehendit:” i. e. *celeri* et *veloci* igne Lucretii. Vulgo, *alita*.

Cæterum, hoc translati sermonis specimen me admonet versuum Manilii lautissimorum, duplici corruptelâ laborantium, sed

Sponte suâ facere id sine vi subiciente putandum est:
Quod genus, e nostro quom missus corpore, sanguis

nitori pristino statim a me restituendorum,
i. 878.

*Et gravibus morbis, aut lentâ corpora tabe
Corripit exesis letalis flamma medullis.*

Vulgo, *exustis*. Scriptum erat utique
exestis, ut *comestis*, antique: unde mendum.
Respexit ille Virgilium, *Æn.* iv. 66.

————— *est mollis flamma medullas;*
et rursus *Æn.* vi. 442.

————— quos durus amor crudeli *tabe* peredit.

Possis etiam *exhaustis* reponere; sed tentamen illud elegantius est, meo iudicio, et probabilius. Et egregie, sed audacter suo more, hanc translationem sermonis tractat *Æschylus*, *Prom.* vinct. 368. igneas *Ætnæ* exundationes pingens:

————— ἔθεν ἐκράγσσονται τότε
Ποταμοὶ ΠΥΡΟΣ, ΔΑΠΤΟΝΤΕΣ ἀγροὺς ΓΝΑ-
ΘΟΙΣ

Τῆς καλλικαρτῆ Σικελίας λιύρας γυας.

Nisi scirem quali cum poetâ, spiritûs vere magni, orationis regulas severiores conculcantis, res mihi sit, dixissem legi debere *δαπτοντες*; sed in illo nihil mutem. *Λιύρας* autem *γυας* sunt æquabiles—molles; quæ scilicet aratris frequentibus exerceantur, ita ut solum usque ad pulvisculum frietur; adeoque *fertiles*: vide *Virg. geo.* i. 94—100. ii. 504. His contrarii sunt agri *hispidi*, de quibus *Horatius*, *od.* ii. 9. 1. Obiter denique scholiastem posteriorem emendabimus: *ἔθεν ἐκράγσσονται ἐκ τῆς Αἰτνῆς ἐκσπασθήσονται*. Lege, *ΕΚΒΡΑΣΘΗΣΟΝΤΑΙ*. Si malis, *ἐκπυθθήσονται*, non repugnem; vide mox, ad *ver.* 197. sed ipse conjecturam priorem teneam.

Ver. 195. *facere*: V. ed. *facte*.—*vi* abest Π.—*subiciente*: sic reposui ex conjecturâ, quam nemo venustior temere in dubium vocabit. *Lambinus*, ut ipse ait, uno MS. codice adjutus, rescripsit *subigente*; quem secuti sunt plerique editores. Ita legitur etiam in G. nisi *Havercampus* dor-

mitaverit; quod hac occasione ei humanitus accidisse putem. Omnes reliqui, tam manu exarati, quam vetustiores impressi, dant *subjecta*, i. e. se subjiciente: i. e. *subiciente*, vel *subicente*; unde liquido mecum juraveris, glossam, sane aptissimam e margine, germanam scripturam expulisse. *Stattius*, *Theb.* iv. 518.

————— *avide subicit* Phœbeia Manto:

i. e. ὑποβάλλει. Similiter *Sil.* It. i. 115. xiii. 298. Sic passim *reicio*—*deicio*—*obicio*—*conicio*. *Servius* ad *Virg. Æn.* ix. 411. vide nos infra, ad iii. 659. Hinc restituendus *Avienus* in *Arat.* 101.

————— Sed quâ sublimior axis
Tethyos undosæ linquit cetosa fluenta,
Contemplare, sacras ut mundus *subicit* Arctos:

i. e. *crigit*. Vulgo, *subiit*; et jam video *Grotium* voluisse *subjicit*.

De more autem *Lucretiano*, qui pro suâ parte varietatem lectionis in hoc loco perperisse possit, syllabarum nempe brevium duarum in unam quasi longam, celerioris ope pronuntiatus, prius disputavimus; et exempla, quibus paginæ tantum non omnes scitent, diligentiam sollicitiorem nobis facile excusabunt. *Statium* tamen non pigebit admovisse, *Theb.* iv. 697.

Dixerat: ast illis tenuior percurrere visus
Ora situs.

Gronovius ad locum plura suppeditat. Vide mox *Cari ver.* 908. Tutius tamen habui rescribere *subicente* tandem, quam ad ullam licentiam, quantumvis usitatam, confugere, το *subiciente* ponendo.

Interea, non ignobile specimen depravationis eo genere, quo nuper dixi, glossæ scilicet, vel vocabuli pervagati magis, (vide supra, ad *ver.* 155.) in locum exquisitoris ac rarioris, suffecti, ex *Athenæo* proferre liceat, *Amipsian* citante ad vi. 20. sic librariis et tythetis male exaratum:

Κἄδῃ σοι τις τῶν πλεσιῶν, μα τὴν Ἡρῆιστο.
προσομοῖος

195 *Emicat, exsultans alte, spargitque cruorem.*

Nomme vides etiam, quantâ vi tigna, trabeisque,

Καλλιπράτεις, και βολόμενος λιταρον ζώων
καταταίνειν.

Omnia susque deque habita in priore versu conspicis; sed hi tumultus librariorum jactu pulvisculi quiescent. Scribe:

Κάθους σοι 'ΣΤΙ των ΠΛΟΥΤΟΥΝΤΩΝ, με τον
'Ηζαιστον, προσομοιωσ.

Sed redeundum est nobis in pistrinam.

Ver. 194. *quom*: sic fideliter, Σ. quod rarius.—*quom missus*: Δ. Π. *commissus*; antiquioris scripturæ, ut videtur, levis depravatio.

Ibid. *Quod genus*. De hac formulâ, vide ad iv. 759. congesta.

Ibid. *missus sanguis*. Ita locutus est Ennius in Ajace, apud Festum, voce *Tullios*, in anapæsticis, quos ita probe constituas, nî fallor, et emendes: “Ennius in Ajace:

“ ————— at jam

“ *Miso sanguine tepido Tulliei*

“ *Eclantes volitant.*”

In editis, *Ajar* et *volant*. Sic etiam Seneca, de clem. i. 5. Lucanus, vi. 299. nec mirum, quum sit technica phrasis, artis medicæ scriptoribus perquam familiaris. Ita Celsus, vi. 14. “Itaque in hac, abstinentia necessaria est, et *sanguis* recte *mittitur.*”

Ver. 195. *Emicat*. Si quid valeam discipere inter rerum tenebras et silentium grammaticorum, *mica*, a μικρος Dorum profluens, est ψυχιον, vel ψηγμα. minutissima scilicet quælibet particula. Unde, quum tales impetu celerrimo mittantur, valet *emicat* sæpius, *velociter prosillire*; ac rursus, ob radios lucis parvissimos, velocissime provolantes, significat *splendere*: et, denique, ob facilem levium corpusculorum motum, *vibrare* vel *palpitare*. Virgilianum illud, geo. iii. 84. *micat auribus*, verissime Heynius exposuerat per *celerime moventur*; cum vero addit, *arriquantur*, omnia corrumpit.

Cæterum, in hoc loco *cruor sanguinis* per redundantiam sermonis iis similem,

quibus significavimus ad i. 1050. dici videtur. Qualem distinctionem grammatici voluerunt comminisci, an recte, non meum est temere dijudicare, malim discas ab Isidoro, origg. xi. l. p. 1099. im. atque Servio, ad Æn. viii. 106. ne forte, dum singula circumvectamur, in molem insanam hi commentarii dilatentur. Ad dam nihil minus Lucanum, i. 619.

————— gelidoque infecta *cruore*,
Plurimus adperso variabat *sanguine* livor:

et Columellam, x. 402. pariter voces sociantem:

Candida *sanguineo* manat fiscella *cruore*.

Haud in propatulo stat via vera constructionis ad dicti Lucani lib. vii. ver. 856. adeoque prudenter interpres unusquisque dissimulatorem agit:

Omne nemus misit volucres, omnisque *cruentâ*
Alite *sanguineis* stillavit roribus arbor.

Ordo est, nî fallor: “Omnisque arbor stillavit roribus (non usitatis sed) *sanguineis* alite *cruentâ*:” i. e. propter *cruentam* alitem. Poteras ad hunc modum: “Omnis arbor, *cruenta* alite, stillavit—” nec temere dicam sane, utra utri structura præferenda sit.

Denique, cum dictionibus *Emicat exsultans* *to alte* additamentum supervacaneum videri possit, forte an Carus dederit:

Emicat exsultans, late spargitque cruorem.

Conferas ver. 1125. ut alii passim locuti sunt: et hæc vocabula alias commutari in certissimis est. Virgilius, Æn. xii. 308.

————— *sperso* late rigat arma cruore.

Ver. 196. *vi*: Π. *in*; quilibet aberrationibus literæ concurrentes *i, j, m, n, u, v*, nunquam non obnoxix sunt in libris minore formâ characterum exaratis. Similiter *in* abiit in *m*, ad Anthol. Lat. Burm. iii. 295. 10.

Est et Mænallo, quæ garrir dulce sub antro,
Rustica pastoris fistula in ore sonans.

Vulgo, *more*. Vidit etiam Heynius. Si-

Respuat humor aquæ? Non, quo magis ursimus altum
 Directâ, et magnâ vi multei pressimus ægre,
 Tam cupide sursum revomit magis, atque remittit;
 200 Plus ut parte foras emergant, exsiliantque?

militer ad Stat. Theb. v. 508. liber MS. seculi xii. in Musæo Britannico mendose dat *more*, pro *in ore*: et par confusio est ad Ovid. epist. x. 157.

Ibid. *tigna, trabeisque*: i. e. etiam ligna tantâ magnitudine. Cæterum, Lucretianos versus in animo habuisse Rutilium, itin. i. 129. certissimis signis constat:

Quæ mergi nequeunt, nisu majore resurgunt;
 Exsiliuntque imis, altius acta, vadis.

Ubi Burmannus de *resultant* cogitabat, pro *resurgent*: inscitissime, ob *Ersiliunt* sequentem. Hinc autem Horatium recte intelligamus, od. iv. 4. 65. in primario dictionis significatu:

Merses profundo, *pulchrior* evenit:

i. e. ut probe commentatores veteres, *fortior*, ad Varronianum etymon *πολυχηρ*: et vide Servium ad Æn. iv. 149. Etiam Ennius quo modo capiendus sit, liquido patet, in fragm. incert. p. 155.

Optuma cum *polchreis animeis* Romana juvenus:
 et rursum, in annal. i.

————— at Romulus *polcher* in alto
 Quærit Aventino:

ut Virgilius, *acer* et *marvortius* Romulus;
 atque Ovidius, fast. vi. 95.

————— Tatium, *fortemque Quirinum*.

Hinc *bellica fortitudo*, quum in maximo honore præ omnibus aliis animi dotibus apud veteres haberetur, *αριστη*, *virtus*, *κατ' ἐξοχην* vocabatur: et *bello strenui* malique, *αγαθοι* ac *κακοι*. Vide Duker. ad Flor. iv. 4. 5.

Ver. 197. Non: ita solus Π. et sequendum existimavi, quum locus hinc animosior longe, atque erectior, evadat. Reliqui omnes *Nam* præbent.—*ursimus*: P. Vind. V. ed. B. M. O. Π. Σ. Ω. *urgimus*; sed in Pii antiquis exemplaribus, ut nos edidimus, *ursinus* legitur.—*altum*:

L. M. Ω. *altu*; Vind. B. Σ. V. ed. Π. *alta*; sed ad finem sequentis versûs, duo postremi libri additum habent *altu*; P. *alte*. Nos id, quod veri videretur simillimum, curavimus imprimendum; quum lineola horizontalis ab *altû* variis de causis facillime potuerit abesse.

Ibid. *Respuat humor*: ut prior de *maris fluctu* cecinit Mæonides, Il. Δ. 426.

————— ΑΠΟΠΤΥΓΕΙ δ' ἄλος ἀχνην.

Apposite glossarium vetus: “*Respuat*, “*αποπτύει*. *Respuat corpus*, *ἐκέρρασσε το σωμα ἢ θαλάσσεια*.”

Ver. 198. *vi*: Π. *in*; vide nuper, ad ver. 196.—*multei*: V. ed. B. *multa*.—*ægre*: V. ed. *egere altu*; Π. *altu ægre*.

Ibid. *Directâ*: nempe *viâ*. Plautus, Amph. iv. 3. 8.

Nam jam ad regem *rectâ* me ducam.

Ibid. *magnâ vi*: ut Maro, geo. i. 169.

————— *magnâ vi* flexa domatur.

Ibid. *multei pressimus*; pro *multum pressimus*, solenni satis elegantia sermone. Bentleius tamen rescribi præcipit *multâ*, ut exhibet ed. Veron. et provocat ad i. 1028. ii. 552. quæ loca nihil faciunt pro viri magni lectione: et miror superbissimum ejus judicium non aversatum esse tantam scabiem orationis. De gemellâ venustate poetica, nos consulas, si libeat vacetque, ad Virgilio Moretum, ver. 12. Neque immerito committi potest Statius, Theb. viii. 684.

Telum ingens avide, et quanto non ante *lacerto*, Impulit:

atque iterum, ibid. vi. 791.

————— geminatque rotatas
Multiplicatque manus:

unde Callimachi locus egregie vindicatur et illustratur; quo nihil noverim exquisitius, hymn. Dian. 27. ideoque plenius exhibitum non lectori lepido displicebit:

Nec tamen hæc, quantum est in se, dubitamus, opinor,
 Quin vacuum per inane deorsum cuncta ferantur.
 Sic igitur debent flammæ quoque posse per auras
 Aëris, expressæ sursum, subcedere, quamquam

Ὡς ἢ τοῖς ὑπὸ τῶν γενναῶν κλέει πατρός

Ἄσθθαι ΠΟΛΛΑΣ δὲ ματῆν ἐτανύσσατο
 ΧΕΙΡΑΣ

Μεχρῖς, ἴνα ἴαυσαι.

De hoc loco adeas etiam Ruhnkenium, ad epist. crit. ii. p. 142. sententiam priorē meliore prudentissime mutantem. Hanc autem elegantiam non nullo cum successu æmulatus est haud ultimus pœtitarum tenerorum Naso, epist. viii. 93.

Non ego captavi *brevibus* tua colla *lacertis*:

neque enim aliunde recte intelligas phrasim venustissimam *brevibus lacertis*; i. e. non pertinentibus: quam notionem tentaminis imperfecti felicissime repræsentat τὸ Callimacheum *μεχρῖς*, ad quod cæcutiit scholiastes.

Ver. 199. *Tam*: Π. *Tum*.—*cupide*: V. ed. *cupido*.—*revomit*: sic Aldi secunda editio, anni 1515. libri omnes reliqui, tam scripti, quam impressi typis, tam nostri, quam aliorum, ut videtur, habent *removet*. Sed haud dubie falso. Ad Lucan. vi. 24. pro *scopulisque vomentibus*, vel *removentibus*, multi codices MSS. habent *removentibus* similiter. Silius Italicus, ii. 308. ubi plura tibi suppeditat Drakenborchius:

— e fundo *revomentem* transtra Charybdim:

Hinc dispicere possumus ad Lucanum, vi. 137.

Roboris impacti crebros *gemit* agger ad ictus: quid varietas nonnullarum membranarum, *vomit* scilicet, vice *gemit*, sibi in eo loco velit. Scripsit Annæus nempe:

Roboris impacti crebros *movet* agger ad ictus: quam viam receptæ, utpote vulgariori et minus venustæ, facile equidem anteposuerim.

Ibid. *cupide*. Eleganter enim vero, et

magnifice, animalium affectum irrationalium ad res inanimatas transtulit. Hujusce venustatis exemplum jam dederat leporum omnium repertor, in Il. A. 575.

Πολλὰ δὲ καὶ μίσσην, παρὲς χροῶν λυκῶν ἐταυρῖν,
 Ἐν γαίῃ ἴσαντο, Αἰατιομένα χροῶσ' ἀσαι.

Ubi rem animum advertit scholiastes Villoisoni:

Ἀπο τῶν ἐμψυχῶν μεταστρέ.

Ibid. *remittit*. Amicissime conspirat hæce vox cum statim progressis, *respuat* et *revomit*. Plinius, nat. hist. xxxvi. 35. “Melittes lapis sucum *remittit* dulcem “mellitumque:” i. e. exsudat—exæstuat: ut alibi similiter. Virgilius, geo. ii. 218.

Et bibit humorem, et, quum vult, ex se ipsa *remittit*.

Vates denique Pelignus, ex Pont. i. 3. 18.

Cernis, ut e molli sanguis pulmone *remissus*

Ad Stygias certo limite ducit aquas:

i. e. rejectus—evomit; uti perbene Micyllum exposuisse video. Græci *αναπέμπου*, ut Pindarus, Pyth. i. 48. de Ætnâ, *κρῆνος αναπέμπει* i. e. *evomit*, vel *eructat*, Virg. Æn. iii. 576.

Ver. 200. *Plus parte emergant*: i. e. “*majorē parte, quam antea*. Prius scilicet *parte* naturaliter emergebant; post “impulsum vero, *parte*, magis quam prius, solent emergere.” Rem Faber et interpres neutiquam tenuerunt; “*dimi- diâ parte amplius*” ille, hic autem, “*plus mediâ sui parte*,” exponentes: quæ a scopo scriptoris longissime aberrant interpretationes. Pius dicit: “*Ex majorē sui parte*.” quod ambiguum est.

Ver. 202. *ferantur*: Δ. Π. *feruntur*.

Ver. 205. *debent flammæ quoque*: Vind. V. ed. B. M. Σ. Ω. *quoque debent flammæ*; et eodem ordine Π. sed *quocumque* dat, vice *quoque*. Ipse prætulerim, ut probabilius, hoc pacto versiculum constitutum: Sic igitur *debent quoque flammæ* posse per auras.

205 Pondera, quantum in se est, deorsum deducere pugnent.
Nocturnasque faceis, cœli sublime volanteis,
Nonne vides longos flammaram ducere tractus,

Ibid. *per auras Aëris*. Hendyadem maluit in loco similis orationis, et minime intempestivo nobis, Ovidius, met. xv. 246.

————— tenuatus in *auras*
Aëraque humor abit: dempto quoque pondere,
rursus

In superos aër tenuissimus emicat ignes.

Ver. 204. *expressæ flammæ*: ut Lucretius, i. 151.

————— *expressum* ventis per nubila *fulmen*:

ut prior Tullius, de div. ii. 19.—“ si autem nubium conflictu ardor expressus se emiserit, id esse fulmen.”—Et insuper jungo *sursum* cum *expressæ*; nam vereor, ut Latinum sit satis *sursum succedere*, cum per se *succedere* sit *sursum tolli*; sed ita, propter *sub*, ut de humili loco surgere incipiat. Atque sic est cum verbis omnibus similiter compositis, quorum potestas nonnullos multum cruciavit, atque impulit, ut crederent ex *sursum*, non *sub*, confecta; et, tam hodiernos criticos, quam grammaticos vetustiores. Supra, ad ver. 191. *subsilire* de hoc genere est; *submittit*, ad i. 8. *subit*, Virg. geo. i. 152. *subvolare*, Aurel. Vict. de vir. illust. vi. 3. et alia millia, quæ leguntur ubivis. Adi sis iv. 162.

Ver. 205. *Pondera*: M. *Pondere*; rationibus sermonis plane repugnantibus.—*in se est*: Vind. V. ed. B. L. M. Π. Σ. *inest*; nec omnino male: vide nos ad i. 362. et mox, ver. 247.—*deducere*: Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. *ducere*; unde quovis pignore contenderim, eo more, quo sequitur, Lucretium scripsisse:

————— quamquam
Pondere, quantum *inest*, deorsum *se ducere* pugnent:

et tautum non pœnitet, me contextum ita denique constitutum relinquere noluisse.

Ver. 206. *sublime*: V. ed. *sublune*; per errorem ad ver. 196. declaratum.

Ibid. *Nocturnas faceis*. Sic spiritu vere magnifico Lucanus, et versibus politissimis, i. 526.

Ignota obscuræ viderunt sidera noctes,
Ardentemque polum flammis, calique volantes
Obliquas per inane *faces*.

Ita castigandum, ut constructio faciliore evadat, *per inane cœli*. Libri, *cœlo*. Vide eundem, vi. 731. ix. 473. Claud. in Eutrop. i. 575. Eleganter etiam Manilius, i. 857.

Ne mirere, *faces* subitas erumpere cœlo,
Aëraque accensum flammis lucere coruscis.

Et per *faces*, intelligo corpora *μετεωρα* caussis ex obscuris ignescentia, et impetu subitaneo cœlum transcurrentia; quæ *δοκαιο*, *trabes*, vel *columnæ*, alio nomine vocantur. Seneca, nat. quæst. i. 1. “ Ex hac (aëris) vexatione nascuntur trabes, et globi, et *faces*, et ardores.”

Ibid. *sublime volanteis*. Virgilius, *Æn.* x. 664.

Sed, *sublime volans*, nubi se immiscuit atræ.

Ibid. *cœli sublime volanteis*: i. e. *per sublime*, solitâ omissione poëtis in generis hujusce verbis: vide quæ contulimus ad i. 354. 1060. ii. 124. Hinc Callimachus, hymn. Dian. 195.

————— ἑὸν εὐνεῖα μακρὰς ΕΦΟΙΤΑ
ΠΑΙΠΛΑΑ τῆς, ΚΡΗΜΝΟΥΣ τῆς:

et similiter ibid. 155. *Οὐρα βοσκοθεῖται* *per montes se pascere*, vel *pasci*: ita locus est reddendus: et ver. 235. *Οὐρα πλάζομενας*. Confer Theoc. xiii. 66. Soph. Aj. 50. Veteres in hac etiam formulâ sermonis, ut in pulchris omnibus, æmulari voluit maximus Miltonus; ei, cui vel Virtus, vel Libertas, cordi sit, vel Musæ denique, Gratiaque, nunquam, nisi venerandis cum affectibus, nominandus. Assurgite, doctorum chori! Parad. amiss. iv. 677.

Millions of spiritual creatures *walk the earth*
Unseen:

atque iterum, ibid. vii. 477. felicissime:

In quasquomque dedit parteis natura meatum?

Non cadere in terrâ stellas, et sidera, cernis?

210 Sol etiam summo de vortice dissipat omneis

At once came forth whatever *creeps the ground*,
Insect, or worm.

Cicero, de finn. ii. 54.—“ si Xerxes, cum
—*maria ambularisset, terram navigavis-*
—*set*—.” Casaubonus summus ad Stra-
bonem, lib. ii. p. 178. scribentem, *πλα-*
νηθισιν, οὐς εἰσυχῆ, τοπῆς; hujusce proprietatis
immemor, incaute reponendum dixit,
περι οὐς εἰσυχῆ, τοπῆς. Arnobius, lib. i.—
“ Indigetes illi, qui *fiunt* *reponit*.” Con-
sulas Heinsium, ad Ovid. epist. vii. 40.
Unde recte capias Homerum, Od. II. 519.

— *οἱ δ' εὐκασί γαλληνῆν, ἀγρ' αὐ ἰκῆαι*
Πατριδα σην.

i. e. “ *per* tranquillum mare.” Barne-
sius, male accepto scholiaste, pravam in-
terpretationem commentus est. Hunc lo-
cum respexit Phavorinus in voce *γαλληνῆ*:
nec dubito, quin *γαλληνῆς* scripserit scho-
liastes, non *γαλληναίως*. Hinc Ovidii
emendationem haud formidem petere,
med. fac. 40.

Nec medix Marsis *findantur* cantibus angues;
Nec *redeat* fontes unda supina suos.

Vulgo, *redit in*: videas ibidem Hein-
sium; quem de temporum ratione veris-
sime statuisse judicem, quamvis Burman-
nus obloquatur. Hæc ellipsis autem viris
eximiis, Heinsio et Marklando, egregie
ludificata est ad Statii silv. iv. 6. 61.

— Pellæus habebat
Regnator lætis numen venerabile mensis,
Et comitem *occasus* secum *portabat*, et *ortus*:

i. e. *ad*, vel, *per*, *occasus*; ne pro casu
signendi capias. Hinc, denique, acumen
meum Claudiani locum verissime prius
restituerat, quam duo exemplaria MSS.
consentire intellexissem, bell. Gild. 495.

Si *revolant* mergi, *graditur* si *litora* cornix.

Vulgo, *litore*: sed nihil verius, aut ele-
gantius, hæc emendatione.

Ver. 207. Post Aratum et Apollonium
huic Lucretii loco plurimum debent Ma-
ronis versus excultissimi, geo. i. 565.

Sæpe etiam *stellas*, vento inpendente, videbis
Præcipites cælo *labi*, noctisque per umbram
Flammarum longos a tergo albescere *tractus*.

Huc etiam Lucanus respexit, v. 562.

— *lapsa per altum*
Æra dispersos traxere cadentia sulcos
Sidera.

Non intelligo tamen quid sibi velit in hoc
loco *το dispersas sulcos*; quod accepissem
sane equidem, ut *dispersam arenam*: qua-
si scilicet sulcorum terga, solo disperso,
complanarentur, ad communem telluris
superficiem. Legendum putem, *diversos*;
ut ad Arati versus Avienus venustissime:
Quod, si *diversis* se passim *partibus* ignes
Excutiant, verret pelagus sine fine modoque
Turba procellarum.

Porro, Lucretianos versus diligenter in-
tuebatur Virgilius, etiam ad Æn. v. 527.

— *cælo* ceu sæpe *refixa*
Transcurrunt, crinemque *volantia sidera* *ducunt*.

Manili versus admodum elegantes, tam
Lucretium, quam Maronem imitantis,
probe scriptos exhibebo, i. 845.

Præcipites *stellæ*, passimque, volare videntur,
Cum vaga per liquidum scintillant lumina mun-
dum,

Et tenuem longis jaculantur crinibus ignem;
Excurretque procul, volucres imitata sagittas,
Albida dum gracili tenuatur semita filo.

Nonnullorum librorum *nitidum* in versu
secundo glossema merum est exquisitoris
vocis *liquidum*. Et *Albida*, pro *Arida*,
reposui ex conjecturâ, quâ nulla verior:
vide sis nostram Silv. Crit. v. p. 78. sed
hanc rem sæpius attigimus.

Ibid. *ducere tractus*. Idem Manilius,
i. 866.

Sive illas Natura faces, ut cuncta creavit
Sidera, perpetuas cælo *ducentia* flammæ.

Ita castigandum: libri, *lucentia*. Reli-
qua optime constituit, me iudice, Bent-
leius, criticorum omnium, quos noverim
equidem, aut de quibus legerim vel inau-
diverim, longe longeque sagacissimus.

Ver. 208. *parteis*: Δ. *partem*; ut lega-
tur:

Ardorem in parteis, et lumine conserit arva:
 In terras igitur quoque solis vergitur ardor.
 Transvorsosque volare per imbreis fulmina cernis:

In *quamquamque* dedit *partem* natura meatum:
 sed Avienus, modo collatus, nihil favet.

Ver. 209. *terram*: sic omnes, præter G. L. M. qui *terrâ*; haud ingratam per varietatem, et fortasse vere: vide nos ad i. 889. Re denique in animo repetitâ, non aliter imprimendum curavimus, Theocrito potissimum inducti, ad xiii. 50. ubi, quod adsolet, multum agendo nihil agit Wartonus:

κατὰ γῆρας δ' ἔς μελαν ἵδωρ
 Ἀθροος, ὡς ἕκα τυρὸς ἀτ' ἔρανον ἩΡΙΑΝ Ἀστυρ
 Ἀθροος EN ΠΟΝΤΩ.

Ibi parem regiminis diversitatem, ornatûs gratiâ, poëta mellitissimus exhibuit; in quo præverat Homerus, II. E. 75.

Ἡριεὶ δ' ἐν κοινῷ

Similiter Hyginus, fab. cxxxix. “Juno
 “autem Jovem in Cretensi *insulâ* detu-
 “lit.”—Cæterum, verius de hac re Ovi-
 dius exposuit, met. ii. 222.

Ver. 210. *summo*: Π. *summa*; Δ. *æther-
 reo*; ex glossâ, ut videtur.—*dissupat*: Π.
discipat; qui prononciationis error est.

Ibid. *vortice*. Cassiodorus de orthographiâ, p. 2285. “*Vortex* olim ita per *o*,
 “hodie *vertex* per *e*.” nam nugantur hi
 grammatici, qui distinctionem horum vo-
 cabulorum comminisci cupiunt: adi nos
 in i. 902. unde prorsus importune Gro-
 novius, ad Julium Firmicum, p. 433. pro
 “Nili rapidis *verticibus*,” emendandum
 edixit *vorticibus*.

Ver. 211. *arva*: G. *arvem*: i. e. opi-
 nor equidem, *arvom*.

Ibid. *lumine conserit arva*: vide me ad
 i. 9. Exemplum hujusce figuræ, perquam
 speciosa, dederat nescio quis apud Aristo-
 telem in poëticis:

ΣΠΕΙΡΩΝ Ἐξοκτισσὼν ΦΛΟΓΑ.

Hinc divinaveram depravatum Manilii
 versum sanandum esse, et conjecturam
 firmat codex Gemblacensis, i. 742.

————— *flammas totum sevisse* per orbem:

vulgo, *sævisse*: sed non vacat versus ul-
 ceribus scatenates curiosius tractare. His
 autem Miltonus nostras longe præluxit,
 Par. amiss. v. 1.

Now Morn, her rosy steps in th' eastern clime
 Advancing, sow'd the earth with orient pearl.

Nec minore cum elegantia, ibid. ver. 430.

————— though from off the boughs each morn
 We brush mellifluous dews, and find the ground
 Cover'd with pearly grain.

Ex Ambrosii hymnis, ii. 2. me mendam
 summo cum jure ablaturum esse nemo
 non fatebitur:

Splendor paternæ gloriæ,
 De luce lucem *proserens*.

Libri, *proferens*: de quâ scribarum aber-
 ratione, vide notata ad ver. 28. hujusce
 libri. Omnem dubitationem tollet Avie-
 nus, orb. desc. 580. ita distinguendus, ut
 fulgore suo rideant versus nitidissimi:

Isthmi terga dehinc geminus circumlatrat æstus,
 Parte Ephyres; piceas quâ nox agit atra tenebras,
 Et matutinus quâ lucem proserit ortus.

Ver. 212. *vergitur*: i. e. effunditur; ut
 noster, v. 1008. De hac autem figurâ
 diximus ad ver. 147. nuper. Statius,
 Theb. vi. 211.

Spumantesque mero, pateræ *vergantur*—.

Ver. 215. *Transvorsos*. Non retinet in
 hoc loco propriam significationem suam
 vocabulum *Transvorsos*, nempe *recto con-
 trarios*: sed tantummodo “a tractu ful-
 “minis *diversos*.” Neque aliter, opinor,
 Virgilius, Æn. v. 19.

Mutati *transvorsos* fremunt, et vespere ab atro
 Consurgunt, venti:

i. e. cursu veniunt priori contrario. Se-
 neca, nat. quæst. i. 1. “Audi quid de
 “*ignibus* philosophia velit, quos aër *trans-
 “versos* agit.” Hæc tamen interpreta-
 tio, quæ sola Lucretii loco competit, si
 cui nimis coacta atque arguta videatur,
 ille mecum fortasse levissimam textûs im-

Nunc heic, nunc illic, abruptei nubibus, ignes

215 Concursant; cadit in terras vis flammae volgo.

Illud in hiis quoque te rebus cognoscere avemus:

mutationem præferet, ad hanc normam conformati:

Transvorsosque volare per igneis fulmina cernis:

ut obliquitas motûs redeat ad *fulmina*; quod res ipsa potius requirit: conferas ver. 217. Sic Lucanus, i. 154. de *fulmine*:

— *obliquâ* præstringens lumina *flammâ*.

Ibid. *volare fulmina*. Hinc Virgilius, Æn. v. 519. sed audacius ibi, quam sobrius decuerit:

— et ventis, et *fulminis* ocyor *alis*.

Cæterum, V. ed. pro *Transvorsos* exhibet *Terras versos*; qui fluxit error a compendio *Trās*.

Ver. 214. *heic—illic*. Ipso poëtâ id a me precibus importunissimis flagitante, non denegare potui receptæ lectionis vel contra libros immutationem ex conjecturâ, pro *hinc* et *illinc*: et quam facilis fuerit corruptelæ ratio, quis non celerrime intelligit? Vide Drakenborchium, Liv. xxvi. 15. 15. Voces, quas ausi sumus ejicere, tenor argumenti plane respuit. Id nempe diluere vult Lucretius, quod contra rationes ejus quilibet afferre poterat; quibus affirmatur, “nullam corpoream rem suâ vi posse sursum ferri.” Ostendit enim flammâs, in quascunque denum partes, indifferenter ferri; sursum, deorsum, vel transverso cursu: et ignes, nubibus erumpentes, vel ad *hunc* vel ad *illum* locum, (in terris puta positum, cælo, aut aëre denique) nullo discrimine concurrere, ac convergere solere. Vides, opinor, stationem suam ut nequeant tueri vulgo receptæ voces *hinc* et *illinc*, quum de certo loco fingantur ignes provenire; *nubibus* utique, et *cælo*. Porro lexicographi quidam, *τοῖς* *hinc* et *illinc* sensum *ταῦν* *hic* et *illuc* affigentes, et re ipsâ, et exemplis, ad hoc allatis, egregie falluntur.

Ibid. *abruptei nubibus ignes*. Hemis-

tichium aliquantulo variare voluit, si modo variaverit, Virgilius, Æn. iii. 199.

— Ingentinant *abruptis nubibus ignes*.

Operæ pretium fuerit ibi Burnannum consuluisse et Drakenborchium ad locum Silii memoratum. Conferas, in utramque partem, Virg. geo. i. 446. Æn. ix. 671. Mihi *το* *abrupti* in Virgilio etiam accipiendum esse, quamvis in diversum abeant exempla MSS. et Macrobius, videri non diffiteor. *Abrupti* scilicet, *se abruptentes*, exquisitius est multis vicibus, et doctius. Statius, Theb. i. 355.

— *abrupta* tremiscunt *Fulgura*; et, attritus subitâ face, rumpitur æther.

Ubi præpropere repetitio vocis *rumpitur*, nec ingenii mediocris ubertati, nec aurbus vulgaribus, admittenda, mihi est pro indice certissimo gravissimam aliquam depravationem delitescere. Nihil opis est vel in codicibus vel scholiaste; neque ipse aliud ausim spondere, præter conjecturam, vix ad ductus literarum expressam satis, sed animoso poëtâ certe dignissimam; quam proinde non dubitabo lectoribus proponere, ut saltem vice cotis aliorum ingenii fungatur:

— et, attritus subitâ face, *funditur* æther.

Adi prolata ad ver. 147. v. 468. vi. 204. 690. Macrobius autem, Sat. vi. vel in Lucretio legit *abruptis*.

Ver. 215. *Concursant*. Non valet hoc verbum simpliciter *concurrunt*, ut interpres; sed *sæpius*, iterumque iterumque, *concurrunt*: confer iii. 596.

Ibid. *cadit in terras volgo*. Quasi dixerat: “Non raro ad ipsas terras, itinere directo, et naturæ suæ conveniente, cadit flamma: adeo ut obliqui motus ejus, qui efficiunt, ut aliquoties videatur terram aufugere, et superiora petere, sint ex aliis fortuitis causis explicandi, et a vi quâdam externâ deriventur.”

Ibid. *vis flammae*. Arnobius, lib. iii.

Corpora, quom deorsum rectum, per inane, feruntur,
Ponderibus propriis incerto tempore ferme,
Incertisque locis, spatio depellere paullum:

220 Tantum, quod minimum mutatum dicere possis.

Quod, nisi declinare solerent, omnia deorsum,
Imbris utei guttæ, caderent per inane profundum;

p. 117.—“ athera—flagrantem *vi flam-*
“ *meâ*, atque ardoris inextinguibili vasti-
“ *tate*.” Hinc fortassis ille idem casti-
gari debet ad lib. vi. p. 207. “ Ubi Juno
“ regina, cum inclutum ejus fanum, sa-
“ cerdotemque Chrysidem, eadem *vis*
“ *flammea* Argivâ in civitate deleret?”
Vulgo, *flammeâ*. Hanc autem sermonis
formulam Græcis acceptam Romani refe-
runt. Sic, exempli gratiâ, Homerus, II.
Z. 182.

Διὸν ἀποτινύσα ΠΥΡΟΣ ΜΕΝΟΣ αὐθόρμητο.

Vide alia de hac re infra, ad vi. 802.

Ver. 216. *avemus*: Vind. V. ed. B. G.
L. M. Σ. *habemus*: qui scribarum error
est longe frequentissimus, ob consimilem
sonum literarum *b* et *v*. De hac autem
atomorum declinatione, quam ut ruenti
sux hypothési suffultum ierent, sibi finxe-
runt Epicurei, atque hic ponit Lucretius,
ille Romanorum disertissimus copiose dis-
seruit, et ex professo, ad i. 6. de finn. qui
consulendus est cum enarratoribus ejus,
si plura velis ad hanc sententiam perti-
nentia: nam sunt prolixiora, quam quæ
commode possint in has chartas impor-
tari. Interea, eâ cum evidentiâ argu-
mentum noster explicuit, ut vix interpre-
tis indigeat, quantumcunque res ipsa sit
subtilior, atque veritatis aliena.

Ver. 217. Miror, ut ambiguitas omnis
amoveretur, non scripsisse nostrum, uti
superius, ver. 198. ad hanc normam:

Corpora, quom deorsum *rectâ* per inane feruntur.

Nos punctorum, qualem potuimus, open-
tulimus. Non aliter Cicero, in hac ma-
terie versatus, de nat. deor. i. 25.—“ Epi-
“ curus, cum videret, si atomi ferrentur
“ in locum inferiorem suapte pondere,

“ nihil fore in nostrâ potestate, quod es-
“ set earum motus certus et necessarius;
“ —ait atomum, cum pondere, et gravi-
“ tate, *directâ deorsum feratur*, declinare
“ paullulum.”

Ver. 218. *incerto*: V. ed. *in certo*, di-
visis vocibus: ut statim *In certis* etiam:
sed vide ver. 250.—*ferme*: Vind. V. ed.
L. M. Δ. *ferme*; Π. *firmet*.

Ver. 219. *depellere*: sic Vind. V. ed.
et omnes libri MSS. nisi quod Pius affir-
met, quaedam exemplaria probatæ fidei
habere *decedere*: quam lectionem ut a
Lucretii manu credam processisse, hæc
imprimis obstat cogitatio; tam protritam
nempe vocem, et loci rationibus unde-
quaque commodam, aberrationibus scri-
barum haud obnoxiam exstitisse. Vul-
gus editorum scribunt, *se pellere*; ipse
autem neutram talis vocabuli significa-
tionem in Lucretio, qui tot exempla prorsus
consimilia suppeditet, damnare formi-
daverim. De hac re sapius mihi venit
usus lectorem admonere. Si pronomen
sit omnino necessarium, sic fortasse cum
minore dispendio probabilitatis interpo-
lari possit:

Ponderibus propriis *se* incerto tempore ferme,
Incertisque locis, spatio *depellere* paullum:

sed meum fert iudicium, ut, in hac Lati-
nitatis vetustioris obscuritate, exempla-
rium fidelissimorum tutoribus testimo-
niis contenti sinus acquiescere. Unam
saltem dictionem ex hac familiâ, *appello*
scilicet, et Græcam βᾶλλω non diversam,
intransitive multoties esse usurpatas, om-
nes novimus.

Ver. 220. *momen* præstat (dum reliqui
omnes habent *minimum*) Π. et, si fides
Hærcampi silentio, L. M. sed de horum

Nec foret obfensus natus, nec plaga creata
Principiis; ita nihil unquam natura creasset.

225 Quod, si forte aliquis credit graviora potesse
Corpora, quo citius rectum per inane feruntur,
Incidere ex supero levioribus, atque ita plagas
Gignere, quæ possint genitales reddere motus;

codicum testimonio in e non leves suspiciones commotum habent. Vehementer sane meus inclinatur animus, ut *momentum* illud correctorum acumini potius tribuam, quam germanæ manui potest: sed de hoc alii suum iudicium intermiscant. Vide mox venientem ver. 244. ad quam normam Cicero, laudatus Creechius, locutus est in libello de Fato, sect. 20.—“cur atomi *minimo* declinent intervallo, majore non? aut cur declinent uno *minimo*, non declinent duobus, aut tribus?” Idem non minus apposite locutus est eodem libro, sect. 10. “Sed Epicurus de clinatione atomi vitari fati necessitatem putat. Itaque, tertius quidam motus oritur extra pondus et plagam, cum declinat atomus intervallo *minimo*: id adpellat *ελαχιστον*.”

Igitur, si vetustissimæ membranæ Leidenses τῷ *momento* suffragari non inveniuntur, τὸ *minimum* pro genuinâ scripturâ omnino accipiendum putem. Denique, re ad unguem pressiore exploratâ, *minimum* amplexus sum, multum dubitans, an *momentum* auctoris menti probe satisfaciat.

Cæterum, hanc rem attingit Plutarchus, ii. p. 964. C. in loco non intellecto editoribus, sic autem scribendo et explicando: Οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ τῷ Ἐπικύρῳ δίδουσιν ὑπὲρ τῶν μεγίστων σμικρὸν οὕτω πρᾶγμα καὶ φανῶσι, οἷμαι, ἀτομὸν παρεγκλίνας μίαν ἐστὶ τοῦ ελαχιστοῦ, ὅπως καὶ ἀστρα καὶ ζωὰ τυχὴ παρμειλεῖται, (ut fortuna et astra et animalia pertingat) καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν μὴ ἀποληπτὴν δεικνύναι δὲ τὸ ἀδύνατον, (proscunt nempe, verbo aliquantulum alio τῷ δίδουσιν subintellecto: de quâ re nos ad i. 1085) ἢ λαμβάνειν τι τῶν προδήλων. ΚΑΘΑ ΠΡΟΕΡΗΚΕΙ

ΤΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ὑποτίθεται πρὸς τὴν δικαιοσύνην, εἰ μὴ ὁμολογεῖται, μὴτ' ἄλλως ἀποδεικνύσθαι. Quæ sunt longe planissima.

Ibid. *Tantum quod*: i. e. “in tantum *intervallum* declinare, ad quod possis dicere *minimam* a lineâ mutationem fieri.” Phrasis *tantum quod* tam de tempore *minimo*, quam de *minimo spatio*, usurpari solet. Hinc bene glossarium vetus: “*Tantum quod*, ἀρτίως:” i. e. μικρὸν ὅσον ὅσον, uti scriptor ad Hebræos luculentissimus locutus est. Suetonius, ii. 65.—“filio, *tantum quod* pueritiam egresso.” Et ibidem, sect. 98.—“de navi Alexandrinâ, quæ *tantum quod* adpulerat.” Hæc autem exempla sero inveni occupata Gronovio, qui multa congescit ad Liv. xxiii. 4. fin. tibi, lector, consulendus, eum Salmasio, Plin. exercit. in Solin. cap. xix. fin.

Ibid. *Lego*:

Tantum quod minimum mutare ut dicere possis: ut paululum clinare, ver. 255. BENTLEY.

Libenter accederem usque illud *ut*, quod facile elabi posset ob syllabam præcedentem; ut versus ita constituitur:

Tantum quod minimum mutatum ut dicere possis.

Certe hinc structura mollior exurgit; sed emendatio tamen minus necessaria existimanda est.

Ver. 222. *Imbris*: Vind. V. ed. B. L. M. Π. Σ. Ω. *Imbres.—utci*: Vind. V. ed. Π. Σ. Ω. (et reliqui, opinor, qui habent *imbres*, ut ut taceat *Havercampus*) *ut*; fortasse vere: ut *imbres guttæ* dictum sit ad morem τῶν *fama anus*—*ἀνὴρ βασιλεύς*—et mille consimilia, tam in Græco-

Avius a verâ longe ratione recedit.

- 230 Nam, per aquas quæquomque cadunt atque aëra deorsum,
 Hæc pro ponderibus casus celerare necesse est:
 Propterea, quia corpus aquæ naturaque tenuis
 Aëris haud possunt æque rem quamque morari;
 Sed citius cedunt, gravioribus exsuperata.
- 235 At contra nulli, de nullâ parte, neque ullo
 Tempore, inane potest vacuum subsistere rei;
 Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
 Omnia quapropter debent per inane quietum
 Æque, ponderibus non æquis, concita ferri.

rum, quam Latinorum, monumentis; et nos alicubi de his formulis nonnihil diximus, si recte modo recordemur, ad Euripidis Iona.

Ver. 224. *unquam*: Π. Ω. *nunquam*; ut ver. 240.

Ver. 225. *si*: B. *nisi*.—*credit*: P. *credat*.

Ibid. *potesse*. Hanc antiquiorem verbi formam variis in locis Plautus posuit; Terentius etiam in Eun. iv. 3. 24.

Sed nihil *potesse*.

Ver. 227. *ex supero*: V. ed. *exsupero*, ut etiam ad ver. 241. Vind. P. *e supero*; Π. *ex spectro*.—*plagas*: sic Δ. Σ. uti superscriptum dat eâdem manu M. *plag*. in liturâ L. reliqui omnes, *plagis*: sed *plagas* mens poëtæ flagitat, et bene reposuit Lambinus, collato statim veniente ver. 241. Si *plagis* germana sit Lucretii scriptura, τϣ *gignere* inhæret vitium. Tum forte:

————— atque ita plagis
Stringere, quæ possint genitales reddere motus:

i. e. “atque ita impingere cum iis plagis, quæ possint—.”

Ibid. *ex supero*: i. e. loco; ut Plautus, Amph. iii. 4. 18. *De supero*.

Ver. 228. *possint*: Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. *possit*; unde mihi videor verissime demum valere locum constituere ad librorum fidem:

————— atque ita *plagis*
Gignere, quæ *possit genitales* reddere motus:

i. e. “ita plagis ea gignere, quæ sunt a “motu genitales speranda.” Lector eruditus dijudicet.—Porro, vice *motus*, P. *mores*: et, in versu sequente, V. ed. *recedat*.

Ver. 250. *aëra*: V. ed. *aerea*; et cum Π. huic voci τϣ *quæcunque* subjungit.—*deorsum*: L. M. *rarum*; G. *arum*: sed, hac admissâ lectione, delumbis evadit ver. 252. et omnino supervacuus.

Ver. 251. *Hæc*: Ω. *Nec*.—*celerare*: Δ. *tolerare*, et codices quidam Πii.

Ver. 255. *Aëris*: Δ. *Aër*.—*æque*: Ω. *aque*; cui deest etiam *que* in versu præcedente.

Ver. 254. *cedunt*: Ω. *redunt*.—*exsuperata*: P. Vind. V. ed. Π. Σ. *exsuperatæ*; sed receptam malim: vide ad i. 866. 889. B. *exsuperate*.

Ver. 256. *rei*: sic omnes libri semper, cum quibus mihi res est; editoribus autem plerisque visum est de suo *reii* nobis benignius, quam par erat, elargiri: vide v. 105. et cum hoc loco committas i. 1078.

Ver. 257. *Quin*: V. ed. *Quum*; Vind. B. *Cum*; Σ. *Quom*: literis *in* pro solito *in m* coagmentatis: vide ad ver. 196.

Ver. 258. *inane quietum*: i. e. corporibus transitum *quietum* præbens, nihil

- 240 Haud igitur poterunt levioribus incidere unquam
 Ex supero graviora, neque ictus gignere per se,
 Quæ varient motus, per quos natura gerat res.
 Quâ re etiam atque etiam paululum inclinare necesse est
 Corpora, nec plus quam minimum; ne fingere motus
- 245 Obliquos videamur, et id res vera refutet.
 Namque hoc in promptu, manifestumque, esse videmus;
 Pondera, quantum in se est, non posse obliqua meare,
 Ex supero quom præcipitant, quod cernere possis.
 Sed nihil omnino rectâ regione viai
- 250 Declinare, quis est, qui possit cernere, sese

remorante, vel offendente. Virgilius, Æn. v. 216.

————— mox, *aëre labsa quieto*,
 Radit iter liquidum:

ubi vis nominis *quieto* non aliunde, quam per Lucretium, explicari debet.—Cæterum, pro *quapropter*, V. ed. *quia propter*. Epicuri porro locum, apud Diog. Laërt. x. 61. Creechius prior laudavit, neque nobis etiam negligendum; et effatis verioris philosophiæ reperitur omnino consentaneus, per experimenta in vacuo, contra nemini dicenda. Ipsissima verba scriptoris Græci sic se habent: *Και μὴν και ισοταχεις αναγκαιον τας ατομους ειναι, οτ' αν δια τω κινω εισφερωνται, μηδενος αντικοπτοντος: οτε γαρ τα βαρια θαπτον οισθησεται των κωφων, οτ' αν γε δη μηδεν ακαντα αυταις: οτε τα μικρα των μεγαλων, παντα πορον συμματρον εχοντα, οτ' αν μηδεν μηδς εκεινοις αντικοπτη: κτλ.* sic legendum, omissis ante *κωφων* verbis inutilibus *μικρων και*: et in iis, quæ sequuntur, longiora sane nobis, et lectori melius adeunda, si leviter interpungas post *των ιδιων βαρων*, et statim venientia, usque ad *πληζαντος δυναμιν*, intra parenthesis claudas; bene concinnam habebis, atque longe clariorem, periodum, susque deque habitam in libris, et sensu probabili carentem.

Ver. 240. *poterunt*: V. ed. B. G. L. M. *potuerunt*; procul dubio mendose.—*unquam*: Δ. *nunquam*.

Ver. 242. *gerat*: B. *gerit*. Lambinus ex ingenio repositus *genat*, audacissime; et probavit Creechius, ineptissime.

Ver. 245. *inclinare*: sic omnes libri; sed *clinare* placuit editoribus; nec mihi sane minus arrideret, si scriptis exemplaribus, atque antiquis editionibus, prius arsisset: his autem aliter visum, et nobismetipsis præter testium horum fidelium auctoritatem sapere non permittitur. Aliter proba vox est *clino simplex*: vide mox ad ver. 292. *Inclinare* autem, *de lineâ flectere*; intransitive, ut multum noster diligit.

Ver. 244. *ne fingere motus videamur*. Festivum hominem! Quasi vero non satis esset ad libidinem fictionis, saltem physico, in hoc ipso clinamine principiorum! —Cæterum, pro *ne*, Π. *ne*; B. *nec*.

Ver. 245. Hos motus obliquos Epicurus philosophiæ Democriti superinduxit. Plutarchus, plac. phil. i. 25. *Δημοκριτος, εν γενος της κινησεως, το κατα πλαγιον: Επικουρος, δυο ειδη της κινησεως, το κατα σταθμην, και το κατα παρεγκλισιν*: uti discimus etiam ex Ciceronis philosophicis, ad locos antea nobis memoratos.

Ver. 247. *in se est*: Vind. V. ed. B. G. L. M. Π. Σ. *inest*; vide eandem varietatem supra, ad ver. 205. et erat error multum facilis, ob eam scripturæ brevitate, solitam librariis, quoties dictio, quam vocalis claudit, verbo substantivo

Denique, si semper motus connectitur omnis,
 Et veteri exoritur semper novus ordine certo;
 Nec declinando faciunt primordia motûs
 Principium quoddam, quod fati fœdera rumpat,
 255 Ex infinito ne caussam caussa sequatur:
 Libera per terras unde hæc animantibus exstat,
 Unde est hæc, inquam, fatis avolsa, voluntas,

præeat: et hanc sane scripturam servat editio Bononiensis; *in sest* utique.

Ver. 248.—*Ex supero*—quod: P. *E supero*—quo.

Ibid. *præcipitant*: i. e. in præceps cadunt; neutre, pro *præcipitantur*: ut Virgilius, *Æneid.* ii. 9.

————— nox humida cœlo
Præcipitat.

Sic idem alibi, ut Plautus, aliique, cum nostro rursus, ad iv. 652.

Ver. 249. *rectâ*: O. Δ. *potis est*; unde nihil elicio: et, in versu sequente, Π. *potest* habet, vice *quis est*.

Ver. 250. *Declinare sese*. Verbum *declinare* hoc loco jungitur cum quarto casu, et est *επεργητικον* ut apud Virgilium, *Æn.* iv. 185.

————— nec dulci *declinat lumina* somno:
 et apud M. Tullium de fato: “Quæ ergo nova caussa in naturâ est, quæ *declinet atomum?*” Lambinus. Sic nos-
 ter iterum, ver. 259.

Ver. 251. *motus*: Vind. B. L. M. Δ. Π. Σ. *motu*; adeo ut vitii quiddam subesse videatur; sed altius latet, quam ut sim equidem ei eruendo par.

Ver. 252. *veteri*: sic solus Δ. sed formam poetis dilectiorem amplexus sum: vide Priscianum, lib. vii. p. 765. reliqui omnes, *vetere*.

Idem liber, et O. omittit *semper*, et interpolat *atque post novus*: quæ omnia corruptelæ suspensionem confirmant.—G. hic inserit ver. 305. et in M. desiderantur sequentes versus usque ver. 305.

Ver. 255. *Nec*: Vind. V. ed. *Ne*; Δ. *Hæc*; error ob similitudinem *N* et *H* in scripturâ membranarum.

Ver. 254. *fatis*: B. Pii quidam codices, Δ. Π. *nati*, ut Ω. etiam; sed *fati* manus eadem superscripsit: Vind. Σ. *vati*.

Ver. 257. *avolsa*: Ω. *inavolsa*.—*voluntas*: sic Vind. Π. soli; cæteri, *voluptas*: ast hæc voces, ut erat sperandum, passim confunduntur.

Ver. 258. *quo*: B. *qua*.—*quemque*: V. ed. B. Ω. *quæque*.—*voluptas*: P. Vind. L. Σ. *voluntas*; sed nostram lectionem Maro tuetur, ecl. ii. 65.

————— *trahit sua quemque voluptas*.

Porro, O. Π. integer versus deest; et sane non omnibus suis numeris locus videtur consonare.

Ver. 259. *tempore certo*. Virgilius, *geo.* iv. 100.

————— hinc cœli *tempore certo*—.

Ver. 260. *uti*: omnes libri dant *ubi*, si excipias Σ. qui præbet *ut*; unde illud *uti* effecimus, loco longe convenientius: sic enim utramque rem, tam *tempus* declinandi scilicet, quam *regionem*, vox, ut par est, respicit.—*ipsa* deest Π.

Ibid. *regione loci certâ*. Idem Maro, *geo.* i. 60.

————— has leges, æternaque fœdera, *certis* inposuit natura *locis*.

Ver. 261. *Nam*: Π. *Nec*.—*sua quouque*, vel *cuique*: V. ed. Π. Σ. *suavique*.—*voluntas*: Ω. *voluptas*.

Ver. 262. *môtus*: V. ed. Π. Σ. deest omnino vox; Ω. *homines*. An *omnes?* scilicet *hæc res*.

Ibid. *rigantur*: i. e. sparguntur—diffunduntur—propagantur: conferas iv.

Per quam progredimur, quo ducit quemque voluptas;
 Declinamus item motus, nec tempore certo,
 260 Nec regione loci certâ, sed uti ipsa tulit mens?
 Nam, dubio procul, hiis rebus sua quoique voluntas
 Principium dat; et hinc motus per membra rigantur.
 Nonne vides etiam, patefactis tempore puncto
 Carceribus, non posse tamen prorumpere equorum

594. Accius apud Servium, ad Virg. Æn. xii. 605.

En! ut lanugo flora nunc demum irigat;

i. e. perspargit. Addas fidissimum asseclam Lucretii, Arnobium dico, lib. ii. p. 43. in loco non indigno, qui et hic legatur haud mutilus discerptusque: “An ulla est religio verior, officiosior, potentior, justior, quam Deum principem nosse, scire Deo principi supplicare; qui bonorum omnium solus caput et fons est, perpetuarum pariter fundator et conditor rerum; a quo omnia terrena cunctaque cœlestia animantur, motu irriganturque vitali?” Tullius etiam apposite in Arateis, ver. 259.

Propter, Aquarius obscurum dextrâ rigat amnem:

i. e. diffundit, dispergit. His autem lucem dabunt Manilii quidam versus nobilissimi, ii. 60.

Namque canam, tacitâ Naturæ mente potentem,

Infusumque Deum cœlo, terrisque, fretoque, Ingentem æquali moderantem fœdere molem; Totumque alterno consensu vivere mundum, Et rationis agi motu; cum spiritus unus Per cunctas habitet partes, atque irriget orbem, Omnia pervolitans, corpusque animale figuret:

irriget nempe, agitet; se propagans dispergensque.

Optimo cum successu æmulatus est Maronem, ad Æn. vi. 726. Et hæc est primi versûs constructio: “Canam Deum, qui tacitâ mente Naturam regit, et cœlo infunditur.” Quod latuit Bentleium; ideoque reposuit vir summus ex ingenio, Naturam. Hunc autem locum serus intellexi Creechius esse præfloratum.

Ver. 265. Hos egregios Lucretii versus in animo habuit Mantuanus, ad geo. iii. 105.

Nonne vides, quum præcipiti certamine campum Conripuere, ruuntque, effusi carcere, currus—?

Huic etiam igni facem suam inflammandam Statius admovit, Theb. vi. 590. nihil præteriens, unde propria descriptio floridior enitesceret. Versus dabimus meliorum ope distinctionum non mediocriter claratos, atque summam ob excellentiam nihil decurtatos:

— jamque locus cuique est, et liminis ordo. Terrarum decora alta, viri, decora alta, jugales, Divum utrumque genus, stant uno margine clausi.

Spesque, audaxque unâ metus, et fiducia palens,

Nil fixum, cordi: pugnant exire, paventque:

Concurrit summos animosum frigus in artus.

Qui dominis, idem ardor equis: face lumina surgunt:

Ora sonant morsu; spumisque, et sanguine, ferrum

Uritur: impulsî nequeunt obsistere postes, Claustraque compressæ transfumat anhelitus iræ.

Stare adeo miserum est, pereunt vestigia mille Ante fugam; absentemque ferit gravis ungula campum.

Conferas nostrum, vi. 595. In ultimo versu non placet de *velocissimis* equis illud *gravis ungula*. An scripserit Papius?

— absentemque *levi* parit ungula campum.

Vide Lucretium ad ver. 576. hujusce libri: Maro tamen vulgatam lectionem ita tuetur, ad geo. iii. 88. ut periculosissimum

- 265 Vim cupidam tam de subito, quam mens avert ipsa?
 Omnis enim totum per corpus materiai
 Copia conquiri debet, concita per artus
 Omneis, ut studium mentis connexa sequatur:
 Ut videas ininitum motus a corde creari,
 270 Ex animique voluntate id procedere primum;
 Inde dari porro per totum corpus, et artus.
 Nec simile est, ut quom, impulsei, procedimus ictu,
 Viribus alterius magnis, magnoque coactu;

sit novare. Ascribi debet etiam animosissima Sidonii Apollinaris descriptio, ad Statii picturam studiosissime colorata; cujus Barthius item *πολυμαθεστατος* non oblitus est. Exstat in *carm.* xxiii. et maculâ, quæ dehonestat, per opem meam expurgabitur. De equis, cursum expectantibus, loquitur poëta:

Illi ad claustra fremunt, repagulisque
 Incumbunt simul, ac per obseratas
 Transfumant tabulas, et ante cursum
 Campus *saltibus* occupatur absens.
 Impellunt, trepidant, trahunt, repugnant,
 Ardescunt, saliunt, timent, timentur;
 Nec gressum cohibent, sed inquieto
 Duratum pede stipitem flagellant.

In quarto versu libri habent *flatibus*.—Cæterum, vox *puncto* in Π. non compareret; et Pii antiqua exemplaria habent, *primo*. Quidam scilicet eadem de causâ, non concoquentes utique phrasim, *puncto tempore*, quamvis alibi usurpet noster, reponere volebant in hoc loco vulgatiorem formam, *temporis puncto*, ad. i. 1102. adhibitam; sed audacter et indocte. Apuleius, *met.* ii. p. 98.—“quodvis animal *“puncto reformat:”* i. e. *puncto tempore*; sic plene maluit dictum Lucretius. Sic ille alibi metamorphoseon lepidissimus confector. Arnobius, *lib.* v. p. 164.—“in *“puncti spatio poma extulit mitia:”* i. e. *puncti temporis*. Prior formula Græcis usitatur; ut S. Lucæ, *iv.* 5. *εν στιγμή χρονῶ.*

Ver. 264. *equorum*: Vind. V. ed. Π. Σ. Ω. *quorum*: e scilicet elapsâ ob vocis

præeuntis terminationem. Ulcere, hinc derivato, laborat Aristides, ad introitum orationis prioris Siculæ, tom. i. p. 565. ed. Oxon. *Ἔστι δὲ πρῶτον, ὡς Ἀθηναῖοι, τῆς συμῆλης, ἐπανῆναι τὴν παρῶσαν ἀθυμίαν, λογιζομένους, ὡς εἶεν ΔΙ' ἕττον παρ' ἡμῶν οὕτω τὰ κει διακρίται: ob nullam nostram culpam. Vulgatis deest ΔΙ', absorptum præcedente N, iisdem calami ductibus deformato.*

Ver. 265. *de subito*: Σ. et *subito*.—*avet*: Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. *habet*: qui perpetuus error est scribarum, et in superioribus a me notatus.

Ibid. *de subito*. Hujusce formulæ Nonnius affatim exemplorum tibi præbebit in vocibus; qui Lucretium laudat, et vitiosorum librorum, *το habet* utique, lectionem exhibet. Compareret etiam phrasim *de subito* in editione Bentleianâ Terentii, *Heaut.* *iv.* 2. 6. et Cari nostri meminit Maximus Victorinus, in art. gramm. ad finem capituli de *adverbio*.

Ver. 268. *connexa*: Δ. *convexa*; sinceram poëtæ scripturam, nî fallor, proxime præstringens:

— ut studium mentis *connecta* sequatur:

i. e. “*materiæ copia conquiritur et concietur*, ut, postquam *concita* sit atque *conquisita*, (i. e. *connecta*, unâ voce *“duabus comprehensis”* voluntati mentis *“obsequatur.”* Interpres, cum dicit, *conjunctæ*, vel *uno impetu emissæ*, nonnullarum editionum lectionem alludit, *connixa* nempe; neutiquam meo saltem

Nam tum materiem totius corporis omnem

275 Perspicuum est nobis invitis ire, rapique,

Donec eam refrenavit per membra voluntas.

Jamne vides igitur, quamquam vis exera multos

Pellat, et invitos cogat procedere sæpe,

Præcipitesque rapi; tamen esse in pectore nostro

280 Quiddam, quod contra pugnare, obstareque, possit:

Quoius ad arbitrium quoque copia materiai

Cogitur interdum flecti per membra, per artus;

suffragio comprobendam.—*sequatur*: Π. *sequantur*.

Ver. 269. *initum*: sic P. Δ. vide nos ad i. 15. reliqui, *initium*: nihil interest, et nescias utram utri præferas; confer Horat. od. iii. 4. 41. et ejusdem libri, vi. 6. de quorum locorum orthographiâ alicubi puere nimis iudicium tulit Jortinus nostras.

Ver. 271. *porro*: i. e. alterius per progressionem. “*Porro*, *ἰσως*.” glossarium vetus; bene. Virgilius, Æn. v. 600.

————— hinc maxuma *porro*
Excipit Roma.

Porro, per successionem utique. Nihil agit Servius ad locum. Et ita legendum est, vi vocis *excipio* maxime propria: i. e. “Roma habuit post decursum temporis, “per manus altero alteri traditum ex or-“dine.” Vulgo, *Accepit*; male: vide me ad Æn. i. 454. et mox ad Lucretium, v. 827.

Ver. 272. *impulsei*: Ω. *impulsu*; unde non inelegante constitutione locum sic reficias:

Nec simile est, ut, quom *impulsu* procedimus,
icti
Viribus alterius magnis—.

Virgilius, Æn. viii. 259.

————— *impulsu* quo maxumus *intonat* æther.

Ver. 275. *alterius*: Π. *alternis*: vide ad ver. 257. et i. 1010.

Ibid. *coactu*. Quâ voce Cæsar usus
VOL. I.

est, bell. Gall. v. 27. 3. “*coactu* civita-“tis.” et Ausonius, epig. 128. 4.

Triquetro *coactu* Delta literam ducit.

Sic etiam alicubi M. Tullius.

Ver. 274. *materiem*: sic P. Vind. V. ed. L. O. Π. cæteri, *materiam*.

Ver. 275. *est nobis*: L. *nobis est*.

Ver. 276. *Donec*: ita P. Vind. V. ed. B. L. Δ. Π. Σ. Ω. editur vulgo, *Donicum eam*: V. ed. B. *causa*; Pii quidam codices, *clausa*; in Π. omnino desideratur. An legendum?

Donec causa refrenavit per membra *volutans*.

Ut sit *caussa volutans per membra*, vel “*caussa se per membra promovens*,” periphrasis *voluntatis*. Et sane Vindobonensis codex clare exhibet *volutans*, pro *voluntas*: nec cuivis rem vel perfunctorie attendenti non erit manifestissimum, dictionem *volutans*, ob frequentiore usum *τῆς voluntas* in hoc loco, librariorum vel importunitatem, vel negligentiam, difficulter esse evasuram. Sed iudicium suum lector interponat.

Ver. 277. *exera*: Vind. V. ed. Π. Σ. *extrema*; P. *extima*: et Π. alium dat ordinem verborum:

————— *multos* vis exera *quamquam*.

Bentleius legendum jubet *multa*, pro *multos*; sed non est contra libros audendus.

Ver. 278. *Pellat*—*cogat*: sic P. L. Π. Σ. *Fallat*—*cogat*, Vind. V. ed. O. Δ.

- Et projecta refrenatur, retroque residit?
 Quâ re, in seminibus quoque idem fateare, necesse est;
 285 Esse aliam, præter plagas et pondera, caussam
 Motibus, unde hæc est ollis innata potestas:
 De nihilo quoniam fieri nihil posse videmus.
 Pondus enim prohibet, ne plagis omnia fiant,
 Externâ quasi vi: sed, ne mens ipsa necessum
 290 Intestinum habeat cunctis in rebus agundis,
 Et, devicta quasi, cogatur ferre, patique;
 Id facit exiguum clinamen principiorum,
 Nec regione loci certâ, nec tempore certo.
 Nec stipata magis fuit umquam materiai

Vulgo, *Pellit—cogit*; quorum utrumque habet Ω. posterius, Δ.

Ver. 279. *rapit*: sic optime P. reliqui omnes *rapit*, contra ordinem temporum, attractâ venientis vocabuli primâ literâ.—*in pectore*: Vind. V. ed. Σ. *injector*: sed V. ed. dat vulgatum in margine.—*nostro* abest Vind. V. ed. Δ. Π. Σ.

Ibid. *Præcipites rapi*. Maro, geo. i. 203.

Atque illum in *præceps* prono *rapit* alveus amni.

Ver. 280. *Quiddam*: P. V. ed. *Quoddam*.

Ver. 281. *copia*: Vind. Δ. *cena*: Π. *cena*.

Ver. 282. *per membra, per artus*: i. e. *per membra*, et eorum *commisuras*. Ita Virgilius, *Æneid.* v. 422.

Et magnos *membraorum artus*—

ut idem ibidem, vi. 732.

Terrenique hebetant *artus*, moribundaque *membra*.

Isidorus, origg. xi. 1. “*Membra sunt partes corporis: artus, quibus colligantur membra.*”

Ver. 285. *residit*: Vind. V. ed. O. Σ. *residet*; Π. *resedit*.

Ver. 285. *aliam caussam*: nempe mentem, vel voluntatem; quam *νομή* Epicu-

rus vocitat apud Diog. Laërt. x. 61.—Porro, vice *caussam*, Π. *caussus*.

Ver. 286. *ollis*: seminibus utique; sic ut mens scriptoris apertissime postulat. Hanc lectionem habet una atque altera editio cum Pii priscis exemplaribus; sed omnes libri, quos sequi soleo, præbent vulgatam dictionem *nobis*; haud dubie perperam, et re ipsâ ad ravim contra vociferante. Cæterum, verbum *est* non legitur in V. ed.

Ver. 288. *Pondus*: “quo solo scilicet agente, omnia corpora ad perpendiculari sine mutuis collisionibus deferrentur.” Sed planior est mens poetæ, quam quæ indigeat enarratoris, et nefas habeo supervacaneis laboriosius immorari.

Ver. 289. *mens*. P. Vind. V. ed. B. Δ. Π. Σ. *res*: quæ lectio quo pacto stare possit salvo loci scopo, non equidem valeo intelligere. Ferri poterat fortassis *res ista*; sed, ob brevitatem scripturæ, æque in proclivi fuit librariis conversio *res mens* in *res*, ac *res ista* in *ipsa*. Vulgatis igitur acquiescendum puto; neque aliter alii editores censuere.

Ver. 290. *Intestinum*: i. e. intus residens—innaum—proprium. Ita Arnobius, lib. 1. p. 20. “*Dioneia Venus proles, viri matrisfamilias Troici, atque intestini decoris publicatrix.*” Et infra, lib. ii. p. 66. “*Vos vestrarum animarum salutem in*

- 295 Copia, nec porro majoribus intervallis:
 Nam neque adaugescit quidquam, neque deperit inde.
 Quapropter, quo nunc in motu principiorum
 Corpora sunt, in eodem ante actâ ætate fuere,
 Et posthac semper simili ratione ferentur:
- 300 Et, quæ consuerint gigni, gignentur eâdem
 Conditione; et erunt, et crescent, inque valebunt,
 Quantum quoique datum est per fœdera naturai:
 Nec rerum summam commutare ulla potest vis.
 Nam, neque quo possit genus ullum materiai
- 305 Ecfugere ex omni, quidquam est; neque, rursus, in omne
 Unde coorta queat nova vis inrumpere, et omnem

“ ipsi vobis reponitis, ferique vos deos
 vestro fiditis intestinoque conatu.”

Ver. 291. *ferre patique*. Horatius, epist. i. 15. 17.

Rure meo possum quid vis *perferre patique*.

Ver. 292. *clinamen*. Hoc nomen alibi non reperio. Eloquentissimus togatorum verbo plus semel usus est in Arateis:

— jam vero *clinata* est ungula vehemens
 Fortis equi propter pennati corporis alam:

et mox ibidem rursus:

Et *clinata* magis paullo est aquilonis ad auras.

Inferius denique:

Ponit avis caput, et *clinato* corpore tergum.

Addas epig. 55. lib. iii. Anthol. Lat. Burm.

Talis humus Venerem molles *clinavit* in herbas.

Cæterum, Π. habet *cinamen*; vitiose.

Ver. 294. *fuit unquam*: P. Vind. V. ed. L. Σ. Ω. *fultum quam*; Π. *fultim que*.

Ver. 296. *Nam* abest Π. et *sunt*, ver. 298.—*neque* posterior: P. V. ed. *nec*.

Ibid. *adaugescit*. Dictionis rarissimæ exemplum egregii versus M. Tullii in Arateis nobis suppeditant sub finem:

Aut densus stridor, quom, celso a vortice montis
 Ortus, *adaugescit* scopulorum sæpe repulsu.

Ver. 299. *posthac*: Π. *posthæc*, ut alias.

Ver. 300. *consuerint*: Π. Σ. Ω. *consue- runt*; et vulgares etiam editiones.

Ver. 301. *crescent*: V. ed. *crescunt*.—*inque*: sic Pii sola Bononiensis, pereleganter: reliqui omnes, *vique*, facili aberratione, neque alias contemnendâ phrasi: redi ad ver. 196.

Ver. 302. *fœdera naturai*. Virgilius, geo. i. 60.

— has leges, æternaque *fœdera*, certis
 Inposuit *natura* locis.

Cæterum, *est* in Π. desideratur: et, in versu sequente, pro *ulla*, Ω. habet *nulla*.

Ver. 305. *rursus* abest Vind. L. O. Π. Σ. *partis*; V. ed.—*omne*: Vind. V. ed. Π. Σ. *omnes*.—Et, in versu sequente, G. *omne*.

Ver. 308. Hicce versus cum tribus sequentibus abest Vind. Δ.—Et occurrit obijicienti Lucretius, hos atomorum motus, quos Epicurei fingunt, non posse indesinenter fieri, quum summa rerum, τὸ πᾶν, immota perstet, atque imperturbata.—Porro, in versu proximo, Ω. *sunt* habet, loco *sint*.

Ver. 311. *quid motus*. Non promptum est dispicere, qualem constructionem loci noster voluerit: utrum *quid motus*, in patrio casu, τὴν κίνησιν an *quid motus dat*, in casu quarto plurali, εἰ μὴ τὴ κίνησιν. Hæc via nobis videtur doctioribus ingentis accommodatior.

Naturam rerum mutare, et vortere motus.

Illud in hiis rebus non est mirabile, quâ re,
 Omnia quom rerum primordia sint in motu,
 310 Summa tamen summâ videatur stare quiete;
 Præter quam si quid proprio dat corpore motus.
 Omnis enim longe nostris ab sensibus infra
 Primorum natura jacet: quapropter, ubi ipsam

Ver. 312. *ab: Σ. a.—ab sensibus: V. ed. absentibus.*

Ibid. *infra.* Nec proprie dictum est, et per tacitam comparisonem. “Non magis hæc primordia usurpari possunt oculis, quam res longissime dissitæ, vel etiam sub terrâ positæ; ad quas visus vel acerrime contentus spatium interjectum perrumpere non valet.”

Ver. 313. *ipsam:* sic G. Ω. ut constructio sit: “Quapropter, prima debent motus quoque surpere, ubi nequeas jam cernere ipsam primorum naturam:” unde non ingrata varietas enascitur, et minor vis optimorum librorum testimoniis inferitur. P. *ipsos;* Vind. V. ed. L. Δ. Π. Σ. *ipsum;* vulgares editi ex arbitrio, *ipsa.*

Ver. 314. *quoque: P. qua.—surpere: V. ed. B. L. M. Δ. Σ. Ω. asurpere;* Vind. *assurpere;* Π. *assumere;* P. *serpere,* non male, et fortasse vere, pro “ferri adeo molli motu tardoque, nostris saltem sensibus, ut observari nequeat.” Interea, notum est vocem *surripere* similiter Horatio breviam legi, in od. iv. 13. 20.

Quæ me *surpuerat* mihi:

atque iterum, sat. ii. 3. 83.

———— unum me *surpente* morti:

ut prior Plautus, *Capteiv.* prol. 8.

Alterum quadrimum puerum servus *surpuit.*

Sed cum Preigero meum quoque iudicium facit, in Lucretio melius scribendum fuisse *surripere*, sine ullâ avulsione syllabarum. —Cæterum, cum τῶ *serpere* Pii τῶ *repant*, ver. 318. amicissime conspiraret. O. plene, *surripere.*

Ver. 315. *possimus: P. possemus.—celent: Π. cedent.*

Ver. 316. *deducta: P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. Ω. deducta;* sed, extra omnem controversiam, vitiosissime. *Deducere* valet “de loco in locum ducere,” vel transportare; *diducere* contra, “seorsum per intervallum ducere,” vel distrahere—separare: confer me ad ver. 34. hujusce libri, et adeas Servium, in Virg. *Æn.* i. 224.

Ver. 317. *tondentes: Π. tendentes;* mendose. Nihil ultra in membranis variatur; sed haud ægre tamen crediderim, levi mendâ versum obsideri, et Lucretium scripsisse ad hunc modum:

Nam sæpe in colli, tondentes pabula, late
 Lanigeræ reptant pecudes:

error enim facillimus erat librariis; et hinc argumentum poëtae adjuvatur, si pecudes latius divagentur; ac major fit similitudinum congruentia, quod fateberis, si compares verr. 525. 526. statim venientes. Sane impetrare a me nequeo, ut sentiam aliud a Cari manu venisse; potissimum, quoties Virgilianam imitationem loci contempler, ad *Æn.* iii. 538.

Quatuor heic, primum omen, equos in gramine
 vidi,

Tondentis campum late.

Perlegas, quæ contulimus ad Virg. geo. ii. 144. harum dictionum permutationem spectantia, usitatam satis librorum nationi. Interea, fatuus essem et temerarius, si probum esse per se τῶ *pabula leta* negatum irem: contendam solunnodo Lucretii proposito minus esse tempestivum. Pulchre Juvencus, evang. hist. ii. 427.

Talia mirantis populi stipante tumultu
 Vallatur: cernens sed millia tanta virorum,

Cernere jam nequeas, motus quoque surpere debent:

315 Præsertim, quom, quæ possimus cernere, celent

Sæpe tamen motus, spatio diducta locorum.

Nam sæpe in colli, tondentes pabula læta,

Lanigeræ reptant pecudes, quo quamque vocantes

Invitant herbæ, gemmantes rore recenti;

320 Et satiatei agnei ludunt, blandeque coruscant:

Ingemit, ut ruris dominus, cui *pascua læta*
Innumeræ *tondent pecudes*, rectoris egentes.

Ubi tamen epitheton *innumcræ* facit, ut dictionem *late* minime desideremus: aliter præstitisset *lata*.

Ver. 318. *reptant*: P. O. Δ. *raptant*. Similiter variat ad Stat. Theb. iv. 795. et v. 581. codex MS. seculi duodecimi, in Museo Britannico, nobis collatus.

Ibid. *Lanigræ pecudes*. Maro, Æn. iii. 642.

————— Polyphemus in antro
Lanigeræ claudit pecudes.

Ibid. *reptant*: i. e. pedetentim progrediuntur—tardis passibus promoventur: ut de Tibullo otiante Flaccus, epist. i. 4. 4.

An tacitum sylvas inter *reptare* salubres: et Plautus, Casin. i. 10. nonnullis infeliciter sollicitatus:

Quid in urbe *reptas*, villice, heic magni pretii?

Ver. 519. *Invitant*: V. ed. Δ. *Immutant*.—*gemmales*: V. ed. *geminantes*.

Ibid. *herbæ rore*. Virgilius, ecl. viii. 15.

Quum *ros* in tenerâ, pecori gratissimus, *herbâ*.

Ibid. *herbæ gemmantes rore*. Sic Ausonius, idyll. xiv. 15. multâ cum elegantia:

Clara pruinosis canebat *gemma frutetis*,
Ad primi radios interitura die.

Sic legendum: vulgo, *rara*. Et impense placet erudita Barthii divinatio, *Dei*, i. e. solis; vice *dic*. De vocabulis autem *clarus* et *rarus* confusis, vide Burmannum, ad Ovid. met. vii. 622. qui versus ad hunc modum fortasse rescribendus est:

Forte fuit juxta, patulis *sparsissima* ramis,
Sacra Jovi, quercus:

vulgo, *rarissima*; quod jure editoribus displicuit. Plinius, nat. hist. xvi. 62. "Item selenitium; cujus est minor acinus, *sparsior* racemus." Calpurnius etiam lectori lauto gratissimus superveniet, meis castigationibus expolitor: ecl. v. 52.

— ante diem pecus exeat: humida dulces
Efficat aura cibos, quoties, fugientibus *umbris*,
Frigida nocturno tinguuntur pascua *rore*,
Et matutinæ lucent in gramine *gemmae*.

Adeas locum, et tecum perpendas rem.
Vulgo, *Euris* et *guttae*. Malis tamen fortassis ad hunc morem:

Et matutinæ lucent in *germine guttae*.

Et cum hoc Cari loco committas v. 462. Hæc autem non nimis obstant, quin multum suspicer, germanissimam Lucretii manum ita esse exhibendam:

Invitant herbæ, gemmantes *flore* recenti:

i. e. *verno flore*—*tenero*—*nuper nato*. Flaccus, od. iii. 27. 45.

————— meliusne fluctus
Ire per longos fuit, an *recentis*
Carpere *flores*?

Appositos versus et lepidissimos Hilarii in *genesis*, ver. 65. emaculatos, et rectius distinctos, admovebo:

Tunc condens Pater astra, polos quoque lumine donans,
Sidera distinguit, variis *perexta* figuris:
Lucifer exurgit, roseusque et fulgidus ore
Vesper, puniceos spargit Aurora capillos:
Anguis agit sudum, ast important Pleiades imbres:
Sunt juga, sunt plaustra, et, *gemmales flore*, coronæ.

Vulgo, *perexta*: poteras *perfecta*; sed alusio est ad *vestes* floribus et animalibus

Omnia quæ nobis longe confusa videntur,
Et veluti in viridi candor consistere colli.

picturatas. Addam denique, ne sim nimius, Venantium Fortunatum, poem. i. 20. 12.

Florea gemmato gramine prata virent.

A quo tamen error contrarius tollendus est, *ibid.* 18. 2.

Est locus, æstifero quamvis sit tempore fervor,
Quo viret assiduo *rose* refectus ager.

Vulgo, *flore*. Meæ autem conjecturæ subsidio maxime tempestivo venit imitatio Virgiliana, *geo.* iv. 109.

Invicent, croceis halantes floribus, horti.

De confusis *flos* et *ros*, ad Burman. Anth. Lat. iii. 292. 49.

Ver. 520. *satiatæi*: L. M. *satiat*; volentes fortasse, *satiatæ*; i. e. "a satietate ludunt;" vide ver. 1057. Π. *facient*.—*ludunt*: Π. *ludum*.—*coruscant*: P. V. ed. *croniscant*; B. *toniscant*; Vind. *chorascant*. Codicis B. variatio speciem præbet lectioni, quam editores plerique ex Quintilianii institutionibus, viii. 5. p. 685. in contextum intulere: "Et alibi Cicero: "Caput opponis, cum eo *coniscans*." Sed res est futilissimæ affectationis, et temeritatis inexcusabilis, ludibriis conjecturarum indulgere, posthabito sincerarum membranarum testimonio, vocem aptissimam, et undequaque elegantem, suppeditantium. Ita Juvenalis, quem Bentleius etiam post Pium advocavit, sat. xii. 6.

Sed procul extentum petulans quatit hostia
funem,

Tarpeio servata Jovi, frontemque *coruscat*.

Intransitive autem, ut noster, Maro, *geo.* iv. 75.

Tum trepidæ inter se coeunt, pennisque *coruscant*:

ut alii bene multi; ubi se nimis festivum dedit Philargyrius. *Corusco* scilicet est *κορυττω*, *κορυττω*, *κορυππω*: vide Etym. mag. in *Κορυφη*. Glossarium vetus: "Κορυπτει, arietat, cornu petit." Theocritus, iii. 5.

Τὸν Λιεύκον κινάκωνα ζῶασσι, καὶ τὸ ΚΟΡΥΨΙ.
Verba scholiastis, quæ Phavorinus compilavit, hæc sunt: Το κεραιτίζειν κορυπτειν οἱ Αττικῶι λέγουσιν, ὡς συντρεχόντων ἀλλήλοις τῶν κριῶν, καὶ τὰς κορυφὰς πλῆκτόντων, καὶ ῥηγνυμένων.

Porro, quum *lucidæ* res vibrent et *quatent* ex se fulgoris radios, inde *corusco* pro secundario sensu vult *splendeo*: quod præteritum nolui ob alienam prorsus interpretationem, quam adhibuit Juvenalis versusui Taylorus ad subtiles ejus et perdoctas animadversiones in marm. Sandv. p. 75. Vide nos supra, ad ver. 195.

Cæterum, potestatem vocis *corusco* sic ampliavit enarrator Lucretii longe longèque venustissimus, in *geo.* ii. 525.

————— pinguesque in gramine læto
Inter se adversis luctantur cornibus hædi.

Ver. 522. *candor*: V. ed. *candore*; et ver. 521. Π. *confuse*.

Ibid. *viridi candor*. Pulchra est, et ornatus vere poetici, hæc *viriditatis in colle*, atque *ovium candoris*, oppositio.

Ver. 525. De hoc loco crediderim Virgilium cogitasse, quum similem Tyrrheni exercitus prospectum nobis per imaginem bellissimam depingeret, ad *Æn.* viii. 605.

Haud procul hinc Tarcho et Tyrrheni tuta tenebant

Castra locis; cæloque omnis de colle videri
Jam poterat legio, et latis tendebat in arvis.

Ver. 524. *Camporum conplent loca*
Idem, *Æn.* vii. 645.

————— quæ, quemque secutæ,
Conplerint campos acies.

Ver. 525. In hoc loco P. quem plerique editores secuti sunt, posuit verr. 529. 550. reliquis exemplaribus, tam manu exaratis, quam impressis, ordinem nostrum edicentibus. Primum de *copiis pedestribus* loqui Lucretius videtur, postea de ludibundis equitum di-cursibus. Porro, duabus ex circumstantiis argumentum concludit noster; *equitum* scilicet *motu*, con-

Præterea, magnæ legiones quom loca cursu
Camporum couplent, belli simulacra cientes;

sistere apparentium, quamvis tanto opere tumultuentur, tam late spatientur; et *armis peditem coruscis*, undique moventibus, et splendorem fluctuantem profundentibus, dum interea spectatoribus hæc fluctuatio non discernitur. Veram poëtæ mentem, et loci proprietates, interpretes et editores nullo modo probe perspectas habuerunt.

Ibid. *Fulgur*: G. L. M. *Fulgur*: sed infeliciter, quamvis maximæ sint auctoritatis codices; quum multo facilius *fulgur* in *fulgur* librarii demutavissent, quam e contrario: et illud vocabulum elegantiorum sapit. Me videas ad Horat. od. ii. 1. 19. *Fulgur* utique est Homeri *στειροπιον*, in loco statim excitando. Similiter sane, sed audacius, locutus est ille sacerdos primarius Musarum, *Æn.* ix. 735.

———— tremunt in vertice cristæ
Sanguinæ, *clypeoque* micantia fulmina mittunt.

Qui locus tamen certissime vitiosus est. Rescribo, et felicissimâ, ni fallor, emendatione:

———— *clypeoque* micantia fulmina *nictunt*.

Exquisitor vox librariis fucum fecit: conferas Lucretium meum ad vi. 180. et omnem rem tenebis. Antiqui scilicet tam *nicto nictere*, quam *nictare*, usurpabant. Porro, jam vides et intelligis probe, quid sibi velint librorum varietates, *nulant* et *vilant*; adeo ut æque probabile sit, si magis arideat, verbum pervagatius, *nictant* scilicet. Nihil profecto verius est hac restitutione. Virgilianum *fulmina* in hoc loco Naso stabilit, amor. i. 8. 16. nisi utrobique *fulgura* et *fulgurat* reponere debeamus, quod reor equidem, quum sint voces oppido permutabiles:

———— oculis quoque pupula duplex
Fulminat, et gemino lumen ab orbe venit:

i. e. a pupulis et orbibus utriusque oculi. Demiror Heinsium. Hinc discas eundem Ovidium exponere, met. ii. 508.

Unde movet tonitrus, *vibrataque* fulmina iactat:

i. e. *se vibrantia*, in mediæ vocis potestate —tremula—nictantia—fulmina. Valerius Flaccus, iii. 119. pereleganter:

———— strictoque vias *præfulgurat ense*:

ubi nonnulla, prorsus aliena, contulit Burmannus. Confer eundem Valerium ad viii. 61. Statii verba liquido probant eum ex hoc Lucretii loco profecisse:

———— *armorum transmittunt fulgura* sylvæ:

quod pulchre sublimis vates imaginatus est. Claudianus, de tert. cons. Honor. ver. 51. Virgilium secutus:

———— *galeæ* nec triste timentem
Fulgur, et ad summas tendentem brachia cristas:

neque aliter idem de laud. Stil. ii. 274. rapt. Pros. ii. 147. Prudentius, peristeph. xi. 184. Redeas etiam ad modo collata in ver. 163. hujusce libri. Denique, non infimæ notæ conjecturâ Sidonium Apollinarem restituemus, carm. xi. 85.

———— collata rubori,
Pallida blatta latet; depressaque lumine vultus,
Nigrescunt vincto baccarum *fulgura* collo.

Libri, *vulnera*; ineptissime: et nemo elegantior ac cordatior nostram divinationem non agnosceat unice commodam poëtæ menti, et omnino recipiendam. Invidia, quæ nostris solet oblatrare, hic, opinor immutescet. Jam vero, ut lectores lepidos demerear, Corippi versus nonnullos laude meritissimâ, de exsequiis imperatoris Justiniani exornandis, emendatiores proferam, lib. iii. ver. 19.

Triste ministerium latani *veniebat* in aulam:
Alba superpositis radiabant *stamina* gemmis,
Tempore quas prisco Romana potentia cepit;
Quas viridis Nereus, quas protulit Indica tellus,
Et quas Memphis Cæsar perduxit ab aulâ;
Quas supplex Cleopatra dedit, quum vincula fratris

Frangeret, et rupto pallens custode veniret:
Ex quibus adversis cernebant *fulgura* mitti.
Hæc: lumen, non ignis, erat: lux undique fulget,

Aurea conspicui lustrans laquearia tecti.
Tura Sabæa cremant; *fragrantia* mella locatis
Infundunt patris, et odoro balsama suco

325 Fulgur ubi ad cœlum se tollit, totaque circum
 Ære renidescit tellus; subterque, virum vi,
 Excitur pedibus sonitus, clamoreque montes

In primo versu libri habent, *feriebat*. In secundo, *Alta stramina*: certæ sunt hæ conjecturæ. *Cepit* in tertio; nempe, ex victis hostibus. In versu nono reposuimus *Hæc pro Sed*; verissime. “*Hæc pro lu-*” mine, sine igne et lampadibus, sufficie-
 “bant.” Minime distant in libris *Hec* et *Set*. Mox, *fragrantia* dedi, pro *fla-*
grantia: quæ usitata est corruptela: vide ad Virg. geo. iv. 169. lectionis varietatem. Eundem Corippum, *ibid.* ver. 222. leviter iterum castigabo:

Eminet excelsus super omnia vertice Narses
 Agmina, et Augustam cultu *perfulgurat* aulam.

Editi, *præfulgurat*; minus apte. Neque, rem mecum reputans, dubitem eandem mutationem Valerii Flacci loco, jam laudato, facere.—Libri inter has voces ad Statii Theb. vii. 502. similiter fluctuant: ibi tamen *præfulgurat* multo elegantius, et omnino tenendum, autumo.

Ibid. ubi: P. L. *ibi*; ut plures editi. Cæterum, locus integer Lucretii, cum quo versamur, manifestissime ex grandissimis quibusdam Homeri versibus adumbratus est, ad Il. T. 562. amplius quamvis, et expolitus:

Αἰγλή δ' ἔρανοι ἴκε' ἠέλασσε δὲ πασα περὶ χθών
 Χαίλων ὑποστροφῆς ὑπο δὲ κτύπος ἄρυστο ποσσὶν
 Ἀνδρῶν.

Nec tamen Caro nihil contulit Hesiodus, scut. Herc. 58.

Ἐρε γὰρ ἐν τιμῆνι ἐκατηδολὴ Ἀπολλωνος
 Ἄντον, καὶ πατέρ' ἄν, Ἀρη, αὐτοὶ πολέμοιο,
 Ἐσταοσ' ἐν δὲ ῥῶν' χθῆνα δ' ἐκτυπον ὠκίης ἴππων,
 Νύσσοντες χθλῆσι' κοῖς δὲ σφ' ἀμφιδόδω, κ
 Καττομένῃ, πλεκταῖσιν ὑφ' ἄρμασι, καὶ ποσσὶν ἴππων:

cum quibus committas Hom. Il. B. 457. 458. 780. 781. omnia enim exhibere, nec debeo, nec possum. Atque totam phrasim, *ad cælum se tollit*, dictione simplice

tragicus complexus est, ad Agam. 92. quæ felicitas est Græcorum, nec Anglorum linguæ nostræ minus competens:

Ἀλλῆ δ' ἀλλοθεν ΟΥΡΑΝΟΜΗΚΗΣ
 Λαμπας ἀνοχῆ'

Neque inornate rem tractavit Lucanus, vii. 214. qui tamen adeundus est, ne simus, uti vereor ne fuerimus, longiores.

Ver. 526. *renidescit*: Vind. V. ed. B. L. M. O. Π. Σ. Ω. *renidescit*; errore proclivi, et Phæbo respuente: Pii codices, literis transpositis, *redinescit*.

Ibid. *Ære renidescit tota tellus*. Hæc arripuit, et nonnihil exornavit, Maro, geo. ii. 282.

————— late fluctuat *omnis*
Ære renidenti tellus.

Renidenti utique, *vidente*; ut modo Mæonides. Ibi similiter variant cum *renidenti* exemplaria.

Ver. 527. *clamoreque*: V. ed. Ω. *clamor quoque*; Vind. *clamoremque*; unde sic rescribas, non male:

Excitur pedibus sonus: *clamorem quoque* montes
 Ictei, et rejectant voces, ad sidera mundi:

nam *clamor* et *voce* noster ad i. 491. et alibi conjunxit: sed recepta longe longæque facilia sunt, ac decentiora.

Ibid. *Excitur pedibus sonitus*. Memor erat loci Virgilius, ad Æn. xii. 445.

————— Tum cæco pulvere campus
 Miscetur, *pulsuque pedum* tremitt *excita tellus*.

Ver. 528. *rejectant*: Ω. et *ejectant*. Similis est varietas ad Virg. Æn. v. 470.

Ibid. *Ictei clamore*, *montes rejectant voces*. Hujusce loci recordatus est Virgilius, Æn. v. 150. Marklando docte illustratus ad Stat. silv. v. 5. 71.

————— *pulsati colles clamore resultant*:
 aëris nempe pulsibus agitati. Hinc Au-

Ictei rejectant voces ad sidera mundi;
Et circum volitant equites, mediosque repente

330 Transmittunt, valido quatientes inpete, campos:

sonius, epist. xv. 27. erudite et poetice in primis:

Tibique nostras ventus auras deferat,
Auresque sermo perberet.

Nec cesserit Juvencus, evang. hist. i. 267.

—— miseræ, sobolis pro funere, matres
Horrendis graviter cælum pulsare querelis.

Sic legendum: libri, *miserò*. Et similimum esse veri iudico, ob venustum loquendi morem in hac re poetis constantissime servatum, Sophoclem, ad Antig. 1209. sic leviter esse corrigendum:

Τῶ δ' ἀθλίας ἀσκήμα ΠΕΡΙΒΑΛΛΕΙ βούς
Ἐρποντι μάλλον ἀσπον.

Vulgo, *περιβαίνει* lapsu valde proclivi. Conferas ver. 1188. Nos alibi in his commentariis hoc dicendi genus illustravimus, et plus semel. Ex hoc autem Lucretii loco prius correxeram Lucanum, nostri, ut videtur, haud immemorem, quam me Burmanni editio certiore fecerit unum codicem favere, et Heinsium cum Guieto non aliter sensisse; hoc pacto, ad Phars. vii. 477.

—— tunc æthera tundit,
Extremique fragor convexa irumpit Olympi.

Vulgo, *tendit*; nimis frigide. Carus meus, iv. 952. tibi stabilitam dabit emendationem. Ejusdem poetæ mentem, ad Phars. ix. 168. pravissima interpungendi ratio corruptit, disperdiditque:

Interea, totis audito funere Magni
Litoribus, sonuit, percussus plangentibus, æther.

Vulgo, punctis post *totis* et *Magni* positis, voces *totis Litoribus* cum *sonuit* insulse conjunguntur. Pro se res ipsa loquitur. Staius denique in hac re videtur omnium audacissimus, ad Theb. vi. 448.

—— subit astra fragor, cœlumque tremiscit.

Ibid. ad sidera mundi. Hesiodum æmulatus, Theog. 655.

Φωνὴ δ' ἀμφοτέρων ἰκιστ' ἤρανεν ἀσπερίοντα.

Nec Virgilius negligendus est, ad geo. iii. 255.

—— reboant sylvaæque, et longus Olympus.

Sallustius etiam hanc furoris poetici audaciorum formulam non expalluit, ad Jugurth. 60. 2. “*Strcpitus armorum ad cœlum ferri.*” Sed de re tritioris satis diximus.

Ver. 529. *volitant equites*. Ita solent poetæ loqui de *turmis equitum*; ut Virgilius, Æn. xi. 546. loco nobilissimo:

—— tela undique stæva premebant,
Et circum fuso volitabant agmine Volsci:

confer vii. 805. 804. Sil. It. i. 162. 165. Sic etiam pedestres scriptores non raro sunt locuti.

Ver. 550. *Transmittunt campos*. Maro, Æn. iv. 154. quem Macrobius dudum cum nostro commisit, ad Saturn. vi. 4.

—— aliâ de parte patentis
Transmittunt cursu campos, atque agmina cervi
Pulverulenta fugâ glomerant.

Ibid. *quatientes inpete campos*. Uno verbo rem confecit Æschylus, sept. Theb. 85. *πέδιπλαοκτυπος βοαί* ubi ambiguae scholiastarum interpretationes Stanleium in errorem induxere. Virgilius imitatione pressiori tragicum effinxit, ad Æn. xi. 875. atque unâ operâ Lucretium, omnia thyma laboriosissime circumvolitans:

Quadrupedumque, putrem cursu, quatit ungula
campum.

Ordo est: “Ungula quatit campum, pu-
“tre factum cursu impetu.” Avienus in Arateis, ver. 487. hanc notionem, audacter quidem, sed et feliciter, ad eum in *campis ætheriis* volitantem transtulit:

Et quatit ætherias primis modo *cruribus auras*.

Ubi tamen rectius fortassis legatur, *oras*. Idem alibi similiter ausus est.

Ver. 551. *altis*: π. *altius*; et in ver. 550. *quatients*.

Et tamen est quidam locus altis montibus, unde
Stare videntur; et in campis consistere fulgur.

Nunc age, jam deinceps cunctarum exordia rerum,
Qualia sint, et quam longe distantia formis,
335 Percipe; multigenis quam sint variata figuris:
Non, quo multa parum simili sint prædita formâ,
Sed quia non volgo paria omnibus omnia constant.
Nec mirum: nam, quom sit eorum copia tanta,

Ver. 352. *videntur*: i. e. equites circum
volitantes videntur stare, et fulgur fluctuans
legionum consistere. Hanc lectionem
totius proprietatis loci ac proportio fla-
gitant, nec minus ornata variatio ser-
monis (nam aliter languidissime caudam
traheret *το consistere*) idem loquitur.
Vulgo legitur, *videtur*; sed nostra lectio,
quam meis auribus vel pueri Musæ instil-
laverant, et quæ, vel libris omnibus contra
stantibus, esset admittenda, comparet in
codicibus Vind. G. O. Δ. Σ. Ω. Pro
campis etiam, Π. habet *campos*.

Ver. 356. *quo*: P. Δ. Σ. Ω. *quod*; mi-
nus docte. Et, in versu statim sequente,
G. M. *constat*.—Hoc autem dicit poëta:
“ Multa sunt perquam similia, nec facile
“ est quibus libet statim distinguere; sed
“ perpauca sunt eo usque in omnibus om-
“ nino paria, ut non re verâ certissimæ
“ distinctiones attentius inspicientibus, et
“ iis potissimum a naturâ peculiariter
“ comparatis, statim emineant in singu-
“ lis.”

Ver. 359. *neque posterior*: Δ. *nec*.

Ver. 341. *filo*: Π. *filio*.—*que* deest V.
ed.—*adfecta*: V. ed. *affectu*; Π. *effecta*:
non omnino infeliceiter, sed nec vere, et
exquisite minus: similis est varietas ad vi.
845.

Ibid. pari filo. Similiter Plautus est
locutus, Merc. iv. 4. 15.

Satis scitum *filum* mulieris.—

Apuleius, in deo Soc. loquens de dæmo-
num corporibus: “ Sed *fla corporum*
“ possident rara, et splendida, et tenuia—.”

A. Gellius, xiv. 4. “ Facit quippe imagi-
“ nem Justitiæ,—*formâ* atque *filo* virgi-
“ nali—.” Arnobius, lib. iii. p. 107.
“ At vero vos deos parum est, *formarum*
“ quod amplectimini mensurâ, *filo* et ad-
“ terminatis humano—.” Iambinus.
Idem Arnobius, tantum quod supra, *fi-
lum* nuncupaverat, *lineamenta corporea*, et
extimam circumscriptionem membrorum:
adeo, ut in Lucretii versu, *filo* retulerim
ad finientes corporum lineas, et *figurâ* ad
solidam et integram speciem. Has duas
res vocitat idem Gellius, i. 9. “ *filum*,
“ atque *habitum*, totius corporis.”

Ver. 342. *mutæ*: Π. *mutæ*; aberratione
felici satis; quum pisces omnium
grandiusculorum animalium sint longe
longeque numerosissimi: ideoque hinc
argumentum poëtæ multum adjuvatur, si
vel pisces in tantis molibus variant, et dig-
noscî queant. Plinius dicit, nat. hist. ix.
74.—“ singuli uteri piscium innumera
“ bilia concipiunt.” Vulgatæ tamen lec-
tioni potius standum esse existimem.

Ibid. mutæ: sic *ελλος*, et *αναυδος*, *ιχθυς*,
Sophocles; *ελλος*, Lycophron; et Hora-
tius, ut noster, *mutus*. De hac ipsâ autem
piscium impotentia, consulat Plinium dis-
putantem ad nat. hist. xi. 112. et auctores
interpretibus ejus laudatos.

Porro, scriptor alius ita fortasse dedisset
locum:

————— *mutæque natantum*
Squamigerum pecudes:

sed adjectiva solet congerere Lucretius.

Ver. 343. *armenta*. Hæc est editorum

Ut neque finis, utei docui, neque summa sit ulla;

340 Debent nimirum non omnibus omnia prorsum

Esse pari filo, similique adfecta figurâ.

Præterea, genus humanum, mutæque natantes

Squamigerùm pecudes, et læta armenta, feræque,

Et variæ volucres, lætantia quæ loca aquarum

345 Concelebrant, circum ripas funtisque, lacûsque;

Et, quæ pervolgant nemora avia pervolitantes:

Londinensium ex conjecturâ emendatio, quæ loci rationibus omnino necessaria videtur, neque injuriâ omne punctum doctorum tulit. Codices MSS. autem ad unum, et antiquiores impressi, legunt *arbusta*. Erunt fortasse, qui putabunt versus Empedocles, Clementi Alexandrino, D. Laërtio, et Athenæo citatos, librorum lectioni nonnihil favoris conciliare; ego met vero ægerrime consenserim. Interea, distichon, de quo loquor, sic scribendum est extra omnem dubitationem:

Ἦδη γὰρ ποτ' ἴγω γενομένην περὸς τίς, κορη τίς,
ΘΑΜΝΟΣ τ', οἰωνὸς τίς, καὶ ἐξ ἄλλοις ΕΛΛΟΠΙΟΣ
ἰχθύς.

Casaubonus quidem, ad finem lib. viii. Athenæi, de hac varietate, ut de rejiculo prorsus, pronunciavit; sed virum longe eruditissimum humani aliquid in hoc judicio passum esse mihi persuadent Clementis exempla et Etymologicum magnum in voce *Μωλωψ*, quos adeas. *Ελλοπιος* nempe, non minus quam *ελλοψ*, magistri Græcitatibus usurpabant. Conferas scholiast. Theoc. i. 42.—Cæterum, hanc Lucretii contra membranas scripturam egregie firmat ipse, ad v. 229.

At variæ crescunt *pecudes*, *armenta*, *feræque*;

et pariter haud minus infra, ad iv. 1190. cum Marone, .En. iii. 220.

Læta boum passim campis *armenta* videmus, *Caprigenumque pecus*.

Beutleius etiam margini exemplaris ejus alleverat *armenta*.

Ibid. *Squamigerùm pecudes*. Sic de

phocis, pelagus incolentibus, prior Paevius, apud Quint. instt. rhet. i. 5.

————— Nerci
Repandirostrum, incurvicervicum, *pecus*.

Vide me ad i. 165. ad Virg. geo. iii. 245. nuper; et mox ad iii. 742.

Ver. 344. *quæ loca*: Δ. *quæ et loca*.

Ibid. *variæ volucres*. Claudianus, epist. ii. 5.

————— *feræ*, *picturatæque volucres*.

Amplivimus supra, ad ver. 144.

Ibid. *lætantia loca aquarum*: ut de lacte uberum Virgilius, geo. iii. 310.

Læta magis pressis manabunt *flumina* mammis.

Ver. 345. *circum ripas*: V. ed. B. *circum ipsas*; P. *ipsos circum*; quæ nihili sunt, et negligenda.

Ibid. *Concelebrant*. Hinc Claudianus de Nymphis, rapt. Pros. ii. 59.

Quæ fontes, Crinise, tuos, et saxa rotantem Pantagiam, nomenque Gelan qui præbuit urbi, *Concelebrant*.

Addam Avienum, or. marit. 448.

Porro, ante et urbes hæc steterè plurimæ, Populique multi *concelebrarunt locos*.

Cæterum, aliter atque priores editores scribendum existimavi, lectoribus, opinor, plausuris. Vulgo:

————— *circum ripas, funteisque, lacusque*.

Ver. 346. *quæ*: V. ed. *quæ*; non omnino male.

Ver. 347. *Quorum*: G. Vind. *Horum*; et hoc placuit editoribus: immerito tamen, nec idoneis de caussis; quum, ob distantiam *αποδοσσεως*, longe exquisitior sit, atque doctorum poetarum moribus mul-

Quorum unum quod vis generatim sumere perge;
Invenies tamen inter se differre figuris.

Nec ratione aliâ proles cognoscere matrem,

350 Nec mater posset prolem: quod posse videmus;

Nec minus, atque homines, inter se nota cluere.

Nam sæpe ante deûm vitulus delubra decora

Turicremas propter mactatus concidit aras,

to convenientior, relativi usus, quam pronominis. Manifestum est extemplo, nihil de hoc genere elegantiarum ad scribarum incitiam referendum esse; et multo minus pauciorum librorum atque leviorum fidem melioribus esse præferendam.

Ver. 548. *differre*: P. Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. *distare*.—*figuris*: O. Δ. *figuras*; nec sane nobis displicet; quin imo doctior constructio videtur.

Ver. 549. *cognoscere matrem*. Mantuanus, ecl. iv. 60.

Incipe, parve puer, risu *cognoscere matrem*.

Ver. 551. *nota cluere*: sic L. M. O. Δ. Σ. Ω. et Pii codices antiqui; G. *nocluere*; Vind. B. *vota cluere*; V. ed. *voca cluire*; Π. *nota cleuare*; P. denique, *voce cluere*.

Ver. 552. *delubra*: i. e. ad maxime proprium sensum dictionis ac primarium, *ligna decorticata et expolita*; imagines deorum nempe, dedolatus et affabre elaboratas: vide Servium ad Virg. Æn. iv. 56. et Festum in voce *Delubrum*: mox, ab his initiis profectum, ad generaliore significationem *fani*, et sanctioris templorum recessus, vocabulum pro solitâ sermonis progressionem demigravit. Glossarium vetus: "*Delubrum, ζοανον*." De hoc autem genere imaginum multa apud veteres observantur memorata; sed locus Orphi in Argonauticis sufficiat: quem testimoniis aliunde depromptis antepono, quod critica manus egeat. Legitur ad ver. 603.

ΑΥΤΑΡ ΕΓΩ ΦΟΡΜΙΓΓ' ἑτομον κιστὰ χερσίν
ΑΕΙΡΩΝ·

Αρρῆς δ' ΑΥΤΙΧ' ἰκασί, λυτῶν εὐτορῆα ἴνα.

Ὅς γε, ταυρῶν ελατῆς ἀμφιπέδες, ἐρῆος
Ἀμπελῶ ἀναλῆς οἴζει ἀπικερσε σὺν ἡρῶ·
Ἔισσε δ' ἐπισταμῆως βρετῆας ἱερὸν ἰδυοσσησί,
Μιμνῆν ἐμπίθον κεν ἐπ' ἐσοσμενοῖς ἀνθρώποις.

Criticarum rationum non ignari, si se ad locum conferant, et varietates codicum considerent, emendationum mearum fundos nullo negotio intelligent; sed prolixior haberer, de omnibus, quæ subinde forte fortunâ nobis oboriantur, ad examen severius satagens expendendis.

Ver. 555. *Turicremas aras*. Maro, Æn. iv. 455.

— *turicremis* quin dona inponeret *aris*—.

Conferas etiam Æn. ii. 202. sed imitationem expressiorem loci, quem celebramus, exhibuit ille Mantuanus, ad geo. iii. 515.

Ecce autem, duro fumans sub vomere, *taurus*
Concidit, et, mixtum spumis, *vomit ore cruorem*;
Extremosque ciet gemitus.

Dictionis autem *concidit* plenam potestatem non aliter declares, quam Græcis vocabibus *αβρωῶς πιπτει*. Nos Angli subitanam illam membrorum collapsorum ruinam, quam tacite præpositio suggerit, non aliter repræsentare quimus, quam dicendo, "He falls *in a lump*, or *in a heap*."

Ver. 554. Majorem partem hujusce versus mutuari Virgilio visum est, ad Æn. ix. 414.

Volvitur ille, *vomens calidum de pectore flumen*—.

Ver. 555. *saltus peragrans*. Eodem modo Virgilius, Æn. iv. 72.

— illa fugâ sylvas, *saltusque, peragrat*—.

Ubi Servius apposite: "*Peragrar* est, "*circumire inquirendo*." Hanc compa-

Sanguinis exspirans calidum de pectore flumen:

- 355 At mater, virideis saltus orbata peragrans,
 Linquit humi pedibus vestigia pressa bisulcis;
 Omnia convisens oculis loca, si queat usquam
 Conspicere amissum fœtum: completque querelis
 Frundiferum nemus, adsistens; et crebra revisit
 360 Ad stabulum, desiderio prefixa juvenci.

rationem in luctum Deïdamie Q. Calaber accommodavit, ad vii. 256.

Ἡὺτε βῶς ἐν ὄρεσιν, ἀψιρροσίων μεμακκυῖα,
 Πάρτιν ἴην Διζή, καὶ ἐν ἀγροσίν' ἀμφὶ δὲ
 ΜΑΚΡΑΙ

Οὐρεὸς αἰτωαῖο περιβρομῶσι κολῶναι.

In quibus ex conjecturâ repositi διζή και, vice διζηται et μακραι, pro μακρῶ ut Homerus ἤρα μακρῶ, et μακρὸς Ὀλυμπος.

Ver. 356. *Linguit*: L. O. Ω. *Non quit*; G. *Inquit*; Vind. B. *Non quid*; V. ed. *Nam quid*; Δ. Π. *Nam quid*; Σ. *Non quod*.

Ibid. *pedibus bisulcis*. Ovidius, met. vii. 115. de tauris ignem spirantibus:

Pulveremque solum pede pulsavere bisulco.

Ver. 357. *convisens loca*. Ita locutus est maximus Quiritium in Arateis ejus:

Et loca convisit, caudâ tenus, infera Piscis.

Pro *convisens*, Π. *conviscens* præbet.

Ver. 358. *amissum fœtum*: ut Virgilius, geo. iv. 512. loci totius Lucretiani memor:

Amissos queritur fœtus; ———
 ——— et mœstis late loca questibus implet.

Ver. 359. *adsistens*: G. *adsictens*; L. M. *adsittens*.—*revisit*: V. ed. *remisit*; Π. *reviscit*.

Ibid. *crebra revisit*. Idem Maro, ibid. iii. 500.

————— et pede terram
Crebra ferit.

Ibid. *revisit Ad stabulum*. Neque hoc regimen, neque usum intransitivum verbi, Mantuanus attigit: non ita prorsus, Lucretii æqualis, Veronensis vates, lxiv. 390. quem locum inquinatissimum confi-

dimus nitiori suo primigenio nos esse feliciter reddituros:

Σæpe pater divôm, templo in fulgente, *revisens*,
 Annua quom festis venissent sacra diebus,
 Conspexit *Cretâ* centum *prorumpere* currus.

Versus sunt grandes et venusti. In vulgaribus editionibus sic ultimus exhiberi solet:

Conspexit terrâ centum *procurrere* currus.

Videbis autem, mi lector, si tenorem loci inspicias, nomen proprium requiri; nec docendus es, hic sæpissime scribas labi: porro, nonnulli libri pro *centum*, vel *currus*, habent *Cretum*. Jam vero cujusnam aures τῶ—*procurrere currus*—sustinere quibunt? Codices quidam dant *procumbere*; unde statim exurgit nostrâ divinationio: et videas Carum supra, ver. 264. Gellius, xiii. 50. “Quum valebo ab oculis, *revisè ad me*.” Plautum, quod adsolet, *amulatus*, Truc. ii. 4. 79.

————— ut, quando otium
 Tibi sit, *ad me revisas*.

Sic noster iterum, ad v. 655. et ipsum verbum *reviso* per se neutre adhibet in iv. 1110. uti Statius, silv. v. 4. 8. pulcherrimo in poemate:

————— totidem Oetææ, Paphiæque, *revisunt*
 Lampades.

Ver. 360. *desiderio prefixa*. Translationem suam noster hausit ex Homereis fontibus. Il. i. 9.

Ἀτρεΐδης δ', ἈΧΕΪ μέγα λῶ ΒΕΒΟΛΗΜΕΝΟΣ ἠτορὰ
 Φοῖτα :

ad quem locum scholiastes hoc, aut alio simili, modo suppleri debet: Μεγαλὴ λυπηρὴ
 ὡς περ Οἶστῶ, τὴν ψυχὴν βεβλημένος. At-

Nec teneræ salices, atque herbæ, rore vigentes,
Fluminaque illa queunt, sunimis labentia ripis,

que, hac usus occasione, recte constituenus et explicitam dabimus Hesychii glossam, corruptam conturbatamque: Βιολιμμενος· ΒΕΒΑΗΜΕΝΟΣ, η τετρωμενος. † Βιολιμμενος· η πορημενος, τεταραγμενος. Multa de hoc genere se statim nobis ingerunt: sed ea curis meis in Græcos lexicographos, Deo volente, serius ocyus prodituris, reservari malim. Accedat autem Horatius, od. iv. 5. 15. Fabro non præteritus:

Sic, desiderii icta fidelibus,
Quærit patria Cæsarem.

In generis ejusdem similitudine, proclive est opinari Statium, ad Theb. v. 554. Lucretii memorem exstitisse:

It truncum sine honore pecus; regemque peremptum
Ipse ager, ipsi amnes, et muta armenta requirunt.

i. e. “*desiderio perfixi cupiunt.*” Sic optime legitur in codice MS. Musæi Britannici, seculi xii. pro vulgato *queruntur*. Scribonius Largus, sect. 194.—“*e vestigio ciet dolorem omnium interaneorum*” “*infinitem, et velut telo trajectorum.*” Ac conferas denique nostrum et nos, ad iii. 506. cum exquisitissimo Arnobii *αποστασματι*, ibid. sub ver. 661.

Ver. 361. *Nec: Π. Νε.—vigentes: M. vientes; Macrobius, Saturn. vi. 2. virentes; quasi legerit insuper:*

————— atque herbæ, *florē virentes:*

redeas ad mili superius notata in ver. 519. Silius Italicus non aliter, Pun. i. 61.

————— his super, *αevi
Florē virens, avet Ægates—:*

et Seneca, Med. 717.

Quodcunque gramen *florē* mortifero viret.

De permutatis autem vocibus *vireo* et *vigeo* in superioribus nonnulla occurrerunt: vide i. 675. 899. at receptis suffragatur Virgilius, ecl. viii. 15.

Cum *ros* in tenerâ, *pecori gratissimus, herbâ.*

Cæterum, idem Mantuanus hos magistri

sui versus longe longeque mellitorum carminum mellitissimos, omnibus ingenii viribus connisus, felicissime æmulatus est: adæquavisse tamen vix ausim dicere; certe non exsuperavit: geo. iii. 520.

Non umbræ altorum nemorum, non mollia possunt
Prata movere animum; non qui, per saxa volutus,
Purior electro, campum petit amnis.

Hæc vel Lucretianis ipsis majestate saltem nullo modo cedunt; sed ille prior fuit, et in Maronem fortasse dixeris, violentioribus his affectibus occasionem ipsam vix satis convenire.

Ibid. *vigentes:* vel recentati, recreati, *vividique;* vel etiam *florentes*, ac nitentes: vide ver. 519. iv. 451. Q. Cicero, apud Auson. p. 425. ed. Delph. ver. 15.

Tenta supra, circaque, *vigent* ubi *culmina* mundi:

i. e. ubi ætherea fastigia, florentia signis, expanduntur. Vulgo, *flumina*. Denique, totos Cari et Maronis locos, poetarum Venerum refertissimos, non adspexit oculis nullis Statius, quem sinceritorem dabo, Theb. vi. 186.

Non secus ac, primo fraudatum lacte, juvenicum,
Cui trepidæ vires, et solus ab ubere sanguis,
Seu fera, seu duras avexit pastor ad aras:
Nunc vallem spoliata parens, nunc flumina questu,
Nunc *arbusta*, movet; vacuosque interrogat agros:
Tunc piget ire domum, mæstoque novissima campo
Exit, et *oppositas* impasta avertitur herbas.

Arbusta: i. e. *fructiferum nemus* Lucretii: vulgo, *armenta*. Similem commutationem modo vidimus ad ver. 345. Editi etiam, *oppositas:* insulse. Fortassis etiam “*durus pastor,*” ut Virgilius; et error sit librarius de syllabæ productione in cæsura frustra sollicitorum.

Ver. 362. *illa:* sic G. M. optime quidem, ac *γραφικωτατως*, ut nihil supra. “*Illa ipsa flumina scilicet, quibus dudum*

Oblectare animum, subitanque avortere curam:
Nec vitulorum aliæ species per pabula leta

“ consueverat, et usque ad hanc horam
“ tantopere delectabatur:” vide nostrum,
ad i. 85. et mox, ver. 589. Reliqui om-
nes libri, *ulla*.—*quæunt*: Π. *querunt*.

Ibid. *Flumina summis ripis*. Maro,
Æn. xi. 547.

————— *summis* Amasenus abundans
Spumabat *ripis*.

Ver. 565. *avortere curam*. Idem Man-
tuanus, Æn. iv. 594.

————— *dictis avortere curas*.

Cæterum, pro *subitam*, Π. *summam*; in-
feliciter, tam ob *summis*, quod jam sta-
tim præverit, quam ob exquisitiorem u-
sum dictionis *subitam* in hoc versu, quæ
valet utique;—“ id curæ, quod *eam su-*
“ *bit*.” Quum vero hæc interpretatio
latissime pateat, et nonnulla sint nobis in
pharetrâ, hoc vocabulum spectantia, quæ
cæteros Latinitatis studiosos latuisse vide-
antur; me rem viris elegantioribus haud
injucundam facturum arbitror, si per
quosdam veterum locos, huc admotos, voci
illustrandæ aliquantulum temporis insis-
tam: hinc enim digressi, tyrones propriis
viribus in futurum omnia consimilia qui-
bunt administrare. Primus adsit nobis
Virgilius, Æn. vii. 67.

Examen, *subitum* ramo frondente, pependit :
nempe examen, quod ramum *subierat*.
Stattius, silv. v. 5. 104.

Exere semirutos *subito* de pulvere vultus,
Parthenope—:

pulvis utique, qui *desub* exortus, eos *ve-*
nit, texitque. Ibi lamentabiliter æstuan-
tem Marklandum videas,

Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore.

Interea, maculam diluamus ex Lampri-
dio, ad Antonin. Heliogab. sect. 25.
“ Ebrios amicos plerumque claudebat; et,
“ *subitâ* nocte, et leopardos, et ursos ex-
“ armatos, immittebat—.” Nempe, noc-

te, *ingressâ*. Libri, *subito*. Lucanus, vi.
548. similiter capiendus est:

————— *subitæque* ruinam
Sensit aquæ Nereus:

quæ illum intraverat. Hinc castigem equi-
dem Rutilii itin. i. 548. ubi editur *subito*:

Parvula subrectis facimus tentoria remis;
Transversus *subitis* culmina contus erat:

nobis scilicet *ingressis*. Celsus, i. 5. “ Ne-
“ ve, *subitum* ex repentino nubilo, frigus
“ dimoveat:” i. e. frigus, ex nubilo *illa-*
tum. Unde intelligas, et facile emendes,
epig. 15. lib. ii. Anthol. Lat. Burmanni:

Sub tanto *subitæ stupuerunt* pondere classes;

i. e. “ classes, quæ *subierunt* tantam mo-
“ lem montis.” Ibi admodum tumultu-
antes videas viros eruditos. Vulgo dant
etiam, *sonuerunt*. Addamus Florum, iii.
10. 14. “ Tantum pavoris incussit, intra
“ ripam *subita*, Romana vis.” Editur,
subito.—Lucem libet inter tenebras Vale-
rii Flacci extollere, i. 437.

Hinc, numerosa phalanx, proles Cyllenia; certus
Æthalides, *subitas* nervo redeunte, sagittas
Cogere—:

i. e. certus cogere, vel compellere, ad
scopum sagittas, quæ *subeunt* nervum re-
deuntem ad stationem suam, atque inde
sagittas propellentem. Porro, vox *cogere*
complectitur sensum multitudinis; unde
tacite colligitur eum fuisse etiam *gnavis-*
simum sagittarium.

Subiti manes Statii, Theb. vii. 409. sunt
“ manes, qui sepulera deseruerint, ut *ter-*
“ *ras ingredrentur*.” In Ovidii fast. ii.
286.

Ipsè deus velox discurrere gaudet in altis
Montibus, et *subitas* concitat *inde* feras;

interpreteris velim, “ feras, quæ mon-
“ tem *subierint*,” vel occuparint: sic etiam
legendum est, *inde* pro *ille*; quod et
Heinsius ante me dudum viderat. Idem
Cythereæ vates, nemini posthabendus,
epist. xii. 98.

365 Derivare queunt animum, curamque levare:
 Usque adeo quiddam proprium, notumque requirit.
 Præterea, teneri tremulis cum vocibus hædei
 Cornigeras norunt matres; agnique petulci

Ipsa ego, quæ dederam medicamina, pal-
 lida sedi,

Cum vidi *subitos* arma tenere viros:

i. e. qui *exorti* erant—quos terra submise-
 rat: vide nostrum, i. 9. Apuleius, met.
 ii. sub initio:—“ de ipso vero cælo, et
 “jubaris orbe *subito*, venturum oracu-
 “lum:” i. e. *exorto*—cum surrexisset. Lo-
 cus iste cruciabiliter habuit Oudendorp-
 ium. Grammaticæ sermonis rationes ad
 Lucanum, i. 517. nemini, ut exputem
 sane, claruere:

Et, *subitus* rapti munimine cespitis, agger
 Præbet securos intra tentoria somnos.

i. e. *exurgens* ope cespitis—exstructus
 cespite. Emendabo denique, his innixus.
 Vegetium, iii. 22. “Præterea, levis ar-
 “matura præmittebatur ad colles; sub
 “quos *subitus*, tuto revocaretur exerci-
 “tus:” i. e. colles *subiens*, sub eos se
 recipiens. Editores nihil viderunt: legi-
 tur enim in editis, *subito*. Jam vero reli-
 qua, vel puerulis demetenda, prætere-
 untes, regredimur in viam, longius eva-
 gati; nec tamen, ut speramus, accusa-
 tionem nimietatis ob hunc excursum ab
 æquis iudicibus ipsi subitari.

Ver. 364. *pabula læta*. Sic sane Vir-
 gilius, geo. iii. 585.

————— fuge *pabula læta*:

neque ausim equidem novare aliquid in
 Lucretio; sed argumenti magis interest,
 ut hic etiam legatur ad hunc modum:

Nec vitulorum aliæ species per *pabula læta*:

quo magis mirum fit, eam nullo alio vi-
 tulorum detineri posse ac mulceri, vel
lata pascua occupantium: ideoque, uti
 par est, numerosiorum. Plures codices
 habent *lata pabula* ad Ovid. amor. iii. 5.
 28. Et certum est librariorum, adeo per-
 vulgatus est ejus usus, hanc phrasem Se-

necæ male obtruisse, ad nat. quæst. iii.
 27.—“jam nec gramina aut *pabula, læta*
 “aquis, (solum) sustinet:” uti mox ibi-
 dem, cap. 28. “Non *lædi* debent *terræ*,
 “sed abscondi.” Vulgo legitur, *pabula*
læta.

Ver. 365. *animum*: G. II. 57. *alio*;
 male, opinor: nam velle videtur, eviden-
 tiæ gratiæ et pulchræ proportionis, versûs
 abhinc secundi supra imaginem iteratam
 dare: et forte an scripturâ antiquiore,
 breviter exhibitâ, *aiō* scilicet, prægnata sit
 hæc varietas.—*curam*: G. II. 5. *curâ*;
 non deterius, nisi quod recepta nobis lec-
 tio varietate jucundâ structuræ commen-
 data veniat.

Ver. 366. *requirit*: II. *requirunt*; quod,
 alio quovis codice firmatum, statim ad-
 missem: nam nobis ista lectio valde
 placet; ut etiam effato generali quodam,
 cum quali scilicet inceperat, tota periodus
 claudatur.

Ver. 367. *cum*: Macrobius, Sat. vi. 5.
in; quod videtur doctius, ad Græcum mo-
 rem, ut sit *cum* ex interpretatione: vide
 nos ad i. 881. 994. Idem ibidem habet
corniferas, pro *cornigeras*, in sequente
 versu.

Ibid. *tremulis vocibus*: fractis utique,
 et imbellibus, ut recentissime in lucem
 editorum. Staius, silv. v. 5. 7. de *in-
 fantulo*:

Poscentemque novas *tremulis ululatibus* auras,
 Inserui vitæ:

i. e. “supplice quasi questu, quâ potuit
 “voce, a me petentem novæ vitæ, in
 “quam ingressus erat, usuram:” quo ni-
 hil pulchrius, aut dexterius excogitatum,
 dici poterat; Marklandi tamen emenda-
 tio, in textum etiam recepta, *pulsantem*
 scilicet, unde omnes loci Veneres pro-
 rus corrumpuntur, doctis pluribus, opi-
 nor, semper se probavit. Usque adeo lu-

Balatum pecudes: ita, quod natura reposit,

370 Ad sua quisque, feri decurrunt ubera lactis.

Postremo, quod vis frumentum; non tamen omne,
Quidque suo genere, inter se simile esse videbis,

brica est exercitationis hæc ars critica, quam nos miselli profitemur, et laboribus indefessis agitamur!

Ibid. *hædi*. Nonnulli scribunt, *hædi*. Nos Varroni auscultamus, de ling. Lat. iv. 19. “*Hircus*, quod Sabini *fircus*; et, “quod illeic *firdus*, in Latio rure *hedus*.” (in ambabus nempe dictionibus, ut in aliis pluribus, eandem vim habente Æolico digamma, quam litera aspirata) “quod in “urbe, ut in multis, a addito, *hædus*.”

Ver. 368. *norunt*: V. ed. *notunt*; sed Π. *matres*, repetitâ voce.

Ibid. *agnique petulci*. Virgilius, geo. iv. 10.

————— *oves, hædique petulci*.

Festus, qui utrumque locum laudat, sic interpretatur: “*Petulci* appellantur, qui “protervo impetu et crebro petunt, lædendi alterius gratiâ.”

Ver. 369. *Balatum*: sic P. V. ed. B. M. Ω. et mihi potior lectio visa est, ut sit utrobique exemplum, tam parvulorum matres agnoscentium, quam matrum parvulos; prout nuper juveneæ vitulum plorantis; et ordo sit: “Pecudes, i. e. oves, “norunt balatum agni.” Cæterum, quamvis dixerit Virgilius, *balantum*, pecudum nempe, *gregem*, mihi non satis placet, quamvis bene Latinum sit, *balantum pecudes*. Reliqui autem codices *Balantum* exhibent.—*pecudes*: P. V. ed. B. *pecudis*, non male; et dubitari potest, an scribarum de syllabæ brevis productione sollicitudo receptum *pecudes* non importaverit.

Ibid. *Balatum agni*. Maro, Æn. ix. 61.

————— tuti sub matribus, agni
Balatum exercent.

Addam Caipurnium, eel. ii. 68.

Mille sub uberibus *balanter* pascimus *agnos*.

Ibid. *reposit*, pro simplice *poscit*, adlibetur; de quâ re consulas Ruhnkenium, ad Rutil. Lup. i. 10. p. 37.

VOL. I.

Ver. 370. *feri*. Sic lego, pro vulgato *ferre*: sic etiam vetus editio, Venetiis impressa. Manilius, i. 368.

Cujus ab uberibus magnum ille ascendit Olym-
pum,
Lacte fero crescens ad fulmina, vimque tonandi.

BENTLEIUS.

Ut *feri* cum *lactis* utique jungatur. Sed Pii rationes in Bononiensi, qui legit etiam *feri*, magis probo, illustrantis a Virg. Æn. vii. 489.

Pectebatque *ferum*, puroque in fonte lavabat: de cervo miti, et manibus herilibus assueti: ubi Servium inspicias. Sic etiam alii bene multi. Sit igitur τὸ *feri* nobis in nominandi casu numeri pluralis: ut legitur etiam in V. ed. B.

Ibid. *lactis*. Heinsius, in advers. p. 85. elegantissime proponit, *lactens*: sed mutationem absterret ipse noster, ad i. 886. quo redeas.

Ver. 371. Hic argumentum suum potèta noster penitus persequitur, ab animalibus descendens ad inanimatas res.—Cæterum, pro *frumentum*, Π. dat *frusmentum*. Et, quod structuram sermonis spectat, vel repetas licet voces *sumere perge*, a ver. 347. aut nominativus esse pendens potest, ut nuper, ver. 342.

Ver. 372. *Quidque*: P. Vind. Π. Ω. *Quodque*. in post suo vulgare editiones inserunt, sed abest P. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. et reliquis etiam plerisque, si non omnibus, abesse suspicamur. Et *se* insuper V. ed. non agnoscit.

Ibid. *Quidque*: ex duobus scilicet eodem genere frumenti *granis*. Quintilianus, instt. vii. 4. fin.—“et, cum duo fu-
“res pecuniam abstulerunt, separatim
“quadruplum *quisque*, an duplum, de-
“beat?” Quâ de re lectionem *quodque* levioribus auctoritatibus se suffulcientem editores anteposuerint, totus ignoro.

Quin intercurrat quædam distantia formis:

Concharumque genus parili ratione videmus

375 Pingere telluris gremium, quâ mollibus undis

Litoris incurvi bibulam pavit æquor arenam.

Quâ re etiam atque etiam simili ratione necesse est,

Naturâ quoniam constant, neque facta manu sunt

Ver. 375. *Quin*: P. V. ed. Π. Σ. *Quando*; M. O. Δ. *Quid*. Bentleius insuper, ut amicus Havercampi quidam, proponit legendum, *intercurrant*; in animo habentes similem structuram supra, ver. 354. Sed oratio his varietatibus locutionum jucundissime conspergitur: neque saltem id pretii est mutationis, quod neglectam omnium librorum vetustorum, omne genus, fidem quit redimere.

Ibid. *intercurrat distantia formis*. Pari cum regimine M. Tullius, Tusc. disp. ii. 14. "Ergo his laboriosis *exercitationibus* et dolor *intercurrit* nonnumquam." Plinius etiam, nat. hist. xxxvii. 8. "Ad hoc quibusdam *intercurrit umbra*—"

Ver. 374. *Pingere*: Π. *Pinguior*.—*gremium*: V. ed. *gremium*.

Ibid. *Pingere telluris gremium Concharum genus*. Auctor Ciris, ad ver. 105. non ignobilis, hos versus calamo feliciter æmulo præstrinxit:

Actæos inter collis, et candida Thesei
Purpureis late ridentia litora conchis.

Quam vero infauste Friesemannus ibi *radiantia*, pro *ridentia*, rescribere volebat, te docebunt nobis mox dicenda ad ver. 501. Illa vox tritior est in hoc usu, et minus poetice colorata. Nos vicissim proposituri videmur aliquid rectius excogitatum, atque haud dubiam scriptoris ipsius manum:

Purpureis læte ridentia litora conchis.

De quâ permutatione plus semel alibi. Suas venustates ex Lucretio apertissime etiam Ovidius hausit, ad amor. ii. 11. 15.

Nec medius tenues *conchas*, *pictos*que lapillos,
Pontus habet: *bibuli litoris* illa mora est.

In suavissimo disticho diversitas ea lectionis, *varios* scilicet, glossam sapit genu-

inæ *pictos*: vide nos ad ver. 244. hujusce libri. Adsit Propertius, i. 2. 15.

Litora nativos per se dent *picta* lapillos.

Pulcherrime Claudianus, in Rufin. i. fin.

————— pontumque per omnem
Ridebunt virides gemmis nascentibus *algæ*.

Neque oculis nullis adspexit nostrum auctor epigrammatis 65. in lib. iii. Anthol. Lat. Burn.

Ecce inter *virides* jactatur *Mitylus* *algas*,

Et rauco trahitur *lubrica concha sinu*.

Ecce, recurrentes quâ versat *fluctus arenas*,

Discolor adtritâ *calculus* exit humo.

Denique, quum *gremium*, ut veteres grammatici vere videntur exposuisse, sit *expansum vestis receptaculum*, suaviter Lucretius alludit ad *picturata vestimenta*, de quibus nos nonnulla protulimus nuper, in ver. 55.

Ibid. *gremium telluris*. Virgilius, Æn. iii. 509.

Sternimur optatæ *gremio telluris*, ad undam.

Ibid. *mollibus undis*: i. e. ob vicinitatem terræ sensim mitescentibus, et se levius litori affringentibus. Locum expressit idem Maro, ad Æn. ix. fin.

————— ille suo cum *gurgite* flavo
Adcepit venientem, ac *mollibus* extulit *undis*.

"Cum *gurgite*" autem pro "in *gurgite*:" vide ad ver. 147. *Mollitiam maris* Aurelius Victor nominat, de vir. illust. xxii. 5. ubi largâ manu conferunt interpretes rem illustrantia.

Ver. 376. *bibulam*: Π. *bibulum*.—*pavit*: P. *lavit*, ut Nonius etiam, in *Lavit*; infeliciter: vocem nempe exquisitiorem ac rariorem pervulgatior eiecit: vide ad ver. 195. Hinc identidem dubitare soleo, an librarii hoc faciunt in se admiserint ad Papinii Theb. vi. 401.

Unius ad certam formam primordia rerum,
 380 Dissimili inter se quadam volitare figurâ.
 Perfacile est animi ratione exsolvere nobis,
 Quâ re fulmineus multo penetralior ignis,
 Quam noster, fluat, e tedis terrestribus ortus.
 Dicere enim possis cœlestem fulminis ignem,

Stare adeo miserum est: pereunt vestigia mille
 Ante fugam, absentemque ferit gravis ungula
 campum.

De velocibus equis in stadio concertaturis,
 phrasis *gravis ungula* vix satis accommoda
 videtur. Cogitabam, an sic rescribi de-
 beat, atque alias pluribus asserui:

— absentemque *levis pavit* ungula campum.

Ibid. *bibulam arenam*. Virgilius, *geo.*
 i. 114.

Conlectum humorem *bibulâ* deducit *arenâ*.

Ibid. *pavit*: i. e. sternit; a Græco
παιω, interposito digamma. Plinium ex-
 scribam, et, nî fallor, emendatiorem dabo,
nat. hist. ix. 12.—“caque, defossa extra
 “aquis et cooperta terrâ, *adpavitâ* pec-
 “tore et complanatâ, incubant noctibus.”
 Vulgo legitur, *ac pavita*. Vocem adhi-
 buere etiam Cato, de re rust. xviii. 7.
 Cicero, de divin. ii. 54. Plinius alibi;
 cum Varrone, de re rust. i. 51. *Expavitus*,
 pro *expavidus*, critici probabiliter re-
 stituunt Gellio, ad i. 8. fin. ubi nonnulla,
 hanc rem attingentia, Gronovius admisit.
 Hac autem occasione viam tritam
 Virgilius tenere voluit, nec magistrum
 suum comitari, ad ecl. ix. 45.

— insani feriant, sine, *litora fluctus*.

Ver. 578. *constant*: Δ. *constat*: sed
 dubito, an sic noster reliquerit ultimam
 τδ *Natura* syllabam ita productam in hac
 saltem cæsura versûs.

Ver. 580. *quadam*. Ita ex conjecturâ
 edendum esse iudicavi; vel libris omni-
 bus, quotquot sunt, reclamantibus, vice
 vulgati *quædam*. Non aliud sinet loci
 scopus, et mens certissima scriptoris.
 Quasi dixerat: “Haud dubitandum,

“quadam esse figurâ differentiam in
 “primordiis, utcumque minutam et sub-
 “tilem: ut grana parvissima frumenti,
 “perfunctorie spectanti, consimilia viden-
 “tur; sed, intentius considerata, nonni-
 “hil discrepantie in fornis produunt.”

Ibid. *volitare*. Scriptori, solutus metris,
 dixisset *esse*, vel *constare*, simpliciter; sed
 omnia lepidum ingenium sic profert orna-
 tiora. Simile specimen comis artificii
 Virgilius exhibuit, ad ecl. i. 77.

Non ego vos posthac, viridi projectus in antro,
 Dumosâ *pendere* procul de rupe video.

Hinc picturis vividissimis, atque veram
 Naturâ speciem referentibus, floridior
 poësis enitescit. Vide mox, ad ver. 490.

Ver. 581. II. ut vulgatæ editiones, ha-
 bet *jam post est*; et omittit *nobis*.

Ibid. Forte legendum:

Perfacile est animi ratione exsolvere *nodes*.

BENTLEIUS.

Ingeniosum habemus et perelegantem lu-
 sum. Phrasim alibi Lucretius adhibuit
 sane; sed hic loci minus patienter, ut mea
 fert sententia, nasuti iudices tulissent.

Ver. 582. *fulmineus*: V. ed. *fulmineis*;
 L. M. *flumineus*; de quâ commutatione,
 videas i. 292.—*penetralior*: P. Vind. B.
 O. Δ. Π. Ω. *penetralius*; non male: V.
 ed. *penetrabilis*.—*ignis*: G. *igne*.

Ibid. *penetralior ignis*; ut *penetralem*
ignem, i. 556. et *penetrabile frigus*, ibid.
 ver. 495. Ovidius, met. xiii. 857.

— cœlum sperno, et *penetrabile fulmen*.

Ver. 585. Punctis aliter dispositis dedi
 operam declarare, verbum *fluat* ad voces
ignis fulmineus etiam referri debere; quæ
 venustus interpretes latuit: vide locum

385 Subtilem magis, e parvis constare figuris;
Atque ideo transire foramina, quæ nequit ignis
Noster hic, e lignis ortus, tedâque creatus.

Præterea, lumen per cornum transit; at imber
Respuitur. Quâ re? nisi luminis illa minora

Callimachi, supra ad ver. 147. laudatum. Hinc est etiam, quod Beattieus nullo modo auscultandus sit, dum nitidæ locutioni nebulam pergit spargere, rescribendo *fuat*, pro *fluat*. Plura mox conferemus ad iv. 205. Has autem mihi sermonis venustates contemplanti, Diva Critice emendationem Lucani non dedignata est insinuare, quæ fortasse lepidis hominibus nullam controversiam excitabit; quum unice sit grandiloqui spiritu poetæ digna. Locus, quem volumus, exstat in Phars. i. 657.

si ævum radiis Nemeæum, Phæbe, leonem
Nunc premeres, toto fuerent incendia mundo,
Succensusque suis stagnasset curribus æther.

Vulgo, *flagrasset*: sed in versu proxime veniente legitur etiam *flagrante*; et, post *fluere*, cadit recepta vox, frigetque. Similem scriptorum librariorum aberrationem ad Silium, i. 126. dudum detexamus; sed eam verissimam emendationem, me nescio, Heinsius præcepserat:

Ætolos late consterni milite campos,
Idæoque lacus stagnantes sanguine cerno.

Ibi etiam codices dant *flagrantes*.

Ibid. *ortus ignis*. Oratione non disparili Julius Obsequens, cap. 73. "Ad forum Esii, bovem *flamma*, ex ipsius ore *nata*, non læsit."—Cæterum, pro *tedis*, Π. *terris*; et, vice *æc*, V. ed. *et*.

Ver. 584. *enim*: P. *jam*; unde fortassis, *nam*: Δ. *tū*; i. e. *tum*; et tu non improbassem: V. ed. *eam*; si voluerit *eum*, veram esse lectionem pene inducor ut existimem.

Ver. 585. *c*. P. Π. *et*; nec displicet; M. *ac*. Ægre dixeris, utra sit dictio *c*, vel *et*, preferenda; nec tanti res est, ut in eâ multum temporis teramus: vulgato tamen favet iv. 899.

—————ventus *subtili corpore tenuis*.

Porro, vice *figuris*, mendose V. ed. *figure*.

Ver. 587. *hic*: abest Vind. V. ed. O. Π. Σ. Legit Ω. *qui*.—*e*: Π. Σ. *de*; quod æque bonum videtur, omisso *hic*.

Ver. 588. *cornum*: P. Vind. V. ed. B. G. O. Δ. Π. Σ. Ω. *cornu*; sed ita etiam more antiquorum Ovidius, met. ii. 874.

————— dextrâ *cornum tenet*:

ubi videas Heinsium. Vocem usurpavere quoque, præter Plinium, rei rusticæ scriptores.—*at*: V. ed. *ae*; Π. *et*.

Ibid. *lumen per cornum transit*. Plinius, nat. hist. xi. 16. de *apibus* loquens: "Spectatum hoc Romæ consularis cujusdam suburbano; alveis *cornu* laternæ *translucido* factis."

Ver. 589. *Quâ re? nisi*.—Hanc ellipticam dicendi formam ita recte suppleas: "Quâ de re? Nullâ de re, nisi—" Porro, pro *nisi*, Π. *habet nil*; male admodum.

Ver. 590. *quibus*: Δ. *quis*.—*liquor almus*: Ω. *liquora almus*; V. ed. *liquor alinus*; L. M. *liquor alimus*; Π. Σ. *liquosa limus*; volentes, opinor, *liquos almus*, ut alibi *arbos*, *colos*, et similia, antiquo more: sed hoc temporis perperam, metro repugnante.—Cæterum, glossa, quam protulit ex quodam codice Havercampus, *sine limo* utique, me manu duxit ad sincerissimam scripturam loci; quam tamen, invitis membranarum, mihi religio fuit in contextu reponere. Nempe sic Lucretius versum exaratum dedit:

—————quam de quibus est liquor *albus* aquarum.

Almus sane suo tempore locum aptissimum per me teneat, sed alienum est jam nunc; nostram vero conjecturam opportunissima tempestivitas commendat.

390 Corpora sunt, quam de quibus est liquor almus aquarum.

Et, quam vis subito, per colum vina videmus

Perfluere; at contra tardum contatur olivom:

Aut, quia nimirum majoribus est elementis,

Aut magis hamatis inter se, perque plicatis;

“Aqua, utcunque sit lucida et perspicua, ideoque tenuissimis corpusculis constans, particulis lucis tamen subtilitate cedat, necesse est; his quidem cornum transeuntibus, illis autem repulsum passis.” Nihil desiderem uudequaue clarius et commodius. Ita Græci passim loquuntur: atqui sit iustus omnium testis Callimachus, hymn. Jov. 19.

Λαδων ἀλλ' ἔπειτα μέγας ἔρρειν, ἔδ' Ἐρυμανθός,
ΛΕΥΚΟΤΑΤΟΣ ποταμῶν.

Albus autem, pro *clarus*, *splendidus*: vide iv. 212. Horat. od. iii. 13. 1. Nos, Silv. Crit. v. p. 77. et seqq. abunde probavimus. Nuper, ad i. 350. idem, “humor *liquidus* aquarum,” audiebat; parili significatione. “*Liquidum*, διαυγές:” teste glossario vetusto. Ad hanc normam emendandus Claudianus est, de rapt. Pros. ii. 114.

Haud procul inde lacus, Pergum dixere Sicani,
Panditur; et, nemorum frondoso margine cinctus,
Vicinis *albescit* aquis.

Locum integrum perlegas. Vulgo, *pallescit*: varia autem lectio, *clarescit* nempe, nostræ restitutionis pro interpretamento, a quodam glossatore, haberi debet. Suspicio etiam in mendâ cubare το vicinis. Eandem medicinam Ovidius non respuet, ad fast. ii. 166.

————— densâ niger ilice lucus;
In medio gelidæ fons erat *albus* aquæ.

Agnoscis, opinor, lepores Nasonianos in oppositione istâ; *niger lucus*, et *albus fons*. Codices, *altus*; unus autem, *aptus*. Idem, met. v. 585. ubi fluctuant membranæ inter *altæ*, et *altus*, ad locum parallelum Claudiani castigandus est:

Haud procul Hennæis lacus est a mœnibus,
albæ,
Nomine Pergus, *aquæ*.

Confer ibid. iii. 407. Hanc vocem procul omni dubio verissime redonabimus epig. 106. lib. v. Anthol. Lat. Burn.

Unda quieta refert *albo* de gurgite formas;
Ac, veluti speculum, nitido *splendore* coruscat.

Vulgatur, *alto*: sed ibi passim habes in paribus poematiis, *unda liquida*, *pura*, *illimis*, *mundissima*, et *purissimus humor aquarum*, ad phrasim Lucretianam quam proxime. Porro, de confusis *altus* et *albus*, notata ad ver. 147. superius inspicias. Dum vero in hoc sum, locus exstat, diversæ quamvis rationis, ubi eundem errorem librarii, nî fallor, erravere, in Silio, Pun. vi. 152.

Donec Dis Italæ visum est extinguere lumen
Gentis; in egregio cuius sibi pectore sedem
Ceperat *alba* Fides.

Libri, *alma*. Horatius, od. i. 35. 21.

Te Spes, et *albo* rara *Fides* colit
Velata panno.

Eundem conferas ad sat. i. 5. 41. Hæc autem si vera sit emendatio, multis aliis aliorum locis corrigendis portam pandet; quod satis sit admonuisse: nos enim huic rei diutius non immorabimur, quam donec contrariam mendam ex Q. Ciceronis versibus, ad ver. 561. nuper laudatis, et exstantibus etiam in Anthol. Lat. Burn. v. 41. eluerimus:

Quam sequitur, *nebulis* rorans, liquor *almus*
Aquatii.

In vulgatis, *nebulas*, et *altus*: sed hem! desino.

Ver. 591. *colum*: G. V. ed. B. L. M. *collum*; quasi scilicet rariora omnia tritis commutare librarii scriptores inter se conjuravissent.

Ver. 592. *at*: Π. *ac*.—*contatur*: sic αρχαικώς sola editio Veronensis; quam

395 Atque ideo fit, utei non tam diducta repente
Inter se possint primordia singula quæque
Singula per quousque foramina permanare.

Huc adcedit, utei mellis lactisque liquores,
Jocundo sensu linguæ, tractentur in ore;

400 At contra tetra absinthii natura ferique
Centaurii fedo pertorquent ora sapore;
Ut facile adgnoscas e lævibus atque rotundis

sequedam habuimus.—*olivom*: V. ed. *olivam*.

Heringa, vir exquisite doctus, atque idem admodum ingeniosus, ad p. 169. observationum ejus, legendum proponit *cunctanter*: i. e. “*subito* vina perfluunt; *olivum*, “*cunctanter*.” Facilis est et veri similis hæc emendatio, nec tamen sine libris e quidem vulgatum egerim.

Ver. 393. *est*: Π. *aut*. Et in V. ed. B. sedes hujusce versûs, ac sequentis, invicem mutantur.

Ver. 394. *plicatis*: V. ed. *plicates*, omissis vocalis *perque*.

Ver. 395. *tam*: abest V. ed.—*diducta*: P. V. ed. Ω. *deducta*: sed, me judice, longe melius est in hoc loco *diducta*, mediæ vocis ad potestatem, *se distrahentia*, vel *separantia*; quam *deducta* scilicet, *se detrahentia*, i. e. descendenti per colum.

Ver. 396. *possint*: Δ. Σ. Ω. *possit*; ut hæc sit verborum constructio: “Atque “ideo fit, uti *olivum* non possit *κατα* “singula primordia permanare per singula foramina.”

Ver. 397. *permanare*: M. Π. *permanere*; ad obviam solitamque permutationem.

Ver. 398. *Huc*: Π. *Nunc*; quæ facilissima est aberratio, ob brevem scripturam et similitudinem majorum literarum *H* et *N*:—*adcedit*: Π. *accidit*.—*liquores*: Δ. Π. *liquoris*.

Ibid. *lactis liquores*: ut Justinus, xxiii. 1. 9. “Cibus his præda venatica; potus “aut *lactis*, aut fontium, liquor erat.”

Ver. 399. *tractentur in ore*. Juvencus, evang. hist. iv. 661.

Permixtum felli vinum, dant pocula Christo;
Ille sed, in summo gustu tractata, recusat.

Ver. 400. *absinthii*: V. ed. *absinti*; Π. *absintia*; et *ferri* etiam, pro *feri*.

Ver. 401. *pertorquent ora*. Hinc sua ad geo. ii. 247. Virgilius hausit:

At sapor indicium faciet manifestus, et ora
Tristia tentantum sensu torquet amaror:

de quo loco dictorum olim ibidem nos non pœnitet, tunc temporis ignaros eandem interpungendi viam Reiskio prius iniitiam. Hinc autem certissima Artemidori emendatio sponte subnascitur, ad oneiroc. i. cap. 68. Οἶζος δὲ πίνειν δοκεῖν, στασιασαι σημαίνει προς τῆς οικειῆς, δια την τῆ ΣΤΟΜΑΤΟΣ συστροφην. Et hoc utique, quod *amara convicia* hinc proveniant, secundum apostolum, ad Rom. iii. 14. ὡς το ΣΤΟΜΑ ἀρας και ΠΙΚΡΙΑΣ γερμεν. Editi habent, *σωματος*.

Ver. 402. *adgnoscas*: V. ed. *agnoscis*.—*lævibus*: O. Δ. *lenibus*; ut codices solent turbare: vide Beattieium ad Hor. art. poet. 26. In versu sequente, Π. *possint*.

Ver. 404. *quæ amara*. Pariter Virgilius, ecl. viii. 108.

Credimus? an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Ut videantur æ et *i* elisionem pati, et *traqu' a*, an *qu' a*, dactyli restare. Progredere ad ver. 617.

Ibid. *aspera*. Idem, in geo. iv. 277.

Asper in ore sapor.

Ver. 405. *hamatis*: Δ. Π. *amatis*.—*teneri*: Ω. *tueri*.

Ver. 406. *Propterea*: V. ed. *Prætereæ*.

Esse ea, quæ sensus jocunde tangere possunt:

At contra, quæ amara, atque aspera, quomque videntur,

405 Hæc magis hamatis inter se nexa teneri;

Proptereaque solere vias rescindere nostris

Sensibus, introituque suo perrumpere corpus.

Omnia postremo bona sensibus, et mala tactu.

Dissimili inter se pugnant perfecta figurâ:

410 Ne tu forte putes, serræ stridentis acerbum

—*solere*: Π. *solare*; et omittit insuper *que*: unde nobis dubitatio suborta est, quam cum lectore communicatam volumus; num rariorem dictionem atque vestustiore importunitas scribarum indoctorum Lucretio expulerit; quem sic reformes:

Propterea, *solitare* vias rescindere nostris
Sensibus—.

A. Gellius, vii. 1. “Id etiam dicere haud piget, quod iidem illi, quos supra nominavi, literis mandaverint; Scipionem hunc Africanum *solitari* noctis extremo, prius quam diluculet, in Capitolium ventitare—.” Sic glossator vetus: “*Solito, σιωπῶν.*”

Ibid. *vias rescindere*: i. e. *secundo aperire*. Hinc Virgilium probe interpreteris, ad geo. i. 280.

Et conjuratos cælum *rescindere* fratres:

ut repetitur ad Æn. vi. 585. i. e. *penetrare*—*vi scandere*—*perrumpere*—*ingredî*. Sic prior Homerus, Od. A. 515. de eodem corundem gigantum facinore:

————— ἰσ' αὐρανοῦ ΑΜΒΑΤΟΣ ἔσθ.

Falluntur æque, si quid valeam discernere, et Servius et Heynius ad locum. Glossarium vetus: “*Rescindo, ἀνασχίζω.*” i. e. *divido*. Idem Maro, Æn. ix. 524. “*Rescindit vallum:*” sed ii. 254.

Dividimus muros, et mœnia *pandimus* urbis:

i. e. *diffidimus*, ut nonnulli male legunt; ἀνασχίζομεν. Sic etiam ad geo. iii. 455. “*rescindere* ulceris os,” potest “*aperire*” ac *penetrare* ferro: neque aliter capias “*rescindant* latebram teli,” ad Æn.

xii. 590. Et Heinsii notam consulas ad Ovid. trist. iii. 11. 65.

Ver. 408. *mala tactu*: Π. *male tactui*.

Ibid. *bona sensibus*: ut Virgilius, geo. ii. 447. eodem regimine rariore usus est:

At myrtus validis hastilibus et bona bello
Cornus.

Addas licet huic exemplo Statium, Achill. ii. 50.

————— tecum, lituo bonus, adsit Agyrtes.

Ibid. *bona sensibus, et mala tactu*: i. e. *bona sensibus, et mala sensibus*: nam locutioni mutata, *tactu* nempe, solus amor varietatis, et versus necessitas, ortum dedit. Ita enim noster de singulis sensibus loqui solet; *aureis* tangere, i. 644. *gustum* tangere, iv. 225. *nareis* tangere, ibid. ver. 678. et *oculos* tangere, mox ver. 815. adeo ut in errore sit Faber, dum inter *sensibus* et *tactu* distinctionem comminisci vult. Bene interpres: “Denique, quæ grata sunt et jucunda sensui, quæ ingrata et injucunda.”

Ibid. *mala tactu*. Idem ille Mantuanus, geo. iii. 416. hæc quoque mutuatus est:

————— mala tactu

Vipera delituit:

quam phrasim, quum vox *tactu* utrobique spectet, Servius verissime videtur interpretatus: “Quæ et tacta nocet, et est perniciosa, dum tangit.”

Ver. 410. *Ne*: Π. *Neu*; et, pro *serræ*, dat *ferrî*.

Ibid. *serræ stridentis acerbum* *Horrorem*. Idem prorsus voluit indefessus secutor nostri diversâ dictione declarare, ad geo. i. 145.

Horrorem constare elementis lævibus æque,
Ac Musæa mele, per chordas organice quæ
Mobilibus digitis expergefata figurant:

Neu simili penetrare putes primordia formâ

415 In nareis hominum, quom tetra cadavera torrent,

Tum ferri rigor, atque *argutæ* lamina *serræ*:

i. e. procul dubio, *stridulæ*, *raucisonæ*: unde sæpe cogitavi, librariorum scriptores, de quantitate syllabæ, ut fit, inscite sollicitos, et potissimum in hac cæsura, corrupisse Maronem eundem ad ecl. ix. 56. ubi sic scripserat nitidissimus pœta:

Nam neque adhuc Varro videor, nec dicere
Cinnâ
Digna, sed *argutus* inter strepere *anser* olores.

Certe non aliter Martialis, iii. 58. 14.

Argutus anser, gemmeique pavones.

Ibid. *stridentis acerbum Horrorcm*.
Rursus Maro, geo. iii. 149.

Asper, acerba sonans:

et ille iterum, ad Æn. vi. 288.

————— ac bellua Lernæ,
Horrendum stridens.

Ver. 411. *Horrorem*: Π. *Honorem*.—*lævibus*: Ο. Δ. *lenibus*; quam confusione nuper vidimus ad ver. 402.

Ver. 412. *organice quæ*: V. ed. *organicaque*; Δ. *organæ quæ*.

Ver. 415. *Mobilibus*: sic soli Vind. Σ. et nonnulli apud Pium in notis: reliqui omnes, *Nobilibus*; ad solitam in his vocabulis scribarum aberrationem. Contrarium vitium apud Avienum, orb. desc. 525. deprehendo, in exemplari saltem meo Maittaireano:

Protenus hinc Garamas late confinia tendit;
Trux Garamas, pedibus pernix, et arundinis usu
Nobilis.

Vulgo, *Mobilis*. De hac autem permutatione, videas interpretes ad Rutil. itin. i. 222. et in primis Drakenborchium, ad Liv. x. 20. 8.

Ibid. *Mobilibus*: i. e. levissimâ solertia chordas pervolitantibus. Vegetius,

art. vet. ii. 13. 3.—“tenta solerter; et “*mobilis manu*, vel forcibus, eximito.” Cæterum, vice *figurant*, Σ. *figurat*. Interea, lector observet, quam sint hujusce versus locutiones felicissimâ ingenii solertia ad præsectum unguem elaboratæ. Vix minus eleganter etiam Maximianus, eleg. v. 17.

Docta loqui digitis, et carmina fingere docta,
Et responsuram sollicitare lyram.

Ibid. *expergefata*. Haud incommode committi potest Callimachus, hymn. Del. 512.

Ποτνια, σον περι βωμων, ΕΓΕΙΡΟΜΕΝΟΥ ΚΙ-
ΘΑΡΙΣΜΟΥ,
Κυκλιον αρχησαντο' χερσιν δ' εγγησαστο Θησως.

Popio vero, Graioque, nostratibus hanc elegantiam arreptam esse, nos alibi in suis locis observavimus.

Ver. 414. *penetrare*: V. ed. Π. *penetrare*.—*putes*. Π. *putent*.

Ibid. *penetrare in nareis*. Sic de *odoribus* Claudianus, idyll. i. 98.

Et, Pelusiacas productus ad usque paludes,
Indus odor penetrat nares.

Ibi malim equidem *perductus*, ut in multis aliis veterum locis, ubi alteram vocem editoribus visum est retinuisse. Arnobius, lib. vii. p. 255. “Accipiunt auras, et “remittunt; ut *penetrare* illos possint *nidorum* differentium qualitates.”

Ver. 415. *tetra torrent*: V. ed. *terra corrent*.

Ibid. Mecum dubitare soleo, an editores recte capiant ad mentem scriptoris vocem *torrent*, pro *cremant*, in pyris scilicet. Voluit fortasse noster elegantius exprimere vim dictionis Græcæ, satis usitata, ζυωσι *fervent*: i. e. “cum cadavera “*æstuant* putrescentia.” Virgilius, geo. iv. 508.

Et quom scena croco Cilici perfusa recens est,
 Araque Panchæos exhalat propter odores:
 Neve bonos rerum simili constare colores
 Semine constituas, oculos quei pascere possunt,
 420 Et quei compungunt aciem, lacrumareque cogunt,

Interea, teneris tepefactus in ossibus, humor
 Æstuat:

quo tempore fit odor longe teterrimus.
 Hinc saltem doctus Prudentii locus recte
 accipiendus est, cujus vera proprietas non
 perspecta fuit editoribus, cathem. iv. 22.
 ubi par verbum neutre adhibetur:

Tetrum flagrat enim vapore crasso
Horror conscius, æstuante culpâ.

Conferas mox dicenda, ad ver. 927. Haud
 aliam ob causam Statium castigare non
 reformidem, ad Theb. xii. 249.

————— egena sepulcri
 Busta jacere reor: grave comminus æstuat aër
Torridus, et magnæ redeunt per inane volucres.

Vulgo, *Sordidus*. Propertius, ii. 21. 5.

Venit enim tempus, quo *torridus æstuat aër*.

Et similiter eodem verbo usus est intransi-
 tive Columella, i. 4. 10.—“neque de-
 “pressus hyeme pruinis torpet, aut *torret*
 “æstate vaporibus—:” ubi recte Gesne-
 rus.

Ver. 416. *Cilici*: π. *simili*; ut ubique
 scilicet sua sors infelix nomina propria
 persequatur, in quæ capitale odium in-
 docta scribarum gens amat exercere: vide
 supra, ad ver. 559.

Ibid. *Et*: fortasse *Ac* scribendum est;
 nec minus ad ver. 420. uti ad hunc lo-
 cum Bentleius etiam putabat. Sed malim
 receptis adhærere.

Ibid. *scena croco perfusa*. Similem
 metaphoram, sed feliciore cum acumine
 periclitatam, mox illustrabimus ad ver.
 627. Sallustius in fragm. hist. lib. ii.—
 “simul *croco sparsa humus*,” quæ vox
 eodem referenda est: sed opportunior
 obveniet Spartianus, Adrian. cap. xix.
 quem laudat Cortius: “Balsama, et *cro-*
 “*cum*, per gradus theatri *fluere* jussit.”

Ibid. *croco Cilici*. Appositus est pul-
 cher locus in Culice Maronis, si Maronis,
 ver. 400.

————— Heic et acanthus,
 Et rosa purpureo crescit *pubibunda* colore:
 Et violæ genus omne heic est, et Spartica myr-
 tus,
 Atque hyacinthus; et heic *Cilici crocus* editus
 antro:

quæ longe elegantissima est horumce ver-
 suum scriptura. Lævius, apud Gellium,
 xix. 7. *rubentem* auroram appellavit *pudori-*
colorum: et alii similiter sunt locuti.
 Columella, x. 102. suavissime:

Tum quæ pallet humi, quæ *frondes* purpurat
 auro,
 Ponatur viola, et nimum *rosa plena pudoris*.

Ita legitur longe venustius, ut egomet
 sponte correxeram. Vulgo, *frondens*.

Ibid. *perfusa recens*. Hoc quoque
 Maro, geo. iii. 156. ubi aliud exemplum
 Servius adduxit:

Sole recens orto.

Ver. 417. *Ara Panchæos exhalat odores*.
 Bis fortasse locum hunc Virgilius respex-
 erit, geo. iv. 579.

————— *Panchæis* adolescent ignibus *aræ*:

quas tamen lectiones pluribus de causis
 valde suspectas habeo. An dederit?

————— *Panchæis* adolent *sub turibus aræ*:

confer Plaut. Cas. ii. 5. 19. Iterum, Æn.
 i. 417.

————— ubi templum illi, centumque Sabæo
 Ture calent *aræ*, sertisque recentibus *halant*.

Ver. 418. *bonos colores*: i. e. pulchros
 —latos—hilares—jucundos. Hinc ex-
 pisceris genuinam lectionem Senecæ, ad
 Herc. fur. 814.

Post quam est ad oras Tænari ventum, et *nitor*
 Percussit oculos *lucis* ignotæ *bonus*,
 Resumit animos *visctus*.

Aut fedâ specie tetrei, turpesque, videntur.

Omnis enim, sensus quæ mulcet quomque videntum,
Haud sine principali aliquo lævore creata est:

At contra, quæquomque molesta atque aspera constat,
425 Non aliquo sine materiæ squalore reperta est.

Sunt etiam, quæ jam nec lævia jure putantur

Libri MSS. dant *bonos*, et *bono*; male utrumque.

Ver. 419. *possunt*. In hoc loco rasuram habet codex Π.

Ver. 420. *compungunt*: Π. *componunt*, antiq̄ue; Σ. autem *compugiunt*.

Ibid. *compungunt aciem*. Haud alienus est Prudentius, perist. x. 260.

Venerare *acerbum* cepe, *mordax* allium.

Ibid. *lacrumare cogunt*. Lucilius apud Nonium, lli. 67. in voce *Cepe*:

Flebit cepe simul, lacrimosæque ordine tallæ:

laudatus Harduino ad Plin. nat. hist. xix. 52. "Omnibus cepis etiam odor lacrymosus." Horatius, sat. i. 5. 80.

————— *lacrymoso non sine fumo*:

cujus incommodi, lippitudine laborantem, homuncionem recordatum esse minime mireris.

Ver. 421. *tetri*: M. *fedi*; O. Ω. *qui olidi*; Σ. *solidi*; Vind. *solî*; Π. *celi*; V. ed. *cali*; unde putem Lucretium scripsisse:

Aut fedâ specie *cæni*, turpesque, videntur.

Lectionem hanc percommode Virgilius illustrabit, ad geo. iv. 49.

Aut ubi odor *cæni* *grævis*.

Et mox ibidem, ver. 96.

————— *aliæ turpes* horrent, ceu pulvere ab alto Quum venit, et *terram* sicco spuit ore, viator.

Confer statim venientem ver. 425. Voces autem *tetri turpesque* omnino in Δ. non comparent.

Ver. 422. *sensus*: G. *species*; non male, nisi et aliam mutationem hæc lectio posceret, ad hunc fere morem:

Omnis enim *species*, quæ mulcet quomque *videntis*—

Nos minore vi rem confecimus.—*quæ*: Vind. *qui*.—*cumque*: Π. *caussa*, ut editiones communes quoque.—*videntum*: P. Π. *juratque*; Vind. V. ed. B. G. L. M. Δ. Σ. Ω. *videntur*; unde nos, per unius literulæ mutationem, recte versiculum videmus nobismetipsis constituisse; nec tentamen nostrum, prout auguramur, lepidi lectores temeritatis postulabunt. O. *videndo*.

Ibid. *Omnis*: vel *res*, ver. 418. vel *species*, ver. 421. Illud ego quidem malim.

Ver. 423. *Haud*: G. V. ed. O. *Aut*.—*principiali*: V. ed. Δ. Π. Ω. *principali*.—*aliquo*: Δ. *alio*.—*lævore*: Vind. V. ed. B. L. M. O. Δ. Σ. *leviore*; Π. *livore*.

Ibid. *principiali lævore*: i. e. primigenio lævore, principia ejus attingente atque afficiente; cum lævâ elementorum constitutione.

Ver. 424. *At*: Vind. V. ed. L. M. Δ. Π. Σ. *Aut*.—*constat*: Ω. *constant*. Cæterum, totum hunc locum Arnobius in oculis habuit, lib. vii. p. 254. "Et unde novissime scitis, an, si *odorum* suavitate capiuntur, eadem sint eis jucunda, quæ vobis; et parili *sensu* vestras *mulceant* afficiantque naturas? Nonne fieri potis est, ut quæ vobis afferunt voluptatem, contra illis *aspera* videantur, et tristia?" Quæ omnia ad sermonis Lucretiani colorem studiosâ concinnitate fucata esse statim intelligis.

Ver. 425. *squalore*: i. e. horrore et scabritie, tam fabricæ quam coloris. Gellius, ii. 6. "*Squalere* enim dictum est a squamarum crebritate *asperitate*que, quæ in serpentium pisciumque coriis visuntur." Sed locum integrum perle-

Esse, neque omnino flexis mucronibus unca;
Sed magis angellis paullum prostantibus, ac quæ
Titillare magis sensus, quam lædere, possint:

430 Fæcula jam quo de genere est, inulæque saporēs.

Denique, jam calidos igneis, gelidamque pruina,
Dissimili dentata modo, compungere sensus

gas; nam ad intellectum plurium auctorum egregie facit. Ammianum Marcellinum, xxii. 15. in transitu libet explicare, de Hippopotamo disserentem: "In-ter arundines celsas, et *squalentes* nimia densitate, hæc bellu cubilibus positus otium pervigili studio circumspicit—" i. e. arundines *horrentes* et *πιφιρικιας*. Ipsissimam historici notionem sic elegantissimus Virgilius elegantissime declaravit, Æn. iii. 25.

Fortè fuit juxta tumulus, quo cornea summo
Virgulta, et, *densis hastilibus horrida*, myrtus:

ad quem locum prior Servii interpretatio admodum invenusta est, nec patienter audienda.

In Bononiensi duo versus sine gratiis, et haud dubie adulterini, jam sequuntur:

At quæ lenis, et est jocundo prædita sensu,
Hæc aliquo sine seminio *breuiore* creata est.

Nonnulli legunt, *graviore*.

Ver. 426. *jam*: V. ed. *rara*.—*lævia*: Δ. *lenia*.

Ver. 427. *mucronibus*: V. ed. *muttonibus*.—*unca*: V. ed. Δ. *uncaque*.

Ver. 428. *angellis*: sic O. Δ. Σ. Ω. et prisca Pii exemplaria; G. L. M. *angeliis*; Vind. *angelus*; Π. *agellum*; P. V. ed. B. *angululis*, quam vocem communes editiones receperunt: sed de nostrâ lectione nec dubitare vetustissimorum codicum proximitas patietur, neque Arnobii, Lucretium passim sequentis, auctoritas, ad lib. vii. p. 255.—"lapis quidam non magnus, ferri manu hominis sine ullâ impressione qui posset; coloris furvi atque atrii, *angellis prominentibus inæqualis*." Ubi nonnulli scribere volunt *angulis*, membranarum reuuentibus.—*prostantibus*: O. Δ. *prostrantibus*.—*ac quæ*: ita repo-

nendum putavi, quum V. ed. habeat *æque*, et vox omnino desit Vind. M. Δ. Π. Σ.

Ver. 429. *possint*: sic P. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, ut Vind. atque, ut videtur, reliqui, *possunt*.

Ibid. *Titillare sensus*: Græci, uti bene vetus glossarium interpretatur, *γαργαλιζειν*. Pulchre Julianus Quæstor:

Και νυν εσω ειλον με
Πτεροισι γαργαλιζει.

Cicero, de nat. deor. i. 40. "At has læviores ducis voluptates, quibus quasi *titillatio* (Epicuri enim hoc verbum est) *adhibetur sensibus*." Ibi plura volentibus Davisii nota consulenda est, et idem Cicero de fin. i. 11.

Ver. 450. *Fæcula*: Δ. *Fetula*; per solitam commutationem *t* et *c*.—*jam quo*: M. *quo jam*.—*inulæ*: P. Vind. V. ed. B. *vini*; L. *invia*; Δ. Π. *vinia*; Ω. *vitia*, et castigata Pii exemplaria; fortasse pro *viteæ*, quam vocem huic loco mensura syllabæ abjudicat.—*que abest* Π. ut *inulæque* O.

Ibid. *Fæcula, inulæque saporēs*. Hæc rebus, compungentibus sensum, et stomachum pervellentibus, Horatius annumerat, in sat. ii. 8. 9. et 51. quem videas.

Ver. 451. *gelidamque pruina*. Voces has conjunxit Maro, geo. ii. 265.

— id venti curant, *gelidæque pruine*.

Verba Epicuri, quæ noster respexit, exstant in Diogene Laërtio, x. 109. quem Crecchius laudat, et Casaubonus, post Gassendum, mutilum arbitrabatur; sed perperam, me iudice: Των δροσων τετων πηξιν τινα ποιαν λαζοντων δια περιστασιν τινα αερος ψυχρον, κρυσταλλος συντελειται, και κατ' εκθλιψιν (et per) μεν τε περιφειρας σχηματισμε εν τε υδατος, συνωσιν δε των σκα-

Corporis, indicio nobis est tactus uterque.

Tactus enim, tactus, pro divôm numina sancta!

- 435 Corporis est sensus, vel quom res externa sese
 Insinuat, vel quom lædit, quæ in corpore nata est,
 Aut juvat egrediens genitales per Veneris res:
 Aut, ex obfensu quom turbant corpore in ipso
 Semina, confundunt inter se concita sensum:
 440 Ut, si forte manu quam vis jam corporis ipse

λκων και ἄζυγων, των εν τῷ ὕδατι ὑπαρ-
 χοντων και (et) κατα τα ἐξῶθεν ὅς των ποιη-
 των προσκριτιν, ἃ συνιλασθέντα πηζῶν τῷ ὕδατι
 ΠΑΡΕΣΚΕΤΑΣΕΝ, ὍΣΑ των περιφερων
 εκθλιφενται. Sic rescribimus: vulgo, σαρρ-
 σκουσας, ποσα. Plutarchus, de primo frigi-
 dō, p. 948. A. haud dubie Epicureos innuebat, de iis philosophis loquens qui
 sentiunt, των σκαληνων και τριγωνοειδων σχη-
 ματισμων εν ταις σωμασι κειμενων, το ῥιγναι,
 και πρηνειν, και φριττειν, και ὅσα συγγνη
 ταις πασαι ταται, ὑπο πμαχυτητος ἐγγινισ-
 θαι.

Ver. 452. *dentata*: P. Vind. V. ed. Π. Σ. *tentata*; sed idem P. in codice Pomponii Laeti *dentata* invenit.—*conpungere*: Π. *compongere*.

Ibid. *dentata*—*pruinam*. Hinc Horatius, sat. ii. 6. 45.

Matutina parum cautos jam frigora mordent.

Sidonius Apollinaris, vii. 265.

— assiduis *dentatus* cædibus ensis.

Ver. 455. *tactus*: Π. *ac tactus*; et ordo lectioque codicis Δ. nō statim dictionem *tactus* noster exciperet, mihi vehementer arrisissent:

Corporis, indicio est nobis tractatus uterque:

ῖgnis nempe, et pruina; sed, ut se res habet, reliquis libris omnino auscultandum arbitror.

Ver. 454. *pro divôm numina sancta!* Hanc incogitantiam et stuporem Epicuri castigatione acerbissimâ Dionysius Episcopus perstrinxit apud Eusebii præp. evang. xiv. 27. Και ὅη κατ' ἐκείνων, των ἀπὸν προς ἡμᾶς, (per istos deos, qui nihil

ad nos pertinent: nam interpres locum non intellexit) ἴρκας τε και ὄρισμους μυριας τοις ἑαυτῶ βιβλίοις ἐγγραφεῖ, ὁμνυς τε συνσχως, Μα Δια, και Νη Δια, ἐξορκων τε τας ἐντυγχανοντας, και προς οὓς διαλεγῖτο, Προς των Θεων κ τι πθ διδῖαις αυτος, η δεδιπτομεινος ΕΚΕΙΝΟΤΣ, την επιορκιαν κενον δε τατο, και ψευδεις, και αργον, και ασημον επιφθεγγομεινος τοις λογοις αυτα παραρτημα.

In illam autem subitanam orationis vehementiam, de *Tactu* potissimum verba faciens, Lucretius ob hanc causam prorumpit, quod sit sensuum omnium præcipuus, ut maxime diffusilis; ac quidem sensus cæteri quodammodo possunt et ipsi *Tactūs* quadam species nominari: vide me ad ver. 408. et i. 505. Edidit etiam Epicurus tractatum singularem *De Tactu*, Περὶ Ἀφης, ejus meminit Diogenes Laërtius, in libris ejus recensendis, ad x. 28. Alcimus autem Avitus, poem. i. 85. nobis in hac materie versatis præsentissimam quidem operam navabit. Sermo est de Dei creatoris opificio, hominem primum artificii manu effingentis; atque admirabilem *Tactūs* efficaciam sic luculenter prædicat:

Hinc arcem capitis sublimi in vertice signat,
 Septiformem vultum rationis sensibus aptans,
 Olfactu, auditu, visu, gustuque, potentem.
Tactus erit solus, toto qui corpore jodex
 Sentiat, et proprium spargat per membra vi-
 gorem.

In primo versuum egregiorum, vice *signat*, legendum esse putem, *figit*; aut alio quovis pari vocabulo, si ab acutioribus possit erui, τῷ *signat* literarum vestigiis propius accedente.

Tute tibi partem ferias, atque experiare.

Quapropter longe formas distare necesse est

Principiis, varios quæ possint edere sensus.

Denique, quæ nobis durata ac spissa videntur,

445 Hæc magis hamatis inter sese esse necesse est,

Et quasi ramosis alte compacta teneri.

In quo jam genere in primis adamantina saxa

Primâ acie constant, ictus contemnere sueta;

Ibid. *numina sancta*. Virgilius, Æn. iii. 545.

————— Tum *numina sancta* precamur
Palladis armisonæ—.

Ver. 457. *juvat*: Δ. *vivat*; errore facili ob literas prorsus consimiles in membranis: vide ad ver. 196.—*egrediens*: Vind. V. ed. B. Δ. *gradiens*; Π. Σ. *egraduens*; quod probō: P. *ingrediens*, sed ex aliis membranis vulgatum profert: vox abest L.

Ibid. *genitalis res*: quas *loca* appellat, in iv. 1028. ut *τοπος*; prius Græci.

Ver. 458. *obfensu*: P. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. *offensâ*; et ita Cicero ad Atticum, ix. 2. “Nam, quod negas te dubitare, quin magnâ in *offensâ* sim apud Pompeium hoc tempore, non video caussam, cur ita sit, hoc quidem tempore.” Sed dudum suspicatus eram ex more Lucretii rescribi debere:

Aut ex *obfensu* quom turbant—:

atque ita postea inveni codicem Vindobonensem expresse exhibere: vide ad i. 795. iii. 954.

Ver. 459. Illud *que*, quod nonnulli libri *τα* confundunt minus necessario solent subjungere, non agnoscunt P. Vind. V. ed. B. G. L. Π. Σ.—*sensum*: G. *sensu*.

Ver. 440. Versum prorsus disperdidit Verouensis:

Ut si forte manu quamos corpore ipse.

Ver. 441. *atque*: hoc probat etiam Bentleius. Editores vulgo dant *æque*, contra libros scriptos.

Ver. 445. *edere*: V. ed. *ædere*; P. *lædere*.

Ver. 445. *esse* abest V. ed. ob similitudinem literarum in vocabulo præcedente: vide nobis monita ad ver. 19.

Ver. 446. *quasi ramosis*: V. ed. *quasi ramis*; Vind. B. Δ. Π. Σ. *quasi ramos*; P. O. Ω. *quasi per ramos*; non male, sed ad modum dicendi vulgariorem. Pius in notis dicit, quosdam legere, *quia sint ramis*; in quibus mihi videor dispicere germanam scripturam loci, sic se habentem:

Et quasi *sis ramis* alte compacta teneri.

Exaratum erat utique vulgari formâ *suis*, ut in quibusdam exemplaribus etiam ad iii. 1058. unde *το* sunt profluxit.

Ver. 447. *jam*: Π. Σ. *nam*: et, in versu proxime veniente, Π. *prona*, vice *primâ*.

Ver. 448. *Primâ acie constant*: figurate; ut milites scilicet validissimi, et totius exercitus propugnatores.

Ibid. *ictus contemnere sueta*. Maro, Æn. iii. 77.

Inmotamque colli dedit, et *contemnere ventis*.

Et ambigi vix potest, an Lucretii locum respexerit ibid vi. 552. ut Lambinus etiam monuit:

Porta adversa, ingens; solidoque *adamante* columnæ,

Vis ut nulla virum, non ipsi excindere ferro Cælicolæ valeant.

Ver. 449. *duri*: V. ed. Π. Σ. *dura*.

Ibid. *duri robora ferri*. Virgilius, Æn. vii. 609.

Centum ærei claudunt vectes, æternaque *ferræ* Robora.

Hinc *grave robur aratri*, ad geo. i. 162. est *καταπρον μινος αρτρα*—*validam vim ara-*

Et validei silices, ac duri robora ferri,
 450 Æraque, quæ claustris restantia vociferantur.
 Illa quidem debent ex lævibus atque rotundis
 Esse magis, fluido quæ corpore liquida constant;
 Namque papaveris haustus item est facilis quod aquarum:
 Nec retinentur enim inter se glomeramina quæque,
 Et procursus item proclive volubilis exstat.

tri—*robustum aratrum*, ut probe Heynius: vide nostrum, i. 881. Hoc etiam Valerius Flaccus imitatione suâ probat, Argon. vii. 555.

— pars diri portant *grave robur aratri*: *adamantini* utique, vel *ferrici*. Apoll. Rhod. iii. 1285. Pind. Pyth. iv. 418. Admodum venuste Avienus, orb. desc. 554.

Vomere quæ duro, quæ longi *pendere aratri*, Solicitavit humum.

Ver. 450. *quæ*: V. ed. Π. *quæque*.—*vociferantur*: V. ed. O. Π. Σ. *voce ferantur*; et forsitan vere, si verba conjungantur; quum passim *αρχαϊσμός* orthographiæ librarii oblitteraverint, quorum nos tantummodo perpauca quædam specimina, quoties scintillula forte fortunâ quævis ex codicibus emicaret, ansi sumus resuscitare. Vide Vossium ad Catull. p. 170. quem laudat Preigerus.

Cæterum, illustrabit nostrum Maro, Æn. i. 449.

— *forilis cardo stridebat ahenis*:

quam notionem pro ingenio suo sublini-
 us extulit Miltonus nostras, Par. amiss. ii. 881.

— on their hinges *grate*
 Harsh thunder.

Interea, divinationem Bentleii minus necessariam puto, qui rescribendum voluit:

Æraque, quæ claustris *restantibus* vociferantur.

Ver. 451. *quidem*: Vind. Π. Ω. *autem*.—*lævibus*: O. Π. *lenibus*.

Ver. 452. *fluido*: V. ed. *fluvido*.—*constant*: O. Π. Σ. *constat*.

Porro, qui sequitur, versus communi fere editorum consensu pro adulterino habetur,

atque ab hujusce loci sententiâ alienissimo: quum vero in omnibus libris MSS. et primis editionibus, ut videtur, compareat, de contextu nolui ejectum, ut aliorum editorum consilium fuit, sed solummodo numerorum ordine exceptum, ne hinc omnium sequentium series turbaretur. Neque equidem cum illis sentio, qui eum omnino illepidum et intempestivum judicant; sed tacitæ objectioni putem Lucretium hoc interposito ire obviam voluisse; quasi dixerat: “ In superioribus affirmavi quidem, “ ea corpora, quibus nostri sensus diverse “ solent affici, ex primordiis constare di- “ verse figuratis: mireris ergo fortasse, “ me lævorem atque rotunditatem princi- “ piis fluidorum omnium, gustu tantopere “ discrepantium, assignare posse: sed me “ facilitas, quâ omnia labuntur et devol- “ vuntur, ad hoc cogit; adeo ut liquor “ papaveris, exempli gratiâ, cum solido “ quovis comparatus, necesse est ex lævi- “ bus æque sit et rotundis generaliter, ac “ simplex aqua; quamvis fortasse minus “ accurate per se specialiter lævigatis et “ rotundatis.” Hæc autem lectoris judicio submittimus.

Ver. 455. *glomeramina*: i. e. aquæ globulos, quos videmus lubricâ cum mobilitate ad destillationem separari. *Glomeramen* est ex multis particulis quædam conglobatio: vide mox, ver. 685. *συστροφῆ* et *συνάλροισμός* partium.

Ver. 454. *procursus*: ita Vind. si collatori sit fidendum; P. G. V. ed. B. L. M. O. Π. Ω. *percussus*; Pii quidam codices, *percussus*; Δ. Σ. *proculsus*: ex quibus variationibus tantum non certissimum est,

- 455 Omnia postremo, quæ puncto tempore cernis
 Diffugere, ut fumum, nebulas, flammisque, necesse est,
 Si minus omnia sunt e lævibus atque rotundis,
 At non esse tamen perplexis indupedita;
 Pungere utei possint corpus, penetrareque saxa,
 460 Nec tamen hæerere inter se; quod quisque videmus
 Sentibus esse datum: facile ut cognoscere possis,

quum in *per* et *pro* facillima sit aberratio, verissime repositam esse nobis *procursus* (i. e. actio *provolve*ndi; vide ver. 409.) lectionem, ad editorum exemplum præcedentium. Aliter, quoniam voces trita et passim venientes, in qualibus est *procursus*, depravationibus minus obviæ reperiantur, divinaveram, nec inepte forsitan, ad hunc modum:

Et *propulsus* item in proclive volubilis exstat: confer iv. 287. et hoc satis sit breviter lectoribus impertisse.—in communium editionum post *item* non agnoscunt Vind. V. ed. G. Δ. Σ. Ω. et formula est longe elegantior *proclive volubilis*, πρὸς in *proclive*; nisi quod me persuasum habeam Lucretium potius scripsisse, ad ætatis suæ et optimorum poetarum morem, “in *pro-cliva* volubilis:” sed nihil ausim de meo, re non cogente, demutare: adeas nostrum, vi. 728.—Porro, codex mancus Gottorpianus hic desinit.

Ver. 456. *Diffugere*: P. *Effugere*, id volens procul dubio, quod V. ed. B. Π. nempe *Affugere*: i. e. *Abfugere*; vulgo, *Aufugere*: quæ lectio mihi saltem præ se maximam speciem veritatis fert.

Ver. 457. *omnia*: Σ. *omnibus*.—*lævibus*: O. Π. *lenibus*.

Ver. 459. *Pungere*: V. ed. *Pangere*; Δ. *Frangere*; sed bene *pungere*, ut *fumus* nempe; vide ad ver. 420. quæ attulimus: *penetrare vero saxa*, ut *nebulæ*, et *flammæ*: adeas i. 527. 530. iv. penult. vi. 687. Virg. geo. i. 475.—*penetrare*: Π. *penetrare*. Et que deest O.

Ver. 460. Hunc versum, et sequentes duos, pro insititiis atque adulterinis Lam-

binus οὐκ ἐπιζῆσι: hunc numero spuriorum Bentleius eximit, notam *volubilis* duobus tantum posterioribus appingere contentus. Nobis sane, quod ad sensum atque connexionem attinet, nihil offendit, si modo puncta probe disponantur; et huic rei dedimus operam cavere. Alia tamen impedimenta, quæ ex lectionum varietate creantur, et ea quidem non levia, obmoventur: nam vulgatæ lectiones per se videntur undequaque commodæ; sed pro *quisque*, in libris omnibus invenitur *cunque*, et *Sensibus* pro *Sentibus*. In ultimo certe proclivis admodum fuerit aberratio; in primo non item. Loco esse *datum*, habent etiam L. M. e *se datum*; Vind. Δ. Σ. *se datum*; Π. O. *sedatum*. Jam vero, si quis, membranarum veterum evolvendis exercitatus, in animum revocet, quam sint affines formis literæ *r*, et *t*, cum *cl*, et *d*, (vide mox, ver. 1055.) characterum dico minusculorum; ille, opinor, laud ægre fatebitur, eam versuum constitutionem, quam statim ex conjecturâ propositurus sum, probabilitatis specie minime carere:

Nec tamen hæerere inter se, quod quonque videmus,
Sensibus est clarum:—

i. e. “Ea est natura fumi et similitum, ut
 “pungant sensus, et corpora penetrent;
 “unde pronum est conijcere, has res ex
 “hamatis et angulosis elementis consistere:
 “quæ oculorum testimonio subjiciuntur
 “(nam sunt ex illis, odores præcipue,
 “quæ vim acerrimam habent, nec tamen
 “acie oculorum attingi queant) statim

Non e perplexis, sed acutis, esse elementis.

Sed, quod amara vides eadem, quæ fluida constant,
Sudor uti maris est, minime mirabile quoquam.

465 Nam, quod fluidum est, e lævibus atque rotundis

“dissipentur, et undique spargantur;
“fieri non potest, ut earum primordia,
“utcumque inæqualia, valde perplexabili-
“ter conjuncta sibi invicem adhaereant:
“putem igitur hujuscemodi corpuscula
“potius acuta esse, quam perplexa.” Hæc
videntur sensum “omnino consentaneum
efficere; et, paucis immutatis, contextui
nobis exhibito æque congruunt, proprias
cogitationes, ne in *φλαυτίας* nimis accu-
sationem incidamus, conjecturis aliorum
posthabentibus.

Ver. 464. Editores post *minime* inter-
polant *id*, contra omnium librorum aucto-
ritatem. Nos talia in Lucretium nobis-
metipsis non permittimus, nihil dubitantes
voculam *id* pro versùs fulcimine intrusam
esse quibusdam de quantitate metuentibus.
Virgilius, *Æn.* vi. 97. “Quod *minime*
“*reris*—;” eos meliora potuerat edocere.
—*mirabile*: Π. *mirabilis*.—*quoiquam*: sic
P. V. ed. Benteleio probante; sed Pii co-
dicee quidam, *habendum*; quod nos etiam
ad priorum editorum exemplum amplexi
essemus, alio libro addicente: L. M. *debet*;
unde meum saltem acumen alicui probo
excudendo non est.

Ibid. *Sudor maris*. Lege, *udor*: neque
aliter ad vi. 501. BENTLEIUS.
Nolle dictum, vir acutissime. Ut enim
tibi concedam dictionem *udor* Latia civi-
tate legitime donatam esse, quæ tamen
controverso Varronis loco, de ling. Lat. iv.
5. inniti videtur; non est, in phrasi *sudor*
maris quod erudito viro displicuisse debeat.
Sudor maris valet *humida salsitudo maris*:
vel *humor simpliciter*, atque inde *sudor*
appellatus, quod *humor marinus* etiam
salsus sit. Maro, *Æn.* ii. 175.

————— *salsus*que per artus
Sudor iit.

Appositus est etiam Ovidius, met. ii. 198.

————— nigri *modidum* sudore veneni.

Hinc petulans Gesneri inscitia, Claudia-
num ad Prob. et Olyb. cons. 221, cul-
pantis, retundi potest:

————— taurina levantur
Cornua, temporibus raucos *sudantia* rivos:

i. e. *stillantia*: et vocem *raucos* contra
Heinsium Burmannus bene tuetur, sed
optime Virgilius, *Æn.* ix. 125. Aristote-
les etiam, in meteor. ii. 5. Lambino lau-
datus, dicit Empedoclem vocitavisse mare
ἰδρωτα τῆς γῆς: et Plutarchus de plac.
phil. iii. 16. idem testatus est. Jam vero
locum Plutarchi, aliter citatum Eusebio,
et Xylandro Reiskioque non intellectum,
probe exhiberi in vulgatis satis evincunt,
quæ subinde dicit Aristoteles; qui con-
sulendus est. Denique, ad Lucretianam
phrasim omnium maxime Serenus Samo-
nicus facit, de med. 88.

Pruritus autem *salsus* levat humor acetii,
Sive *maris rabidi sudor*.

Sic legendum: *salsus* est, acris—acerbus;
ut bene codex Leidensis: vulgo, *salsos*:
et *rabidi*, vice *rapidi*, præcepit Keucheni-
us; de quâ permutatione nos ampliamus
ad v. 890.

Ver. 465. *quod*: Π. *qui*; non male, ut
ad *sudor maris* redeat: vel etiam hinc
probe legas ad hanc normam:

Nam, *quia fluidus* est—.

fluidum: Vind. M. O. Γ. Ω. *fluidus*:
quæ vera possit esse lectio; sed in hanc
magis opinione propendeo, ut existimem
a contracto, *fluidum est*, nempe *fluidus*,
istam varietatem exortam esse.

Ibid. *quod fluidum*: i. e. *in* quod
fluidum—*quatenus* fluidum est. Et
um haud patitur elisionem; de quâ re in-
spice notam ad i. 562. iii. 197. Sic in mo-
nosyllabâ dictione Flaccus, sat. ii. 2. 28.

Est; et lævibus atque rotundis mixta doloris
 Corpora: nec tamen hæc retineri hamata necessum:
 Scilicet; esse globosa tamen, quom squalida constant,
 Provolvi simul, ut possint conlædere sensus.

————— cocto *num* adest honor idem?

ubi perlegenda est exquisita Bentleii eruditio.

Ver. 466. *et*: sic dedi ex conjecturâ, levio-rem mutationem putans, et æque bonam lectionem, ac eam, quam ingenia aliorum editorum interpolaverint, *at* utique: nam *e* simplex est librorum omnium, tam MSS. quam antiquitus impressorum, scriptura.—*rotundis*: Vind. *rotundi*.—*mixta*: P. Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. *admixta*; quod mihi scrupulum injicit: et miror Pium, qui syllabam abundantem, nihil super eâ lectore monito, patienter tulerit, ac admiserit.—*doloris*: P. *volare*.

Ver. 467. *tamen*: P. *tantum*.—*retineri*: P. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. *retinere*; non deterius; ut constructio sit: “Nec necesse est, hamata primordia moram injicere his corporibus.”—*necessum*: sic P. Vind. V. ed. Π. quod, ut minus pervagatum, accipiendum habui: reliqui libri, *necesse est*.

Cæterum, lector, commonefaciendus restas, voculam *nec* in origines ejus, conjunctionem nempe *et* atque adverbium *non*, dispesci debere, si velis ad plenum intellectum argumentationis Lucretianæ pervenire. “Amara fluida, quum sint *fluida*, ex lævibus et rotundis particulis componuntur; et, quum sint *amara*, ex particulis etiam dolori affinis, ita tamen, ut hæc particule scilicet non sint in hoc casu hamatæ; id, quod liberri- mus earum procurus haud patitur: sint igitur oportet, et globosa et aspera,” (hoc significatur τῶν *squalida*; vide ad ver. 425.) “ut uno atque eodem tempore lædant, et pariter provolantur.”

Quid autem? observabam *nec* in *non* et resolvendum esse: sin hoc tibi leviusculum videatur, ex vero sensu multorum locorum

VOL. I.

in pœtis, hinc pendente, honorificentio-rem de tantillâ re opinionem concipere ne dedigneris. Ad hanc formulam in Lucano, Phars. v. 459. se Cortius turpiter traduxit, dum conjecturis versum corrum- pere volebat, gelatum mare describentem:

————— comprimit unda,
 Dependit quascumque, rates; *nec* pervia velis
 Æquora frangit eques:

i. e. “*et* eques frangit æquora, velis *non* pervia.” Verum solus Burmannus sagaciter odoratus est. Idem tamen Burmannus, infelicissime sui immemor, probam lectionem ad Ovidii met. viii. 291. eiecit, et amplexus est depravatam *nunc*:

Nec matura metit fleturi vota coloni:

i. e. “*et* metit vota *non* matura.” Valerium Flaccum, ad i. 155. interpretes silentio transiliunt; ne videantur scilicet lectorum suorum sagacitati nimium diffidere modestissime veriti, si locos luce meridianâ clariores enarratum eant, et titivilitiis suæ eruditionis et acuminis vim admoveant!

————— illa sedet, dejectâ in lumina pallâ,
Nec Jove majorem nasci suspirat Achillem.

i. e. “*et* suspirat Achillem *non* nasciturum esse Jove majorem;” ob oraculum nempe parato matrimonio frustratum. Nota res est: sed de his satis, si et in Horatii loco mihi concedatur genuinam verborum constructionem aperire, quam perspexit nemo, ad od. i. 51. 19.

Frui paratis, et valido mihi,
 Latoë, dones, et, precor, integrâ
 Cum mente; nec turpem senectam
 Degere, nec citharâ carentem.

Ordo et sensus sunt: “Latoë, dones mihi, et cum sano corpore, et mente sanâ,

T

- 470 Et, quod mixta putes magis aspera lævibus esse
 Principiis, unde est Neptuni corpus acerbum;
 Est ratio secernundi, seorsumque videndi.
 Humor dulcis, ubi per terras crebrius idem
 Percolatur, ut in foveam fluat, ac mansuescat.
- 475 Liquit enim supra tetri primordia viri;
 Aspera, quo magis in terris hærescere possint.

“frui paratis; et degere senectam non
 turpem, nec carentem citharâ.”

Ver. 468. *esse*: V. ed. *est*.—*constent*:
 L. M. Π. *constet*; et sic sane constructio
 posset procedere, sed durinscule, hoc pacto:
 “*Ut constet esse ea globosa, cum
 sint squalida.*” Vulgatis omnino stan-
 dum est.

Ver. 469. *Provolvi*: Π. *Pervolvi*; ut
 modo ad ver. 454. *percursus*, vice *procur-*
sus, vidimus.—*conlædere*: Σ. *expresse*; Π.
lædere, omisso *et*; O. Δ. *collidere*, ad cod.
 Σ. sed scripturâ recentiore; reliqui omnes,
 et *lædere*. Quum vero id antiquitatis ger-
 manæ vestigium non temere relictum vi-
 deretur, re diligentius exploratâ, notabi-
 lem sane, et quantivis pretii æstimandam,
 restitutionem huic loco tandem quivimus
 conficere. Infinitum verbum scilicet *Pro-*
volvi officio substantivi fungitur, ut iv.
 769.

Præterea, *meminisse* jacet, languetque sopore.

Et ordo est: “*Ut, simul τῷ provolvi, pos-*
sint sensus conlædere.” Similiter, ut
 alii sæpius, Silius Italicus, v. 418.

————— avulsa est nam protinus hosti
Ore simul cervix.

Plenum fuerat, “*simul cum ore.*” Si-
 militer, interea, verbum casibus omnibus
 accommodari pene pudet admonere; ut
 satis sit lectorem remisisse ad Sanctii Mi-
 nervam, iii. 6. has formulas multâ cum
 industriâ atque eruditione persequentis;
 et Perizonii commentarios. Invenustus
 autem librarios versibus ad has exquisitas
 dicendi rationes exactis propriam temeri-

tatem atque inscitiam suæ gentis immis-
 cuisse, mirari desinamus.

Ver. 470. *Et*: M. *At*.—*quod*: V. ed.
quid; Vind. Δ. Ω. *quo*, ut vulgares editi;
 sed aliter potius loqui solet noster.

Ver. 471. *Neptuni corpus acerbum*:
 i. e. ille *sudor maris*, quem prius sibi in
 exemplum sumpserat, ver. 464. Faber,
 qui inter hæc distinguere conatus est,
 omnino fallitur. Et *acerbum* est *amarum*.
 Vetus glossarium: “*Πικρον, acerbum, a-*
marum:” et, “*Acerbum, πικρον:*” cum
 quibus committas velim meam *Silv. Crit.*
 iii. p. 151. iv. p. 254. v. p. 155.

Ver. 472. *Est*: Vind. *Esse*.—*secernun-*
di: V. ed. Ω. *se cernendi*.

Ver. 475. Ordo verborum perturbatio
 est, quam velis; sed exempla non minus
 insuavia structuræ hujusce incompositæ
 ex poetis studiosioribus harum rerum fa-
 cile produci possent. “*Humor idem dul-*
cis est, ubi per terras crebrius percola-
tur.” Editores sane de suis apothecis
 nobis *dulcēt*, vel *dulcet*, loco *dulcis*, benig-
 nissime propinant; sed omnia, quotquot
 sunt, exemplaria huic facinori reclamant,
 et voces istas casta Latinitas non agnos-
 cit.

Porro, in Π. erasum est vocabulum *idem*:
 et hanc humoris percolandî viam *fuse*
 et ornate Virgilius denarrat, ad geo. ii.
 258.

Ver. 474. *mansuescat*; i. e. mollescat
 —mitescat—dulcescat: uti Lucanus, x.
 257.

Æquoreasque sales longo mitescere tractu.

Ver. 475. *Liquit*: V. ed. *Nequit*;

Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ,
Ex hoc apta, fidem ducat: primordia rerum
Finitâ variare figurarum ratione.

480 Quod, si non ita sit, rursus jam semina quædam
Esse infinito debebunt corporis auctu.
Nam, quod eâdem unâ quoivis vis in brevitate
Corporis inter se multum variare figuræ

Vind. *Inquit*; P. O. *Liquit*, optime; uti citat etiam Priscianus, lib. vi. p. 722. qui et exhibet *vestigia*, pro *primordia*.—*supra tetri*: P. *tetri supra*; V. ed. *separare*; Vind. *supra tetri*; Δ. Π. Σ. *superate*; Ω. *superante salo*.—*primordia*: Vind. *mordia*; amissâ syllabâ ob similitudinem præcedentium literarum in voce *tetri*.—*viri*: Σ. *rerum*. Ex his autem varietatibus nihil colligendum videtur, quo vulgata mutari debeant; nisi quod *Liquit* importaverim.

Ibid. *tetri viri*: i. e. salsi, vel amari; ut ver. 400. Hinc per oxynoron haud illepidum de pomo fatali, Evæ degustato, Alcimus Avitus, ii. 252.

Dulce subit virus; capitur Mors horrida pastu.

De dictione *virus* egimus ad i. 720. Plinium tamen apponemus, nat. hist. xxxi. 55. “Quidam et in quartanis dedere eam (aquam maris) bibendam:—asservatam, et in hoc vetustate *virus* deponentem.” Ovidius, ex Pont. iv. 10. 46. 60. hoc *virus*, vel salsuginem, *vim* ac *vires* ponti vocat.

Ver. 476. *hærescere*: V. ed. *horrescere*. Et editi habent *possunt*, contra omnium veterum librorum auctoritatem.

Ver. 477. *quæ*: Π. *qua*; nec male: i. e. “Pergam connectere rem eâ viâ, quâ ex hoc fidem ducit.”

Ver. 478. *apta*: nonnulli, *acta*; P. in notis; ut O.—*ducit*: L. M. *ducit*, si credendum sit Havercampo.

Ibid. *apta*: i. e. dependens, et quasi hinc alligata: ut Cicero, Tusc. dispp. v. 21. “In hoc medio apparatu, fulgentem gladium e lacunari, setâ equinâ ap-

“*tum*, demitti jussit.” Ibi recte animadvertit Davisius, variam lectionem *appensum* ex glossemate natam esse. Sed vide sis plura de hac dictionis significatione apud Nonium in *Aptam*, iv. 3. qui Tullii locum apposuit. Tibullus, i. 9. 69.

Ista huic persuadet facies, auroque lacertos
Vinciat, et Tyrio prodeat *apta* sinu?

Ita legendi sunt hinc versus, ac distinguendi: unde speciem habet nostra Catulli emendatio ad Silv. Crit. ii. p. 51. et omnino consulas Servium, ad Virg. Æn. iv. 482. Solinus, cap. xxvi.—“sed, *apti complexibus* mutuis, velut humanis *conjugationibus* copulantur.” Inspice etiam dicta ad iii. 851.

Ver. 479. *Finitâ*: P. V. ed. B. O. et Π. in rasurâ, *Finitas*; quam lectionem tantum non prætulerim.—*variare*: M. *variata*; insuavi sono.—*ratione*: P. Vind. V. ed. B. Π. *rationes*.

Ver. 480. *jam*: Ω. *rara*. Sed an detortum hoc fuerit ultimo loco per *rata* a data? Vide ver. 426.

Ver. 481. *debeant*: Π. *debeunt*; V. ed. *debeant*: fortasse rectius.—*corporis*: V. ed. Π. *corporum*.

Ver. 482. *Nam quod*: ita P. i. e. “Nam ita erit, eo quod—” cæteri omnes, si excipias Π. qui habet *Namque et in*, dant *Namque in*: sed repetitum *in* quo tandem pacto tolerari possit?—*eâdem unâ*: Π. *media ima*; quarum posterior usitatissima est permutatio: vide ad i. 992.—*brevitate*: Π. *brevi*. In versu sequente, V. ed. omittit *se*.

Ver. 484. *possunt*: Δ. *possum*.—*face enim*: sic Ω. forte mollius; Vind. B. L. M. Π. *fac enim*; P. Δ. *fateor*; V. ed. *se-*

Non possunt: face enim minumis e partibus esse
 485 Corpora prima; tribus, vel paullo pluribus, auge:
 Nempe, ubi eas parteis unius corporis omneis,
 Summa atque ima, locans, transmutans dextera lævis,
 Omnimodis expertus eris, quam quisque det ordo
 Formarum speciem totius corporis ejus;
 490 Quod super est, si forte voles variare figuras,
 Addendum parteis alias erit: inde sequetur,

temur; Σ. fatemur. At enim *face* videtur antiquior orthographia, et fortasse multis comicorum locis restituenda est. Varro, de re rust. i. 9. 7. "Sed, quod sequitur, "tertium illud de modis *dice*." Et ibid. ii. 1. 11. Sosipater Charisius, gramm. inst. lib. iii. p. 227. "Omnia imperativa "tertiæ conjugationis secundam perso- "nam instantis temporis per *e* litteram "terminantur. Corruptantur autem hæc "tria; ut facio *fac*, dico *dic*, duco *duc*: "—sed apud veteres salva est regula; "nam dixerunt, *face*, *duce*, *dice*." Q. Rhemni Palæmonis ars gramm. p. 1582. "Sed quæstio de *Dic*, *Duc*, et *Fac*; nun- "quam enim, additâ *re*, integre sonuerit "infinitivus: sed hoc usu plurimum va- "luit; nam Virgilius dicit *Dice*, et Te- "rentius *Face*: quibus si adicias *re*, "faciunt integre sonare infinitivum mo- "dum, *Dicere*, *Facere*, *Ducere*." Hinc haud dubitem legere in Virgilio Æn. i. 753. vi. 518. 545. vii. 546. *dice*, pro vul- gari *dic*; et Æn. xi. 464. geo. iv. 538. bis *duce*, pro *duc*. Idem Varro, ibid. iii. 2. fin.—"induce me in viam disciplinæ." Sed omnino consuli debet Burmannus, ad Anthol. Lat. iii. 155. 6.

Ver. 485. *tribus vel*: Π. *partibus uti*. —*auge*: idem *euge*; et V. ed. interpolat *præ* ante *tribus*.

Ver. 487. *transmutans*: V. ed. Ω. *transmutas*; Π. *transmittas*. Pro *lævis*, Gronovius, obs. 5. 1. p. 435. laudante Havercampo, videtur voluisse *lævius*, quæ fuit prior scriptura codicis M. quamvis eadem manu superscripta sit *lævis*. Quid autem

sibi velit istud *lævius*, malim dicant alii: me prorsus ignorare fateor. Horatius, sat. i. 4. 58. locum habet non dissimilem:

————— et, quod prius ordine verbum est, Posteriorius facias, præponens ultima primis.

Ver. 488. *Omnimodis*: sic editiones vulgares recte, ex Lambini ingenio, ut ex-putem; L. M. *Omnimodi*; reliqui omnes, *Omnimodo*; quibus nullo modo possum subscribere, ut hiatus scilicet minus necessario relinquatur, et loquendi norma, Lucretio insolita, qui sæpe formâ *omnimodis* usus est, inferatur.

Ver. 489. *Formarum*: L. M. Δ. *Formai*: parum interest. Et ordo est: "Nempe "ubi, locans eas omnes partes, et sum- "ma et ima, unius corporis, dextera læ- "vis transmutans, eris expertus omni- "modis, quam speciem formarum quis- "que ordo totius ejus corporis det; si "velis ulterius formas variare, id non "aliter quam ex novarum particularum "accessu fiet."

Ver. 490. *voles*: Vind. V. ed. L. M. *vales*. Et tres versus, qui statim consequuntur, desunt Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. deceptis haud dubie apographis homocoteleuto vocabulo *figuras*, uti sagaciter admonuit nuperus editor Lucretii ad exemplar codicis Vindobonensis. Hæc autem est ex iis depravationibus, quas nullæ criticorum opes emendare valeant; et, defectu scriptorum librorum, nequit ambigi quin multi sint auctores, qui vitii inemendabilibus ob hanc causam in omne tempus inquinabuntur: quod satis sit in transitu præstrinxisse. Hinc est, quod in codice

Adsimili ratione, alias ut postulet ordo,

Si tu forte voles etiam variare figuras.

Ergo formarum novitatem corporis augmen

495 Subsequitur: quâ re non est ut credere possis,

Esse infinitis distantia semina formis;

Ne quaedam cogas inmani maxumitate

Esse: supra quod jam docui non esse probare.

Jam tibi Barbaricæ vestes, Melibœaque fulgens

Cantabrigiensi, Juvenalis satiræ vi. ver. 146. omittatur; et in nostro codice O. ver. 856. libri primi.

Ver. 491. *Addendum parteis*: egi de hac formulâ ad i. 112.

Ver. 492. *Adsimili*: P. *A simili*; O. Ω. *At simili*.

Ver. 494. *formarum*: Δ. *formai*.—*corporis*: V. ed. Π. *corporum*.—*augmen*: Π. *agmen*.

Ver. 497. *Ne*: Π. *Nam*. Et vocis *maximilas* usum non aliunde, opinor, habuit Nonius probatum dare ex veterum scriptis, quam ex hoc Lucretii versu, quem ille grammaticus apposuit. Arnobius, pro solito sibi, hanc etiam nostro peculiararem dictionem suis immiscuit, ad lib. vi. p. 204. "Ratione hac ergo sequitur, " ut intelligere debeamus—Deos—in vas-
"tis porrigere se longius, atque in *maximitatem* producere."

Ver. 498. *esse probare*. Hæc scriptura est longe exquisitor codicum antiquorum Pii; quam librarii non satis intelligentes in *το posse* omnium exemplarium reliquorum demutavere: hoc autem facto, necesse habuerunt editores *probari* ponere contra omnia exemplaria, loco *probare*: illam lectionem tamen in O. Δ. ego met inveni. Enim vero formula, quam Lucretio restitimus, usitatior est, quam quæ stabiliri exemplis vel poscat se, vel patiat. Redi ver. 469.

Ver. 499. *Barbaricæ vestes*: i. e. generaliter *orientales*, propter diffluentem opulentiam ac luxuriosissimos cultus harumce gentium. Virgilius, Æu. ii. 504.

Barbarico postes auro, spoliisque, superbi.

Quem secutus est Valerius Flaccus, vi. 526. ubi locutio *chlamys ardet*, cum locis adductis Heinsio, multum illustrat *το Cari fulgens purpura*:

Nec levior comitatur Aron; horrentia cuius
Discolor arma super, squalentesque ære lacertos,
Barbaricâ chlamys ardet acu.

Squalentes ære: i. e. squamis æreis horrentes: vide supra, ad ver. 425. Euripides, Iph. Aul. 73. de Paride loquens:

————— ἀνθρῶς μὲν ἑμαυτῶν ΣΤΟΛΗΝ,
Χρυσῶ τε λαμπροῦ, ΒΑΡΒΑΡῶ ΚΑΙ ΔΗΜΑΤΙ.

Ita locus castigandus est ad fidem quorundam Clementis Alexandrini codicum: i. e. "fulgeus vestimento floribus aureis "picturato." Vulgo, *στολη*: conferas ejusdem Iona, 1178. editionis mææ. Et priorem Euripidis locum imitatus est Horatius, od. iv. 9. 15. unde explicare vim atque venustatem dictionis *αναπτειρωσας* in Herodoto, ii. 116. quam prudentes editores non attingere, in proclivi est; sed hæc nos ab opere proposito longius eveherent.

Ibid. *Melibœa Purpura*. Ex loco Virgilius profecit, nonnihil etiam de suo ornamentum intertextens, ad Æn. v. 251.

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum

Purpura Mæandro duplici *Melibœa* curcurrit.

Ibid. *fulgens Purpura*. Idem Maro, ad Æn. ix. 614.

————— picta croco, et *fulgenti* murice, *vestis*.

"Fulgenti murice, *purpurâ*." Servius.

Ver. 500. *tincta*: sic editores, post

500 Purpura, Thessalico concharum tincta colore;
Aurea, pavonum ridenti inbuta lepore,

Pium et Veronensem, verissime reposuere, pro *lecta*; quod vitium omnia exemplaria scripta obsidet. Eandem restitutionem, libris itidem renuentibus, nosmetipsi Virgilio nuper fecimus, ad geo. i. 467. plausuris, ut auguramur, eruditibus. Et vulgati inferciunt et ad finem hujuse versûs, sed omnino sine libris.

Ibid. *Thessalico*: nam civitas *Thessaliæ*, teste Servio, l. c. est *Melibœa*: cui consentit Stephanus Byzantius.

Ver. 501. *ridenti*: sic Ω . et alii dudum restituerunt ex libris scriptis; sed reliqui omnes, quibuscum nobis res est, *rident*. Facile *i* elaboretur ob sequentem syllabam.

Ibid. *Aurea pavonum lepore*. Anthologia Lat. Burm. iii. 132. 2.

Tuo palato clausus *parvo* pascitur,
Plumato amictus *aureo* *Babylonico*:

quæ Lucretium egregie illustrant: nam hunc versum, ut præcedentis exegeticum capio, quum voces, quibus pavones tam in pœtâs Græcis, quam Latinis, insigniri solent, *χρυσίους* puta, *αλέκρους*, et similia, indifferenter de luxu vestimentorum etiam usurpentur. Locum Lucani non alienum admovebo, ut videamus quid sibi velit illud epitheton *plumatus*: nam scholiastes rem non tenuit; editores autem, pro solito sibi, melius putant dissimulare, quam ignorantiam suam ingenue fateri. Legitur autem in Phars. x. 125.

Strata micant; Tyrio quorum pars maxima fuco
Cocta diu virus non uno duxit alieno:
Pars auro *plumata* nitet, pars ignea cocco:

auro *plumata*: i. e. aureis squamis obducta—auro squalens, vel horrida: vide nos supra ad ver. 425. Rem conficiet Virgilius, *Æn.* xi. 771.

————— quem pellis ahenis
In plumam squamis auro conserta tegebat.

Bene Servius: “Pluma est in armaturâ, ubi lamina in laminam se indit.”

Ibid. *ridenti*: i. e. splendenti; post Græcos: ut Homerus, *Il.* T. 360.

————— ΓΕΛΑΣΣΕ δῑ πασᾱ περῑ χθων̄
Χαλκῶν̄ ἴσο̄ σπερσῆς:

vide nos ad ver. 375. et iii. 22. Interea, mihi satis liquet, hanc dictionem redonandam esse carmini 292. ver. 13. lib. iii. Anthol. Lat. Burm. vel Ausonii idyll. xiv. vide ad ver. 319. supra:

Clara pruinosis *ridet* at gemma frutetis.

Vulgo, *candebat*; sed varia lectio *gaudebat* nihil est nisi veræ vocis, ope nostrâ restitutæ jam nunc, interpretamentum. Libet vero Petronium *εν παραρῶδι* ab insectis conatibus editorum vindicare, in cap. 109.

Nunc umbrâ nudata suâ jam tempora *maerent*,
Areaque attritis *ridet* adusta pills:

i. e. *splendet*: nam, calvo credite, lectores! *nitent* capita calvorum; aut saltem Homero fides sit: hinc enim Eurymæchi festiva dicacitas in Ulysses, *Od.* Σ . 353. tota pendet:

Εμῆς μοι δοκεῖ δαιδῶν σέλας ἑμμεῖσι αὐτῶ
Καὶ κισσῶν: ἐπεὶ καὶ οἱ ἐνῑ περιχθῆς ΟΥ ΔΗ ΒΑΙΑΙ:

sic enim ubique in eo legendum est. Hic autem locus non eflugit *Synesii* diligentiam in *ecomio* ejus facetissimo. Juvenalis, sat. xi. 103.

Ut phaleris *gauderet* equus:

i. e. enitesceret, et splenderet.

Ibid. *inbuta*. Idem potest hæc dictio *την̄ tincta* prioris versûs. Sic *Avienus*, *Arat.* 1446.

————— similis *lux imbuat* ortum:

et infra, ver. 1574. pariter, ut opinor, scribendus:

————— ne sanguineus late *rubor imbuat* ora:

i. e. tingat—inficiat: vulgo, *induat*. Vide mox, quæ dicentur, ad ver. 733.

Ibid. *inbuta lepore*. Huc oculos etiam *Mauilius* convertebat, ad iv. 525.

Nec triste ingenium, sed dulci *tincta lepore*
Corda creat.

Ver. 502. *Pepla*. Hæc est nimis elegans *Burmanni* emendatio, ad *Petronii*

Pepla, novo rerum superata colore, jacerent:
Contemptus sudos smyrnæ, mellisque sapes;

cap. 55. proposita; ubi, quæ bene multa interpretes congressere, ad illustrandum Lucretium egregie facient. Loquitur nimirum per omnem locum Carus noster de rebus inanimatorum; unde viventium pavouum mentio intempestiva maxime et *«προσδιονυτος»* haud injuriâ videri possit. Jam vero ex universis Latinitatis thesauris vocabulum magnificentiæ sermonis Lucretiani atque amœnitati adjunctarum phrasium accommodatius hæc conjecturâ nemo deprompserit. Isidorus. origg. xix. 25. “*Peplum*, matronale pallium, ex purâ purâ signatum; cujus fimbriæ *aurei* “*staminis summitate resplendent.*” Sic legendum: libri, *aureis*. Servius, ad Virg. Æn. i. 480, *peplum* definit, *pallam pictam femineam*. Versus quidam nobis admodum appositi leguntur in Homeri hymno ad Venerem, ver. 86. sed corrupti luxatiq, hoc autem pacto concinnandi :

Πεπλον μιν γαρ ἔσπο, φαινοτικρον τυρος αυγυς,
ΚΑΛΟΝ, ΧΡΥΣΕΙΟΝ, ΠΑΜΠΟΙΚΙΑΟΝ ὡς
δὲ σεληνη,

Στήθεσιν αμρ' ἀταλοισιν διαμπετο, θραυμα ἰδισ-
θαι.

Ειχε δ' ἐτιγκαιπτας ἰλικας;—κτλ.

Æqui judices et idonei, qui sibi id laboris sumpserint, ut Il. E. 358. Z. 289—296. J. Pollucem, vii. 50. cum hoc loco conferant, haud invite fatebuntur, opinor, depravationem scribarum insigniorem pulchre mihi profligatam esse. Cæterum, ut ex abundanti divinationem Burmannianam, in optimis sane atque felicissimis habendam, confirmatam atque illustratam demus; quid colorem sermonis Lucretiani pro huic locum propius attingit descriptione illâ pepli Papinianâ, ad Theb. x. 59?

———— variis ubi plurima *floret*
Purpura picta modis, mixtoque incenditur auro.

Jam vero lectionis varietatem percenseamus, ut nihil desit lectoribus, quo minus judicium de hac emendatione accuratum ferant. *Pepla novo*: P. V. ed. B. Δ. Π.

Σ. *Sed nova*: unde sane ob similitudinem *et τῶ d*, vulgaris editorum lectio, *Secla* scilicet, aliis non obstantibus, speciem haberet: emendatissimi codices Pii dant, *Sedulo quæ*: de scripturâ membranarum L. M. in hoc loco, ut in aliis bene multis, parum liquido constat; et sane Havercampus, cui liber usus horum optimorum exemplarium suppetebat, perfunctorie nimis officio suo functus est. Ipsum me etiam nonnihil subinde culpo, qui aliquoties membranas Ω. negligentius inspexerim; sed recentior is forte liber, quam in quo loeorum de hoc genere valde lubricorum omnis cardo versari debeat.—Denique, si *Secla* scripserit Lucretius vocem ubivis obviam, et ipsimet passim frequentatam, unde corruerint librarii, ægre aliquis divinet.

Ver. 505. Conjunctionem *Et*, a quâ omnia exemplaria versum ordiuntur, quâ de causâ potissimum omiserim, statim patebit. Sane, sine copulis, incesso vividiori atque stabiliori locus procedit, et similem interpolationem nuperrime eiecimus de fine ver. 500.—*sudos*, vel *sudor*: (sed nos orthographiam vetustam Lucretii, et antiquis agnitam grammaticis, ut decor ac proportio postulatur, amplectimur) sic perspicue Δ. Π. Σ. et V. ed. quam proxime, *sudodor* nempe; L. M. *udor*; errore facili, quum literam prostantem præiens vocabulum attraxerit et eliserit: reliqui omnes, P. Vind. B. Ω. utique, *odor*; dictione tritissimâ cum aliâ ex longe elegantissimis, quod adsolet, commutatâ. Sed enim auctor Ciris non absurde judicari potest huic ipsissimum locum imitari voluisse, ver. 458.

Non mihi jam pingui *sudabunt* tempora *myrrhâ*.
Totidem verbis Euripides, Ion. 1194.

————— *εκ τε γαρ κρωσσαν ὕδαρ*

Χερσιν ἐτιματι νιπτρα, καθῆδουμια

ΣΜΥΡΝΗΣ ἸΔΡΩΤΑ :

ubi nos videndi: sed notissima est translati sermonis formula, nec annotationis

Et cyneæ mele, Phœbeaque, dædala chordis,
505 Carmina, consimili ratione obpressa silerent:
Namque aliis aliud præstantius exoreretur.

Cedere item retro possent in deteriores
Omnia sic parteis, ut diximus in meliores:
Namque aliis aliud retro quoque tetrius esset
510 Naribus, auribus, atque oculis, orisque saporì.

longioris indigens.—*smyrnæ*: sic, *αρχαϊκώς* et *Αιολικώς*, exhibent P. Vind. V. ed. B. L. M. Σ. sed Δ. Π. ut editiones communes, *myrrhæ*; Ω. *smirnæ*.

Porro, lector observet velim, Lucretium eis rebus inhærere, quæ vel oculis, vel naribus, vel gustui, vel auribus denique, obversantur, (vide ver. 510.) nullâ interea *tactûs* ratione habitâ; hac nimirum de causâ, quod is sensus unus alios omnes attingat et comprehendat: redi ad ver. 408.

Ver. 504. *cyneæ*: Π. *cyngæa*; Ω. *cyneam*.—*mele Phæbea*: Δ. Ω. *ελαφωβæα*.—*mele*: Π. *idem*.

Ibid. *dædala chordis*: i. e. ope chordarum variata. In hoc usu dictionis, quatenus carminibus accomodetur, auctorem Pindarum noster habuit, Ol. i. 169.

———— κλυταίσι δαίδα-
λωστέων ὕμνων πτυχαίσι.

Lyrici scholiastæ atque interpretibus ad Pyth. iv. 526. non assentior, sed a Lucretio expositionem malim petere:

Πολλοὶ ἐν τῆς σαφῆς δαίδαλασαν
Φορμιγγῆς βασταζῶν πτυ-
χῆσι, ἄσυχμα διγόμεν'

i. e. diversorum cantuum capacem. Idem denique Nem. xi. 23.

Καὶ μετρίονταίσι δαίδαλιντα μελιζόμεναισιν.

Ver. 506. *exoreretur*: Vind. V. ed. B. Π. Σ. *exoriretur*: et, quam ob rem syllaba *ri* hujusce temporis haud æque bene possit corripi, atque in præsentî tempore modi indicativi, non equidem invenio; et istæ mutationes moribus antiquiorum poetarum adversantur. Ad eundem modum variatur vox *potiremur* in MSS. ad Ovid.

met. xiii. 230. ubi videndi sunt eruditi commentatores, qui mihi neutiquam persuadent. Nisi *τοῖς* *potitur* in poetis exstaret, syllabam secundam brevem exstitisse nemo credidisset. Δ. *exorerentur*: atque hic versus cum duobus sequentibus desunt L. et M. In Δ. vero verr. 507. 508. transpositi leguntur: atque, in versu præeunte, Π. *sileret*.

Ver. 509. *retro quoque tetrius*: V. ed. B. O. Π. Σ. *retroque ut acrius*; Δ. *retroque ut tetrius*.

Ibid. *retro*. Dispicet hujusce vocis, prorsus, ut videtur, supervacaneæ, repetitio. An dederit noster?

Namque aliis aliud *tetrum* quoque tetrius esset: quo nihil facilius aptiusque desiderari queat. Et, si rem intuearis, vix ulla literarum fit mutatio: quantum enim inter se discrepant *retro* et *tetrō*? i. e. *tetrum*, vel *tetrum*: vide i. 970.—Cæterum, in versu proxime veniente, *atque* deest Π.

Ver. 511. *quin*: i. e. *imo*, vel *sed*, vel in simili quodam significato, cujus plura exempla tibi lexicographorum collectiones non denegabunt. Sic autem ausus sum ex conjecturâ rescribere, pro librorum omnium lectione *in*, ut deploratæ constructionis morbo facillime mederer. Alii sane editores hanc medicinam alio modo administrare voluerunt; inferciendâ nempe conjunctione *et* ad finem versûs: quod et inconcinnum est, atque duabus rationibus oppugnatur, quæ divinationem meam ex Lucretii ipsius auctoritate summo opere stabiliant. Si te ad indicem recipias, statim deprehendes locutionem *reddere rebus*, et germanas multas, poetæ nostro

Quæ quoniam non sunt, quin rebus reddita certa
Finis utrimque tenet summam; fateare necesse est,
Materiam quoque finitis differre figuris.

Denique, ab ignibus ad gelidas hiemisque pruinas

515 Finitum est, retroque pari ratione remensum est.

Omnis enim, calor ac frigus: medieique tepores
Inter utrasque jacent, explentes ordine summam.

quam familiariter adhibitas; *reddere* autem *in rebus*, nusquam legi. Rursus, phrasim *reddita certa finis rebus* libentissime usurpat noster; sed locutiones istæ, quæ exsurgunt, si seorsim ponantur voces *rebus reddita*; atque itidem seorsim *certa finis*, quod posito τῶς et editorum ad finem versûs exemplo necessitate factum est, a stylo Lucretiano prorsus abhorrent, neque, ut exputem, per totum ejus poëma vel vice simplici lectoribus ostenduntur. Spem igitur, hæc saltem meam emendationem judicibus æquis et idoneis approbatura esse.

Denique, alia divinatio menti meæ se obtulerat, quam cum lectore communicavisse non pigebit, et viæ editoribus inite nullus dubitem longe anteferre; quamvis haud eam præ illâ malim, quam prior sim ingressus:

Quæ quoniam non sunt *in rebus*, sed data certa
Finis utrimque tenet summam.—
ut inferius, v. 584.

Posse dari finem.

Ver. 515. *Materiam*: P. *Materiam*.—*finitis*: sic P. H. soli; reliquis in omnibus legitur *infinitis*, apertissimo scriptoris scopo repugnante.—In priore versu, pro *utrimque*, H. *utrumque*: quæ dictiones alias confunduntur.

Ibid. *finitis figuris*: i. e. “Quum summa ipsius materiæ sit finita, necesse est, ut omnes figuræ, quas materia poterit induere, sint etiam numero finitæ.” Hanc tamen conclusionem poëtæ nostri filii geometræ ei sunt neutiquam concessuri. Sed cum sensu poëtæ grammatico, non accuratâ opinionum veritate, nobis in hoc munere defungendo res est.

Ver. 515. τῶς est secundo carent B. Δ. —Hoc autem dicit Lucretius: “Per tempestates quatuor tantummodo totus annus dematur: ab ignibus æstatis si exordiaris, et cursum per pruinas usque ad eosdem ignes temetiaris, omnes vobis debis varietates tempestatum; annus in alias non excurrit: his solis terminatur in omni tempore: suos intra fines, ut alia universa, continetur.”

Ver. 516. *Omnis*: i. e. “Omnis annus est calor, ac frigus; nihil aliud.” Editiones nobis dant *Finit*, invitis libris omnibus, si excipias Vindobonensem, cujus collatore in hoc loco probabile est cessavisse. H. interponit *ac post enim*. Si ad conjecturas fugiendum sit, proposuerim:

Obdit enim calor ac frigus:

i. e. Claudit—impedit—obstat—quo minus divagetur; adeo ut τῶς *Finit* ex glossemate natum videri possit: quod millies factum novimus. Festus: “*Obdere* oportet ponere.”

Ibid. *mediei tepores*. Hos Virgilius tam exquisitis versibus uberius exposuit, ut mihi temperare nequeam, quin apponam. Leguntur autem in geo. ii. 545.

Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
Si non tanta quies iret frigusque caloremque
Inter, et exciperet cæli indulgentia terras.

Anne aliquid divino illo ingenio dignius legisti? Et tam *autumni*, quam *veris*, descriptio est generalis; uti Servius existimat.

Ver. 517. *utrasque*: nempe tempestates; ut Hippocrates, aphor. iii. 16. ἐν τῶν ἐν επομῆμασι: i. e. ὁρῶν: de quâ ellipsi consulendus est L. Bosii libellus, ubi locus Hippocratis adducitur. Hæc scilicet

Ergo finitâ distant ratione creata:

Ancipiti quoniam mucroni utrimque notantur;

520 Hinc flammis, illinc rigidis insessa pruinis.

Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ,

Ex hoc apta, fidem ducat: primordia rerum,

Inter se simili quæ sunt perfecta figurâ,

Infinita cluere: et enim, distantia quom sit

525 Formarum finita, necesse est, quæ similes sint,

lectio est codd. V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. quibus consentientibus haud obsistendum esse arbitratus sum: editi vulgares, ut Vind. P. exhibent *utrumque*; formulam tritioem, et, uti putem, ad librarium captum importatam. Nimirum, religio mihi fuit membranarum testimonium opinionibus meis conjecturalibus posthabere, quamvis non ambigerem, acumen meum ipsissimam poëtae manum discrevisse. En! eam tibi:

Inter *utrâque* jacent:

i. e. Interjacent *ex utrâque parte*; quæ longe usitatissima est ellipsis linguae utriusque scriptoribus; sed raritas hujusce formulæ librariis imposuit. Locupletissimum est in hanc rem Nonii, ii. 882. testimonium: "*Utrâque*; pro utrinque, vel utroque. Hemina, histor. lib. iv. In "Hispaniâ pugnatum bis; *utrâque* nostri loco moti." Quæ sequuntur in isto articulo, sunt corruptissima; nomen scriptoris cujusdam continentia, et hujusce dictionis aliud exemplum. Fallitur tamen grammaticus in Hemina loco: nam ibi vox *utrâque* ad ejus propositum nihil facit, nec referri debet ad dictionem *parte* subintellectam, sed ad *pugnâ*, quæ in verbo tacite comprehenditur; de quo redeas ad i. 345. et ibi commentata. Hæc autem formula ex unius codicis auctoritate solâ, ob perpetuam scribarum propensionem in rariorum cum trivialibus commutationes, omnino Maroni redemandanda est, Æn. v. 469. ubi legitur *utroque*:

Jactantemque *utrâque* caput—.

Fortassis etiam *calor et frigus*, pro *zonis calidis frigidisque*, stare poterunt: quod si liceat, *το utrasque* stationem suam validissime tuebitur. Videndum est insuper, an non vel *vias*, vel *partes*, haud valeamus legitime subintelligere. Quid obstet, ego quidem nihil video: lectores velim judicent. Porro, pro *summam*, L. *summa*.

Ver. 518. *distant creata*: i. e. "hi tepores medii ita creantur, tam verni, quam autumnales, ut ex æquis distantis frigus inter, et calorem, utrinque jaceant." Tam certis scilicet limitibus universæ totius naturæ partes disternantur, ac vallantur!

Ver. 519. *Ancipiti*: Vind. *Ancipi*.—*mucroni*: P. L. *mucrone*; sed in *i* sæpissime apud Lucretium sexti casus hujusce declinationis terminantur, et in hoc loco vel casus tertius legitimæ constructioni non repugnabit: ideoque nolui cæteris editoribus morem prave gerere, scribendo *mucrone* contra librorum plurium auctoritatem.—*utrimque*: Vind. Δ. Π. *utrumque*; sic ut aberratum est etiam ad ver. 513.—*notantur*: Π. *vocantur*.

Ibid. *mucroni notantur*: i. e. "puncto facto designantur atque finiuntur:" ut docta sit translatio ex geometricarum linearum in superficie tabellæ descriptione.

Ver. 520. *insessa*: sic Σ. ut plerique editores; et haud dubie sic poëta scripsit: *infessa* dant, cum minimâ quidem varietate, Vind. B. L. M. O. Δ. Π. *infinsa*, V. ed. P. *intensa*, Ω. *obsessa*, codices Pii; quod eodem cum vulgatâ lectione redit.

Esse infinitas; aut summam materiai
 Finitam constare: id, quod non esse probavi.

Quod quoniam docui, nunc suaviloquis ego paucis
 Versibus obtendam, corpuscula materiai

530 Ex infinito summam rerum usque tenere,

Undique protelo plagarum continuato.

Nam, quod rara vides magis esse animalia quædam,
 Fecundamque magis naturam cernis in illis;

Porro, Vind. atque similiter fere Δ. Π. Σ. priorem versus partem hoc pacto prodigiöse turbatam præbet:

Hinc flammam insilientem crigidis—

Ibid. *insessa*. Exemplum dictionis indequaque geminissimum nobis Mantuanus suppeditat, ex Æn. i. 719.

———— interdem gremio fovet, inscia Dido
Insidat miseræ quantus deus:

i. e. *Incumbat*: et alibi similiter. Pulchre Preigerus Statium, Theb. xii. 256. admovit:

———— horrendis *insessa* cubilla monstris:

quæ est sincerissima lectio scholiastis. Ita locutus est etiam Tacitus plus semel, et alii plures.

Ver. 522. *ducat*: sic P. Vind. M. reliqui, *ducit*: vide supra, ad ver. 478.

Ver. 524. *cluere*: Vind. Π. Σ. *cluere*t, adductâ sequente dictione, quæ deest V. ed.

Ver. 526. *summam*: Ω. *summa*: ut in versu proximo, Vind. Π. Σ. *finita*, et V. ed. *probam*; ob caussam ad ver. 196. declaratam.

Ver. 528. *ego*: Vind. *age*, ut communes editiones; nam in libris nullis, quos in contextu constituendo duces habebimus, hic versus legitur, exceptis P. et Vind. ut ad molliorem sermonis continuationem interpolatus videri possit.

Ver. 529. *materiai*: Δ. *materia*; errore multum solenni.

Ver. 531. *protelo*: V. ed. *procelo*; Δ. *pro telo*; Π. *pro tello*.

Ibid. *protelo*: i. e. productione—serie longiore; a *pro*, quod valet *porro*, et *τηλε* Græco, *longe*: unde *protelo*, propello; cujus dictionis affatum exemplorum tibi dabit Nonius, qui tamen nullo modo accurate interpretatus est. Alia tibi suppeditabunt lexicographi; sed, ut mihi videtur, unam atque simplicem significationem, ex etymo suo facillime profluentem, passim retinet. Avienum, orb. desc. 487. emendatiorem dabo:

———— mediam secat Apenninus
 Ausoniam: nam, quâ Boreali vertice ad æthram
 Concresecunt Alpes, surgit caput Apennino;
 Et, quâ Sicani tellus madet æquoris æstu,
Huc protelatae molis juga gurgite condit.

Huc protelatae: i. e. hactenus perductæ et extentæ. Vulgo legitur, “*Ut protelatae*.” Tertullianus, advers. Marc. iv. 21. de Deo creatore:—“*mannâ cælesti* “—sexcenta millia hominum *protelavit*.” i. e. uti bene Rigaltius exponit, “*vita* “et virium tenorem continuavit, produxit, “*protraxit*.” Confer Apuleium, met. lib. viii. p. 577. edit. Oudendorp. sed imprimis doctas Munckeri notas ad Fulgent. pp. 609. 635. 768. edit. Staveren.

Ver. 535. Pro *magis* omnium exemplarium, tam scriptorum, quam primitus impressorum, suum *minus* per audaciam plane facinorosissimam editores Lucretio nostro obtrusere; locum fedissime corumpentes, eo quod ad liquidum intellectum ejus nequiverint pervenire. Brevius scilicet atque *ἐθυμηματικώς*, pro more argumentantium, atque in primis poetarum, legibus severioribus obstrictorum, et a lec-

At regione, locoque alio, terrisque remotis,
 535 Multa licet genere esse in eo; numerumque repleti:
 Sic, uti quadrupedum cum primis esse videmus
 In genere anguimanos elephantos; India quorum
 Milibus e multis vallo munitur eburno,
 Ut penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
 540 Vis est; quarum nos perpauca exempla videmus.

toris tædio summâ diligentia sibi præcauentium, Lucretius concludit. Loci totius scopus sic per expositionem uberius declarari potest: "Dicebam nuper, summam materiam esse infinitam, et numerum etiam primordiorum similiter figuratorum æque cluere infinitum. Regeres autem, hoc ita fieri non posse; nam videmus in his animalibus numerum minorem esse, in illis autem majorem fecunditatem; quum ad tuam hypothesein omnia deberent et esse numero pari et infinito. His respondeo, Nos universi partem tantummodo exiguam cognitam habere: si omne immensum liceret peragrarè, numerosa inveniremus ea alibi, quæ rara sunt nobis; et invicem, quæ abundant nobis, aliis in plagis rariora: ita ut in omnibus, summa rerum ratione habitâ, æqualitas et proportio, sine defectu, sine abundantia, obtinerent."

Ver. 554. Hic versus in V. ed. non comparet.

Ver. 555. *genere*: sic solus Vind. uti vulgares editi; et verissime, ut opinor, quamvis alii omnes libri uno consensu dent *genera*: quæ tamen lectio quo pacto stare possit, haud invenio.

Ibid. *numerum repleti*. Maro, Æn. vi. 545.

Discedam, *explebo numerum*, reddarque tenebris.

Reddar: i. e. me reddam, ad mediæ vocis Græcorum potestatem. Si vero nugatorium tibi propinatum velis, en! tibi Servium ibidem, gerras germanas effutientem.

Ver. 556. *Sic uti: Lege, Sicut*. BENTLEYUS.

Vere, ut putem; ne syllaba præter morem omnium, ni fallor, poetarum corripatur: sed nullus liber suffragatur.

Ver. 557. *anguimanos*: P. Vind. V. ed. O. *anguimanus*: forte volebant *anguimanes*. Julius Obsequens, de prodig. cap. lxxiii.—"pueri quadrupedes et quæ *drumanes nati*."—*elephantos*: Δ. *elefantos*.

Ibid. *anguimanos elephantos*: i. e. "elephantos, quorum manus, vel proboscis, versatili mollitie tortuosa est, ad instar *anguis*." Grosius, hist. iv. I. "Minucius—protentam in se manum bellæ ferro desecuit." Sed adeas interpretes ad Q. Curt. viii. 14. 29. nam omnia super hac re trita sunt, ac dudum vulgata: nec tamen elegantem satis Oppiani descriptionem lectoribus invidemus, cyneg. ii. 522.

Τῶν ὄντων μισσοῦνς ἴτα τρέφει μὲν ἀληθῆς,
 Ἄπειτα τὴν σκελὴν τῆς πρὸδοσιᾶς τὴν καλῆν οἶον.
 Κεῖναι ὄφρατος ἐξὸς τὰ λαιμῶν κύνων, τὰ ἰσθμῶν,
 Πυθῆος ἰσθμῶν.

Ver. 558. *Milibus*: V. ed. *Melibus*; L. M. *Milibus*; quos sequimur: vide ad iii. 724.—e. Π. est; fortè, ex.—*vallo*: L. *valli*.

Ibid. *vallo eburno*. Nec minus eleganter Tullius, nat. deor. ii. 57.—"munitæ: que sunt palpebræ tamquam *vallo pitorum*." ubi fructuose consuli potest Davisius. Homereum illud, ἔρκος ὄδοντων, quis nescit vel puerulus? Sed obiter Varrois pulcherrimos versiculos, apud Nonium, voce *Palpebrum*, iii. 164. emenda-

Sed tamen, id quoque uti concedam, quam lubet esto

Unica res quaedam nativo corpore sola,

Quoi similis toto terrarum non sit in orbi;

Infinita tamen nisi erit vis materiai,

545 Unde ea progigni possit concepta, creati

Non poterit: neque, quod super est, procreescere, alique.

Quippe et enim sumant oculo, finita per omne

tiores exhibebo. De oculis autem pulchræ puellæ videtur ibi loqui poëta lepidissimus:

Quos calliblepharo naturali palpebræ
Tinctæ, *vallatos mobili septo*, tenent.

Vulgo, *vallato mobilis septos*. Cicero, de senect. 15.—“ e quibus quum emerit, “ fundit frugem spici, ordine structam, et “ contra avium minorum morsus *munitur* “ *vallo aristarum*.” Unde Ausonium corrigam, in Mosell. 86.

Squameus herbosas Capito interlucet arenas,
Viscere præ tenero fartim *conseptus aristis*.

Libri, *congestus*; invenuste. Ergo, *vallo eburno munitur*, quasi fronte exercitûs, ubi stationem, pro *munimine*, habebant elephantés. Florus, ii. 8. 16. non inconcinne, de Antiocho: “ *Elephantis* ad hoc “ immensæ magnitudinis, auro, purpurâ, “ argento, et suo ebore fulgentibus, *aciem* “ utrinque *vallaverat*.” Nescio quis de nostrâ Britannîâ, lib. ii. epig. 91. 5. Anthol. Lat. Burm.

Quam pater invictis Nereus *vallaverit* undis;
Quam fallax æstu circuit Oceanus.

Ita omnino rescribendum, ne temporum concinnitas disturbetur. Editi, *vallaverat*; quod non ferendum. Haud alienus accesserit Claudianus, de bell. Gild. 146.

———— felicio illa perustæ
Pars Libyæ, nimio quæ se *munita calore*
Defendit, tantique vacat *secura tyranni*.

Addam insuper Serenum Samonicum, de med. 667. et scaturigine Ciceronis haurientem:

Namque oculos infesta pilorum tela lacessunt;
Quodque illis dederat *vallum* natura tuendis,
Inde inimica seges proprios desævit in orbes.

Versus sunt valde speciosi. Sed præcipue huc facit Statius, hinc manifestissime expressus, quem Preigerus indicavit, Theb. ix. ut ipse ait:

Stat *niveis* longum stipata per agmina *vallum*
Dentibus.

His committe, quæ notabimus ad iii. 497.

Ver. 559. *ferarum Vis*. Avienus, or. marit. 410.

Vis belluarum pelagus omne internatat,
Multisque terror ex feris *agitat* freta.

Ita reponimus ex ingenio. Editiones habent in priore versu, *Vis vel varium*; et, in secundo, *habitat*.

Ver. 541. *utei*: Π. ut.—*lubet*: sic O. Δ. antiquo modo, probe; Σ. *jubet*; alii omnes, *libet*.

Ver. 543. *orbi*: sic L. M. ut solet Lucretius; vulgo editur ad libros reliquos, *orbe*. Et L. in deest; unde sic fortasse:

Quoi similis toto terrarum non *siet* orbi:

vide iii. 102. ut *orbi* sit in dandi casu; nam vetustiores terminavisse dictionem *solus*, et similia, ad normam secundæ declinationis nominum, te Priscianus docebit, lib. vi. pp. 716. 717. quamvis in hoc loco nihil impedit, quo minus sit ablativus casus, subauditâ, ut passim solet fieri, prepositione *in*.

Ver. 547. Bentleius crucem parvulam, quâ corruptelæ suspicionem solet innuere, vocabulo *oculi* appinxit: nec injuriâ;

Corpora jactari unius genitalia rei;
 Unde, ubi, quâ vi, et quo pacto, congressa coibunt,
 550 Materiæ tanto in pelago, turbâque alienâ?
 Non, ut opinor, habent rationem conciliandi:
 Sed, quasi, naufragiis magnis multisque coortis,
 Disjectare solet magnum mare transtra, cavernas,
 Antennas, proram, malos, tonsasque, natanteis;
 555 Per terrarum omneis oras fluitantia aplustra
 Ut videantur, et indicium mortalibus edant,

nam res videtur perdifficili intellectu cui-
 vis, deprehendere quidnam vel venustatis
 habeat, vel etiam proprietatis, hoc voca-
 bulum in hoc loco. Cogitabam equidem,
 an sic noster scripserit:

Quippe et enim sumant *ollei*, finita per omne—:

i. e. illi, qui materiam cujusvis rei infinitam esse nolint concedere, et principiis nostris consentire. Nihil, quod lectoribus offeram, probabilius hoc tempore mentem meam incurrit.—Porro, pro *finita*, Π. codex habet *functa*.

Ver. 550. *Materiæ*: Δ. *Materia*; Π. Σ. *Materie*.

Ibid. materiæ pelago: ut pote semper movente se, et *æstuante*. Hanc autem figuram sermonis dudum illustravi, ad *Silv. Crit.* iv. pp. 125, 124. Ita dixit Clemens Alexandrinus, cohort. ad *gg.* 10. *παραγωγος αγαθων*: Theodoretus, i. 15. *παραγωγος αγαθοτητος*: et Themistius, p. 177. *καλλης παραγωγος*: sed plerumque de *maiorum* multitudine usurpari solet locutio. Confer mox ver. 562. Ad parem metaphoram proverbialem exigebant vocem *montes*, ut noster in vi. 159. “*montes* “*nimborum.*” Durior est pro more, et quem vix probes, Sallustius, *Catil.* 25. 5. “*maria montesque* polliceri cepit:” ubi plene et erudite Cortius, Lucretii non immemor.

Ver. 551. *conciliandi*: i. e. in concilium materiæ, rebus gignendis accommodatum, veniendi.

Ver. 552. *multis*: P. *ventis*; sed frustra.

Ver. 553. *transtra*: O. Δ. *curva*.—*cavernas*: sic M. et ita fere L. *caverna*: quod in proclivi est intelligere de quolibet concavo navis interioris fragmento; quale Græci nuncupant *εδαφος, κυτος, γαστραν*, vel *αμφιμητριον, κοιλης νηος*: adi sis J. Pollicem, i. 87. *carinas*: P. Vind. V. ed. Π. Σ. itidem bene; nisi quod veri sit simillimum, hancce dictionem indepravatam per librariorum manus fuisse descensuram. *carina*, O. Δ. *carinam*, Ω. Saltem consilium Lambini, reponentis ex ingenio *guberna*, in ejus sententiam editores pedibus iverunt, neutiquam videtur citra necessitatem adoptandum. Sed nimirum in omni tempore hæc conjecturales castigations nimis faciliter, ne dicam inconsidèrate negligenterque, sunt in Lucretii sincerum textum importatæ.

Ibid. Disjectare mare transtra. Ita Maro, *Æn.* i. 128.

Disjectam Ænææ toto videt æquore classem.

Ammianus etiam Marcellinus, xvi. 5.—“*ut—conspiratas gentes in noxam Romanis mani nominis disjicaret.*”

Ver. 554. *Antennas*. Hæc est orthographia V. ed. glossarii veteris, Sosipatris Charisii, *inst. gramm.* i. p. 20. et sic codices multi ad Virg. *Æn.* iii. 549.—*tonsas*: V. ed. *consas*.

Ver. 555. *fluitantia*: Π. *fluvitantia*.—*aplustra*: Vind. V. ed. B. M. O. Σ. Ω.

- Infidi maris insidias, vireisque, dolumque,
 Ut vitare velint, neve ullo tempore credant,
 Subdola quom ridet placidi pellacia ponti:
 560 Sic tibi, si finita semel primordia quædam
 Constitues, ævom debebunt sparsa per omnem
 Disjectare æstus divorsei materiai:
 Nunquam in concilium ut possint compulsæ coire;
 Nec remorari in concilio, nec crescere adaucta:
 565 Quorum utrumque palam fieri manifesta docet res;

plaustra: nempe, a semel absorptâ, man-
 sit vox nihili *plustra*; quam statim scribæ
 doctissimi in probam dictionem mutavere.
 Ita vara vibiam sequi solet.

Cæterum, huic Lucretio loco Flori unus
 impendio similis est, quem hoc modo
 Bentleii sagacitas admirabilis ad integri-
 tatem pristinam reduxit, ii. 2. 51. "Quan-
 tus O! tunc triumphus tempestate in-
 tercidit; quum, opulenta prædâ, clas-
 sis, adversis acta ventis, naufragio suo
 "Africam, et Syrtes, et omnium *interja-*
 "centium insularum litora, implevit."

Ibid. fluitantia aptustra. Virgilius,
 Æn. x. 506.

Fragmina remorum quos, et *fluitantia transtra*,
 Impediunt:

et Tullius in Arato, quem Lambinus ad-
 movit:

Navibus absumptis, *fluitantia quærere aptustra*.

Neque Sili versus quidam læves atque
 numerosi, Lucretium haud dubie respi-
 cientis, displicebunt. Exstant in Pun. x.
 522.

Sic Lagea ratis, vasto velut insula ponto
 Conspecta, illisit scopulis ubi nubifer Eurus,
Naufragium spargens, operit mare: jamque per
 undas

Et *transtra*, et mali, laceroque *aptustria* velo,
 Ac miseri *fluitant*, revomentes æquora, nautæ.

Ver. 556. *edant*: V. ed. *ædant*; II. *edat*; Ω. *edam*.

Ver. 557. *maris vireis*: nempe *μυζα*
ῥένας *ωκεανῶ* poetarum principis: ut e-
 tiam Prudentius, perist. x. 525.

Cœlum, solumque, *vim marini gurgitis*.

Mantuanus etiam τῶ *Infidi maris* expres-
 sum dedit ad geo. l. 254.

———— *infidum* remis impellere *marmor*.

Ver. 559. *ridet pellacia*: II. *rident*
palatia.

Ibid. pellacia. Mantuanus, geo. iv.
 445.

———— nulla viam reperit *pellacia*—.

Vide sis Heinsii notam. Ibi autem multi
 libri dictionem pro solito vulgatiorem ex-
 hibent; *fallacia* scilicet. Hæc prava li-
 brariorum consuetudo, et receptæ lectio-
 nis *κακοφωνία*, mihi persuadent Manilium
 simili mendâ vitiatum circumferri, ad iii.
 558.

———— æquo stat fœdere tempus,
 Nec manifesta patet falsi *pellacia* mundi.

Editur autem *fallacia*. Ad quam deprava-
 tionem proxime accedit etiam codex Lu-
 cretianus M. dans *pallacia*.—Cæterum,
 poëta noster fabulam Æsopicam, "de
 "Pastore et Mari," nî fallor, in oculis
 habebat.

Ver. 560. *finita*: Vind. L. M. Δ. II.
 Σ. Ω. *infinita*: similiter supra peccatum
 est, ob frequentem in hujusce argumenti
 decursu vocabulorum usum: et ita solent
 scribæ in dictionibus maxime contrariis
 quondam aberrare: vide ad ver. 94. su-
 perius.

Ver. 561. *omnem*: sic Vind. V. ed. L.
 II. Σ. reliqui, *omne*. Sed erat aliquoties
 hoc verbum masculini generis apud ve-

Et res progigni, et genitas prorescere posse.
Esse igitur genere in quo vis primordia rerum
Infinita palam est, unde omnia subpeditantur.

Nec superare queunt motus itaque exitiales
570 Perpetuo, neque in æternum sepelire salutem:
Nec porro rerum genitales, auctificeique,
Motus perpetuo possunt servare creata.
Sic æquo geritur certamine principiorum,
Ex infinito contractum tempore, bellum.

teres, ut in nostro etiam, iii. 604. Plautus, Pœn. v. 4. 14.

Jupiter, — per quem vivimus *vitam ævum*.

Ver. 562. *æstu*: M. *æstu*. — *diverse*; Π. *diverse*; M. O. *diversæ*; non male: “*se undique vertentis*” — passim fluctuantis. Et “*æstus materiæ*,” ut nuper, ver. 550. “*pelagus materiæ*,” quod jam video nec ipsi Creechio inobservatum. — Porro, duo versus, qui proxime sequuntur, ordine inverso comparent in L. M. et, in priore versu, ut abest Π. atque in ver. 567. pro in, Δ. habet ut.

Ver. 569. *itaque*: P. *utique*; quod gustum correctoris, argumentationis *ακριβειαν* et constructionis æquabilitatem affectantis, valde sapit.

Ver. 571. *auctificæi*. Hæc ipsa dictio apud Lucretium solum fortasse invenitur: verbum cognatum plus semel in Arnobio legitur, ut lib. vii. p. 224. “Cibis novis *auctificatis* deos—.”

Ver. 572. *servare*: Π. *privare*.

Ver. 575. *vitalia rerum*: i. e. res vitales; quemadmodum apud Horatium, epist. i. 17. 21.

———— tu poscis *vitalia rerum*:

i. e. res viles.—Lambinus.

Porro, vice *vitalia*, V. ed. *victalia*.

Ver. 576. *superantur item*: P. *superant urnæ*; quæ lectio politior videtur et elegantior, sed vulgatæ Pius idem in notis meminit, neque aliter Festus Noniusque, voce *Vagor*, versum citant: nihil

igitur mutandum.—*vagor*: Δ. *mæror*; Vind. V. ed. Π. Σ. *vigor*; O. *major*; nam librarii, non essent librarii, nisi subinde ad ingenium suum reverterentur, exquisita vulgaribus, sincera mendosissimis, mutantes.

Ibid. *miscetur funere vagor*. Festus: “*Vagorem* pro vagitu Ennius sexto decimo:

“*Quei clamos obpugnanteis vagore volantei.*”

Sed hic versus quin insigniter depravatus sit, nihil dubito. Interea, nomen *vagor* videtur Statio restituendum, ad Theb. iv. 789. ubi de Archemoro infante poëta ampliavit versibus, quales vix antiquorum maximi heroës in poëticâ æquaverint, et quos integros lectori consultos volumus:

————— caram modo lactis egeno
Nutricem *vagore* ciens.

Vulgo, *clangore*; ex interpretatione, ni fallor. Erunt tamen fortassis, qui *plangore* rescriptum malint. Lucretium autem nostrum Virgilius, in loco nobilissimo Æn. vi. 426. oculis obversatum habuit. Versus egregios, pravis distinctionibus pessime affectos, nec hodiernorum primi probe constituemus, et interpretabimur:

Continuo auditæ voces, vagitus et ingens,
Infantumque animæ flentes: in limine primo
Quos dulcis vitæ, exsortes et ab ubere raptos,
Abstulit atra dies, et funere mersit acerbo.

De *orci limine* jam dixerat poëta, ad ver. 275. nec sanus quisvis litem in nos movebit, phrasin *limine primo* ad infantium

- 575 Nunc heic, nunc illic, superant vitalia rerum;
 Et superantur item: miscetur funere vagor,
 Quem puerei tollunt, visentes luminis oras:
 Nec nox ulla diem, neque noctem aurora, sequuta est,
 Quæ non audierit, mixtos vagitibus, ægros
- 580 Ploratus, Mortis comites, et Funeris atrî.

Illud in hiis obsignatum quoque rebus habere
 Convenit, et memori mandatum mente tenere;
 Nihil esse, in promptu quorum natura videtur,

vitam referentes. Sed audiamus Servium, qui mihi otium interpretationis sollicitioris fecit. “*In limine primo.* Quia de primâ hi subrepti sunt vitâ.” Idem rursus: “*Ersortes.* Expertes; quos Græci “*ακληρῆς* dicunt:” vel, ut officio proprii interpretis ipse Virgilius fungatur, *omnium egenos*, Æn. i. 599. quibus utique vitalium gaudiorum atque commoditatum nulla perfruitio contigerat. Hac autem de toto loco crisi nihil inculpatius: et mireris neminem, vel ex Servio præmonstratore, rectam viam inivisse. Homeri versiculus, sed in sensu primario vocis, ad grammaticî istius explicationem aptissime quadrat, ex Od. A. 489.

Ἄνδρι τὰρ' ἀκλήρη, ἧ μὴ βίωτος τοῦλος ἐστ.

Ergo, “*infans, expers omnium, vitæ brevissimus.*” Adi sis, quæ plura contulimus, huc spectantia, ad iii. 681. Virgilii locum Lucanus æmulatus est, ad Phars. ii. 106. ubi consulas velim doctissimos editores.

Ver. 577. *Quem*: Δ. *Quæ*.—*tollunt*: Ω. *tollant*.—*visentes*: Δ. *visentis*; Π. *viscentes*.

Ibid. puerei: i. e. generaliter, soboles vel *παῖδες*, ut Græci: vide sis Donatum, ad Terent. And. ii. 3. 26.

Ver. 578. *ulla*: Δ. *illa*.—*aurora*: M. *aura*.

Ibid. nox diem, noctem aurora, sequuta est. Horatius, epod. xvii. 25.

Urguet diem nox, et dies noctem.—

Ver. 579. *Quæ*: V. ed. *Quarc*.—Et

semel ausus sum ex ingenio reponere *ægros*, in locum τῆς *ægri*s, omnes libros, et impressos et manu scriptos, occupantis; sed manifestissimo scopo scriptoris id exposcente, neque, uti sperem, cum veniâ tantummodo eruditorum omnium, sed approbatione etiam, ac plausibus. Sole meridiano clarius est, ploratus ægrorum, et morbis succumbentium, post longiorem usuram vitæ, opponi vagitibus modo limen lucis inuisentium.

Ver. 580. *atrî*: O. *acri*; Δ. Σ. *acti*; male. Virgilius, supra:

Abstulit atra dies, et funere mersit acerbo.

Ver. 581. *obsignatum*: i. e. fideliter reconditum et asservatum mente: nam iis rebus, quas ab importunis servorum digitis volebant vindicare, sigillum imprimebant. Tullius, de orat. ii. 61.—“*furace servo;—cui domi nihil sit nec obsignatum, nec oclusum.*” Sed res est in notissimis etiam ex Horatio Persioque. Vel ad *epistolas*, sigillis custodias, ne in illis scripta divulgarentur, haud minus commode referri poterit metaphora. Saltem Arnobii locum, qui in lib. ii. p. 45. legitur, opportunissimâ cum eruditione Lambinus advocavit: “*Unde, quæso, est vobis tantum sapientiæ traditum?—quæ quia Fornicem Lucilianum, et Marsyam Pomponii, obsignatum memoriâ, continetis?*”

Ver. 585. *videtur*: in cujus dictionis loco posteriores editiones habent *tenetur*, odiosissimam per repetitionem; et, quo

Quod genere ex uno consistat principiorum:

585 Nec quidquam, quod non permixto semine constet.

Et, quæquomque magis vis multas possidet in se,

Atque potestates, ita plurima principiorum

In sese genera, ac varias docet esse figuras.

Principio, tellus habet in se corpora prima,

magis nauseabundus immanitatem facinoris abomineris, valde suspicor ita factum esse contra unanimum omnium exemplarium auctoritatem; ut ut ista lectio ex Havercampi silentio in codice M. reperiri videatur.

Ver. 584. *consistat*: M. *constare*: et, in versu sequente, codex Ω. desiderat *non*, et inserit *de post permixto*; unde versus numerosior ex levi castigatione sic exurgeret:

Nec quidquam, quod non *mixto de semine* constet.

Ver. 586. *quæquomque*: P. *quo quisque*; Δ. Π. Ω. *quam quidque*; ut vulgares editi: sed utraque varietas, me iudice, glossatoris ingenium redolet. Vetusti codices Πii *quo quodque* habent.—*vis multas*: Vind. inverso ordine, *multas vis*. Diversitatem lectionum, quæ in Prisciano, lib. vi. p. 707. observatur, memoriæ equidem grammaticum fallenti imputaverim: “Hæc *vis*, hujus *vis*; cujus plurale similiter, *vis*, tam Lucretius quam Sallustius protulerunt:

“Sed quam *multarum rerum vis* possidet in se
“Atque potestates.

“Sallust. in iii. historiarum: Male jam
“assuetum ad omnes *vis* controversiarum.”
Quod ad primam Prisciani varietatem pertinet, ex *Et fluxit Set*; unde, ut passim, *Sed*.

Ver. 587. *potestates ita*: Σ. *potestate sita*.—Et audaculi editores de suo infererunt *pluria*, vice *plurima*; libris nullis huic arrogantiae interea addicentibus.

Ver. 589. Hunc locum non inscite variavit Statius, omnino dignus qui confera-

tur: Theb. viii. 505. ubi Tellurem alloquitur Thiodamas:

— O! hominum divamque æterna creatrix,
Quæ fluvios, sylvasque, animarum et semina
mundi

Cuncta, Prometheasque manus, Pyrrhæaque
saxa,

Gignis; et impastis quæ prima alimenta de-
disti;

Mutastique vices; quæ pontum ambisque, ve-
hisque:

Te penes et pecudum gens mitis, et ira ferarum,
Et volucrum requies!

In quibus *aqua τφ fluvios* indicatur; *ventus* vel *ær*, τφ *animarum* (vide nostrum, v. 257.) *æther*, τφ *semina mundi*; et *ignis* denique, τφ *Prometheas manus*. Phrasis autem *volucrum requies* egregiam navat operam Lucretio, ad i. 399.

— montivagæ persæpe *feræ*
Naribus inveniunt, injectis frunde, *quietes*.

Ver. 590. *frigora*: P. *flumina*; sed, opinor, ex correctione, quamvis in notis Πii nihil super hac re sit admonitum; nam contra stant omnia alia exemplaria: atque undenam librariis τφ *frigora*, si *flumina* ab initio comparuerit? Ergo, phrasis *volventes frigora* audacius poni intelligatur velim, pro *aquam frigidam volventes*; quemadmodum poëtis licet, et *fontes* nimirum perpetuo distinguuntur. Virgilius, ecl. x. 42.

Hæc *gelidi fontes*, hæc mollia prata, Lycori.

Hoc autem epithetum *rivis* inde profluentibus optime conveniret, ob auras frigidas, ex veterum sententiâ, ab illis procedentes. Homerus, Od. E. 469.

Δυρη δ' ἐκ ποταμῶν ψυχρῆ πνεῖ γῶδι προ.

Hinc venustissime Cato in Diris, ver. 49.

- 590 Unde mare immensum, volventes frigora, futes
 Adsidue renovent; habet, ignes unde oriantur:
 Nam multis subcensa locis ardent sola terræ;
 Eximiis vero furit ignibus impetus Ætnæ.
 Tum porro nitidas fruges, arbustaque læta,
 595 Gentibus humanis habet unde extollere possit:

Undæ, quæ vitreis pulsatis litora lymphis,
 Litora, quæ dulces auras diffunditis agris,
 Accipite has voces.

Sic optime Heinsius emendavit pro *vestris*: ut sit omnium proportio speciosa; *vitreis lymphis* utique, *dulces auras*. Voces nempe *vitrum* et *vitreus* importunitatem librariorum, ut omnia exquisitiora, infelicissime expertæ sunt. Quicquid Burmanni contra sentiant, hic ad locum, ille ad Anthol. Lat. l. c. Catonis, idem Heinsius verissime castigavit Ovidium, epist. xv. 157.

Est nitidus, vitroque magis perucidus omni,
 Fons sacer—.

Vulgo, *vitreo amni*; sed Heinsianâ emendatione nihil elegantius, nihil certius. Eandem dictionem nos Solino redonabimus, cap. ix. “Hanc ab Ætoliâ Pindus dividit, qui Acheloum parit, cum primis Græciæ amnibus, præditum *vitri* claritate.” Libri exhibent, *veteri*; unde ad indignum prorsus sensum sermo scriptoris detorquetur. Plinius, nat. hist. iii. 20. “Padus—nulli amnium *claritate* inferior:” quod ambiguum est, ut Solinus etiam p. 11. de isto flumine; sed fortasse rectius de lympharum qualitate, quam de nomine, intelligendum. Dionysius, perieg. 289.

Αγχοῦ πηγῶν ΚΑΛΑΙΠΠΟΥ Ἡριδανίου.

Vide Avienum, or. marit. 190. Addam, denique, ad Lucretium illustrandum, Virgilio versus appositissimos, ecl. i. 52.

Fortunate senex! heic inter *flumina* nota,
 Et *fontis* sacros, *frigus* captabis opacum.

Unde Statius, silv. iv. 4. 17.

Tiburis hi lucos, *Aniæ*que *frigora*, captant:

i. e. “*gelidas auras*, Aniene fluvio generatas.” Ita locus iste capiendus est.

Cæterum, oratione prosâ usus dixisset, *portantes*, vel *vehentes*, vel *habentes*, frigora; sed pictam dictionem, et ornatam, pulchre adhibuit poëta pulcher; *volventes* scilicet: vide supra, ad ver. 580.

Ibid. *mare immensum*. Virgilius, geo. i. 29.

An deus *immensi* venias *maris*—?

i. e. “cujus mensura non potest comprehendendi:” uti bene Servius, atque *ετυμολογικῶς*. Oppianus, hal. i. 85.

— *απειρανί γαρ, ἀμετροβάθης τε, θάλασσης.*

Hinc Archytæ, summi mathematici et geometræ, laus apud Horatium, od. i. 28. 1.

Te maris, et terræ, numeroque carentis arenæ,
 Mensorem cohibent, Archyta—:

i. e. qui quantitatem materiæ in immensis corporibus istis, terrâ utique, et mari, et arenarum congerie, ex datis particulis, vel mensuris, globorum cum datis diametris, declarare potuit. Sic mens poëta accipienda est.

Ver. 591. *renovent*: Δ. *removent*; Π. *removel*.

Ver. 592. *sola terræ*. Paulo aliter phrasim tractavit Mantuanus, Æn. x. 102.

Et tremefacta *solo tellus*.

Ver. 593. *Eximiis*; V. ed. O. Σ. *Eximis*; Ω. *Ex imis*; minore cum simplicitate: vide mox, quæ ad ver. 607. dicentur.

Ibid. *furit ignibus*. Maro, geo. iii. 99.

Ut quondam in stipulis magnus sine viribus *ignis*
 Incassum *furit*—.

Aurelius victor, epist. x. 12. “Hujus tempore mons Vesuvius in Campaniâ

Unde etiam fluidas frundeis, et pabula læta,
 Montivago generi possit præbere ferarum;
 Quâ re magna deûm mater, materque ferarum,

“ardere cœpit; *incendiumque* Romæ sine
 “nocturnâ requie per triduum *furit*: lues
 “quoque, quanta vix unquam antea,
 “*fuit*.” Sic legendum: vulgo, “per tri-
 “duum *fuit*.” Similiter peccavere librarii
 ad Lucan. iii. 482. Flor. i. 16. 12.

Ver. 595. Hicce versus cum sequente
 deest II. Librarii scilicet oculos *δμοιοπειλιου-*
του versuum delusit: vide ad ver. 490.

Ver. 596. *fluidas*: sic vetera Pii exem-
 plaria, et omnino vere, alii licet codices
 et impressi retineant *fluvios*; quod insulse
 superfluum præcedentia fecerunt. Illud
fluidas forte migraverat in *fluvias*, unde
 vulgarior vox *fluvios* exorta est: vide No-
 nium, iii. 100. in *Fluvius*. Nostrâ autem
 lectione nihil exquisitius ac speciosius
 fingi potest: *fluidas* utique, *ὕγρως*, molles,
 teneras, *liquidas*, (vide me in Silv. Crit.
 iii. p. 157.) modo pullulascentes, aquula
 purissimæ plenas, merum sucum. Maro,
 ecl. x. 7.

Dum *tenera* adtendent sinæ *virgulta* capellæ:
 eundem conferas ad geo. ii. 572. Hoc
 ipsissimum Lycophron volebat, et admi-
 rabili venustate protulit, Cassand. 507.

Αἱ αἰ, στίναζω καὶ σου ΕΥΤΑΛΦΟΝ ΘΑΛΑΟΣ,
 Ω σκυμνὸς τέρπειον ἀγκυλισμα συζυγιονον.

Ita legendum: alibi diximus. Mentem
 potæta Tzetzes non arripuit. Virgilius,
 geo. i. 515.

Frumenta in *viridi* stipulâ lactentiâ turgent:
 i. e. “adhuc *tenuia* et lactis plena.” Ser-
 vius. Forte, *tenera*. In hac elegantia
 Alcimus Avitus se lautissimum præstitit,
 ad iv. 10. de *diluvio*:

———— fluctus nunc prosequar illos,
 Per quos immissus rebus, vix pene creatis,
 Lactentem velox prævenit terminus orbem:

voces *tener orbis* Virgillii, ecl. vi. 54. novo
 sermonis lumine convestiens. Eleganter
 etiam Elianus, de animm. vii. 9.—*τροφικῶν*
ἡ ταυρῶν νεοττοῖς ἸΥΠΟΙΣ: et pari modo

in var. hist. ix. 2. Adi Silv. Crit. iv. p. 89.
 Petronius, de bell. civ. 71.

Non hæc autumnò tellus *viget*, aut alit herbas
 Cespitæ lætus ager; non, verno persona cantu,
Mollia discordi strepitu *virgulta* loquuntur.

Ita rescribimus, pro *viret*. Nempe tellus
viret vere; quod sequentia respiciunt: sed
 autumnò *viget*; i. e. in fructibus produ-
 cendis robur suum ac *vigorem* monstrat.
 De harum dictionum confusione, vide ad
 ver. 561. superius. Hinc futili vocabulo
 Virgilius exonerari potest, geo. ii. 528.

Lævia tum resonant avibus *virgulta* canoris:

i. e. tenuia, mollia, teretia, flexilia. Vulgo,
Avia. Calpurnius, ecl. v. 110.

Tu tamen aut *læves* hederas, aut molle salictum,
 Valle premes gelidâ:

i. e. flexibiles, quæ ramos *fundunt*, *εκτρο-*
χισσιν ut est in noto quodam epigrame.
 Dignæ sunt etiam, quæ lectoribus
 coram sistantur, Arnobii gratiæ auda-
 ciores, lib. vi. p. 197. Lucretium feliciter
 illustrantes: “Liber membris cum *mollis-*
 “*bus*, et *liquoris* feminei *dissolutissimus*
 “laxitate:” i. e. fluidissimus. Mihi vero
 jam videor sinceritatem pristinam loco
 Nasonis certissimâ emendatione redditu-
 rus, met. xv. 251.

— fletque Milon senior, cum spectat inanes
 Illos, qui fuerant solidorum mole tororum
 Herculeis similes, *fluidum* pendere lacertos.

Fluidum pendere elegans est, ut “*lugubre*
 “*rubent*,” et centum similia. Vulgo,
fluidos; sed duplex epiteton *inanes* *flu-*
idos jure displicuit Gronovio. Exaratum
 erat *fluidō*, i. e. *fluidom*; vide supra, ver.
 162. unde *fluidos*. Hinc elegantias Mar-
 tialis, xi. 41. 5. persentescens.

Indulget pecori nimium dum pastor Amyntas,
 Et gaudet famâ luxuriâque gregis;
 Cedentes oneri ramos, sylvamque *fluentem*,
 Vicit, concussas ipse secutus opes:

i. e. flexilem, se molliter incurvantem:

Et nostri genetrix hæc dicta est corporis una.

600 Hanc veteres Graiûm doctei cecinere poëtae
Sedibus in curru bijugos agitare leones:

conferas autem Virg. geo. ii. 570. Neque alius huc magis, quam Nicander, facit, ther. 55.

———— μακρὰν δὲ ἰ ΝΗΧΥΤΟΣ ΟΡΠΗΞ
Βοσκήθεις οἶκον τε, καὶ αὐρήνητα, τιθήσι.

Ibid. frundeis. Sic etiam Maro erat scribendus, ad geo. ii. 572.

Præcipue, dum fruns tenera, imprudensque laborum:

nam Servium ita castigandum esse res ipsa loquitur, et pulchre vidit Burmannus: “*Fruns, frundis* vera lectio est. Lucretius, i. 19. *Frundiferasque domos avium*. Apud antiquiores enim singularis “nominativus erat *fruns, frundis*.” Sed locum inspicere; et intelliges, quam lamentabiliter hæc omnia librarii, quasi ex industriâ, germanæ vestigia vetustatis obliterare solcant.

Ver. 598. Integrum Lucretii locum felicissime illustrabunt instar omnium, in hanc rem apud poëtas exundantium, versus hymni, vulgo Homero dati, in Cybelen:

Μητέρα μαι πάντων τῶ θεῶν, πάντων δ' ἀνθρώπων,
Ἵμεν, Μῦσα λιγυία, Δίος θυγάτηρ μεγαλοῖο
Ἢ προταλὼν τυτάνων δ' ἰαχῆ, συν τῶ ἔρωτος αὐ-
λων.

Εὐαδὲν, ἧδ' ἄγκων κλαγγῆ, χαροπὸν τῶ λειῶτων,
Οὐρεὰ δ' ἠχῆνται, καὶ ἰληνίτες βιαυλοῖ.

Unde in promptu est emaculare Orphei hymn. in Rheam, ver. 5.

Οὐρεσὶν ἢ χαιρῆς, ΘΗΡΩΝ δ' ὀλολυγμάσι φρικ-
ταῖς?

nam vulgo legitur, *Θνητων*. Nec dubium est, quin Lucretium ob oculos habuerit Calpurnius, Wernsdorfio non præteritum, ecl. viii. 35.

Omniparens Æther, et, rerum caussa, Liqueores,
Corporis et genetrix Tellus, vitalis et ÆËr,
Accipite hos calamos.

Nec appositissimus non est Hesiodus, Theog. 105.

Κλειεῖτε δ' ἀθανάτων ἱερὸν γένος αἰετ' εὐκταῖ,
Οἱ Γῆς ἐξέρχοντο.

Arnobius accedet, lib. iii. p. 119. quem Lambinus etiam apposuit: “*Terram* qui-
dam e vobis, quod cunctis sufficiat ani-
mantibus victum, *Matrem* esse dixerunt
“*magnam*.”

Ver. 599. *nostri corporis*: i. e. generis humani. Non aliter locutum esse vatem Venusinum video, od. i. 55. 5.

Præsens, vel imo tollere de gradu
Mortale corpus—.

Et Tullius in Arato:

———— propter *penati corporis* alam:

i. e. propter *volucrum*. Naso, met. iii. 58.

Aut ultor vestræ, *fidissima corpora*, mortis,
Aut comes, inquit, ero.

Ipsam sententiam aliud *αποσπασματιον* ex hymnis Homereis illustratam dabit:

Γαίαν ταμμηκυραν αἰσομαι, κῦθμιεθλον,
Προεῖσθην ἢ φερεῖ ἐτι χθονὶ τανθ' ὅπου ἔστιν,
Ἢ μὲν ὅσα χθονα διὰν ΕΠΕΡΧΕΤΑΙ, ἧδ' ὅσα
τῶντων.

Ἢ δ' ὅσα πῦντανται ταδε φερεῖται ἐκ σέθεν ΟΛ-
ΒΟΝ.

Ita scribendum: libri, ὑπερχεται, et ὀλβρη.
Euripides, Ion. 1576.

Πασαν δ' ΕΠΕΛΘΩΝ Ἀσιὰδ', Εὐρωπὸς θ' ἔργα.
Γίωσι τῶδ' αὐτες.

His concinunt Orphei nonnulla, l. c.

Μητὴρ μὲν τῶ θεῶν, ἧδ' ἄνθρωπων ἀνθρώπων
Ἐκ σῶ γὰρ καὶ γαῖα, καὶ κρᾶνος ευρυς ὑπερβη,
Καὶ ποταμοί, ποταμοὶ τε.

Ver. 601. *Sedibus in curru*. Lego,
“*Sedibus in superis*,” ut Virg. *Æn.* xi.
552. BENTLEIUS.

Satis ex arbitrio. Sed audiamus Gronovium, quem Havercampus attulit: “*Vide-*
“*tur aliquid voluisse Lucretius, quod*

Aëris in spatio magnam pendere docentes
 Tellurem, neque posse in terrâ sistere terram.
 Adjungere feras; quod, quam vis ecfera, proles
 605 Obficiis debet molliri victa parentum:
 Muralique caput summum cinxere coronâ,
 Eximiis munita locis quod subtinet urbeis:
 Quo nunc insigni per magnas prædita terras
 Horrifice fertur divinæ Matris imago.

“ nescio, an aliter facile exprimere potue-
 rit. Id docet Varronis fragmentum
 apud Augustinum, lib. xvi. rerum di-
 vinarum: Eandem dicunt Matrem Mag-
 nam: quod tympanum habeat, signifi-
 cari esse orbem: quod turres in capite,
 oppida: quod *sedes* fingantur circa eam,
 cum omnia moveantur, non moveri.
 Hinc *εὐέρον* appellat Apollonius, i.
 1095.” Obs. iii. 5. quæ mihi non sunt
 ad manum.

Cæterum, imitatio Virgiliana perjucun-
 dam lectoribus comparationis occasionem
 dabit, ad Æn. vi. 785.

Qualis Berecynthia mater
Involvitur curru Phrygiæ turrata per urbis;
 Læta deum partu, centum complexa nepotes,
 Omnis cœlicolæ, omnis supera alta tenentis.

Et rursus, *ibid.* x. 252.

Alma parens Idæa deum, cui Dindyma cordi,
Turrigeræque urbes, bijugique ad frena leones.

“ *Alma* proprie tellus est, ab eo, quod nos
 “ *alat.*” Servius: vide me ad ver. 2. libri
 primi.

Ver. 602. *Aëris in spatio*: i. e. in aëre
 spatioso, vel profundo; *νεπι βαθυ*, Hom.
 Il. τ. 446. Eadem meus est Maronis,
 quam nemo hactenus peucrare quiverit,
 ecl. iii. 105.

Dic, quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo,
 Tris pateat cœli spatium, non amplius, ulnas:

i. e. in quibus cœlum, spatiosissimum li-
 cet, trium ulnarum amplitudinem non ex-
 cedat.

Ver. 604. *quod*: Vind. *qua*; Δ. *quum*:
 et *prolem*, idem codex.

Ver. 605. *molliri*: Π. *moliri*.—*victa*:
 O. Δ. *vita*. Servius autem, ad Virg. Æn.
 x. 253. nuperrime laudatum, paullo di-
 versam hujusce allegoriæ explicationem
 comminiscitur: “ *Ad frena leones*. Ideo
 “ hoc fingitur, quod omnis feritas maternæ
 “ subjaacet affectioni, et *subjugata* est.”
 Adhuc aliam Ovidius, fast. iv. 217. Lam-
 bino suscitatus:

Desierat. Cœpi: Cur huic genus acre, leones,
 Præbeat insolitas ad juga curva jubas?
 Desieram. Cœpit: Feritas mollita per illam
 Creditur: id curru testificata suo est.

Alteram denique fabulam contextuit Op-
 pianus, cyneg. iii. init. quem commisit
 Havercampus. Locum videas, si lubue-
 rit.

Ver. 607. *Eximiis*: Vind. Σ. *Eximis*;
 Δ. O. *Atque imis*; Ω. *Ex imis*.—*subti-*
nct: vulgo, *sustinet*; O. Σ. *substinet*; an-
 tiquæ scripturæ vestigia retinentes; vel
 fortasse formam ipsissimam, ut potius cre-
 diderim: vide nobis dicta ad iv. 750.

Ibid. Eximiis; i. e. egregiis, ex acervo
 selectis; et, usu secundario, *excelsis*. Ali-
 ter, sed apposite, Isidorus, origg. x. “ *exi-*
 “ *mius*, quasi *valde eminens*.” Hinc Vir-
 gilius, geo. ii. 156.

Tot congesta manu præruptis oppida saxis.
 Adeas animadversiones nostras, huc spec-
 tantes, in Soph. Trachin. 275.

Ver. 608. *Quo insigni prædita*: i. e.
 quod insigne gerens, vel habens. Hanc
 formulam Lucretius frequentat: vide nos
 in hujusce libri ver. 181. Silius Italicus,
 xiv. 88.

— bis octonis nondum rex præditus annis.

- 610 Hanc variæ gentes, antiquo more sacrorum,
 Idæam vocitant matrem; Phrygiasque catervas
 Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt
 Per terrarum orbis fruges cœpisse creari.
 Gallos adtribuunt; quia, numen quei violarint
- 615 Matris, et ingrati genitoribus inventei sint,
 Significare volunt indignos esse putandos,
 Vivam progeniem quei in oras luminis edant.

Auctor rhetoricorum ad Hieremium, ii. 27. "Mortuum deformatum, *tumore præditum*, coloratum, fuisse constat."

Ver. 609. *Horriſice fertur*: i. e. torvam majestatem præ se ferens; cum voluptate non nihil horrois incutiente: vide iii. 28. vi. 1267. Descriptio Scipionis Siliana, Pun. viii. 562. curiosius elaborata, lucem nostro dabit:

Martia frons; facilesque comæ, nec pone retroque
 Cæsaries brevior: flagrabant lumina miti
 Adspectu, gratusque inerat visentibus horror.

Ver. 610. *antiquo more*: nempe, quia ejus sacra in *Idæa*, monte Phrygio, primitus agebantur, *Idæa* mater audit.

Ver. 611. *catervas*: Π. *cathenas*; confundens hunc locum cum lectione ad ver. 650.

Ver. 615. *orbis*: Π. *urbes*; editiones vulgatæ, summam per audaciam et inscientiam, contra libros omnes, contextum maculant intrudendo suum *orbem*. Nempe, primario sensu vult *orbis* rei alicujus *circuitus rotundus*; et secundario, generaliter *circuitus*. Multarum igitur terrarum *multi* necesse est sint *orbes*: ut ver. 1074. Maro, *Æn.* vii. 225.

quibus actus *uterque*
 Europæ atque Asiæ fatis concurrerit *orbis*.

Prudentius, peristeph. iv. 61.

Vix parens *orbis* populosa *Pani*.

Et alii similiter multoties. De antiquitate vero Phrygum Herodotum consulas, in limine libri secundi fabulantem.

Ver. 615. *Matris*: Π. Σ. *Matri*.

Ver. 618. *tonant*: Σ. *sonant*.—*palmis*: Π. *phanas*.

Ibid. *tympana tonant*. Hinc, audaci spiritu poetæ, Statius omnino corrigendus est, ad Theb. viii. 221.

gemina *æra tonant*, *Idæaque terga*,
 Et moderata *sonum* vario spiramine buxus.

Non erant ferenda tam finitima *sonant* et *sonum* in carmine magnopere expolit. Porro, dixeris Ausonium huc respexisse, epist. xxv. 21.

— *tentis reboant cava tympana tergis*.

Et fortassis locus Catulli convenientissimus ad lectionem Lucretianam exigendus est, lxiii. 21.

Ubi *cymbalum tonat* vox, ubi *tympana reboant*;
 Tibicen ubi canit *Phryx* curvo grave calamo:—
 Leve *tympantum* remugit, *cava cymbala* recrepant.

Vulgo legitur, *sonat*: quæ super commutatione, redeas ad i. 918. Silius Italicus, xvii. 18. commodus adveniet:

Circum, arguta cavis tinnitibus, *æra*; simulque
 Certabant raucò resonantia tympana pulsu.

Hunc tamen, ut qui omnia potius, quæ sumat aliunde, verbis grandioribus in majus evehere soleat, quam deprimere, haud dubitem sic rescribere:

— raucò *retonantia* tympana pulsu.

Hinc autem liquet, et ex Ovid. art. am. i. 558. quam falsus sit judicii Burmannus, dum Propertium, iii. 15. 55. immutandum censet, τῶν *cymbala* reposito, vice *tympana*:

Mollia *Dirææ pulabant tympana* Thebæ.

Tympana tenta tonant palmis; et cymbala circum
 Concava, raucisonoque minantur cornua cantu,
 620 Et Phrygio stimulat numero cava tibia menteis:
 TELAQUE PRÆPORTANT, violenti signa furoris;
 Ingratos animos, atque impia pectora, volgi

Ad Ovidii fast. iv. 212. hanc fabulam tractantis:

Æra deæ comites, raucaque terga, *movent*:
 codex unus dat, *sonant*. Rescribe, *tonant*.
 Nec Lucretii Statius immemor etiam invenitur ad Achill. ii. 153.

— quater æra Rheæ, quater Evia *pulsant*
Terga manu.

Catullus, ver. 82. ejusdem carminis:

Face, cuncta mugienti fremitu loca *retonent*.
 Idem ingenium Claudiani eandem restitutionem similem veri facit ad rapt. Pros. i. 209.

Post quam visa Ceres, mugitum tympana frenant;
 Conticuere chori: Corybas non impulit ensem:
 Non buxus, non æra *tonant*.

Vulgo, *sonant*. Hanc medicinam Mæcencati faciam, in Anthol. Lat. i. 55. Burmanni:

Ades huc, ades, Cybele dea, montigena dea;
 Age, *tympano tonanti* quate flexibile caput.

Ibi quoque, *sonanti*; sed sic Lucretius noster, et Varro in versibus, qui statim sequuntur:

Tibi *tympana* haud inani sonitu, dea, *tonimus*:
 Sonitum æris *intonamus* tibi nos semiviri.

Alia nobis supersunt hoc genere, non minus indubitata; sed onerari lectorem volumus.

Ibid. *cymbala circum*. Maro, geo. iv. 64.

Tinnitusque cie, et *Matris* quate *cymbala circum*.

Ver. 619. *raucisonoque minantur*: P. *raucisono imitantur*.

Ibid. *raucisono minantur cornua cantu*.
 Hæc etiam Mantuanus arripuit, Æn. viii. 2.

— *rauco* strepuerunt *cornua cantu*.

Et similiter Catullus, lxiv. 264. cujus locus integer ad Lucretium illustrandum utiliter faciet:

Plangebant alii proceris *tympana* palmis.
 Aut tereti tenuis tinnitus ære ciebant:
 Multis *raucisonos* esclabant *cornua* bombos,
 Barbaraque horribili stridebat *tibia cantu*.

Ver. 620. *stimulat*: P. Π. *stimulant*.—
cava: V. ed. *cana*.

Ver. 621. *præportant*. Catullus vocem adhibuit, et bis togatorum disertissimus in Arateis, de Centauro biformi loquens:

— partem *præportans* ipse virilem.

In lexicis alterum exemplum quære. Et plenior distictionem τῷ *furoris* supposuimus; quum sequens distichon aequè respiciat omnia præcedentia.

Ver. 622. *Ingratos*: Π. *Ingratosque*; et placet.

Ibid. *animos atque pectora*. Ita Virgilius, Æn. i. 153.

Iste regit dictis *animos*, et *pectora* mulcet.

Ver. 623. Editorum indiligentiam, vel, si mavis, penetrabilem sagacitatem, cui pateant omnia, silentio transeuntium hujusce loci constructionem, vulgaribus ingeniis non statim explicabilem! Amicus Havercampi quidam difficultatem primus, ut est conjicere, persensit; et legendum proposuit, *numinis*: quod potius structuræ satis, quam probabilitati, fecerit. Nos hoc pacto rem nitidius processuram esse opinamur, nam in codicibus nihil est præsidii super:

Conterrere *metus* qui possint numine divæ:

i. e. *qui terrores*, imaginis scilicet divinæ, tympanorum, et aliorum omnium, quæ præverint. Suam sententiam lectores ferant.

Ver. 624. *magnas urbeis*. Virgilius, Æn. xiii. 106.

Centum *urbis* habitant *magnas*:

aliter dixissem e compendio scripturæ errorem natum esse, *magnas e magnas*; et Lucretium dedisse:

Conterrere metu quæ possint numine divæ.

Ergo, quom primum, magnas invecta per urbeis,

625 Munificat tacitâ mortaleis muta salute:

Ære atque argento sternunt iter omne viarum,

Largificâ stipe ditantes; ninguuntque rosarum

Ergo, quom primum *Magna est invecta per urbeis*—:

nempe, ἡ Μεγαλη: nam locis grandioribus ex omissione copularum noster solet majorem dignitatem comparare: sed mutationibus parum necessariis semper abstinendum.

Ver. 625. *Munificat*. Vocabuli hujuscæ Festus etiam meminit: alibi non reperio.

Ibid. *muta*. Haud placet cum *tacitâ* hæc dictio quamvis non sim docendus a *silentia taciturna*, et similibus locutionibus, Lucretii ingenium minime abhoruisse. Pius interpretatur: “Muneribus “innumeris mortales afficiens, nec im- “properans;” ut consentiat his S. Jacobi, i. 5. sententia: Εἰ δὲ τις ὑμῶν λείπειται σοφίας, αἰτέτω παρὰ τῶν δίδοντος Οὐκ παύειν ἀπλῶς, καὶ μὴ ἐνιδιζόντος. Quæ tamen argutiis, simplicitatem minus sapientibus, affinia videntur. Ipse scribendum putem:

Munificat tacitâ mortaleis multa salute:

per notam elegantiam, et vocem sæpe commutatam: vide Burmannum, ad Luæan. v. 218. Ovidiius, amor. i. 15. 58.

Atque a sollicito *multus* amante legar.

Ver. 626. *iter*: Vind. *item*; B. *inter*; M. *ite*.—*omne*: sic Π. Σ. Ω. reliqui, *omnia*.—*viarum*: sic Π. solus; P. V. ed. B. Σ. *mirum*; Vind. L. M. *virum*; O. Ω. et Pii quidam codices, *circum*; haud deterius, si sic distinguas:

Ære atque argento sternunt iter, *omnia circum*
Largificâ stipe ditantes:

sed elegantior videtur admissa lectio, et usum Lucretii sibi suffragatorem habet, ad v. 1125.

————— *iter infestum fecere ciciâ*.

Ver. 627. *ditantes*: Π. *dictantes*.—*ninguunt*: V. ed. *ringunt*; P. *vinciunt*;

O. *ungunt*; Vind. Δ. *jungunt*; Σ. *min-
gunt*.

Ibid. *ninguunt rosarum Floribus*. Elegantiissime quidem hoc dictum est, ut nihil supra; sed Græcos poetâs, omnium leporum repertoies, Lucretius auctores habuit. Ita, versibus longe suavissimis, olor Dircaus, Ol. vii. 62.

————— εὐθιὰ τότε
ΒΡΕΧΕ Ήσαν βασιλεὺς ὁ μίσητος
Χρυσαίσι ΝΙΦΑΔΕΣΣΙ τὸλιν;

qui, notante id etiam scholiaste, Homerum pressis vestigiis subsecutus est, ad Il. B. 670. ad quem locum lector, sciens Anglice, quæ contulerint in versionis Popianæ illustrationem animadversiones meæ, possit consulere. Idem Pindarus plenius expressit eodem Poëtæ versus, quos videtur, nec injuste, vehementer admiratur, in fragmento perelagante apud scholiam ejus, Ol. ii. 16. quod, ante collatos locos, sic videram certissime restituendum; nam editi, ἐν δ' ἀφορμασθέντες, et νεφός:

————— ἀν δὲ ῥόδον καταρμισθεν.
ΕΝΘ' ΑΦΟΡΜΑΘΕΝΤΕΣ, ὑψηλῶν πόλων
Αμφοζυμονται' πλείστα μιν
Δωρ' ἀθανάτοισι ἀνεχόντες' ἴτιστο δ'
Αἰνυαθ τήστω ΝΙΦΑΣ.

Poteras etiam rescribere, Εὐθ' ἐφορμισθεν τῆς: sed unice verum est quod supra dedimus. *Hinc digressi*, in diversas partes insulæ scilicet. Euripides, *Androm*. 1150.

————— ἐβαλλὼν ἐκ χυρῶν τέτραις'
Πυκνὴ δὲ ΝΙΦΑΔΙ παντοῦσι στόδουμινος.—

Lucianus, ver. hist. ii. 14.—καὶ ἀηδόνες,—
ἐκ τῶν πλεθίστων λευκῶνων ΑΝΘΟΛΟΓΟΥΝ-
ΤΑ, ΚΑΤΑΝΙΦΕΙ αὐτῆς. Hinc pulchre Eustathius de Ismen. amor. v. init. ὀδῶν

Floribus, umbrantes Matrem, comitumque catervam.

Heic armata manus, Curetas nomine Græeci

630 Quos memorant Phrygios, inter se sorte catervis

ΣΤΑΛΑΓΜΟΙ. Laudandus est etiam leporis sui Prudentius, cathem. v. 97.

Implet castra *cibus* tunc quoque *ninguidus*.

His perlectis, obtupescas sane nonnullorum interpretum inscitiae, ad Ovidium, ex Pont. ii. 1. 56.

Saxaque *roratis* erubuisse *rosis*.

Adi locum. Leviter Corippum castigabo, ad iv. 11.

————— medioque fori, *quo divite* dextrâ Egrediens princeps sacrâ trabeatus ab aulâ *Delicias, vulgum* solenni munere donans, More *nivis* sparsurus erat, nova fabrica surgit.

Libri, *Divitias*; male ob *divite* præcedens. Hæ voces confusæ sunt etiam ad Ovid. met. xiii. 831. Et *vulgo*; unde nos effecimus *vulgum*; i. e. *vulgom*, vel *vulgō*. Sed loci Latinorum, in quibus locutiones a *nive* et *pluviâ* translatae reperiuntur, numerosiores sunt, ut ut *venustæ*, quam quæ huc commode congregari possint: ad nonnullas sufficit lectorem retulisse, Preigero magnâ ex parte occupatas: Claud. de nupt. Hon. et Mar. 291. consul. Prob. 45. Stat. silv. v. 5. 285. Flor. ii. 7. 14. Martial. viii. 78. 9. Cæterum, versiculus Ovidianus, modo laudatus, et frequens dictionum permutatio, de quâ nuper, ad ver. 519. suspicionem movet non absurdam, Lucretium hoc modo scripsisse:

————— ninguantque rosarum
Roribus:

de quâ satis sit prius breviter admonuisse, quam ad cætera pergamus; nisi quod animum advertat lector telim, huic verborum sodalitati versum Lycophronis aptissime concinere, Cass. 876.

Οὐδ' ΟΜΒΡΙΑ συνηχθεα δὲναϊον ΝΙΦΑΣ.

Νιφάδεις· σταγόνεις, ψεκᾶδες: Hesychius.

Ver. 628. *umbrantes*; V. ed. *imbrantes*.

—*catervas*, vulgati: sed V. ed. L. M. Δ. Π. Σ. *caterva*. Scripsit utique Lucretius, *catervam*. Auctor Ciris, ver. 145.

Dum, sacris operata deæ, lascivit, et extra

Procedit longe *matrum comitumque catervam*:

ubi nonnulli libri itidem *caterva* præbent: hinc autem *catervam* nostro restitutum volui.

Ver. 629. *Græci*: sic, ad consuetudinem antiquam, Vind. V. ed. O. Π. Σ. Ω. cæteri, *Græii*; quod vocabulum posteris ad aurium voluptatem emollitum esse iudicem; illud autem apud indigenas, qui a primis Græcorum colonorum exceperint, permansisse: vide sis Steph. Byzant. cum Hesychio in voce *Γραικος*, et interpretes utriusque. Cyrillus contra Julianum, lib. i. p. 10. im. Ἐδδηκηκοστῆ ἐπι τσαρτῶ Μωσιως, Ἕλληνη οὕτω καλεῖσθαι, ὁ Δευκαλιωνος καὶ Πυρῆας παῖς, ἀρχὴ ἐγένετο τοῖς Ἕλλησι τοῖς τοιαύτῃ προσήγοριαις, καὶ τοὶ παλαιοὶ Γραικοὶ λεγόμενοις. Adeas item A. Gellium, i. 18.

Ibid. *nomine memorant*. Ennius, ann. v.

Nomine Purlius, utci *memorant*.

Ver. 650. *sorte catervis*. Sic, utpote in loco prorsus deplorato, ad ingenium ausus sum confugere; mutationibus tamen minime violentis hic, vel alias, indulgens: et meas lectiones, sane non admodum obscuras, prius illustratas dabo, quam varietates codicum recenseam. Valent igitur mihi voces *sorte catervas ludunt*, “*ludunt catervatim, stationem quoque sibi assignatam occupante:*” et interpretis officio fungi quibit Apuleius, met. x. p. 754. ed. Oudend. quem locum Havercampus excitavit: “*Nam puelli puellæ—que, virenti florentes atatulâ,—Græcanciam saltantes pyrrhicham, dispositis ordinationibus, decoros ambitus inerrabant—.*” Voces autem *sors* et *fors* passim confundi, nemo ignorat. Operam nobis et Ovidius navabit, met. viii. 746. Sæpe etiam, manibus nexis *ex ordine*, trunci Circuire modum.

Jam vero P. *catervæ*; non male: Vind. V. ed. L. O. Δ. Π. Σ. Ω. *catervas*; B.

Ludunt, in numerumque exsultant, sanguine fletci:
Terrificas capitum quatientes numine cristas,
Dictæos referunt Curetas, quei Jovis illum

caterva; vulgares editi, *catenas*; quæ lectio, si codicibus niteretur, non displiceret, pro *catenatim*, vel, junctis manibus, orbiculatim: quam notionem locus integer Apuleii, modo propositus, feliciter illustraverit, et interpretes ibidem. Bentleius, post Lambinum tamen, legi vult ad hunc modum:

————— inter se terque quaterque
Ludunt:

i. e. *terce caterce*; quæ mihi videntur vel nivibus Sithoniis frigidiora: nec rursus, quid sibi velit *το forte* librorum, valeo equidem dispicere. Si liqueret exemplare M. *catenas* suppeditare, ea lectio foret omnino admittenda: sed rem in tenebras collationes Havercampi mergunt, quas sola lux membranarum castiorum discutere valebit.

Ver. 651. *fletci*: i. e. "roribus sanguineis, guttatim, lacrymarum instar, stillicidibus, cooperti." P. V. ed. B. Σ. *freti*; Π. *ficti*; Vind. Ω. *læti*, ut communes editiones: sed *fletci* legitur in Pii notis, et L. M. O. Δ. Ω. Hanc formulam Carus amat. Sic i. 350.

————— uberibus *fient* omnia guttis:

ubi animadversiones nostræ inspiciendæ lectori sunt. Prudentii locus, figuris paribus conspersus, fructuose admovebitur, cath. v. 21.

Nectar de liquido vertice fervidum
Guttatim lacrymis stillat olentibus:
Ambustum quoniam vis facit ignea
Imbrem de madido *fere* cacumine.

Ante omnia vero phrasim *sanguine fletci* clarabunt ac confirmabunt nobis dudum congesta ad Silv. Crit. i. p. 73. v. p. 71.

Ibid. *Ludunt in numerum*. Maro, ecl. vi. 27.

Tum vero *in numerum* Faunosque, ferasque,
videres
Ludere ———.

Ibid. *exsultant*. Idem Virgilius, Æn. viii. 665.

Heic *exsultantis* Salios—.

Ibid. *sanguine læti*. Silius, xi. Decius ad Annibalem:

————— sic victima prorsus
Digna cadat Decius; nec enim te, *sanguine lætum*
Humano, sit fas cæsis placasse juvenis.

BENTLEIUS.

Deinde apponit vir egregius: "Quidam "codices, *fletci*; quidam, *freti*. Lego:

"Ludunt in numerum, atque exsultant *sanguinolenti*."

Horatium suum poterat etiam attulisse, od. iii. 4. 55.

Et, *lætum* equino *sanguine*, Concanum: cum Ovidio, fast. iii. 65.

Sæpe domum veniunt, prædonum *sanguine læti*. Cæterum, *το et* non agnoscunt, ad finem versus, P. V. ed. B. Σ. Ω. et, plenius distinguendo ad *fletci*, atque conjunctionem istam ejiciendo, mori Lucretiano, nî fallor, melius consultum ivimus.

Ver. 652. *capitum quatientes numine cristas*. Memorem fuisse nostrum credam versuum nobilissimorum, qui exstant in Homeri Il. 2. 470.

Ταριβήσας χαλκον τε, ιδε λαρον Ἰπτιοχαιτην,
Δεινον ἀπ' ακροτατης κορυβης νιουσα, νοισσας.

Virgilius, Æn. xii. 570.

Et *cristam* adverso curru *quatit* aura volantem.

Ibid. *capitum quatientes numine*: i. e. "nutu capitum tremefacientes." Festus: "Numen, quasi *nutus* dei." Virgilius, Æn. iv. 269.

———— cælum et terras qui *numine* torquet.

"Numine autem est, aut *nutu*, aut po-
"testate." Servius. Vide nos pluribus
mox, ad iii. 145.

Ver. 653. *illum*: superscribitur in M.

Vagitum in Cretâ quondam obcultasse feruntur;
 635 Quom pueri circum puerum pernice choreâ,
 Armatei, in numerum pulsarent æribus æra,
 Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
 Æternumque daret matri sub pectore volnus.

olim: male. Ita nostrum corrumpere quidam volebant etiam ad i. 85. ut vidimus.

Ver. 634. Hanc rem Callimachus luculentissime descriptam dedit ad hymn. Jov. 52.

Οὐλα δὲ Κερκτες σὲ περὶ πρυλὶν ἀρχισαντα.
 Τρωχέα τετληγοντες, ἵνα Κρονος κασιν ἤχην
 Ἀσπίδος ἐσαΐσι, καὶ μὴ σὺ κεριζοντος.

Ubi glossa scholiastis, admodum intempestiva, Οὐλα· ΚΑΤΑ ΚΑΗΡΟΝ, ὑγείωνος· si admitti posset, emendationem meam, nuper factam, ad ver. 630. mirifice confirmaret; sed eam sic esse castigandam dixerim: Οὐλα· ΚΑΘ' ὍΑΟΚΑΗΡΟΝ, ὑγείωνος. Illud ελα quidem cruciavit editores, ut nihil supra. Interpretor equidem, *leviter—molliter; facili choreâ, et pernice.* Hinc olim emendaveram versiculum poetæ cujusdam, quem laudat Bentleius in *Phalarideis*, p. 147. ed. Lennep. ubi libri dant δολον:

Ἐπτοῦς, ἀλευτῶρ ἕλον ὅς κλινας ττρον
molli remissâ pennâ, ut animo pariter et viribus destitutus: cui contrarium est illud Horatii scilicet, “pennâ metucnte “solvi.” Sic Nonnus, Dionys. xv. 90.

Τοτρα δὲ νηδυμος ὕπνος, ἕον ΠΤΕΡΟΝ ΟΥΑΟΝ
 ἑλιξας,

Ἀκλινων σφαλεροισιν ἐπιτρασεν ομμασιν Ἰνδου.

Aliter, intelligam libenter cum Ernesti, ελα ὀρχισσθαι· περιπλεκτοῖς ποσει. His autem adjungam Aratum, phæn. 30. ut emendator exhibeatur:

————— εἰ ἔσεν δὴ
 Κρητὴν κεναι ΓΕ Διος μεγαλη ιστητι
 Ουρανον ἐσανεθισαν, ὁ μιν, ΠΟΤΕ κεριζοντα,
 Δικτω ἐν ευωδου, ερεος σχεδον Ἰδαϊαιε,
 Ἀντρον ἐγκαθεβητα, καὶ ἐτρεζον ἐς ἐνιαυτον
 Δικταιοι Κερκτες, ὅτε Κρονον ἐψευδοντα.

Diu est ex quo videram ita legendum esse,

pro δὲ et τοτς: quarum priorem conjecturam Diodorus Siculus stabilit, ad iv. 80. posteriorem vero, codex Lennepio memoratus in animadd. ad Coluth. p. 64. Germanici versus, quos Grotius ingeniose tentavit, quim commodi sint, apponam:

Quod fidæ comites prima incunabula magni
Tutarunt Jovis, attonitæ cum furta parentis,
 Ærea pulsantes mendaci cymbala dextrâ,
 Vagitus pueri patrias ne tangeret aures,
 Dictæi texere, *dææ* famuli, Corybantes.

Libri, *Fuderunt*, in versu secundo. Arnobius, uti mos est, Lucretium clare exprimit, lib. iii. p. 124.—“*Curetas illos, “qui occultasse perhibentur Jovis æribus “aliquando vagitum.”* Locus in Mamertini panegyrico, sect. 2. hanc fabulam spectans, non indignus est, qui apponatur: “—inter discursus strenue juventutis, et “armorum sonitus tuis vagitibus obstrepentes? Finguntur hæc de Jove, sed de “te vera sunt, imperator.” Demiror editores veram lectionem non dispicientes ad Minucium Felicem, sect. 21. “Et “quæ Jovis sacra sunt, Nutrix capella “est; et avido patri subtrahitur infans, “ne voretur; et Corybantum cymbalis, “ne pater audiat vagitus, *timmitus illiditur.*” Ita ipsemet sponte emendaveram, et ita liber MS. Fedissime evulgatur, “audiat, vagitus *inilus eliditur.*” Porro, quidam codd. Germanici, “*fidei* “comites;” ad veterem oidiographiam, quam nos sequimur.

Ver. 635. *puerci.* Nempe vocem Κερκτας Græcam *ετυμολογησι* Lucretius: hos enim νεως τινας, et νεως και κορως, Strabo nuncupat, de illis loquens, lib. x. p. 718. ed. Amst. quem Lambinus indicavit. Κερκτες νεανιαι: Hesychius, respiciens, Hom. Il. τ. 248. Hyginus, fab. cxxxix. hanc materiem tractans:—“Ne pueri vagitus

Propterea, magnam armatei Matrem comitantur:

640 Aut, quia significant divam prædicere, ut armis,

Ac virtute, velint patriam defendere terram;

Præsidioque parent, decorique, parentibus esse.

Quæ, bene et eximie quam vis disposta ferantur,

“audiretur, *impuberes* convocavit, eisque
“clypeola ænea et hastas dedit; et jussit
“eos, circum arborem euntes, crepare:
“qui Græce *Curetes* sunt appellati.” Statio
cum hoc loco non injucunde committetur,
Theb. iv. 782.

Qualis Berecynthia mater,
Dum circa parvum jubet exsultare Tonantem
Curetas trepidos: illi certantia plaudunt
Orgia, sed magnis resonat vagitibus Ide.

Porro, in P. Vind. V. ed. Ω. hicce versus
sequitur:

Armati in numerum starent pernice choreâ;
in L. M. ita lectionibus variatus:

Armati et in numerum pernice choreâ.

Nimirum, oscitans librarius initium ver-
sûs sequentis exceperat; et, arreptâ ite-
rum hujusce fine, versus integer de novo
confectus est, ut decor suus codici salvus
servaretur. Certe abjiciendum esse fidens
dixerim, et omnino nihili faciendum.

Ver. 636. *Armatei*: Δ. *Armat et.*—*pul-*
sarent: Π. O. *pulsarunt*; Sosipater Cha-
risius, instt. gram. lib. i. p. 97. *pulsabant*.

Ibid. in numerum: ut locutus est etiam
Ausonius in epist. xxv. 24. ita leniter cas-
tigandus:

Nec Dodonæi cessat tinnitus aheni,
In numerum quotiens radiis ferientibus actæ,
Respondent dociles modulato verbere pelves.

Vulgo, invenuste satis, *ictæ*; non sine
magno versuum præclarorum dehonesta-
mento. Quis enim *ferientibus ictæ* in
unâ sede patienter toleret? *Actus* autem
et *ictus* confundi solere, docet Burman-
nus ad Ovid. fast. iii. 741. et alii alibi.

Ver. 637. *Nē*: O. Σ. *Nēc.*—*mandaret*:
O. *manderet*, et primitus M. sed erasâ
illâ, vulgatam lectionem eadem manus
reposituit.

Ibid. *malis mandarot*: i. e. daret—tra-

deret; ut “*mandare se fugæ*,” et cen-
tum similia passim.—Porro, locum Apol-
lodori, in bibl. i. 1. p. 3. ed. Heynii, pra-
vâ distinctione conturbatum, ita constitu-
as: Οἱ δὲ Κρητῆς ἐνοπλοὶ, ἐν τῷ ἀντὶ τῷ
βριφῶς φυλάσσοντες, τοῖς ὄρασι τῶν ἀσπι-
δάς συνεικρῶν, ἵνα μὴ τῆς πύ παιδὸς Φωνῆς ὁ
Κρονὸς ἀκασθῆ.

Ver. 638. *Æternum sub pectore volnus*.
Hæc etiam Virgilius mutuatus est, Æn. i.
56.

— *æternum servans sub pectore volnus*.

Ver. 639. *Propterea*: Vind. O. *Præc-*
rea. Solita est librariis alibi dictionum
propter et *præter*, *propterea* et *præterea*,
commutatio: vide Heinsium, ad Ovid.
met. v. 159. Cortium, Plin. epist. v. 9. 1.
sed nihil hic mutandum.

Ver. 640. *prædicere*: i. e. “signis præ-
“tentis dicere.” “per *actiones* dicere,
“non per *voces*.” Qui usus vocabuli no-
tandus.

Ver. 642. *Præsidio decorique*. Pariter
Virgilius, Æn. v. 262.

— *decus et tutamen* in armis.

Ipsissima autem verba Flaccus sumpsit,
od. i. 1. 2.

O! et *præsidium*, et dulce *decus* meum.

Alii aliter. Ipse Horatius, ib. ii. 17. 4.
decus columenque. Silius Italicus, vii. 734.

— *Fabiumque decus*, *Fabiumque salutem*.

Tacitus, Agric. v. “*decus ac robur*.”
Sallustius, Jug. xix. 2. ut noster—“par-
“originibus *præsidio*, aliæ *decori* fuere.”
Anthol. Lat. Burm. iii. 152. 5.

Solus *honor* nobis, *arx* et *tutissima* nobis.

Hinc Livii emendationem, ad lib. xxv.
31. 9. experiri libet: “Archimeden, me-
“morix proditum est, in tanto tumultu,
“quantus captæ urbis in discursu diri-
“pientium militum *cieri* poterat, inten-

Longe sunt tamen a verâ ratione repulsa.

645 Omnis enim per se divôm natura, necesse est,
Immortali ævo summâ cum pace fruatur,
Semota a nostris rebus, sejunctaque, longe.
Nam, privata dolore omni, privata periclis,
Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,

“tum formis, quas in pulvere describe-
“rat, ab ignaro milite, quis esset, inter-
“fectum. Ægre id Marcellum tulisse,
“sepulturæque curam habitam; et pro-
“pinquis etiam inquisitis *honori præsidii*
“*oque* nomen ac memoriam ejus fuisse.”
Vulgo legitur, *quantum capta urbs ciere*.
Sed plures membranæ habent *capta ur-*
bis; unde nostrarum castigationum pro-
prietas dependet. Ovidius denique, *fast.*
i. 415. et alibi; *decus et tutela*.

Ibid. *præsidio parentibus*. Committi debet Euripides, *Ion.* 495. ubi nos nonnulla, hanc *ἔκτισιν* illustrantia, contulimus; et *Silv. Crit.* i. p. 144. Nec minus hinc pendet Statius, *Theb.* i. 395.

Hic sextus melioris inops, sed prole virebat
Femineâ, gemino natarum pignore *fulvus*.

Ubi malim *vigebat*, ut pote colori sermone convenientiorem dictionem. Nec non similiter Julianus Ægyptius, *epig.* 43. *ἔρκος πατρι τικος*: et exordium pulchrum *lib.* xii. *Columellæ* de re rusticâ: qui videndus.

Cæterum, vocî *parent* video Bentleium notam suspicionis appinxisse; nec tamen idoneâ satis de causâ, quantum egomet valeam discernere.

Ver. 645. *crimic*: Δ. O. *exigue*.

Ver. 645. Plutarchus tempestivus excitabitur, in *plac. phil.* i. 7.—*ἔμωρτανυσιν*,—ὄτι τον Θεον ἐποίησαν ἐπιστρέφωμενον των ἀνθρωπινων, η και ταυτα χαριων τον κοσμον κατασκευαζοντα το γαρ μακαριον και ἀφθαρτον ζωον, συμπιπληρωμενον τι πασι τοις ἀγαθοις, και κακα παντος ἀδικτων, ὁλον εν περι την συνοχην της ιδιης ευδαιμονιας και ἀφθαρσιας, ἀνισπιστρεφεις εστι των ἀνθρωπινων πραγµατων. Hoc Epicureorum dogmâ tangit etiam Horatius, ad sat. i. 5. 101.

— Namque deos didici securum agere ævum: in ipsissimis Lucretii verbis, vi. 57. Nam bene qui didicere deos securum agere ævum.

Ver. 646. Ipsa verba Epicuri apud Diogenem Laërtium exstant, x. 159. Το μακαριον, και ἀφθαρτον, ὡς αυτοπραγματα εχει, ὡς αλληλα παρεχει ὡςτις ὡςτις οργαις, ὡςτις χαρισι, συνιχεται: quæ Cicero sic reddidit, *lib.* i. cap. 17. de nat. deor. “Quod beatum æternumque sit, id nec habere ipse negotii quidquam, nec exhibere alteri; itaque neque irâ, neque gratiâ, teneri:” ubi doctæ Davisii collationes consulendæ sunt. Appositus est Silius, *Pun.* xv. 55.

Quantas ipse Deus lætos generavit in usus
Res homini, plenâque dedit bona gaudia dextrâ.
Atque idem, exemplar lenis mortalibus ævi,
Imperturbatâ placidus tenet otia mente.

Notam Drakenborchii inspicias; qui divinationem Heinsii, *terit pro tenet*, prudenter rejicit. Idem de deis olim Mæonides prædicaverat, *Il.* Z. 138.

ἔται, βίαι ζωντίς.

Ver. 647. *sejuncta longe*. Hinc Arnobius, *lib.* vii. p. 252.—“essetne verus “Dens, an nescio quid aliud, *longeque* “ab superâ sublimitate *sejunctum*.” Similiter incerti panegyricus, v. 9. “Siquidem dii ipsi, quod *plerumque humanas* “*res negligent*, dum querimur, ignoscunt; quibus aliud fortasse curantibus, “grandines ruunt, terræ debiscunt, urbes “hauriuntur: quæ non illis *oriuntur* vobis “*lentibus*, sed aut aliorum *adspicientibus*, aut, fatali rerum cursu urgente, “*videntur accidere*.” Sic legendum. Alia erat Homeri, atque haud paullo sapientior, sententia, ad *Il.* B. 27.

Νὺν δ' ἐμῶν ἔσθ' ἕως ὅρα, Δίος δὲ τοι ἀγγέλος ἔμει'
'Ὅς σὺ, ἀνυθὲν ἔων, μέγα κήσεται, κῶ' ἐλαίρει.

- 650 Nec bene promeritis capitur, neque tangitur irâ.
 Terra quidem vero caret omni tempore sensu;
 Sed, quia multarum potitur primordia rerum,
 Multa, modis multis, ecfert in lumina solis.
 Heic, si quis mare Neptunum, Cereremque vocare
 655 Constituet fruges, et Bacchi numine abuti

Hinc fortasse corrigendus est senarius in Plutarcho, adversus Colotem, p. 1124.

ἘΚΑΣ γὰρ ἴστωσ, ὁ Θείσ ἐγγυθὲν βλεπτε.

Vulgo legitur, Πιλάσ. Lucretio concinunt illa Enniana, in Cic. de div. ii. 50.

Ego deum genus esse semper dixi, et dicam, caelitum;
 Sed eos non curare opinor, quid agat humanum genus.

Ver. 649. nihil: Π. nil; ut major pars librorum Claudiani, hunc locum exprimentis in Virtutis encomio, ad Mall. Theod. cons. 4.

Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
 Divitiis animosa suis, immotaque cunctis
 Casibus, ex altâ mortalia despicit arce:

et Lactantius, de irâ Dei, cap. 8. qui locum protulit; quamvis et cjs membranæ variant.

Ibid. nihil indiga nostri: ut Brennus, Gallorum ductor, apud Justinum, xxiv. 6. "Deos—nullis opibus egere, ut qui " eas largiri hominibus soleant, affirmabat."

Ver. 650. neque: sic V. ed. Δ. Ω. numeris vividioribus: cæteri, nec.

Ibid. Corrigendus est Arnobius, lib. i. p. 12. "Cæterum, dii vestri, et, qui habere, qui ferre, nominis hujus auctori—tatam condigni sunt; neque irascuntur, " neque indignantur." Lege, "dii veri." BENTLEIUS.

Ita et ipse seorsim emendaveram, et ante nos olim Fulvius Ursinus. Statius, Theb. iii. 659. ad Epicuream sententiam locutus est:

———— miseret superum, si carmina curæ,
 Humanæque preces.

Ubi vetus narrator versus Lucretianos pravissime descriptos exhibet. Plutarchus,

in Pyrrho, sect. 20. de Epicureis verba faciens:—το δὲ βίον ἀπώτατο χάριτος, καὶ ὀργῆς, καὶ τὰ μελῖν ἡμῶν, εἰς ἀπραγμοναβίον καὶ μεττον εὐπαθείων ἀποικιζόντες. Similiter Epicurus ipse, apud Diog. Laërt. x. 77. ε γὰρ συμφωνοῦσι πραγματεῖαι, καὶ φροντιῶδες, καὶ ὀργαί, καὶ χάριτες, μακαριότητι (μετ' ἀφθαρσίας).

Ver. 651. Terra quidem vero, ἡ γῆ μὲν δῆ: nam erravit Pius, qui vero ad sensu retulerit. Noster ipse, i. 1000.

Omne quidem vero nihil est:
 nec Plautus multum discrepat, Asin. iii. 5. 55.

Ego vero, et quidem edepol lubens.

Ver. 652. Sed: sic Σ. Ω. reliqui omnes, Et: quod facile a Set, ut alibi sæpius, deminutum est; aliter At esset in proclivi.

Ibid. potitur primordia. Ita alias Lucretius plus semel cum quarto casu hoc verbum extulit; et Plautus, Rud. i. 5. 7.

Nam hoc mihi haud labori est laborem hunc potiri:

cum Terentio, Adelph. v. 4. 17.

— ille alter sine labore patria potitur commoda: ubi videas Donatum. Hinc Maronem duplici ablativo sine gratiis, et tantæ ingenii elegantia minus accommodato, libentissime liberarem, ad Æn. iii. 55. et, ne Lucretium in hac re, ut in cæteris omnibus, imitari noluisse videatur:

———— Polydorum obruncat, et aurum
 Vi potitur:

i. e. auro, aurō; unde corruptela: vide supra, ad ver. 596. Ovidius, fast. iii. 21.

Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupitam:

ad quem versum mihi otium faciunt eruditæ animadversiones Heinsianæ. Inde

Mavolt, quam laticis proprium proferre vocamen;
Concedamus, ut hic terrarum dicitur orbem
Esse deum Matrem, dum verâ re tamen ipse.

Sæpe itaque, ex uno tondentes gramina campo,
660 Lanigeræ pecudes, et equorum duellica proles,
Buceriæque greges, codem sub tegmine cœli,

autem vere emendaveram proprio acumine Propertium, i. 15. 19.

Hypsipyle nullos post *illum* sensit amores:

i. e. *illō*, vel *illom*; unde invenustissima vulgata lectio *illos* provenit: sed ibi Burmannus consulendus est.

Ver. 653. *lumina*: *M. lumine*.—Homerus, *φῶς ὀφθαλμοῦ*: et Maro plus semel, *solis lumina*.

Ibid. *effert*. Sane rarissimum est in vocem incidere, cujus vetustior scriptura manus novatrices librariorum non subiecit: sed eecum tibi exemplum simplex, Nonii scriptoribus servatum ex Lucilio, in voce *Clandestino*, i. 176.

At enim dicis, clandestino tibi quod commissum foret,

Neu mutires quidquam, neu mysteria *effertes* foras.

Ver. 655. *numine*. Sic omnes uno consensu libri; et certe tolerari potest, pro "Deum abusive inferre:" malim tamen cum vulgaribus editis *nomine*, quamvis, quum necessitas non urgeret, membranarum et impressorum antiquorum auctoritatem temere conculcatam nollem: et *numen* sane doctius haberi possit, et a communi sermonis usu aliquantulo remotius, adeoque orationi poetice convenientius. Neque pro nihilo existimandus est exemplarium consensus in dictionibus alias sæpissime permutatis.

Ver. 656. *vocamen*. Usus est Arnobius, lib. vii. p. 251.—"aut, si quod aliud nobis usus *vocamen* obtulerit:" et alibi frequenter. Solinus, cap. xxvii. de hyænâ:—"scquitur stabula pastorum, et auditu assiduo addiscit *vocamen*, quod exprimere possit imitatione vocis humanæ."—Cæterum, vice *proferre*, *Π. efferre*.

Ver. 658. *ipse*: *P. haud sit*; et, in Pii codicibus quibusdam, *id sit*. Nonius, referente Havercampo, (nam locus mihi quærenti se non obtulit) pro *tamen*, habet *sit*; et voces *re verâ* transpositas, quasi legerit:

————— dum re verâ *siet* ipse.

Et utrobique sensus idem: "Dum re verâ sit ipse orbis terrarum" in rerum naturâ: i. e. "si modo sit ipsa res, quam intelligimus, et oculis alisque sensibus usurpamus; non animatum aliquid, ac "Deorum mater." Editores conjecturas Lambini temerarias in contextum posuere:

————— dum re *non sit* tamen *ipse*:

Nobismetipsi regulas severiores nos præscripsimus; ne, frenis semel datis, licentia emendandi mox ad libitum evagetur.

Ver. 659. *itaque*: *Ω. ita*.—Porro, hic locus integer in oculis Virgilio versabatur, ad *Æn.* iii. 536.

Quatuor heic, primum omen, equos in gramine vidi,

Tondentis campum late, candore nivali.

Et pater Anchises: *Bellum*, O! terra hospita,

portas;

Bello armantur equi; *bellum* hæc armenta minantur.

"Post digressionem de Matre deorum, redit ad disputationem institutam; in quâ ostendit, nullam rem esse, quæ ex uno genere principiorum constet: quod nunc exemplis multis collectis docet." Lambinus.

Ver. 660. *equorum duellica proles*. Herodotus, i. 78.—*λεγοντες, οφιν ειναι γης παιδα*. 'ΙΠΠΟΝ δὲ, ΠΟΛΕΜΙΟΝ τὲ, καὶ ἐπὶ λυδᾶ. Lucanus, vi. 397.

Thessalicus *sonipes*, bellis feralibus omen.

Confer Horatium, od. ii. 16. 5. cum He-

Ex unoque sitim sedantes flumine aquaï,
Dissimili vivunt specie, retinente parentem
Naturam; et mores generatim quæque imitantur:

665 Tanta est, in quo vis genere herbæ, materiaï
Dissimilis ratio; tanta est in flumine quoque.

Hinc porro, quem vis animantem ex omnibus una

siodi opp. et dd. 505. Adde Justinum, xviii. 5. 16. "Ibi quoque equi caput reptum, *bellicosum* potentemque populum futurum significans.—" Et similiter alicubi Livius. Denique, rursum Virgilius, geo. ii. 145.

Hinc *bellator equus* campo sese arduus infert.

Ἴππος σιδαραχαμος, Pind. Pyth. ii. 4. Orpianus, cyn. i. 195.

————— ΔΡΗΪΟΣ ἐδριμος ἼΠΠΟΣ.

Ibid. *duellica*: vetuste, pro *bellica*. Priscianus, x. 1265. "*Duellum* dicebant antiqui, pro *bellum*." Glossarium vetus: "*Duellum*: πολυμος, αρχαιως." Plautus, Epid. iii. 4. 14.

————— Nempe, quem in adolescentiâ Memorant apud reges, armis, arte *duellicâ*, Divitias magnas indeptum.

Ver. 661. *eodem sub*: sic vetustiores L. M. cum V. ed. Π. Σ. Ω. reliqui, ut editiones hodiernæ, *sub eodem*: et hic ordo quidem nostris auribus mollior et concinnior videtur; sed harum rerum minus idonei sumus iudices, atque auctoritatem codicum debemus venerari. Non aliter Virgilius, Æn. xii. 847.

Quas, et Tartaream Nox intempesta Megæram Uno *eodemque* tulit partu.

Ennius, apud Ciceron. off. i. 12.

Eorundem me libertati parcere certum est.

Vide mox, ad ver. 692.

Ibid. *Buceria*. Græcis κίραος est *cornutus*; et βουκεραος foret "magnis, vel bonis, cornibus præditus:" ex quâ formâ vocem Lucretianam crediderim profuisse, pro vulgatoribus βουκερος et bucerus.

Ibid. *eodem sub tegmine calî*: i. e.

VOL. I.

"*eodem aëre*, iisdem graminibus, et eodem pariter flumine, vescentes."

Ver. 662. *sitim sedantes*. Ovidius, met. iii. 415.

Dumque *sitim sedare* cupit, sitis altera crevit: ut Phædrus etiam, iv. 3. 1.

Equus *sedare* solitus quo fuerat sitim, Dum sese aper volutat, turbavit vadum.

Ibid. *flumine aquaï*. Mantuanus, Æn. xi. 495.

————— adsuetus aquæ perfundi flumine noto.

Ubi animadvertas velim mediæ vocis potestatem; *perfundî*, pro *se perfundere*. Servii vero commentarios ita suppleas: "Figurate, aquæ adsuetus; aut, aquæ perfundi flumine adsuetus."—Cæterum, loco *flumine*, Δ. *flumina*; vitiose.

Ver. 663. *retinente*: sic V. ed. B. O. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. longe *πρητικωτερος*: P. *retinentque*, ut editiones vulgares; *retinenteque*, Vind. Q. sociatis utrisque lectionibus. Ordo est: "Vivunt specie, retinente Naturam eam, quæ peperit." Quo loci sensu, ex restitutione nostrâ longe facillimâ, ac veri simillimâ, nihil elegantius, aut commodius, desiderari potest. Nempe Vind. V. ed. B. O. L. M. Q. Ω. suppeditant *parente*, i. e. *parentē*, vel *parentem*: P. autem, cum Δ. Π. Σ. *parentum*, ut vulgo editur, sed ex glossâ, nullus dubito; vel insciorum scribarum mutatione, nihil exquisitius callentium. Conferas ver. 707.

Ver. 664. *imitantur*: V. ed. *mutantur*, literarum ductibus ne latum quidem unguem discrepantibus.

Ver. 667. *Hinc*: Δ. *In*; Π. Σ. *Hic*; non male.—*quemvis*; Vind. L. O. Q. *quamvis*; cujus rei fides penes auctores esto.—

Ossa, cruor, venæ, color, humor, viscera, nervei,
 Constituunt; quæ sunt porro, distantia longe,
 670 Dissimili perfecta figurâ principiorum.

Tum porro, quæquomque igni flammata cremantur,
 Si nihil præterea, tamen hæc in corpore aluntur,

animantem: P. *animantum*; optime, si codices addicerent.—*una*: P. *unum*; Δ. M. *unam*, ut communes editi; mendosissime. *Una* nempe *ossa*, *unus cruor*, et reliqua, valent “*ossa* et *cruor*, tam si-
 “*milia*, ut eadem prorsus in animalibus”
 “omnibus videri possint; et tamen, ut-
 “cunque affinia, de principiis toto cœlo
 “distantibus componuntur:” unde vis omnis et proprietas sua poëtæ argumen-
 tationi constant. Mihi enim vero interea
 caussa depravationis subolet: displicuit
 utique nasis scribarum rhinocerotum $\pi\sigma$
una usus in numero multitudinis; quasi
 hujusce formulæ specimina in Latinarum
 literarum monumentis non abundarent.
 Silius, Pun. xiii. 196.

Sed non *una* viris *tela*.

Arnobius, lib. vi. p. 195. “Aut enim
 “nullis erit *partibus* præsens,—aut ade-
 “rit *unis* tantum.” Sic ille alibi, ut Lu-
 cretius suus mox infra, ver. 917. iii. 616.
 Hac usus occasione, ex longe corruptissi-
 mis emendatissimos dabo versus Avieni
 perquam elegantes in orb. desc. 501. qui
 vel Virgilium auctorem nullo modo de-
 decorassent:

Ambarum medio procerâ Neapolis arcem
 Subrigit: hanc *sursum* gens late prisca virorum
 Lotophagi *incumbunt*: durosque Nasamonas inde
 Adspice: quæis quondam populorum examina
 multa
 Versavere solum; *multo* sonuere per agros
 Balatu pecudes: nunc lati jugera campi
 Et, grege nuda, *tacent*, et sunt cultoribus orba.
 Ausonis hæc duro vastavit dextera bello;
 Ausonis invicti gens roboris *una* per orbem
 Arma tulit: pubem Latiam ferus horruit Ister;
 Romanas aquilas Rhodanus tremit; Italidum vi
 Cæa, paludivagos Germania flevit alumnos.

Locum pulchriorem haud temere repe-
 rires. In ver. 2. vulgo legitur, *rursum*.
 In ver. 5. *includunt*; vide ver. 457. In

ver. 4. *Accipe*. In ver. 5. *multos*. In ver.
 7. *jacent*; confer Virg. geo. iii. 554. 555.
 In ver. ult. denique, *Mæsta*. Sed jam
 video hoc exemplum esse dubiæ construc-
 tionis.

Ibid. *quem vis animantem*. Sic Hora-
 tius locutus est, sat. ii. 1. 40.

————— sed hic stylus haud petet ultro
Quemquam animantem.

Ver. 668. *color*. Sic ausus sum resti-
 tuere, vel invitit libris, pro vulgato *calor*:
 nam de *specie* rerum, oculis usurpatarum,
 Lucretius disputat; et nihilo magis ad
 rem *calor* facit, quam *frigus*. Mox in hoc
 libro de *coloribus* uberiorem disquisitio-
 nem instituit. Hac emendatione nihil
 esse certius existimo, aut quod minus lec-
 toribus, utcunque cautis morosisque, dis-
 pliciturum est. De confusis autem *calor*
 et *color* videbimus ad vi. 722. 1107. et su-
 pra diximus ad ver. 68.

Ver. 669. Ferri possunt *vulgata*; sed
 cogitabam, an litera ad finem versûs elap-
 sa esset; *ẽ* nempe, vel *et*:

————— quæ sunt porro distantia longe, et
 Dissimili perfecta figurâ principiorum.

Hanc omissionem multoties factam in no-
 tissimis est: de quo tamen integrum ve-
 lim sit iudicium lectoriõrum.

Ver. 671. *Tum quæquomque*: Π. *Tunc
 quocunque*.

Ver. 672. *hæc in corpore aluntur*. Lec-
 tiones, in difficili varietate, dedi operam
 admittere, quas major probabilitas com-
 mendare videatur, et loci scopo consen-
 taneas. In dictionibus *hæc in corpore*
 nulla librorum est dissensio: pro *aluntur*,
 L. M. *traduntur*, quod certe vitiosum est:
 hinc Vossius nostram scripturam *aluntur*
 conjectando videtur effecisse: P. Vind. V.

Unde ignem jacere, et lumen submittere, possint;
Scintillasque agere, ac late differre favillam.

675 Cætera, consimili mentis ratione peragrans,
Invenies igitur multarum semina rerum
Corpore celare, et varias cohibere figuras.

ed. O. Q. Δ. Σ. Ω. *tradunt*; Π. autem, *trudunt*; atque etiam, loco *Si*, præbet *Sed*.

Ver. 675. *ignem jacere*. M. Tullius in Arato:

Contra, hædi exiguum *jaciunt* mortalibus *ignem*.

Committe mox laudatos locos ad ver. 822.

Ibid. *lumen submittere*; i. e. desub e-mittere, suppeditare: ut noster, i. 7. "tellus *Submittit* flores:" ubi perlegas, quid notaverim. Lucaus, ix. 182.

————— *de pastis submittere gramina* campis,
Et renovare parans hibernas Apulus herbas,
Igne fovet terras.

Ita malim legere, quam junctim, cum editis, *depastis*. Male Burmannus, pro *gramina*, dat *germina*; et, unde habuerit, nullum verbum. Propertius, i. 2. 9.

Adspice, quot submittat humus *non versa* colores:

i. e. non versa, inculta. Sic fortasse scribendum, pro vulgato, *formosa*; quod eruditus jure displicuit ob statim veniens *formosius*. Vide Burmannum. Ad eundem sensum *subtollo* verbum Lucaus posuit, Phars. iv. 597.

————— cœloque pepercit
Quod non Phlegræis Antæum *sustulit* arvis:

et, quod notandum est, *subduco* Avienus, in orb. desc. 379.

Nec minus hæc speculæ vertex *subducitur*, ex quo
Cernere sit longe Pallenidis intima terræ.

Ver. 674. *ac late*: V. ed. *ag late*; quod non observassem, nisi ut manifestum fieret, in quantum soni concinnatio ad indolem sequentis literæ formas vetustioris orthographiæ germanas passim corruerit, et eliserit.

Ibid. *Scintillas agere*. Similiter Maro, Æn. viii. 258. locutus est.

————— quâ plurimus *undam*
Fumus *agit*.

Ver. 675. *mentis ratione peragrans*: ut *peragravit mente*, i. 75. Audacter sane, sed ita ut admirentur lectores lepidi, probentque, Plinius, nat. hist. xxv. 5. "Pythagoras—volumen—composuit—; "composuit et Democritus; *peragratis* "Persidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægypti—que, *magis*." Locus est indole cognatâ in Horatio, od. i. 28. 5. quem contra libros omnes nullus dubito, me certissime esse emendaturum:

————— nec quidquam tibi prodest
Ætherias penetrasse domos, animoque rotundum
Percurrisse polum, morituro.

Vulgo, false et inepte, *Ætherias tentasse*. Priores dictiones passim confundi, discas ex animadversis ad ver. 145. Jam vero parum discrepant *penetrasse* et *tentasse* in membranis. *Tentare* sane de inceptis periculosioribus eleganter adhiberi solet; sed *penetrare* de hominibus, remota et difficilia investigantibus, pulcherrimum est et acceptissimum vocabulum. Lectorem non detinebo longius, quam quod Lucaus sufficiat admovisse, viii. 215.

Ne pigeat, Magno quærentem fata, *remotas*
Medorum *penetrare domos*, Scythicosque *recessus*:

et Senecam, Herc. Cæt. 1870.

————— totæ pariter
Plangite gentes; quarum sævos
Ille tyrannos jussit Stygias
Penetrare domos.

Sic alii probissimi scriptores passim. Cogitari sane poterat, Horatium ad gigantes cælum scandentes allnisse; obstat tamen in primis altera vox *percurrisse*, et

Denique, multa vides, quibus et color et sapor uná,
 Religione animum turpi quom tangere pacto,
 680 Reddita sunt cum odore; in primis pleraque dona:
 Hæc igitur variis debent constare figuris:
 Nidor enim penetrat, quâ sucus non it in artus:
 Sucus item seorsum, et seorsum sapor, insinuat
 Sensibus; ut noscas primis differre figuris.
 685 Dissimiles igitur formæ glomeramen in unum
 Conveniunt; et res permixto semine constant.

suspicionem meam plurimum adjuvat.
 Sed taceo.

Ver. 676. *igitur*: i. e. *επιταυθα*—postea
 —deinde; ex hac utique peragratiōe.
 Plautus, *Amphit.* i. 1. 55.

— sin aliter sient animati, neque dent,
 quæ petat;
 Sese *igitur* summâ vi virisque eorum oppidum
 expugnassere.

Quem locum Nonius advocavit, ii. 456.
 ut hunc sensum voci *igitur* assereret.

Ver. 677. *Corpore*: P. V. ed. O. L. *Corpora*; et nescias, quæ lectio sit melior;
 nisi quod hæc ambiguam constructionem
 reddat, et, ob facilitatem regiminis, in-
 genia scribarum sapiat.

Ibid. *cohibere*: i. e. continere, vel sim-
 pliciter tenere et *habere*; sine ullâ vis at-
 que necessitatis notione. Ita etiam Vir-
 gilius, *Æn.* iii. 424.

At Scyllam cæcis *cohibet* spelunca latebris.

Quod Servius etiam animum advertit,
 glossam suam hinc exorsus: *Cohibet spe-
 lunca*. “*Hypallage in sensu: nam ipsa
 “ se tenet intra speluncam secundum fa-
 “ bulam.*” Progredere ad ver. 1050.

Ver. 678. Ad locum devenimus, lector,
 plurimis criticorum disquisitionibus con-
 tractatum ac controversum. Duos se-
 quentes versus delendos esse post Fabrum
 Bentleius censuit; secundum tantummo-
 do rejectum voluit Lambinus. Nos le-
 niori manu omnia esse tractanda arbitra-
 mur; et quidem confidimus, idoneos ju-

dices nihil, ad quod offendant, reperturos
 in constitutione versuum nobis factâ, ab
 optimorum et antiquissimorum exemplari-
 um auctoritate vix latum unguem dis-
 cedentibus, et ne singularem quidem voc-
 ulam immutantibus ex arbitrio. Post
 quam præmonuerimus, sugillationem, po-
 pularibus religionibus in transitu impac-
 tam, indoli Lucretianæ admodum conve-
 nire, et poetæ scopum explicatâ construc-
 tione declaratum dederimus, ad varietat-
 em lectionis recensendam accingemur.
 “ Denique, multa vides, quibus plures
 “ sensus solent affici; nam præter *tactum*,
 “ communem omnibus, et colorem, *sapor*
 “ etiam nos afficit; non suci sane, (quem
 “ ex crassioribus particulis gustus arripit)
 “ sed *nidoris sapor*, (tam palatum, quam
 “ nares, suâ vi contingens) quem tenuio-
 “ res particulæ, extritæ flammis, excitant:
 “ et imprimis ea dona, thuris et aromatum
 “ puta, minoris pretii, et frequentissime
 “ omnium in aris turicremis combusta,
 “ hoc pacto sensus feriunt.”

Ibid. *et color*: P. Vind. Q. *est odor*;
 Δ. Π. Σ. *et odor*; quod nos dedimus, le-
 gitur in V. ed. L. M. O. Ω. et Pio etiam
 in notis memoratur.—*unâ* deest Vind. Q.

Ver. 679. Hic versus, et qui sequitur,
 inversum habent ordinem in Π. et vul-
 garibus editionibus: et abest prior Δ. et
 Σ.—*quom tangere*: omnes libri *contingere*;
 sed maxime probabilem esse hanc
 Lambini conjecturam solennis permutatio
 των con et cum facile persuadeat: vide
 supra, ad ver. 153. 175.—*pacto*: sic O

Quin etiam, passim nostris in versibus ipsis
 Multa elementa vides multis communia verbis;
 Quom tamen inter se versus ac verba, necesse est,
 690 Confiteare alia ex aliis constare elementis.
 Non, quo multa, parum communis, litera currat,
 Aut nulla inter se duo sint ex omnibus eidem;
 Sed, quia non volgo paria omnibus omnia constant:
 Sic aliis in rebus item communia multa,
 695 Multarum rerum quom sint primordia, rerum

Π. et Pius etiam hujusce lectionis meminit: V. ed. Q. *parto*; Ω. *parco*; Vind. L. M. *parato*. Forte an *facto*: adi sis i. 941.

Ver. 680. *cum odore*: P. *cum adolent*; Q. *cum hodore*; unde venit fortassis το *cum dolore* Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. —*pleraque*: Ω. *plenaque*. Et sic tandem ex hac cloacâ letamur evasisse. Davisius nostras, et ingeniosus vir, et impense doctus, hunc locum sic legendum putavit, in notis ad Min. Fel. sect. 2.

———— quibus est odor et sapor unâ
Keditus, ut cum *adoles* imprimis pleraque dona.

Sed lectiones scriptorum exemplarium non satis respexit vir ille acutissimus.

Ver. 682. *sucus*: ita recte scriptam vocem exhibent V. ed. Δ. Σ. Ω. Donatus, ad Terent. Eun. ii. 5. 26. “*Sucus* pro-
 prie quasi *sugus*; quem sibi ex alimen-
 tis membra *sugunt*, ut se repleant.”
 Glossarium vetus: “*Sucus*, ζυλος.”
 Locutionem vero, *Nidor penetrat*, utcun-
 que illustravimus nuper, ad ver. 414. hujusce libri.

Ver. 685. *seorsum*: P. *rursum*; V. ed. Vind. L. O. Q. Δ. Σ. *sursum*.—et *seorsum*: P. *qua non*; V. ed. *qua*; O. Ω. *sed nec*; in reliquis omnibus omnino vacat locus: unde restitutio Vossiana, quam contextus noster exhibet, veri fit simillima, ob frequentes omissiones dictionum bis occurrentium: vide ad i. 835.—*sapor*: M. *sapori*; arrepta primâ venientis dictionis literâ.

Ver. 684. *primis figuris*: i. e. “*figuris* corpusculorum, unde constant ipsa

“*corpora*,”—“*suorum primorâiorum figuris*,” cui nihil aliud, salvo sensu, locus patitur; Havercampus tamen, libris omnibus ad ravim reclamantibus, Lucretio suum *privis* obrusit. Quâ incitiâ! quam temeritatem! Hoccine etiam Preigerum suo iudicio comprobavisse?

Ver. 687. *Quin*: V. ed. Π. *Quando*: ut sæpe alias variari novimus, et apparuit in præcedentibus.—Cæterum, ad illustrationem argumenti sui, ope hujusce similitudinis, non minus ingeniosæ quam appositæ, noster jam confugerat, in i. 825. paucis tamen ex re mutatis.

Ver. 691. *quo*: Π. *quod*; ut editi communes.

Ver. 692. *eidem*. Vox dissyllaba est, ut *rei* monosyllaba, in iii. 951. ubi nos videndi sumus, cum Manilio, ad iii. 75. et notum est ex veteribus grammaticis, antiquos Romanos longum *i* etiam per *ei* scriptum exhibere. Vide ver. 661. Propert. iv. 7. 7, 8. Nam lector attendat velim ad loci scopum. Tria sunt, de quibus loquitur poeta; *literæ* scilicet, *verba* efficientes; *verba*, unde *versus* constant; et ipsi *versus*. Dicit igitur, “*Diversitatem oriri, non a paucitate communium literarum; non, quod nulla duo sint verba ex omnibus, quæ occurrunt, communia eidem versui: sed, quia non omnia, vel literæ verborum, vel verba versuum, ad eundem ordinem paria cum paribus, collocentur.*” Sic vides, opinor, orationem menti scriptoris undequaque respondere, et constructionem facillime procedere.

Dissimili tamen inter se consistere summâ
 Possunt: ut merito ex aliis constare feratur
 Humanum genus, et fruges, arbustaque læta.

Nec tamen omnimodis connecti posse putandum est

- 700 Omnia: nam volgo fieri portenta videres;
 Semiferas hominum species existere, et altos
 Interdum ramos e gigni corpore vivo;
 Multaque connecti terrestria membra marinis:
 Tum, flammam tetro spiranteis ore, Chimæras
 705 Pascere naturam per terras omniparenteis:
 Quorum nihil fieri manifestum est; omnia quando,

Nihil ergo restat, nisi ut ostendam tibi, probabilem esse, et tantum non necessariam, lectionem *idem*; quam ex librorum discrepantiis, ingenio fisus, concinnaverim. P. Vind. V. ed. O. Δ. *idem*; L. M. *eadem*; Π. Σ. *isdem*; Ω. *iddem*. Quemadmodum optimorum codicum scriptura sedem suam tueri poterit, *eadem* nempe; vel rursus *idem* aliorum; non intelligo: et ei, qui feliciter aliquid proposito quiverit eruere, lampada libens tradam.

Ver. 695. *constant*: L. *constet*. Forte, *constant*, ut ver. 725.

Ver. 695. *rerum* prior: P. *vero*.—*rerum* posterior: L. O. Δ. Ω. *longe*: sed voces easdem et consimiles sic congerere Lucretium, perspicuitatis ac simplicitatis unice studiosum, adsolere, quibus observaverit, et nos plus semel alibi monuimus. In versu sequente, *se* abest Vind. codici.

Ver. 697. *feratur*: sic Vind. L. M. O. Q. Ω. reliqui, *ferantur*.

Ver. 698. *et*: Σ. *ut*; fortassis vere: editi, *ac*; haud dubie sine libris manu scriptis.—Cæterum, supra ad verr. 545. 561. permutata vidimus *armenta* et *arbusta*: nullus ambigo, librariorum hac etiam occasione ad ingenium suum rediisse; et, corruptelâ, uti fit, corruptelam generante, quo partes versûs sibi invicem constarent et mutuo responderent, omnia

tandem valde conspurcata ex eorum manibus prodiisse, quum Lucretius ab initio versiculum, cum quo res est nobis, ita exhibuerit:

Humanum genus, et *pecudes*, *armenta*que læta.

Perlegere si velis ver. 659. ad ver. 667. et argumenti rationem examines accurate ac cogitate; statim agnosces, poëtam ægre potuisse res tam dissimiles sine iudicio permiscuisse: et suspicionibus nostris manum dabis. Sed contra codices hæc evincere quis speret?

Committas insuper, ex abundantia, verr. 710. 717. et Carum suum Mantuanus videri potest expressisse, ad geo. iv. 225.

Hinc *pecudes*, *armenta*, *viros*, genus omne—

Ver. 699. *connecti*: V. ed. *connecta*: ut etiam in ver. 705. et Π. statim *non*, pro *nam*.

Ver. 701. *et*: Δ. O. *ut*.—Jam vero, *semiferas species*, ut Centauros, Tritonas, ver. 705. et similia fabulosissime portentosa.

Ver. 704. *flammam spiranteis ore*. Maro, geo. ii. 140. aliquantulum variavit:

———— tauri, *spirantes naribus ignem*.

Igitur, quum spiritus, vel *anima*, Chimærae merus ignis fuerit, mihi sæpius oborta est cogitatio, an scriptura brevior Virgilio

Seminibus certis certâ genetrice creata,
 Conservare genus crescentia posse videmus.
 Scilicet id certâ fieri ratione necesse est:

- 710 Nam, sua quoique, cibus ex omnibus intus in artus
 Corpora discedunt; connexaque, convenienteis
 Efficunt motus: at contra aliena videmus
 Rejicere in terras naturam; multaque cæcis
 Corporibus fugiunt e corpore, percita plagis;
 715 Quæ neque connecti quoquam potuere, neque inter
 Vitaleis motus consentire, atque initari.
 Sed, ne forte putes animalia sola teneri

errorem impegerit, ad Æn. vi. 288. et fieri possit dedisse illum:

bellua Lernæ,
 Horrendum stridens, flammisque animata
 Chimæra:

i. e. cujus anima flammæ fuerunt. Conjecturam æquis lancibus lectores pensent. Vulgo, *armata*: quod mihi frigidum videtur, nec poeticum. Hesiodus, Theog. 319.

Ἡ δὲ Χίμαιραν ἐπίστει, πύρρον ἀμειψομένην πυρ.

Ver. 705. *omniparenteis*: Vind. *omnia-parenteis*; M. *omnia parientes*, ex glossemate, sinceram vocem expellente; B. *omnipotentis*; quam corruptionem præstrinximus ad i. 251.

Ibid. *terras omniparenteis*: vide v. 260. Hinc Virgilius, Æn. vi. 595.

Nec non et Tityon, *Terræ omniparentis* alumnus,
 Cernere erat.

Homerus, hymn. xxix. 1. illis auctor fuit.

Γαίαν παμμητρῶν αὐτοματι—.

Suetonius, i. 7.—“quando mater, quam subjectam sibi vidisset, non alia esset quam *Terra*, quæ omnium parens haberetur.”

Ver. 709. *id*: O. Δ. *ut*: et statim Π. *cibus*.

Ver. 711. *discedunt*: P. B. Π. *descen-*

dunt; quam infelicit. Elegantissimum est *discedunt*: i. e. diduntur, distribuuntur; uti recte Lambinus exposuit: “in “omnia corporis diverticula disperguntur:” vide iii. 476. 640.

Ver. 712. *at*: V. ed. O. Δ. Π. Ω. *ac*; æque bene: sed ad similitudinem literarum *c* et *t* hæc varietas referatur.

Ver. 715. *Rejicere*: Δ. Π. *Reicere*; et castissime, ut puto: æc, si meo judicio minus diffiderem, hæc scriptura in hoc vocabulo et cognatis exarandis passim restituta foret. Usus autem *πρ* *rejicere*, de rebus per alvum missis, mihi non succurrit; de rebus per os redeuntibus, proprius est et frequentissimus.

Ver. 714. Sensus est: “Et multa, cæcis corporibus constantia, plagis percita, “fugiunt e corpore:” ut, puta, quoties spiramus, vel sudamus; ex plagis etiam particularum minutissimarum, impetu indefesso membris uniuscujusque impingentium.

Ver. 715. *quoquam*: i. e. *in quoquam loco*: Δ. *quoque*; Σ. *quoniam*; vulgares editi, *quoiquam*; nullâ cum auctoritate, usu nullo.—*inter*: V. ed. Δ. Σ. *intra*; quod tantidem est: O. Δ. *vite*: quod, finalem literam si excludas, in scripturæ ductibus *πρ* *inter*, nobis recepto, nihil distat.

Ver. 716. *initari*: i. e. se initare—se intrmittere—ingredi—ita affici, ut introeant. Glossarium vetus: “*Inito*, *μῆλα-*

Legibus hiis, quædam ratio disterminat omneis.

Nam, velutei totâ naturâ dissimiles sunt

720 Inter se genitæ res quæque, ita quomque necesse est

Dissimili constare figurâ principiorum:

Non, quo multa parum simili sint prædita formâ;

Sed, quod non volgo paria omnibus omnia consent.

Semina quom porro distent, differre necesse est

725 Intervalla, vias, connexus, pondera, plagas,

“ τειυω.” Et, “ Εμζατειυω, ingredior, *ini-*
 “ to.” Diomedes grammaticus, lib. i.
 p. 856. “ Item, Adeo adis: hoc itera-
 “ mus, Adito aditas dictitantes, ut Enni-
 “ us: *Ad cum aditavere.* Item, Ineo
 “ inis, et *inito*, dicimus; ut Pæuvius
 “ in Antiopâ: *Loca horrida initus.*” Jam
 vero, lector, docendus es, nos ex con-
 jecturâ hanc medicinam rei desperatæ adhi-
 buisse; te, opinor, de librorum varietati-
 bus certiorum factum, nullo pacto repre-
 hensorem habituros. P. Vind. V. ed. L.
 O. Q. Σ. Ω. habent *imitari*; quod a nos-
 trâ dictione tautillo literæ ductu dister-
 minatur: M. *imitare*; Δ. Π. *animari*;
 quæ Lambini emendatio est: sed lectio,
 tam proba facilisque, librorum depra-
 vationem haud temere subiisset. Nostra
 autem divinatio usum minus pervulgatum
 nacta est; ideoque illepidam correctorum
 importunitatem statim provocaret, vel in-
 doctorum ludificaret ignorantiam.

Ver. 718. *quædam ratio disterminat omneis.* A libris non discedimus, et clau-
 sulam sic intelligimus, ac connectimus:
 “ Ne putes sola animalia teneri his *certis*
 “ legibus, quædam ratio (vel regula quæ-
 “ dam apposita) disterminat omnes leges
 “ naturæ, ita ut generales eæ non sint,
 “ et expertes limitum, quibus alia omnia
 “ tenentur.” Universæ inferioris ævi e-
 ditiones, Lambini conjecturis admissis,
 exhibent:

————— *eadem ratio res terminat omneis.*

Sed undenam librarii unanimi cum de-
 pravatione hæc plana et perspicua corru-

pissent? Pro *quædam*, M. *quidam*; Π.
quem dum; Σ. *eadem*.—*disterminat*: P.
 Vind. *discriminat*; Π. *res terminat*: quod
 ætatem recentiorum sapit.

Ibid. *disterminat*. Vocem adhibuit Tul-
 lii Aratus:

Quas intervallum binas disterminat unum:

Avienus etiam, Arat. phæn. 385.

Et sidus, Lenæe, tuum *disterminat* aër
 Crassior.

Addas Lucanum, i. 216. ix. 957. nam
 lexicographi manibus parcentibus exem-
 pla præbent. Glossæ veteres: “ *Dister-*
 “ *mino*, διεριζω.”

Ver. 720. *quomque*; vel *cumque*; i. e.
 quodammodo. Ita ad unum omnes nos-
 tri, tam scripti quam impressi; nec du-
 bito, quin sit vulgatum *quædam* ex e-
 mendatione editorum. Glossator vetus:
 “ *Cumque*, εν σπτι.” Horatius, od. i. 52.
 fin.

————— mihi *cumque* salve
 Rite vocanti.

Sed in utroque loco, et Horatii et Lucre-
 tii, vis vocabuli melius tacito gustu sentie-
 tur lautis lectoribus, quam interpretatione
 qualibet.

Ver. 722. *Non*: Π. *Nam*.—*sint*: Δ.
sunt.

Ver. 723. *quod*: sic P. Vind. V. ed. O.
 Q. Δ. Π. Ω. sed Σ. *quia*, atque ita L. M.
 si fides collatoribus habenda sit.

Ver. 724. *quom*: V. ed. Σ. *tum*; Π.
dum.

Concursus, motus; quæ non animalia solum
Corpora sejungunt, sed terras ac mare totum
Secernunt, cœlumque a terris omne retentant.

Nunc age, dicta, meo dulci quæsita labore,
730 Percipe: ne forte hæc albis ex alba rearis
Principiis esse, ante oculos quæ candida cernis;
Aut ea, quæ nigrant, nigro de semine nata:
Neve alium quem vis quæ sunt inbuta colorem,

Ver. 726. *motus quæ*: V. ed. *motusque*; P. *motusque et.*—*quæ* deest omnino Π.

Ver. 727. *Corpora sejungunt*: V. ed. *Corpore se jungunt.*—*ac*: Π. *et.* In ver. 729. *M. dulce.*

Ver. 730. *forte*: Π. *dicta*; in superiorem lineam oculos librario mittente.—*albis ex alba*: V. ed. *alba ex albis*; P. Ω. *ex albis alba.*

Ver. 732. *nigrant*: i. e. nigra sunt. Hanc formam dictionis Virgilius usurpavit. Exemplo sit Æn. v. 97.

Totque sues, totidem, *nigrantis* terga, juvencos.

Tertullianus, adv. Marc. iv. 8.—“*luridati delinquentiæ maculis, et nigrati ignorantiae tenebris.*” Restituam jure optimo dictionem Claudiano, rapt. Pros. iii. 129.

Larga vel invito prorumpunt flumina vultu,
Injussæque manus *nigrantia* pectora tundunt.

Vulgo legitur ad codices, *mirantia*, vel *maerentia*. Quemadmodum Ovidius, met. viii. 535.

Immemores decoris, *liventia* pectora tundunt.

De alterâ formâ *nigreo*, sic Nonius Marcellus, ii. 582. “*Nigret, nigra fit. Pa-* cuvius Chryse: *Solis* exortu capessit “*candorem, obcasu nigret.*” Ita trochaicus exhibendus est. Vulgo, *Solisque.*

Ver. 735. *Neve*: L. Δ. Σ. *Nive.*—*inbuta*: Ω. *inbruta*. Lambinus audacissime, et illum secuti posteriores inscitissime, dederunt *induta*, contra libros: nam

quartum casum cum simili constructionis indole et passivâ voce adhiberi sæpissime, quis dubitet, quis ignorat? Tacitus, formularum antiquiorum et exquisitorum structurarum nimius affectator, vel in hoc vocabulo, ad Lucretii morem, omissæ præpositionis exemplum suppeditavit, hist. v. 5.—“*nec quidquam prius imbuuntur,* “*quam contemnere deos, exuere patri-* “*am—*” i. e. vel *in*, vel *secundum*, quidquam. Hoc regimen Gellii locus non efficaciter evincit, et incertior est, quam vellem, noct. Att. xvi. 8. init. “*Quum* “*in disciplinas dialecticas induci atque* “*imbui vellemus—*”

Ibid. *inbuta colorem*. Valerius Maximus, viii. 11. 7. ext.—“*spongiam, omnibus imbutam coloribus—*” Vide sis supra, ver. 501. Avienus, Arat. phæn. 726. de *Sirio*, qui emendatior exhibebitur, quamvis correctionem unam et meliorem distinctionem Grotius prior sit assecutus:

Ætheriæ canis ille plagæ, cui plurimus ardor
Æstuat in mento, multus *rubor imbut* ora:
Stridit onhelanti *fauce æstifer*; acra motu
Torret, et immodici terras coquit ignibus atri.

Libri, *face pestifer*: sed maxima stella est in ore; et, si te ad nostram Silv. Crit. recipias, atque pp. 20. 21. tom. iii. perlegas, vix litem meis divinationibus obmovebis. Conferas eundem Avienum, ver. 1446. Ita perspexeram ingenio Claudianum esse rescribendum, et libri quidam lectionem hanc venustiore præbent, rapt. Pros. ii. 95.

Propterea gerere hunc credas, quod materiai

735 Corpora consimili sint ejus tincta colore.

Nullus enim color est omnino materiai

Corporibus, neque par rebus, neque denique dispar :

In quæ corpora si nullus tibi forte videtur

Posse animi injectus fieri, procul avius erras.

Sanguine splendore rosas, vaccinia nigro
Imbuti, et dulci violas ferrugine pingit :

i. e. tingit, inficit: atque adjuvant hi versus, quæ nuper notaverim ad Virg. geo. i. 467. et invicem adjuvantur. Hinc autem summopere miror Heinsium, ex acutissimis criticorum et maxime ingeniosis, sed subinde novandi cupidiorum, demutare voluisse Claudiani ejusdem speciosissimam locutionem, de iv. cons. Honor. 589.

————— Sit Nilus ubique
Vester, et emissio quidquid sol *imbut* ortu :

quâ lectione sinceriores nullam putem: “i. e. quicquid sol oriens inficit.” — “quicquid sole oriente purpurascit.” Pulchre Pelignus vates, met. xv. 191.

————— cum, prævia luci,
Tradendum Phœbe, Pelantias *inficit* orbem.

Catis Ausonii versibus, vitio laborantibus, transiens opitulabor, parent. xxiii. 16.

Quam tener, et primo, nove flos, decerperis
ævo!
Non dum purpureas *tinctus*, ephæbe, genas :

i. e. *flavâ* barbâ *coloratus*: videas Virg. Æn. x. 524. Vulgo, *cinctus*: de quâ permutatione Burmannus ad Ovid. met. iv. 21. et maxime Drakenborchius ad Sil. It. xiv. 6. Opportunus est Lucanus, x. 155.

Vix ullâ *fuscante* tamen lanugine *malas*.

Denique, non diffiteor, me vocem editionum vulgariarum, *induta* nempe, minime solliciturum fuisse, nisi codicum imperiosa auctoritas jussisset; nam sic Ovidius, met. i. 270.

Nuncia Junonis, varios *induta colores*,
Concipit Iris aquas.

Verum interea tamen lector meminerit, hæc de Iride *πικριλιμνον*, vel *amictu* picturato ornatâ, dici.

Ver. 734. *gerere hunc*: Vind. *hunc gerere*.

Ibid. *gerere colorem*: i. e. habere: creberrimus est in hoc usu dictionis Lucretius, quem multoties sequitur Virgilius, ut adsolet; ad Græcum *ἔχειν*. Gellius, v. 1. “Varios adeo vultus disparilesque “sensus *gerat*.” Sed in re minime obscurâ et incognitâ supersedendum est exemplis: satis sit nobis obiter tyrones admonitos exsuscitasse.

Ver. 735. *colore*: L. M. *colose*: ac si librarius a recto *colos*, quæ est antiquior scriptura, derivare vellet. Ineptissime. In ver. 737. Π. habet *nec*, pro *neque*, bis.

Ver. 739. *animi injectus*: quasi *manuum* injectus, quo rem quamlibet tangere possis, et contrectare. Elegantissimus est ab actibus corporeis translatio. Noster quam apposite, v. 105.

Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu,
Nec *jacere indu manus*, viâ quâ munita fidei
Proxima fert humanum in pectus, templaque
mentis.

Ibi meæ sunt animadversiones inspiciendæ, et mox ad ver. 1046. hujusce libri. Cicero non minus pulchre, de nat. deor. i. 20. “Cujus operam profecto non *desideraretis*, si inmensam et interminatam in omnis partis magnitudinem regionum videretis; in quam *se injiciens animus*, et intendens, ita late longæque peregrinatur, ut nullam tamen oram *ultimâ* videat, in quâ possit insistere:” i. e. ultimi *spatii*. Et dictum puto, ut illud Sallustianum, Jug. 25.—“omnis

740 Nam, quom cæcigenei, solis quei numina numquam
 Despexere, tamen cognoscant corpora tactu,
 Ex ineunte ævo nullo conjuncta colore;
 Scire licet, nostræ quoque menti corpora posse
 Vorti in notitiam, nullo circumlita fūco.

745 Denique, nos ipsei, cæcis quæquomque tenebris

“ suas fortunas in *extremo* sitas:” ac similia. Quod si reatum sit, Davisius illud *ultimi* inmerito studuit immutare.

Ver. 740. *numina*: P. L. *lumina*; multo minus eleganter, et pœtice; ac præsertim, quom per *emphasin* *Decus* sæpissime Sol audiat. Ovidius, met. xv. 192.

Ipse *Dei* clypeus, terrâ cum tollitur imâ,
 Mane rubet.

Adeas notata nobis ad Virg. geo. i. 6. et librarios in his dictionibus sæpissime turbare, norunt omnes. Phavorinus: Ζεύς· Ἡλίου.

Ver. 741. *Despexere*: P. O. Δ. *Dispexere*; omnes alii sic ut imprimendum curavimus, nec ausi sumus immutare. Glossarium vetus: “ *Despicio*, καποπτεινω, “ *καθῶρω*, βλεπω:” *καθῶρω* autem et *καποπτεινω* sæpissime valent, *attente inspicere*. Veteres grammatici: “ *Despicere*, et *disquirere*, *consilium*.” Passim reponere facillimum est sane *dispicere*; sed antum sit, vehementer dubitem. M. Tullius, pro Sext. Rosc. Amerino, sect. 8.—“ cum præsertim tam multi occupationem “ ejus observent, tempusque aucupentur, “ ut simul atque ille *despexerit*, aliquid “ hujuscemodi moliantur:” ad quem locum Crævius debet in consilium vocari. Ad nostram lectionem stabiliendam egregie facit constantissima membranarum scriptura ad Ciceronis finn. iv. 25.—“ *ca-* “ *tuli*, qui jam *despecturi* sint, cæci æque “ et ii qui modo nati.” Deinde statim: —“ *catuli* æque cæci priusquam *despexerunt*, ac si ita futuri semper essent.” Mutatio autem tot locorum ex arbitrio periculosissimum facinus videtur. Columella, i. 6. 25. “ *Area*, si competit, ita

“ constituenda est, ut vel a domino, vel “ certe a procuratore, *despici* possit:” i. e. oculam intente explorantem tolerare. Hæc autem si sint ad legitimam crisin et probæ Latinitatis indolem exacta, Virgilium, ad Æn. vi. 754. imitatore Lucretii fidelissimum, nefas fuerit immutare, contra plurium membranarum testimonium:

Hinc metuunt, cupiuntque; dolent, gaudentque: neque auras
Despiciunt, clausæ tenebris, et carcere cæco.

Et dignum quærere, an *dispicere*, quod valet “ inter res *diversas* spectando *dis-* “ *tinguere*,” vel “ discernere,” hilum conveniat huic loco. His positus, mihi clarissime manifestum est, nihil esse demutandum, sed majori codicum numero standum, ad ejusdem geo. ii. 187.

Qualem sæpe cavâ *montis* convalle solemus
Despicere:

i. e. spectare, *inspicere*, deorsum; quasi in *monte* stantes: *dispicere*, ανακρυσιν, διακρυσιν, ακριβώς ενορην, nihil loci hic habet. Vide Vell. Pat. ii. 14. ad quem Burmannus provocat; ubi neutiquam probem Ruhnkenii rationes, ad hanc vocem offendentis, et *αφελειας* primævæ periodum hinc glossema esse *αποστομους* pronunciantis. Et quoties demum illa præpositio *de* in compositis ne minimam quidem cum *την* *deorsum* communitatem habet? Huc igitur res redit. In tali usu, vox *despicere* non tam valet *deorsum spectare*, quam *spectare de loco*, ubi sumus, in circumjacentia; *late*, vel *libere*, *spectare*. *Inspicias* etiam mihi notata ad iii. 26.—*Cæterum*, pro *tactu*, Δ. *tacta*.

Ver. 742. *conjuncta*. Hæc est omnium

Tanginus, haud ullo sentimus tincta colore.

Quod, quoniam vinco fieri, nunc esse docebo.

Omnis enim color omnino mutatur in omneis;

Quod facere haud ullo debent primordia pacto:

750 Inmutabile enim quiddam superare necesse est,

Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.

Nam, quodquomque suis mutatum finibus exit,

Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.

Proinde, colore cave continguas semina rerum,

755 Ne tibi res redeant ad nihilum funditus omnes.

Præterea, si nulla coloris principii est

Reddita natura, et variis sunt prædita formis,

E quibus omnigenos gignunt, variantque, colores;

librorum lectio. Nos ταις contacta et *contincta* conectorum, quæ nonnullis editoribus temere recepta sunt, longum valete dicimus. Pudet pigetque, inconsultos homines, et libidine novandi male feriatos, Lucretii decorum corpus tot maculis deturpavisse.—Porro, Bentleius censuit, hunc versum versui 746. debere subijci: quâ de caussâ, non equidem valeo dispicere. O. sane habet *conjuncta*, per lineolæ transversæ omissionem; sed hoc importunitatem editorum nihil adjuvat aut tuetur.

Ver. 745. *nostræ quoque menti*: Q. Δ. Π. Σ. *menti quoque nostræ*; ut editiones pleræque hodiernæ.

Ver. 744. *fūco*: O. *succo*; Δ. *sūco*; per solennem commutationem: vide Heinsium, ad Ovid. met. vi. 222. et alibi, cum aliis. Atque in ver. 746. vice *haud*, Π. *aut*, pro solito; ut mox iterum, ver. 749.

Ver. 747. *quoniam*: Ω. *quando*.—Et dicit poëta, se argumentis, ex philosophiâ petitis, probaturum, quod jam, provocazione ad communem hominum experientiam factâ, esse verissimum evicit.

Ver. 748. *in*: ita P. Ω. O. sed hoc exemplar forte an ab editis habuerit: vocula L. M. omnino deest; omnes reliqui,

et.—*omneis*, vel *omnis*: P. *omni*: i. e. re, vel corpore: non male. Ω. *calor*.

Ver. 750. *quiddam*: P. V. ed. *quoddam*.

Ibid. Hæc habuimus supra, i. 592. 792. ad Epicuri dicta in Diog. Laërt. x. 54.—*αἱ δὲ ἀτομοὶ ὄντων μεταβάλλουσιν ἐπεὶ δὴ περὶ οὗ τι ὑπομνήσκειν ἐν ταῖς διαλυτοῖσι τῶν συγκρισίων στίχῶν, καὶ ἀδιαλύτων κτλ.* quæ solita Meibomii insectia turpiter depravavit.

Ver. 751. *redigantur*: Π. *reducantur*; ex glossâ.

Ver. 755. *nihilum*: sic Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Horatius, sat. i. 5. 67.

Nihilo deterius dominæ jus esse:

ubi de more nugatorium agit Baxterus: vide Bentleium, mille Baxteris, et Baxteri similibus, prælucentem.

Ver. 756. *est* in Π. non legitur: et, in versu sequente, P. *at*, pro *et*; quem contra omnes alios codices male secuti sunt editores. Ω. etiam *sint*, vice *sunt*.

Ver. 758. *omnigenos colores*. Virgilius, Æn. viii. 698. vocem adhibuit.

Omnigenûmque deûm monstra—

Ver. 759. *Præterea*: O. *Propterea*.—*magni*: Π. *magi*.

Ver. 760. *quali*: Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. *qualibus*; quasi hæc varietas ab interpre-

- Præterea, magni quod refert semina quæque
 760 Cum quibus, et quali positurâ, contineantur,
 Et quos inter se dent motus, adicipiantque;
 Perfacile ex templo rationem reddere possis,
 Quæ ea, quæ nigro fuerint paullo ante colore,
 Marmoreo fieri possunt candore repente:
 765 Ut mare, quom magnei commorunt æquora ventei,
 Vortitur in canos candenti marmore fluctus.
 Dicere enim possis nigrum, quod sæpe videmus,
 Materies ubi permixta est illius, et ordo
 Principiis mutatus, et addita demptaque quædam;
 770 Continuo id fieri ut candens videatur, et album.
 Quod, si cæruleis constarent æquora ponti

tatione *quali sub exorta sit.*—*contineantur*: O. *continuatur*. Aliis locis non obstantibus, *continuentur* placuisset.

Ver. 762. *ex templo*: Vind. V. ed. L. Δ. Π. Ω. *exemplo*; unde tentare quis poterat:

Perfacili exemplo rationem reddere possis:

sed ægre sequentia patientur.—*rationem*: Π. Σ. habent *ratione*.

Ibid. *ex templo*. Varro, de ling. Lat. vi. 2. “*Extemplo est continuo*; quod omnino templum debet circum sæptum, nec plus quam unum introitum, habere.” Quæ quo modo constant, aut ad etymon locutionis faciant, nullus video, nisi legas “*curtum sæptum*.” Meliora videntur Serviana non paullo, ad Virg. Æn. i. 92. ii. 699. quæ consulas.

Ver. 764. *Marmoreo*: V. ed. Δ. Π. *Marmorea*, et Σ. sed in rasurâ.—*possunt*: Vind. L. Q. Δ. Π. Σ. *possint*.

Ibid. *Marmoreo candore*. Sic Arnobius, lib. iv. p. 141.—“*ulnarum nivei marmoreique candores*.”

Ver. 766. *candenti*: V. ed. *candente*; P. *candenti e*; ambigue, et contra manifestum loci scopum. “*Mare vertitur utique ex cæruleis fluctibus in canos, ad colorem candentis marmoris*.” non vo-

cem *marmor* non hic significare velle, ut aliquoties, planam lævemque oceanii superficiem, satis ex ver. 764. ostenditur; nisi Lucretius noster inconcinnitatis minus factæ postulandus sit. Similem verborum oppositionem Virgilius exhibuit, quem ideo putaverim hosce versus respexisse, ad Æn. viii. 672.

Hæc inter tumidi late maris ibat imago,
 Aurea; sed fluctu spumabant cærulea cano.

Ubi nec Servius immemor Lucretii videtur:—“*maris imaginem scimus pro ventorum qualitate mutari, et colores varios reddere*.”

Ver. 768. *illius*: V. ed. *ullius*. Et, in versu proxime veniente, vice *Principiis*, idem habet *Principio*; ut Π. *mutatis*. Δ. autem, in ver. 770. vere, ut puto, *album*; pro vulgari et recentiore *album*.

Ver. 772. *nullo*: Π. *ullo*.—*possent*: B. *possunt*; Vind. Q. *possint*; ut editiones hodiernæ quædam.

Ver. 774. *migrare*: Ω. *nigrare*. Et, in ver. 775. Δ. *alia*; et P. V. ed. B. *sint*, pro *sunt*: L. etiam, in ver. 777. *Et*, vice *Ut*.

Ver. 778. *quidam*: P. V. ed. *quodam*.—*figura*: L. M. *figuras*; et Ω. hæ-

Seminibus, nullo possent albescere pacto:

Nam, quoquamque modo perturbes, cœrula quæ sint,
Numquam in marmoreum possint migrare colorem.

775 Sin alio atque alio sunt semina tincta colore,
Quæ maris efficiunt unum purumque nitorem;
Ut sæpe ex aliis formis, variisque figuris,
Efcitur quiddam quadratum, unâque figurâ;
Conveniebat, uti in quadrato cernimus esse

780 Dissimileis formas, ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quo vis uno puroque nitore,
Dissimileis longe inter se variosque colores.

bet est ad finem versûs: hinc Muretus docte et eleganter suspicatus est Lucretium scripsisse:

———— quadratum, unâque figurâ:

sed, in re lubricæ divinationis, ad scripturam plurium codicum, et ipsam admodum venustam, attendere maluerim.—Cæterum, horumce versuum sententiam sic accipio: “ Ut ex rerum diverse figurarum congesione aliquid formæ quoddammodo quadratæ efficitur; quod sub eadem generali formâ, quadratæ non multum discrepante, modis plurimis variari potest, nec tamen quadrati speciem prorsus exire: sic mare, si ex principiis colorum dissimilium constaret, magnam colorum diversitatem in suâ superficie exhiberet; sed per se, re nullâ extrinsecus impingente, semper manet cæruleum.”

Ver. 780. *æquore*: sic P. V. ed. reliqui omnes, *æquora*.

Ver. 784. *quo*: P. V. ed. *quod*.—*omne* deest O. Π.—*esset*, sincera Pii exemplaria; *esse*, Vind. V. ed. Δ. Σ. unde legendum puto:

———— quo quadratum minus *hiis* sit extra.

—*sit extra*: sincera Pii exemplaria, *in illis*.

Ver. 785. *varici*: L. *varia*; O. Δ. *varios*.

Ver. 787. *quæ ducit*: P. *quod dicunt*.—*et illicit ut*: V. ed. Δ. Σ. *illicitu*; P. Π. Ω. *in licitum*; O. *illicitum*.—*ut abest* L.

Ver. 788. *colores*: V. ed. O. Δ. *coloris*; Π. autem *doloris*.

Ibid. Sententia hujusce loci difficilior est explicatu: nec priores editores mihi videntur eam probe tenuisse. An vero meum acumen in eam penetrare quiverit, penes lectorem sit iudicium. “ Res quædam sunt, quibus color certus constantissime contingit: veri ergo simile videntur, primordia etiam earum rerum similiter esse colorata.” Hæc causa est, quæ ducit et illicit, ut colores principis rerum tribuamus. Huic argumento sic Lucretius respondet. “ Hoc si verum foret, præter objectiones modo propositas, haud alia insuper se ingereret, ex oculorum testimonio; nempe, Alba non creantur ex albis; uti videre est (exempli gratiâ) in spumâ candidâ pelagi, quæ ex cæruleis particulis, varie positis et affectis, exoriri solet: sed longe absurdissimum videtur existimare, hunc candorem gigni posse primordiis cæruleis, vel nigrantibus, ponti; (*αινοτος* scilicet, *μελανομενεσ, πορφυρεσ, nigri*: Servius, ad Virg. geo. iv. 373.) imo, potius ex nullo colore, quod candidum est, exoriri posset, quam ex ejus contra-

Præterea, nihil obficiunt, obstantque, figuræ
Dissimiles, quo quadratum minus omne sit extra:

785 At variei rerum impediunt prohibentque colores,
Quo minus esse uno possit res tota nitore.

Tum porro, quæ ducit et inlicit, ut tribuamus
Principiis rerum non numquam, caussa, colores,
Obcidit; ex albis quoniam non alba creantur,

790 Nec, quæ nigra cluent, de nigris; sed variis de.
Quippe et enim multo proclivius exorientur
Candida, de nullo, quam nigro, nata colore;
Aut alio quo vis, qui contra pugnet, et obstat.

“rio: hoc tamen, utcumque absurdum,
“fieri solet ex opponentium opinionibus,
“colores corpusculis primis attribuentium.
“Occidat ergo necesse est hæc sententia,
“quum sibi ipsa parum constet.”

Ver. 789. *creantur*: L. M. Δ. Σ. *creatur*.

Ver. 790. *Nec*: Vind. V. ed. Π. Σ. *Nē*.—*quæ nigra*: Δ. *nigrata*; non male.
—*cluent*: V. ed. *eluent*; Π. *ducunt*.—*sed*:
Π. *et*: a *sed*, *set* venit; deinde *s* omissum
est, ut sæpe alias.—*variis de*. Hæc e-
mendatio est Lambiniana; quâ non dete-
rior foret, *variis ex*: sed hoc vel illo nihil
mihi verisimilius in mentem venit. L. M.
vetustissimi codices habent, *varia ea*. For-
te, *variata*; i. e. “res, coloribus suis
“variegatæ, sæpe ex albis diversis inter
“se commixtis, et nigris etiam per se
“similiter compositis, haud raro exoriu-
“tur.” Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. *variis ea*;
O. Ω. *variis sunt*; P. *variant se*; et in
ejus prisca exemplaribus *se* non invenitur.
Posteriora varietates correctorem sapiunt;
et difficillimum est, quod lectores devin-
cat, expiscari. Prepositionis autem sic
postpositæ, nullus dubito, quin Virgilius
exemplum dederit, si per librariorum steti-
set, ad Æn. v. 325. qui rariorem formu-
lam concoquere nequiere:

Euryalumque Helemus sequitur: quo deinde
sub ipse

Ecce volat, calcemque terit jam calce, Diotes:

i. e. *ipse Diotes*; quod facile est, ac natu-
rale: et hinc ea varietas apud grammati-
cum Diomedem. Libri, *ipso*.

Ver. 791. *proclivius*: Π. *proclivis*.—
exorientur: Π. *exoriuntur*; Ω. *exoriren-*
tur; fortassis vere: et sit, si mavis, *exore-*
rentur: de quo alicubi diximus in præce-
dentibus.

Ver. 792. Ordo est: “Nam candida
“multo facilius apparebunt, nata, vel nas-
“centia, de nullo semine, quam nigro.”
Hanc constructionem librarii non tenentes
dederunt in P. *pullo*, vice *nullo*; atque
editores, similiter cæcutientes, ex arbitrio
suo intruserunt nobis *de nigrante*, pro
lectione omnium exemplarium, *nigro na-*
ta: licentiâ minime ferendâ, vel ignos-
cendâ, in Lucretium debacchati.

Ver. 795. *existunt*: i. e. *exsurgunt*,
exoriuntur; ut sæpe Carus. M. Tullius
in Arato:

Existit pariter largâ cum luce Bootes.

Hoc autem Epicuri dogma Plutarchus
exposuit in libello adversus Colotem, p.
1110. C. et ibidem refellere aggressus
est: Αυτος γαρ εν ὁ Επικουρος,—εν ειναι λε-
γων τα χρωματα συμφυη τοις σωμασιν, αλλα
γεννασθαι κατα ποιαις τιναις ταξις, (vide
supra nostrum, ver. 760.) και Θεσις προς
την οψιν—κατα λιξιν ταυτα γεγραφεν. Αλ-
λα και χωρις ταυτη τη μερη, εν οίδα, ὅπως
δει τα εν σκοτει ταυτα οντα φησαι χρωματα

Præterea, quoniam nequeunt sine luce colores
 795 Esse, neque in lucem existunt primordia rerum;
 Scire licet, quam sint nullo velata colore.
 Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris,

εχθιστὸν κατὰ· quæ apud ipsum Chæronensem quærenda sunt.

Ver. 796. *velata*: i. e. induta; unde auctoritas, et stabilimentum, emendationi criticorum ad ver. 753. accederet, si suffragio suo codices ibi comprobarent: hinc etiam, quæ nos dudum disputavimus ad Virg. geo. i. 467. Lucretii tunc penitus immemores, aliquatenus infirmantur: sed, ut erumpat vera vox e pectore, hæc dictio *velata* mihi valde est suspecta; et scriptores librarii, nî fallor, aliquid, jam depromendum, in longe venustissimis, parum assecuti, fruges glandibus mutaverunt. Scripsit utique Lucretius:

— nullo *violata* colore:

i. e. tincta; atque, cum hæc insuper commendatione, stomachantis quasi poëtæ, *violentiam* quandam simplicibus ejus atque puris elementis illatam esse, fuco meretricio deturpatis. Sed exstat Virgillii locus tam appositus, ut ad hanc Lucretii locutionem illustrandam unice factus videri possit, in Æn. xii. 67.

Indum sanguineo veluti *violatæ* erit ostro
 Si quis ebur:

i. e. purum ejus nitorem tinxerit, et corruperit castitatem; ex Homereo *μικρῶν*, Il. Δ. 141. uti Servius observavit.

Ver. 798. Editores temerarii, quibus nihil ardui est in Lucretii scriptis vituandis, ex arbitrio voces transpositas dedere:

Lumine qui *mutatur in ipso*—:

Supra rem tetigimus, provocantes ad Virg. ecl. viii. 108. Videas etiam ver. 755. et v. 7.

Ver. 799. *percussus*: Π. *percussus*; et V. ed. *percussis*.

Ibid. *percussus refulget*: i. e. color cernitur; pro rebus ipsis, hinc colorem tuum nactis, vel ostendentibus. Et pul-

chre *percussus*, ob dici *tela*, i. 148. vel *spicula* lucis, ferientia. Eleganter Silius, iii. 694. quem accuratior scripturâ concinnatum exhibebo:

Dumque ea miramur, subito stridore, tremendum!
 Impulsæ patuere fores: majorque repente
Lux oculos *ferit*.

Conferas ix. 651. Similis *ακριβεια*, quicquid est hominum venustiorum me laudabit, si auctor sim, ut jam tandem adhibeatur ad vi. 205. eorundem Punicorum:

Hunc medio invasit fluctu; ripæque relatos
 Heu! (genus infandum leti!) depascitur artus.

Nec minus ad x. 565.

Et densi ante oculos, iterumque iterumque,
 tremendum!
 Vibrabant ignes.

Adi Virg. geo. i. 479. Stat. Theb. vii. 415. nos ad iii. 298. Valerium Flaccum emulantes. Ille Statius, dum in hoc sumus, hinc emendandus est, ad silv. ii. 7. 100.

Sic et tu *rabido*, nefas! *tyranno*,
 Jussus præcipitem subire Lethen,
 Dum pugnas, canis—.

Committas ibidem, vi. 5. et Virg. Æn. viii. 688. Vulgo legitur:

Sic et tu (*rabidi nefas tyranni*)—.

De locutione autem ipsâ, *percussus luce*, quam illustrandam sumpsimus, Drakenborchium ad primum Sili locum haud tepanitebit consuluisse.

Porro, hos versus Lucretianos in oculis suis Seneca habuit, ad nat. quæst. i. 4. —“ animalia, quorum color aut ex ipsis
 “ mutatur,—aut positione lucis; quam
 “ prout *rectam vel obliquam* receperint, ita
 “ colorantur.”

Ibid. *obliquâ luce*. Virgilius, geo. iv. 298.

Lumine qui in ipso mutatur, propterea quod,
Rectâ aut obliquâ percussus luce, refulget?

800 Pluma columbarum quo pacto in sole videtur,
Quæ sita cervices circum collumque coronat.

Quatuor a ventis, obliquâ luce fenestras.

Ibid. luce refulget. Idem, Æn. i. 588.

Restitit Æneas, clarâque in luce refulsit.

Ver. 800. *Pluma columbarum.* Diogenes Laërtius, ix. 86. ὁ τε της περιστερης τραχηλος, (ἔτιρος) παρα την στροφην: ubi videas Menagium. Pulchrum de hac re Neronis imperatoris versiculum Senecæ debemus, l. c.—“ Alioquin, ut ait Nero
“ Cæsar disertissime:

“ Colla Cytheriææ splendent agitata columbæ:

“ et variis coloribus pavonum cervix, quoties aliquo deflectitur, nitet.” Sic ibidem mox, cap. 7. Pro *cervix*, si usus scriptorum cogitetur, rescribi debet *cauda*; sin autem naturæ ipsius ratio habeatur, non est caussa mutationis. Plinius, nat. hist. xxxvii. 18. eximiam operam Lucretio navabit: “ Idem (Chalcedonii *smaragdi*) “ fragiles, sed colore incerti; et, *virenti-* “ *um* in caudis pavonum columbarumque “ *collo* similes, ad inclinationem magis “ aut minus lucidi.” Ex hac autem *plumarum columbinarum smaragdina viriditate*, Ovidii locum luculenter declaratum dabimus, de quo vel in altis tenebris interpretes merguntur, vel falluntur quam egregie. Exstat in epist. xv. 58.

Et variis albæ junguntur sæpe columbæ;

Et niger a viridi turtur amatur ave:

i. e. niger turtur a viridi turture. In quantum vero locus erigeretur, si *En!* pro *Et*, utrobique rescriberemus, et fave- rent codices!

Ver. 801. *cervices collumque.* Pariter conjunxit voces Maro, Æn. xi. 496.

— adrectisque fremit *cervicibus* alte
Luxurians; luduntque jubæ per *colla*, per ar-
mos.

Ibid. *cervices circum coronat.* Omnia uno vocabulo complexus est Hesiodus, opp. et dd. 201.

‘Ωδ’ ἰρηῆ προσσητεν ἀηδονα ΠΟΙΚΙΛΟΔΕΙΡΟΝ.

Ad quem versiculum, si non sis merum rus, vivorum mortalium juvenustissimus, inficetis nonnullorum interpretum atque enarratorum mutus obstupesces. Tzetzes rem subodoratus est: η, την ιστιγμεινην και ποικιλην εχασσαν την δειρην. Sic Anyte, apud Jul. Poll. v. 48. ποικιλοδειρος εχχης. Hinc Q. Cicero, in fratris libro de divin. i. 47. *anguem* describens:

— *variâ graviter cervice minantem.*

Ita castigamus librorum mendam, *micantem*: quam vocem, licet per *vibrantem* interpreteris, cum *graviter* vix commode satis sociari potest.

Ibid. *collum coronat.* Fortasse imitatus est, dicit Lambinus, illud Nævii in Iliad. lib. i.

Collum marmoreum torquis gemmata *coronat.*—

Exstat autem versiculum apud Charisium, instt. gram. lib. i. p. 118.—Porro, hinc pendet Euripides, de *columbis* verba faciens, ad Ion. 1219. editionis mææ:

— ἰλκον τ’ ΕΥΠΤΕΡΟΥΣ εἰς ΑΥΧΕΝΑΣ.

Ver. 802. *aliâ*: i. e. aliâ *viâ* circumflexionis colli. Ita legunt V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. sed P. O. dant το *aliâ* vulgarium editionum. Graviter dolet, altum silentium collatoribus membranarum Vindobonensium Leidensiumque per versum integrum teneri. Ipse me persuasum habeam, istos libros nostris consentire.—
utci: Ω. ut.

Ibid. *claro sūt rubra.* Pulcherrime dixit artificum egregius; et audacter sane fecerunt, qui, reclamantibus libris universis, prosaicam formam, *rubro clara pyropo*,

Namque aliâ fit, utei claro sit rubra pyropo;
Interdum quodam sensu fit, utei videatur

vice poëticæ conversionis, hic maluerint infercire. Eant igitur, et refingant homines belli Statium, ad Theb. v. 564. si per Musas concedatur, vel etiam sine Musis:

— inde horror aquis, et *raplus ab omni*
Sole dies.

Refingant etiam Virgilium, Æn. viii. 542.

— Herculeis *sopitas ignibus aras*
Excitat:

et alios mille locos exquisitissimi sermonis in poëtarum monumentis. Adeas Burmannum, in Propert. i. 8. fin. et nosmet ipsos ad Eurip. Herc. fur. 7. hanc rem tractantes.

Porro, forte an Manilius nostri memor fuerit, v. 711.

Tertia Pleïadas *dotavit* forma sorores,
Femineum *rubro* vultum suffusa *pyropo*.

Recte Bentleius *dotavit*, vice *dotabil*; uti et ipse non conscius correxeram: idem tamen nec feliciter, nec modeste satis, rescripsit *Cæruleum*, pro *Femineum*; quod valet *verecundum*, et epitheton aptum est ac speciosum. Corippum interea fedo errore, si quis alius, sordidum, liberabo, iv. 120.

Miscentur teretes quadris, viridantibus albæ:
Chrysolithi, *myrrhæque*, micant; flammasque
pyropos

Affians, et propriâ depellens luce tenebras.

Nonnulli scribunt, *murrhæque*: in quam litem non descendo. Vitiose solet in ver. 2. evulgari, *mireque*: per facilem profectio librariis aberrationem.

Ver. 803. *quodam*: P. Ω. *quoddam*.—
sensu uti: Π. *seri ut*.

Ver. 804. *virideis*: V. ed. *virgis*.—
Legendum forte:

Inter *beryllum* virideis *lucere* smaragdos.

BENTLEIUS.

Præclare, ut omnia, vir omnium perspicacissimus; et cui laudem integram loci,

successu maximo meâ ex divinatione restituti, lubenter defero. Nam τὸ *cæruleum* in morbo cubare, quamvis nihil libri varient, color ipse versuum declarat, qui comparationes suas a pretiosis lapidibus accersunt; et tenorem loci vocabulum suspectum interruptit. Sed, ut arbitrer Bentleium ulceris manifesto versui probam medicinam admovisse, duæ cogitationes prohibent: prior est, nimia literarum discrepantiâ; altera vero, colorum, qui sunt *beryllis* et *smaragdīs*, nimia proximitas. Hoc tamen fortasse pro Bentleiano conatu contendere contra potest; quendam scilicet, volentem declarare, quali colore *beryllus* fuerit, margini exemplaris *cæruleum* appinxisse: unde hoc vocabulum in ordinem contextus sensim insinaverit. Priscianus, perieg. 1019. huic rei firmandæ commodissimus inserviet:

Berylli gemmas glauci, nitidumque adamantæ.

Et ibid. ver. 956. Dionysium presse reddens:

Berylli lapidem liquidum, glaucique coloris.

Opportunus est etiam, ut qui maxime, Plinius, nat. hist. xxxvii. 20. “Eandem “multis (*smaragdīs*) naturam, aut certi “similem, habere *berylli* videntur.”

Jam vero *glaucum* et *cæruleum* scriptoribus Romanis idem velle, nobis Lucretius ostendet, ad i. 720. cum Homero, Il. II. 54. et Marone, Æn. xii. 182. collatus: ne in manifestâ re plures testes excitem. His autem concessis, incommodum supra memoratum non minus premit et insequitur, permagnum sane; tam *beryllum* utique, quam *cæruleum*, colores indicare, nimis affines *viridi* pro loci proprietate, et aperto scriptoris scopo. Hoc interea lectori nostro paucis, ut æquum est, probabitur. Eleganter Silius, iv. 82. et apposite, quem in transcurso dimittam leviuscule castigatum: versus enim alios, tenui oratione decurrentes, non temere reperies felicius expolitos:

Inter euralium virideis miscere smaragdos.

805 Caudaque pavonis, largâ quom luce repleta est,

Ceruleas Ticinus aquas, et stagna vadoso
Perspicuus servat, turbari nescia, fundo;
Ac nitidum *viridi* lente trahit *amne* liquorem.
Vix credas labi; ripis tam mitis opacis
Argutus inter, volucrum *certamina*, cantus,
Somniferam ducit lucenti gurgite lympham.

Vulgo, *certamine*. Emaculetur etiam Sidonius Apollinaris, primi ordinis poeta, de nuptiis Pelei Thetidosque canens, x. 5.

Ducebatque choros, *viridi* protectus amictu,
Ceruleæ pallæ concolor ipse socer.

Libri dant, *prope lectus*; et error hic ad scripturæ compendium referri debet. Præsto est etiam inter primos Ovidius, art. am. i. 402.

Nec semper credenda Ceres fallacibus arvis;
Nec semper *viridi* concava puppis aquæ:

i. e. glaucæ, vel *cæruleæ*: nempe, dum uno nitore placido blanditur, nec tempestatibus spumeis *albescit*. Ita locus intelligi debet: confer Lucretium superius, verr. 765. 776. Porro, consulendus est ibidem Ovidius, (ut revertar) iii. 126. 150. epist. v. 57. Hinc opem feram Plinio, epist. viii. 20. 4. "Color *cæruleo* albidior, *or*, *viridior*, et pressior." Vulgo, *viridior*. Eâdem operâ sanandus videtur Isidorus, xvi. 8. initio capituli de *rubris* gemmis: "Corallius gignitur in mari; formâ "ramosus, colore *viridus* et maxime *rubens*." Libri habent, *viridis*. Fieri tamen potest, ut ille confuse scripserit, et primævum colorem, quam sub aquis habet coralium, teste Plinio, nat. hist. xxxii. 11. grammaticus respexerit. Hoc autem permittimus gemmarum naturam callentibus expendendum. Nec Gellius disputationi nostræ de nimia colorum, *cærulei viridisque*, affinitate non favet, noct. Att. ii. 26. "Neque non potuit Virgilius, colorcm equi significare *viridem* volens, "*cæruleum* magis dicere equum, quam "*glaucum*." Etiam Nonnus favet, Dionys. v. 178. versibus sane suavissimis, et lectori lauto salivam moturis:

———— ΓΛΑΥΚΗΣ ἕε γλαυφ ΣΧΑΛΟΥΣΑ
ΣΜΑΡΑΓΔΟΥ,

Διζαμινὴ πρυσταλλὸν ὁμοζυγόν, ἐκίλην ἀφρη,
Εἰς ἐ φάλγησαντα μίλαιον μινκς τυτον ἀλμυς.

Nec minus Manilius, ei, cui poetica venustates cordi sint, omnino consulendus, v. 260.

Vernantisque rosæ *rubicundo* sanguine florem:
Ceruleum foliis, *viridemve* in *gramine*, collen
Conseret—.

Locus est in omnibus membris sincerissimus, primariæ insuper elegantie; variis tamen Bentleii conjecturis infaustissime tentatus: hoc etiam sedulo notandus, quod *rubicundus* color et *cæruleus*, vel *viridis*, sibi invicem speciose opponantur, ad Lucretii normam, nobis emendati.

Superest igitur, ut conjecturam meam, pro meritis in contextum Lucretii admittam, vice *cæruleum* lectionis, quæ in omnibus codicibus, pertinaciter consentientibus, invenitur, avide amplectamur: nam veræ est simillima, et ex omni parte inculpabilis; quum literæ syllabæque parum discrepent, atque *euralium* iis sit ex vocibus minime pervagatis, quas librarii lubentissime solent permutare. Prius vero, quam ad eam vindicandam accingamur, pauca dicenda sunt, quæ tamen alterum Bentleianum elevent, *lucere* scilicet: unde liquido patebit, hanc conjecturam, utcumque elegantem, nullo modo necessariam esse, atque sine libris haud accipiendam. Receptæ voci favorem Boëtius conciliat, lib. ii. met. 5.

Nec lucida velleræ Serum
Tyrio *miscere* veneno:

ut inde scilicet colorum fulgor exoriatur impendio luxuriosus. Idem, lib. iii. met. 10. Cari nostri haud dubie memor:

Aut Indus, calido propinquus orbi,
Candidis *miscens* *virides* lapillos:

i. e. orbi, vel globo, solis: nam Horatium exprimit, od. i. 22. 21. Tertullianus etiam scripturam codicum tuebitur, de cult. fem. i. 6.—"lapillos istos, qui cum auro su—"perbiam *jungunt*—." Lactantii carmen

Consimili mutat ratione obversa colores:

Quei quoniam quodam gignuntur luminis ictu,

de phœnice, ver. 155. hæc ventilantes, emaculabinus:

Albicat in cristis, mixto viridante smaragdo:

i. e. “in cristis fulgidus est candor, smaragdus viriditate commixtus.” Vulgo, *insignis* legitur, quod Barthio jure displicuit. His consentit Claudianus de phœnice, ver. 19. nam vocem *albus* de sole fulgido usurpari plus semel demonstravimus:

———— rutilo cognatum vertice sidas
Attollit cristatus apex.

Accedat denique Nemesianus, cyneg. 510.

Has igitur vario semper fucare veneno
Cura tibi, niveisque alios *miscere* colores.

Post nullos autem huic rei tempestivus aderit Achilles Tatius, ita phœnicem describens: Το δὲ γένος Λιβίαψ, τὴν χρυσαυταῖως ἐν καλλίᾳ δευτέρῳ· ΚΕΚΕΡΑΣΤΑΙ μὲν τὰ πτερυγία χρυσοῦ καὶ πορφύρα. Restat igitur, perpensis ac collatis omnibus, ut Lucretius noster ad hunc modum pulcherrime et castissime scriptus existimetur:

Inter *curalium* virideis *miscere* smaragdos.

Colorum mixturam, probe distinctorum, et commodam, et elegantem, nec minus ipsius rei veritati convenientem, jam agnoscimus. Afirmat enim poeta, aliquando per se *rubrum* nitorem cerni; atque aliquando rursus illum *rubrum viridi* specie temperatum. Tryphiodorus, ver. 69. colores similiter commiscuit:

ΓΛΑΥΚΗΣ βερυλλοῖς, καὶ Αἴμαλης ἀμύθου:

i. e. *viridis* et *rubri*. Pariter Ausonius, Mosell. 69.

Quum *virides* algas et *rubra corallia* nudat

Æstus, et albentes, concharum germina, baccas.

Quinetiam, *lapidem* quemvis potius Lucretio positum esse, quam vocem generalem frigidamque *carulcum*, tam loci totius rationes probabile faciunt, quam Epiphani *ἀποσπασματιον*, quod Salmasio laudatum invenio in Plinianis ejus, p. 585.

et quo nihil Lucretio illustrando convenientius desideres: Ὁ τῶν χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ καταπαστῆς τῆς πτερυγίας κεκρηται ὁ δὲ φωνῆς ἸΑΚΙΝΘΩ, καὶ ΣΜΑΡΑΓΔΩ, καὶ ΛΙΘΟΙΣ πολυτελεσι. Phædrus item nobis adstipulatur, iii. 18. 7.

Nitor *smaragdi collo* præfulget tuo,
Pictisque plumis *gemmeam caudam* explicas.

Ubi, pro *Nitor*, malim *Viror*; quæ vox Vitruvio, et inferioris ævi multis scriptoribus, usurpata est: nec, si locum attentius inspicias, facile credes, aliter Phædrum scribere potuisse. Idem, in appendice fabularum, fab. xiii.

O! quanta vultus species est, perdix, tui!
Coralla rostrum, crura vincunt purpuræ
Fulgorem.

Apud Ezekielem, xxviii. 13. colores similes consociantur, *viridis* ac *ruber*:—καὶ σμαραγδῶν, καὶ ἀνθρακῶν: nam *curalium* et *carbunculus* idem lucent. Nec minus hæc colorum societas apud Ovidium, amor. ii. 6. 21. invenitur, Lucretii mei, ut equidem dixerim, haud inmemorem:

Tu poteris *virides* pennis hebetare *smaragdos*,
Tincta gerens *rubro Punica* rostra *croco*.

His finem imponet locus Philonis Judæi luculentissimus, et ad versus nostri poetæ illustrandos quasi de industriâ compositus. Exstat in libello de *ebrietate*, p. 585. ed. Mang. Τὸν δὲ αὐχένα τῆς περιστέρως ἐν ἡλιακαῖς αὐγαῖς ἔκατενησας μυρίας χρωμάτων ἀλλὰ τὸντα ἰδέας; ἢ ἔχει φοινικῶν, καὶ κυανῶν, ΠΥΡΡΟΝ τε αὐ καὶ ἀνθρακοειδῆς, ἐστὶ δὲ ὈΧΡΟΝ καὶ ΕΡΥΘΡΟΝ, (i. e. *viridem* et *rubrum*; vide Virg. Cul. 142. Cir. 225. *smaragdinum* et *curalio* similem) καὶ ἀλλὰ παντοῦτα ἰσχυρὰ χρώματα, ἃν εἴς τας κλησεις ῥᾶδιον ἀπομνημονεύσῃ;

Quum vero quosdam noverimus experti, vel affectuum invidiosorum ægritudine adeo infestatos, ut generosos plausus recte aliis excogitatorum nequeant a se extorquere; vel in universum rei criticæ, conjecturas etiam modestius exercenti, prave inimicos; hanc notam studio laboriosiore deduxera-

Scire licet, sine eo fieri non posse putandum.

Et, quoniam plagæ quoddam genus excipit in se

mus, ut vel iniquissima morositas rationum ponderibus devinci posset: nihil interea dubitantes, futuros esse vel sic, qui conjecturam nostram sannis et criminibus exciperent: cum ecce! post intervallum temporis, incidimus in Sereni Samonici locum, silentium etiam maxime pervicacibus imponere valentem; et vituperatores nostros deridendos potius facturum, quam derisores. Ille scriptor, qui circa annum 240. post Christum floruit, exemplaribus Lucretii haud paullo sincerioribus videtur usus; et ad hos ipsissimos versus, quos tractamus, manifestissime alludens, nostram emendationem extra controversiarum fines posuit, ad ver. 952. de Medicinâ, ubi Burmannum videas:

*Curalium atque crocum corio connectito felis:
Curalium vero si collo nectere velles,
Ne dubites illi virides miscere smaragdos.*

Ibid. *smaragdos*. Valeant per me, qui oleum addere camino velint, et numeros satis horridos, sed ex necessitate vocis tamen, magis horrificare studeant, scribendo *zmaragdos*. Sane rationibus haud idoneis nixos esse judico, cum Græci *σμαραγδος* dixerint; et egomet potius in contrarium ivissem, *s* detrahendo, ut teneris auriculis consulerem, atque scribendo *maragdis*: vide Silv. Crit. meam, i. p. 60. Sed nihil temere novandum est; et nos de hac re *συν* *ὁμο* pluribus alias. Cæterum, prævalentem codd. MSS. orthographiam cum *z*, hebetiori mediorum seculorum pronuntiationi, neque, ut fit, per expressam satis omnium literarum proprietatem exhibitæ, imputandam dixerim. Voluntarius pedibus eo in sententiam Prisciani, lib. i. sub finem: "In semivocalibus si-
" militer sunt aliæ præpositivæ aliis semi-
" vocalibus in eâdem syllabâ; ut *m* se-
" quente *n*, ut Mnestheus, annis. *S* quo-
" que sequente *m*; ut Smyrna, *smarag-*
" *dus*: nam vitium faciunt, qui *z* ante
" *m* scribunt: nunquam enim duplex in
" capite syllabæ potest cum aliâ jungi

" consonante. Lucanus quoque hoc ostendit, in x. 121.

" Terga sedent, crebro maculas distincta *smaragdo*:

" nam si esset *z* ante *m*, subtrahi in metro minime posset, nec staret versus; *s* enim in metro sæpe vim consonantis amittit."

Porro, *virides smaragdos* a nostro Tibullus sumpsit, ii. 4. 27. ubi plura Broukhusius; sed hæc sunt trivialia. In versu sequente, *que et est* absunt codici Π.

Ver. 806. *obvorsa*: i. e. luci, vel soli; unde Avienus, fab. xv. 8. nullo negotio emaculari potest, de *pavone* loquens:

Et, simul erectæ circumdans tegmina caudæ,
Sparserat arcanum, *versus* in astra, jubar:

i. e. "se vertens in solem;" ut vel vitiosam lectionem *rursus* significare debere pulchre vidit Cannegieterus, qui adeundus. Stylum correctorem in opportunum Apuleii locum nunc mittam, met. ii. p. 109. "Quid, quum capillis color gratus
" et nitor splendidus illucet; et contra
" solis aciem vel vegetus fulgurat, vel placidus renidet, aut in *contrarium* gratiam variat *adspectus*?" (i. e. dum observatur, ad angulum diversum observatus.) "Et nunc, ut aurum, coruscans,
" in levem mellis deprimitur umbram,
" nunc corvinâ nigredine cæculos" (i. e. virides) "columbarum colli flosculos æmulatur; vel quum, guttis Arabicis obunctus, et pectinis *angusti* dente tenui discriminatus, et pone versum coactus, amatoribus oculis occurrens, ad instar speculi, reddit imaginem gratiorem?" Vulgo, *contrariam—adspectum—arguti*: sed locum perlegas; nam de *textorio pectine* non agitur. Vini dictionis Lucretianæ *obversa* Sextus Empiricus, i. 121. ita extulit: *Και οἱ τριχληδοὶ δὲ τῶν περιστρῶν παρὰ τῆς διαφορῆς ΕΠΙΚΑΙΣΕΙΣ διαφοροὶ φαίνονται κατὰ χρώμα.*

Ver. 807. *Quei*: V. ed. *Quæ*; non male,

810 Pupula, quom sentire colorem dicitur album;
 Atque aliud porro, nigrum quom, et cætera, sentit;
 Nec refert, ea, quæ tangis, quo forte colore
 Prædita sunt, verum quali magis apta figurâ;
 Scire licet, nihil principiis opus esse colores,
 815 Sed variis formis varianteis edere tactus.

Præterea, quoniam non certis certa figuris
 Est natura coloris, et omnia principiorum
 Formamenta queunt in quo vis esse nitore:

ut æque ad omnia, quæ præcesserint, hæc conclusio referatur.

Ibid. *luminis ictu*: ut luce percussus, ver. 799. ubi nonnulla diximus. His autem scatent elegantium scriptorum paginae.

Ver. 808. Sensus est: "Et, quoniam hi colores originem suam luci acceperunt, licet scire, i. e. intelligere debemus, putandum esse, vel concludendum esse, colores non posse fieri sine hoc ictu luminis." Versus in vulgariis editionibus hoc pacto representari solet, ex audaci correctione Lambini:

Scilicet id sine eo fieri non posse putandum est.

Quum vero *Scire licet* in omnibus exemplaribus probis inveniatur, si excipias Vindobonensia; fides collatoris istius nobis in suspicionem venit. Illud est desideratur reliquis præter L. M. Ω.

Ver. 810. *Pupula*: Δ. *Papula*; Π. *Pupilla*.—Et vox *pupula* protriti satis usûs est; nec minus in pedestri sermone, quam poetico: de quo Salmasius, ad J. C. Pertin. imperat. cap. 15.

Ver. 811. Π. *cum* repetit post *et*; unde non male legas:

Atque aliud porro, *nigra* quom, et *quom* cætera, sentit.

Ver. 812. *tangis*: ope scilicet pupulæ. Ita legunt Vind. L. O. Q. Σ. sed *tangit*, P. V. ed. B. Π. *tangas* rursus, M. Δ. Ω. Nihil interest, quam dictionem e tribus eligas.

Ver. 815. *sunt*: sic V. ed. B. M. Δ. Σ. reliqui, *sint*.—*quall*: Δ. *qualis*; quasi vo-

luerit haud invenuste, elapsâ literâ, ut fit, ad finem versûs:

— verum *qualeis* magis apta figurâ: ut statim in numero multitudinis, ver. 816.

Ver. 814. *colores*: ita Nonius Marcellus legit, vii. 115. cujus hæc sunt verba: "Opus est *illam rem*, pro opus est *illâ re*." deinde provocat grammaticus ad Plaut. Cistell. iv. 2. 40. Capt. i. 261. et nostri versum. Quum sit hoc regimen exquisitioris usûs, ideoque scriptoribus libraris minus obviûm, nec non Lucretio alias usitatum; quamvis omnia vetusta exemplaria in *colore* consentiant, non dubitavi ad aliorum normam editorum Nonii lectionem adoptare. Redeam ad notata in ver. 21. hujusce libri.

Ver. 815. *varianteis tactus*: i. e. "oculos tangere, et tactu varie afficere, ob formas discrepantes; non autem ob colorum diversitatem." Nempe, vocem *tactus* ad omnes sensus Lucretio referri, in superioribus innuimus, ad ver. 410.

Ver. 816. Illud *non*, male sociatum, editorum oculos ad veram loci constructionem caligare fecit; ideoque mentem poetæ neutiquam perceptam habuerunt. Ita capias sententiam, et objectionis vim: "Præterea, quoniam colores ex variis primordiorum figuris pendere nolunt; sed contendunt scilicet, principia formarum omnigenarum quovis imbui colore posse, promiscue conjuncto; unde nam accidit, omnigenos colores omnigenis animalibus haud contigisse?"

Quæ ea, quæ constant ex illis, non pariter sunt

820 Omnigenis perfusa coloribus in genere omni?

Conveniebat enim corvos quoque sæpe volanteis

Ex albis album pennis jactare colorem;

Et nigros fieri nigro de semine cycnos,

Aut alio quo vis uno, varioque, colore.

825 Quin etiam, quanto in parteis res quæque minutas

Distrahitur magis, hoc magis est, ut cernere possis

Evanescere paullatim, stinguique, colorem:

Ver. 818. *Formamenta*: i. e. formas—effigies—figuras. Exemplar suum secutus, Arnobius dictionem rarissimam adhibuit, in lib. iii. p. 109. “Si vos fate—remini id—*formamentis* adtribuisse *divinis*—:” i. e. deorum formis.

Ver. 820. *perfusa*: i. e. tincta, vel imbuta; admodum eleganter: vide verr. 753. 754. Proprie quidem, sed eleganter etiam, ille Mantuanus, ad Æn. v. 112.

Et palmæ, pretium victoribus, armaque, et, *ostro Perfusæ*, vestes.

Sed omnium est in hac re longe suavissimus, meâ saltem sententiâ, Mosellæ præco, ver. 192.

Quis color ille vadis, seras quum protulit umbras Hesperus, et *viridit perfundit monte* Mosellam?

Ver. 821. *volanteis*: Hoc dixit, breviter significans, oportere eos, inter volandum, primordia diversimode colorata spectantium oculis obvertere; adeoque non modo colore nigro, sed et alio quolibet, subinde tinctos videri.

Ver. 822. *pennis*: P. V. ed. Ω. *pinnis*; sed male. Servius, ad Virg. Æn. ii. 479. “*Bipenni*. Ecce nomen, quod servavit antiquitatem: quia veteres *pennas* dicebant, non *pinnas*.” Hac occasione Festum restituum: “*Pennas* antiquos fertur appellasse *petnas* ex Græco; quod illi *πτενας* ea, quæ sunt volucra, dicant.” Vulgo, *pecnas*; vitiose, ob similitudinem literarum *c* et *t* in libris manu scriptis. Quæ sequuntur in grammatico sic fortasse non inepte constituentur. “Item easdem *pesnas*, et *tesnas*.” quasi a *πτενας*,

per abjectionem literæ *p*. Libri, “*pesnas*, ut *cæsnas*.” De *bipennis* autem etymo, equidem Isidori potius iudicio assenserim, ad origg. xix. 19. quam Fabio, inst. i. 4. aliter edicenti; cujus interpretes cum ipso studiosis harum antiquitatum omnino consulendi sunt.

Ibid. *jactare colorem*. Venusta est locutio: conferas supra, ver. 675. iv. 95. 94. v. 576. nam *color* et *lux* Lucretio parum differunt: vide sis verr. 794. 807.

Ver. 824. *varioque*. Idem vult, ac si dixisset, *variove*: “Cycni nempe vel nigri deberent apparere, vel alio quovis simplice colore, aut etiam variegato, prout particulæ, hoc vel illo modo coloratæ, abundantius congererentur.” Et hac de causâ potissimum super istâ re admonitum voluimus, quia critici passim solent in similibus locis *τὸ* que in remutare: quâ prurigne sæpius tentabatur Marklandus ad Statium; alioquin exactissimâ doctrinâ et iudicio subacto vir.

Ver. 825. *quanto*: M. *quando*.—*parteis*: Π. *pratis*; literis negligenter transpositis.

Ver. 827. *Evanescere*: M. *Et vanescere*; minus eleganter.—*paullatim*: O. *privatim*.—*stinguî*: O. Δ. *extinguî*.—*colorem*: Δ. *calorem*; usitatissimâ omnium permutatione. Hic et sequens versus desiderantur in Π.

Ibid. *stinguî*: vide nos ad i. 667. 955.

Ver. 828. *aurum*. Atqui hoc de plano falsissimum est, Lucreti! et ipsi experientiæ repugnat. Discerpatur *aurum* sane

Ut fit, ubi in parvas parteis discerpitur aurum,
 Purpura, pæniceusque color clarissimus multo,
 830 Filatim quom distractus est, disperditur omnis:
 Noscere ut hinc possis, prius omnem eclflare colorem
 Particulas, quam discedant ad semina rerum.

Postremo, quoniam non omnia corpora vocem
 Mittere concedis, neque odorem; propterea fit,
 835 Ut non omnibus adtribuas sonitus, et odores:
 Sic, oculis quoniam non omnia cernere quimus,

in tenuissimas ad libitum tuum particulas; itane frontem perfricuisti, ut audeas affirmare, florum splendores evanescere, et exstingui? Nullus hercle tu affirmaveris: audax est librariorum oscitantium figmentum, et poetæ integerrimo minime imputandum. Ipse diluam has sordes, et locum certissimâ emendatione mactabo, quæ in contextum recipi debuerat:

Ut fit, ubi in parvas parteis discerpitur *ostrum*. Nimirum, *pæniceus color*, *purpura*, et *ostrum*, nihil sunt, pro simplicitate Lucretiani sermonis atque ubertate, quam unius coloris, tincturis magis minusque vividis variati, descriptio. Hinc est, quod in omnibus scriptoribus hæc diversimode atque indifferenter consociata reperias. Ita Virgilius, *Æn.* x. 722. exempli gratiâ:

Purpureum pennis, et pactæ conjugis ostro:

Ac Propertius, iv. 8. 51.

Nam mihi quo, *Pænis si purpura fulgeat ostris?*
 Et e multis addam Senecam, *Med.* 99.

Ostro sic niveus pæniceo color
Perfusus rubuit.

Isidorum, *origg.* xix. 28. libet castigare: "Conchylia autem sunt maris; quæ, circumcisa ferro, lacrymas purpurei emittunt coloris: his collectis color purpureus temperatur: et *ostrum* exinde appellatur dicunt, quod ex *testâ humor* "elicitur." Et error hic, *aurum* vice *ostrum*, ortus fortasse sit ex consimili sono syllabarum *au* et *o*, quum librarius ab aliquo dictante versus exciperet. Utcunque demum hoc sit, verissima est nostra emendatio.

Ver. 829. *pæniceus*: V. ed. *pænitens*; P. Vind. *Phæniceus*; Δ. *fænigeus*.—*multo*: P. *omni*; M. in margine, *ultra*; pro verâ fortassis lectione, *ullo*.

Ver. 830. *distractus est*, vel *distractus*: sic mihi videbatur Lucretii scriptura per minimam codicibus vim illatam probabiliter posse restitui. Dant V. ed. B. L. M. O. Δ. Σ. Ω. *distractum est*; vel, breviter scriptum, *distractus*: quod lectioni nostræ nihil discrepat: Vind. *distractum*; Π. *distractim*; P. *distrahitur*.—*disperditur*: V. ed. *dispenditur*; Π. *disperditus*; cui etiam *omnis* deest.

Ver. 831. *ecflare*. Hoc translato vocabulo noster ideo usus est, quia fingat colores *aurâ* luminis, corporibus reflexâ, generari: vide nos ad v. 176.

Ver. 832. *discedant*: sic Δ. sed V. ed. B. *descendant*; P. *descendant*; Vind. O. Π. Σ. *distendunt*; L. *discedunt*; M. Q. *disceduant*; Ω. *descendant*. Verum puto, *discedunt*. In ver. 834. V. ed. *concedas*.

Ver. 839. *animum*; Δ. *animi*; eleganter: i. e. sagacem animi: sed vix ad Lucretii consuetudinem. Silius Italicus, ii. 344.

Fibrarum, et *pennæ*, divinarumque *sagacem*
Flammarum, misit dives Callæcia pubem.

Ver. 840. Nihil mihi antiquius habui, quam ut Lucretii contextum emendationibus ex conjecturâ natis ad libitum contaminare parcerem: sed subiunde loci observantur, ad quos emaculandos, vel saltem turpissimis mendis liberandos, ob codicum vitia vel discrepantias, acuminis

Scire licet, quædam tam constare orba colore,
 Quam sine odore ullo quædam, sonituque remota:
 Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem,

840 Quam quæ sunt aliis rebus privata notarum.

Sed, ne forte putes, solo spoliata colore
 Corpora prima manere; etiam secreta teporis
 Sunt, ac frigoris omnino, calidique vaporis;
 Et sonitu sterila, et suco jejuna, feruntur;

845 Nec jaciunt ullum proprium de corpore odorem.

critici confugium omnino necessarium videbatur. Inter hujusmodi locos iste, cum quo nobis nunc est res, nomen suum proficitur. Id profecto, quod imprimendum curaverim, *notarum* scilicet, fetus est conjecturæ propriæ. Non deterius fuisset forsitan, nec a veri similitudine remotius, *notai*. *Privata autem notarum*, haud invenuste: ut mox, ver. 852. *secreta teporis*. Omnes libri consentiunt in *notaque*; nisi quod O. habeat *nataque*, ex merâ calami aberratione: et collator membranarum Vind. Q. silentio transcurrat, quasi hæc exemplaria vulgo editum *notisque* habuerint: quod nullus crediderim. Quid autem sibi velit hoc dicendi genus, *aliis rebus privata notisque*, neque declaravit aliquis in hunc usque diem; neque, uti auguror, ex nostris ossibus ille exorietur,

Ες τ' αν ὁδῶς τι βέβη, και δινδῶρα μακρὰ τεθνη,.

qui in explicito daturus est. Hoc sane facienti nos omnium primi libentissime assurgemus. Interea, pro genuinâ poëtæ scripturâ meam lectionem non amplector; et sinceriora exemplaria exspectanda putem. Quid autem? quum *rebu* et *sensu* non intervallo longo distent, an dicemus reponendum?

Quam quæ sunt aliis *sensu* privata, *notaque*:

i. e. "quam eæ partes aliarum rerum, "quæ per notam aliquam sentiri, et attingi nequeant." Sagax lector expergiscatur, et huic nodo ingenii cuneum admoveat.

Ver. 845. *omnino*: Π. *omni*.—*vaporis*: V. ed. Π. *vapores*.

Ibid. *calidi vaporis*. Hoc ad antiquioris orationis simplicitatem dictum est, et similiter ad iii. 127. ut multa alia in Lucretio; simul ut aliquid *teporis* intentius indicetur. Ex hoc genere sunt *μελιτι γλυκερῶ*, Hom. Od. γ. 69. *γαλα λευκον* (observante id etiam Lambino) ejusdem, Π. Δ. 454. et mille similia Græcorum. Hinc autem, ut ingenuos agamus, non nihil infirmator lectio "*validos æstus*;" quam vulgatori nos prætulimus, "*calidos æstus*" nempe, nec tamen immerito fortassis, ad i. 501.

Ver. 844. *sterila*: P. *sterilia*; nec male; ut mox *similia*, ver. 908. Π. *sterili*: liber prior ac inter voces *suco* et *jejuna* ponit.—*jejuna*: Vind. V. ed. O. Q. Δ. Π. Σ. et una.

Ibid. *sterila*, ut *sublima*, i. 541. Faber. Ver. 845. *ullum*: Δ. *ulla*.—*proprium*: Vind. O. Q. Π. Ω. *proprio*; nihil aliud utique quam *proprio*, i. e. *proprium*: quam formam si sæpius ausus essem restituere, idonei judices fortasse consilium meum non improbassent.

Ibid. *jaciunt odorem*: i. e. *particulas odoras jaculantur*. Pulchram hanc locutionem Virgilius non præterit, geo. ii. 152.

Et, si non alium late jactaret odorem,
 Laurus erat.

Ver. 846. *amaracini*: Π. *amara ci*.—*blandum*: V. ed. *blandumque*.—*stactæque*: Vind. O. Δ. Π. Σ. *est actæque*; Q. *stactæque*.—*liquorem*: Π. *liquor est*.

Sic ut amaracini blandum stactæque liquorem,
 Et nardi florem, nectar qui naribus halat,
 Quom facere instituas; cum primis quærere par est,

Ibid. Dilucidâ profecto ac perelegante comparatione, ad argumentum suum illustrandum, commodissime noster usus est: quam tamen Platoni debuit, in Timæo, p. 555. A. uti Lambinus docuit: *Δι' ὅ και παντων εκτος ειδων ειναι χριων το τα παντα ενδεζομενον εν αυτη γενη καθα περι περι τα αλειμματα, ὅποσα ευωδη, τα δεζομενα ὑγρα τας οσμας.* Quasi dixerat Lucretius: “In unguentis, varie compositis et odore suo fragrantissimis, concinnandis, nihil majore diligentia debent quærere confectores, quam simplex oleum, maxime inodorum; ut sit unguenti constituendi basis: et, quo simplicius est id olivum et odoris omnis expers, eo purior odoribus evadet, eo exquisitior, tota compositio. Ita se res habet in omnibus omnium rerum elementis: utcunque res ipsæ vel odoribus, vel coloribus, vel qualitatibus demum quibuslibet, præditæ reperiantur, harum omnium qualitatum primordia ipsa, ex quibus res constant utique, prorsus destituantur.” De his autem *commixtis odoribus* atque *unguentis*, si nostram Silii Crit. sectt. lvii. cviii. diligenter perlegas, inde fortassis haud inductior abibis.

Ibid. *amaracini*. Isidorus, iv. 12. “Sunt et quædam *unguenta* ab inventorum nomine, ut *amaracinum*. Nam quidam tradunt, regium quendam puerum, *Amaracum* nomine, quam plura unguentorum genera ferentem, casu prolapsurum esse, et majorem ex commixtione odorem creasse. Unde nunc optima unguenta *amaracina* dicuntur: sunt autem ex genere florum.” Eadem habet Servius, paucis leviter demutatis, ad Virg. *Æn.* i. 695.

Ibid. *blandum liquorem*. Propertius, iv. 6. 5.

Costum molle date, et *blandi* mihi *turis* honores: ubi Brouklusius, me iudice, præstantio-

rem Heinsio interpretem se dedit. Ita Virgilius accipiendus est, eel. iv. 25.

Ipsa tibi *blandus* fundent cunabula flores:

i. e. suaveolentes, et quales odore suo pueri naribus quasi *blandiantur*. Aliter tamen statuit in commentariis Servius.

Ver. 847. *halat*: sic P. Vind. B. O. Q. Δ. Ω. et re verà V. ed. Π. qui dant tenue *alat*: reliqui, si collatores credendi sint, *halant*, ut vulgares editi. Denique, pro *naribus halat*, Festus in voce *Nectar*, mendosissime, *floribus habet*.

Ibid. *nardi florem*: ut nempe, vel de *gramine vivo* intelligatur, ad Lucani locum, *Phars.* x. 164.

Adcipiunt, sertas *nardo florante*, coronas,

Et nunquam fugiente *rosa*:

vel de unguenti *odore*; ut Valerius, *Arg.* vi. 709.

Et gravidæ maduere comæ, quas *flore Sabæo* Nutrierat—:

cum Plauto, *Cure.* i. 2. 1.

Flos veteris *vini* meis *naribus* objectus est:

atque etiam Carus ipse, iii. 222. Huic autem loci præsentis interpretationi, quæ sequuntur, magnopere videntur se opponere:

————— nectar qui naribus halat:

nam *flos* nardi is est, qui *halatur*; odor utique: undenam igitur *halare* poterit? Sic etiam *αυλος* Græcorum: et hoc multis veterum locis uberius nullo negotio, si tempus posceret, ostendere quiremus. Restat igitur, ut affirmemus Lucretium dedisse:

Et nardi *rorem*, nectar qui naribus halat.

De quorum nominum confusione, vide sis animadversa in ver. 519. hujusce libri. Ovidius, *epist.* xv. 76.

Non *Arabo* noster *rore* capillus olet:

ad quem versiculum mihi multum otium doctissimæ collationes Heinsii fecerunt, cum Spanhemio ad Callim, hymn. Apoll. 58. quem laudat Burmannus. Jam vero,

Quoad licet, ac possis reperire, inolentis olivi

850 Naturam, nullam quæ mittat naribus auram:

Quam minime ut possit mixtos in corpore odores,

“nardi rorem,” et “stactæ liquorem,” optime conveniunt.

Ibid. *nectar naribus halat*. Similiter Prudentius de *odoribus*, perist. ii. 385. cum enormi credulitate, et sibi familiari:

Quin ipsa odoris qualitas—
His nidor, illis *nectar*, est.

Et ibidem, v. 280.

Redolente nectar carcere.

Ver. 849. *Quoad*: sic Δ. Σ. Ω. et, si vere taceat Havercampus, I. M. Aliter, reliquorum lectionem accepissem, *quod*. In V. ed. hiatus est, ac desiderante.—*possis*: Δ. *possit*; quasi voluerit:

Quoad licet, ac *possit* reperiri—.

Male vulgares editi, libris omnibus, ut putem, repugnantibus, *potis est*.—*inolentis*: Π. *violentis*; per eodem literarum ductus. In versu sequente, Ω. habet *Natura*, et *emittat*.

Ver. 850. *auram*: i. e. odorem. Virgilius, geo. iv. 417. simili cum venustate:

————— at illi
Dulcis compositis spiravit crinibus *aura*.

Hinc intelligas Prudentium, hamart. 297. quem nescio quis voluit corrumpere:

Illum pigmentis redolentibus, et peregrino
Pulvere, femineas spargentem turpiter *auras*.

Confer hymn. ii. 590. Tragicæ fastum orationis, de deorum appropinquantium *odoribus*, irridet Comicus, Ran. 515.

————— εγω γέ' και δαδων γ' εις
ΑΥΡΑ τις εισπνιυσε μωστικωτατα.
Αλλ' ηρεμα ττηξαντες ακρουσσωμεθα.

Elegantiam vero dictionis πτηξαντας, ut id obiter moneam, non perceperunt editores: de quâ nos videndi ad Eurip. Herc. fur. 976.—Porro, venuste Philo Judæus, ad ii. p. 268. *ινα*, ΑΥΡΑ τινος ωφελειας: παρβεις, εντος ακρουων ληφθης: cum quo

loco committi perquam commode potest Juvenalis, xiv. 204.

————— *lucri* bonus est *odor*, ex re
Qualibet.

Cæterum, Horatianum illud, quod pauci intellexerunt, od. ii. 8. fin.

————— tua ne retardet
Aura maritos;

quo nihil suavius; ab Achille Tatio pulchre vocatur ἡ τῆς κωλλῆς ΑΠΟΡΡΟΗ: i. 9. ed. Boden. Addas jam dictis notata mihi ad v. 176. vi. 220. et olim ad Virg. geo. iv. 417. Lucretio autem illustrando commodus superveniet, *Plinius* etiam, ad nat. hist. xxxii. 2. de *Torpedine*:—“necesse “habemus fateri hoc exemplo, esse vim “aliquam, quæ odore tantum, et quâdam “*aurâ* sui corporis, afficiat membra.” Nec paullo diutius pigebit moram traxisse, dum in transcurso moneam, me olim Lucani locum gemellum verissimâ conjecturâ restituisse, et serum ex Burmanno didicisse, quod Heinsio eadem prorsus cogitatio inciderat. Quem velim, versus exstat Phars. x. 166.

————— multumque madenti
Infudere comæ, cui nondum evanuit *aura*,
Cinnamon, externâ nec perdidit *acra* terrâ.

Vulgo, quod, corruptum a scripturâ quoi; ut Burmannus etiam vidit. Animadvertat autem lector, *aura*, non minus quam *aura*, pro odore poni.

Ver. 852. *Concoctos*: P. *Contractans*.—*contractos*: P. V. ed. *contractus*; O. Ω. *contractos*; Vind. Δ. Π. Σ. *contractas*; fortassis volebant, *contractans*: et hoc, nisi melius esset in manibus, haud contemnendum foret.—*viro*: Σ. *vires*. His varietatibus Nonius accedat, ii. 915. “*Vi*—“*ro* etiam pro *virtute naturali*. Lucre—“*tius*, ii.

“*Concoctasque* suo *servare* et perdere, *viro*.”

Concoctosque, suo contactos perdere viro.

Propterea, eâdem debent primordia rerum
 Non adhibere suum gignundis rebus odorem,
 855 Nec sonitum; quoniam nihil ab se mittere possunt
 Nec simili ratione saporem denique quemquam,
 Nec frigus, neque item calidum tepidumque vaporem.
 Cætera, quæ quom ita sunt tamen, ut mortalia constant,
 Molli lenta, fragosa putri, cava corpore raro,

Sane ab *haut*, fluere potuit *haut*—*aut*—*et*; atque grammaticus olim scripsisse:

Concoctosque suo servare, *haut* perdere, viro.

Pernittatur enim nobis aliquoties hario-
 lari.

Ibid. *viro*: in bonam partem acceptâ voce, ut in versibus Statii nitidissimis, silv. i. 4. 104.

—jungam ipse manus, atque omne *benignum Virus*, odoriferis Arabum quod doctus in arvis,
 Aut Amphrysiaco pastor de gramine, carpsi.

Ad quem locum Marklandus optimus omnino consulendus est. Sed enim in hac re Græca exemplaria de more secuti sunt hi Latini. Insigni sit pro teste Pindarus, Ol. vi. 78.

ὄνο ἰς γλαυκῶτις αὐτῶν,
 Δαιμονὸν βελήκισιν, ἰ-
 ἴγγει δ' αὐτὸ δραστικὸς, αἰκίμα' αἰ-
 ἰΩ. ΜΕΛΙΣΣΑΝ, καθομινοί.

Lucanus, viii. 690. de medicamentis, putrorem arcentibus, quæ solent esse, ut plurimum, suaviter odorata:

— infuso facies solidata *veneno* est.

Hinc Virgilius, geo. i. 129. "*malum* vir-
 "rus" distinguendum existimavit: ad
 quem versum sic opportune Servius:
 "Bene ad discretionem epitheton addidit,
 "*malum*: nam *virus* et *bonum* et *malum*
 "est, sicut *venenum*; nam idem est. Ve-
 "nit autem a Græco: nam et illi *φάρμα-
 "κον* medium habent; i. e. et bonum et
 "malum."

Ver. 853. *eâdem*: i. e. eâdem viâ, vel

similiter; ut noster complurics. Plautus,
 Bacch. iii. 4. 26.

Eâdem exorabo, Chrysalæ causâ meâ
 Pater ne noceat.

Idem hoc modo sæpius. Charisius: "Ve-
 "teres *eâdem* soliti sunt dicere, non ad-
 "dentes *viâ*; ut sit κατ' ἐλλειψιν. Ut
 "Plautus inquit:

"*Eâdem* biberis, *eâdem* dedero tibi, ubi biberis,
 "savium."

Qui locus exstat in Bacch. i. 1. 15. vide
 Fabrum in Lexico. Jam vero de *eâdem*
 dissyllabo, vide sis supra, ad ver. 692.
 Sic autem rescripsi ex levissimâ castiga-
 tione: nam nullus dubito, hoc voluisse
 scripturam codicum L. M. *candem*, i. e.
eâdem, nisi vel librarii manus, vel colla-
 toris oculus, aberravisset. Vind. V. ed.
 B. Δ. Π. Σ. *eundem*: vel *eodem*, *eâdem*,
eodem: i. e. *eodem modo*; quod non de-
 terius esset. Lectio *tandem*, in P. O. Ω.
 ex crassâ emendatione est homunculorum
 e lectioni genuinâ, vel genuinæ proximâ,
 nihil exsculpere valentium.

Vel sic itinere tamen complanato, et su-
 perioribus concessis, hiatus restat, cui
 supplendo nulla codicibus medela ministra-
 tur, neque ex ingenio interpolare conve-
 nit. E duabus minor est difficultas eli-
 genda; et edicere præstiterit, convolutam
 syllabæ *eâ* pronunciationem cum vi cæ-
 suræ conspirantem (vide Virg. geo. ii. 8.
 144. Æn. iv. 64. ut in locis pluribus)
 huic incommodo, ex probissimorum poë-
 tarum usu, idoneum subsidium conferre.
 Aliter, sinceriores codices expectandi
 sunt.

860 Omnia sint a principiis sejuncta, necesse est;
 Immortalia si volumus subjungere rebus
 Fundamenta, quibus nitatur summa salutis:
 Ne tibi res redeant ad nihilum funditus omnes.

Nunc ea, quæ sentire videmus quomque, necesse est,

865 Ex insensilibus tamen omnia confiteare
 Principiis constare: neque id manifesta refutant,
 Nec contra pugnant, in promptu cognita quæ sunt;

Ver. 856. *simili ratione*. Hoc plenus exprimit vocem *eâdem*, in notâ præcedente declaratam.

Ver. 858. *quæ quom*: Vind. V. ed. Δ. *quæcumque*. Pro *tamen*, editiones exhibent, contra libros, *tandem*; sed vis *τς tamen*, quæ correctores latuit, ita potest enarrari: "Quæ tamen: i. e. utrunque " se res aliter habeat cum illis;" vel "quo modo cunque demum in aliis afficiantur;—quum sint mortalia.—" Et fini versûs præcedentis, pro caudâ scilicet, editores et agglutinant, invitis exemplaribus vetustis.

Ver. 859. Res est criseos difficillimæ, de lectionum in hoc versu constituendarum ratione fidenter pronunciare. Viam, per quam lenissime decurrunt omnia, cum editorum numero nobis etiam iniuisse placuit, coram lectoribus exhibitam. Hæ sunt autem scripturæ varietates. *Molli*: omnes libri, *Mollia*.—*putri cava*: Π. *putricana*; Vind. V. ed. Σ. Ω. *putri-cava*; sed an ferri possit nomen hoc modo compositum, necne, dubitanter affirmaverim; et suspicor, secundam syllabam tum brevem futuram esse, ut in *multicavus*; ideoque stationem suam in versu non facile defensuram.—*raro*: P. *rara*; cujus dispositio, licet aliquantulo coactor sit atque horridior receptâ, non multum displicet:

Mollia, lenta, fragosa, putri cava corpore, *rara*.

Re diu solideque mecum pensatâ, vulgaris equidem omnino acquiescendum putem: sed aliorum etiam libera sit senten-

tia. Certe sic voces singulæ coherent optime, atque invicem respondent. Nomina *lentus* et *mollis* passim promiscue, ut minime discrepantia, usurpari pro *flexilis*, i. e. curvari facilis, nec tamen frangi; id in plano est, neque exemplis se declarari postulat. De *τς cava* insuper cum *raro* convenientiâ nulla lis movebitur: at *fragosa* pro *fragilia* bene stare, probabile facit, quamvis alibi vox non compareat, verbum *fragescere* apud Nonium, ii. 329. pro *frangi* bis Accio adhibitum, et eâdem vi *fragiscre* Pacuvianum: ne dicam *fragosam orationem* Fabii, orat. instt. ix. 4. nihil aliud significare, quam *fractam* orationem, interruptam, subsultantem. Tales sunt etiam *fragosi versus* apud Diomedem grammaticum, lib. iii. p. 449. sed res ipsa longioris disquisitionis non videtur indigere. Verum adsit tamen, coronidis cujusdam loco, Virgilius, *Æn.* vii. 567.

————— medioque *fragosus*
 Dat sonitum saxis, et torto vertice, torrens:

i. e. "torrens, cujus undæ saxis et verticibus, inde exortis, interciduntur ac rumpuntur." Ea est constructio verborum.

Denique, ita singillatim exponendæ sunt Lucretiani versûs partes, et accipiendæ: "Quæ lenta sunt, ob *mollitiem* vi impressæ cedunt, et subire mutationes possunt: " quæ *fragosa* sunt, et *fragilia*, *putrescens* do ex vi adhibitâ, vel processu temporis, " corrumpuntur: quæ *cava* sunt, com- " primi possunt et pertundi, ob raritatem. " Jam vero impenetrabilia sint necesse " est, incorrupta, et immutabilia etiam,

Sed magis ipsa manu ducunt, et credere cogunt,
Ex insensilibus, quod dico, animalia gigni.

- 870 Quippe videre licet, vivos existere vermeis
Stercore de tetro, putorem quom sibi nacta est,
Intempestivis ex imbribus humida, tellus.
Præterea, cunctas itidem res vortere sese:
Vortunt se fluviei in frundeis, et pabula læta
875 In pecudes; vortunt pecudes in corpora nostra
Naturam; et nostro de corpore sæpe ferarum

“*rerum primordia: his ergo qualitatibus non obnoxia reperiuntur.*”

Ver. 860. *a* abest M. Et *nihilum* in ver. 865. exhibent Vind. V. ed. Q.

Ver. 864. *quomque*: Δ. O. *cuncta*; male, ob *omnia* in versu statim veniente.

Ver. 865. *insensilibus*. Arnobius, lib. vi. p. 201. “*Quæ insensilia fuerunt paullo ante, facit ut sint viva, et spiritali agitatione moveantur?*”

Ver. 866. *refutant*: Vind. V. ed. Q. Π. Σ. Ω. *reputant*; O. Δ. *repuignant*.

Ibid. *neque id manifesta refutant*. “*Sic solebat interdum suas sententias suaque decreta confirmare Epicurus, ea quæ non facile sensu probari possent: ταυτα & μαχιστα τοις φανόμενοις et, ἄδην των φανόμενων τατοις αντιμαρτυρη.*”

Lambinus.

Ver. 869. *dico*: P. *duco*; sed omnino male.

Ver. 870. Hic locus in oculis erat Arnobio, ad lib. ii. p. 46. quod neque Lambino est inobservatum: “*Cur malorum tanta experiatur examina? Utrumne illum tellus, uliginis alicujus conversa putore, tanquam vermes, animaverit?*” Qui, ad lib. vii. p. 224. το *stercore tetro* Lucretianum exprimit, nullo modo contra libros demutandus: “*Et quid hoc ab illo differt, cum et ipsa, si nondum, futura sint stercorea, et, exigui temporis contractâ interjectione, putescant?*” Nonnulli volunt, *putrescant*; sine causâ.

Ver. 871. *putorem* exhibent B. L. cuius rei fides alios sit penes: reliqui omnes

habent *putorem*; vide ver. 928. ut editio princeps Arnobii.

Ver. 872. *Intempestivis*: i. e. in primario sensu, præter suam tempestatem cadentibus, ideoque pro tempore *magnis*; unde generaliter, *copiosis, abundantibus*: vide dicta ad v. 984.

Ibid. *ex imbribus humida*. Par regimen Virgilio placuit, in ecl. x. 20.

Utidus hibernâ venit *de glande* Menalcas.

Ver. 875. In argumento poëta pergit, ut ostendat pluribus, sensilia ex insensilibus creari posse. Sed auctoris sensui enarrando supersedendum esse existimo, quoties in aperto conspiciatur, et vel perfunctorie legentibus deprehendi possit.

Cæterum, super hoc versu causa videtur ambigendi de fide eorum, qui codd. Vindobonensium et Leidensium varietates retulere: nam P. V. ed. Δ. Π. Σ. pro *itidem*, legunt *in idem*, quod sonat *ad idem*, vel ad eundem morem: et hoc fortassis a Lucretio est; sed, ut se res habet, aliquid novare periculosum putem.

Ver. 874. *in frundeis*: ut scilicet *tenere frondes*, quibus pecudes vescuntur, pro *pabulo* generaliter adhibeantur: ad quam normam, brevitati studentes, poëtæ sæpissime solent loqui. Huic interpretationi noster consentit supra, ad ver. 596.

Unde etiam fluidas *frundeis*, et *pabula læta*, Montivago generi possit præbere ferarum.

Sic de *floribus* Columella, x. 101.

Augescunt vires, et corpora pennipotentum.

Ergo omneis natura cibos in corpora viva

Vortit, et hinc sensus animantum procreat omneis:

880 Non aliâ longe ratione, atque arida ligna

Explicat in flammâs, et in igneis omnia vorsat.

Jamne vides igitur, magni primordia rerum

Referre in quali sint ordine quæque locata,

Et commixta quibus dent motus, adicipiantque?

885 Tum porro, quid id est, animum quod percudit ipsum,

Tum, quæ pallet humi, quæ frondes purpurat
auro,
Ponatur *viola*.

Hoc saltem melius, quam contra codices
editorum turbam sequi, scribentium:

Vertunt se fluvii, frondes, et pabula læta,
In pecudes.

Dixi autem, contra codices, quamvis ita
imprimatur in exemplari ad Vindob. ex-
acto, et O. habeat “et frondes;” nam hic
liber recentior, quam cui per se fides ha-
benda sit, et de priore suspecta est colla-
toris diligentia. Vulgatis equidem præ-
posuerim, quæ dederim nuper ex ingenio,
in Silv. Crit. iv. p. 89. ad quam se lector
meus, si velit, et tanti sit, recipiat.

Ver. 876. *nostro de corpore sæpe fera-
rum Augescunt vires.* De hac re noster
conferendus est, ad iii. 855. 895. 901. v.
989.

Ver. 877. *et corpora:* P. Vind. V. ed.
O. Δ. Π. Σ. *in corpore;* prisca Pii exem-
plaria, *et corpore.*

Ver. 879. *Vortit et:* V. ed. Δ. *Verti-
cet;* per usitatissimam facillimamque li-
terarum *t* et *c* commutationem.—*hinc:*
Π. *hic:* atque, in præcedente versu, Δ.
legit *corpore:* et Π. in ver. 880. *lingua,*
pro *ligna;* ut etiam *linguis,* ver. 896.

Ver. 881. *in:* deest V. ed. L. M. Π.
Σ.—*vorsat:* Π. *visat.*

Ibid. Explicat: scilicet *Natura.* Lu-
canus, vii. 201. loco gemello, et elegante:

Dissimilem certe cunctis, quo *explicat,* egit
Thessalicum *Natura diem.*

Neque aliter Valerius Flaccus, viii. 247.

Sed neque se pingues tum candida *flamma* per
auras

Explicuit—.

Hinc autem loci depravati in Valerio
Maximo probabilis exoritur emendatio,
ii. 4. 5.—“contractis levibus, et, quæ fors
“obtulerat, nutrimentis, pertinaci spiritu
“*flamman evoluit:*” i. e. explicuit, *αεστ-
πυξεν, εξελιξεν.* Codices præbent, *emovit*
et *evomuit.* Certam esse hanc divinatio-
nem meam arbitror.

Ver. 885. *id est:* Π. *idem;* atque in
ver. 886. præbet etiam *expouere.*

Cæterum, vix digne dici potest, in quan-
tum editores aberraverint in hujusce loci
sensu declarando: quorum tamen enar-
rationes piget recensere. Exposuisse ver-
ram sufficiat. “Aliud argumentum, quo
“sententia nostra confirmatur, animus
“uniuscujusque præbet. Undenam ille
“et afficitur, et movetur, et ad varios
“sensus promendos cogitur? Huic quæs-
“tioni responsum dare nunquam valebis,
“nisi confiteri velis, sensus rebus sensu
“carentibus excitari solere, et procreari:
“nam hæc res animum impellunt; et mo-
“tus ejus atque cogitationes inde enas-
“cuntur.” Hæc est argumenti vis col-
lorque; et simplicis, et perspicacis, et ar-
guti. Jam, si velis errores priorum cog-
noscere, per me cognoscas licet: invenies
autem eorum rationibus nihil magis coac-
tum fingi posse, aut orationi Lucretianæ
alienius. Sed rei manifestissimæ pudet
immoari.

Quod movet, et varios sensus expromere cogit;
Ex insensilibus ni credas sensile gigni?

Nimirum, lapides, et ligna, et terra, quod unâ
Mixta tamen nequeunt vitalem reddere sensum;
890 Illud in hiis igitur fœdus meminisse decebit,
Non ex omnibus omnino, quæquomque creant res,
Sensile, et ex templo me gigni dicere sensus:
Sed magni referre, ea primum quantula constant,
Sensile quæ faciunt, et quâ sint prædita formâ;
895 Motibus, ordinibus, posituris denique, quæ sint;
Quarum nihil rerum in lignis, glebisque, videmus:

Ibid. *animum percutit*. Maro, geo. iv. 357.

Huic, *percutsa novâ mentem* formidine, mater.

Faber opportune Terentium admovit, And. i. l. 98. ubi plura contulit Westervolovius:

Percussit illico animum—.

Ver. 886. *sensus expromere*: ut *voces expromere*, Virgilius, Æn. ii. 280. et *nomena expromere*, Arnobius, lib. ii. p. 61.

Ver. 887. *insensilibus*: Priscianus, lib. iv. p. 652. *insensibili*; quod, jucundæ varietatis gratiâ, admittendum duxissem, si vel unus codex conspirasset.—*ni*: ita superscribitur in M. cui par *nisi* in Paræi editione, Aldinâ posteriore, et Juntinâ, legitur: et est procul dubio genuina lectio, sine quâ scriptoris argumentum neutiquam processerit. Reliqua exemplaria uno consensu dant *ne*, si excipias Π. qui *nec*.—*gigni*: P. Σ. Priscianus, l. c. *nasci*.

Ver. 888. Occurrit objectioni; et hæc est sententia verborum: “De hoc autem, nimirum quod lapides, et similia, ut cunque commixta, sensile corpus nequeant constituere, dum membrorum humanorum congeries sensum vitalem exhibet; illud deinde fœdus naturæ decebit meminisse, quod in superioribus animadverti: nempe, magni referre, quales sint invicem rerum magnitudines,

“formæ, motus, ordines mutui, ac posituræ.”—Illa scilicet dictionis *igitur* peculiaris vis editores latuit, et a scopo loci dignoscendo, satis eminente, penitus eorum oculos averterat: redeas ad ver. 677. superius.

Ver. 889. *vitalem sensum*. Arnobius, lib. i. p. 18.—“*saxa, sensu animata vitali—.*”

Cæterum, pro *Mixta*, in Ω. comparet *Muta*.

Ver. 890. *fœdus*: M. Ω. *sedus*; P. *rebus*; quod miror Bentleio placuisse.—*decebit*: Ω. *decebat*.

Ver. 892. Magna est huic versui varietas lectionum in membranis, et impressis vetustioribus. Exstat sic integer, uti nos edidimus, in L. M. Σ. et Aldinâ priore. Reliquorum diversitates sic se habent; quarum utique recensendarum tædium nobis, invitissimis licet, ut susceptum munus expleatur, necessario devorandum est. *Sensile*: V. ed. *Sensibile*; P. O. Q. Ω. *Sensilia*; et omisso.—*extemplo*: Vind. Δ. Π. *templo*. Ω. *ctemplo*.—*me gigni*: Δ. *progigni*; Π. *me gini*.—*sensus*: Ω. *sensu*.

Ver. 894. *Sensile*: V. ed. *Sensibile*; unde liquido patet, pro nihilo habendam esse hanc hujusce libri variationem in ver. 892. Porro, Π. *constet*, in versu statim præeunte.

Ver. 895. Arrisit Bentleio Fabri tentamen *quæ sint*, vice *quæ sint*: i. e. *crassa*

Et tamen hæc, quom sunt quasi putrefacta per imbreis,
Vermiculos pariunt; quia corpora materiai,
Antiquis ex ordinibus permota novâ re,

900 Conciliantur ita, ut debent animalia gigni.

Deinde, ex sensilibus quom sensile posse creari
Constituunt, porro, ex aliis sentire suëti,
Mollia confaciunt: nam sensus jungitur omnis
Visceribus, nervis, venis, quæquomque videmus

905 Mollia mortali consistere corpore creta.

Sed tamen esto jam, posse hæc æterna manere:
Nempe tamen debent aut sensum partis habere,

ac vulgaria, præ doctis et elegantibus; futiles et vanæ emendatorum cogitationes præ membranarum fidelium sinceritate.

Ver. 897. *sunt*: P. V. ed. O. *sint*.

Ver. 899. *novâ re*: P. V. ed. Π. *novare*; neque ausim quidem temere rejicere; ut constructio sit: "Conciliantur ita novare, ut animalia debent gigni." Sed vulgatorum tamen, me saltem iudice, ratio simplicior est, et apertior: illis igitur standum puto.

Ver. 901. *Deinde*: O. *Denique*.—*quom*: P. V. ed. Ω. *qui*; non male: Π. Σ. *quod*; etiam non male.—*sensile*: V. ed. *sensibile*, ut bis supra.

Ver. 902. *ex aliis sentire suëti*. Hanc sententiam poëta noster dilatavit, ad v. 1153.

Quandoquidem sapiunt alieno ex ore, petuntque Res ex auditis potius, quam sensibus ipsis.

Quales Horatius damnat, ut

———— addictos jurare in verba magistri.

Havercampus etiam loci mentem perspexit. Cæteri secuti sunt Lambinum, scripturam codicum verissimam ejicientes, et contextum suo *suëtis* fedissime deturpantes. V. ed. *succi*; pro solitâ nimirum aberratione in elementis *t* et *c*.

Ver. 905. *confaciunt*: omnes libri, *quam*, vel *cum*, *faciunt*; unde editores non male, *tum faciunt*: sed, ob frequen-

tissimam confusionem *con* et *cum*, mihi veri videtur similior Vossii conjectura, quam exhibendam duxerim: vide me ad ver. 679. et i. 818. ut verbum *confacio* in sensu suo primario accipiatur, pro "uno et eodem tempore faciunt," vel "unâ operâ faciunt." His consentit Festus: "*Confecerunt*, unâ fecerunt." Codicum errores pro suâ parte adjuvit etiam vetustior orthographia, *confaciunt*, loco recentioris *conficiunt*, nisi multum fallor.

Ibid. *Mollia*: at *solidissima* esse jam ostendit, nec vi frangenda, nec tempore dissolvenda, hæc primordia, i. 529—578.

Ver. 904. *Visceribus*: parte scilicet sensili maxime, ac vitali. Hinc Avienus, in Arat. 226. de Hippolyto resuscitato:

———— animæ rursum tefecta calore,
Viscera mundanas revocat medicator in oras.

Sic etiam Virgilius, Æn. vi. 854.

Neu patriæ validas in *viscera* vertite vires.

Hinc pendent ea, quæ nuper eventilavimus ad Silv. Crit. iv. p. 215.

Ver. 905. *corpore*: Δ. *corpora*.—*creta*: Π. *certa*.

Ver. 908. Editores scribunt *similia*; et ferri poterat: sic enim alibi Lucretius: sed libri vetusti consentiunt omnes in *similis*, vel *similes*; quæ sincerissima est lectio. Nempe, quoties nomina diversi

Aut simileis totis animalibus esse putari.

At, nequeant per se partes sentire, necesse est;

910 Namque alios sensus membrorum respuit omnis:

Nec manus a nobis potis est secreta, neque ulla

Corporis omnino sensum pars sola tenere.

Linquitur, ut totis animalibus adsimilentur;

Vitali ut possint consentire undique sensu.

generis præcesserint, ad libitum poëta noster genus adjectivi sui variare solet: quare igitur haud posuerit *simileis*, ut *venas* et *nervos* dictio respiceret, æque bene ac *similia*, quod ad *viscera* referendum foret? Vide nonnulla de hoc genere ad i. 867. 889. In his autem mutationibus pro arbitrio factis editores hercule sibi nimium nimium indulgere.—*putari*: P. *putarim*.

Ver. 909. *At*: P. Vind. V. ed. O. Q. Δ. Π. Σ. *Aut*. Et omnes haud dubie *necesse est*; quo nihil elegantius: nam ex silentio Havercampi de codice L. nihil objiciendum est, quum idem de V. ed. etiam sileat. Audacissimi tamen editores de suo nobis propinavere *nec esse*; securi interea de sermonis grammatîcâ proprietate, quam tempus verbi *nequeant* aperte violat. Sic autem temere et nefarie passim actum est cum Lucretio!

Ver. 910. *alios*: Q. M. *alius*.—*omnis*: P. *omneis*. Ecce! iterum nova facinora, atque ea flagitiosissima quidem, criticorum, sermonis Lucretiani colorem nullis oculis adspicientium; qui ex officinâ propriâ sic tandem recoctum nobis versum retulerunt:

Namque *aliûm* sensus membrorum *res petit* omnis.

Εἰς *κορακας* cum bellis suis verborum ad gustus proprios conditionibus malefida gens! Versûs, prout nos ad membranarum atque omnium veterum exemplarium fidem exhibuimus, perspicua est constructio; et oratio, si qua alias, ut ita dicam, Lucretianissimum leporem sapit. “Namque omnis *pars* respuit alios sen-

“sus membrorum:” quod est ipsissimum Cari specimen, pro *aliorum membrorum sensus*: vide nos ad i. 120. et alibi sapius. —Pro *manus*, in versu sequente, Δ. exhibet *magnum*.

Ver. 912. *Corporis*: V. ed. Π. *Corporum*.—*omnino*: Π. *neque omnis*.—*sensum*: Π. *sensus*; Ω. *sensu*.

Ver. 915. *animalibus*: in Vind. Σ. Ω. scribitur *animantibus*.

Ver. 914. *consentire*: i. e. unâ parte vitali cæteris respondente, ac congruente; ut hinc animal unum et simplex constituatur, omnibus membris suis absolutum.

Ver. 915. *rerum primordia*: quæ necesse est utique *æterna* sint, et leti plagæ non obnoxia: adeas i. 257—250.

Ver. 916. *leti vias*. Horatius, od. i. 28. 15.

————— omnes una manet nox,

Et calcanda semel *via leti*.

Ver. 917. *animalibus*: Ω. *animabus*. —*in*: sic L. Ω. *sint*, P. *id*, O. Δ. sed abest omnino Vind. V. ed. Q. Π. Σ. Sententia hæc est loci: “Atque, dum “animalibus ipsis, eorum congerie formatis, insunt, ab animalibus integris “nihil discrepant.” Quæ plana sunt. *Una* autem in numero multitudinis, ut supra, ver. 667. iii. 617. v. 895. Vide Jaegerum, ad Mamert. gratt. act. Juliano, 9. 4.

Ver. 918. *Quod*: V. ed. *Quid*.—*ab cœtu*: hoc editores ex variis lectionibus extuderunt; et nihil ipse video probabilius. P. *ab coitu*; quod idem est: Δ. *ab eo ortu*; O. Π. *ortu*; V. ed. B. L. M. Σ. *ab eo*

- 915 Quî poterunt igitur rerum primordia dici,
 Et leti vitare vias, animalia quom sint,
 Atque, animalibus in mortalibus, una eademque?
 Quod tamen ut possint, ab cœtu concilioque
 Nihil faciunt præter volgum turbamque animantum;
 920 Scilicet, ut nequeant homines, armenta, feræque,
 Inter sese ullam rem gignere conveniundo.

ratu; Ω. *ab cœtu*; atque V. ed. apponit etiam, *coitu*.

Cæterum, hoc dicit pœta: "Si primordia rerum animalia sunt, nihil præter animalia conveniundo procreare poterunt: undenam igitur inanimatæ res?"

Ibid. *cœtu concilioque*. Ita Cicero, de senect. 25.—"cum ad illud divinum animorum *concilium cœtumque* proficiscar."

Ver. 919. *animantum*: V. ed. habet *animatum*; facili errore.

Ibid. *volgum*, de *fœris* etiam; ut Virgilius, geo. iii. 469. "*incautum vulgus*," de *ovibus*; et de *cervis*, Æn. i. 190. Sic Ennius, *avium vulgus*, et *hastarum*; ibidem observante Servio: ut priores de rebus vitæ carentibus Græci. Aristophanes, Lysist. 200. *κρημμων οχλος*: Athenagoras, sub initio Iegationis, pervenuste: *κατασκευαζοις*; OXAON *εγκληματων*. Senecam dabo, sicut legendum putem, Hippol. 958.

————— *vulgus æquoreum* cie,
 Fluctusque ab *imo* tumidus oceano voca.

Libri habent, *ipso*; quod tamen ferri potest, quamvis tentamen nostrum vero similis videatur.

Ver. 920. *homines, armenta, feræque*. Ueberior est Virgilius, geo. iv. 225.

— *pecudes, armenta, viros*, genus omne *ferarum*—.

Ver. 921. *sese*: Δ. *se*; vide ad v. 186.

Ibid. *ullam*: nempe præter sui similem; qui sensus facile suppletur. Nec tamen, ut verum fatear, non malim, et, si favissent codices, statim recepissem:

Inter sese *aliam* rem gignere conveniundo.

De his vocabulis confusis, vide Drakenborchium ad Liv. vii. 33. 17. ix. 29. 2. Vel etiam, quum dictionum duarum similitum concurrentium altera sæpissime ommittatur, (vide ad verr. 19. 685.) et huic faveat conjecturæ codex Δ.

Inter se ullam *aliam* rem gignere conveniundo. quæ lectoribus judicanda permittimus.

Ver. 922. *Sic itidem quâ*: B. L. M. *Sicuti denique*; quæ lectio non nisi ductu calami simplice distat illi, quam omnes alii libri exhibent, et quam nosmetipsi imprimendam curavimus, mutatâ tantummodo voculâ *que*, vel *quæ*, in *quâ*: ipsâ re non aliud sientem. In Pii codicibus antiquis, pro *sentimus*, comparet *sunt minimis*. Quod fortassis hanc interpretationem haud incommode admittat: "Hac igitur lege hæ minimorum partes, vel ex primordiis constitutæ, sentire concedi possint; ut pereant utique, et nihil extra se valeant gignere." Sed vulgaris, et meliorum auctoritate codd. suffultis, acquiescendum puto. Interea sibi habent versum, ex cerebellis propriis depromptum, critici lepidissimi:

Per Veneris res, extra homines, armenta, ferasque:

quî nuperas omnes editiones occupavit. Hoc autem non est Lucretium edere, sed somnia venditare; nec Jovis somnia, ut Homerus, Longino teste, sed vanissimorum homunculorum.

Ibid. Hic autem est loci sensus: "Sic igitur, sive hæc primordia fingantur esse partes animalium, seu per se int-

Sic itidem, quâ sentimus, sentire necesse est.

Quod, si forte suum dimittunt corpore sensum,
Atque alium capiunt; quid opus fuit adtribui id, quod
925 Detrahitur? Tum præterea, quo fugimus ante,
Quâ tenus in pullos animaleis vortier ova

“gra animalia, necesse est ea pariter eos-
dem sensus habere, qui nobis contige-
runt: sed, si sensum habeant, eadem
mortalibus patientur, et afficientur eo-
dem modo; nec æterna manere pote-
runt, nec res inanimatas gignere. Ergo
falsa est hæc ratio de naturis primordio-
rum.” Et versus integer nihil est aliud,
quam generalis conclusio, super duabus
objectionibus facta, quæ præiverint.

Ver. 925. *dimittunt*: P. V. ed. Π. Σ. *demittunt*; mendosissime, sed per usita-
tam admodum commutationem: vide
Drakenborchium, ad Liv. vii. 25. 6. de
hac re.

Ver. 924. *capiunt*: Π. *rapiunt*, uti
passim librarii aberrant.—*id* in solis L. M.
comparet; sed, quum facile elabi posset
ob præcedentem *i* finale, ex optimorum
exemplarium fide fugitivam voculam in
statione snâ reponendam esse duximus:
nam Lucretium nihil magis commendat,
aut specialius *χαρακτηρίζει*, quam sermonis
luculentissima simplicitas.

Ver. 925. *tum*: P. V. ed. *dum*.—*præ-
terea*: P. *prætrea* est. Et, quum magis
in nullis vocabulis, quam in illis, quæ
solent exarari compendiaro, scripturæ
vitiosæ inveniantur, haud expalluimus
in desperatâ re potestatem criticam puden-
ter exercere, rescribendo *quo*, vice *quod*,
omnium librorum lectionis. *Quo fugimus*
utique; “ad cujusmodi argumentum, ab
“experientiâ petito illud, supra ad ver.
“870. ut certissimam rationum nostra-
“rum propugnationem, nos in effugium
“recepimus.” Editores ex phrasi *quod*
fugimus nihil elicere quivere. Creechius,
non sagacissimus vivorum omnium in con-
jecturis, proposuit *fugimus*; quæ dictio,

sicut recte Havercampus monuit, Lucre-
tium parum sapit.

Ver. 927. *ecfervere*: L. M. Σ. *offervere*:
sed, quo minus optimis exemplaribus ob-
temperem, reliquis non addicentibus, Vir-
gilius locus, statim proferendus, facit.

Ibid. *ecfervere*: ζειν. Græci: conferas
supra dicta, ad ver. 415. et iii. 719. Hinc
Virgilius, geo. iv. 556. loco sic accuratius
distinguendo; ad normam locorum quo-
ruundam sub ver. 799. collatorum:

Hæc vero, subitum ac dictu mirabile monstrum!
Adspiciunt liquefacta bouum per viscera toto
Stridere apes utero, et ruptis *ecfervere* costis.

Ovidius etiam, fast. i. 579.

————— *fervent* examina *putri*
De bove.

Pausaniam, fede depravatam, emaculabi-
mus: ix. 7.—*α μιν εως αυτος χαιρων τον
βιον κατεστρεψεν* ΕΠΑΗΘΥΤΕ (vel *επλησθη*)
*γαρ υδερη, και απ' αυτης ΖΕΟΝΤΟΣ εγενοντο
ευλαι*: ut Lucianus, Alex. 59. *απιθανεν*—
σκοληκων ΖΕΣΑΣ: et 2 Macc. ix. 9. *ωστε
και εκ της σωματος της δυσεως σκοληκας
αναζειν*: quæ loca lucem offundunt Lucæ,
ad act. apost. xii. 25. Pulchre, ut semper,
Apuleius hanc quoque notionem signatis
verbis exornavit, met. viii. p. 566. “Cujus
“in ipso carioso stipite inhabitantium for-
“micarum nidificia *bulliebant*, et ultro
“citroque *commeabant* multijugâ scatu-
“rigine:”—hæc enim est genuina loci
istius lectio. Diogenes Laërtius, iv. 4.
Πλαταρχος δε φησιν,—*φθιμισιν ΕΚΖΕΣΑΙ
αυτον* “pediculis utique *effervescentibus*,”
ut bene Ambrosius: vide sis etiam ibidem
Menagium. Sic alii. Arnobius, lib. i. p.
10. “Si in Asiâ, Syriâ, idcirco *nives* et
“*locustæ effervesce* prodigialiter volue-
“runt.—” Sulpicius Severus, sac. hist.

Cernimus alituum, vermeisque ecfervere, terram

Intempestivos quom putor cepit ob imbreis;

Scire licet gigni posse ex non sensibus sensus.

930 Quod, si forte aliquis dicet, dum taxat oriri

Posse a non sensu sensus, mutabilitate,

i. 27. de mannâ Israëliticâ in deserto loquens: "Sed reposita factore diro in *vermes* "effervescbant." Eleganter Marius Victor, in gen. i. 121.

Hinc volucres quoque, molle genus, traxere vigorem;

Nam, liquidas dum format aquas, inmissaque pontum

Vita subit, *fervent* multo tumida æquora partu.

Forte, "muto partu:" i. e. piscibus: vide ver. 542. hujusce libri. Hæc autem vocabula passim confundi librariis, cum insigni sæpe elegantie detrimento, Burmanus docuit, ad Anthol. Lat. vi. p. 651. Exodus, xvi. 20. de mannâ:—και ΕΞΕΖΕΞΕ ΣΚΩΛΗΚΑΣ, και επωζισι.

Ver. 928. *Intempestivos*: P. Vind. V. ed. L. M. Q. *Intempestivus*; sed obstat res ipsa, et ver. 872.—*quom*: Vind. V. ed. L. M. Π. Σ. *quem*; Ω. *qua*; Q. *quam*: et in hanc emendationem me lectionum varietas manu duxit; nam multum venustatis ex aliâ interpunctione, et usu verbi *effervere* transitivo, quali gaudet Lucretius, versibus accresceret, hoc modo constitutis:

————— vermeisque ecfervere terram,
Intempestivos *quam* putor cepit ob imbreis.

Quæ ratio dudum et Lambino placuit.—*putor*: sic P. Vind. V. ed. O. Q. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *putror*; sed omnino mendose, propter verr. 871. 897. nec absurde tamen, si rei ipsius veritatem spectes; quum *putris* terra in vermiculos quasi *resolvi* videatur. Receptæ lectionis tamen notioni locus quidam Virgilii aliquantulum suffragatur, geo. iv. 49.

Aut ubi odor canis gravis—.

Nihil igitur de hac scripturâ pœnitendum puto.—Denique, vice *ob*, Π. *ab*.

Ver. 929. *ex*: Δ. *et*.—*sensibus*: V. ed. *sensibilibus*; Σ. *sensilibus*; P. Δ. Ω. *sensile*; O. *sensibile*.

Ibid. non sensibus: ἴφ' ἐν, ut Faber monuit. Hinc capias Arnobium, lib. i. p. 16. ita castigandum tamen:—"cujus voluntate et arbitrio, *ut* interire et solvi, *nec* solvi possunt, *nec* interire." Nempe, *ita*, vel οὕτως, respondens *τι* *ut*, omittitur in ἀποδοσει quod est constructionis minime infrequentis. Ad hoc saxum critici offenderunt, qui Euripidem tractavere, in Iph. Taur. 15. sic punctis ordinandum:

Δένυσ τ' ἀπλοίας, πνευματων τ' ε, τυγχανων:

i. e. ε *πνευματων*: nullorum ventorum, cursui suo ad Trojam idoneorum. Sic alii sæpissime: vide Casaubonum ad D. Hal. antt. Rom. x. 43. fin.

Ver. 950. *dum taxat*. Verbum *taxo* vetustis valebat *finio*, vel *tango*: vide de illo Festum, et Priscianum, lib. xv. p. 1015. im. Glossator antiquus: "*Taxamus*, ἰριζομεν:" et, "*Taxo*, κλυαπτομαι." Eodem facit Macrobius, Sat. vi. 7.—"sicuti *taxare* pressius crebriusque est quam *tangere*." Igitur formula *dum taxat*, vel *duntaxat*, idem est, ac si diceret: *Hoc tantum definito*, posito, adhibito, vel concesso.

Ver. 951. *a*: Π. Σ. *ex*; omnes reliqui, *ea*, sed in M. corrigitur in *a*. Adhæsit utique litera *e* vocabuli præcedentis.—*sensus mutabilitate*: proba Pii exemplaria, sed *sensus mobilitate*.

Ver. 952. *Ante*: sic P. in notis, Δ. Π. neque aliter sinet planissima loci planissimi mens.—*aliquo*: P. *aliqua*.—*tamquam*: Pii codices, *tangi*.—*partu*: P. Vind. V. ed. O. Q. Δ. Π. Σ. Ω. *partum*.—*quam*: sic L. M. sed reliqui, *quod*.—

- Ante, aliquo tanquam partu, quam proditur extra;
 Huic satis illud erit, planum facere, atque probare,
 Non fieri partum, nisi concilio ante coacto;
 935 Nec quidquam conmutari sine conciliatu
 Principiôm; nequeunt ullius corporis esse
 Sensus ante ipsam genitam naturam animantis:
 Nimirum, quia materies disjecta tenetur
 Aëre, fluminibus, terris, terrâque creatis;
 940 Nec, congressa modo, vitaleis convenienteis

proditur: sic P. O. Δ. Ω. alii omnes, *proditum*.

Ibid. aliquo tanquam partu: i. e. ut tum demum vivere et sentire incipiat, in ipso partû articulo et puerperio quasi suo; quamvis antea fuerit mera brutæ telluris portio.

Ibid. proditur: i. e. porro datur, vel progreditur; in primario, et maxime proprio, verbi significatu. Sic alibi noster: vide ad ver. 905.

Ver. 935. *planum facere atque probare*. Arnobius similiter locutus est, lib. ii. p. 85. "Potestis, interrogati, *planum facere*, "scientissimeque *monstrare*, quid nivem "in plumeas subaperiat crustulas?"—Cæterum, Ω. *Hinc*, pro *Huic*.

Ver. 934. *nisi*: Vind. V. ed. Π. Σ. *nec*.

Ver. 935. *quidquam conmutari*: voces transpositæ leguntur in Vind. Q. B. L. M. cujus rei fides penes collatores esto.—*conmutari*: Π. *conuitari*.

Ver. 936. *Principiôm*. Hoc germanæ vetustatis specimen haud dubie latet in omnium exemplarium, tam MSS. quam editorum antiquorum, lectione; nempe, *Principio*. Vel alias librariis in *m* finali familiarissima est aberratio, et in hoc loco formula rarior recordibus homunculis insuper imposuit. Turpissimam generis hujusce maculam me ex Achilleïdos corpore sustulisse gaudebunt Papiniani manes. Ea profecto ver. 561. lib. i. dehonestat:

At, procul occultum falsi sub imagine sexûs,

Æaciden furto jam noverat una *latente*
 Deïdamia virum.

Vulgo, *latentem*; virum nempe *occultum latentem*.

Bellissima certe, et Apollinari laureâ donanda!

Porro, editiones interponunt *ut* ante *nequeunt*, libris universis repugnantibus. Lucretius nimirum, quasi ex tripode, et professoriâ quadam gravitate, sententias singulas, sine copulis, et verborum ponderibus conglobatas, argumento imponens coronidem, rotundius profatur. Et nihil est, vel ad intellectum loci, vel ad orationis structuram, spectans, quod lectores lepidos et nasutos, sic saltem monitos, remorabitur.

Ver. 957. *Sensus*: V. ed. *Sensum*; L. M. *Sensu*.—*ipsam*: V. ed. L. M. *læsam*; Vind. Δ. Π. Σ. *læsam*. Aliquid latet, cui eruendo non sum; et ad sagaciores conjecturarum Lucretius meus provocat. Interea, vulgatis, quæ codices alii suppeditant, et fortassis ad primæ scripturæ sinceritatem, necessario acquiescendum.—*animantis*: P. V. ed. *animantum*.

Ver. 958. *materies disjecta*: Δ. *materia disjecte*.

Ver. 959. *terrâ*: P. *flammâ*: et sic editiones communes; sed, opinor, ne unus quidem codicis auctoritate nixæ: nec credi potest *τὸ flammâ* membranarum fidelium librarios ullos in *terrâ* mutatuos fuisse.—*creatis*: B. M. *creata*.

Ibid. terrâ creatis: nempe, lapidibus, arboribus, et mille aliis de gremio omni-

Contulit inter se motus, quibus omne tuentes
Aëncensi sensus animantium quamque tuentur.

Præterea, quam vis animantem grandior ictus,
Quam patitur natura, repente adfligit, et omneis

945 Corporis atque animi pergit confundere sensus:

Dissoluuntur enim posituræ principiorum,

Et penitus motus vitales impediuntur;

Donec materies, omneis concussa per artus,

Vitaleis animæ nodos e corpore solvit,

parentis terræ procreantibus. Lectio *flammâ* hoc incommodo premitur, quod *ignis* in *ære* etiam et *terrestribus*, (lignis puta, ver. 881. et silicibus) non minus quam in flammantibus cæli plagis continetur: atque hinc etiam Lucretius in eorum partes transire videretur, qui res omnes quatuor elementis procreari voluerit; ab ipso superius, in l. 716. et sequentibus, acerrime quidem *ἄνω πρὸς ἄστρους*, ac depugnantorum.

Ver. 940. *congressa modo*: i. e. "si modo sit congressa;" si hoc etiam eveniat: nam voce *modo* hanc, aut geminissimam quandam potestatem, percipiendam melius, quam paribus verbis declarandam, obtineri, quis contra locos veterum, se passim ingerentes, audebit denegare? Et tamen critici tanto opere inconsultos egerunt, ut, invitit libris, *convenienti* rescriptum iverint. Sic autem noster adhibuit *motus convenientis*, ad i. 1029. ii. 711. v. 446. adeo ut temeritatis omnino inexcusabilis esse videatur, ex voluntate contextum Lucretii tam industrie violavisse.

Ver. 941. *omne tuentes*. Sic nostri ad unum: vulgo, *omnituentes*: parum refert; sed libri audiendi sunt. Fluctuavit itidem libri ad Valerium Flaccum, v. 248. hoc nomen *Soli* tribuentem:

Hæc tibi, fatorum, genitor, tutela meorum,
Omne tuens.

Ver. 942. *animantium*: sic P. V. ed. et placet, varietatis inspergendæ gratiâ: re-

liqui, *animantem*.—*quam vis*: P. B. *quemvis*: hoc etiam non omnino male.

Ver. 945. *pergit confundere*: conferas i. 951.

Ibid. *confundere sensus*: "eis nempe ita perturbate *commiscendis*, ut singulatum officio suo sincere fungi nequeant." Translatio fit a *liquorum* diversorum mixturâ derivata; ut in aperto est. De voce, sed explicite minus, Oudendorpius disputavit ad Sueton. i. 7. Magis equidem edentulus sum, quam velim; sed extra in hac saltem nuce nihil duri reperio.

Ver. 948. *concussa*: Π. *confusa*; vitiose.

Ver. 949. *nodos e*: M. Q. Ω. *nodos a*; Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. *nodoso*. Ex hoc autem Cari versu illa Virgiliiana, Æn. iv. 695. 705. pulchre illustrabuntur:

Tum Juno omnipotens, longum miserata dolorem,
Difficilisque obitus, Irim demisit Olympo,
Quæ luctantem animam nexosque resolveret
artus—.

Hunc ego Diti
Sacrum jussa fero; teque isto corpore solvo.

Vides Maronem luc oculos intendisse: videbis etiam, Cerdam atque Heynium ad locum de sermonis rationibus non probe statuisse.

Ibid. *nodos e corpore*. Hinc Arnobius, lib. ii. p. 61.—"valeat manere quamvis
"annis vivus innumeris, et nunquam *no-*
"dis corporeis eximatur." Et p. 66.
"Vos, cum primum *soluti membrorum*
"abieritis *e nodis*, alas vobis affuturas

- 950 Dispersamque foras per caulas eicit omneis.
 Nam quid præterea facere ictum posse reamur
 Oblatum, nisi discutere, ac dissolvere, quæque?
 Fit quoque, utei soleant, minus oblato acriter ictu,
 Reliquiæ motûs vitalis vincere sæpe;
- 955 Vincere, et ingenteis plagæ sedare tumultus,
 Inque suos quidquid rursus revocare meatus;
 Et quasi jam leti dominantem in corpore motum

“putatis, quibus—ad sidera volare possitis.” Hos autem *nodos* pœta noster nuncupat *nexus*, ad iii. 218.

Ibid. *solvit*. Hinc Aurelius Victor pulchre, de vir. illust. iii. 5. hanc animæ respiciens et corporis disjunctionem: “Morbo *solutus*, in Janiculo (Numa) sepultus “est.”

Ver. 950. *Dispersam*: ita Δ. vide ad i. 510. Ω. *Aspersam*.—*caulas*: V. ed. L. Π. *cavas*; Vind. Σ. Ω. *cavias*; Q. *quævias*.—Vulgo, *ejicit*: O. *deicit*: vide ad iv. 1040. Hæ autem varietates, *cavas* nempe, et *cavias*, i. e. *caveas*, ex glossemate forsitan; nam Festus dicit: “*Caulæ*, a *cavo* “diætæ.” Ad Servii contra mentem, in Virg. *Æn.* ix. 60. “*caula* Græcum nomen est, *c* detracto;” et Græcis *αυλος* est *παν σπειρον*: hæc autem notio cum *mecatibus* et *foraminibus* membrorum tenuissimis, quæ vult Lucretius, quadrat commodissime. Ea Arnobius *tramites* nuncupavit, lib. i. p. 50. de Christi discipulis loquens, hydropicis medentibus:—“fati muli ejus hoc modo statuerunt errantes “aquis, et a pernicie corporum suos labi “jussere per *tramites*.” Unde miror librarios Lucretio non in *calles* aberravisse. Committas nostrum, ad iii. 586. 587. Opportunus est insuper, ut qui maxime, Lucani locus, Phars. iii. 640. et interpretis officio in Lucretium feliciter defungi potest:

Discursusque animæ, diversa in membra meatis,
Interceptus aquis.

Ver. 952. *ac*: Ω. *et*; atque, in versu

sequente, cum Vind. O. Q. Δ. Π. Σ. *oblata*, pro *oblato*: qui referendus error est, ut exputem, ad primam vocabuli venientis literam.

Ver. 954. *Reliquiæ*: O. *Reliquias*; V. ed. *Relique*; Vind. B. Q. L. *Reliqui*: et, opinor, vere; ut ita demum versus exaratur:

Reliqui motus vitales vincere sæpe:

vide nos ad i. 561. de hac re dicentes.

Ibid. *vincere sæpe*; *Vincere*. Παλλο-
 γικα. Sic Tullius in Arato:

Et matutinis Acredula *vocibus instat*;
Vocibus instat, et assiduas jacit ore querelas.

Et Virgilius, *Æn.* ix. 412.

————— et amicum *Cretea* Musis;
Cretea, Musarum comitem.

Horatius, epod. xvi. 64.

Ut inquinavit *ære* tempus aureum;
Ære, dehinc ferro duravit secula:

ut ibid. xi. 2. 3. noster iterum, iii. 12. 15. v. 299. 300. Lambinus.

Ver. 955. *ingenteis tumultus*. Quem admodum Maro, *Æn.* xi. 897.

————— juveni *ingentem* fert *Acca tumultum*.

Pro *ingenteis* autem, M. *ingenitos*.

Ver. 956. *quidquid*: P. V. ed. habent *quicquam*.

Ibid. *rursus revocare*. Has sermonis redundantias antiqui affectabant. Ita Virgilius, *Æn.* v. 166. exempli gratiâ:

Quo diversus abis? *iterum*, Pete saxa, Me-
 nocte;
 Cum clamore *Gyas revocabat*.

Discutere, ac pene amissos ascendere sensus.

Nam, quâ re potius leti jam limine ab ipso

960 Ad vitam possint, conjectâ mente, reverti;

Quam, quo decursum prope jam siet, ire et abire?

Præterea, quoniam dolor est, ubi materiai

Corpora, vi quadam per viscera viva, per artus,

Solicitata, suis trepidant in sedibus intus;

965 Inque locum quando remigrant, fit blanda voluptas:

Non aliter iste locus concipiendus est. Vulgarem rationem nimis argutam dixerim. *Diversus* autem est, *te divertens*, ad mediæ vocis potestatem. Hinc omnino verissima est Heinsiana divinatio, Bentleii etiam iudicio comprobata et acumine excogitata, ad Horatium, od. i. 54. 5.

————— nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relectos.

Ubi tamen pro lectione suâ, gnæviter licet, neque optime illi viri præstantissimi propugnauerunt, et vicissim censurarum omnino falsi sunt atque *απορροδιουνοσι*, qui opugnant, Klotzium ac Janus. Virgillii locus quidam is erit pulvis, quo tanti motus criticorum sedabuntur. Legitur autem in Æn. iii. 690.

Talia monstrabat, relegendis errata retrorsum
Litora, Achæmenides, comes infelicis Ulyssi.

Ibid. *meatus*: i. e. vias, tramites, *causas*; uti nuper vidimus in ver. 950.

Ver. 957. *leti dominantem motum*. Similiter Paulus, ad Rom. vi. 9. locutus est: ΘΑΝΑΤΟΣ αυτη ειν επι ΚΤΡΠΙΕΤΕΙ. Cæterum, locus hic Lucretii eximiâ sermonis proprietate, simplicitate, atque elegantia, mihi videtur elaboratus.

Ver. 959. *limine*: V. ed. Ω. *lumine*: et in his vocibus sæpissime scribæ turbant, ut optime norunt omnes.

Ver. 960. *conjectâ mente*: i. e. “*se conjiciente in locos maxime vitales*,” et vox est eâ potestate, quæ trepidantis, et

formidine turbati, actionem denotat. Virgilius, Æn. x. 657.

Huc sese trepidâ Æneæ fugientis imago
Conjicit in latebras.

Si sensus vitalis ictu possit *ejici*, ver. 950. quid impedit, quo minus idem dicatur *se conjicere*? Conferas iii. 941. et Hyginum, p. 455. im. ed. Staveren. Editores tamen de suo nobis obtrudunt communem locutionem *conlectâ*; quasi nefas sit Lucretio doctissimo, nisi cum plebeis, subinde loqui. Π. *conlectâ*; Q. *conecta*, quæ germanissima est sinceræ vetustatis orthographia: vide sis, quæ in transcurso diximus ad i. 752. Poteram sane Nonium Marcellum mihi in auxilium suscitasse, ad iv. 89. dicentem, “*Conjicere, colligere, certare*,” sed in morbo cubat, et sanandus est hoc pacto: “*Conjicere, confligere, certare*.”

Ver. 961. *decursum*: V. ed. *discursum*; minus eleganter: Σ. *decursum*.—*siet*: V. ed. *si et*; O. Δ. *sinet*; Π. *sciret*.—Et de phrasi *ire et abire*, redeas ad dicta in 1. 681.

Ver. 963. *vi*: Ω. *in*.—*quadam per*: Π. *quædam ubi*: et, in versu sequente, *sensibus*, pro *sedibus*.

Ver. 964. *trepidant intus*. Maro, Æn. ix. 558.

Turbati, *trepidare intus*.—

Ver. 965. *remigrant*: V. ed. *remigrat*.

Ver. 968. *ullis*: P. Π. *illis*. Hic autem locus prave enarratur in Havercampi interpretatione; neque ulli editores, sicut

Scire licet, nullo primordia posse dolore
 Tentari; nullamque voluptatem capere ex se:
 Quandoquidem non sunt ex illis principiorum
 Corporibus, quorum motus novitate laborent,
 970 Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almæ:
 Haud igitur debent esse ullo prædita sensu.

Denique, utei possunt sentire animalia quæque,
 Principiis si jam est sensus tribuendus eorum;
 Quid? genus humanum proprium de quibus auctum est,
 975 Scilicet et risu tremulo concussa cachinant,

arbitror, genuinam verborum constructionem perspectam habuerunt. Idem prorsus sunt, quod eos latuit, *primordia* et *principia*, uti centum locis evincitur. Hæc est igitur orationis series: “Quandoquidem, principiorum (corpora) non sunt ex ullis corporibus, quorum motus laborent (i. e. soleant dolorem pati) aut capiant fructum dulcedinis (ex) novitate:” quæ scilicet in novam posituram migrant. Malim tamen, cum quibusdam libris, simpliciorum lectionem *illis*, pro *ullis*, quam intulit, opinor, falsum iudicium de poetæ sensu. Atque ita demum editum volumus. Nomen substantivum repetere Lucretius pepercit: quo genere sermonis quid usitatus?

Ver. 969. *laborent*: i. e. tententur, violentius afficiantur. Virgilius, *geo.* iii. 195.

Sitque *laboranti* similibus:

quæ ex Theocriti fonticulis diligentissimus vates hausit, *idyll.* i. 41.

— KAMNONTI το καρτερον ανδρι ΕΟΙΚΩΣ.

Ver. 971. *Haud*: V. ed. O. Π. *Aut*: et hic, *capient*, ver. 970. O. etiam *debet*.

Ver. 972. *possint*: P. V. ed. Σ. Ω. *possunt*; et verissime: aliter, non valet argumentum, quod statim enucleatum dabimus.

Ver. 975. *si jam*. Facessant perfricatæ frontis editores cum suo *si etiam*, contra libros: vide sis autem ver. 1018.

Ver. 974. *proprium*: Vind. Q. *proprium*; V. ed. Δ. Π. *proprium*; O. *proprium*; Σ. *propter res*.—*auctum*: Vind. *actum*, ut Nonius, xi. 18. in voce *proprium*; editores *aptum*; ausi scilicet, libris omnibus Religionem invocantibus contra profanos emendatores, dictionem, Lucretio lubentissime frequentatam, contextu emovere; et fetus proprios, per audaciam odiosissimam atque perditissimam, inferre:

‘Ως αγγαλιον παραμ’ εστιν, ω Ζευ, και θεα!

Interea, vix ambigi queat, an Arnobius sit ad Lucretii sui regulam exigendus, lib. iii. p. 125. “Usque adeo res exigit *proprium* deos scire—.” Libri, *proprium*: sed passim nostrum exprimit. Cæterum, interpres non probe et explicate declaravit poetæ mentem ac tenorem argumenti, sic se habentes: “Denique, si sensus est ita principiiis tribuendus, uti eo animalia potuuntur; quid dicendum erit de illis principiiis, quibus homo constat? Nempe, necesse est, ea omne faciant, quod homines; ut cachinent, fleant, et (quod longe festivissimum est) sic disputent, ut nos nunc jam, de variis rerum per ipsorum cætum factis constitutionibus, et de propria etiam eorum naturâ. En! tibi primordia Democritulos, Heraclitulos, et in gravissimis philosophorum facta! At qualem demum, boni! absurditatem!”

Ver. 975. *et*: Δ. *ut*. Jam legimus autem hæc supra, in i. 918.

Et lacrumis spargunt rorantibus ora, genasque;
 Multaque de rerum mixturâ dicere callent,
 Et, sibi proporro quæ sint primordia, quærunt:
 Quandoquidem totis mortalibus adsimilata,

980 Ipsa quoque ex aliis debent constare elementis;
 Inde alia ex aliis, nusquam consistere ut ausis.

Quippe sequar, quodquomque loqui ridereque dices,
 Et sapere, ex aliis eadem hæc facientibus, ut sit.

Quod, si delira hæc furiosaque cernimus esse,

985 Et ridere potest non ex ridentibus auctus,

Ver. 976. *spargunt rorantibus*. Similiter Virgilius, *Æd.* viii. 645.

———— *sparsi rorabant sanguine vepres*.

Et est imago sane perquam speciosa; lacrymis instar *roris* destillantibus: aliter epitheton defrixisset. Naso, *met.* xiv. 708.

Interdum, madidas *lacrymarum rore*, coronas Postibus intendit—.

Sabinus, *epist.* i. 75.

Vidi; nec lacrymas oculi tenere *cadentes*.

Insulse, Recte dixeris, “lacrymas ex oculis *cadere* :” oculos autem non tenuisse *lacrymas cadentes*, quis venustior tandem feret? Rescribe:

———— nec lacrymas oculi tenuere *calentes* :

i. e. copiosas, de novo semper decedentes. Scilicet Homerum exprimit, *Il.* ii. 5.

ΔΑΚΡΥΑ ΘΕΡΜΑ χ^{των}.

Me videas ad Soph. *Trachin.* 847. Non inficior alibi in poetis legi *lacrymæ cadentes*, sed loci esse diversarum rationum inveniuntur. Suavissime Propertius, *iv.* 7. 28.

Denique, quis nostro furvum te funere vidit?
 Atram quis *lacrymis incaluisse* togam?

Ver. 977. *mixturâ*: Gassendus, *naturâ*; et idem, ut in proclivi stabat, mihi etiam in mentem inciderat: sed minime necessarium; vide ver. 989. nec facile indices, quibus modis vox obvia et notissima in rariorem sic abierit.

Ver. 978. *sibi*: *Il. si.*—*proporro*: V. ed.

propono.—*sint*: M. Δ. *sunt*. In versu precedente, Π. *calent*.

Ver. 981. *alia*: M. *ali*; O. Δ. Π. Σ. *alii*; sed nec video, quid hæc sibi velint, neque non integra ex omni parte vulgata nobis videntur.—*nusquam*: Π. *nunquam*.

Ver. 982. *sequar*: Δ. *siquaret.*—*dices*: P. *duces*; V. ed. *deces*, et, in margine, *disces*. In sequente versu, P. V. ed. *fit*, pro *sit*.

Ver. 984. *Quod si delira*: Δ. *Deteriora*; L. M. Π. Σ. *Quod si det ira*; V. ed. *Quod si delita*; O. *Quod si debita*.

Ver. 985. *non ex*: ita P. V. ed. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. ut mox, in ver. 987. omnes; ast editores ordinem transponunt, quibus suffragantur Vind. L. Q. si sinceros egerint harum membranarum collatores. Nos certioribus inniti rationibus satius habuimus. Δ. *et*, pro *ex*; ut vicissim, in sequente. Porro, vulgares editi iterum *aptus*, loco *auctus*; librorum fide temerata criticis, ad suum *εξαρμα* terribilimum reversis.

Ver. 990. *caelesti semine oriundi*. Virgilius dignus est, qui committatur, ad *Æn.* vi. 750.

Igneus est ollis vigor, et *caelestis origo*,
Seminibus—.

Est ad numeros in pedibus *semine oriundi* quidam offenserunt: sed immerito, quum hoc sit Lucretiani moris, sicut nobis plus semel observare contigit. Hinc *li stirpe*, pro *semine*, repositum volebant, contra

Et sapere, et doctis rationem reddere dictis,
 Non ex seminibus sapientibus, atque disertis:
 Quî minus esse queant ea, quæ sentire videmus,
 Seminibus permixta carentibus undique sensu?

990 Denique, cœlesti sumus omnes semine oriundi;
 Omnibus ille idem pater est; unde alma liquenteis
 Humoribus guttas mater quom Terra recepit,

libros et Lactantii exemplaria, vi. 10. Caterum, ad hujusce loci sententiam illustrandam, quod sufficere videtur nobis, supra contulimus, ad i. 251.

Ver. 991. *ille pater—mater Terra*. Tertullianus, apolog. cap. x. “ Quis enim non *calum* et *terram*, *matrem* ac *patrem*, “venerationis et honoris gratiâ appellet?”

BENTLEIUS.

Et Boëtius, lib. iii. met. 6. huc respexit:

Omne hominum genus in terris
 Simili surgit ab ortu:
 Unus enim rerum *pater* est.

Alma vero terra Lucretii vult adumbrare *χέρου παλαιοτίμων* duumvirorum in poetis Græcis antiquissimorum: vide nos ad i. 2. nolimus enim repetitionibus libri mole adaugere.

Ibid. *liquenteis guttas*: i. e. *puras humoris albi* (vide ad ver. 590.) guttas: nam, pro puritate suâ, humor facillimo lapsu guttatim cadit, vel liquitur: vide sis Servium ad Virg. *Æn.* i. 452. Et fuerit fortasse Virgilius hujusce loci memor, ibid. iii. 28.

— huic atro *liquuntur* sanguine *guttæ*.

Ver. 992. *Humoris*: ita Vind. L. M. O. Q. Δ. Σ. Ω. et placet præ vulgato, *Humorum*: malim etiam *liquentis* equidem, in casu secundo numeri unitatis. Mantuanus huc facit, geo. i. 45.

Vere novo, gelidus canis quum montibus *humor*
Liquitur—.

Ibid. *mater Terra*. Arnobius, lib. ii. p. 79.—“ videmus alios ex sapientibus di-
 “ cere, *Tellurem* esse *hominum matrem*.”

Ver. 994. Ante *parit*, Vind. Q. male ponunt *et*, nervos atque stabilitatem versûs imminuentes.

Ibid. *ferarum*. Usu rariori, sed ex poetica brevitate, continet in se hoc vocabulum animalia etiam omnia mansueta, *pecudes* et *armenta*: neque aliter Virgilius, geo. iii. 242. sicut nos istos versus rectissime concinnavimus:

Omne adeo genus in terris hominumque, *ferarumque*,
 Et, genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres—.

Neque aliter mox, ver. 1075. *noster iterum*. Hoc nisi liquidissime constaret, et locus ita dispositus se undequaque inculpatissimum haberet, hoc modo reformandum censuissem:

Feta parit nitidas fruges, *armenta*que læta,
 Et genus humanum; parit omnia secla ferarum:

ut hinc animalia starent mitia, illinc autem immansueta; nam scriptores librarios in nominibus *armenta* et *arbusta* alibi turbavisse, jam innotuit ex hujusce libri verr. 545. 561. 698.

Ver. 995. *corpora pascunt*. Uno verbo extulisset, si per Musas licuisset, *pascuntur* nempe ponendo: quam proprietatem ad Græcorum morem Latini quoque sanctissime observant. Hinc error interpretum quorundam erassissimus, atque in illis vel Heynii elegantissimi, notandus est, ad Virgilii geo. iii. 143.

Saltibus in vacuis *pascant*, et plena secundum
 Flumina.

Non, matres, vel juvenæ, *pascant*, i. e. cibum capiant; quod longe sordidissimam

Feta parit nitidas fruges, arbustaque læta,
 Et genus humanum; parit omnia secla ferarum;
 995 Pabula quom præbet, quibus omnes corpora pascunt,
 Et dulcem ducunt vitam, prolemque propagant:
 Quapropter merito maternum nomen adepta est.
 Cedit item retro, de terrâ quod fuit ante,
 In terras; et, quod missum est ex ætheris oris,

corrupte Latinitatis maculam poëtæ nitidissimo adasperget; sed *agricolæ* pascant, vel armentarii; quos dictio *quisquam*, in ver. 140. comprehendit. Scythia merus a venustis hominibus habebitur, qui, semel monitus, huic interpretationi obgannire poterit. Hinc cuius in promptu est Tibullum donare maxime indubitata emendatione, ad ii. 5. 25.

Sed tunc *pascabant* herbosa Palatia *vaccas*,
 Et stabant humiles in Jovis arce casæ:

nam librorum lectionem, *vaccæ*, nec dii, nec homines, mihi crede, tolerabunt. Eodem modo, uti nunc legitur, necesse est Columella intelligatur, ad vii. 6. fin. “*Capellæ*, dum *dumeta pascunt*, capris cedunt:” i. e. “*dum dumeta eis pastum præbent*.” aliter mendosus est, et emendationis indiget, ille scriptor.

Ver. 996. *dulcem vitam*: *μυλιθία θυμον*, Homerus, Il. K. 495. *μυλιθρονα θυμον*, Hesiodus, scut. Herc. 428. Hinc Virgilius, Æn. vi. 428. *dulcis vita*, et geo. iii. 495. *dulces animas*.

Ibid. *ducunt vitam*; i. e. quasi *hauriunt ex fluidis* (vide ver. 596.) terræ pabulis, vel *animam hauriunt*: i. e. pergunt vivere: unde capias speciosissimam Papii locutionem, Theb. v. 48.

Dulce loqui miseris, veteresque *reducere questus*:

i. e. de præcordiis, per suspiria iterum efflata, questus promere.

Ver. 997. *adepta*: Vind. Q. *adempta* est.—abest Π. codici.

Ibid. *maternum nomen*: i. e. *Δημητηρ*,

vel *Γη μητηρ*: *Terra omniparens* Maronis: vide collata nuper in ver. 598.

Ver. 998. Lactantius hos versus numeris magnificentioribus extulit, ad div. instt. vii. 12. sed memoriæ, ut putem, huic nimium:

Cedit item retro, de terrâ quod fuit ante,
 In *terram*; sed, quod missum est ex ætheris oris,
 Id *rursus cæli fulgentia* templa recipient.

Hæc autem, ut notissimum est, ex Euripidis mulieribus supplicibus, ver. 532. translata sunt; quos versus insigniter depravatos nemo in hunc diem usque probe quivit emendare: nam conatus Toupianus, *εις το ΖΗΝ αφικετο*, quamvis laudes virorum doctissimorum meruerit, in Musarum castitatem peccat. Porsonus etiam, ut est rei metricæ longe callentissimus, iambi leges inde violatas verissime pronuntiavit; in hoc tamen agens minus doctum, qui de locutionis ipsius probitate dubitationem injicere sustinuerit. Nos, vicissim, facillimâ et usitatâ librorum aberratione in recto positâ, conjecturam allaturi sumus, quæ, nisi nimium parenti suo blandiatur, omne punctum cordationum feret:

Εασατ' ἡδὴ γῆ καλυφθῆναι νεκρῆς,
 Ὅθεν δ' ἔκαστος εἰς το ΣΩΜ' αφικετο,
 Ενταυθ' ἀπιθῆν' πνευμα μεν προς αἰθερα,
 Το ΠΤΩΜΑ δ' εἰς γῆν.

Σωμα est *mortale corpus*, seu *vivum hominem*; (notam inspicias, ad ver. 599. supra) *πτωμα* autem, *corpus exanimc*, seu *cadaver*. Prior Epicharmus, quem Laminus laudat:

- 1000 Id rursum cœli relatum templa receptant:
 Nec sic interimit mors res, ut materiai
 Corpora confaciat, sed cœtum dissipat ollis:
 Inde aliis aliud conjungit; et efficit, omnes
 Res ita convortant formas, mutantque colores,
 1005 Et capiant sensus, et puncto tempore reddant;
 Ut noscas referre, eadem primordia rerum,
 Cum quibus, et quali positurâ, contineantur,
 Et quos inter se dent motus, adcipiantque:
 Neve putes æterna parum residere potesse
 1010 Corpora prima, quod in summis fluitare videmus
 Rebus, et interdum nasci, subitoque perire.

Συνεργῶν, καὶ διενεργῶν, καὶ τῶν ἐν ὄλῳ ἡνθῆ, παλαιῶν.
 Τα μὲν ἐς γὰρ. πῆμα δ' αἰῶν. Ἐ τῶν δὲ χυλῶν
 τοῖς ὑδῆσι.

Ver. 999. *quod*: Δ. *quos*.—*missum est*:
 Vind. Q. Π. Σ. *missus*; amisso utique τῆ
 ἰ ex *missus*.

Ver. 1000. *rursum relatum receptant*.
 De his abundantius sermonis nuper egimus,
 ad ver. 956.

Ver. 1001. *res ut*: Vind. V. ed. O. Q.
 Δ. Π. Σ. Ω. *ut res*. Si quid lateat, nequeo
 illuc penetrare: conferas autem i. 217.

Ver. 1002. *confaciat*: Ω. *conficiant*.—
catum: V. ed. O. Δ. *coctum*; Π. *totum*.

Ver. 1003. *conjungit*; P. *contingit*.—
efficit: Δ. *efficit*.—Sed forte an illud *con-*
tingit Pii innuat lectio *conpingit*: vide
 ver. 446. v. 917.

Ver. 1004. *ita*: sic elegantissime omnia
 exemplaria, quibus innititur, tam
 MSS. quam typis impressa, præter Pium,
 qui habet *ut*, stolidissime arreptum edito-
 ribus. Nos de hac sermonis formulâ, vel
 puerulis pervagatâ, jam diximus, ad i. 50.

Ver. 1006. *eadem*: Vind. V. ed. O. Q.
 Δ. Σ. Ω. *eorum*; quod esse genuinum
 arbitror; vide ad ver. 855.

Ver. 1009. *putes*: V. ed. *putas*.—*pa-*
rum: sic prisca Pii exemplaria; omnia
 alia, *penes*: quod impense displicet, tam ob

sensû inde effecti incommoditatem, quam
 novitatem vocis, Lucretianis scriptis ig-
 norate. Creecchius, non improbante Ha-
 vercampo, hos tres versus ver. 958. sub-
 junctos voluit; et, pro *ætterna penes*, le-
 gendum proposuit, *interna minus*: sed
 hæc sunt nimis pro imperio. *Residere*
 autem *manere*, vel *esse*; ut iii. 599. v.
 1424. Et fortassis haud inepte, neque
 omnino intempestive, dum rerum muta-
 tiones ac conversiones tractat, monitionem
 subinde primariâ de doctrinâ Epicureo-
 rum istam Lucretius noster interponit.

Ver. 1010. *fluitare*: Π. *fluvitare*.

Ver. 1011. V. ed. Π. Σ. inserunt *subito*
 repetitum inter *interdum* et *nasci*; nec
 injucunde repetitum, nisi versus ἐκκυμαι-
 ναι. Dare poterat noster, et dedisset uti-
 nam!

Rebus, et *e subito* nasci, subitoque perire.

Ver. 1112. *Quin*: V. ed. B. Π. *Quan-*
do; ut sæpe alias variatum est.

Ver. 1014. *eadem*: nempe *elementa ea-*
dem, vel *literas*.

Ver. 1016. *maruma pars est Consimilis*:
 i. e. literæ eadem, plures paucioresque, in
 verbis longe pluribus inveniuntur; et sensus
 diversos efficiunt ex diversis tantum-
 modo posituris. *Elementa* sunt consi-
 milia; sed, varie concinnata, faciunt, ut

- Quin etiam refert, nostris in versibus ipsis,
 Cum quibus, et quali sint ordine quæque locata.
 Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem,
 1015 Significant; eadem fruges, arbusta, animanteis.
 Si non omnia sint, at multo maxima pars est
 Consimilis; verum positurâ discrepitant res.
 Sic ipsis in rebus item jam materiâ
 Intervals, viæ, connexus, pondera, plagæ,
 1020 Concursus, motus, ordo, positura, figuræ
 Quom permutantur, mutari res quoque debent.
 Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem:
 Nam tibi vehementer nova res molitur ad aureis

ipsæ res inde significatæ multum discrepant.

Ver. 1017. Pro *res* omnium librorum, nobis hæc obtrusit editorum impudentia, recte Bentleio etiam improbante: ut ver. 1021. In versu sequente, V. ed. *ita*, pro *item*.

Ver. 1019. *viæ plagæ*: Vind. V. ed. B. L. M. Π. Σ. *vias plagas*; sed pro certo vitiose.

Ver. 1022. *adhibe veram*: Π. *adhiberam*.

Ver. 1025. *vehementer*: Vind. V. ed. Δ. Π. Ω. *vehementes*.

Ibid. *vehementer*. Syllabas similiter colliquefactas alibi noster extulit. Non aliter disertissimus togatorum, in Arato, ver. 119.:

————— clinata est ungula *vehemens*
 Fortis equi propter pennati corporis alam.

Quos Horatius secutus est; uti Lambinius prior monuit, epist. ii. 2. 120.

Vehemens, et liquidus, puroque simillimus amni.

Ver. 1024. *Adidere*: Vind. V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. *Accedere*; sed haud dubie mendosissimâ aberratione, et Lucretii librariis usitatâ: vide mox, ad ver. 1076. Hanc confusionem Ruhnkenius

tetigit ad Rutil. Lup. i. 1. in omnibus ad istum locum non temere audiendus.

Ibid. *Adidere ad aureis*. Q. Curtius, iv. 4. 6.—“classem litori, e quo fremi-
 “tus *acciderat*, admovit.” Utrumque suo loco probum est, *accedere*, et *accidere*, ad aures; nisi veræ sint rationes Ruhnkenii ad Rutilium Lupum, i. 17. sed de vocum permutatione, et ipsâ phrasi, in concilium adhibendus est Drakenborchius, ad Liv. x. 41. 7. plura cupientibus. Conferas insuper sibi Lucretium, ad iv. 572. 880.—Ceterum, argumenti sui illustratione eâ, quæ sequitur, nihil aptius et excellentius desiderari potest. *Αφελειæ* quædam nativâ, et lepore vere Lucretiano, ad consummationem venustatis, usque adeo naturæ hic interpret fidelissimus condivit.

Ver. 1025. *ulla deest* Π.—*quin*: V. ed. Π. *quando*.

Ver. 1026. *constet*: V. ed. *crescet*. Et, in versu sequente, *nec* Vind. Q. Π. pro *neque*.

Ver. 1028. Non minuas iterum mirari, lector, editorum nostrorum perditissimam temeritatem; qui suâ incude sic reformatos versus, contra fidelium exemplarium unanime edictum, orbi literato exhibere non erubuerint:

————— nec tam mirabile quidquam
Principio, quod non minuant mirarier omnes
Paullatim; ut cœli—.

Accidere, et nova se species obtendere rerum.

1025 Sed neque tam facilis res ulla est, quin ea primum
Difficilis magis ad credendum constet; itemque
Nihil adeo magnum, neque tam mirabile quidquam,
Quod non paullatim minuant mirarier omnes.

Principio, cœli clarum purumque colorem,

1030 Quemque in se cohibent palantia sidera passim,

Demiror egomet profecto, de Manibus
Lucretii, quum sint haud dubie in magnâ
apud inferum Jovem et inferam Junonem
laude gratiâque, eos haud extimuisse;
ne fortassis utique, ex ipsius poëtae
enixissimo rogatu,

Αὐτοὺς Γεργύνην κίχλην δένον πύλωσθε
Ἐξ Ἀίδου πτωχὸν ἀρχαῖν Περσεύοντα.

Pro *mirarier*, V. ed. *mirarier*.

Ver. 1029. *Principio*: i. e. *primum* sit
exemplum purus nitor cœli; *deinde*, sidera;
tum, luna; et *postremo*, quod maximum
est, et omnium magnificentissimum, solis
fulgor. *Clarum* est cœlum; *præclarus*
autem sol: videas me ad v. 121.

Ver. 1030. *Quemque*: L. O. Ω. *Quæque*.

Ibid. cohibent: pro simplice *habent*, vel
continent: vide supra, ad ver. 677. Non
aliter Ausonius, idyll. i. 5.

At nos, æternum *cohibentes* pectore *cultum*,
Intemperatorum vim continuamus honorum.

Ibid. palantia sidera. Maro, Æn. ix. 21.

Palantisque polo stellas—.

Ver. 1031. *Lunamque*: sic P. V. ed. B.
Π. Σ. Ω. sed Vind. L. M. Q. *Lunæque*,
si collatoribus auscultandum sit: Δ. *Et*
lunæ; O. *Lunæ*: et sic profecto malim.
—*præclarâ*: Δ. *præclare*; Ω. *præclarant*;
unde emendatio venustissima sponte nobis
exoritur:

— et solis, *præclarum* luce, nitorem.

Ver. 1032. *nunc si essent*: vulgares editi,
libris repugnantibus, exhibent, *si nunc*

adsint; excepto Vind. qui *si nunc*; O.
qui *non si*; et Δ. denique, qui *adsint*.

Ver. 1035. Hunc versum pro elegante
prioris epexegesi capio: nam *το σεν*, quod
in editionibus comparet, P. solus dedit
nostrorum, et, si credere sit dignum, L.
M. Viam autem, quam ingressus sim, tu-
torem habui, reponendo *si* codd. plurium.

Ver. 1034. *Quid*: Π. *Quod*.—*mirabile*:
O. *mutabile*.

Ver. 1035. *ante*: Π. *an*.—*quod aude-
rent*: V. ed. Δ. Π. Ω. *quo clauderent*;
errore facili inductis ob similitudinem *των
cl et d*, in parvis scripturæ characteribus.
Exemplum corruptelæ, hac literarum ad-
mixtione primo natum, ex Prisciani peri-
egesi dabimus, ad ver. 807.

Has supra, mediis habitant telluris in arvis,
Ad partes ortus, gens *clara* Lycaonis armis.

Libri, dura: nempe, postquam, *cl* in *d*
coaluissent, nihil supererat librario, nisi
ut ex nihili vocabulo, *dara* scilicet, *dura*
diffingeretur. Nostræ profecto divinationi
Dionysius ipse adstipulabitur, ad ver.
857.

Τὸν δὲ πρὸς ἀντολίω, μεσσηνί χθονὶ ναυστανῶν,
ἸΔΡΙΣ ἐν παλιμασί, Λυκαονίς ἀγκυλοτόξοι.

Unde virum elegantissimum. Shakespear
nostri sospitatorum, et mihi amicissimum,
mirari soleo, ad partem ii. Henrici IV.
iii. 1. vulgata, insulsorum omnium longe
insulsissima, defendentem; postquam vere
Warburtonus emendaverat, quod et ipse
seorsim perspexeram, ad hunc modum:

————— Then, happy *lowlie crown!*
Uneasy lies the head that wears a crown:

Lunamque, et solis præclarâ luce nitorem:
 Omnia quæ nunc si primum mortalibus essent,
 Ex improviso si sint objecta repente;
 Quid magis hiis rebus poterat mirabile dici,

1035 Aut minus ante quod auderent fore credere gentes?
 Nihil ut opinor; ita hæc species miranda fuisset:
 Quam, tibi jam nemo, fessus satiate videndi,

ubi similis literarum *et* adhæsiō lectio-
 nem vitiosissimam, *low lie down*, pepere-
 rat; quam futuram esse expectavisses
 tam lepido ingenio tericulum.

Ibid. *gentes*: i. e. *humanum genus*. Ita
 Virgilius, *Æn.* i. 17.

————— hoc regnum dea *gentibus esse*,
 si quâ fata sinant, jam tum tenditque, fovetque.

In proximo versu, P. Nulli, pro *Nihil*.

Ver. 1057. *Quam*: i. e. “secundum
 “*quam* speciem;” vel “quod ad hanc
 “speciem attinet;” ut *hoc et quod* ven-
 ties in his libris adhibentur; inspicias du-
 dum dicta ad i. 222. Quænam est igitur
 hæc insectia atque insulitas editorum, ut
 suum *Quom* nobis ingerant, membranis
 reclamantibus, et Nonio, ii. 791. in voce
satiatus?

Ibid. *satiare*: ut v. 40. 1390. Diety-
 Cretensis, iv. 7. “Neque prius finis fac-
 tus, quam Græcos *satiatus*, et ad postre-
 mum fatigatio, inessit;” ut etiam v.
 13. Silius Italicus, iv. 110.

Nec finis, *satiatusve*, fuit —:

ad quem locum consulas interpretes, qui
 nobis omnia præripere.

Ver. 1058. *Subspicere in cæli templa*.
 Non aliter Virgilius, *Æn.* x. 898. quem
 ideo tamen potissimum admovebo, ut
 certâ interpretatione locum determinem;
 quum super eâ editores fluctuantes vide-
 am, licet Servius cordate moneat:

————— Contra Tyrhenus; ut, *auras*
Subspiciens, hausit cælum, mentemque recepit.

Ita puncta sunt ordinanda. Recte qui-
 dem *auras haurire* dixeris pro *auras du-*

cere: sed hæc constructio jam nunc am-
 biguitate impendio illepidâ versam degra-
 varet. Stet igitur *hausit cælum*: i. e. “ocu-
 lis cælum bibit, et arripit;” ut idem,
 pari elegantia, in geo. ii. 340.

Quum primæ *lucem* pecudes *hausere*—:

ad quem locum, ex varietate lectionis,
primum, conjecturam dudum excogitave-
 ram, codice Cantabrigiensi confirmatam,
 unde, ni fallor, versus expolitior evadit,
 et aptior contextui:

Quum *primam* lucem pecudes hausere—:

i. e. modo enascentem: quod videtur ori-
 entium pecudum pœtica magis et exqui-
 sita declaratio. Potes etiam *cælum* per
ærem interpretari: ut per phrasin uberi-
 orem Quintilianus, declam. xiii. 8. “Ex
 “*codem cælo spiritum trahunt.*” Etiam
 Q. Curtius, v. 5. 19. “Quin illi ex hoc
 “carcere erumperent; alium domi esse
 “*cæli haustum*, alium lucis adspectum.”
 Cæterum, nostram de loco Virgiliano sen-
 tentiam Juvenalis roborat, et extra dubii
 limites ponit, in sat. iii. 84.

Usque adeo nihil est, quod nostra infantia *cælum*
Hausit Aventinum, baccâ nutrita Sabinâ?

Editi vulgares, *Aventini*; sed sequor op-
 timum codicem Cantabrigiensem MS. no-
 bis usu tritum, et alibi laudatum. Maro
 rursus appositissime, *Æn.* iii. 600.

————— hoc *cæli spirabile lumen*.

Præterea, pari argumento, in diversâ ta-
 men materie, Juvenalis ille usus est, sat.
 xiii. 162—174.

Ver. 1039. *ipsâ*: i. e. merâ novitate,

Subspicere in cœli dignatur lucida templa.

Desine quapropter, novitate exterritus ipsâ,

1040 Exspuere ex animo rationem; sed magis acri

Judicio perpende: et, si tibi vera videntur,

Dede manus; aut, si falsum est, adcingere contra.

nullis ex philosophiâ petitis rationibus contra dicentibus. Fateor tamen propriam divinationem mihi plurimum arridere:

Desine quapropter novitate exterritus *ipse*.

“Tu saltem, Memmi! rebus omnibus ornatissime! quem opiniones ineptientium homunculorum præjudicatæ a sobriâ atque intrepidâ veritatis contemplatione non debent absterre.” Cæterum, hanc suspensionem codicis Π, auctoritate roboratam postidem inveni; nec ausus sum tamen admittere in textum.

Ibid. *novitate exterritus*. Phrasim, quod adsolet, Arnobius intolavit, cujus periodum, insigni vitio scripturæ depravatum, puriorem præstabo, lib. i. p. 52. De Christo loquitur. “Exutus at corpore, quod in exiguâ sui circumferebat parte, postquam videri se passus est, cujus esset et (vulgo, aut) magnitudinis sciri, novitate rerum exterrita, universi (editur, universa) mundi sunt elementa turbata, tellus tota (libri mota) contremuit, mare funditus refusum est, aër globis involutus est tenebrarum, igneus orbis solis stupefacto (vulgo, tepefacto) ardore dirigit.” De cæteris cum contumace non equidem contenderim: illud autem *stupefacto* a me nemo facili conatu extorquebit; nam egregia est et certissima emendatio. De *Subspicere*, vide ad iv. 750.

Ver. 1040. *Exspuere ex animo rationem*. Hac signatorum verborum locutione Terentius prior erat usus, Eun. iii. 1. 16.

Quasi ubi illam *exspueret miseriam ex animo*.

Ubi sic Donatus: “*Exspuere* est cum

fastidio aliquid rejicere, et expellere. “Nam *exspuere*, est *extra pus* mittere, id est, foras. Nam *pus* est omnis humor corpori onerosus.” Tu autem, lector! grammatici deliramenta, si me satis audias, vicissim rideas et *exspuas*: nam etymon ejus nihil est nisi merum *pus*. Quasi vero Latinum *exspuo* non sit Græcum *εκπυω*, ad indolem variantem lingue literis paullulum tantummodo emollitis!

Ver. 1041. *perpende*: Π. *perinde*.—*videntur*: P. Δ. *videtur*; quod placuit editoribus, suavia variatæ constructionis condimenta summam per industriam a Lucretio inconsultissime amolientibus.

Ibid. Sane *perpendere judicio* acceptissima est phrasis, et ab omni parte probabilis atque absoluta: suspicio tamen mihi in mentem inciderat, Lucretium, qui locutiones ex oculorum officio translata adamat, scripsisse forsitan:

_____ sed magis acri
Judicio *perpende*:

hoc enim elegantissimum foret, et ejus usui verborum absolutorum aptissime conveniret. Has autem dictiones permutatas ex Ciceronis orat. pro Cor. Balbo, sect. 5. potes cognoscere; et *accr* de oculis sæpissime adhibetur. Plinius, nat. hist. viii. 38. unus adducatur, de crocodilo disserens: “Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aquâ; extra, *acerri mi visus*.” Et, in utriusque vocabuli illustrationem, Prudentius, contra Symm. ii. 99. Locus est eximius, et, partim ad cod. Oxon. fidem, sic legendus:

Quippe minor natura *aciem* si intendere tentet
Acrius, ac penetrare Dei secreta supremi:
Quis dubitet victo fragilem lassescere *visum*.

Quærit enim rationem animus, quom summa loci sit
 Infinita foris, hæc extra mœnia mundi,
 1045 Quid sit ibei porro, quo prospicere usque valet mens;
 Atque animi jactus liber sit, quo velit ipse.
 Principio, nobis in cunctas undique parteis,

Vimque fatigatæ mentis sub pectore parvo
 Turbari, *validis*que hebetem succumbere curis?

Vulgo, *invalidis*; contra perspicuam mentem scriptoris, Nempe *i* adhæserat ex vocabulo præcedente, *ivalidis*. Finit Propertius, ne in merâ conjecturâ, neque eâ sane necessariâ, laboriosius asserendâ, tempus profundam, ii. 12. 17.

Quod si, *portendens animo*, vestita cubâris,
 Scissâ veste meas experiere manus.

Ver. 1042. *fulsum*: P. Π. *falsa*; quod communes editiones habent, varietatis gratias odio infensissimo proscribentes: Δ. Σ. *falsu*; i. e. haud dubie, *falsū*, vel *falsum*.—Π. non agnoscit *est*.

Ver. 1043. *rationem*: Δ. Π. Σ. *ratione*, ut i. 369. sed aliud hic arrisit nostro; et melioribus libris præstiterit obtemperare.

Ver. 1044. *extra*: P. *extera*; sed, in quantum liceat ex notis colligere, operum vitio: quo modo se rem habere non raro alibi in istâ editione deprehendimus.

Ver. 1045. *sit ibei*: V. ed. P. *sit ubi*; Σ. *si tibi*; O. Δ. *tibi si*, inversione factâ literarum.—*prospicere*: Vind. *prosperare*, elapsâ syllabâ; ita tamen, ut quæ supersint, legitimam dictionem efficiant, qualiter sæpe est scribis peccatum: vide me ad Silv. Crit. sect. lxi. Liceat ex Lactantio hujusce depravationis singulare specimen protulisse, quum sit auctor candidissimus atque disertissimus, div. instt. i. 4. “*Prophetæ*, qui fuerunt admodum *multi*, “unum Deum prædicant, unum loquuntur; quippe qui, unius Dei spiritu pleni, quæ futura essent, pari et consonâ voce prædixerunt. At enim veritatis expertes non putant his esse credendum. *Illas* enim non divinas, sed humanas, voces *fuisse* aiunt. Videlicet, quia de uno Deo præconium

“faciunt, aut *insani*, aut fallaces, fuerunt.” Vides, opinor, nomen idem per omnem locum dominari, *prophetas* scilicet. Quid ergo facias cum *illas*? Lege: “*Illos* enim non divinas, sed humanas, voces *fuisse*.”

Ibid. valet. Hoc est ex meis divinationibus, pro librorum omnium lectione, *velit*: audacior profecto, quam pro meâ consuetudine in Lucretium; sed sequentis versus constitutio tibi, ni fallor, satis probabit hanc castigationem omnino necessariam fuisse, nisi summum poetam inventissimum esse omnium poetam dixeris.

Ver. 1046. Non est in toto Lucretio versus, de cujus lectionibus magis lubricum sit, atque arduum, pronunciare. Librorum varietates recensere pergam.—*jactus*: Π. et ita Gronovius emendaverat feliciter, in aliis multum falsus, adducto Ciceronis loco, valde opportuno, quem jam contulimus, ad ver. 759. bene monens etiam “hos animi *jactus*” Epicuro, in epistolâ ad Herodotum apud Diog. Laërt. x. vocitari *φανταστικὴν ἐπιβολὴν*, et simpliciter *ἐπιβολὰς*: ut etiam *ἐπιβολὰς τῆς διανοίας*, sect. 51. Facilis est, atque admodum probabilis, hæc conjectura; quia optimi libri, et antiquissimi, plures etiam numero, nempe Vind. V. ed. B. L. M. O. Q. Π. Σ. Ω. dant *tactus*, literulâ unâ discrepantem: P. *tractus*; qui in notis ait, legi *injectus*, in quibusdam exemplaribus; glossemate, ut videtur, ex ver. 759. arcessito.—*liber*: Vind. V. ed. Q. Π. Σ. *libero*.—*sit quo velit ipse*. Hæc mihi visa est maxime simplex et obvia castigatio, diversitates scripturæ in exemplaribus, et loci scopum, contemplanti. Postea intellexi, non aliter ad verbum scribi in Pii exemplaribus. I. O. *sit quo*

Et latere ex utroque, infraque, superque, per omne
 Nulla est finis, utei docui, res ipsaque per se
 1050 Vociferatur, et elucet natura profundi.
 Nullo jam pacto veri simile esse putandum est,
 Undique quom vorsum spatium vacet infinitum,
 Seminaque innumero numero, summâque profundâ,
 Multimodis volitent, æterno percita motu;

volet ipse; quod non deterius foret, a *volo*, *velle*; et ita Vind. Π. Σ. omisso *sit*; V. ed. *quo velit ipse*, etiam sine *sit*; Ω. *sit quo velet ipse*; Q. Δ. *quo pervelet ipse*; atque ita vulgares editi: sed videndum est in hac lectione, an decore satis caudam trahat illud *ipse*: quod incommodum sensit Havercampus; ideoque conjectavit, *usque*: inscite, quum ea vox statim præve-rit. Aliter το *pervelet* Plautus munivisset, mil. glor. i. 1. 40. Douzâ perperam sollicitatus:

Py. Facete advortis *animum* tuum ad *animum* meum.

Ar. Novisse mores me tuos meditare decet, Curanque adhibere, ut *πραυοι* mihi *quo tu velis*.

P. denique, *quoquo velit ire*. Gronovii tentamen, *quo pervolitare*, laudis destituitur, et vix dignum est, quod editori commemoretur.

Ibid. *animi jactus*: *νοσ βολη* per metaphoram ab *oculo* derivatam. Homerus, Od. Δ. 150.

ΟΦΘΑΛΜΩΝ τε ΒΟΛΑΙ, κεφαλη τ', εφυπερθε τε χαιται :

βολαι τα βλεμματα: scholiastes. Lego: τα ΒΑΗΜΑΤΑ. Apuleius, de mundo, p. 741. ed. Delphi. “Torquebitur cervix, “nutabit caput, *oculi vibrabunt*.” De hac autem re nos uberius egimus ad Silv. Crit. sect. cxxx. ubi se conferat his elegantiss delinitus lector: consulat etiam, quæ nuper dedimus ad Moschum, ii. 107. Optimi quidam versus leguntur, sed nonnihil vitiati, apud Homeri hymn. in Merc. 45. qui et huic loco illustrando, et iis in-

super, quæ noster disputat inferius, iii. 182—187. operam egregiam navabunt:

‘Ως ὃ ὅσοι’ ἄνω νοήματα δια στερναίο ΠΕΡΨΗΗ
 Ληροσι, ὄντε θαμναί εἰστροφῶσι μεριμναί
 Ἡ ὅτε ΔΙΣΚΗΘΩΣΙΝ αὐτ’ ὀφθαλμῶν ἀμαρτυραί
 ‘Ὡς ἄρ’ ἔπος τε καὶ ἔργον ἐμῶδετο κυδῖμος Ἐρμης.

Vulgo scribitur, *περησει*, et *δινηθωσιν*. Similiter ibid. ver. 279.

‘Ὡς ἀρ ἐρη’ καὶ, πυκνῶν ἀπο βλεφαρων ἀμαρτυρῶν
 Ὀφρῶσι ΓΙΠΤΑΖΕΣΚΕΝ, ὀρμῆμος ἐνθα καὶ ἐνθα.

Arnobius, lib. ii. p. 78. “Quid est autem “suspicio, nisi opinatio rerum incerta, et “in nil expositum *jaculatio mentis illa- “te?*” i. e. se inferentis. Sic legendum: vulgo, *illata*. Idem mox, p. 86.—“in res “eas quæ sint a nostrâ procul cognitione “dimotæ, infructuosas *immittere cogita- “tiones?*” Paullo aliter Boëtius, lib. v. met. 2. de Deo:

Quæ sint, quæ fuerint, veniantque,
 Uno *mentis* cernit in *ictu*:

ut ille alibi plus semel. De affinitate autem verborum *jactus* et *ictus*, te docebunt notæ ad iv. 1266. commissæ cum Silv. Crit. sect. clii. Mamertinus, in geneth. Maxim. sect. 8. “Et enim, cum *nihil “sit animo velocius*, vos, quorum *ignæ “immortalesque mentes m’ anime sentiunt “corporis moras*, *perveci* estis ad vos “mutuâ desiderii celeritate.”

Ver. 1048. *infraque superque*. Vulgares editiones, *infra supraque*: quæ an cum iudicio mutaverim in plenius quiddam atque signatius, ex variarum lectionum perpensatione lectores edicant. Vox *infra* deest V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω.—*supra-*

- 1055 Hunc unum terrarum orbem, cœlumque, creatum:
 Nihil agere illa foris tot corpora materiai;
 Quom præsertim hic sit naturâ factus, et ipsa,
 Sponte suâ, forte obfensando semina rerum
 Multimodis, temere, in cassum, frustraque, coacta,
 1060 Tandem coaluerint ea, quæ, conjecta repente,
 Magnarum rerum fierent exordia semper,

ra: Vind. V. ed. O. Q. Δ. Σ. Ω. *super*.—
per abest Q. ut *que* V. ed. in sequente
 versu.

Ibid. *infra super*. Dum his verbis uti-
 tur, se ad vulgi sensus et opiniones ac-
 commodat; nam ita bene magister Epi-
 curus apud Diog. Laërt. x. 60. *Και μὲν
 κατὰ τὰ ἀπείρη, ὡς μὲν ἀνωτάτω ἢ κατώτα-
 τω, ἢ δὲν κατηγήρειν το εἰω ἢ κατὰ κστλ.*

Ver. 1049. *utei docui*: ad i. 957. Lam-
 binus.

Ver. 1050. *vociferatur*. Pari oratione
 Achilles Tatius, v. 17. *ΚΕΚΡΑΓΕ γὰρ σὺ
 καὶ ἐν κακοῖσιν ἢ μορφή τιν ἐυγενεῖαν.*

Ibid. *profundi*: ut hac voce non in
imum sola altitudo demonstretur, sed e-
 tiam *summum*, uti apud Virgilium, *geo.*
iv. 222.

Terrasque, tractusque maris, *cælumque profun-
 dum.*

Ver. 1052. *vorsum*: Δ. *vorsus*.—*vacet*:
 Π. *patet*, ex glossâ; cui libro deest etiam
 in ver. 1051. *voeula est.*

Ver. 1055. *Seminaque*: Π. *Denique*:
 Δ. Σ. Ω. *Semiquæ*.—*numero* abest Δ.—
profunda: M. *profudit*.

Ibid. *innumero numero*: ut epigram-
 ma in uortem Plauti apud Gellium, i. 24.
Et numeri innumeri simul omnes conlacumarunt.

Quod simpliciter equidem interpreter, de
 Romanorum populo, qui risum suum et
 ludos, poëtâ mortuo, amiserant.

Ver. 1054. *volitent*: V. ed. *volitant*.

Ver. 1055. De hac mundorum plurali-
 tate, quam Epicurei, post Democritum,
 (Cic. nat. deor. i. 24.) tenuerunt, videas
 ad v. 529. Epicurus, in Diog. Laërt. x.
 45. *κοσμοῖ ἀπειροῖσιν.*

Ver. 1059. *frustra que coacta*: P. O.
frustra quoque jacta: V. ed. Vind. Δ. Π.
 Σ. Q. Ω. *frustra que jacta*; antiqua Pii
 exemplaria, *jactata que frustra*; non male.

Ibid. *coacta*; i. e. *collecta*, *coagmenta-
 ta*: dicta videas ad i. 762. Prudentius,
peristeph. iii. 92.

Divide membra, *coacta luto.*

Ver. 1060. *coaluerint*. Hanc lectionem
 præferendam duxi, (vide ver. 1129.) quum
 concludere liceat, non multo aliam com-
 parere in codicibus L. M. vetustissimis,
 quamvis magnæ librorum discrepantiæ
 mihi suspicionem moveant, et in hoc loco
 cum illis membranibus Havercampo minus
 fideliter actum esse. V. ed. *coartant*;
 cæteri, *coierunt*, *coierint*, *coarctarint*, *co-
 larunt*, *colarint*, *colerint*, *colerent*, *cæla-
 runt*; et *concrevint*, Gronovius ex conjec-
 turâ. Verum esse arbitror, quod impri-
 mendum voluerim.—*Coaluerint* autem,
unâ creverint; de pluribus, ut de nationi-
 bus, verbi gratiâ, *unâ crescentibus* floren-
 tibusque. Justinus, xxxvi. 2. 16. de Ju-
 dæorum regibus:—“ quorum justitiâ re-
 “ ligione permixtâ incredibile quantum
 “ *coaluere*.” qui locus quam immerito
 passus est virorum doctorum castigationes.
 Forte tamen dedit historicus, “ justitiâ ac
 “ religione;” ne structuræ nimis incon-
 “ ditæ sit oratio.

Ver. 1061. *fierent*: M. *fluerent*.—*ex-
 ordia*: V. ed. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. *ex
 ordine*; quod tamen quo pacto verum esse
 possit, nullus video: et erat facilis aber-
 ratio.

Ver. 1062. *Terrâ*: V. ed. Π. Σ. *Ter-
 ra*; vide ad i. 952.—*maris*: Π. *magis*.

Ver. 1065. *est* in Δ. O. non legitur.—

Terraï, maris, et cœli, generisque animantium.

Quâ re etiam atque etiam taleis fateare necesse est

Esse alios alibei congressus materiaï.

1065 Qualis hic est; avido complexu quem tenet æther.

Præterea, quom materies est multa parata,

Quom locus est præsto, nec res, nec caussa moratur

Ulla; geri debent nimirum, et confieri, res.

Nunc, et seminibus si tanta est copia, quantam

1070 Enumerare ætas animantium non queat omnis;

Visque eadem, et uatura, manet, quæ semina rerum

Conjicere in loca quæque queat, simili ratione

quem: V. ed. *cum*; i. e. *quum*; obvio prolapsu.

Ibid. *avido*: i. e. largo, patulo, multa comprehendente; conferas v. 202. atque ibi commentata. Hilarius haud illepide, genes. 40.

Ac primum cœli passus liber, omnia mundi
Complectens spatio, cælo suspenditur orbe.

Ibid. *quem*: i. e. quem congressum materiae; hanc terram scilicet. Dormitabat utique bonus Homerus ille, nobis commendans prorsus nullo fructu, *quam*, in diatrib. Eurip. p. 48. ad indoctam magis et vulgarem rationem.

Ver. 1068. *confieri*: Π. *confiteri*; et *nox*, *quanta*.

Ibid. *geri et confieri*: i. e. ita se gerere, vel ita administrari, ut *confiant*: i. e. ut congregiantur et congressu mundos gigantant, atque omnem unâ mundorum apparatus.

Ver. 1071. *Vis*: Π. *Vix*.—*que et desunt* V. ed. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. unde nullus profecto dubitem sic Lucretium scripsisse, per mutationem literæ tantummodo singularis:

Uique eadem natura manet:

redi ad ver. 661.—*manet*: P. V. ed. Π. *movet*. Nempe, *manet* abierat in *monet*; unde *movet* tandem factum est.

Ver. 1072. *quæque*: V. ed. Π. Σ. *que*; error concursu syllabarum consimilium

genitus: vide ad i. 1100.—*queat*: Π. *queant*.

Ver. 1075. *sunt*: V. ed. *finit*; paribus utrobique literarum ductibus: revertaris ad ver. 664.

Ver. 1075. *secla*, vel *sæcla*: V. ed. in margine *facta*, coalitis utique *c* et *l* literis: vide ver. 1085.

Ver. 1076. *adcedit*: Π. *accidit*; inspicias ver. 1128.—*uti*: ita ex conjecturâ prius usitata formulam Lucretii reposueram, quam iuvenerin in P. reliqui omnes, *ut*; a quo sequens dictio sane finale elementum abstraxerat.

Ibid. *Huc adcedit*. Hac formulâ Justinus usus est, ii. 10. 6. Plenior Q. Curtius, x. 5. 8. “Sed ad illa hoc quoque accessit—.” Alii etiam aliter locuti sunt.

Ver. 1077. *gignatur*: Vind. V. ed. O. Q. *gigantur*.—*crescat*: O. Π. *crescant*.

Ver. 1078. *Quin*: V. ed. Π. *Quando*.—*aliquoivis siet*: ita rescribendum esse verissime Gronovius censuit; L. *aliquoivis sient*; M. *aliquoivis siet*; Vind. *alio quouussiet*; V. ed. *cujus si et*; O. *alio cuivis sit*; Q. *aliquo versi et*; Δ. *alio cohibisse et*; Π. *aliquo quovis si et*; Σ. *alio quovis si et*; Ω. *alio quovis sit*; P. denique, *cujusque sient*.—*permulta*: Ω. *multa*.

Ibid. *aliquoivis*: i. e. “quin et aliquo demum seculo nascantur, et sint suo

Atque huc sunt conjecta; necesse est, confiteare
Esse alios aliis terrarum in partibus orbis,

1075 Et varias hominum gentes, et secla ferarum.

Huc adcedit, uti in summâ res nulla sit una,
Unica quæ gignatur, et unica solaque crescat;
Quin aliquoius siet secli, permultaque eodem
Sint genere: in primis animalibus indice mente

1080 Invenies sic montivagum genus esse ferarum,
Sic hominum geminam prolem, sic denique mutas
Squamigerum pecudes, et corpora cuncta volantum.
Quapropter, cælum simili ratione, fatendum est,

“ genere numerosa:” confer a ver. 552.
ad ver. 541.

Ver. 1079. *indice mente*: i. e. indicio mentis; si rationis mentisque monstrationes attendas. In hac lectione libri conspirant omnes; neque satis esse causæ videtur, ut ex arbitrio eorum auctoritatem, divinationibus ingeniosorum hominum anteponeendis, conculcemus. Aliter Lipsii tentamen, *inijce mentem*, arrisisset: vide quæ diximus ad ver. 1046. et Gronovii etiam conjectura magnam habet veri similitudinem, *inclite Memmi*: nam *cl* sæpissime migrant in *d*, et *t* cum *c* passim commutatur; errores etiam in propriis nominibus sunt longe usitatissimi, uti monuimus in superioribus plus semel. Nihil tamen hoc tempore novare tutius ac consultius arbitramur.

Ver. 1080. *Invenies*: Vind. V. ed. Π. Σ. *Invenisse*.—*esse*: Π. *omne*.

Ver. 1081. *geminam*: P. L. Δ. Π. Σ. *gemitam*. Sed vera est lectio recepta nobis; nec minus ad alia exempla, *feras* nempe, *piscēs*, et *volucres*, pertinet, quam ad *homines*: ut poeta significet, non tantummodo multa esse ejusque generis animalia, sed in quovis etiam genere multa utriusque sexus. Adeo nihil est in rerum naturâ, quod sit unicum et *αυτο-*
γινεσ.

Ibid. *geminam prolem*. Virgilius paulo aliter phrasim posuit, Æn. i. 274.

———— *geminam partu dabit Illa prolem.*

Ver. 1085. *unica*: in codicibus Nonii depravatis, ii. 480. legitur *una*.—In versu præeunte, Π. *terrarum*.—Mox, V. ed. *terminus*, pro *terminus*.

Ver. 1086. *depactus*: i. e. *defixus*: unde, quod Virgilio, geo. iv. 115. est “*plantas figere*,” rei rusticæ scriptoribus, aliisque, est *pangere*. Glossarium vetus: “*Depango, καταπηγνυμι*.” Columella, iii. 16. 1. “*malleolum depangere*,” sed Plinius, in nat. hist. xxi. 79. maluit *defigere*.

Ver. 1087. Hicce versus in editis vulgaribus ad hanc normam legitur:

Tam manet his, et tam nativo hæc corpore constant.

Nos, codicum scripturæ pressius ad hærentes, suavius aliquid concinnare conatus sumus: nam nihil contra libros novatum est, si excipias et *tam*, pro *etiam*. Cum phrasi autem, *terminus manet hæc*, non inopportune committi possit hoc Virgilianum, geo. iv. 206.

———— *ipras* quamvis angusti *terminus ævi* Excipiat—.

Ver. 1088. *generatim*: V. ed. O. Π. Σ. Ω. *generat in*. Nempe, scriptum erat in membranâ, *generat i*, vocis partibus nimium distantibus.—*abundans*: M. *abun-*

Terranique, et solem, lunam, mare, cætera, quæ sunt,
 1085 Non esse unica, sed numero magis innumerali;
 Quandoquidem vitæ depactus terminus alte
 Tam manet hæc, et tam nativo corpore constant,
 Quam genus omne, quod hiis generatim rebus abundans.
 Quæ bene cognita si teneas, Natura videtur

dant; Δ. *abundat*, ut communes editiones: sed prudentius videtur ita exhibere, ut verbum substantivum pro solito subintelligatur, quam contumaciter libris optimis et pluribus nolle morem gerere.

Ibid. Hæc est sententia: "Nam illa non minus initia habuere, et habitura sunt finem, quam genus omne animalium, quæ sunt, unumquodque in suo genere, tam innumerali numero." Rectum fuisset, "Quam genus omne harum rerum, quod abundat generatim."

Hæc autem non erant omittenda, ob pravam interpretationem, Fabro commentam scilicet.

Ver. 1089. *videtur*: V. ed. *modetur*: quæ scriptura, (si liber quilibet alius, in ver. 1091. *agit*, pro *agere*, dedisset,) parca mutatione in *movetur* detorta, multum elegantiae in locum importavisset.

Ver. 1091. *Voces suâ per* desunt V. ed.—*omnia*: Π. *omne a*.

Ibid. *dominis superbis*. Maro, Æn. xii. 256.

Nos, patriâ amisâ, *dominis parere superbis* Cogemur—

Ver. 1092. *tranquilla*: Π. Ω. *tranquillaque*.

Ver. 1095. *placidum ævom*: V. ed. O. Δ. Π. Σ. *placido ævo*; i. e. per facilem mutationem, *placidum ævom*: vide ver. 652.—*multum serenum*: sic Pii codices quidam, et Ω. sed Vind. V. ed. L. M. Q. Π. Σ. *multam serenam*; P. O. Δ. *vitam serenam*: ex recentiorum, ut puto, emendatione. Elegans est locutio, *multum serenum*; nec debuerat sollicitari. Sic Horatius, od. i. 25. 5.

Quæ prius *multum facilis* movebat
 Cardines:

ubi videndus est Bentleius noster. Nec non Plautus, Capt. ii. 2. 22.

———— quamquam non *multum* fuit *molesta* servitus:

ut etiam Aul. ii. 1. 5. *multum loquaces*: et alibi similiter. Hinc, ad Virgilio Æn. xi. 49. suavissimos versus:

Et nunc ille quidem, spe *multum* captus *inani*,
 Fors et vota facit, cumulatque altaria donis:

malim equidem *multum* cum *inani* jungere, quam eum *captus*.

Ver. 1094. *regerc*: Π. *gerere*: uti sæpe solent hæc vocabula confundi. Hinc in editione meâ elegantiorum ad codicis lectionem reformavi Virgilianum versum, Æn. xii. 206.

———— dextrâ sceptrum nam forte *regebat*.

Vulgo, *gerebat*: sed illud longe doctius et exquisitius, ad normam Pindari, Ol. i. 18.

Θιμιστριον ὁς ΑΜΦΕΠΕΙ
 ΣΚΑΠΤΟΝ ἐν πολυμάλῳ
 Σικελίῳ.

Hanc varietatem, codice addicente, non debuerant editores Ovidio invidere, ad fast. iv. 594.

Quam nunc, te cœli scepra *regente*, tui?

Plures libri, *tencute*; ex glossâ. Et demiror Heinsium non arripuisse consummatam venustatem lectionis, quam meliores libri cum editione primâ suppeditabant, ad ejusdem amor. iii. 1. 13. loco *tenebat*; quod iudem est ex glossemate:

Læva manus *sceptrum* late regale *movebat*:

nempe, *εὐνοια*, *εὐπαλλ*: cum facilitate et majestate quadam manûs, quasi plenissi-

- 1090 Libera continuo, dominis privata superbis,
 Ipsa suâ per se sponte omnia diis agere expers.
 Nam, pro sancta deum tranquillâ pectora pace
 Quæ placidum degunt ævum, multumque serenum!
 Quis regere immensi summam, quis habere profundi
 1095 Indu manu validas potis est moderanter habenas?

nam potestatem exercentis: me videas
 ad Sophoclis Philoct. 1125. Hinc homi-
 nem lepidissimum Nonnus egit, in Di-
 onys. xxv. 449.

————— γλυκυ νικταρ Ολυμπε
 Βυζυλος αστραφατος ενοχοσ Γαιουκονσ,
 ΠΑΛΛΩΝ χερι ΚΥΠΕΛΛΑ, τα τερ λαχι: ταρ-
 θινος Ηδω.

Emendabo in transeursu epig. 72. 126.
 lib. 1. Anthol. Lat. Burmanni:

————— pro *luci* *fronte* Cupido,
 Martis tela *regens*.

Vulgo, *lucis forte*.

Ibid. *immensi profundi*. Justinus, xli.
 1. 11. “Fines—in tantum protulere, ut
 “non *immensa* tantum ac *profunda* cam-
 “porum, verum etiam prærupta collium
 “montiumque ardua occupaverint.”

Ver. 1095. *moderanter*: V. ed. Δ. *moderantur*. Ipse cogitaveram de *moderato*; sed recepta scriptura longe longeque anteferenda est.

Ibid. *Indu manu*. Sic Ennius, apud Gellium, xii. 4. *indu foro*; et apud Macrobbium, vi. 2. *Indu mari*. Sæpe scribitur *endo*, quod Græco ενδον propius est; ideoque antiquiorem orthographiam, atque in solitario usu veriore, cam equidem facile crediderim. Vide notas ad i. 85.

Ibid. *habere moderanter*; ερχειν ευθυτικως, vel αρχικως: ad formulam scriptoribus linguæ utriusque, et præsertim Græcis, tritam. Plautus, Asin. i. 1. 65.

Quamquam illum mater *arte contenteque habet*, Patres ut consueverunt, ego mitto hæc omnia.

Ver. 1096. *calos*: Π. *calum*, depravatione progressâ per medium *calom*.—con-

vertere et: Vind. V. ed. Π. Σ. *converteret*. —omnis abest Π. Apud Nonium, voce *calum*, qui ex Ennio et Varrone masculini *calus* exempla protulit, ita vitiose versus hi leguntur, ad iii. 44.

Quis pariter cælos *annis convertit*, rit omnis Ignibus ætheriis terras *sufferre* feracis?

Sergius, in corpore grammaticorum Putschii, p. 1842. hunc locum memoriter, nec emendatum, laudat: “Cælum in “numero singulari generis neutri est, in “numero autem plurali generis mascu- “lini: habemus enim in Lucretio,

“Quis totidem vertit cælos?”

Ibid. *cælos convertere*. Maro, Æn. iv. 269.

————— *calum et terras* qui numine *torquet*.

Hinc traxit magnificam translationem poëta summus ad Æn. xii. 180.

Cuncta tuo qui *bella*, pater, sub numine *torquet*:

quem locum Servius indicavit. Neque aliunde petitorum ornamentorum decore versus egregios ibid. vii. 101. idem convestivit:

————— quorumque ab stirpe nepotes Omnia sub pedibus, quâ sol utrumque recurrens Aspicit oceanum, *vertique* regique videbunt:

ut Joves utique totidem in cæli solio sedentes, et suum imperium despectantes. Cicero, de nat. deor. ii. 38.—“quum autem *impetum cæli* cum admirabili celeritate moveri *vertique* videamus.” Qui locus explicabitur infra, ad v. 201.—Porro, hinc pendet phrasis *επισσομενος αιων*, in Euripidis Herc. fur. 675. et magna messis consimilium in Græcis poëtis La-

Quis pariter cœlos omneis convortere, et omneis
 Ignibus ætheriis terras subfire feraceis;
 Omnibus inve locis esse omni tempore præsto,
 Nubibus ut tenebras faciat, cœlique serena

1100 Concutiat sonitu? tum fulmina mittat, et ædeis

tinisque; quia ex corporum cœlestium circumactione scilicet *temporis* mensura petitur.

Ver. 1097. *terras*: Vind. Π. *terra*.—*subfire*: Π. *sufficere*; V. ed. *suffice*; volens fortasse, *suffisse*: quod arrisisset; similis enim temporum variatio Maroni in primis placuit.

Ibid. *subfire*: i. e. vaporare, uti per aptissimam omnium vocem Lambinus interpretatus est: nam, exemplo novo hujusce dictionis, ad secundariam significationem noster provexit, ut *lucem* denotaret; quum *funus*, ut plurimum, in *lucem* exeat.

Ibid. *terras feraceis*: i. e. almas, frugiferentes, ut olim ad i. 5.

Ver. 1098. *inve*: Π. *nive*; Vind. Q. Δ. *inque*, ut communes editiones: nos meliorem et plurium librorum auctoritatem nullo pacto deque susque habendam esse existimavimus.—In sequente, P. O. dant *et*, pro *ut*.

Ver. 1099. *Nubibus ut tenebras faciat*: i. e. ut sit ille Homereus *νεφέλων γερειτα Ζεὺς*, Il. A. 511. coactor aëris in nubem, ut Virgilius, Æn. v. 20.

Ibid. *cœli serena*. Hæc non sunt acerbis exigenda, quasi poëta de fulmine portentoso loqueretur, quod cœlo nubium puro aliquoties fit: accipies potius *σο serena*, ut epitheton perpetuum, ad Homeri *ερανον ασπεριντα*: nam *cælum* semper est *serenum* et *stellatum* per se; sed hominibus nec *serenum* nec *stellatum*, si nubibus obductis ab oculorum intuitu sit interceptum.

Ibid. *cœli serena Concutiat sonitu*. Similiter Terentius, Eun. iii. 5. 42. quem Faber occupavit:

At quem deum? qui *templa cœli summa sonitu concutit*.

Ver. 1100. *tum*: P. O. *cum*, vel *quum*; quod ex conjecturâ reponendum esse animo meo dixeram.—*fulmina*: O. Π. *flumina*; uti passim in his vocibus librarii turbant.

Ver. 1101. *Ipsc*: hanc lectionem, ad usitatissimam Latinis poëtis formulam et elegantem, ex Lactantio restitui, qui laudat hos versus ad div. instt. iii. 17. vice *τα Saep* omnium librorum, huic loco neque multum apti, atque admodum frigentis. Non aliter M. Tullius, in ejus versibus ibidem citatis, ac dignis profecto, qui cum Lucretii, vel Virgilii, quibusvis comparentur; at paullo secus apud ipsum Ciceronem, de div. i. 12. ii. 20. lectis:

Nam pater altitonans, stellanti nixus Olympo,
Ipsc suas arceis atque incluta templa petivit,
 Et Capitolinis inject sedibus igneis.

Porro, *suas*: Π. *suos*.—*in* abest Vind. Q. Δ. Π. Σ.—*recedens*: Vind. Q. Δ. Π. *decedens*.

Ibid. *in deserta*. Dictum est per oppositionem præcedenti *ædeis*: nunc in *urbibus*, nunc in *sylvis*, promiseue et nullâ cum providentiâ, exercens telum. Hinc Persius, ii. 24.

————— cum *tonat*, ocyus *ilex*
 Sulfure discutitur sacro, quam tuque, *domique*:

et Horatius, od. i. 12. fine:

Tu, parum castis inimica *lucis*,
 Fulmina mittes.

Etiâ Ovidius apposite, amor. iii. 3. 55.

Jupiter igne suo *lucos* jaculatur, et *arces*.

Ver. 1102. *quod*: P. V. ed. *quo*; ad meum gustum elegantius.—*nocenteis* deest Π.

Ibid. *telum*: ut Virgilius de *fulmine*, geo. i. 352.

Ipse suas disturbet; et, in deserta recedens
Sæviat, exercens telum; quod sæpe nocentis
Præterit, exanimatque indignos, inque merentis?

Maltaque, post mundi tempus genitale, diemque
1105 Primigenum maris, et terræ, solisque, coortum,

Ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia, telo
Dejicit:

et Germanicus, ver. 452. Arateorum, Virgilium imitatus, in loco insignibus erroribus deturpato:

Ægoceros imbres, et, crebro fulmine ruptos,
Nubibus elidet sonitus, tremuloque nitore
Flagrans teli mortalia lumina vincet.

Vulgo, *lumine, numina vincet*. De permutatis *nomen et lumen*, inspicere notas ad ver. 740. Et *vincere lumina* elegans est locutio, pro “præstringere violentem oculorum aciem.” Epigramma 6. lib. i. Anthol. Lat. Burm.

Quænam hæc forma? Del. Cur versa est?
Fulgura lucis
Divinæ non fert debilis hæc acies.

Cæterum, colore orationis Lucretianæ pulchros quosdam versus penitus imbuunt Claudianus, de laud. Stil. ii. 26.

Ætherii patris exemplo; qui, cuncta sonoro
Concutiens tonitru, Cyclopus spicula defert
In scopulos, et monstra maris; nostrique cruoris
Parcus, in Oetæis exercet fulmina sylvis.

Pro *sonoro*, libri quidam *sereno*; quod fortasse verum: si vero, ad illum nostri, ri. 246. capiendum foret cum nonnullis interpretibus in Horatii locum, od. i. 54. 8. et Maronis, geo. i. 487. Vice *Cyclopus*, Heinsius voluit *Cyclopia*: infelicissime, ob sequentes *sp*. De quo plura, ad iv. 77.

Ver. 1105. *Præterit*: P. *Perterit*.—*exanimat*: Π. Ω. *examinat*: qui solennis, literis transpositis enatus, error. Exemplum est in Ionis Chii versibus apud Athenæum, ii. 1. de *vino* loquentis:

Ἡδίστον προτολον βαρυδυσταν ΕΡΩΤΩΝ:

Corrige, ‘ΕΡΩΤΩΝ’ *epularum*. Eadem apothecâ medela Plutarchi, i. p. 228. A videtur depromenda: Εγινετο δε τοιστον εδεν αλλα, δια τα στρατοπειδα των πολεμικων αχθεντες, ενεσυχων αυτη μετ’ ΟΧΛΟΥ καθιζομενη, και βαρυτητος ως ανεκτης. Lego, μετα ΧΟΛΟΥ: nam *χολα* και *βαρυτητος* idem est cum *βαρυν θυμον*, vel *βαρυσαν οργην*, Theocriti, i. 96. Apollonius Rhodius, iv. 585.

Φθρογγων τε, Ζηνος τε ΒΑΡΥΝ ΧΟΛΟΝ—

Ita, denique, persauandum putem Sillii versum, criticorum conjecturis vexatissimum, viii. 550.

Ille viris pila, et ferro circumdare pectus,
Addiderat: leviora *modo*, de more parentum,
Gestabant tela, ambustas sine cuspidē cornus:

modo: i. e. antea, dudum, vel antiquitus. Libri exhibent, *domo*.

Ver. 1104. *tempus genitale*: i. e. horans natalem. Ovidius, iii. 15. 17.

Libaque dem pro me, *genitale* notantia *tempus*.

Inverso poetica verborum Silio placuit, ad Pun. xiii. 528.

— primo mundi *genitalis* ab *απο*.

Ver. 1105. *coortum*: V. ed. *colletum*, volens, *cohortum*: uti passim cum aspiratione librarii mediæ ætatis scribunt; et hic in Ω. scripserunt.

Ibid. *Primigenum*. Glossarium vetus: “*Primigenus*, πρωτογονος.” Avienus in limine Arateorum, eleganti carmine:

Flos et flamma animæ; qui, discurrente meatu,
Mentis *primigenæ* penetrabilia dura resolvens,
Implevit largo venas operatus amore.

Sed quorsum illud *dura*? Equidem parum concoquo. Si diffundas illud *d* in partes ejus *cl*, habebis *clura*; unde nullo negotio genuina vox enascitur:

Addita corpora sunt extrinsecus, addita circum
 Semina, quæ magnum jaculando contulit Omne:
 Unde mare et terræ possent augescere; et unde
 Adpareret spatium cæli domus, altaque tecta
 1110 Tolleret a terris procul; et consurgeret aër.
 Nam, sua quoique, locis ex omnibus, omnia plagis
 Corpora distribuuntur, et ad sua secla recedunt:

Mentis primigenæ penetralia *clausa* resolvens:

vide ad ver. 1055. Et ordo est in Lucretio: "Post diem primigenum coortum
 "maris, et terræ, solisque:" atque ita locutus est, quia dies his omnibus prima in-
 ceperit unâ cum exorto sole.

Ver. 1107. *contulit*: P. *contudit*; in-
 epte.—*Omne*: O. *orbe*; non male, sed ex
 interpretatione tantum, ni fallor.

Ver. 1109. *Adpareret*: P. *Aptaret*; V.
 ed. O. Δ. Π. *Apparet*; ad genus idem
 aberrationis, quod indicavimus supra, ad
 verr. 855. 1045.

Ibid. *cæli domus*. Ennius in Ausonio:

————— Divom *domus*, altisonum *cæl*.

Ad eundem modum Mantuanus, Æn.
 x. l.

Panditur interea *domus* omnipotentis *Olympi*.

Addam Propertium, iii. 5. 48.

Quis deus hanc *mundi* temperet arte *domum*?

Post Græcos utique. Pindarus, Nem. x.
 165.

————— ΟΥΡΑΝΟΥ τῆς γῆς ΔΟΜΟΙΣΙΝ.

Porro, scripsit Lucretius, aut ego multum
 fallor:

————— cæli domus, altaque *templa*:

ut sepe alias; id, quod tibi satis ostendunt
 indices: et similiter Ennius locutus est in
 fragmentis, saltem quater, ut cuivis
 notum est: videas Hesselium ad Enn.
 fragm. p. 55. Varonem, de ling. Lat. vi.
 2. et quæ diximus supra, ad ver. 28. Ma-
 nilius, i. 448.

Quæ innixa manent *cæli* fuigentia *templa*:

ut alibi plus semel. Denique, ipsius loci

dignitas luculento testi sit Lucretium non
 aliter loqui potuisse. Humilius fuisset in
 hoc sublimiore versu τῶν librorum *tecta*.

Ver. 1110. *a terris*: Δ. *alternis*; O. *a*
tectis.—*consurgeret*: Δ. *surgeret*. In
 versu priore, Π. *recta*, pro *tecta*: et mox,
 loco *Nam quoique*, idem habet, *Tum con-*
que.

Ver. 1112. *distribuuntur et ad sua secla*:
 Π. *distribuunt et adversa*.—*secla recedunt*:
 nonnulli, sed sine libris MSS. *semina ce-*
dunt: longe ineptissime. Nihil mutan-
 dum est. Vocem *secla* scilicet, γῆρας,
 γῆρα, *genera*, sæpe ad *animalia* noster
 transtulit: in hoc autem loco latius abuti-
 tur, de rebus omnibus intelligendam vo-
 lens, mundum constituentibus. Aliæ sunt
 doctorum virorum conjecture, quas vitiosâ
 nuce lautus lector non emat, sed silentio
 transeuras malit; et libris et Minervâ
 pariter invitis excogitatas.

Ver. 1114. *procedunt*: P. *producunt*;
 solenni librariorum lapsu, uti ad Horati-
 um, art. poet. 59.—*æthera*: O. Δ. Σ.
æthera.—*que* abest V. ed. Δ. et *æther*
 etiam, Vind. O. Q. Π. Σ.

Ver. 1115. *Denique*: i. e. *jam tandem*;
 post auctum scilicet rerum, pedetentim
 ac gradatim, temporis decursu, factum,
 omnia suam maturitatem attingere. Sic,
 exceptis Δ. Ω. nostri libri ad unum, cum
 Nonio, ii. 698. editores autem *Donicum*;
 et de Leidensibus membranâ Havercampus
 tacet, sed nullus dubito, quin hæ reliquis
 consentiant: ut illud *Donicum* sit
 merus arbitrii fetus, Lucretio pro more
 non legitime obtrusus.—*perficia*: Q. *per-*
ficia; reliqui omnes, et Nonius l. c. *per-*

Humor ad humorem, terreno corpore terra,
 Crescit; et ignem ignes procidunt, ætheraque æther:
 1115 Denique, ad extremum crescundi perfica finem
 Omnia perduxit rerum Natura creatrix;
 Ut fit, ubi nihil jam plus est, quod datur intra
 Vitaleis venas, quam quod fluit, atque recedit.
 Omnibus hiis ætas debet consistere rebus;

fice; quamvis nihil de scripturâ in L. M. sit relatam: procul dubio mendose. *Perfica* nomen est inhonesti numinis apud Arnobium, lib. iv. pp. 151. 155. "quæ " obscenas illas et luteas voluptates *Teneris ad exitum perficit*:" et Lucretius videtur, nec inseite nec incommode, ad bonos exitus rerum naturalium dictionem jam usu tritam deduxisse. *Perfica* igitur non aliud sonat generaliter quam *perfectrix*, sive sit in munere suo Venus, sive in suo sit Natura.

Ibid. *extremum finem*. Virgilius, geo. iv. 116.

————— *extremo sub fine laborum*.

Et hæc locutio ob hanc caussam videtur invaluisse, quod eventorum omnium, ut lineæ cujuslibet, *duo* sint *fines*, vel extremitates; hæc, quâ incipiunt; illa autem, quâ terminantur.

Ver. 1116. *perduxit*: P. Δ. Π. Σ. *produrxit*; non male, si modo sincera sit nonnullorum codicum lectio ad Virgillii ecl. i. 75.

————— en! quo discordia civis
Produrxit miseros!

Sed ibi malim equidem *Perdurxit*; nec mihi vel Heinsius, vel alius quivis, persuaserit *το* *producere* ferri posse in tali sensu, aut locos, qui ad hoc evincendum solent admoveri, non vitiatos circumferri. Qui *produrxit* aliquem, quodam tenus eum comitatur; qui *perdurxit*, ad finem usque itineris unâ pergit. Hæc, si accurate constituimus, in illâ varietate harum dictionum, quæ passim obtinet per scripta

Romanorum, dijudicandâ multum adjuvabunt.

Ver. 1118. *fluit*: Π. *fluvit*; qui codex alibi hanc literam interposuit.

Ibid. *venas*. Hic latiore significationem dictio sibi vindicat, pro meatibus omnibus, vel *caulis*, totius corporis: vide ad ver. 950. notata. Appositissime in hanc rem Isidorus, xi. 1. "*Venæ*,—rivi " per corpus omne divisi; quibus universa " membra irrigantur."

Ver. 1119. *consistere*: i. e. " unâ stare;" eo quod *multæ* sint. Hæc est verbi compositi potestas. Sensum loci, paullo abstrusiolem, sic in aperto contempleris: "Necesse est, ut ætas, vel vita, vel conditio denique, harum rerum omnium, " maris utique, telluris, solis, ætheris, " atque animalium, suam maturitatem " attingentium, progredi desinat, et per " maneat stativa; naturâ jam tandem suas " vires refrenante."

Ver. 1120. *Hic*, vel *Hic*: ita P. V. ed. L. M. O. Δ. Π. Σ. reliqui, *His*; ut vulgares editiones.—*auctum*: V. ed. Π. *auctam*.

Ver. 1121. *hilare*: ita mihi tutius visum est rescribere, varietates codicum perpendenti. P. V. ed. *hilari*; Vind. *hilaro*; L. M. Q. Σ. *hilar*; O. Δ. *hilarem*; pri-codd. Pij, et Ω. *hilum*; Π. *illos*.—*ad auctum*: sic Vind. V. ed. B. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. sed P. Q. L. *adauctu*. Adi S. Charis. p. 180.

Ver. 1124. *Dum*: Δ. *Tum*.—*inditur*: P. Π. *diditur*, ut vulgares editi, tritiorum dictionem rariori præponentes. Non ali-

1120 Heic, Natura suis refrenat viribus auctum.

Nam, quæquomque vides hilare grandescere ad auctum,
Paullatimque gradus ætatis scandere adultæ,
Plura sibi adsumunt, quam de se corpora mittunt;
Dum facile in venas cibus omneis inditur, et dum

1125 Non ita sunt late dispersa, ut multa remittant,

Et plus dispendii faciant, quam vescitur ætas.

ter, ac noster, tamen Plautus, Cas. ii. 5.
51.

————— Dii me et te infelicitent,
Si ego in os meum hodie vini guttam *indidi*.

Belle, ut omnia, Avienus, orb. desc. 716.

Lesbus item et Tenedus per aperti marmora
ponti
Expediunt arces, et culmina nubibus *indunt*.

Sic etiam Ovid. met. vii. 788. et alii. Li-
ceat poëtae nostro varietate sermonis con-
spersum carmen suum dare. Et apposite
Aurelius Victor, de vir. illust. xviii. 5. re-
ferens Agrippæ fabulam celeberrimam:
“Cum eo pacto et ipsi deficerent, intel-
“lexerunt ventrem acceptos *cibus per om-
“nia membra disseverere*.” Confer etiam
Livii locum, interpretibus Aurelii lauda-
tum.

Ver. 1125. *late*: II. *late*.—*ut*: V. *od*.
et.

Ver. 1126. In hoc versu plane aliquid
est, quod contra poëtae mentem faciat.
Constat quippe hæc verba, *quam vescitur*,
opposita illis esse, *plus dispendii faciant*:
itaque *vo vesci* significaret *acquirere*, *pa-
rare*: cui rei linguæ Latinæ usus reclamat.
Faber. Hoc ignoravit scilicet, *vesci* ali-
quando active sumi; quod tamen Phædrus
suis eum docere potuisset:

Illæ credentes sese tradunt milvio,
Qui regnum adeptus cepit *vesci singulas*.

Similiter Tibullus quoque, ad eleg. ii. 5.
65.

————— sic usque sacras innoxia *lauros*
Vescar.

Et alii bene multi. BENTLEIUS.

Ver. 1127. *atque recedere*: L. M. *ac*
decedere; si dignum est Havercampo cre-
dere.

Ibid. *fluere corpora rebus*. Sic Epi-
curus, apud Diog. Laërt. x. 48. *Και γαρ*
βιουσις απο της των σωμάτων επιπολης συνι-
χης συμβαινι, εκ επιδηλος αισθησι δια την
αντανανπληρωσι, ΣΩΖΟΥΣΑΝ την επι τα
στεριμια θισιν, και ταζιν, των ατομων, επι
πολυν χρονον ει και ενιστε συγχεομινη υπαρ-
χει. Ita castigandum: vulgo, *σωζουσι*.

Ibid. *recedere rebus*. Regimine parum
pervulgato Plautus usus est, Amphit. i.
1. 85.

Nec recedit loco, quin statim rem gerat.

Stattius etiam, Theb. ii. 540.

————— *audenti deus*, et *Fortuna, recessit*.

Ver. 1128. *manus*: V. ed. *minus*.—
adcedere: II. *accidere*.—*debet*: Vind.
debet.—Et *dandum manus*, ut *timendum*
pænas, i. 112. Varro, de re rust. i. 11.
12. “*Dandum operam*, uti potissimum—;”
qui frequentat hanc formulam. Vide sis
ibi Gesnerum.

Ver. 1129. *Donce*: Δ. *Donicum*; omnes
alii, nisi fallor, tam MSS. quam impressi,
prout edidimus: nisi quod Nonius in voce
adolere habeat, *Dumque*.—*alescundi*: No-
nius l. c. *adolescendi*; et ita fortasse tutius
fuisset locum constitutum reliquisse:

Dumque adolescundi summum tetigere cacumen.

Vel hæc enim lege constructio satis inof-
fensum pedem ducit: “*Sed plura debent*
accedere; atque *il quidem*, dum suam
“maturitatem perveniant.” Sed Nonius
memoriâ labi poterat, et libris tot consen-
tientibus tutissimum, hæc saltem occasione,

Nam certe fluere atque recedere corpora rebus
 Multa, manus dandum est; sed plura adcedere debent,
 Donec alescundi summum tetigere cacumen.

1130 Inde minutatim vireis et robur adultum

Frangit, et in partem pejorem liquitur, ætas.

Quippe et enim, quanto est res amplior, augmine adempto,
 Et, quo latior est, in cunctas undique parteis

videtur obtemperare. Jam vero *alescendi* valet *crescendi*, alimentorum ope procedendi. Varro, de re rust. i. 2. 5. "Illic " in semestri die, aut nocte, quemadmodum " dum quidquam seri, aut *alescere*, aut " meti, possit?" Idem, ibid. 44. 4. "Quæ " nata sunt, inquit, in fundo *alescunt*, *adultæ* concipiunt—" *Adultæ* autem est *adultæ*; mutatâ tantum, ut fit, literâ per compositionem. Huc referas, me auctore, *aboleo* et *adolesco*, cum cognatis; nam fidens affirmaverim dictionem *olesco*, quam Lucretio editores obruserunt, nihili esse, et vero Latio ignotam. Festi glossa, hujusce verbi parens, ad hanc sententiam ut sit concinnanda, nullus dubitem: "Su- " boles ab *alescendo*, id est crescendo, " dicta; ut *adolescentes* quoque, et *adultæ*, et *indolens*, dicitur." Libri, *olescendo* et *dictæ*. Eadem sane cantilena nobis occiditur in *Adolescit*: sed, si librarii sana omnia reliquerint, quis ambigat ipsum grammaticum erravisse, quum in promptu sit fons Græcus, unde vocabulum emanaverit, *αλδισ* vel *αλδνησκω*? Iterum Varro, ii. 4. 19.—"mater neque potest sufferre " lac, neque congenerati *alescendo* robo- " rari." His tamen glossarium vetus adversatur: "*Olesco*, *αυζομαι*;" et, "*Olesco*, " *αυζανομαι*." Dijudicet eruditus lector, et has lites componat.

Ver. 1150. *minutatim*. Mantuanus ille, geo. iii. 485. vocem præstat:

Ossa, *minutatim* morbo conlapsa—.

Arnobius, lib. iv. p. 156.—"ne longum " videamur, et ninium *minutatim*, velle " capita ire per singula—."

Ver. 1151. *in abest* Δ.—*liquitur*: O. Δ. *liquitur*.

Ibid. *Frangit—liquitur ætas*: i. e. tabescit. Arnobius, lib. ii. p. 54.—"mor- " borum incommoditatibus *frangitur*, et " *senectutis* destruiamur *tabe*." Cæterum, ex loci totius indole multum Virgilius hausit, ad Æn. ii. 169.

Ex illo *fluere*, ac, retro sublapsa, referri, Spes Danaam; *fractæ vireis*, aversa deæ mens.

Ibid. *in partem pejorem liquitur ætas*: i. e. in senectutem; quemadmodum et Ausonius, Mosell. 95. de barbo pisce:

Tu melior *pejore ævo*: tibi contigit, omni Spirantum ex numero, non inlaudata *senectus*.

Ver. 1152. *et enim absunt* O. Δ.—*est res* vocabula iisdem transposita leguntur: unde fortassis *est* recte deest Ω.—*amplior*: P. Vind. V. ed. Q. Π. Ω. *amplius*.—*augmine*: Π. *agmine*.—*adempto*: Vind. Q. Δ. *dempto*, ut editi plures.

Ibid. *adempto*. Ita scribimus, Prisciano morem gerentes, qui, ad p. 897. lib. x. sic edicit: "Emi vero *emptum* facit; " quod ideo assumpsit *p*, quia non potest " *m* ante *t* sine *p* inveniri, euphoniæ " causâ; ut sumptus, promptus, comp- " tus."

Ver. 1154. *Plura modo*. Ordo est, et constructio: "Et, quo *modo* latior est, *eø* " *modo* plura dispargit;" pronomiæ ex alterâ parte subauditio, et ex alterâ substantivo: et his quid frequentius? Editores tamen, singularem per audaciam, inquieti semper, donec Lucretii stellis nebulas proprias adperserint, nobis procudere, *Plurico*, vice *Plura modo*.—*dispargit*: ita Δ.

Plura modo dispargit, et a se corpora mittit;

1135 Nec facile in venas cibus omnis diditur ei;

Nec satis est, pro quam largos exæstuat æstus,

Unde queant tantum suboriri, ac subpeditare.

Jure igitur percunt, quom rarefacta fluundo

Sunt; et, quom externis subcumbunt omnia plagis:

1140 Quandoquidem grandi cibus ævo denique defit;

cæteri, *dispargit*.—*et a se*: Vind. V. ed. Δ. Π. *etas et*, portentosa ratione commixtis literis; de quo fonte vitiorum, videas ad ver. 185.

Ver. 1135. *venas*: Π. *veras*.—*diditur*: Vind. V. ed. O. Q. Δ. Π. Σ. Ω. *deditur*; vitiose: confer iii. 705.

Ver. 1136. *pro quam*: V. ed. *pre quam*; O. *pro qua*; Δ. *per quam*; uti volebat, opinor, V. ed.—*pro quam largos*: P. *cum prælatos*; et in notis, *quæ per latos*: *sitis* etiam, pro *satis*. Has autem diversitates peperit, procul omni dubio, exquisitius dicendi genus, sic evolendum atque impletâ constructione declarandum: “Nec satis est supplementi, pro *æstibus eis*” quam (i. e. *in quantum*, ut sæpe;) exæs—*tuat largos æstus*.” Alii aliter versum viri docti tentavere: sed vanos conatus et intempestivos eriticorum, sagacitate suâ abutentium, pudet pigetque molestam per diligentiam recensere. Si quid a vulgari orationis formâ remotius in poetâ doctissimo subinde oriatur, ad conjecturas non est impetu temerario statim recurendum. Confer iii. 200. et vi. 816. Nam in voce *æstus* metaphora videtur delitescere, ex *maris* fluxu et refluxu, vel aquâ fervente, (quod eodem redit) derivata; ebulliente quasi corpore, et circumcæsuram ejus superfluo, ita ut succi per caulâs et meatus varios tenui evaporatione, vel halitu, dilabantur. Adeas ver. 562. hujusce libri; et compares Virg. *geo.* ii. 550. *Æn.* vi. 240. cum nostro, iii. 1025. vi. 850.

Ver. 1137. *queant*: nempe *corpora*; ver. 1154. Ordo est: “Nec satis est *rerum*, unde *corpora* queant *in tantum*

“suboriri ac suppeditare, in quantum res” exæstuat largos æstus:” nam Δ. Π. Σ. *queat*. Sic autem absolute ponitur verbum *suppedito*, i. 548. et alibi.—Sequitur in P. Δ. Π. Σ. versus, quem reliqui meliores libri non agnoscunt, et nos ideo expungendum duximus:

Quantum opes est, et, quod satis est, natura novare.

Nempe, putidum est atque supervacaneum, ex margine ingressum, cujusdam glossatoris additamentum. Eadem censura Bentleii judicio placuit. Mox idem fere versus opportunior ostenditur.

Ver. 1140. *defit*: Π. *desit*. Mox Ω. *Otruditantia*.

Ver. 1141. *tuditantia*. Translatio est a fabrili officinâ derivata. Paullus, qui Lucretii versum laudat: “*Tuditantes*” significat—*tudentes*.” Et statim: “*Tu—dites*, mallei; a *tundendo* dicti.” uti glossarium vetus, si modo recte scribatur: “*Tudites*, σφραγξί.” Vulgo: *Tudices*. Lexica locum proferunt ex *Ætnâ* Lucilii, ver. 557. sic ad mentem utique Scaligeri emendatum:

————— ut cum
Fabriles operæ *tudibus* contundere massas
Festinant.

Sed, ut omitteremus invenustam locutionem, *tudibus* *contundere*, an et illud etiam condonandum, *tudibus* ex arbitrio, vice *tuditibus*? Sane *operæ*, pro *operas*, proba est emendatio; cætera ad fidem codicum se purissime habent, et elegantissime:

————— ut cum
Fabriles operæ *rudibus* contendere massas
Festinant.

Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
Corpora confacere, et plagis infesta domare.

Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
Expugnata dabunt labem, putreisque ruinas.

1145 Omnia debet enim cibus integrare novando,
Et fulcire cibus; cibus omnia subtentare.
Nequidquam; quoniam nec venæ perpetiuntur

Sic Horatius, sat. ii. 7. ult.

———— accedes *opera* agro *nona* Sabino.

Laboriosissimas autem fabrorum cum
massis ingentibus luctationes nihil magis
ad vivum poterat depingere, quam vox
contenderc: sed omnia tenebrosa, sub-
tilia, tortuosa, Scaligero placebant.

Ver. 1142. *et domare*: II. *ex donare*.—
Post hunc versum, thema sequentis dis-
putationis, cum varietate quâdam lectio-
nis, vix tanti ut digna sit recenseri, in ordi-
nem carminis digestum comparet in V. ed.
O. Δ. Π. Σ. Ω.

Jamque senem mundum, et pusillius omnia
nasci.

Recte scribitur in Σ. ut titulus.

Ver. 1144. *dabunt ruinas*. Maro, *Æn.*
ii. 310.

———— Jam Deïphobi *dedit* ampla *ruinam*,
Volcano superante, domus.

Ibid. *labem*. De hac voce Davisium
consulas, ad Ciceronis de nat. deor. ii. 5.
Sed nec tamen non apponam ipse locum
inter primos tempestivum, qui viri doc-
tissimi diligentiam videtur effugisse, ex
Justino, xxx. 4. 3. “In Asiâ quoque
“eâdem die idem motus terræ Rhodum,
“multasque alias civitates, *ruinarum labem*
“concussit, quasdam solidas absorbit.”
ut mox, vi. 544.

Terra superne tremat, magnis *concessa* *ruinis*.

Atque, ut *dabunt labem* Lucretius, sim-
plici voce Statius, Theb. i. 632.

Labuntur dulces animæ.—

Denique, hoc Epicureorum dogma, de
mundi corruptione, Seneca luculenter ex-
posuit in *Œdipo* suo, ver. 382.

Quidquid sol oriens, quidquid et occidens,
Novit; cæruleis oceanus fretis
Quidquid, vel veniens, vel fugiens, lavat;
Ætas Pegaseo corripit gradu.

Ver. 1145. *integrare novando*: vocibus
vitiose dispartitis, V. ed. Π. Σ. *integra re-
novando*.

Ibid. *integrare*. De hoc vocabulo, vide
sis Nonium Marcellum, ii. 455. cum Do-
nato ad Terent. And. iv. 2. 5. Redeas
etiam ad i. 1051.

Ver. 1146. *cibus cibus*: Vind. V. ed.
Q. Δ. Π. Ω. *cibus et*; O. *cibus et*; P. *ci-
bis ac*. De hoc genere erroris, qui repe-
titione dictionis generatur, inspicias dicta
ad i. 835.

Ibid. *fulcire cibus*. Horatius, sat. ii. 3.
153. ubi Bentleius docte phrasin illustrat,
Lucretii nostri non oblitus:

Deficient inopem venæ te, ni *cibus*, atque
Ingens accedat stomacho *future* ruenti.

Ibid. *cibus subtentare*. Cæsar, de bell.
Gall. vii. 17. 3.—“ut milites frumento
“caruerint, et *peccore*, e longinioribus
“vicis adacto, extremam *famem susten-
“tarent*.” Augustinus, de mor. eccles.
cath. cap. 33. apud Fabrum in lexico:
“Viliore victu vivere placet, minimeque
“sumptuoso corporis *sustentaculo* ætatem
“tranquillissimam ducere.” Et scribi
rectius puto *substantare*; sed nihil tanti
est, ut plures forsitan existimabunt, hæc
λεπτολογία: inspicie notas ad iv. 954.

Ver. 1147. *Nequidquam*: V. ed. Σ. Ω.
Nec quicquam; sincerissime, opinor, quod
ad *Nec* attinet, et verborum disjunctio-
nem; Π. *Nec quoquam*.—*perpetiuntur*: V.
ed. *perpeciuntur*; Π. *perspiciuntur*; qui,
in versu sequente, omittit secundum *est*.

Quod satis est, neque, quantum opus est, natura ministrat.

Jamque adeo fracta est ætas; ecfetaque tellus

1150 Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit

Secla, deditque ferarum ingentia corpora partu.

Haud, ut opinor, enim mortalia secla superne

Aurea de cœlo demisit funis in arva;

Nec mare, nec fluctus, plangentes saxa, crearunt;

1155 Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex se.

Ver. 1149. *fracta*: O. Δ. Π. Σ. Ω. *facta*; lapsu maxime proclivi. Legitur in exemplari codicum Vindobonensium, *affecteda*; satis eleganter: sed recentiorum castigationibus eam lectionem equidem adscripserim.—*ecfeta*: Δ. Σ. *effecta*; forte pro isto *affecteda*. Sic ad Statii Theb. vi. 873. codex MS. mihi collatus, seculi xii. habet *effectus*, pro *effetus*.

Ibid. *fracta atas*. Seneca, Œd. 775.

Quæ spatia moriens Laïus vitæ tulit?
Primone in ævo viridis, an fracto, occidit?

Atque Silius Italicus, vi. 474.

— tot bellis, totque annis, fregimus ævum.

Ibid. *ecfeta tellus*. Virgilius, geo. i. 81.

Effetus cinerem inmundum jactare per agros:

per metaphoram, ut quisvis videt, a muliere, frequentibus puerperiis delassatâ, ductam. Columellam dicam in hos versus oculos conjecisse, præfat operis de re rust. — “quod existiment, ubertate nimia prioris ævi defatigatum et effetus solum nequire pristinâ benignitate præbere mortalibus alimenta.” Qui, ad ii. 1. 2. sic proprie et apertius: — “qui falso credidit, parentem omnium Terram, sicut muliebrem sexum, ætate anili jam confectam, prognerandis esse fetibus inabilem.”

Ver. 1151. *ferarum ingentia corpora*. Non aliter Mantuanus, Æn. i. 192.

Nec prius absistit, quam septem ingentia victor
Corpora fundat humi.

Cæterum, Lucretiani versûs hi enormes

numeri magnitudinem rei ipsius peritissime repræsentant. Nec minus feliciter hoc assecutus est Ovidius, met. i. 117.

Perque hyemes, æstusque, et inæquales autumnos,
Et breve ver, spatii exegit quatuor annum.

Ibid. *dedit partu*. Idem Maro, ibid. 274.

— geminam partu dabit Ilia prolem.

Ver. 1152. *cuius mortalia*: V. ed. Δ. Π. *immortalia*; P. O. Ω. *et immortalia*; Σ. *in mortalia*; quæ subnatæ sunt ex breviori scripturâ corruptelâ.

Ver. 1153. *demisit*: P. V. ed. Δ. *dimisit*.—*funis*: Π. *finis*.

Ibid. *Aurea de cœlo funis*: quæ, verbum verbo, reddunt Homeri versum, Il. Θ. 19. nam ad istam fabulam Lucretio allusum esse, vel pueri statim intelligent:

Συρην χρυσουν ἐξ οὐρανοῦ ἀρμασπαντίς:

ubi scholiastes scite monet, epitheton *auream* ex ornatu tantum poëtico apponi.

Ver. 1155. *genuit*: Π. *gemit*; consimilibus elementorum ductibus.—*nunc*: Δ. *nil*. Et *nec* secundum deest Δ. in ver. 1154. Tangit autem Lucretius, ut opinor, in versu præcedente, Thaletis sententiam, qui ex aquâ censuit omnia constare; non immemor interea (quæ est elegantissima Lambini cogitatio) commentorum poëticorum, quæ fingunt ferociores et immaniores homines, quales recens tellus produxerit, fluctibus marinis, agitatis vehementiori tempestate, generari. Homerus, Il. Π. 34.

— γλαυκῆ δι' ἑστὶ τιττὶ θαλάσσης.
Πετρὸν τ' κλισίας.

Præterea, nitidas fruges, vinetaque læta,
 Sponte suâ primum mortalibus ipsa creavit;
 Ipsa dedit dulcis fetus per pabula læta:
 Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore;
 1160 Conterimusque boves, et vireis agricolorum
 Confacimus, seris vix arvis subpeditatei:
 Usque adeo pereunt fetus, augmentque labore!
 Jamque, caput quassans, grandis subspirat arator

Ad quem locum probe percipiendum Lucretio interprete utamur; et *scopulos maris*, fluctibus verberatos, per *petras* illas intelligamus: quamvis aliud suadeat Virgilius, *Æn.* iv. 566. Consule Gellium, xv. 21. et interpretes. Dubito tamen, an verba *Nec mare nec fluctus* per hendyaden capienda sint pro *maris*, vel *marini*, *fluctus*; an conversio sermonis, acceptissima poetis, librarios ad lectionem immutandam incitaverit; et re verâ scripserit Lucretius:

Nec mare, nec, fluctus *plangentia*, saxa crearunt:
 cui suspitioni Mæonides multum favet.

Ibid. *genuit tellus*. Homerus, *Il.* B. 548. Atheniensibus *αυτοχθονσι* præconium illustre tribuens, sic cecinit:

Δημιον Ερηθνης μετ' αληθοσος, εν ποτ' Αθηνη
 Θρησει, Διος θυγατρη' ΤΕΚΕ δε ζευδωσος ΑΡΟΥΡΑ.

Ovidius etiam parem virtutem adscribit recenti terræ, dum dubitat, an primum hominem pepererit, ad met. i. 80.

Sive *recens tellus*, seductaque nuper ab alto
 Æthere, cognati retinebat semina cæli.

Ver. 1157. *primum*: i. e. per auream ætatem. In re tritissimâ, singulare Nasonis testimonium sufficiat, met. i. 101.

Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec ullis
 Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus.

Ver. 1158. *per*: ita solus Π. verissime; reliqui, *et, ανισ Χαριτων* tautologum prorsus et frigidum nobis Lucretium propinantes. Nempe, *dulces fetus* sunt *pecudes*; quarum mentio integritati sensus omnino necessaria est: hinc autem locus fit numeris omnibus absolutissimus. Ipse Carus, in operis exordio, ver. 14.

————— *pecudes persaltant pabula læta*.

Et Flaccus bene committetur, od. iii. 25. 7.

————— aut *dulces alumni*
 Pomifero grave tempus anno.

Pulchre scilicet affectus rusticorum commendat Venusinus noster; quibus utique teneri fetus pecudum sint instar liberorum dulces. Qui aliter locum capiunt, falluntur. Confer Juvenal. xi. 153.

Ver. 1159. *Quæ*: L. M. *Quæ*—*aucta*: Π. *cuncta*; non absurde prorsus.

Ver. 1160. *vireis*: sic P. L. M. Q. reliqui omnes, *viribus*; mendose.

Ver. 1161. *seris*: ita P. solus; V. ed. Π. *feris*; cæteri, *ferrum*. Jam vero phrasis ista *seris arvis*, pro “tarde proven- tum reddentibus,” sine interprete proprietatem suam vociferatur.—*arvis*: V. ed. *arvis*; formarum lineis nihil demutatis.

Ver. 1162. *pereunt*: sic Vind. O. Q. Σ. et Pii codices antiqui; V. ed. *pareunt*; B. L. M. *parcunt*; P. Δ. Π. Ω. *pariunt*. Sed enim noster scripsit, ni fallor, aliam vocem, voci *augment* convenientissime ex opposito iacentem:

Usque adeo *marcent* fetus, augmentque labore.

—*labore*: sic Vind. V. ed. B. M. O. Q. Δ. Π. Σ. et, opinor, L. quamvis Havercampus taceat. Utcunque autem hæc se res habeat, unice sincera est lectio, quam restituimus, licet P. Ω. dent *laborem*; et licenter ab editoribus obrudatur *labores*. Hicce nimirum versus est omnium, qui præverint, quasi *επιφωνημα* quoddam et corollarium generale. Dicit poetæ, mirabundus atque indolens: “In tantum
 “scilicet non modo *suâ sponte* (ver. 1157.)
 “fetus non *grandescunt*, (ver. 1159.) sed

Crebrius in cassum magnum cecidisse labores:

1165 Et, quom tempora temporibus præsentia confert

“ etiam minuuntur contabescentes; ne-
“ que adaugeri possunt, ac tolerabilem
“ saltem maturitatem pervenire, (verr.
“ 1159. 1160.) nisi ex assiduis improbis-
“ que laboribus tam boum, quam agrico-
“ larum.” Hac interpretatione nihil expeditius, aut speciosius, lector lepidus desideret: et subinde mirari soleo, Lucretianus editores, pravâ emendandi libidine abreptos, et vano ingenii ostentandi studio obcæcatos, ad sensus auctoris sui vel apertissimos penetrare non raro nequiverunt.

Ver. 1163. *caput quassans*. Usus est phrasi Virgilius, Æn. vii. 292.

Tum, *quassans caput*, hæc effundit pectore dicta.

Ibid. *grandis arator*. Ille querulus *grandævus* scilicet; cui omnia præsentia semper sordere et contemni solent: ille utique,

————— laudator temporis acti
Se puero.

Ad eundem modum Terentius, Adelph. iv. 5. 59.

————— An sedere oportuit
Domi virginem tam grandem?

“ *Grandem*, ad *ætatem* veteres retulerunt, “ non ad *corpus*.” Donatus in locum. Plene nuper Carus dixit, ad ver. 1140. *grandi ævo*; cui contrarium est *Nasonianum* illud, ad Liv. 285.

Quam *parvo* numeros implevit principis ævo!

Ver. 1164. *Crebrius*: O. Π. *Sæpius*; ex interpretatione.—*magnum*: Vossius, indole sermonis nihil intellectâ, haud inscite tamen emendabat, rescribendo *manuum*. Eâdem de causâ, nempe, quia ad veras loci rationes cæcutirent, dederunt editores ex arbitrio, libris omnibus contra stantibus, *laborem*, vice *labores*. Nimirum, sic se res habet. Versus est utique rariore formâ orationis, et structurâ multum difficili; nec possum non magnopere gratulari poëtæ, veram mentem, sine ullâ sincerarum lectionum mu-

tatione, mihi certissime esse deprehensam: nam diu me frustra exercitatum habuit. *Cassum* scilicet hic loci significat *inane spatium*, vel *barathrum*; et phrasis *cadere in cassum* non valde discrepat τὴν *subsedere pessum* nostri, vi. 588. ubi animadversiones meæ perlegendæ sunt. Nonius Marcellus, i. 217. “ *Cassum* veteres “ *inane* posuerunt; et arbitrandum est, “ ejus verbi proprietatem magis ab ar- “ nearum cassibus dictam, quod sint le- “ ves, ac nullius ponderis—.” Nec multum discordat Servius ad Æn. vii. 421.

Turne, tot in *cassum* fusos patiere labores?

Nam Lucretianis, *cadere labores in cassum*, quid exactius responderit quam ista, *labores fundi in cassum*, vel *inane vacuum*, ita ut evanescant et perdantur? Jam vero grammaticus honoratus audiendus est: “ *In cassum* autem tractum est “ a *cassibus*, id est, retibus.” Ob hanc tamen causam potius dixerim, et confidenter quidem, nomen a *cassibus* derivari; quod id spatii, cui sinus retis circumjiciatur, pro vacuo bene deputari possit, propter texturam subtilium florum tenuem et apertam. Phrasem igitur *magnum cassum* aliter ad hunc modum ipse Lucretius extulerat superius, in i. 1017.

Nam, dispulsa suo de cœtu, materiai
Copia ferretur *magnum* per *inane* soluta.

Cæterum, verba semper sunt disjungenda, et vox composita *incassum* veræ Latinitati non est nota, atque in ultimam barbariem releganda. Plautus huic rei advocetur, Pæn. i. 2. 147.

Bene promittis multa; ex multis omnia in *cassum* cadunt:

uti loquuntur in *primariâ* etiam *notione*. Testis sit Ovidius, art. am. ii. 2.

Decidit in casses præda petita meos.

Iterum Virgilius, Æn. viii. 378.

————— nec te, carissime conjunx,
In *cassum*ve tuos volui exercere labores:

“ ut esses nempe εις αβυσσον κεισθων τυττων.”

Præteritis, laudat fortunas sæpe parentis.
Tristis item vetulæ vitis sator, [acta peragrans]

Hinc intelligendus Apuleius, apol. p. 107. ed. Præci: "Verum, ut dii voluere, quasi cæca bestia, in cassum hiavit:" i. e. loco prædæ, nihil præter aëra vacuum morsu complexus est: qualem conatum irritum Manilius sic vivide descripsit, et eleganter, in v. 601.

————— sævit in auras
Morsibus, et vani crepitant sine vulnere dentes.
Eleganter etiam Dictys Cretensis, ad iv. 19. de sagittâ aberrante, et aëra solum feriente: "Igitur primus Alexander in cassum sagittam contendit." Ac similiter ad iii. 18. Hinc Livius, x. 29. 2.—"vana in cassum jactare tela:" i. e. in inanem aëra. Valerius Flaccus, ii. 54.

————— quantâ quoties et Palladis arte
In cassum decimæ cecidit tumor arduus undæ!
i. e. "in inane pelagi hiantis barathrum, navi solidæ non offendens." Denique, Columella, iv. 3. 5.—"quod nisi fecerimus, omnis impensa in cassum recidat:"—nam dies me deficeret singula laborantem persequi; finis igitur faciendus est: sed multum fallor, si jam animadversa nobis loco veterum uniuicque, in quo voces in cassum reperiuntur, non multum lucis afferent: saltem, si quis ad hunc usque diem verum hujusce phraseos ingenium perspexerit, me parum conscio perspexit, oculos quoque per omnia diligenter jaculante.

Ver. 1165. tempora: Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. præbent tempore.

Ver. 1166. Præteritis: O. Δ. Π. Σ. Præteriti; et sane referri poterat hæc lectio ad parentis, sed parum tamen venuste.

Ibid. laudat fortunas parentis. Ita Terentius locutus est, And. i. 1. 70.

————— tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, et laudare fortunas meas—.

Ver. 1167. Hic et, qui sequitur, versus editoribus prætermitti solent: quum vero, depravati quamvis, in libris melioribus compareant, et præ se ferant eam simplicitatem sermonis et lacteam uberta-

tem, quibus Lucretii carmen insigniter efflorescit, operam dedimus eos expolire; in unum tantummodo verbum, quod egregie vitiatum nemo denegaverit, audacioris conjecturæ licentiam exercentes. Æquum est, opinor, si fruges nitidas ejus (ver. 1156.) agricolæ detur lamentari; ut vitisator non minus liceat vinetorum latorum (ibid.) conditionem deflorescentem complorare.—Jam vero scripturarum varietates singulatim dispungamus.—vetulæ: V. ed. vitilæ.—vitis sator: V. ed. Δ. viti sator; Π. Σ. vitisator.—acta peragrans: P. æqua fatigat; Vind. adque fatigat; omnes alii, atque fatigat: unde manifestissimum est ideo scribam aberravisse, quia in finem versûs sequentis oculum conjecerit; nihil igitur subsidii conjecturis relinquat in characterum ductibus: unde, positâ phrasi, nec loci scopo, nec orationis Lucretianæ colori, dissentaneâ, et uncinis inclusâ, ne pro genuinis tæmeriter insulseque venditare videamur, quæ supersunt persequentes, lectoris deprecemur indulgentiam, et membranas sinceriores expectemus: aliter enim de hoc ulcere persanando desperandum esse existimamus.

Ibid. vetulæ vitis: i. e. effætæ, ver. 1149. assiduis partibus exhaustæ. Cicero, de fin. v. 14.—"et vivere vitem, et mori, dicimus; arboremque et novellam et vetulam, et vigere et senescere." Ita locus distinguendus est, quum constructio sit: "Arboremque et novellam et vetulam dicimus; et vigere dicimus, et senescere." Seneca, epist. xii. init. "Apparet, inquam, has platanos negligi: nullas habent frondes.—Jurat,—se omnia facere;—sed illas vetulas esse."

Ibid. acta peragrans Temporis: i. e. oculis animi per spatium vitæ præteritum remissis. Noster, ad eundem modum, i. 75.

Atque omne innensum peragravit mentis, et in-

Temporis, incusat numen, cœlumque fatigat;
Et crepat, antiquum genus ut, pietate repletum,

1170 Perfacile angustis tolerarit finibus ævom,

Et superius in hoc libro, ver. 675.

Cætera consimili *mentis ratione peragrans*—.

Proba est insuper et venusta locutio, *acta temporis*. Sic Ovidius, fast. i. 104.

Adspice, quam longi *temporis acta* canam.

Ver. 1168. Versus integer abest libris V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. et *numen cœlumque* ex propriis sunt divinationibus pro *nomen seclumque* librorum omnium, qui agnoscunt versum; nempe P. L. M. Q. Ω. nisi quod Vind. habeat, *in sæculumque*. Faciles autem sunt emendationes, et simillimæ, ni fallor, veri. *Nomen* et *numen* plus millies librariis scriptoribus permutari, quis adeo hospes est in veterum Latinorum monumentis, ut doceri postulet? Jam vero inter *celum* et *seclum*, quemadmodum nomina in exemplaribus scriptis exarata reperiuntur, non tantum dissimilitudinis intereedit, quin valde probabilis sit illorum permutatio.

Ibid. *incusat numen*. Ita Maro, Æn. ii. 745.

Quem non incusari amens hominumque, *deorumque*?

Ibid. *cœlumque fatigat*. Noster, iv. 1252. Nequidquam *divom numen*, sorteisque, *fatigant*. Ibi nos videndi. Horatius, od. i. 2. 26.

— prece quâ *fatigent*
Virgines sanctæ minus audientem
Carmina *Vestam*?

Adeas etiam Sil. It. vi. 573. Stat. Theb. ii. 244. cum utrobique enarratoribus; Tacitoque, hist. i. 29. init. Cæterum, ingenii est hominis officium lectores admonere, N. Heinsium, virum in emendandis Latinorum poetarum libris omnium, quotquot fuere, meritissimum, et post nullos sagacem conjecturarum, hoc pacto distichon, quod jam nunc tractamus, constituisse in ejus adversariis, lib. iii. cap. 8.

Tristis item vetulæ vitis sator atque *victæ*
Temporis incusat nomen, seclumque fatigat.

Critici sagacissimi rationes, quibus hæc

asserit illustratque, apud ipsum melius legentur.

Ver. 1169. *crepat*. Ut strepitantem balbutientis vetuli garrulitatem felicissime verbum hoc depingit! Apposite Horatius, epist. i. 7. 84.

Sulcos et vineta *crepat* mera:

i. e. “assidue, et incontinenter, de illis “garrit.” Venustatem verbi scholiastæ et interpretes minus accurate tenere. Alcimus Avitus, v. 569. similiter de *humanâ voce*:

Ultima namque dies defixa est crastina genti,
Quæ nunc, bella *crepans*, sumptis confidit in
armis:

Venusinum quidem secutus, quem hinc probe interpreteris, in od. i. 18. 5.

Quis post vina gravem militiam, aut pauperiem, *crepat*?

i. e. “quis vocat vel militiam, vel pauperiem, gravem?” Quis de miseriis suis loquitur? Addam denique Sedulium, carm. v. 15.

————— pars esse ferebat
Hoc tonitrum; pars, *angelicam crepuisse loquelam*.

Porro, vice *ut pietate*, M. habet *suppletate*; sed superscriptum, *ibertate*. Vulgatum Nonius agnoscit, ad iv. 63. in voce *crepare*.

Ibid. *antiquum genus*: i. e. aureæ ætatis homines; qui, teste Ovidio post alios, met. i. 90.

Sponte suâ, sine lege, fidem rectumque colebant.

Ver. 1170. *angustis*: Π. *augustis*; et solent in his nominibus libri veteres turbare: sic ad Virg. geo. iv. 228. Liv. v. 41. 2.—*tolerarit*: V. ed. P. *toleraret*; sed antiqui codices Fii vulgatam lectionem habuere.

Ibid. *tolerarit ævom*: i. e. vitam sustentaverit. Hinc Virgilius, Æn. viii. 409.

————— *tolerare colo vitam*, tenuique Minervâ.

Ver. 1171. *multo modus*: Vind. V. ed. *multimodos*; P. *multimodus*; Π. *multimos*.

Quom minor esset agri multo modus ante viritim:
 Nec tenet, omnia paullatim tabescere, et ire
 Ad capulum, spatio ætatis defessa vetusto.

—*viritim*: Ω. *diritim*; sed illud in margine.

Ibid. *minor agri modus*. Horatius, sat. ii. 6. 1.

———— *modus agri* non ita magnus.

Ver. 1172. *Nec*: O. *Hec*; P. *Et*: ad quam lectionem ejus interpretatio procedere conatur, sed gressu misere claudicante.

Ibid. *Nec tenet*. Nonius Marcellus, iv. 462. “*Tenet*, intelligit, dicit Terentius “*Andriâ*, (ii. 2. 12.) *Rem tenes*.” Ita noster iterum inferius, iii. 649.

Ibid. *tabescere*: i. e. liqui, fluere; vide ver. 1151. Orosius, hist. ii. 10. de Xerxis reditu verba faciens, scriptorem egit impendio venustum: “*Pedestres quoque copix—labore, fame, ac metu—distabuerunt*.” Opportunus est etiam Plautus, Capt. i. 2. 51.

Macesco, *consenesco*, et *tabesco*, miser.

Nec minus in Stich. v. 1. 8.

———— quasi *senex*, *tabescit* dies.

Elegantissime, ut omnia, vates Sulmonensis, ex Pent. iv. 8. 49.

Tabida consumit ferrum, lapidemque, *vetustas*. Arnobius insuper, lib. ii. p. 54.—“*morborum incommoditatibus frangimur, et senectutis destruimur tabe*.”

Ver. 1175. *scopulum* habent omnes libri, exceptis L. M. qui dant *copulum*: unde librarii facilius efficerent dictionem pervagatam *scopulum*, quam rariorem et longe elegantissimam, *capulum* dico; quæ est Havercampi ingeniosissima, ac dignissima pretii quantivis, emendatio. Re intentius meditata, hanc conjecturam omnino esse in Lucretii contextum admittebam pro certo vidimus. Metaphora *navis*, ad *scopulum* appropinquantis, et fracturam subituræ, eleganti utcumque ingenio per se conveniat, minus congruit indoli armonis, quo locus integer constantissime coloratus est. Vocabula scilicet,

paullatim tabescere, spatio vetusto, defessa, ætatis, cum notione vetuli, ita gradatim marcentis et senescentis, ut indies faucibus sepulcri immergendus ire videatur, amicissime conspirant. Nonius, ad i. 15. in voce *capulum*: “*Sarcophagum, id est sepulcrum, capulum veteres dici volunt, quod corpora capiat*.” ubi plura exempla ex priscis scriptoribus protulit, quæ apud ipsum perlegas; et in concilium communes adhibe lexicographos: nam in procinctu positus quid profuerit immorari? Glossarium vetus: “*Capulus, φειπρον*.” vide Servium, ad Virg. Æn. xi. 64. et Festum in voce. Tertullianus, de resur. carn. 52. “*Et utique triduo concoquendæ carni viscera ceti tam suffecissent, quam capulum, quam sepulchrum, quam senium quietæ atque reconditæ alicujus sepulturæ*.” Idem mox, ib. cap. 58. “*Post dicta Domini, facta etiam ejus quid sapere credamus, de capulis, de sepulcris, mortuos resuscitantis*.” Denique, in tractatu suo de pudicitia, cap. 14.—“*per mortem hanc quoque communem et propriam carnis ipsius, quæ jam cadaver, quæ capulum esset, immunditiâ irrecuperabili tabiosum*.” quorum postrema multum confirmant lectionem Lucretio redonatam. *Capulum* igitur proprie *loculus* erat, in quo cadaver obserabatur, ut reconderetur in sepulcro.

Ibid. *spatio ætatis*. Virgilius, Æn. ix. 275.

Te vero, mea quem *spatii* propioribus *ætas* Insequitur, venerande puer—

Ibid. *spatio vetusto*: i. e. “*spatium, per quod jam diu mundi res cucurrerint*.” Et est locutio ad poeticum schema conformata; nam rectum fuisset, ad hanc demum normam scilicet, dicendi genus:

———— *spatio ætatis defessa vetustæ*.

ADDENDA QUÆDAM.

LIB. I.

VER. 7. *tellus submittit flores.* Cum elegantissimâ locutione bene contendet Ovidii consimilis, in met. xv. 81.

Prodiga divitias alimenta que mitia tellus
Suggest—;

i. e. ὑποφύει, vel ὑποεάλλει, ut glossæ veteres.

Ver. 13. *perculsæ corda.* Quæ notavimus de hac phrasi, Servius ad Virg. Æn. ii. 559. luculenter illustrabit.

Ver. 14. *feræ pecudes.* Locus Ovidii est, in quo nomen *fera* de *brutis omnibus animalibus* parî modo accipitur, met. xv. 83.

Carne *feræ* sedant jejunia: nec tamen *omnes*;
Quippe *equus*, et *pecudes*, *armenta*que, *gramine*
vivunt.

Ver. 50. *mænera militiæ sopita.* Ammianus Marcellinus, xxxi. 4.—“illis *trac-*
“*tibus* non nisi *peracta*, aut *sopita*, au-
“*diri* procul agentibus consueverant *bel-*
“*la.*”

Ver. 55. *creti cervice repostâ.* Forte an respexerit noster Mæoniden, Od. I. 572.

Κυτ', ἀποδοχμῶσας τὰχυν αυχένα—.

Ver. 69. *neque fana deûm, nec con-*
pressit cælum. Similiter Sophocles, Œd.
Tyr. 886.

Δίκας ἀσθεῆτος, ὅδῃ
ΔΑΙΜΟΝΩΝ ἘΔΗ ΣΕΒΩΝ.

Ibid. *fana deûm.* Isocrates, Nicoc.
sub init. pulchre comparetur:—ὡς τε τυς

πολῶντας βλασφημῶσιν περὶ τῶν παιδεύοντων
καὶ φιλοσοφούντων ὁμοίως ἀξίον μισῶσιν, ὡς περ
τυς εἰς τὰ ΘΕΩΝ ἘΔΗ ἐξαρτάνοντας.

Ver. 71. *effringere portarum claustra.*
Florus, iv. 2. 21. “*Ærarium* quoque
“*sanctum—jussit effringi.*” Vulgata ver-
sio Gen. xix. 9.—“*jamque* prope erat,
“*ut effringerent fores.*” Et Exod. xxii. 2.
“*Si effringens fur domum—fuerit inven-*
“*tus—.*”

Ibid. *effringere claustra.* Arnobius,
lib. ii. p. 72. im.—“*domos* ut *effrin-*
“*gerent noctibus—.*” Ibi videas insuper
Elmenhorstium.

Ver. 91. *ferrum celerare.* Hæc scrip-
tura melius convenit Euripidi, in Iph.
Aul. 1566. et Musgraviû dubitationem
tollit.

Ver. 93. *genibus submissa.* Vulgatum
teneam, si modo sic interpreteris: “*Se*
“*ad genua patris demittens.*” Ita lucu-
lenter scilicet Euripides, in Iph. Taur.
565.

Ἵσας γένυιν χεῖρας ἐξήκοντισα,
ΓΟΝΑΤΩΝ ΤΕ Τῆ ΤΕΚΟΝΤΟΣ ἐξαρταμένη,
Λεγῶσα τοιαῦτ'—.

Ita rescribendum, pro *Γονατῶν τε* quum
aliter sententia constructione cum inof-
fensâ non procedat: et vim propriam γς
particula nanciscitur.

Ver. 135. *vigilantibus obvia somnoque*
sepultis. Hæc locus Celsi, in Orig. cont.
Cels. lib. ii. p. 97. multum illustrabit, at-
que vicissim explicabitur: *Εἶτα, ὡς δυνά-*

μενε τῶτε συμῆναι, λιγῶ δὲ τῶ φαντασίαν
τινι γινεσθῆαι περὶ τῶ τεθνήκοτος ὡς ζῶντος,
επιφέρει, ὡς ΕΠΙΚΟΤΡΕΙΟΣ, καὶ λεγεί· Κα-
τὰ τινὰ διαβίσειν ΟΝΕΙΡΩΞΑΝΤΑ τινὰ, ἢ
κατὰ τὴν αὐτὴ βελήσιον δόξῃ πεπλανημένη
ΠΕΦΑΝΤΑΣΙΩΣΘΑΙ (vigili nimirum) το-
ποιστον, ἀπηγγέλκεναι. Quam distinctio-
nem doctissimus editor non videtur per-
spexisse.

Ver. 165. *Incerto partu*: adi Burman-
num, ad Sueton. ii. 5. 6. nobiscum fac-
ientem.

Ver. 188. *E terrâ arbusta salirent*. No-
tis meis commode apponetur venustissi-
mus locus Pindari, Nem. viii. 69.

Αὐξίται δ' ἀριστα, χλω-
-ραις ἐρσαις ὡς ὅτε δένδρον Αἴσ-
-ΣΕΙ, σοφοῖς ἀνδρῶν αἰρήθεις ἐν δίκαισι
τι, πρὸς ἕγρον ἀθήρα.

Similiter Etymologicum magnum: Αἰγι-
-ρος.—ἢ παρὰ τοῦ ΕΚ ΤΗΣ ΕΡΑΣ Αἴσ-
-ΣΕΙΝ.—

Ver. 200. *homines natura parare Non
potuit*. Receptam lectionem Tertullianus
tuetur, de jud. Dom. 28.

Qui lucem, maria, et cœlum, terramque, *paravit*;
Ornavitque novum variato sidere mundum.

Ver. 251. Non opus est, ut Æschyli
locus, in Pers. 615. sollicitetur: et orna-
tæ phraseos in ver. 228. *animale genus in
lumina vitæ reducit*, jam dederat exem-
plum Pindarus, Nem. i. 54.

— σπλαγγὺν ἴσο ματῖος αὐ-
-τικῶ ΘΑΗΤΟΝ ΕΣ ΑἴΓΛΑΝ
-ταῖς Διός, ὠδὴνα φωγῶν, δίδουμα
-σιν κασιγνήτῳ μάλισ.

Ver. 265. Committas etiam cum hoc
loco Plut. plac. phil. v. 19. et Ovid. met.
xv. 165.

Ver. 327. *mare quæ independent sale saxa
peresa*. Ita Ælianus, de ann. ii. 22.—
εἰς δ' ἀν αἰ κολπῶδες ΠΕΤΡΑΙ, ΒΡΩΘΕΙ-
-ΣΑΙ τῆ ΤΠΟ ΤΩΝ ΚΤΜΑΤΩΝ πῶ χρονη,
καὶ κοίλαι γεγενημεναι. Vulgo scribitur in
editis, πετραὶ βρέβσαι. per mirum ac tur-
pissimum errorem.

Ver. 374. *liquidus vias*. Emiror me
Mæonidis oblitum, ad Od. Γ. 71.

— τοῦ πλεῖθ' ἴΓΡΑ ΚΕΛΕΥΘΑ;

Ver. 405. *montivagæ feraï*. Accedat
Priscianus, perieg. 124.

————— veluti draco, flectitur undis,
Qui juga montivagæ vastat, sylvasque fatigat.

Ver. 412. *de plano*. In Gruteri in-
scriptt. p. 408.—“ ut et ipsi sint cum
“ quibus munera decurionatûs, ut paucis
“ jam onerosa, honeste *de plano* compar-
“ tiamur.—”

Ver. 644. *quæ belle tangere possunt Au-
reïs*. Quibus hæc Maximi Tyrii sunt con-
traria, diss. xxxi. 5. Λίστη κλαγγάντος, ἢ
λεοντος βρυχησαμένου, γνωρίσαι ἀν τις ΤΩ
ΛΤΠΗΡΩ ΤΗΣ ΑΚΟΗΣ τὴν ἴσικον τῶ
φθίσγγομεν.—Paullo infra scribendum:
γλωττα δειλη, καὶ ὠδὴ ΕΦΙΜΕΡΟΣ. Vul-
go, ἐφημερος. Cognatam vocem non mi-
nus certâ emendatione Bioni redonavi-
mus, idyll. vi. 10.

Ver. 650. *super ignis*. Nonnulli ca-
piunt pro *superis*, vel cœlestis; quibus
agre tamen egomet assenserim. Sic an-
tiquiores sane; ut Cato, de re rust. cap.
149.—“ *super* inferque vicinus.—”

Ver. 758. *Ex adyto cordis*; quod aqua-
li cum magnificentia dictionis *templa men-
tis* nominat, in v. 104. Prior Æschylus,
Agam. 992. similiter:

ΦΡΕΝΟΣ φίλον ΘΡΟΝΟΝ.—

Ver. 850. *Anaxagoræ ἰσομομερῆων*. Ci-
cero, in Acad. ii. 57. quem Lambinus ap-
posuit: “ Anaxagoras, materiam infini-
“ tam; sed ex eâ particulas similes inter
“ se minutas: eas primum confusas, pos-
“ tea in ordinem adductas mente divi-
“ nâ.” Ibi consulenda est erudita nota
Davisii, Lucretium non negligentis.

Ver. 1032. *gens animantium*. Sic et
Sedulius, iv. 118.

Simon paret ovans, et *arquis gentibus* instans
Linea claustra jacit:

post Græcos scilicet; ut Homerus, Il. B.
87.

ἢ τῆ ΕΘΝΕΑ εἰσι ΜΕΛΙΣΣΑΩΝ ἀδιδων.—

LIB. II.

VERR. 24, 25. *juvenum simulacra, Lampadas manibus retinentia dextris.* Locum Eustathius, de amor. Ismen. et Ism. lib. iii. init. pulchre illustrabit:—*ὄρω γὰρ, περι το δωματιον, εισιον πλήθος εκ ευαριθμητον, οχλον συμμικτον, ανδρων, γυναικων, νεανισκων, παρβενων· λαμπαδηφοροι παντις την διεξίαν την γαρ τοι λαιαν περι το σπηθος εχον δαλο-πρεπως.*

Ver. 28. Emendationem Claudiani stabilit Apuleius, met. v. init. “Nam summa laquearia, citro et ebore curiose ca-
“vata, subeunt aurea columna.”

Ver. 51. *vestis splendorem purpureâ:* quali nempe *reges*, (ver. 49. i. e. βασιλικαι, S. Joan. iv. 46.) vel Romani nobiles, (confer Horat. ep. i. 10. 35. Pers. iii. 17.) induebantur. Magnifice Ammianus Marcellinus, xv. 8.—“Caesaremque admiratone dignâ suspiciebant, imperatorii
“*muricis fulgore flagrantem.*”

Ver. 165. *solis fulgura:* ad Euripideum illud, in Hec. 68. ω ΣΤΕΡΟΠΑ Διοσ' i. e. ω ήμερα, ή δικην αστραπης λαμπρσα· uti probe nos docuit etiam scholiastes.

Ver. 195. *sanguis cruorem spargit;* ut Homerus φονεν αίματος· Il. II. 162.

Ver. 196. Ad hanc notionem dictionis *pulcher* interpretet equidem Virgilium, geo. ii. 157.

Nec *pulcher* Ganges, atque auro turbidus Hermus: i. e. *validus* ac *vastus*; ut alii quoque passim de hoc flumine poetæ.

Ver. 209. *cadere sidera.* Julius Obsequens, de prodigg. cxvi. “In eundem
“locum *sidus* ingens *cælo demissum.*”

Ver. 210. *Sol lumine conserit arva.* Similiter Heliodorus apud Galenum, ii. p. 445.

Ου μα τον εν Τρικχη πριν θεον, η μα τον ενδε
HELION ΣΠΕΙΡΟΝΤΑ θεοις φαισιμαρτοτον αι-
γλην.

Ver. 215. *flamma vis:* sic *inpetus Ætneæ*, ver. 595. ad Homeri πυρος ερωην· Il. II. 127. atque *ρίπτης πυρος:* ibid. φ. 12.

Ver. 217. Rescribendum putem:

— quom deorsum *recto* per inane feruntur:

i. e. *itinere.* *Recto, rectō, rectom, rectum.*

Ver. 525. *Fulgur ad cælum se tollit.* Ut Euripides, Homerum æmulatus, Phœn. 110.

καταχάλων άταν
Πεδιον ΑΣΤΡΑΠΤΕΙ.

Valkenaërum videas, Lucretii non oblitum.

Ver. 541. *pari filo.* Ammianus Marcellinus, xiv. sub fin. “Fuit autem formâ
“conspicuis bonâ, decente *filo corporis*,
“*membrorumque rectâ compage.*”

Ver. 555. Hic Lucretii locus perfectissimus videtur in oculis Ovidio fuisse, ad fast. iv. 459. in editione Burmannianâ vitiosissime distincto punctis:

Ut vitulo mugit sua mater ab ubere raptο,
Et quærit fetus per nemus omne suos;
Sic dea nec retinet gemitus, et concita cursu
Fertur; et e campis incipit, Henna, tuis:

i. e. uti vacca deflet ac quærit vitulum, sic dea gemit et celeri cursu filiam investigat.

Ver. 560. *desiderio perfixa juvenci.* Pindarus, Nem. i. 81.

Ίκετ' εζειαις ΑΝΙΑΣΙ ΤΥΠΕΙΣ.

Ver. 565. *subitam curam.* Addas, quibus diximus, locum Flori, ii. 15. 15.—
“nova perditorum hominum manus, qua-
“si ex obruto incendio *subita* de cineribus
“flamma, prodibat.”—i. e. *suborta*,
exorta.

Ver. 589. *luminis niuora Corpora sunt.* Appositissima obvient Maximi Tyrii verba, diss. xxviii. fin.—*αινιπτομενος την ήλιου ακτινα, δι' αερος χωρησαν οιστε θαυτον, ακρατωτεραν της των σωματων συμπτριας.* “innuens solares radios, qui per-
“meant aëra sagittâ velocioribus particulis,
“bus esse atque simplicioribus particulis,
“quam ex quibus corpora constituuntur.” Sic ille locus intelligendus est; ad quem in omnibus falli Marklandum puto.

Ver. 412. *Musca mele*. Pindarus, Isth. vi. 2.

Διωτερον κραττερα ΜΟΙΣΣΕΙΩΝ ΜΕΛΕΩΝ—.

Ver. 454. Quæ diximus de *tactu*, Nemesius de nat. hom. cap. viii. valde roborat; et in illo hæc potissimum:—*αλλα των μεν πλειστων αισθητηριων διαφθειρομενων, οδεν εις αυτην την ζωην καταελαπτειται το ζων· αφησ δε απολλυμενης, συναπολλυται και το ζων· Αφησ γαρ μονη των αισθησεων κοινή παντων εστι των ζων·—αηλ.* Et postea:—*ακριβεστατην γαρ εχει ταυτην την αισθησιν ο ανθρωπος.*

Ver. 596. *fluidas frondeis*. Ex Nicandri ther. 591. ut videtur:

Ακριμονος μακαθιο ΧΥΤΟΝ περιβοσκειται ΕΡΝΟΣ.

Ver. 598. *magna deum mater Tellus*. Sic etiam Sophocles, Philoct. 592.

Ορεστερα παμλωτι Γα,
ματιρ αυτη Διοσ.

Ibid. et 599. Consentit Pindarus, Nem. vi. 1.

‘Εν ανδρωι, εν ιδεω, γενοσ’ εσ
Μιασ δε τιουμεν
Ματροσ αμφοτεροι’

nempe, *γης*: ut recte scholiasta.

Ver. 618. *Tympana tonant palmis*. Hinc Oppiani interpretatio opportunissime peti potest; quem nemo quivit intelligere, cyneg. iii. 285.

ΤΥΜΠΑΝΟΝ, ευκλιαδον, Διδουμηϊον, ΩΛΕΣΙ-
ΚΑΡΡΟΝ:

i. e. “*tympanum palmas perdens*, vel con-
“*tundens*; ob vim scilicet, quâ *palmæ*
“*feriunt*, ut *tonare* faciant.” Nihil certius.
Voce consimili se multum ludificari
passus est Ruhnkenius, ad hymn. Hom.
Cer. 23. de quo peccato nos alibi.

Ver. 629. *armata manus in numerum*
ersultant. Hinc haud dubie intelligendus
est Justinus, xi. 5. 11. —“*armatus*—
“*que de navi, tripudianti similis*, prosi-
“*luit*.”—i. e. *ενοπλω χορηγη*.

Ver. 652. *Terrificas capitum quatientes*
numine cristas. Ne phrasid *quatientes* *numi-*
numine, sic nude posita, videretur inanis et
illepida, dixisset alius levi mutatione:

Terrifico capitum quatientes numine cristas:

sed hujusce, vel simplicitatis, vel incuriæ,
innumera sunt exempla nostro.—Cæte-
rum, percommodus accesserit Ammiani
Marcellini locus, xx. 11.—“*triplex acies*
“*nostrorum instructa, conisque galearum*
“*minacius nutans*,—impetum conaban-
“*tur in muros.*”

Ibid. *capitum quatientes numine cristas*:
i. e. verbo singulari, *κορυβασιολοι* uti
capi debet epitheton illud Homericum.

Ver. 656. *pulsarent æribus æra*. Hinc
etiam Ovidius sua derivavit, fast. iv. 184.

Ibunt semimares, et inania tympana tudent;
Æraque tinnitus, ære pulsata, dabunt.

Ver. 645. *divom natura, privata doiore*
omni. Homerus, II. Ω. 526.

‘Ωσ γαρ επικλωσαντο ΘΕΟΙ δηλοισι βροταισι
ζωην αχρυμενης’ αυτη δε τ’ ΑΚΗΔΕΕΣ εστι.

Ibid. et 646. *divom natura summa cum*
pace. Ad eandem sententiam Horatius,
od. iii. 5. 55.

————— illum ego lucidas
Inire sedes, ducere nectaris
Sucus, et adscribi quietis
Ordinibus patiar deorum.

Ubi tu fructuose consulas vetustos enar-
ratores.

Ver. 649. *Ipsa suis pollens opibus, nihil*
indiga nostri. Certe, quod minus equi-
dem attenderam ad locum, hæc Virgilius
haud dubie recordabatur, in geo. ii.
428.

————— ad sidera raptim
Vi propria nituntur, episque haud indiga nostræ.

Ver. 800. *Pluma columbarum*. Psalmus
Ixxviii. 15. ornatissime:—*πτερυγεσ περισσε-*
ρασ περιηργουραμιναι, και τα μεταφρνεσ αυ-
της εν χλωροτητι χρυσιαι. Apuleius, met.
vi. p. 595.—“*columba—picta colla tor-*
“*quentes*—.” Max. Tyrius, xxxvii. 4.—
εξαπατωσα ημωσ, καβα περισσερας ΕΠΙΧ-
ΡΩΣΤΟΝ, (in superficie tantum) ησ αυ-
ταφωσ, ανθος. Sic scribendum puto, pro
vulgari *επαχριστον*.

Ver. 804. Iis, quæ de coloribus *cæruleo*
viridique disputavimus, suffragatur
Marcellinus, xx. 11.—“*postrema (species*
“*iridis visitur) cæruleo concreta et viri-*

“*dī*.” Mox ibidem:—“qui color, quanto magis diffunditur, concedit in *carnum* et *virentem*.”

Ibid. *miscere*. Sane Benteleianae emendationi *lucere* Ammianus idem Marcellinus obstat, ad xvi. 10.—“insidebat autem reo solus ipse carpento, fulgenti claritudine lapidum variorum: quo micante, lux quaedam *misceri* videbatur alterna.” Nec minus, quod magnus Valesius ibidem attulit ex Basilio Seleuceno, ii. 5. zonam describebente, auro lapillisque distinctam:—ὡς πολυχρῶον εἶναι το καλλος, εκ πολλων τε και αλληλοχρωων ακτινων ΣΥΓΚΕΠΑΝΝΤΜΕΝΟΝ.

Denique, aliquantillo spatii vacante, confirmare libet lectionem, quam primi dedimus Lucretio, ad i. 71. *effringere portarum claustra*, ejusdem Ammiani Marcellini loco, xxi. 12. “Alii *ferratas portarum obices effringendas* adorti, ultro ignibus petebantur.”

Ver. 831. *exflare colorem*: i. e. “emittere *auras* coloris;” ut Horatius, od. ii. 8. fin. saepius nobis ad partes vocatus in hisce commentariis. Ælianus eleganter et commode, de anim. iii. 18.—και επιπιμπει σμαραγδα χρῶαν.

Ver. 847. *nardi florem*. Priscianus, perieg. 984.

Myrrhitenque, bonum *nardi* cum reddit odorem.

Ver. 870. *rivos consistere vermeis*, *putorem* quom *nacla* est ex *imbribus* *humida tellus*. Multum est appositus his Nicanter, in ther. 587.

Τῆ δ' ἰλιμνιθος πειλι ογκος,

Ἡ και εντερη γης οια τρεφι ομεριμεις αια'

i. e. *imbrificata terra*. Sensum interpretes, quos vidi, non assecuti sunt. Et vul-

go scribitur της· omnino invenuste ac mendose.

Ver. 1046. *animi jactus*. Maximus Tyrius, xli. 2.—Ο ΝΟΥΣ, αρραγης αν, και ατρυτος, και επι πασας εξικνημενος φουσις αμηχανη ταχει, ως ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΟΥΡΕΩΣ, κτλ.

Ver. 1080. Enumeratione simili Tatianus, ad Græc. sect. 14. Τα γαρ επι της γης ἔρπιτα, και τα εν τοις ὕδασι νηπτα, και ΤΑ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΟΡΕΣΙ ΤΕΤΡΑΠΟΔΑ—.

Ver. 1102. *gradus ætatis scandere*. Arnobius, lib. vii. p. 249.—“qui *annorum gradibus* ad cum finem ascendisset *ætatis*—.”

Ver. 1151. *liquitur ætas*: i. e. diffluit, *tabescit*; uti mox, ver. 1172. Pulchra phrasi Mæonides haud dubie viam stravit, ad Od. E. 152.

Κατιέβτο δε γλυκος ΑΙΩΝ

Νοστον οδυρομενι, σπει εκ επι ἠνδαις νημοθ.

Ver. 1146. *fulcire cibus*. Idem scriptor, i. p. 58.—“cum cæperit solidioribus *cibus* infans debere *fulciri*—.”

Ver. 1151. Confer Nemes, de nat. hom. p. 14. im. ed. Oxon.

Ver. 1154. *fluctus plangentes saxa*. Comparari potest Ovidius, epist. xix. 121. Me miseram! quanto *planguntur litora fluctu!*

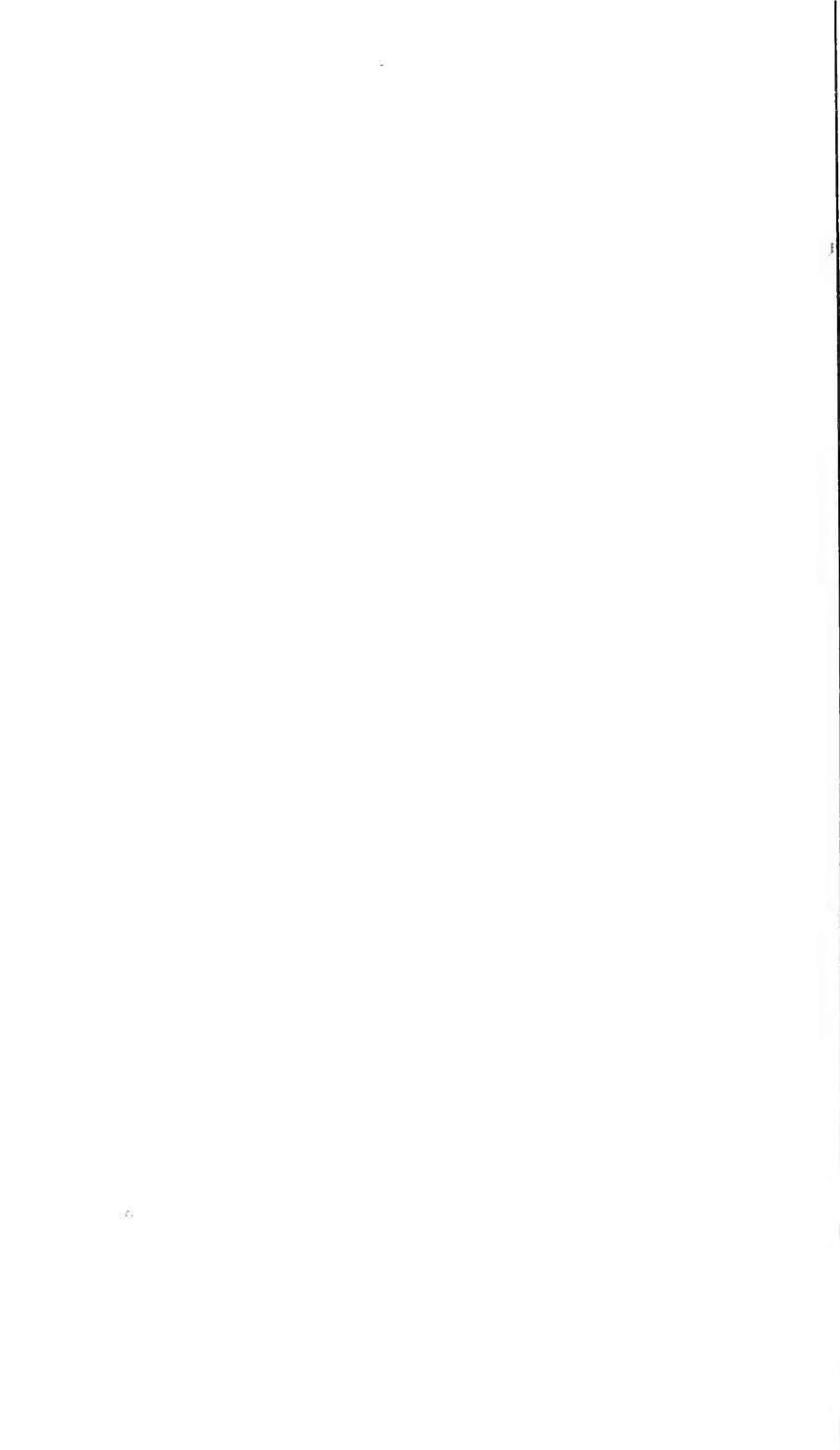
Ver. 1160. Ita Celsus Epicureus apud Orig. lib. iv. p. 214. Ἡμεῖς μιν γης, καμνοντες και προς ταλαιπωραντες, μολις και επιπονως τρεφομεθα—.

Ver. 1168. *cælumque fatigat*. Utitur hac phrasi Phædrus, iv. 19. 24.

Cælum fatigas sordido perjurio.

Ver. ult. *Ad capulum*. Pariter Laberius, in Macrobian. Sat. ii. 7.

Ita me vetustas amplexu annorum enecat; Sepulcri similis, nihil, nisi nomen, retineo.

10652

Lucretius Carus, Titus
De rerum natura, libri sex; ed. by
Wakefield.
Vol. 1.

LL
L94:4W.2

DATE

NAME OF BORROWER

10/19/1967
M. D. (107)

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

